अथ

"धर्मसार संग्रहः"

अथवा

"आर्य संस्कृति रत्नाकरः"

हस्तलिखितो ऽयं ग्रन्थः

लब्धः शास्त्रिणा श्री कृपारामेण [illegible]

1943 AD.

अथ

धर्मसारसंग्रहः

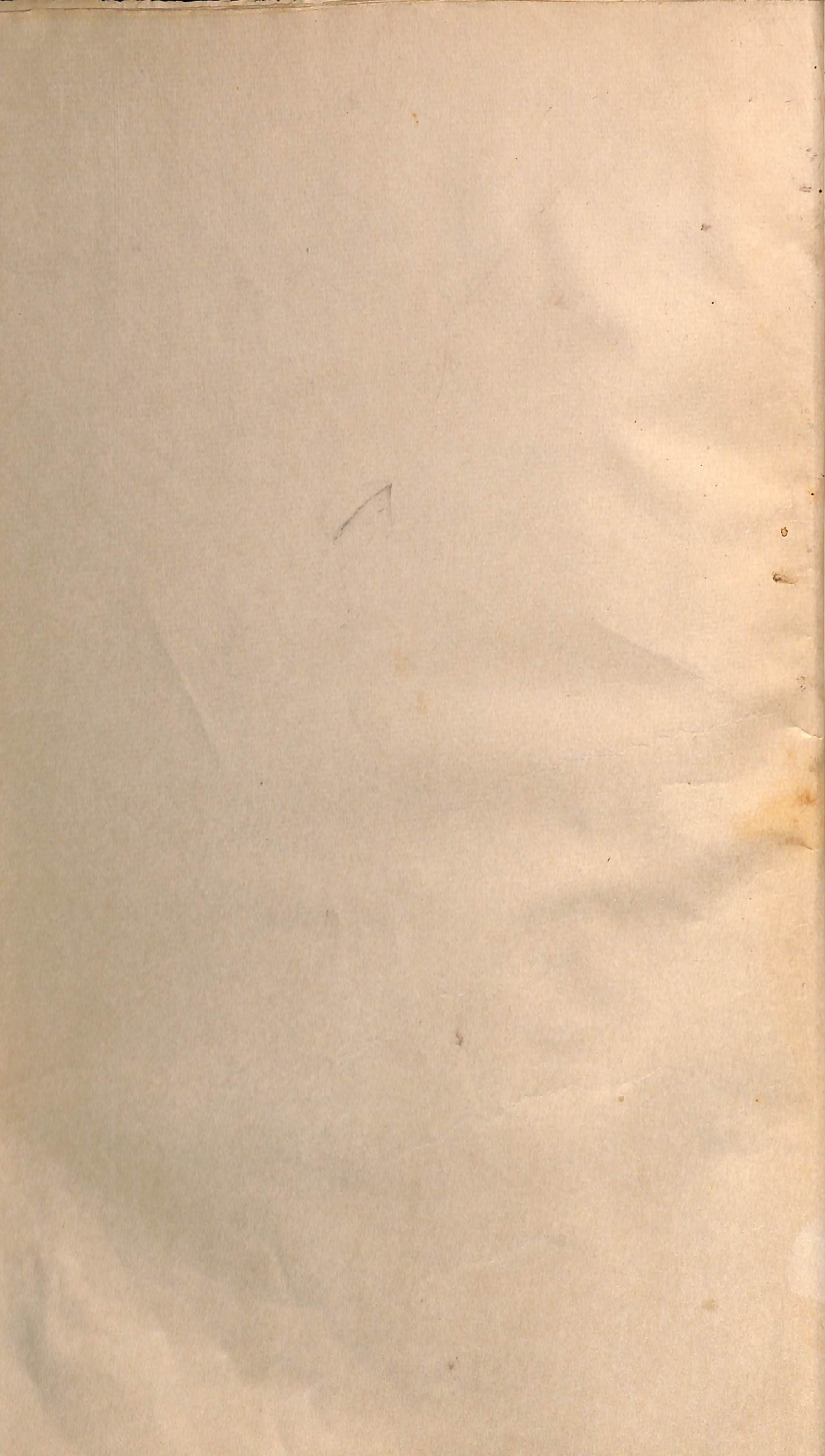
अथवा

आर्यसंस्कृति रत्नाकरः

हस्तलिखितोऽयं ग्रन्थः

जम्मू वास्तव्य श्रीकृपाराम शास्त्रिणः

1943 A.D.

PREFACE.

The present work is a collection of inspiring passages from various works in Sanskrit Literature, especially from the Puranas and Epics.

The Purāṇas do not only contain an immense material for historical research, but they are the deposits of traditional religious lore as well as folk tales. In a Purāṇa we find the narration of diverse topics such as

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च ।
वंश्यानुचरितं चैव पुराणं पञ्चलक्षणम् ॥

In my readings of these scriptures it had occurred to me that a selection be made which should serve as a book of ready reference for topics of general interest. The following Purāṇas, Epics and other important literary monumental works were read with a view to find in them the best gems of thought and to put them together.

Shrimad Bhāgwat	Garuḍ-Purāṇa
Vālmīki Rāmāyaṇa	Padma Purāṇa
Matsya Purāṇa	Linga Purāṇa
Kūrma Purāṇa	Śiva Purāṇa
Varāha Purāṇa	Kāmandakīya Nīti Sāra
Brahma Vaivarta	Mahābhārata in Shānti, Anuśāsana and Aśvamedha Parvas.
Agni Purāṇa	Carka Saṃhitā
Skanda Purāṇa	Bṛhaddharma-Purāṇa
Vāyu Purāṇa	Viṣṇu Purāṇa
Nārada Purāṇa	Mārkaṇḍeya Purāṇa
Bhaviṣyat-Purāṇa	Yājñavalyakya
Brāhma Purāṇa	

The topics have been alphabetically classified into 158 sections and attempt has been made to make the index as helpful as possible for the reader. Some of the important topics included in this classification are Karma 'Action', Gṛhasthaḥ 'Householder', Jñānaṃ 'Knowledge', Tapaḥ 'Asceticesm', Dānaṃ 'Charity', Dharmaḥ 'Rightousness', Nītiḥ 'Behaviour', Bhaktiḥ 'Devotion', Mokṣaḥ 'Salvation', Yogaḥ 'Mental Culture through Meditation' and Satyaṃ 'Truth'.

Every care has been taken to make the index comprehensive. Headlines of the quotations are given along with other parallel passages.

The fruits of my labour are before the public, who are the best judge. I shall feel amply rewarded if this book actuates in the minds of its readers a love to read the originals and serves as a guide to a scholar in his researches or creates a feeling of reverence for our ancient Indian Sanskrit lore.

Tejasvi navādhī tamastu | 'May our readings be ~~glorious.~~ glorious.'

JAMMU,
Bhadar Purnima 2000.

The Author.
Kripa Ram Śastri

Foreword

This Thesaurus of Sanskrit culture is bound to immortalize Shri Pandit Kripa Ram Shastri, one of the greatest personalities that I had come across during my 29 years' stay at Jammu. His was a marvellous synthesis of both the form and the spirit of Sanskrit culture, the wideness of which has staggered a French authority, who, in his book "The soul of India", says: 'Hinduism is a fantastically complex culture, the most catholic of all ~~rel~~ religions' (A.D. Riencourt: The soul of India, London, 1961, page 92)".

A glance through the topics selected will ~~show~~ reflect the greatness of this personality. Thus while the selections concern the Supreme Being (Brahma), Truth (Satya), they handle, at the same time, the thief (stena-), theft (steya-) jealousy (~~said~~ "an Oriental virtue" — according to John Stuart Mill) (matsarya), hybridism (Saṅkara-), fool, and the likes

While the highest moral values have been allotted a high pedestal in topics like character (*sadāchāra-*), salvation (*moksha-*) contentment (*santosha-*), a due regard has been paid to the physical body (*śarīra-*), health (*svāsthya-*) and plantation of trees (*Vṛkshāropaṇa-*).

Such an integral compendium, it is hoped, will turn out to be a challenge against the demons of disintegration which are a growing menace to the world in general and to this country in particular.

While going through these topics, my heart recalls the peace-breathing inspiration that I used to receive from ~~him during every~~ the author during every contact with him and it may be hoped that the publication of such a book will not only raise the status of Jammu-Kashmir but will also be a thrill and sustenance for generations of Sanskrit readers.

Siddheshwar Varma
1.2.1968

(अक्षर समाम्नाय देवता)

अकारः कथितो ब्रह्मा उकारो विष्णुरुच्यते, मकारश्च स्मृतो रुद्रस्त्रयश्चैते गुणाः स्मृताः ५८
अर्द्धमात्रा त्रयी मूर्ध्नि परमः स सदाशिवः, एवमोंकार माहात्म्यं,
श्रुतिरेषा सनातनी (५८)

अः कारान्ता अकाराद्या मनवस्ते चतुर्दश
ककारान्ता यः ठकारान्तास्त्रय [illegible] स्त्रिंशच्च देवताः
डकाराद्या बकारान्ता रुद्राश्चैकादशैव तु ८१ –
भकाराद्या वकारान्ता अष्टौ हि वसवो मताः।
सो ह श्चैत्याश्विनौ ख्यातौ [illegible] त्रिंशदिमे स्मृताः। ८२
अनुस्वारो विसर्गश्च जिह्वामूलीय एव च
उपध्मानीय इत्येते जरायुजाः स्वाण्डजाः। ८३
स्वेदजोद्भिज्जाश्चेति तत्र जीवाः प्रकीर्तिताः।

स्कन्द पु. माहेश्वर ८६ अध्याय
कौमा - ख. २५ अ.

वाल्मीकिः

आदिकवेर्वाल्मीकस्यादिमः श्लोकः

मा निषाद! प्रतिष्ठां त्वमगमः शाश्वतीः समाः।
यत्क्रौञ्चमिथुनादेकमवधीः काममोहितम्
वा. रा. बा. का.
२ स.

+ त्रयस्त्रिंशद्वा चत्वारो मातृकायाः प्रकीर्तिताः ५०
ओंकारः प्रथमस्तत्र चतुर्दश स्वरास्तथा
स्पर्शाश्चैव त्रयस्त्रिंशदनुस्वारस्तथैव च २१
विसर्जनीयश्च देवो जिह्वामूलीय एव च
उपध्मानीय एवापि द्विपञ्चाशदमी स्मृताः २२ +

(ओंकार महिमा उपनिषद् से)

अतिथि 4

इतरेष्वागतेषु अतिथिष्वागतेषु वैश्वदेवान्ते भागतम्
अतिथिं तं विजानीयात् नातिथिः पूर्वमागतः १०
प्रियो वा यदि वा द्वेष्यो मूर्खः पण्डित एव वा
वैश्वदेवे तु सम्प्राप्तः सोऽतिथिः स्वर्गसंक्रमः ११
न पृच्छेद् गोत्रचरणे न स्वाध्यायं व्रतं न च
हृदये कल्पयेत् तं भोजयेत् तं प्रभाविते १२

स्कन्द पु. नागर खं. १०९ अध्याय

अनर्चितोऽतिथिर्गेहाद् भग्नाशो यस्य गच्छति
आजन्मसञ्चितात् पुण्यात् तत्क्षणादेव हीयते २२

पद्म पु. पाताल

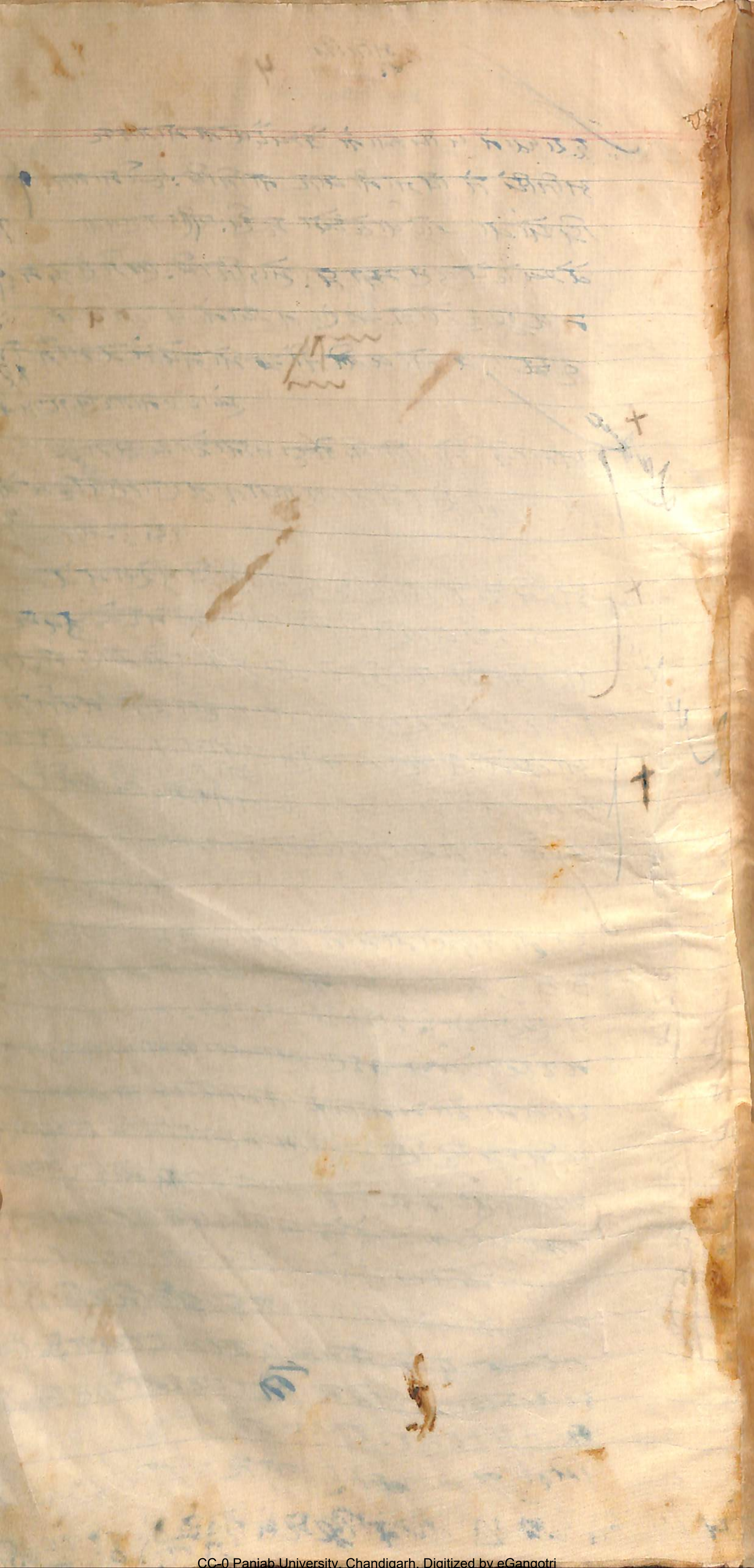
अतिथिर्यस्य भग्नाशो गृहात् प्रतिनिवर्तते
स तस्मै दुष्कृतं दत्त्वा पुण्यमादाय गच्छति
पितरो न भुञ्जते तस्य ... भवन्ति च
अतिथिर्यस्य भग्नाशो गृहात् प्रतिनिवर्तते
आत्मनो दुष्कृतं तस्मै दत्त्वा ... निवर्तते
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन पूजनीयोऽतिथिः सदा
काले प्राप्तस्य कालेन यथाविधि ...

मार्क पु. २९ अध्याय

अनागतकालान्ताम् ... सम्पुपस्थितम्
कुटुम्बमागतं ... स्वधामात्र किञ्चन २७
ब्राह्मणं प्राहुरतिथिं सम्प्रत्यर्थ ... २८
न पृच्छेद् गोत्रचरणे स्वाध्यायं चापि पण्डितः
शोभना शोभनाकारं तं मन्येत प्रजापतिम्
अनित्यं हि स्थितो यस्मात् तस्मादतिथिरुच्यते २९
तस्मै अर्घ्यं च ... यथाशक्ति गृही नरः ३०
... तोयं ...
अतिथिर्यस्य भग्नाशो गृहात् प्रतिनिवर्तते ३१
स दत्त्वा दुष्कृतं तस्मै पुण्यमादाय गच्छति
... अतिथि ...

मार्क पु. २९ अध्याय

तिथिपर्वोत्सवाः सर्वे त्यक्ता येन महात्मना
सोऽतिथिः सर्वभूतानां शेषानभ्यागतान् विदुः ७८

[illegible] मनुर्जीवित मेव च
अन्नं प्राणा [illegible] विद्यायां प्रजानां प्रभवस्तथा
अन्नं [illegible] तानि जायन्ते । स्थितिरन्नेन चोच्यते 15
अन्नाद् [illegible] भूतानि तस्मादन्नं तदुच्यते
[illegible] देवदानवाः 16
[illegible] 17
[illegible]

वायु पु. [illegible] अध्याय

[illegible] मन्त्रे संस्कार वर्जितम्
[illegible] सर्वमन्ने व्यवस्थितम् 15
[illegible] 16
[illegible]

पद्म पु. सृ. खं. [illegible] अध्याय

[illegible] मनसैव परायणाः
[illegible] 8
[illegible]
[illegible] 9
[illegible]

वराह पु. 120 अध्याय

ब्राह्मण क्षत्रिय विशां शूद्राणां च [illegible]
[illegible] 3
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अनाहत शब्द 6

1) ~~[illegible] वसंतादि रत्ना [illegible] व[illegible]~~

आकाशं प्रविश्य [illegible] तदा [illegible] तदनाप[illegible]

[illegible]

[illegible]

म. भा. शां. पर्व [illegible] अध्याय

अनाहतेन शब्देन [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

म. भा. शां. पर्व [illegible] अध्याय

अभद्द

अलाबुं गृञ्जनं चैव लशुनं तिलपिष्टकम्
आरनालं पिण्याकं च घृत [illegible] कीं त्यजा ८०
उदोदकीं कालिंगं च हिंगुपाकं च वर्जयेत्
निष्पावानि कलिङ्गानि मसूराणि च वर्जयेत् ८१
तं दुष्पक्वं [illegible] कौसुम्भं [illegible] कं तथा
[illegible] नि कलिंगानि कोद्रवाणि च वर्जयेत्
औदुम्बरं बिल्वफलं तथा [illegible] वर्जयेत्
पुर्विष्ठा [illegible] त्यजेत् ८२
स्क. पु. वै. खं. वै. मा. [illegible]

प्रेतान्नं सूतकान्नं च [illegible] विवर्जयेत्
अभोज्यं [illegible] दुग्धानि [illegible] ८६
राजान्नं तेज आदत्ते शूद्रान्नं ब्रह्मवर्चसम्
आयुः सुवर्णकारान्नं [illegible] चर्मावकर्तिनः ८७
[illegible] चिकित्सकस्यान्नं गणिकान्नमथेन्द्रियम्
[illegible] जितान्नं च सर्वशः ८८
[illegible] कान्दविक्रयिकस्य च
[illegible] ८९
[illegible]
[illegible] ९०
[illegible]
[illegible] ९१
[illegible]
[illegible] ९२
[illegible]
म. भा. [illegible] ९३

अभिवादन 8 see मनुस्मृति

8

नाभिवाद्यास्तु विप्रेण क्षत्रियाद्याः कदाचन
नास्तिकं भिन्नमर्यादं कृतघ्नं ग्रामयाजकम् ३६
स्तेनं च कितवं चैव कदाचिन्नाभिवादयेत्
पाखण्डं पतितं व्रात्यं तथा नक्षत्रपाठकम् ३७
तथा पातकिनं चैव कदाचिन्नाभिवादयेत्
उन्मत्तं च शठं धूर्तं धावन्तमशुचिं तथा ३८
अभ्यक्तशिरसं चैव जपन्तं नाभिवादयेत्
तथा स्नातं प्रकीर्णं ~~[illegible]~~ समित्कुशफलं तथा ३९
उदपात्रधरं चैव भुञ्जानं नाभिवादयेत्
~~तथा स्नान्तं च कुर्वन्तं समित्पुष्पकरं तथा~~
विवादशीलिनं च शठं वमन्तं जलमध्यगम् ४०
भिक्षान्नधारिणं चैव शयानं नाभिवादयेत् ४१
भर्तृघ्नीं पुष्पिणीं जारां सूतिकां गर्भघातिनीम्
कृतघ्नीं च तथा चण्डां कदाचिन्नाभिवादयेत्
सभायां च हविर्याग्ये देवतायतने तथा ४२
प्रत्येकं तु नमस्कारो हन्ति पुण्यं पुराकृतम्
पुण्यहोमे पुराणे तीर्थे स्वाध्यायासनमध्यगे
प्रत्येकं तु नमस्कारो हन्ति पुण्यं पुराकृतम् ४३
श्राद्धं व्रतं तथा दानं देवताभ्यर्चनं तथा
यज्ञं च तर्पणं चैव कुर्वन्तं नाभिवादयेत् ४४
कृतेऽभिवादने यस्तु न कुर्यात्प्रतिवादनम् ४५
नाभिवाद्यः स विज्ञेयो यथा शूद्रस्तथैव सः
नारद पु. २६४

न कुर्याद्योऽभिवादस्य द्विजः प्रत्यभिवादनम्
नाभिवाद्यः स विदुषा यथा शूद्रस्तथैव सः ३१
कूर्म पु. उत्तरविभाग १२
१२।५१ पाद

अनृतं वर्जयेन्नित्यमनृतं पातकं परम्, अनृतान्हि परं नास्ति-
द्वारं नाशस्य मात्मनः ॥ १ ॥ सर्वे निबद्धा वाच्यर्था वाङ्मूला वाग्विनिःसृता:
तस्मात्स्तेनयेद्वाचं य इच्छेद्धितमात्मनः २ ॥
अनृतं न क्वचिद्वाच्यं तथा साक्ष्ये विशेषतः ।
अनृतं हि वदन् साक्ष्ये पितृभिः सह मज्जति ३
पञ्च पश्वनृते हन्ति दश हन्ति गवानृते ।
शतं पश्वानृते हन्ति सहस्रं पुरुषानृते ४
हन्ति जातानजातांश्च हिरण्यार्थेनृतं वदन् ।
सर्वं भूम्यनृतं हन्ति मास्म भूम्यनृते वदेत् ५ ॥
विष्णु ध. पु. खं. १५१ अध्याय

न ह्यसत्यात्परोऽधर्म इति होवाच भूरियम् ।
सर्वं सोढुमलं मन्ये ऋतेऽलीकपरं नरम् ६ ॥
श्रीमा. ८ स्कं. २० अध्याय

असत्यसंधस्य सतश्चलस्यास्थिरचेतसः ।
नैव देवा न पितरः प्रतीच्छन्तीति नः श्रुतम् १८ ॥
वा. रा. अयोध्या कां. १०९ सर्ग

यानि मिथ्याभिशस्तानां पतन्त्यश्रूणि राघव ।
तानि पुत्र पशून् घ्नन्ति प्रीत्यर्थमनुशासतः ॥ १५२ ।
वा. रा. उ. कं. १०

यथानुवृत्तिकथनं धर्मोधर्मो विवेकतः
अनृतं तद्विविज्ञेयं सर्वश्रेयो विरोधिनम् २८
नारद पु. ६६ अध्याय

न नर्मयुक्तं वचनं हिनस्ति न स्त्रीषु राजन्न विवाहकाले
प्राणात्यये सर्वधनापहारे पञ्चानृतान्याहुरपातकानि
मत्स्य पु. ३१ अध्याय ६६

अस्या 10

असूया महती प्रोक्ता सर्वलोकविरोधिनी
सद्धनाशिनी पापा सर्वसम्पद्विनाशिनी ॥ १६
असूयाविष्ट (वांछ्यह) मनसां यदि धर्मः प्रवर्तते
तुषाग्नि योगमिवज्ञानी धमृतमा ॥ १७
असूयोपेतमनसां दम्भाचारवतां तथा
परुषोक्तिरतानां च सुखं नैव परत्र च ॥ १८
असूयाविष्टमनसां सदा निष्ठुरभाषिणाम्
प्रियो वा तनयो वापि बान्धवो वाप्यरातयः ॥ १९
योऽसूयां कुरुते नित्यं समृद्धं परश्रियम्
सर्वस्वं छेदयेदाशु कुठारो नावसेद्धाय ॥ २०
मित्रवत्यगृहे वै धनधान्ययदा । स च
हानि सिद्धान्तरं कुर्याद्सूयां सततं द्विजाः ॥ २१
नास्त्यसूयासमोऽकीर्तिर्नास्ति कामसमो मोहनः
नास्ति रागसमः पापो नास्ति सैरां विष ॥ २२
नारदपु. १ ३८ अध्याय

प्रतिकूलं न दातव्यं वल्लभं पापकारिणाम्
असूया जायते तीव्रा कामरागाद्धि निवर्तते ॥ ४८
म.भा. शांप. १२१ अ.

धनात् पौरस्त्यं दृष्ट्वा स्पर्धाभिनाहितात्मनः
असूया कीर्तिता हृद्धि सद्बोधेन सूर्यते ॥ २६
नारदपु. २२ अध्याय

न गुणान् गुणिनो हन्ति न स्तौति मन्दगुणान्नपि
प्रहसेत् नान्यदोषैः अनसूया प्रकीर्तिता ॥ ३८ श्लो
अत्रिस्मृ. श्लो २ अध्याय

अहिंसा ॥

सर्वेषामेव भूतानामक्लेशजननं हि यत्
रागत्वहिंसाविदो या सर्वकामप्रदायिनी २५
नारदपु. ६६ अध्याय

अहिंसा त्वासनजयः परपीडाविवर्जनम्
श्रद्धा चातिथिसत्कारः शान्तरूपप्रदर्शनम्
आत्मीयता च सर्वत्र आत्मबुद्धिः परात्मसु ८८
२६ बृहद्धर्मपु. २ अध्याय

कर्मणा मनसा वाचा सर्वभूतेषु सर्वदा
अक्लेशजननं प्रोक्ता त्वहिंसा परमर्षिभिः १४
अहिंसायाः परो धर्मो नास्त्यहिंसा परं सुखम्
विधिना या भवेद्धिंसा सा त्वहिंसैव कीर्तिता १५
कूर्मपु. उत्तरार्ध
११ अध्याय

अहिंसा सर्वभूतानामेतत्कृत्यतमं मतम्
एतत्पदमनुद्विग्नं वरिष्ठं धर्मलक्षणम् २
म.भा. अश्वमे. पर्व
९० अध्याय

यथा नागपदेऽन्यानि पदानि पदगामिनाम्
सर्वाण्येवापिधीयन्ते पदजातानि कौञ्जरे ६
एवं लोकेष्वहिंसा तु निर्दिष्टा धर्मतः पुरा
कर्मणा लिप्यते जन्तुर्वाचा च मनसैव च ७
पूर्वं तु मनसा त्यक्त्वा तथा वाचाथ कर्मणा
~~वाचा च कर्मणा~~ न भक्षयति यो मांसं त्रिविधं
स विमुच्यते ८
यथा. अनुशासन
पर्व [illegible] अध्याय

सर्वेषामेव भूतानामक्लेशजननं हि यत् ॥
अहिंसा कथिता सद्भिर्योगसिद्धिप्रदायिनी
११
नारदपु. ३२ अध्याय

आत्मा 12

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो न मेधया न बहुना श्रुतेन
यमेवैष वृणुते तेन लभ्यस्तस्यैष आत्मा
विवृणुते तनूं स्वाम् २३

कठ. १ २ वल्ली

न तत्र चक्षुर्गच्छति न वाग्गच्छति नो मनो
न विद्मो न विजानीमो यथैतदनुशिष्यादन्यदेव
तद्विदितादथो अविदितादधि इति शुश्रुम
पूर्वेषां ये नस्तद्व्याचचक्षिरे ३

केनोपनिषत्

असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृता
तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः

ईशावास्य

यस्तु सर्वाणि ~~भूतानि~~ भूतान्यात्मन्येवानुपश्यति
सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न विजुगुप्सते

ईशावास्य

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे

२०

भगवद्गीता २ अ. २०

(गाम) 13 — ? Means nothing as आत्मा below ?

X नहि गोप्यं हि साधूनां कृत्यं सर्वात्मनामिह
अस्त्यस्वपरदृष्टीनां मित्रोदासीनविद्विषाम्
उदासीनोऽरिवद्वर्ज्य आत्मवत्सुहृदुच्यते
भा. १० स्कं. २४ अध्याय

प्राणबुद्धिमनःस्वात्मदारापत्यधनादयः।
यत्सम्पर्कात्प्रिया आसंस्ततः कोन्वपरः प्रियः। २७
भा. १० स्कं. २३ अध्याय

X न मय्यावेशितधियां कामः कामाय कल्पते
भर्जिता क्वथिता धाना प्रायो बीजाय नेष्यते २६
भा. १० स्कं. २२ अध्याय

X अन्यथा सन्तमात्मानमन्यथा योऽभिमन्यते
किं तेन न कृतं पापं चौरेणात्मापहारिणा
स्वामी महेश्वरानन्द प्रवचने
का. प्रा. ६

आत्मदर्शिनि यच्छान्ति सर्वे दुःखसुखं जनाः २९
मत्स्यपु. २९ अध्याय

X नृदेहमाद्यं सुलभं सुदुर्लभं
प्लवं सुकल्पं गुरुकर्णधारम्
मयानुकूलेन नभस्वतेरितं
पुमान् भवाब्धिं न तरेत् स आत्महा १७
भा. ११ स्कं. २० अध्याय

X दृष्टं श्रुतमसद्बुद्ध्वा नानुध्यायेन्न संविशेत्
संसृतिं चात्मनाशं च तत्र विद्वान् स आत्मदृक् २०
भा. ८ स्कं. १९ ३७

आत्मा   14   What is its स्वरूप?

स्व॰ : शुद्धः

~~आत्मा यः केवलः शुद्धः [illegible] सनातनः~~

अन्तर्हितः सर्वान्तर्हृत्सर्वज्ञः [illegible] परात्परः ४

सोऽन्तर्यामी स पुरुषः स प्राणः स महेश्वरः

स कालोऽन्तर्व्यापी सर्व वेद इति श्रुतिः ५

अस्मिन्हि [illegible] विश्वमेतद्विप्रलीयते

[illegible] करोति विविधान् [illegible] ६

न चाप्ययं [illegible] न [illegible]

नायं [illegible] न सलिलं न तेजः पवनो न च ७

न प्राणो न मनोऽव्यक्तं न शब्दः स्पर्श एव च

न रूपं न रसो गन्धो नायं कर्ता न वागपि ८

न पाणिपादौ नो पायुर्न चोपस्थं [illegible]

न [illegible] प्रकृतिः [illegible] ९

न माया नैव च प्राणो नैव परमार्थतः

[illegible] १०

[illegible] ११

[illegible] १२

[illegible] १३

[illegible] १४

[illegible] १५

[illegible] सर्वत्र [illegible] १६

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] तस्मात् [illegible] हृद्गुह्यो नित्यः सर्वगोऽव्ययः
उपास्ते [illegible]
कीर्तितः सर्ववेदेषु सर्वात्मा सर्वतोमुखः।
सर्वरूपः सर्वरसः सर्वगन्धोऽजरोऽमरः
सर्वतः पाणिपादोऽहमन्तर्यामी सनातनः।
अपाणिपादो जवनो ग्रहीता हृदि संस्थितः।
अचक्षुरपि पश्यामि तथाऽकर्णः शृणोम्यहम्।
वेदाहं सर्वमेवेदं न मां जानाति कश्चन॥

[illegible]
कूर्मपु० द्वितीय [illegible]

एष सर्वेषु भूतेषु [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 10
[illegible]
[illegible] 11
[illegible]
[illegible] 12
मत्स्यपु० [illegible]

आत्मा [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

मेधा० [illegible]
[illegible]

आत्मा 16

आत्मा प्रख्याति भावेषु सर्वथावीत दुःखवैः।
सा च ख्यातिर्बन्धं जायते दुःसाध्यकारणाद्धतो
कौ. खं. २ स्वा. प्र. आ ६. श्लो. ३० ... अध्याय

दृष्टे श्रुते मस्त दृषु धातानु ध्यायेन संविदात्
हेहंति चात्मनां चतत्वविज्ञातमात्म दृक्
भा ६ स्कं. ... अध्याय

स्नानदानतपोवस्थावीर्यसंस्कारकर्मभिः।
मत्स्मृत्या चात्मनः शौचं शुद्धः कर्माचरेद्द्विजः
भा ११ स्कं. २१ अध्याय

मनुष्यजन्म संप्राप्य सुकृतं न करोति यः।
स पापिनां श्रेष्ठ आत्मघातक सहितः।
अनित्यं मानुषं प्राप्य नित्यं यस्तु न साधयेत्
स याति नरकं घोरं कोऽन्यस्तस्मादचेतनः।
शरीरं यातनार्थं प्रेमलाभेः पादि दृढं तद
तच्छिन्न करोति विद्याभ्यां तेविद्यादात्मघातकम्
नारद पु. ६६ अध्याय

आत्मा नित्योऽव्ययः शुद्ध एकः क्षेत्रज्ञ आश्रयः
अविक्रियः स्वदृग्घेतुर्व्यापकोऽसंगनावृतः ॥१९
एतैर्द्वादशभिर्विद्वानात्मनो लक्षणैः परैः।
अहं ममेत्यसद्भावं देहादौ मोहजं त्यजेत् ॥२०
किं आत्मा नित्योऽव्ययः देहस्य वर्धते फल सेव
जायते अस्ति वर्धते विपरिणमते क्षपयति
नश्यतीति षड्विकारा जायन्ते
भा ७ स्कं. ७ अध्याय

आत्मा 17

नात्मा वपुः पार्थिवमिन्द्रियाणि
देवा ह्यसुर्वायुर्जलं हुताशः।
मनोऽन्नमात्रं धिषणा च सत्त्व-
महंकृतिः खं क्षितिरर्थसाम्यम् २४
समाहितैः कः करणैर्गुणात्मभि-
र्गुणो भवेन्मत्सुविविक्तधाम्नः।
विक्षिप्यमाणैरुत किं नु दूषणं
घनैरुपेतैर्विगतै रवेः किम् २५
भा० ११ स्कं० २८ अध्याय

पुनर्दाराः पुनः पुत्राः पुनर्वित्तं पुनर्गृहम्
मद्यात्मा रक्षितः पुंसां दारैरपि धनैरपि ४८
ब्र० वैवर्त्त पु० प्रकृतिखण्ड
४६ अध्याय

प्राणो वा आत्मा मनसा जेयो यो जितो स हि दुर्जयः ९
कुर्वीत तज्जये यत्नं तस्योपायश्च उच्यते
Excellent प्राणायामैर्दहेद्दोषान्धारणाभिश्च किल्बिषम् १०
प्रत्याहारेण विषयान्ध्यानेनानीश्वरान्गुणान्
यथा पर्वतधातूनां दोषा दह्यन्ति धाम्यताम्
तथेन्द्रियकृता दोषा दह्यन्ते प्राणनिग्रहात् ११
मार्कं० पु० ३६ अध्याय

शुद्धिर्नृणां न तु तथेड्य दुराशयानां
विद्याश्रुताध्ययनदानतपःक्रियाभिः।
सत्त्वात्मनामृषभ ते यशसि प्रवृद्ध-
सच्छ्रद्धया श्रवणसंभृतया यथा स्यात्
भा० ११ स्कं० ६ अध्याय

किं तु नात्मगुणाख्याता सतामेतत्सदा व्रतम्
परदोषे विप्रदोषो सा ब्रह्मज्ञानाविवेकयोः ४४
कौ० खं० २ स्कं० पु० माहेश्वर खं०

आशा 18

आशां बद्ध्वा तरंगिणीं मनो पर्वे लग्नं दधि सद्रुमान्ते
आकाशाद् दिवाकरं ज्ञानं प्रमेयं धावन्तु नः
एषा तौ चक्रं चित्र चतुर्विधि चित्तं सद्रुमा
दुःखं आवाहूय वक्षा मिथिमन्यं दुःखे मे ताः

म० भा० शां० १२२ अध्याये

अहो! दरिद्रता दुःखं सर्वा व्याधयोऽपि दुःखम् 50
आशाभिभूतास्तु दुःखं सा दुःखं महत्त्वं वदन्ते यत्र
आशाया ये दासास्ते दासाः सर्वलोकस्य
~~मानो हि महतां लोके धनमहतां दुःख्यते~~ 140
आशा दासी येषां तेषां दासायते लोकः 27 नारद पु० ११ अध्याये
मानो हि महतां लोके धनं मत्वा च मुच्यते
मानो नाशमवाप्नोति दुःख मानं मान दा० ६ पु० ता० ३२

न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति
हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते
यदा न कुरुते भावं सर्वभूतेष्वमंगलम्
समदृष्टेस्तदा पुंसः सर्वाः सुखमया दिशः
या दुस्त्यजा दुर्मतिभिर्जीर्यतो या न जीर्यति
तां तृष्णां दुःखनिवहां शर्मकामो द्रुतं त्यजेत्

१६
भा० ९ स्कं० १९ अध्याये

आशा महद् दुःखं पुंसां नैराश्यं शान्ति सन्निभा
तस्मात् वांछां परित्यज्य ... स्वस्थ
वसेत् तेजो यदा ... चिन्त्यं ... तात्
तद्वैव सुखं जन्म आशां ह त्यक्त्वा वैराग्य
आशाभिभूता ये मर्त्या महामोहा सुचोद्धताः
अवमानादिकं दुःखं न जानन्ति कदाचन

नारद पु० ३३ अध्याये

आशा नाम नदी

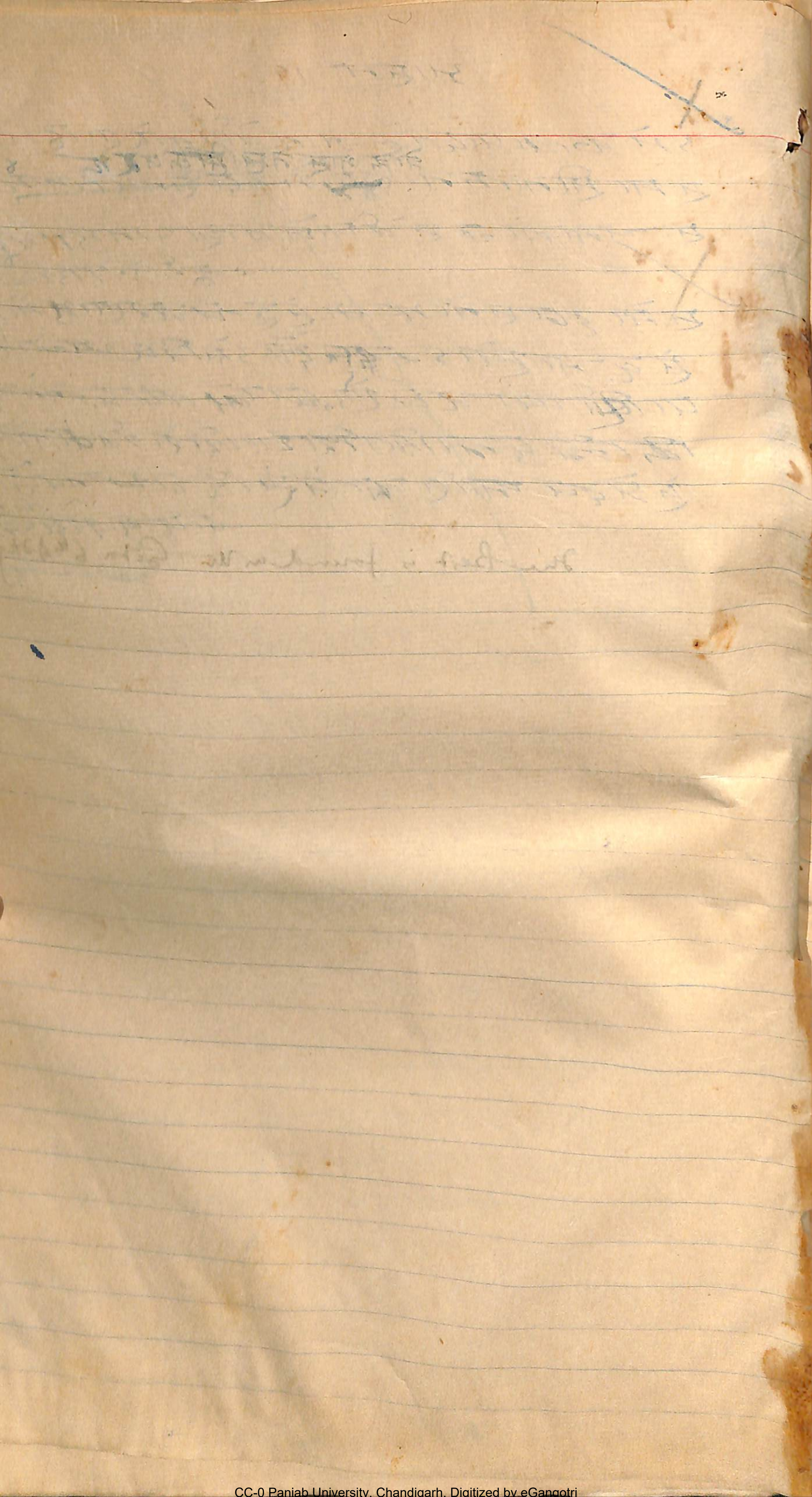
आसन 19

उभे कृत्वा पादतले जानूर्वोरन्तरेण हि
प्रोक्तमासनं स्वस्तिकं परम्
समासीतात्मनः [illegible] ४५

स्वस्थानानां च स वै [illegible] ध्यानयुक्तः सदा ४६
कू. पु. ११ उत्त.

समः [illegible] सर्वसाधुसौ १४
[illegible] उरो विष्टभ्य चात्मनः
पार्ष्णिभ्यां वृषणौ रक्षन् तथा प्रजननं पुनः १५
किंचिदुन्नामितशिरा दन्तैर्दन्तान्न संस्पृशेत्
संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् १६
वा. पु. ११ अ.

The Best is found in the Gita 6th Adhyay

NO आसन्नमृत्युस्वरूप

20

यदा देवेषु वेदेषु गोषु विप्रेषु साधुषु
धर्मे मयि च विद्वेषः स वा आशु विनश्यति २७
भा ७ स्कं ४ अध्याय

आसन्नमरणं ज्ञात्वा [illegible]
[illegible] ५५
[illegible]
[illegible]
[illegible] ५६
[illegible]
[illegible] ५८
[illegible]
[illegible] ५९
आदौ [illegible] ६०
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ६३
[illegible]
[illegible] ३२३

I don't think that आसन्नमृत्युलक्षण verses can belong in such an anthology! BCC

आहन्तस्त्पुलक्षणं

21

अरिष्टभाव

अरिष्टबिम्बं स्वरूपे च वह्निं वैवर्ण्यमालिनम्
दृष्ट्वा काश्यपो मासानु नरो नो हि जीवति ३
वातेन मन्यु पुरीषे च यः स्वप्ने रत्ने तेन
प्रत्यक्षं कर्णेन स्पृष्टं जीवेत् दश मासिकम् ४
स्पृष्टः पृष्ठः वृन्दा सोमो योऽवलम्बते
प्रकृते च्यावितं वर्तेन तस्या पुष्पाणि मासिकं ५
खण्डं पश्यन् पादं पाणिं पादं तन्वपादेन
पाद यस्य प्रतिसमासाधान जीवति ७
प्रः कपालं काले लिखेत् वायसो वाप्यहर्निशम् ८
अन्नानि त्रिपञ्च तं दृष्ट्वा द्वित्रीणि दिवसान्नितान्
तान् शिरः प्राणाधिजीवितं द्वित्रिमासिक ९
पश्येद्वै हृदये मात्रस्य इत्यादि मनुष्याणि ते
दिवं तस्य मे दृष्टो द्वादशाहे स जीवति १०
नरान् दृष्ट्वा यमके स ददृश मन्येत संहर्षणं
एके वै सलीले विष्णु मनुष्यानि तन्ह ११
पश्येद्वै सलीलं मात्रस्य हृदये वाचातं दृढा
त्रायते यन्ने पञ्चसु न गता पुनः संदायः १२
दीर्घा नखाः न यावे नि त्रसत्यं ह तथा नित्यं
नाभिमानं पद्मले त्र हंस वीक्षते जीवति २३
नावाप्नुयात् विद्यते दिवामहानां तथा
द्वे इषीका वैल ददीनां मानस्तीर्थिनि मानसम् २६
नानि काश्यपे नानि वर्तीनां तेषामनो
नेत्रे च यस्य प्रवातिं पश्यते तस्य पुनः २६
आरण्ये नासते पुरुषे त्रिलोका धारा मनोयते
नयनं प्रान्ते दिने नीयते सद्गुणं मानसम्
दिधा धारणं तेनं निर्वहेत् न पश्यन्ति न भवति २८
त्रयते च हृदये नो नाटये पश्यते दिन ते २८
पतन्ते वायव्ये तेषु दृढे ते धीरन्
तस्मिन् नित्यं यदा मानस नरा जीवति २०

22 अपमृत्युकुलक्षणम्

~~स्वप्ने ऽग्निं प्रविष्टो वा ... नग्नानिष्पाशोऽर्कः~~

जलं प्रविष्टो वा पिबन् यदि तेन स्य जीवितम् ३१

स्वभावं वै प्रतीत्यन्तु प्रवृत्तेश्च विपर्यय:

क्षयं तिष्ठन्तु प्राणो सदा। स नौषधमातवैः ३४

विनीत! सततं योऽस्य प्रत्युतः स मता!

तानेवाव जानाति तानेव चाति ददाति ३५

देवान्नानास्य लेदुं ह्रदः [illegible] विप्रांश्च

माता पिता नि सत्कारं नाम मातृगणं वदोति ३६ व

योगिनां ज्ञानविद् ब्राह्मणेभ्यो यस्य हन्तमना

प्राप्नेतु कालेऽकुशलं हृदि शेयं विशेषतः। ३७

मार्कं. पु. ४३ अध्याय

काक: कपोतो गृध्रो वा निलीये यस्य मूर्धनि

क्रव्यादो वा खगः कश्चित् षण्मासान्नाति वर्तते ६

भक्ष्यो भक्ष्यः समे हृदि यश्च यान्तौ वा पादे वादे वा

हि पञ्चगं च नो वेत्ति विध्वस्त पुरुषो ह्रदा

ये वै च कृष्णं पुष्पं च देव द्विवानतं न कर्मक्षय २१

यदि नवश्च चन्द्रमा नेत्र यद्यपि स जीवति २२

न च मेरूपर्वे दृष्ट्वा स्य नौ दृश्यते न चापत [illegible]

नाशं च वक्त्रा भवति स तो योऽमत जीवति ३३

अपचारं ह भावाऽयुक्ते द्विपे दश्येऽद्युभः

यस्य सोऽपि जीवेत दिन गमिष्यति ३७

स्वप्ने योनिपतेत्तस्य प्रच्छादे च स्वजनविधोरे

न चैव निष्कृति यः स्वभाव यतेत तस्य जीवितम् २८

वायु. पु. १९ अध्याय

इन्द्रिय ॥ 23

पराञ्चि खानि व्यतृणत् स्वयम्भूस्तस्मात् पराङ् पश्यति नान्तरात्मन् । कश्चिद्धीरः प्रत्यगात्मानमैक्षदावृत्तचक्षुरमृतत्व मिच्छन् १

कठोपनिषत् ४ वल्ली

जिह्वैकतोऽच्युत । ~~वि~~ विकर्षति मावितृप्ता शिश्नोऽन्यतस्त्वगुदरं श्रवणं कुतश्चित् घ्राणोऽन्यतश्चपलदृक् क्व च कर्मशक्तिर्बह्व्यः सपत्न्य इव गेहपतिं लुनन्ति ४०

भा. ७ स्कं. ९ अ

इष्टापूर्त 24

इष्टापूर्तौ द्विजातीनां प्रथमो धर्मसाधनम्
इष्टेन लभते स्वर्गं पूर्ते मोक्षं च विन्दति २६

वराह पु. १७२ अध्याय

वापीकूपतडागानि देवतायतनानि च
पतितान्युद्धरेद् यस्तु स पूर्तफलमश्नुते २९

वराह पु. १७२ अध्याय

वापीकूपतडागादि देवतायतनानि च ।
अन्नप्रदानमारामः पूर्तमित्यभिधीयते ॥ मनुस्मृति ४,२२

अग्निहोत्रं तपः सत्यं वेदानां चैव पालनम् ।
आतिथ्यं वैश्वदेवश्च इष्टमित्यभिधीयते ॥ अत्रि (

See in Apte's Sanskrit Dictionary.

एकाग्निकर्म हवनं त्रेतायां यच्च हूयते ।
अन्तर्वेद्यां च यद्दानमिष्टं तदभिधीयते ॥

Ibid. sub इष्टापूर्त B.C.C.

पावल: प्र. रुले गप्रु: [illegible]
अगस: प्रेथान
लाव लाह स्व स्वन्यलो ह्रुन् [illegible]
धोलो धा द्रु. वलः

ईश्वर 25

वाच्यो नारायणः प्रोक्तो मन्त्रस्तु वाचकः स्मृतः
वाच्यवाचकसम्बन्धो नित्य एव महात्मनः
यथा नादिप्रवृत्तोऽयं घोरः संसारसागरः
तथानादिरिहानन्तो विष्णुः संसारतारकः स्मृतः
४४
नारद पु० १ पू० अध्याय

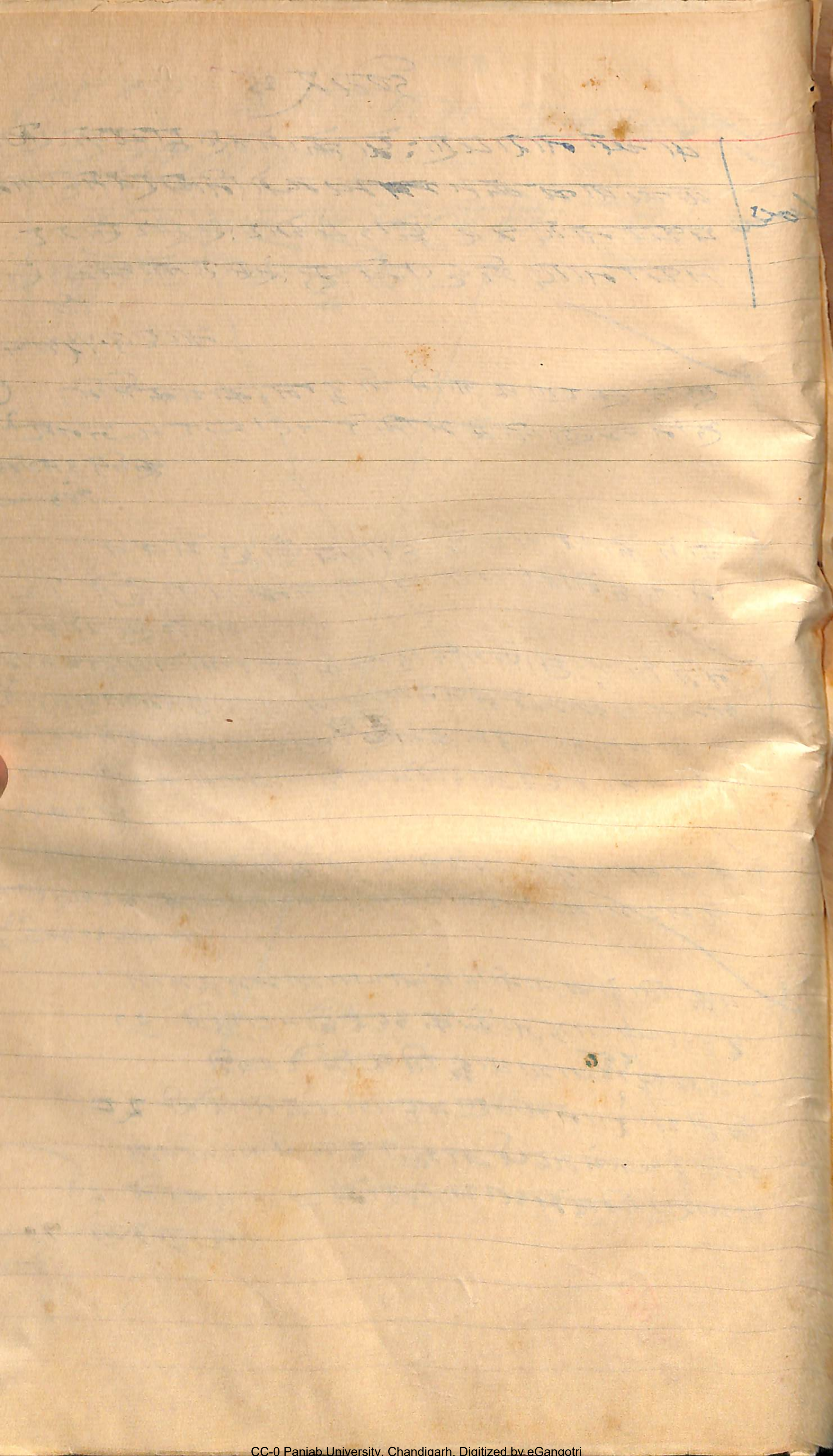
श्रुतिस्मृतिपुराणप्रजातमेवाङ्गनःकायकर्मभिः
श्रुतिं प्रसादितो भक्त्या ईश्वरो यजनात्मके २८
कूर्मपु० उत्तरभाग
११ अध्याय

कामं क्रोधं भयं स्नेहमैक्यं सौहृदमेव च
नित्यं हरौ विदधतो यान्ति तन्मयतां हि ते १५.
भा० १० स्क० २९ अध्याय

नते विदुः स्वार्थगतिं हि विष्णुं दुराशया ये बहिरर्थमानिनः
अन्धा यथान्धैरुपनीयमाना वाचीशतन्त्र्यामुरुदाम्नि बद्धाः
नैषां मतिस्तावदुरुक्रमाङ्घ्रिं स्पृशत्यनर्थापगमो यदर्थः
महीयसां पादरजोऽभिषेकं निष्किञ्चनानां न वृणीत यावत् ३२
भा० ७ स्क० ५ अध्याय

यो प्राप्य मानुष्यमवर्गसंवदं वा त्वत्ति ये हम्मद्रवनामतीम
ते संप्रमाप्य निरयं यदि येन संज्ञ भक्त्यात्मकाले निरयः स संगमः ५२
भा० १० स्क० ५० अध्याय

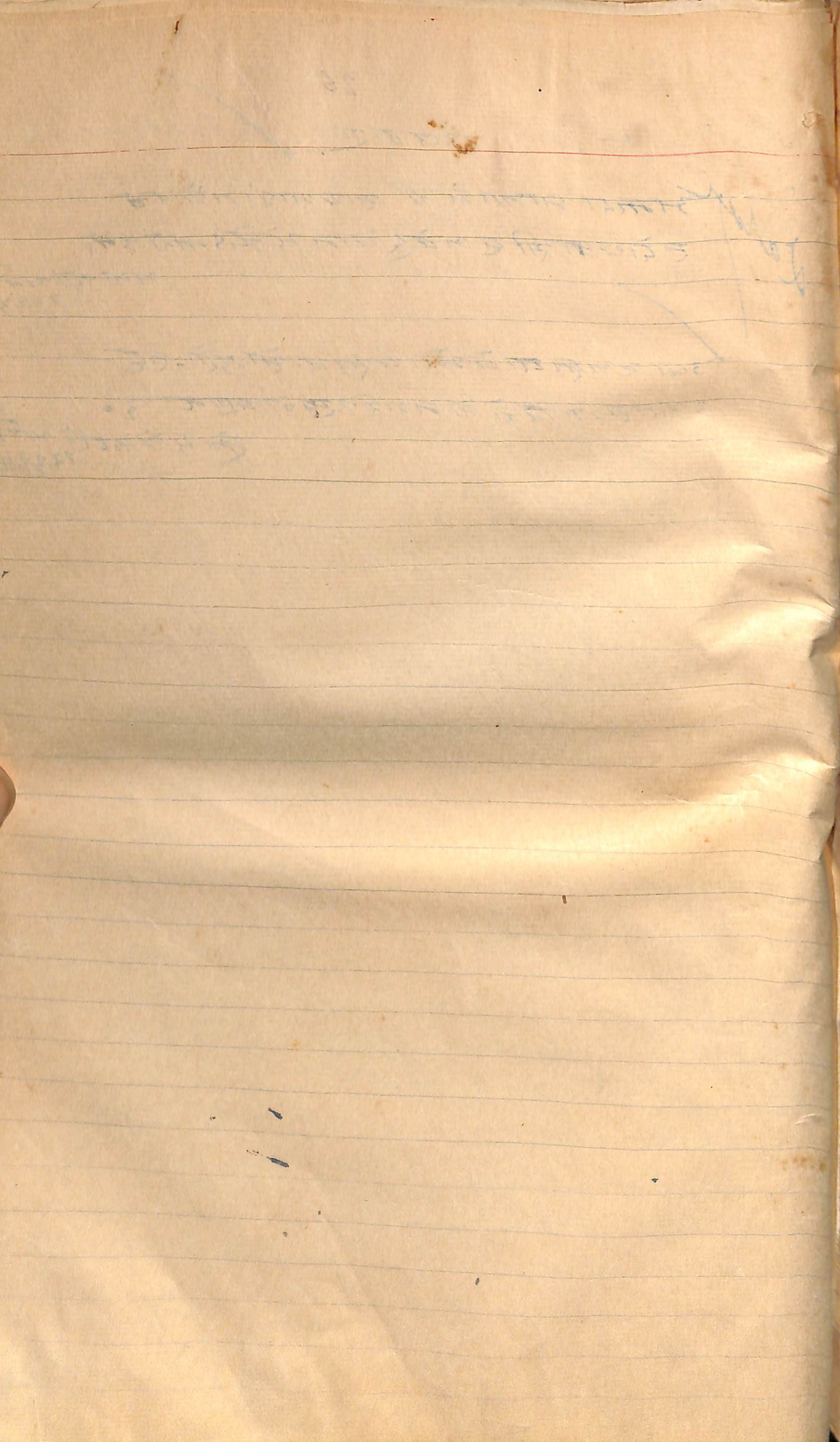
वक्रालिकेऽपि ज्ञानी हि पंचाशत्वानुक्रमात्
दशास्यापवनुजान्नेकेऽदृहं हौवदामृते २७
एवम (दशा) याव यीकृतिरेव ही
बिन्दोर्या ध्यानमात्रेण महापातकनाशिनी २८
अतोऽपि पापं तदर्थं वाता न सर्वं तदर्थं
अभ्यासात् तिद्धमधायः सुधामेव रहुस्यते २९
पद्मपु० ३ खं० ११५
अध्याय

उपवास

अन्तरा प्रातराशं च सायमाशं तथैव च
सदोपवासी स भवेद् यो न भुङ्क्तेऽन्तरा पुनः
महा. शान्तिपर्व २२६।१०

उपावृत्तस्य पापेभ्यो यस्तु वासो गुणैः सह
उपवासः स विज्ञेयो न शरीरस्य शोषणम् २०
स्कं. पु. वै. खं. मार्गमा. १२।३०

उपदेश (सन्नीतिः)

27

Excellent

किमत्र चित्रं यत्सन्तः परानुग्रहकारिणः
नहि द्रुमाः स्वभोगार्थं फलानि [illegible] ६७
योऽन्यदुःखानि विज्ञाय साधुवाक्यैः प्रबोधयेत्
स एव विष्णुः सत्त्वस्थो यतः सर्वहिते रतः ६८
अन्यदुःखेन यो दुःखी योऽन्यहर्षेण हर्षितः
स एव जगतामीशो नररूपधरो हरिः ६९
सद्भिः श्रुतानि शास्त्राणि [illegible] दुःखविमुक्तये
सर्वेषां दुःखनाशाय इति सन्तो वदन्ति हि ७०
यत्र सन्तः प्रवर्तन्ते तत्र दुःखं न बाधते
वर्तन्ते यत्र [illegible] तत्र तमो भवेत् ७१
नारद पु॰ [illegible] अध्याय

उपदेशो न कर्तव्यो जातिहीनस्य कर्हिचित्
उपदेशात् महान् दोष उपाध्यायस्य विद्यते ७९
नाध्यापयेच्छूद्रं तथा नैव च याजयेत्
तथा [illegible] शूद्रं शास्त्रं [illegible] द्विजः ८०
[illegible] वा नाटकं वापि तथा सद्धर्ममेव च
पुराणमितिहासं च शूद्रं नैवानुपाठयेत् ८१
यदि मोहाद् द्विजो विप्रः शूद्रं चैतानि पाठयेत्
[illegible] तद् [illegible] ८२
शूद्रः [illegible]
शूद्रं [illegible] पाठवर्जयेत् ८३
ब्र॰ वै॰ [illegible] सं॰ मा॰ १४ [illegible]

उपदेश 28

नायं देहो देहभाजां नृलोके कष्टान् कामानर्हते विड्भुजां ये
तपो दिव्यं पुत्रका येन सत्त्वं शुद्ध्येद् यस्माद् ब्रह्मसौख्यं त्वनन्तम् 1
महत्सेवां द्वारमाहुर्विमुक्तेस्तमोद्वारं योषितां सङ्गिसङ्गम्
महान्तस्ते समचित्ताः प्रशान्ता विमन्यवः सुहृदः साधवो ये 2
ये वा मयीशे कृतसौहृदार्था जनेषु देहम्भरवार्तिकेषु
गृहेषु जायात्मजरातिमत्सु न प्रीतियुक्ता यावदर्थाश्च लोके 3
नूनं प्रमत्तः कुरुते विकर्म यदिन्द्रियप्रीतय आपृणोति
न साधु मन्ये यत आत्मनोऽयमसन्नपि क्लेशद आस देहः 4
पराभवस्तावदबोधजातो यावन्न जिज्ञासत आत्मतत्त्वम्
यावत्क्रियास्तावदिदं मनो वै कर्मात्मकं येन शरीरबन्धः 5
एवं मनः कर्मवशं प्रयुङ्क्ते अविद्ययात्मन्युपधीयमाने
प्रीतिर्न यावन्मयि वासुदेवे न मुच्यते देहयोगेन तावत् 6

भा. पं. स्कं. ५ अध्याय

त्वयोदितं व्यक्तमविप्रलब्धं भर्तुः स मे स्याद्यदि वीर भारः
गन्तुर्यदि स्यादधिगम्यमध्वा पीवेति राशौ न विदां प्रवादः 9
स्थौल्यं कार्श्यं व्याधय आधयश्च क्षुत्तृड्भयं कलिरिच्छा जरा च
निद्रा रतिर्मन्युरहंमदः शुचो देहेन जातस्य हि मे न सन्ति 10
जीवन्मृतत्वं नियमेन राजन् आद्यन्तवद्यद्विकृतस्य दृष्टम्
स्वस्वाम्यभावो ध्रुव ईड्य यत्र तर्ह्युच्यतेऽसौ विधिकृत्ययोगः 11
विशेषबुद्धेर्विवरं मनाक् च पश्याम यन्न व्यवहारतोऽन्यत्
क ईश्वरस्तत्र किमीशितव्यं तथापि राजन् करवाम किं ते 12
उन्मत्तमत्तजडवत्स्वसंस्थां गतस्य मे वीर चिकित्सितेन
अर्थः कियान् भवता शिक्षितेन स्तब्धप्रमत्तस्य च

जड भरत 13

भा ५ स्कं. १० अध्याय

एकादशी
29

एकादशीव्रते येषां मनः संलीयते नराः
ते वैष्णवा हि वा सोऽथ यान्ति ते सदनं हरेः
एकादश्यां व्रतं येनाऽलिपं च सेवकस्य सप्तमं पदं
बहुपापसमायुक्तः कोऽपि नित्यं हरिवासरं सदा
सर्वपापविनिर्मुक्तः स याति हरिमन्दिरं 40
पाति सद्धि सदाचारे यो [illegible] हरिवासरं
~~सर्वपापविनिर्मुक्तः~~ स पुत्रस्वामिसुहृत्प्रजाः
याति प्रेत्य हरेर्गृहम् 41

पद्म पु. ब्रा. खं. 12 अध्याय

आदित्येऽहनि संक्रान्तौ ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः
पारणे चैव जागरे ... नोपवासं पौत्रवान् गृही 25
इन्दुक्षये तु संक्रान्तौ केवलद्वादशी ... काले
उपवासं न कुर्वीत ... पुत्रवान् गृही 25
पक्षे शुक्ले तथा कृष्णे ... [illegible]
नित्यधर्मः ... [illegible] 27
... एकादशी ... [illegible]
न ... [illegible] 28
उपवासं एकादश्यां ... [illegible]
... [illegible] द्वादश्यां ... 29

धर्म भा. 1 स्कं. पु. प्रयागखं.
208 अध्याय

दशम्यां चैकभक्तं च एकादश्यामुपोषणम् 22
द्वादश्यामेकभक्तं च ... [illegible]
... [illegible] 23
... [illegible]
... [illegible] 24
... [illegible]
विष्णुभक्तो ... [illegible] 25
... [illegible]
... [illegible] 26
... [illegible]
एकादश्यां ... विष्णुभक्त ... वै. खं. मार्गमा.
स्कं. पु. 22 अ.

औषधाय

30 ~~अजीर्णचिकित्सा~~

हरिद्रा निम्बपत्राणि त्रिफला सोमराजी च द
विडङ्गं मधुमूलं च सप्तमं विषभेषजम्
गोमूत्रेण पिबेद्वा क्वाथं वा चूर्णं वा हितम्
अजीर्णे हृद्भवे रोगे कुष्ठे विसूचिकायां हितम् १०

गरुड पु. १८६ अ

सर्जरसः सिक्थकं च जीरकं च हरीतकी
उत्साहिनी लवणं लाक्षा गुग्गुलु घृतं निर्दग्ध व्रणपञ्चकम्
तिलतैलं च निर्दग्धं पञ्चमं समं तत्र कृते
अग्निदग्धव्रणं नश्येत् कर्पूरः कालेन पलः ६०

गरुड पु. १७७ अ

कर्पूरगन्धसर्पिर्भ्यां प्रहारं पूरितो हरः
शस्त्रोद्भवः सर्वदुःख संकटानि यः कर्पूर !
पाकज्वर वेदनां चैव संस्पर्शाद् विषमज्वरे ! ६२

गरुड पु. १७७ अ

आमयं सैन्धवं कुष्ठं सौवर्चलं च दन्तिका तु
मदो पिप्पली च जीरकं नाशो भवति ताड़नं ६७

गरुड पु. १७७ अ

त्रिफला जम्बू पत्राणि मधुमूल कदली सकम
लोध्रा सर्जरसश्चैव विडङ्गं क्षौद्र गुग्गुलः
एतैः पञ्च मल्लिका सर्वं मशकानां च विनाशकः ६८

गरुड पु. १७७ अ

एकस्य त्रिफला भाग सर्षप भाग हरीतकी वा
सोमराज रसवीजानि नागरं वचा चन्दन चन्दन ११
अमृत शिरीष त्रिकटु लवण वसा चित्रक
कोष्ठ पञ्च रक्त रं लवण कुष्ठ विनाशनम् १२
हरिद्रा हरितालं च दूर्वा गोमूत्र सैन्धवम्
अपेलो वा हस्ति दन्त पाषाण वंशरे लिप्त १२
सोमराजस्य वीजानि नवनीत युतानि च
मधु नारी पाद तले लिप्तं कृमिघ्न दाहघ्ने
तक्र माषाणां लेप स्नान कारी चिकोर स्मा १४

गरुड पु. १८० अ

~~नयवा जोमल~~

31 उ. औषध्यम्

नाम्नः सप्तच्छदं तोर्हं लवणोत्तममाजने
प्रवेचपयः समं युक्तं बहुदाहं हरेद्वरम् । ग.क.ड. ९९०२ अ

विभीतक स्वरसं बोजातीः हरितालं समन्वितः । ह्रीसा
सर्वीाद्रि रोगान् दृष्ट्वा प्रजापतीरसमान्वितः ।

गद्र.ड.पु. ९६ अध्याय

क्षीमात्रेन पचारसंमध्ययुक्तेहि चेद्रमे ।
परशाद्रोग हरगं भवेन्नो सप्तवेद्दयः । १
अद्गीतिलिति सपु च्छादि जातपाच्य कुर्ये माने च
अ वानिच्छाम लाद्व एवो विकसीतलादुलोपचन २
द्वौ पद्मरद्धे वटीकृर्यात्ति हातराद्भुसलपाहितः
मध्यनास हे सा चोद्दशौरजानादिभिस्त्रादि ३
ग.क.ड.पु. ११२ ११३ अध्याय

टयो
अपामार्गजटाकण्ठे लोहितैः स प्रतन्तुभिः
वद्धावार रवेर्न्दन ज्वरं हन्ति तृतीयकम्
धात्री विवाकशणवद्धि क्वाथ सर्वज्वरान्तकः
हरीत क्यो कशणद्र रग्ने मरिचं गुड संयुतम् १०
कास प्ये मेदवः प्रोक्त सद्मारोचकनाशनः
३६

ग.क.ड.पु. १७०८.

सपृराराग जायको रवस्वात सर्व धावः स्तुमाः
दृष्य हारिद्रा लेपास जा द्वोरस क्रमात्
ग.क.ग. ११६ अ.

सु पायचं हरितालं च धाद्वं भस्म मनःशिला
सैमावेनच है कात्र छागमत्रे शापेषयेत् ६
तन्द्वातल छतिनाद व लोमशातनमुत्तमम्
ग.कडप १७९
१०

हस्तवन्धं यलपरस्य अपामार्गस्य वाहरः ३
पहलं सर्वज्वरहरं भवप्रेतादि नाशनम् ४
१८६

32 क्र कि

ब्रह्मणः सप्त वै पुत्राः महात्मानः स्वयंभुवः
मरीचिरत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः
वसिष्ठश्च महाभागः सदृशो वै स्वयम्भुवा
अग्निवेशः समुत्पन्नो ब्रह्मयोनिः सनातनः
प्राचीनर्हि भगवांस्तस्मात् प्राचेतसो दक्षः
दक्षात् तु तनयस्तेषां दक्षः प्रजापतिः
मरीचेः कश्यपः पुत्रो ... दिति नाम ...
अदिति ... कश्यपोऽप्यपरे ...
अत्रेः ... सोमः ... वीर्यवान्
... पञ्चाशतनया विभो।

म.भा. शां. पर्व।
मध्याय

कश्यपोऽत्रिर्वसिष्ठश्च विश्वामित्रोऽथ गौतमः
जमदग्निर्भरद्वाज इति सप्तर्षयः स्मृताः
भा. ८ स्कं. १३अ.

(चतुर्विंशति गोत्र)

कश्यपोऽत्रिर्भरद्वाजो विश्वामित्रोऽथ गौतमः
जमदग्निर्वसिष्ठश्च ... गोत्र कारकाः

कन्या 33

दशपुत्रसमा कन्या दशपुत्रान्प्रवर्धयन्
यत्फलं लभते मर्त्यस्तल्लभ्यं कन्ययैकया ॥
तस्मात्कन्या पितुः शोच्या सदा दुःखविवर्धिनी
यानि स्यात्परितोषाणि यानि पुत्रधनानि च ॥

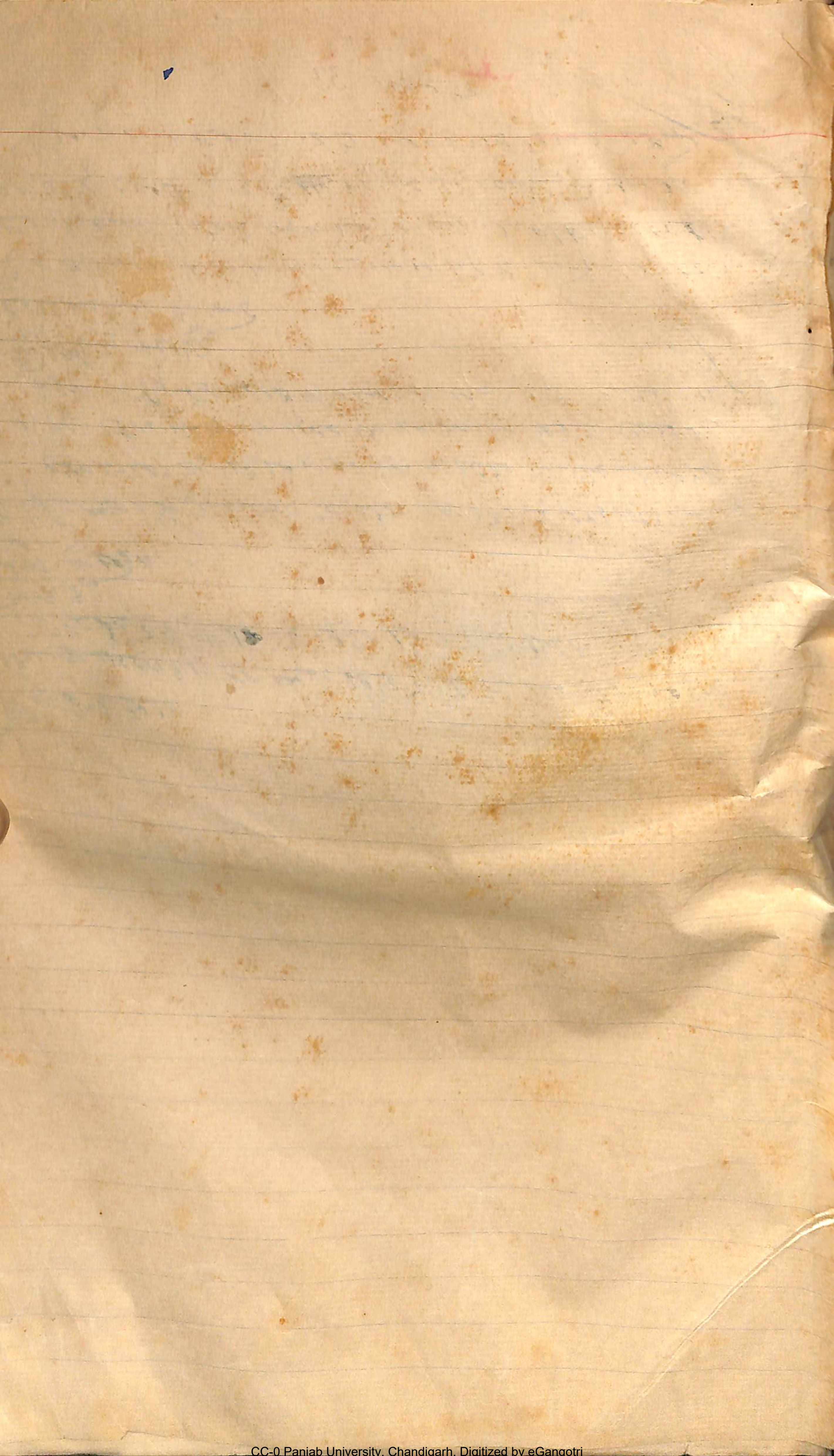
स्कान्द पु. माहेश्वर खं. २६
कौमारिका खं. २६ अध्याय

यः कन्यापालनं कुर्यात् करोति विधिवद्यदि
विवाहं धनलोभेन कन्यां यः संप्रयच्छति
कन्यासूत्रं च पुरीषं च तत्र भक्षति पातकी
कुम्भीपाके वसेत्तावद्यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥

ब्रह्मवै. प्र. खं.
१६ अध्याय

दशवर्षा ब्राह्मणानां तथा द्वादश भूभुजाम्
कन्येन्द्रदत्ति वैश्यानां षोडश शूद्रजन्मनाम् ॥

वराह पु. १९८ अध्याय

कर्म 34

यदाचरति कल्याणि शुभं वा यदि वाशुभम् ।
तदेव लभते भद्रे कर्ता कर्मजमात्मनः ॥ ६

वा. रा. अयोध्या
६३ सर्ग

शुभ
कर्मभूमिमिमां प्राप्य कर्तव्यं कर्म यच्छुभम् ।
अग्निर्वायुश्च सोमश्च कर्मणां फलभागिनः ॥
२८

वा. रा. अरण्य ११० सर्ग

न वाऽद्य कर्माणि हि कार्याणीह भवन्ति कश्चन ।
स्नानं सन्ध्या जपो होमः स्वाध्यायो देवतार्चनम् ।
वैश्वदेवं तथातिथ्यं नवमं पितृतर्पणम् ॥ १८

स्कं. पु. का. खं. ८० अध्याय

न वै लालित्र काष्ठानि च प्रत्यक्षं कालेन च । १८
ब्रह्मचर्य ... शुद्धि ... शौच ... ध्यायेत् ...
कन्यादानं ... नाभ्युदि ... कर्तव्यं ॥ २०

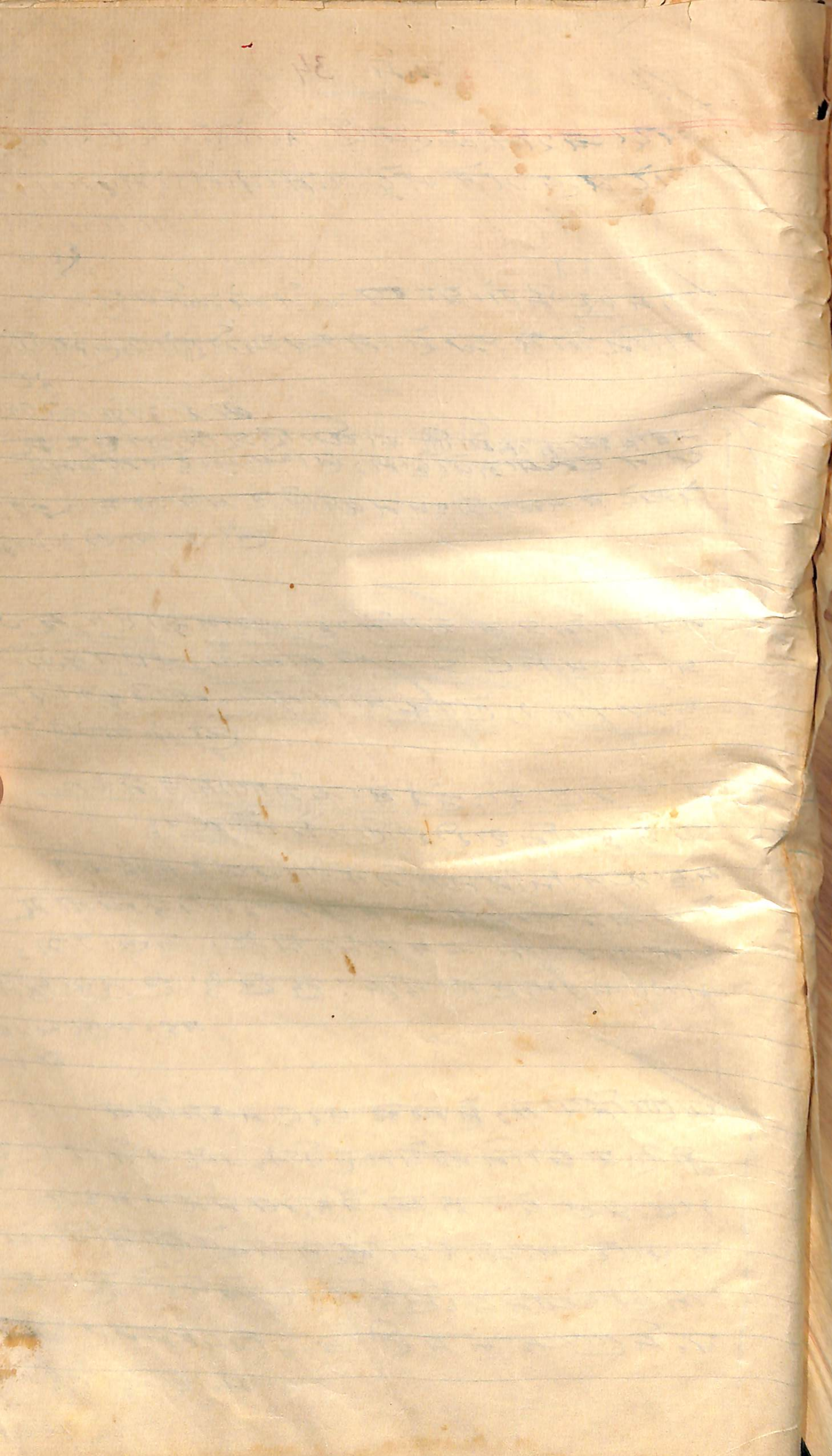
स्कं. पु. का. खं. ४० अध्याय

अविप्रणाशः सर्वेषां कर्मणामिति निश्चयः ।
कर्मजानि शरीराणि तथैवाकृतयो नृप ॥
महान्ति भूतानि नित्यानि भूताधिपतिसंश्रयात् ।
तेषां च नित्यसंवासो न विनाशो वियुज्यताम् ॥
तथा प्राप्य कृतं कर्म शुभं वा यदि वाशुभम् ।
आत्मना तैर्मिथः सम्प्रयुक्तः सुखदुःखं भुङ्क्ते ॥

महा. भा. शान्ति
२८१ अध्याय

प्राणातिपातः स्तैन्यं च परदारानथापि च ।
त्रीणि पापानि कायेन सर्वतः परिवर्जयेत् ॥ ३
असत्प्रलापं पारुष्यं पैशुन्यमनृतं तथा ।
चत्वारि वाचा राजेन्द्र न जल्पेन्नानुचिन्तयेत् ॥ ४
अनभिध्या परस्वेषु सर्वसत्त्वेषु सौहृदम् ।
कर्मणां फलमस्तीति त्रिविधं मनसा चरेत् ॥ ५

म. भा. अनुशासन
१३ अध्याय

Excellent

कर्म 35

यदि मोहात् किञ्चिदपि त्वां नावगच्छसि दुर्मतिः
सततं [illegible] [illegible] [illegible] 20
मांतदे [illegible] विप्र [illegible] वार्धि [illegible]
स प [illegible] [illegible] [illegible] गतः २२
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
स प [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] न [illegible] [illegible] दुःखमेव [illegible] २३
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] दुःखं [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] काले [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

वा.रा. ३.सं. ९६ सर्ग

स्वः कार्यमद्य कुर्वीत
पूर्वाह्णे चापराह्णिकम्
न हि प्रतीक्षते मृत्युः
कृतमस्य न वा कृतम् २८

स्वो. नागरे.
२६६ अ.

कर्मणा जायते जन्तुः कर्मणैव विलीयते
सुखं दुःखं भयं क्षेमं कर्मणैवाभिपद्यते १३

भा. १० स्क. २४ अ.

उपायोपाय चोद्यपं किंचित् सुकृतं कृतम्।
आयुषः खण्डखण्डाय सविरस्तं गमिष्यति॥

नहि नश्यति विद्वत्सु बहुपापेषु कर्मसु
स्वल्पं च यत् कृतं तेषु बुद्धिमत्तो महद्भवेत्
वा.रा. सुं. का. १८
५१ अ.

कार्येषु कर्मणां ~~दृष्टिः~~ दृतिं यो बहून्यपि साधयेत्
पूर्वकार्याविरोधेन स कार्यं कर्तुमर्हति ५
न ह्येकः साधको हेतुः स्वल्पस्यापीह कर्मणः
यो ह्यर्थं बहुधा वेद स समर्थोऽर्थसाधने ६
वा.रा. सुं. ४१ स.

~~जीविनं मरणं चैव दुःखं शोकोऽपि च~~
कृतकर्मणाख्यातं पवित्रीर्ति शान्तो लब्ध्वा भवेद् बुधः
सुकर्मणः प्रतिष्ठा सर्वत्र निर्भयो भवेत् ॥ ८०
ब्रह्मवैवर्त ८ ख.
३२६। श्लोक

यथा श्यामसितिं नाख्या न च्युतिः कर्मणां नराः
कर्म शाश्वतं सम्भूतं देहान्ताहानि सोऽयम्
आरम्भेण नरः कर्म स्वपौरुषमहान्यथान्
निष्पत्तिः कर्मणां दैवे पौरुषे च व्यवस्थिता ॥
१६
मार्कं पु. २२ अध्याय

ज्ञात्वा ज्ञात्वा च कर्माणि जनोऽयमनुतिष्ठति
विदुषः कर्मसिद्धिः स्यात् तथा नाविदुषो भवेत् ६
मा. १० खं. २६३७.

सुशीघ्रमपि धावन्तं निजं कर्मानुधावति
शेते सह शयानेन तिष्ठन्तमनुतिष्ठति २३
यथा छायातपौ नित्यं सुसम्बद्धौ परस्परम्
तथा कर्म च कर्ता च नात्र कार्या विचारणा २४
तस्मात् कर्मकृतं सर्वं देहिनामत्र जायते
शुभं वा यदि वा पापं सम्मितं योनिसम्भवः ३१
स्कं. पु. नागर खं. ६

शरीरमनुधावन्तं निजकर्मानुधावति
शेते सह शयानेन तिष्ठन्तमनुतिष्ठति २२
यथा छायातपौ नित्यं सुसम्बद्धौ परस्परम्
तथा कर्म च कर्ता च बन्धनाय विवरणात् २०
येन येन प्रभोक्तव्यं सुखं वा दुःखमेव च
नरः स बद्ध्वा रज्ज्वेव बलात्तेन नीयते २५
प्रभवत्यात्मकर्माणो सुखदुःखेषु पादते
सावधान तथा पुत्र जागर्तो स्वपतामपि २६
तैलक्षये यथा दीपो निर्वाणमधिगच्छति
कर्मक्षये तथा जन्तुर्निर्वाणमधिगच्छति २७
न मैत्रं न तपो दानं न तीर्थं न च संयमः
समर्थो रक्षितुं जन्तुं पीडितं स्वककर्मभिः २८
हेमगर्भे जठरे स्व स्त्रोरेतो बिन्दुरक्षणम्
कर्तुकाले मनुष्याणां दृष्टं दृष्टि निबन्धनम् २९
आत्मयानादि जीवानां पत्रमूलं च मा हेतवः
तस्मिन्नेव हि गर्भस्थः पूर्वं तो भजन्तीयमिति ३०
न स्त्रीणां कोऽपि कर्म स्वं देहिना मन जायते
शुभं चाशुभं वा नपुंसकं निश्चयः स ३१
स्क.पु. नागरखं. ६२

यत्कृतानुदितं हानिर्जन्मनि तस्य कर्मणः अध्याय
यश्च ब्राह्मण सत्यस्थः विदुस्य दोष हरणम् ५०
नित्यस्य कर्मणो हानिं न कुर्वीत कदाचन
न स्यात् स्वधर्मच्युतः कर्मसंयत जन्मसु ५१
दृष्टान्ते ब्राह्मणस्य दान होमादि वर्जितः
तन्निपात दृष्टान्ते च वैश्यवामा सद्धर्म वच ५२
दृढ सुत सम्भावनीय निज कर्माणि वर्जितम्
तत्रः परे निन्दनीय कुर्युः सर्वे यथोदितम् ५३
मार्कं पु. ३६ अध्याय
यस्यात्र तान्महे दुःसंग नवोऽति निर्यथाभुवम्
इतिह स्मरवचाः विपुल कर्मशिवमस्तवदेत २८
भरत
वा.रा. उत्तरकां.
६० सर्ग

... [illegible] : शूद्रान्नेनावपोषिताः :
ये स्वकर्मरताः सर्वे [illegible] भक्तिपरायणाः : १८ ब्रह्मविद्वेषिणः
सर्वे, [illegible] : [illegible] नाशे भविष्यति
वेदाचाररता विप्रा वेदमार्गप्रमाणिनः :
भविष्यन्ति कलौ विप्राः : [illegible] २०
[illegible] : [illegible] :
[illegible] निरता विप्राः [illegible] २१
[illegible] :
[illegible] विप्राः : [illegible] २२
भविष्यन्ति [illegible] :
[illegible] रताः : सर्वे [illegible] : २३
[illegible] : [illegible] :
[illegible] : [illegible] भविष्यन्ति कलौ [illegible]
[illegible] ब्राह्मणा [illegible] :
[illegible] प्राप्ते [illegible]
[illegible]
[illegible] विक्रय [illegible] जाति [illegible]
[illegible] : २४ ॥

॥ विप्रा विक्रय कर्तारो रस विक्रय कारकाः :
वेद विक्रय कर्तारो भविष्यन्ति कलौ युगे २७
नारी गर्भ [illegible]
[illegible] विह्वलाः : सर्वे [illegible] : २८
[illegible] भविष्यन्ति [illegible] :
[illegible] २९
[illegible] भविष्यन्ति [illegible]
[illegible] परायणाः :
[illegible] : सर्वे [illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible] भविष्यन्ति [illegible]
[illegible] ३० [illegible]
[illegible] भविष्यन्ति [illegible]
[illegible] : सर्वे [illegible]
[illegible] २
[illegible] राजा [illegible]
[illegible] भविष्यन्ति [illegible] सर्वे
[illegible] महाराज [illegible]

अधर्मेणारिपूर्णाश्चात्र कलौ चाकलौ पित:
एकैव वर्णाभविष्यन्ति वर्णाश्चत्वारएव च ॥१॥

न मन्त्रपूतो दाहश्च न हि सत्यं न च क्षमा ।
लोकाः स्त्रीकाः इतो नित्यं ग्राम्य धर्म प्रधानत: ॥२॥

न यज्ञ सूत्रं तिलकं ब्राह्मणानां च नित्यशः ।
सन्ध्याशास्त्रविहीनाश्च विप्रवेशाः श्रुता अपि ॥३॥

सर्वैः सार्धं सर्वेषां भक्षणं नियम च्युतम् ।
अभक्ष्य भक्षसत्तो काश्चवत्वर्णाश्चलंपटा: ॥४॥

नारीषु न सती काचित्पुंश्चलीव गृहे गृहे ।
करोति तर्जनं कान्तं भृत्यतुल्यं च कोपितम् ॥५॥

जाराय दत्वा मिष्टान्नं ताम्बूलं वस्त्रं चन्दनम् ।
न ददात्येव चाहारं स्वामिने दुःखिनोपितः ॥६॥

पुत्रेण भर्त्सितस्तातः शिष्येण भर्त्सितो गुरुः ।
प्रजाभिस्ताडितो भूपो भूपेनताडिताः प्रजाः ॥७॥

दस्यु चौरैश्च दुष्टैश्च शिष्टाश्च परिपीडिताः ।
सस्य हीना च वसुधा क्षीरहीना च धेनवः ॥८॥

स्वल्प क्षीरे घृतं नास्ति नवनीतं च नित्यशः ।
सत्य हीना जनाः सर्वे नित्यं मिथ्याव यति च ॥९॥

शौच सन्ध्या शास्त्र हीना ब्राह्मणा वृषवाहकाः ।
सूपकाराश्च शूद्राणां शूद्राणां शव दाहकाः ॥१०॥

शूद्र स्त्री निरताः सा स्वच्छन्द्राः विप्रवधूरताः ।
खादन्ति यस्य विप्रस्य भक्ष्यं च परिपाचकाः ॥११॥

मातुः परं तस्य पत्नीं शूद्रा गृह्णन्ति लंपटा ।
भृत्यश्च हत्वा राजानं स्वयं राजा भविष्यति ॥१२॥

नारी हत्वा पतिं कामाद्भजे जारं च कौतुकात् ।
पुत्रश्च पितरं हत्वा स्वयं भूपो भविष्यति ॥१३॥

सर्वे स्वच्छन्द निरताः शिश्नोदरपरायणाः ।
वेश्याश्च कुत्सिताश्च कुचैलकाः ॥१४॥

वेरवशसाधिपुत्राश्च कुत्सिताश्च कुचैलकाः
विद्वांसो भक्तालिप्ताश्च मिथ्या यज्ञ प्रचारकाः ।
जातिहीनाश्च गुरवो वयोहीनाश्च निंदकाः ॥१५॥

राजानश्चापि म्लेच्छाश्च पवनाधर्म निन्दकाः ।
सत्कीर्तिमपि साधूनां कुर्वन्ति पुन्मूलनं भुवि ॥१६॥

पितृदेव द्विजातीनामतिथीनां च नित्यशः । 40
पूजा नास्ति गुरूणां च विनोभ्य पूजनीक्रियाः ॥ १७ ॥
स्त्री बन्धूनां गौरवं च स्त्रीणां च हत तोषितः ।
चोरः सकुलजातिश्च ब्राह्मणो देवदारकः ॥ १८ ॥
मानं वहन्ति लोभेन पुण्ये धर्मेन कौतुकात् ।
देवायतनहीनं च जगत्सर्वं भयाकुलम् ॥ १९ ॥
अराजकं बहुनीतं हतं कलिदोषतः
बुभुक्षिताः कुचैलाश्च दौर्भाग्या दीनमानराः ॥२०॥
कपर्दिक धटाध्यक्षो राजो द्रोहि धरेश्वरः ।
वृक्षा गुप्त समालोका वृक्षाः शाक समास्तथा ॥२१॥
तालानां नारिकेराणां पर्णसानां तथैव च ।
फलानि सर्व पाठ्येवत [illegible] तः परम् ॥ २२ ॥
जलभाजन पात्रेण सस्येन वाससा तथा ।
विहीनं मेदिर सर्वं गृहाणांमपरिष्कृतम् ॥२३।
गन्धकेनापरिवृतं दीपहीनं तमोवृतम् ।
हिंस्र जन्तु भयाद्भीता जनाः सर्वे च पापिनः ॥२४॥
सर्वे च फललोभिष्ठाः पुंश्चल्यः कलहप्रियाः ।
रूपवत्योन कामिन्यो नराश्चापि नरूपिणः ॥२५॥
नद्यो नदाः कन्दराश्च तडागाश्च सरोवराः ।
जलपद्म विहीनाश्च जलहीना घनास्तथा ॥२६॥
अपत्यहीनाम्न पित्र्य कामु कोजाः संयुताः ।
अश्वत्थहदिनः सर्वे वृक्षहीना वसुंधरा ॥२७॥
फलहीनाश्च तरवः शाखास्कंधविहीनकाः ।
फलानि स्वादुहीनानि चान्नानि च जलानि च ॥२८।

दारिद्र्य 41

दारिद्र्यं संप्रवक्ष्यामि मम कर्मसु तिष्ठताम् 2
यानि कर्माणि कुर्वीत दारिद्र्ये च सुस्थितः
दानपूर्वक कर्मणो यत्नेषु कुशलः शुचिः
मम कर्मसु धर्माणामह द्वारे विवर्जितः 28
अन्यमार्गेषु रागान्ध नित्यं भगवत्प्रियः
गुरुविप्रेषु च स्वयज्ञ निन्दाकर्मविवर्जितः 29
अनसूयानादि कुशलः पैशुन्येन विवर्जितः 30
वृह. पु. 115

मे जोषं संपदः प्रति: चौ चिन्तितिर्दारिद्र्यम् मः
इष्टैः चैं प्रेम सत्य मैत्र्या च दान पंक्तये सिद्धमाः 11
भा. 11 स्कं. 17 अध्याय

दरिद्र नीतिं पुरस्कृत्य सदा त्रियेत्वं विजानता
लिप्सितं कर्म लोभं च लब्ध्वा र द्वयं जनार्दन
यागादि कर्मः प्रवर्तिते प्रजानां नातिहेतवे 28
स.भा. रं. पं. 8 अध्याय

दारिद्र्ये संगमं नातीत न प्रीतिर्न च सौहृदम् 26
कारणं सर्वेषां कर्तव्यं स्वजनानि च
च दारिद्र्ये सन विहाय: कार्यं सविस्तरं
अपर्का नाति स्वतं सम्बन्धिनि निरीक्षते 17
स.भा. द्रो. पर्व 126 अध्याय

दरिद्रस्य यत्र हन्त्यं प्रजानां यति सन्तान 22
न दिदं दारिद्र्य स्वपरे सर्वेषु प्रयेसरे
म्रियतेव विप्र प्रजासु पूर्व काल कालपि। स.भा. द्रो. पर्व 126 अध्याय
भा. 2 स्कं. 14 अध्याय

दो त्यं वीरसिद्ध निरहं स्वामि आत्मकामः दामा
ब्रह्मरायतां प्रसादश्च र दोक दारानां सः हरत्य 22
भा. 7 स्कं. 12 अध्याय

यदेव वचन संगतः
दानं ते यत्न भये वे दारिद्र्य नाम सर्वे दारिद्र्य करते
दाता दानवन्ति सि सर्व दारिद्र्य
स.भा. शा. पर्व 129 अध्याय

दान मध्य स्थान स दो वैश्यस्य निरिक्षो वदि:
दरिद्रता च स्थाने धर्मिष्ठः
पश्य मे गुरुजनानां दानो रे हो । ग्रहणानीव जीवितं
मार्क. 28
31 अध्याय

आक्रुष्टस्ताडित: ?

cf. Sermon on the mount

cf. Non-violence of Buddha & Gandhi

क्षमा धर्मः क्षमा सत्यं क्षमा शौचं क्षमा वसु
क्षमा यज्ञः क्षमा दानं क्षमा च परमं तपः
आक्रुष्टस्ताडितो वापि परेभ्यो यस्तितिक्षते
तस्मात् स कल्मषाद्धीनो दुष्कृतं च प्रयच्छति
यः क्षमावान् स धर्मात्मा क्षमयैव द्विजोत्तमाः
आक्रोशकं निर्दहति क्षमी लोकं च गच्छति
शक्तः क्षमावतो दोषो द्वितीयो नोपपद्यते
यदेनं क्षमया युक्तमशक्तं मन्यते जनः
विशेषः कोऽपि दोषोऽस्य द्विजेन्द्राः क्षमिणां गुणाः
तस्मात् एष क्षमादानात् दुष्कृतैः सम्प्रमुच्यते
यतः क्षमावान् पुरुषो ब्रह्मलोकं प्रपद्यते
विभाति नार्को न वह्निर्न हेमसुधा न भास्वता
वि.ध.पु. ... २१०

एकः क्षमावतां दोषो द्वितीयो नोपपद्यते
यदेनं क्षमया युक्तमशक्तं मन्यते जनः। ३३०
न वै घृष्टो ... क्षमा प्रज्ञावतां बलम्
... ३३१
प्रहासे योऽपि ...
पद्म पु. सृ. खं. ... १९

... क्षमिणां हि ...
शमस्तु च यतीनां हि ... क्षमा मता
क्षमावतां ... लोकः परश्चैव क्षमावताम्
म.भा. आदि. ४२

अलंकारो हि नारीणां क्षमा तु पुरुषस्य वा
क्षमा दानं क्षमा सत्यं क्षमा यज्ञश्च पुत्रिकाः।
क्षमा यशः क्षमा धर्मः क्षमया विष्ठितं जगत्
वा.रा. - बा.कां. ३३

आक्रुष्टो निहतो वापि नाक्रोशेद् यो न हन्ति च
वाङ्मनःकर्मभिर्नित्यं तितिक्षेत स क्षमावान्
... ३२ ...

वाचा मनसि कार्ये च दुःखेनोत्पादितेन च
न कुप्यति न चाप्रीतिः सा क्षमा परिकीर्तिता
मत्स्य पु. ... १९९

सतामपि कुले जाताः कर्मणा वत दुर्गतिम्
प्राप्नुवन्त्यकृतात्मानः कामजालविमोहिताः
म० भा १९६ अध्याय

अकृत्यं मन्यते कृत्यं मित्रं शत्रुं च मन्यते ४९
शत्रुं च मन्यते मित्रं जनः कामवशं गतः
द्यूतकारे यथा सत्यं यथा चौरे च सौहृदम् ५०
यथा नृशंसस्य नैर्मित्यं तथा लज्जा न कामिनाम्
अपि स्याच्छीतलो वह्निश्चन्द्रमा दहनात्मकः ५१
क्षीराब्धिरपि मिष्टः स्यान्न कामी लज्जते ध्रुवम्
स्कं० पु० नागरखं० १९२ अध्याये

यस्त्वेतत्कृच्छ्रतश्चीर्णं तपो निःश्रेयसं महत्
कामायाल्पीयसे युञ्ज्याद्बालिशः कोऽपरस्ततः
श्री भा० ११ स्कं० १९ अध्याय

अकामां कामयानस्य शरीरमुपतप्यते ४२
इच्छतीं कामयानस्य प्रीतिर्भवति शोभना
वा० रा० सुं० का० २२ सर्ग

त्यजामि काम त्वां नैवं यत्र किंचित्प्रियं तव
तवाहं प्रियमन्विच्छन्नात्मन्युपलभे सुखम्
काम जानामि ते मूलं संकल्पात्किल जायसे
न त्वां संकल्पयिष्यामि समूलो न भविष्यसि
म० भा० शां० पर्व १७६ अध्या०

संकल्पाज्जायते कामः सेव्यमानो विवर्धते
यदा प्राज्ञो विरमते तदा सद्यः प्रणश्यति
म० भा० शां० पर्व १६१ अध्या

कामस्य लमिदं ज्ञानं कामः पापस्य कारणम्
यशःक्षयकरः कामस्तस्मात्तं परिवर्जयेत् ५४
ना० पु० ६८ अ०

ध्यायतो विषयान् पुंसः संगस्तेषूपजायते।
संगात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते॥
क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः।
स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥

भगवद्गीता

[illegible]

44

काम

विषयेषु गुणाध्यासात् पुंसः संगस्ततो भवेत्
संगात्तत्र भवेत् कामः कामादेव कलिर्नृणाम् १९
कलेर्दुर्विषहः क्रोधस्तमस्तमनुवर्तते
तमसा ग्रस्यते पुंसश्चेतना व्यापिनी द्रुतं २०
तया च रहिता साधो जन्तुः शून्याय कल्पते
ततोऽस्य स्वार्थ विभ्रंशो मूर्छितस्य मृतस्य च २१
विषयाभिनिवेशेन नात्मानं वेद नापरम्
वृक्षजीविकया जीवन् व्यर्थं भस्त्रेव यः श्वसन् २२
भा ११ स्कं २१ अध्या.

कामः सर्वात्मना हेयो हातुं चेच्छक्यते न सः
मुमुक्षां प्रति तत्कार्यं सैव तस्यापि भेषजम् २९
मार्कं० ५ ३० अध्याय

न मय्यावेशितधियां कामः कामाय कल्पते
भर्जिता क्वथिता धाना प्रायो बीजाय नेष्यते २६
भा १० स्कं. २२ अध्याय
२२

न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति
हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते
यदा न कुरुते भावं सर्वभूतेष्वमङ्गलम्
समदृष्टेस्तदा पुंसः सर्वाः सुखमया दिशः
~~या दुस्त्यजा दुर्मतिभिर्जीर्यतो या न जीर्यते~~
भा. ९ स्कं १९ अ

काम 45

त्रीण्येव व्यसनान्यत्र कामजानि भवन्त्युत
मिथ्या वाक्यं परमकं तस्माद् गुरुतरावुभौ
परदाराभिगमनं विना वैरं च रौद्रता
वा० रा० आरण्य काण्ड १२ सर्ग

कामजं मृगया द्यूतं स्त्रियः पानं तथैव च
व्यसनं व्यसनार्थिभ्यश्चतुर्विधमुदाहृतम्
कामन्दकीय नीतिसार १५ सर्ग

लोके व्यवायामिषमद्यसेवा
नित्यास्तु जन्तोर्न हि तत्र चोदना
व्यवस्थितिस्तेषु विवाहयज्ञ
सुराग्रहैरासु निवृत्तिरिष्टा ११
श्रीमा० ११ स्क० ५ अध्याय

अर्थधर्मौ परित्यज्य यः काममनुवर्तते
एवमापद्यते क्षिप्रं राजा दशरथो यथा १३
वा० रा अयोध्या काण्ड ५३ सर्ग

योनिजास्तु कथं योनिं सेवन्ते जन्तवस्त्वमी
मैथुनेन कथं स्वर्गं यास्यन्ति यानवेश्वर ३२६
पद्म पु० सृष्टि खण्ड २३ अध्याय

~~षष्ठ~~ षष्ठ्यष्टम्यौ अमावस्या उभे पक्षे चतुर्दशी
मैथुनं नाभिसेवेत द्वादश्यां च तथा प्रिये
वरा० पु० ११६ अध्याय

आहारस्य परं धाम शुक्रं तद्रक्ष्यमात्मनः
क्षयो ह्यस्य बहून् रोगान् मरणं वा नियच्छति
चरक ६ अध्याय

२७८

कालोऽस्मि लोकक्षयकृत प्रवृद्धो
लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः। गीता

काल

कालमूलमिदं सर्वं भावाभावौ सुखासुखे
कालः सृजति भूतानि कालः संहरते प्रजाः
संहरन्तं प्रजाः कालं कालः शमयते पुनः
कालो हि कुरुते भावान् सर्वलोके शुभाशुभान्
कालः संक्षिपते सर्वाः प्रजा विसृजते पुनः ४६
महाभा. आदिपर्व
१ अध्याय

कालः करोति विश्वं च विनोदं प्रीतिमेव च
कालः सृष्टिं करोति कालश्च [illegible] पालनम् ११
कालः करोति संहारं कालः संहरते प्रजाः
सृष्टेः [illegible] जन्म च २२
[illegible] सर्वं [illegible]
सर्वं कालमयं [illegible] न भ्रजं भ्रजाः २३
ब्रह्मवै. ४ खं. ६० अध्याय

[illegible] कालेन गच्छता [illegible]
[illegible] कालः [illegible] संहरन्ति [illegible] ४
वा. पु. ख. २४

[illegible] लोभपरायणाः
हिज्ञानः [illegible]
पीडयन्ति च लोकांश्च अधिकेताः सुनिर्घृणाः
शौचाभाववतीनित्याः परदाराभिमर्दकाः
[illegible]
[illegible] सुनिर्घृणाः
[illegible]
[illegible] १८
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] २०
स्कं. पु. नागर. खं. २९६
अध्याय

काल 47

~~त्रिंशत्काष्ठास्तु सम्प्रोक्ताः कलास्त्रिंशत्कला मुहूर्तः~~

स प्रोक्तः पञ्चदशान्यानि नियुतानि संख्यया ३५

विंशातिश्च सहस्राणि कालोऽयं संख्ययोक्तं विना

शतन्यन्यनन्द प्राज्ञैः दिव्ये वर्षैर्निबोध मे ३६

मार्क पु. ४६ अध्याय

अमावस्या हस्तवारे आदित्ये च सप्तमी

चतुर्थी ... भौमे गुरुवासरे

... समा रात्रेकाला: ... प्रकीर्तिता

अष्टमी ... तथैव च चतुर्दशी

कालशीर्षे समुद्दिष्टे ... तानि मे

... दिन ... कृतोदकं तत्र ...

सप्तमी ... दिवसा: ... मे

... मा. पु. २४ अध्याय

~~कलि~~ कालः

राजानः सत्यवन्त्यस्यां तथा लोभपरायणाः
पीडयन्ति च लोकान् प्रजा अर्थहेतवः स्वन्ति ये पुत १७
मौर्य्यभाव परित्यक्ताः परदारविमर्दकाः
पूजयन्ति न तेषु ज्ञानदेवान् [illegible] न चित्त
वेद विक्रय कर्ता वे ब्राह्मणाः [illegible]
पाप प्रति [illegible] सम्यग् हीनाः [illegible] १७

See Page 38

का [illegible] इतानि [illegible] वेद [illegible]
वै [illegible] सन्वे स [illegible] प्रयातो [illegible] १८
[illegible] चैव [illegible]
लोकाचारा [illegible] सर्वे [illegible] १९
[illegible] नरा [illegible]
ते न [illegible] प्रकुर्वन्ति नराधमाः २०.

इत्यादि पु. [illegible] स्कं
१६ अध्याये

पितृभ्रातृसुहृज्ज्ञातीन् हित्वा सौरतसौहृदाः।
ननान्दृश्यालसंवादा दीनाः स्त्रैणाः कलौ नराः॥ ३७

भा. १२ स्कं
३ अध्याय

यदा चन्द्रश्च सूर्यश्च तथा तिष्यबृहस्पती।
एकराशौ समेष्यन्ति तदा भवति तत्कृतम्॥
24

भा. १२ स्कं. २ अध्या.

भारतव्यपदेशेन = महाभारत
मधुपर्क [illegible] प्रसङ्गेन = रामायण
शौनकप्रश्नप्रसङ्गेन = भागवत (रमा [illegible])
कालोऽयं [illegible] भगवतः

किं प्रमत्तस्य बहुभिः परोक्षैर्हायनैरिह।
वरं मुहूर्तं विदितं घटते श्रेयसे यतः॥ १२

भा. २ स्कं. २ अध्याय १२

काल 49

See 48

पितृभ्रातृसुहृज्ज्ञातीन् हित्वा सौरतसौहृदाः ।
ननान्दृश्यालसंवादाः दीनाः स्त्रैणाः कलौ नराः ॥ ३७

भा. १२ स्कं. ३ अ.

कालो बलीयान् बलिनां भगवानीश्वरोऽव्ययः ।
प्रजाः कालयते क्रीडन् पशुपालो यथा पशून् ॥ १९

भा. १० स्कं. ५१ अ.

ईशो दुरत्ययः काल इति सत्यवती श्रुतिः ।
वृद्धानामपि यद् बुद्धिर्बालवाक्यैर्विभिद्यते ॥

भा. १० स्कं. ७६

See page 38

असत्यवादिनो लोकाः साधुनिन्दापरायणाः । १७
दस्युकर्मरताः सर्वे पितृभक्तिविवर्जिताः ।
स्वगोत्रदारनिरता लौल्यध्यानपरायणाः । १८
ब्रह्मविद्वेषिणः सर्वे परस्परविरोधिनः ।
शरणागतहन्तारो भविष्यन्ति कलौ युगे । १९
वैश्याचाररता विप्रा वेदभ्रष्टाश्च मानिनः । २०
भविष्यन्ति कलौ प्राप्ते संध्यालोपकरा द्विजाः ।
शान्तौ शूरा भये दीनाः श्राद्धतर्पणवर्जिताः ।
~~भविष्यन्ति कलौ प्राप्ते~~ असुराचारनिरता विष्णुभक्तिविवर्जिताः । २१
परवित्ताभिलाषाश्च उत्कोचग्रहणे रताः ।
अस्नातभोजिनो विप्राः क्षत्रिया रणवर्जिताः । २२
भविष्यन्ति कलौ प्राप्ते मलिना दुष्टवंशजाः ।
मद्यपानरताः सर्वे ऽयाज्ययाजनतत्पराः । २३
भर्तृद्वेषकरा रामाः पितृद्वेषकराः सुताः ।
भ्रातृद्वेषकराः क्षुद्रा भविष्यन्ति कलौ युगे । २४
गवां विक्रयिणस्ते वै ब्राह्मणा वित्ततत्पराः ।
गावो दुग्धं न दुह्यन्ते संप्राप्ते हि कलौ युगे । २५

स्कं. पु. ब्रह्मखं. धर्मारण्यखंड
३६ अध्याय

कालः : 50

हसेत् प्रविष्टे गुरुः पुष्ये अनुराधासु बुधो यदा
रोहिण्यां च यदा सोमः सूर्येण वै युतम् ॥ ४४
शुक्रश्च रेवतीं प्राप्य अश्विन्यां मंगलो यदा
राहुः स्थितिं च योगोऽयं सर्वदोषविनाशनः ॥ ४५
भानौ वै भरण्यां चैव सा सप्तमी चित्रा ... ध
सोमे वै चोत्तराषाढा यदि ... बुधोदये ॥ ४६
गुरौ शतभिषा ... शुक्रे वै रोहिणी ... च
शनौ च रेवती ... विषयोगाः प्रकीर्तिताः ॥ ४७

ग.क.ड.प.ए.खं.
आचारको ६०३१

Pay 38

कलौ नैव वाच्यानां कदाचिदपि भारत
कन्याविक्रयकर्तारो गोऽजाविक्रयकारकाः ॥ २६
विषविक्रयकर्तारो रसविक्रयकारकाः
वेदविक्रयकर्तारो भविष्यन्ति कलौ युगे ॥ २७
नारी गर्भं समुत्पाद्य हायनैकादशे हि
रजस्वला प्रसूयते विरताः सर्वतो जनाः ॥ २८
न तीर्थसेवनरता भविष्यन्ति च वाडवाः
... भविष्यन्ति बहूनि ... ॥ २९
... सर्वे वेदनिन्दापरायणाः
पतिनिन्दापराश्चैव ... परस्परम् ॥ ३०
स्पर्द्धा ... नैव भविष्यन्ति कलौ युगे
क्षत्रिया राज्यहीनाश्च म्लेच्छा राजा भविष्यन्ति ॥ ३१
विश्वासघातिनः सर्वे गुरुद्रोहरतास्तथा
मित्रद्रोहरता राजन् ... परायणाः ॥ ३२
एवं वर्तिभविष्यन्ति वर्तिष्यन्ति ... वै
कलौ प्राप्ते महाराज नात्र कार्या विचारणा ॥ ३३

स्कं.पु. ब्रह्मखं. ३
धर्मा. खं. २ ३६ ...

शक्नोतीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्ष
कामक्रोधोद्भवं वेगं

क्रोध 51

आत्मनस्तु समुत्पन्नं कुर्वन्निष्ठुर भाषणम्
क्रोधमाकुर्ष्य मे विदो ह्य क्रोधस्तु हिंसार्जनम् ९६

नारद पु. ३३ अध्याय

यः क्रूरकैर्वितुदति चन्दनैर्यश्च लिम्पति
अक्रुद्धः परितुष्टश्च समस्तस्य च तस्य च ।

गरुड पु. १०२ अध्याय

यः समुत्पतितं क्रोधं मक्रोधेन नियच्छति
देवयानि ! विजानीहि तेन सर्वमिदं जितम् ३

यः समुत्पतितं क्रोधं क्षमयैव निरस्यति
यथोरगस्त्वचं जीर्णां स वै पुरुष उच्यते ४

यः सन्धारयते मन्युं योऽतिवादं स्तितिक्षति
यश्च तप्तो न तपति दृढं सोऽर्थस्य भाजनम् ५

यो यजेदपरिश्रान्तो मासि मासि शतं समाः ।
यस्तु क्रुध्येन्न सर्वस्य तयोरक्रोधनो वरः ६

मत्स्य पु. २७ अध्या.

क्रोधमूलो नाशयति क्रुद्धः पापं करोति नरः
क्रुद्धस्य गायत्रीं ज्ञानं क्रुद्धस्यार्थो न विद्यते १४
नाधर्मः क्रोधशीलस्य नार्थं प्राप्नोति रोषणः
नालं सुखाय कामाप्तिः कोपनाविष्ट चेतसाम् १५

मार्क. पु. ११२ अध्याय
११२

धन्यास्ते पुरुषश्रेष्ठा ये बुद्ध्या कोपमुत्थितम्।
निरुन्धन्ति महात्मानो दीप्तमग्निमिवाम्भसा॥ ३
क्रुद्धः पापं न कुर्यात्कः क्रुद्धो हन्याद् गुरूनपि।
क्रुद्धः परुषया वाचा नरः साधूनधिक्षिपेत्॥ ४
वाच्यावाच्यं प्रकुपितो न विजानाति कर्हिचित्।
नाकार्यमस्ति क्रुद्धस्य नावाच्यं विद्यते क्वचित्॥ ५
यः समुत्पतितं क्रोधं क्षमयैव निरस्यति
यथोरगस्त्वचं जीर्णां स वै पुरुष उच्यते | See p. 51

वा. रा. सुं. काण्ड ५५ सर्ग

क्रोधमूलो मनस्तापः क्रोधः संसारबन्धनम्।
धर्मक्षयकरः क्रोधस्तस्मात्तं परिवर्जयेत्॥ ५५ नारद पु. ६ अ.

नीति

काममूलमिदं जन्म कामः पापस्य कारणम्।
यशःक्षयकरः कामस्तस्मात्तं परिवर्जयेत्॥ ५
समस्तदुःखजालानां मात्सर्यं कारणं स्मृतम्।
नरकाणां साधनं चैव मात्सर्यं तत्परित्यजेत्॥ ६

नारद पु. २४ अध्याय

See above

यः समुत्पतितं क्रोधं क्षमयेह निरस्यति।
यथोरगस्त्वचं जीर्णां स वै पुरुष उच्यते॥ ४
यः संधारयते मन्युं योऽतिवादांस्तितिक्षते
यश्च न प्रोत दृढं सोऽर्थस्य भाजनम्
यो यजेदपरिश्रान्तो मासि मासि शतं समाः
....
न क्रुध्येत सर्वस्य ....

महाभारत आ प. ६२ ?

~~सदृशा क्षमया ... लोके ... पालिता~~

यत् क्रोधनो यजते यद्ददाति यद्वा तपस्तप्यति यज्जुहोति
वैवस्वतस्तद्धरतेऽस्य सर्वं मोघः श्रमो भवति हि क्रोधनस्य॥ ३७

म. भा. उ. प. २६

One syllable less!

क्रोध 53

क्रोधो हि धर्मं हरति यतीनां दुःखसञ्चितम्
ततो धर्मविहीनानां गतिरिष्टा न विद्यते ८

महाभा. अश्व. पर्व ४२ अध्याय

लोभात्क्रोधः प्रभवति परदोषैरुदीर्यते
क्षमया तिष्ठते राजन् क्षमया विनिवर्तते ९

महाभा. शां. प. १६३ अ.

क्रोधः प्राणहरः शत्रुः क्रोधोमित्रमुखो रिपुः
क्रोधोऽसिर्महातीक्ष्णः सर्वं क्रोधोऽपकर्षति २०
तपते यजते चैव यच्च दानं प्रयच्छति
क्रोधेन वै हरति तत्तस्मात्क्रोधं विवर्जयेत्
न कृच्छ्रा दाहिताः सर्वे [illegible]
पार्श्वे नित्य संक्रुद्धो यथात्मा दुरनुष्ठितः २

वा. रा. ३. कां. आधेय पृ. [illegible]

क्रोध

कामक्रोधौ विनिर्जित्य किमरण्ये करिष्यति
अभ्यासेन तु मे शास्त्रं कुलशीलेन धार्यते
गुणैर्मैत्रा विधार्यन्तो क्रोधः सत्त्वेन धार्यते १२५।
यस्तु क्रोधं समुत्पन्नं संधारयति चात्मनः
अक्रोधेन जयेत् क्रोधं क्षमेण सदृशो भुवि १२६।
यस्तु क्रोधं समुत्पन्नं सतां संजयति भुवि
न तस्मात्तम मन्ये नास्मिन् स्थीयते पुमान्
सर्वद्वारेषु तत्तस्य भिन्नकुंभादिवोदकम् १२७

पद्म पु. स्व. ख. २२ अध्याय

metre faulty

क्रोध 54

इत्येवं बहुदुःखेन समैकालैः प्रपश्यतः
विवेकिनः कुतः कोपः स्वदेहावयवे क्वचित् १९
अपकारिणि कोपश्चेत् कोपे कोपः कथं न ते
धर्मार्थकाममोक्षाणां प्रसह्य परिपन्थिनि २०
नमोऽस्तु मम कोपाय स्वाश्रयज्वालिने भृशम्
कोपस्य मम वैराग्यदायिने दोषबोधिने २१
याज्ञवल्क्योपनिषद् १९

कलयताम्
कालः कालप्रस्थपरः कालः स्थानं कालः हरः
सर्वहेतुः कालप्राप्ति कालहेतु नाशिलिङ्गः
म.भा. द्रोणपर्व. 7 २०/२ अ

कलधौतम् 33

156 पृष्ठे लिप्त कृत ...

क्रव्यादाः सर्वथा राजेन्द्र ... [illegible]

न तत्र न्यपिबत् क्रव्यादः कलधौतोपमूर्जितं

ब्रह्मस्वहरणं घोरं ब्रह्मघ्नो गुरुतल्पगः

निष्कृतिर्विहिता सद्भिः कलधौतादि निष्कृतिः

मित्रद्रुहं कृतघ्नं च नृशंसं च नराधमम्

क्रव्यादाः क्रिमयश्चैव नोपभुञ्जन्ति वै तथा

म.भा. शा. पर्व ११२ अध्याय

कलधौत [illegible] मित्रासनमवाप्ति वै

नानकतानदि क्रव्यादाः कलधौतोपमूर्जितं

९२

का. र. विक्रं. ३० अध्याय

ब्रह्मघ्ने च सुरापे च चोरे भग्नव्रते तथा

निष्कृतिर्विहिता सद्भिः कलधौतादि निष्कृतिः

आदरात्प्राप्य स्वधर्मः [illegible] या कृतः [illegible]

सौ. भ. [illegible] कलधौतादि [illegible]

म.भा. शां. पर्व ३७ अध्याय

[illegible] कलधौतादि [illegible]

[illegible] ... १०

ब्रह्मघ्ने च सुरापे च चोरे भग्नव्रते तथा

म.भा. शा. पर्व १६ अध्याय

निष्कृतिर्विहिता सद्भिः कलधौतादि निष्कृतिः २७ (शां. पु. ना. ख. १६३ अध्याय) [illegible]

स्वयं [illegible] वा ब्रह्म [illegible]

स कलधौतादि [illegible]

यावतो [illegible] विप्रान् [illegible]

तावद्वर्षसहस्राणि [illegible]

[illegible] परकीर्तिं च स्वकीर्तिं वा नराधमः

स कलधौतादि [illegible]

[illegible] ब्रह्मस्वं वा गुरुस्वं वा देवस्वं वा [illegible]

स कलधौतादि [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

स [illegible] कलधौतादि [illegible]

[illegible] कलधौत [illegible] सर्वेषां [illegible]

पु. [illegible] ब्र. खं. ५३ अध्याय

गायत्री 56 सावित्री

सहस्र परमां देवी शतमध्यां दशावराम्
गायत्रीं वै जपेन्नित्यं जप यज्ञः प्रकीर्तितः 52
ओंकारमग्रतः कृत्वा व्याहृतीस्तदनन्तरं
ततोऽधीयीत सावित्रीमेकाग्रः श्रद्धयान्वितः
ओंकारमादिरं ब्रह्म सावित्रीस्यात्तदक्षरम् 54
एष मंत्रो महायोगः सारात्सार उदाहृतः
योऽधीतेऽहन्यहन्येतां गायत्रीं वेदमातरम् 55
विज्ञायार्थं ब्रह्मचारी स याति परमां गतिम्
गायत्री वेदजननी गायत्री लोकपावनी
न गायत्र्याः परं जाप्यमेतद् विज्ञाय मुच्यते 56

कूर्म पु. उत्तरविभाग
[illegible] अध्याय

गायत्री ~~[illegible]~~ वेदानां ~~[illegible]~~ [illegible]
कुलपालो [illegible]
[illegible] वेदानां
गायत्रीं ~~[illegible]~~ [illegible] 52

Interweaving गायत्री Knowledge [illegible] Wisdom [illegible]
वेद गायत्री

गुरु 57

आगमोऽपः प्रजा देशः कालः कर्म च जन्म च
ध्यानं मन्त्रोऽथ संस्कारो दशैते गुणहेतवः ४
श्रीमद्भा. ११ स्क. १३ अध्याय

नूनं तदा यस्य न भन्यु निर्जयो ज्ञानं क्वचित्तत्र न सङ्गवर्जितम्
कश्चिन्महांस्तस्य न काम निर्जयः स ईश्वरः किं परतो व्यपाश्रयः २०
धर्मः क्वचित्तत्र न भूत सौहृदं त्यागः क्वचित्तत्र न मुक्तिकारणम्
वीर्यं न पुंसो ऽस्त्यज वेग निष्कृतं न हि द्वितीयो गुण सङ्ग वर्जितः २१
क्वचिच्चिरायुर्न हि शील मङ्गलं क्वचित्तदप्यस्ति न वेद्यमायुषः
यत्रो भयं कुत्र च सोऽप्यमङ्गलः सुमङ्गलः कश्च न काङ्क्षते हि माम् २२
भा. ८ स्कं. ८ अध्याय

आगमोऽपः प्रजा देशः कालः कर्म च जन्म च
ध्यानं मन्त्रोऽथ संस्कारो दशैते गुणहेतवः ४
भा. ११ स्कं १३ अध्याय

... मानसो ... निरहङ्कार
नान्यत्र बुद्धि ... गुणः प्रायेण विधत्ते २६
नान्यत्र ध्यान से ...
श्रीमद्भा. ... १३ अध्याय

सात्त्विकं सुखमात्मोत्थं विषयोत्थं तु राजसम्
... विवेक ...
... तामसं ...
... सात्त्विक ... गुणाः
...
... २९

यदा चित्तं प्रसीदेत इन्द्रियाणां च निर्वृतिः २९
देहे ऽभयं मनोऽसङ्गं तत् सत्त्वं विद्धि मत्पदम्
भा. ११ स्कं. २५ अध्याय

गुणा 58

नूनं तपो यस्य न मन्युनिर्जयो
ज्ञानं क्वचित्तच्च न सङ्गवर्जितम्
कश्चिन्महांस्तस्य न कामनिर्जयः
स ईश्वरः किं परतो व्यपाश्रयः । २०
धर्मः क्वचित्तत्र न भूतसौहृदं
त्यागः क्वचित्तत्र न मुक्तिकारणम्
वीर्यं न पुंसोऽस्त्यजवेगनिष्कृतं
न हि द्वितीयो गुणसङ्गवर्जितः २१
क्वचिच्चिरायुर्न हि शीलमङ्गलं
क्वचित्तदप्यस्ति न वेद्यमायुषः
यत्रोभयं कुत्र च सोऽप्यमङ्गलः
सुमङ्गलः कश्च न काङ्क्षते हि माम् २२
भा. ८ स्कं. ८ अध्याय

प्रह्लादो ह किमाश्रीति ... देहे । ... ।
[illegible] गुणान् वि[illegible] ...
... सत्ते ... वि...
... गुणा ...
मोह ... प्रमाद ...
वि... दी... ... ...
म.भा. ... २१ अध्याय

See गीता

दैवी संपत

... : ... ...
... ... गुणाः २२
... ... (... १९ अध्याय)
... ...
... ... २२
... ...
विकुर्वन् ... ...
... ... ११
भा ११ स्कं. २६ अध्याय
... ...
... ...
भा ११ स्कं. २५ अध्याय

गुण 59

अत्यागश्चाभिमानश्च मोहो मन्युस्तथा क्षमा
मत्सरश्चैव भूतेषु तामसं वृत्तमिष्यते
वृथारम्भाश्च ये केचिद् वृथादानानि यानि च
वृथा भक्षणमित्येतत् तामसं वृत्तमिष्यते
अतिवादोऽतितितिक्षा च मात्सर्यमतिमानिता
अश्रद्दधानता चैव तामसं वृत्तमिष्यते ॥

म.भा. आश्वमेधिक ३६.२८

तमसः पातितो ह्येष सात्त्विकं समतां स्थितिमागतः
ज्ञानं त्यागोऽथ संन्यासः सात्त्विकं वृत्तमिष्यते

म.भा. आश्व. ३८

See गीता

आत्मायत्ते गुणग्रामे नैर्गुण्यं वचनीयता।
दैवायत्तेषु वित्तेषु पुंसः को नाम वाच्यता॥

गुणानामेव दौरात्म्याद् धुरि धुर्यो नियुज्यते।
असंजातकिणस्कन्धः सुखं स्वपिति गौर्गलिः॥

BCC

(गुरु) 60

यस्य साक्षाद् भगवति ज्ञानदीपप्रदे गुरौ ।
मर्त्यासद्धीः श्रुतं तस्य सर्वं कुञ्जरशौचवत् २६
एष वै भगवान् साक्षात् प्रधानपुरुषेश्वरः
योगेश्वरैर्विमृग्याङ्घ्रिः लोको यं मन्यते नरम् २०

भा. सप्तम स्कंध १५ अ.

पुरुषस्येह जातस्य भवन्ति गुरवः सदा:
आचार्यश्चैव काकुत्स्थ पिता माता च राघव २
पिता ह्येनं जनयति पुरुषं पुरुषर्षभ!
प्रज्ञां ददाति चाचार्यस्तस्मात्स गुरुरुच्यते ३

वा. रा. अयो. कां.. १११ सर्ग

गुरुगरिमा

उपाध्यायः पिता ज्येष्ठो भ्राता भ्राता च मीलितः।
मातुलः श्वशुरश्चैव मातामहपितामहौ ॥ १० ॥
वर्णज्येष्ठः पितृव्यश्च पुंस्येते गुरवः स्मृताः —
माता मातामही गुर्वी पितुर्मातुश्च सोदराः।
श्वश्रूः पितामही पूर्वा ज्येष्ठा धात्री च गुरवः स्त्रियः ॥ ११ ॥
इत्युक्तो गुरुवर्गोऽयं मातृतः पितृतो द्विजाः।
अनुवर्तनमेतेषां मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ १२ ॥
गुरुं दृष्ट्वा समुत्तिष्ठेत् दाभिवाद्य कृताञ्जलिः। समुत्तिष्ठेत्
नैतैरुपविशेत्सार्धं विवदेन्नात्मकारणात्।
जीवितार्थमपि द्वेषाद् गुरुभिर्नैव भाषणम् ॥ ९८ ॥
जग्धम्।
— स्वस्त्र २१ अध्याय

~~गोभिः कृता गुणीभत्यः सर्वस्य~~
~~सर्वसम्पत~~

गुरोर्यत्र प्रतीवादो निन्दा चापि प्रवर्तते —
कर्णौ तत्र पिधातव्यौ, गन्तव्यं वा ततोऽन्यतः ॥ १० ॥
अनापृच्छ्य न गन्तव्यं भवेत् प्रियहिते रतः।
नमादौ सारथे दस्य सन्निधाने कदाचन ॥ ११ ॥
आसने शयने याने नैव तिष्ठेत् कदाचन
धावन्तमनुधावेत गच्छन्तमनुगच्छति ॥ १३ ॥
लौकिकं वैदिकं चापि तथाध्यात्मिकमेव च
आददीत यतो ज्ञानं न तं द्रुह्येत् कदाचित् ॥ २६ ॥
कू. पु. उत्त. वि. १४

आचार्योऽरणिराद्यः स्यादन्तेवास्युत्तरारणिः।
तत्सन्धानं प्रवचनं विद्यासन्धिः सुखावहः॥ १२

भा. ११ स्कं. १० अध्याय

See page 61

उपाध्यायः पिता ज्येष्ठो भ्राता चैव महीपतिः।
मातुलः श्वशुरश्चैव मातामहपितामहौ॥ २६
वर्णज्येष्ठः पितृव्यश्च सर्वे ते गुरवः स्मृताः।
माता मातामही गुर्वी पितुर्मातुश्च सोदराः॥ २७
श्वश्रूः पितामही ज्येष्ठा भ्रातृजाया गुरुस्त्रियः।
इत्युक्तो गुरुवर्गोऽयं मातृतः पितृतस्तथा॥ २८
गुरुं हुङ्कृत्य समुल्लिख्य दनभिवाद्य कृतोऽज्ञतः।
नैतैरुपविदेत् सार्धं विवदेतार्थकारणात्॥ २९
जीवितार्थमपि द्वेषाद् गुरुभिर्नैव भाषणम्।
उदितोऽप्यगुणैरन्यैर्गुरुद्वेषी पतत्यधः॥ ३१

कू. पु. उत्तरविभाग १३ अध्याय

अध्यापकः सुवेदानां मन्त्रव्याख्यानकृत्तथा।
पिता च धर्मवक्ता च विशेषाद् गुरवः स्मृताः॥ ६४

ना. २६. पु. ६ अध्याय

पुरुषस्य हि जातस्य भवन्ति गुरवस्त्रयः।
see page 60.
आचार्यश्चैव काकुत्स्थ पिता माता च राघव! २
पिता ह्येनं जनयति पुरुषं पुरुषर्षभ
प्रज्ञां ददाति चाचार्यस्तस्मात् स गुरुरुच्यते ३

वाल्मी. अयो. १११ सर्ग

~~श्लोक~~।
कामकारो महाप्राज्ञ! गुरवः सर्वदानघ!
उपपन्नेषु दारेषु पुत्राणां च विधीयते १८

वा. रा. अयो. कां. १०७ सर्ग

नाहमिज्याप्रजातिभ्यां तपसोपशमेन वा।
तुष्येयं सर्वभूतात्मा गुरुशुश्रूषया यथा॥ ३४

भा. १० स्कं. ८० अध्याय

Lahore

ज्ञात्वा गुरुशुश्रूषां परमं धर्मकारणम्
गुरुशुश्रूषया विद्यां नरः समधिगच्छति ।
विद्यया तद् वाप्नोति यत्र गत्वा न शोचति
सुवर्णपुष्पां पृथिवीं विचिन्वन्ति नरास्त्रयः
शूरश्च कृतविद्यश्च यश्च जानाति सेवितुम्
सर्वधर्मविहीनोऽपि गुरुशुश्रूषणे रतः
स्वर्गलोकमवाप्नोति पुरुषोऽपि सदा ...
मातरं पितरं वापि ज्येष्ठं भ्रातरमेव च
गुरुं विद्याप्रदं वापि यश्च शुश्रूषते नरः
स्वर्गलोकमवाप्नोति यावदिन्द्राश्चतुर्दश

विष्णु पु. तृ. खं. २२५ अध्याय

Lahore

उद्दिष्टोऽपि गुरौ स्नेहे गुरुद्वेषी पतत्यधः
गुरूणामपि सर्वेषां पंच पूज्या विशेषतः ३६
तेषामाद्यास्त्रयः श्रेष्ठास्तेषां माता सुपूजिता
यो भावयति या सूते येन विद्योपदिश्यते
ज्येष्ठो भ्राता च भर्ता च पंचैते गुरवः स्मृताः
आत्मनः सर्वयत्नेन प्राणत्यागेन वा पुनः
पूजनीया विशेषेण पंचैते भूतिमिच्छता
यावत्पिता च माता च द्वावेतौ निर्विकारिणौ
तावत्सर्वं परित्यज्य पुत्रः स्यात्तत्परायणः
पिता माता च सुप्रीतौ स्यातां पुत्रगुणैर्यदि
स पुत्रः सकलं धर्मं प्राप्नुयात्तेन कर्मणा

पद्म. पु. स्वर्गखं. ३२ अध्याय

ब्र. पु.: स्तोत्रपरस्य १६१ अध्यायस्य

गुरवे ब्रह्म पूत

भा. पु. १० स्कं. १३ अध्याय

गुरोरप्यवलिप्तस्य कार्याकार्यमजानतः।
उत्पथं प्रतिपन्नस्य कार्यं भवति शासनम्

वा. रा. अयो.-का. २१।१३ २६

एकाक्षर प्रदातारं गुरुं यो नाभिमन्यते । ?

येन प्रीणात्युपाध्यायं तेन स्याद् ब्रह्मपूजितम्।
मातृतः पितृतश्चैव तस्मात्पूज्यतमो गुरुः। २६
ऋषयश्च हि देवाश्च प्रीयन्ते पितृभिः सह
पूज्यमानेषु गुरुषु तस्मात्पूज्यतमो गुरुः।
केनचिन्न च वृत्तेन ह्यवज्ञेयो गुरुर्भवेत्
न च माता न च पिता तादृशो यादृशो गुरुः। २७
न तेऽवमानमर्हन्ति न ते दूषयेत्तान्
गुरूणामेव सत्कारं विदुर्देवाः सहर्षिभिः। २८

म. भा. शां. प. १०८ अध्याय

अध्येतारश्च वेदानां वेदार्थानां च बोधकाः।
नीतिशास्त्रार्थवक्तारो वक्तारश्च [illegible]
संशयानां वेदवाक्यानां सन्देहच्छेदिनस्तथा
अन्नदाता [illegible] भयकर्मनिवारकः
श्वशुरो मातुलश्चैव ज्येष्ठो भ्राता तथा पिता
[illegible] निवेदयति [illegible]
एते ते गुरवः। [illegible] चिन्तनीया यथा तथा
एते [illegible] नाऽत्र कार्या विचारणा

नारद. पु. ६ अध्याय

दुर्लभं मानुषं जन्म प्राप्यते गुरुदीपतः।
न दृष्टवान्परं ब्रह्म मुक्तो तेन [illegible] २
अज्ञानतमसाकीर्णं त्वलोकं जनो स्वयं गुरुः।
ज्ञानाञ्जनेन सम्मार्ज्य करोति ब्रह्मनिर्मलम्
ज्ञानेन सुशीलं धर्मितं शास्त्रार्थं [illegible]
दयालुं पुत्रिणां दानं गृहस्थं गुरुमाश्रयेत्
वयोज्येष्ठमपि तं मातरं [illegible]
माता महत्तमं ज्ञानं [illegible] तथा पतिः ५
[illegible] सदा सम्मितभावतः
गृहेऽनासक्तो वत्सलो [illegible] गुरुं भजेत्

बृहद्धर्म पु. ७ अध्याय

अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्जनशलाकया।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः।

an ideal for those who live
always in rented houses.

Fools build houses [illegible]

सिन क्षुनोप

यथा २(२

नहीं ३

३मित्र

गद्यारम्भः 65

~~गद्यारम्भः [illegible]~~

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

१९५८ [illegible]

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

पत्र 66

[illegible]

[illegible]

[illegible]

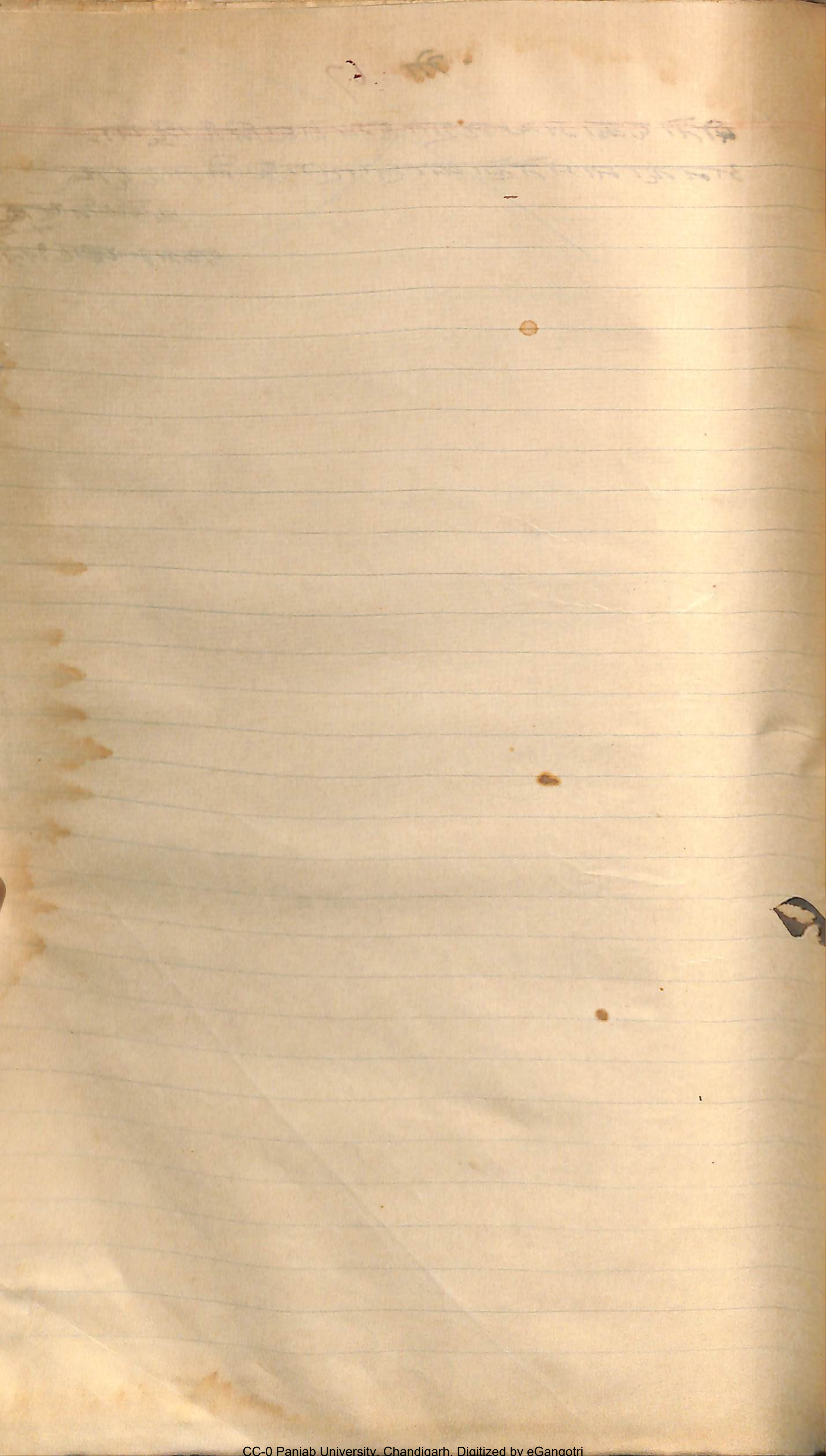
गौ 67

पीतो दका जग्धतृणा दुग्धदोहा निरिन्द्रियाः

अनन्दा नाम ते लोकास्तान् स गच्छति ता ददत्

कठोपनिषद्

प्रथमअध्याय १ वल्ली

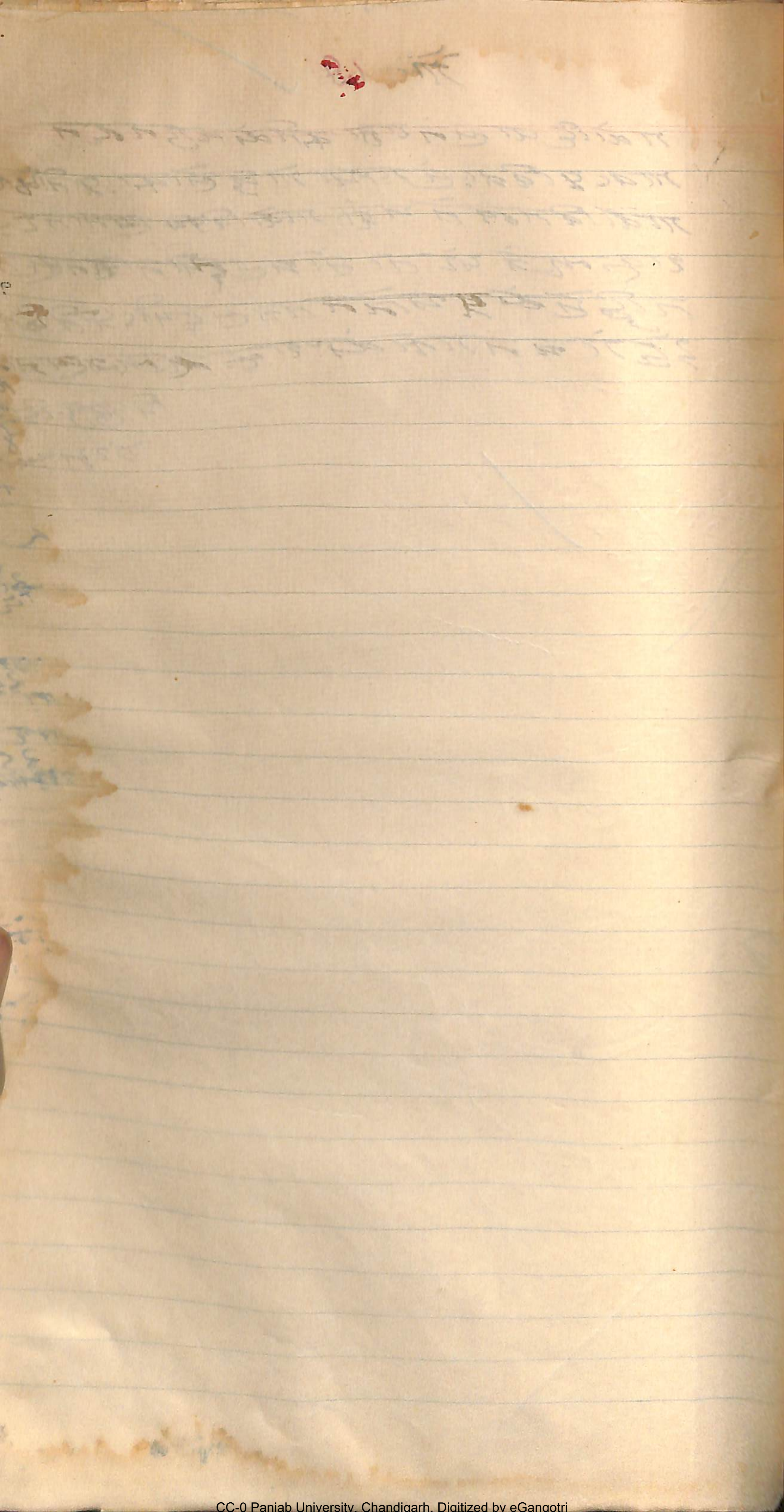

जौ 68

गवां हि पालनं राज्ञा कर्तव्यं यदुनन्दन
गावः पवित्राः संगत्या गोषु लोकाः प्रतिष्ठिताः
गावो वितन्वते यज्ञं गावो विश्वस्य मातरः
शकृन्मूत्रे परे तासां मलद्नौ नाशनेऽसकल
तदुद्दिश्य प्रयत्नेन तत्र लक्ष्मीः प्रतिष्ठिता
[illegible]

वि [illegible]
[illegible]

See the book a big vol. in library
जौ

जै० 69

[illegible]

[illegible] 20

[illegible]

[illegible] 12

[illegible]

[illegible] 22

[illegible]

[illegible] 14

[illegible]

[illegible] 15

[illegible]

गृहस्थ १०

गृहस्थधर्म His first Hindu Sound

स्वाध्यायी नित्ययुक्तः स्याद् बहिर्माल्यं न धारयेत्
अन्यत्र काञ्चनाद्विप्रो न रक्तां धारयेत् स्रजम् ५
शुक्लाम्बरधरो नित्यं सुगन्धः प्रियदर्शनः
न जीर्णमलवद्वासा भवेद्वै विभवे सति ६
आहरेद्विधिवद्दारान् सदृशानात्मनः शुभान्
रूपलक्षणसंयुक्तान् योनिदोषविवर्जितान् ८
अमातृगोत्रप्रभवामसमानर्षिगोत्रजाम्
आहरेद् ब्राह्मणो भार्यां शीलशौचसमन्विताम् १०
अन्यस्य प्रथमतो वेदे मनुष्यस्य स्वभावयेत्
कुर्यात् [illegible] सर्वदा हि सत्येनापाकनेव च १२
न रक्षेत् सत्यवाणीकः कुर्याद्वेदाध्यायं सदा
देवतान्यभिगच्छेत कुर्याद् भार्याभिवादनम् १४
न [illegible] स्वाध्याये हितं न धर्मं गर्हयेद् दिव
कुर्वीतात्महितं नित्यं सर्वभूतानुकम्पनम् १७
प्रतिश्रुत्य हितः सत्यं साधु मे यज्ञसेवितः
तस्मात् [illegible] नित्यं प्रवर्तेत न हेतावन्यत्कृत्ताचित् १९
येनास्य पितरो याता येन याताः पितामहाः
तेन यायात् सतां मार्गं तेन गच्छन्न रिष्यति २०
नित्यं स्वाध्यायशीलः स्यान्नित्ययज्ञोपवीतवान्
सत्यवादी जितक्रोधो ब्रह्मभूयाय कल्पते २१
सन्ध्यास्नानपरो नित्यं ब्रह्मयज्ञपरायणः
अनसूयो मृदुर्दान्तो गृहस्थः प्रेत्य वर्धते २२
वीतरागभयक्रोधो लोभमोहविवर्जितः
सावित्रीजापनिरतः श्राद्धकृन्मुच्यते गृही २३
विभागशीलः सततं क्षमायुक्तो दयालुकः
गृहस्थस्तु समाख्यातो न गृहेण गृही भवेत् २४

कूर्म. पु. उ. विभाग
१५ अध्याय

धर्मार्थे चैव कामे च यत्र
द्वे धार्मिके वर्तिते वर्तते
अन्नादृता [illegible]
हे [illegible]

म. भा. आदिपर्व
[illegible]

नात्मार्थं पाचयेदन्नं न वृथा घातयेत्पशून्
नदिवा प्रस्वपेज्जातु न पूर्वापररात्रयोः ६
न भुञ्जीतातिसंध्यायां नाज्ञातां व्रजेत्स्त्रियम्
नास्नातः स्नानं गच्छेत् विप्रो वर्सेत् पूर्वे दिवं जीर्णे
तच्चैवाध्ययनं भयम्: प्रदद्यात् गृहमेधी न त
विद्यं सा शौभवेन् नि[illegible] नित्यं चाग्नि त्रामोजिन:
विप्र सेवमानपरोऽन्यं पजुरोपमवध्यनथ
स्वदारनिरतो [illegible] नहस्त्यागिनीनिद्र ८
क्रत्विक् पुरोहितावार्ये मातुलातिथिसंश्रितैः
बालवृद्धातुरैर्वैद्यैः ज्ञातिसम्बन्धिबान्धवैः
मातापितृभ्यां जामीभिर्भ्रात्रा पुत्रेण भार्यया
दुहित्रा दासवर्गेण विवादं न समाचरेत्
एतान्विमुच्य हि वादान्सर्वपापैर्विमुच्यते ६
म.भा. शा. पर्व [illegible] १८

न सोऽस्य मानार्थं कुलं [illegible] साधो निकृतिम्
उद्धु[illegible] गृह[illegible] स्मकुर्यात् [illegible] ९८
[illegible] धर्मं [illegible] वाणिज्यं [illegible]
[illegible] १८
[illegible] गृह[illegible] वामि [illegible]
[illegible] यथा [illegible] नित्यं [illegible]
[illegible] ?
[illegible] २०
[illegible] २५
[illegible] २५ [illegible]

अधीत्य वेदान् [illegible] सर्व [illegible]
संतानमुत्पाद्य [illegible]
[illegible]
गार्हस्थ्यधर्मं [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible] २६
म.भा. शां. पर्व [illegible]

तपश्चैवं प्रजानां हिम ... ते मे तन्न संशयः

कुटुम्ब विधिना ऽनेन यातैन्सवं प्रतिचिन्तय
सा ये प्रोक्त विभज्यान्ने स कुटुम्बे यथाविधि
दृश्यातिथिभ्यो दत्ते ये सः । चिन्तय : स्वजनादिव
अवशिष्टमश्नाति ये ऽश्नन्ति तानान् दुर्विध सर्वादीनः
देव वैश्वानर पितृ वंशानां ब्रह्मवं शाक्य ... मान्
सेवि भक्ष्य गुरो ... तद् दुःख ... दुःख ते
देवाचे दुःखानां कथा विभक्ति ... यत्र मोऽगतः
मन्त्राद्गत्वा हि ... दुःखं दुःखं दे प्रब्रवी मिवः
नस्ता दुःखमि ... सम्यग् ... प्रब्रवीत् ... सम्यग्वा दिवः
लोभस्य गुरवो ... ते यव ... नृप ... नरः
त्रिदिवे प्राप्य शक्रस्य स्वर्ग लोके विमर्तस्य
व ... शाश्वतान्वयो ... जना दुःखं ... दिशः
मयादेशेन वै ... अध्यायः

वत्स गार्हस्थ्य मार्गोऽयं नतः सर्वसिद्धेः प्रगमन
पुण्यानि तेन लोकोऽयं सज्जन ... वोढ़िलन
दिनं तत्र मुनयो दत्वा ... नि मनुजो ... यः
कदि ... इति ... वाक्यं ... वोद्धुरः
गृहस्थ मुपजीवन्ति तनस्ति प्रयान्ति वै
मुखे ... निर्गच्छतो अविनो ... स्यात्
सर्वस्य ... ये वत्स ... सपीमय
यस्य ... प्रतिचिन्ते ... पात्र ...
... हो ... दो ...
... विवाह ... सा ... नू ...
शान्ति ... ... प्रतिचिन्ता
... ... सहायता वचो ...
... ... वक्तव्य ...
... ...
... ...
... ...
... ...

एव मा [illegible] वासः । धेनु [illegible] १२
[illegible]
सतम [illegible] तामिस्रं तामिस्रं [illegible] १२
[illegible]
[illegible]
[illegible] १२

वत्सक [illegible] गृह ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

गृह [illegible]
[illegible]

गृह [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १८

कुटुम्बभरणाद्यर्थं शक्त्या कोऽपि सो गृही मयते
कर्माणि नीतिशास्त्र [illegible] भार्यापुत्रादि [illegible]
एवमादि [illegible] विचारे [illegible] न: [illegible] २१

कामि [illegible]
[illegible]

पुत्र पौत्र [illegible] सर्वतो [illegible]
भार्यादि [illegible] गृहस्थ [illegible] गृहे [illegible]
न गृहे [illegible] गृहस्थ [illegible] गृहस्थ [illegible]
गृहे [illegible] हीनं [illegible] स्वपरमादे [illegible]

म.भा. शां. पर्व २४०
[illegible]

तथैव द्रव्य [illegible] कार्य [illegible] नव
आत्मने [illegible] सर्वा [illegible] हि ति, २६
[illegible] सिद्ध्यति [illegible] २४
मध्यान [illegible] का. पु. [illegible]
[illegible] ४० अध्याय
[illegible]

श्रुति [illegible] विरोधेन [illegible] २८
यत्र तत्र [illegible]
यत्र [illegible]
वर्तते [illegible] २९
[illegible]
[illegible] ३०
[illegible]
[illegible]
यत्रो [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] पु. २०३५. [illegible]

[illegible]
[illegible]

म.भा. शा. प. २६ अध्याय

कामः क्रोधश्च लोभश्च मोहो मद्यमदावपि
मायामत्सरयुक्तं चैव [illegible] २२
अहङ्कारश्च [illegible] पैशुन्यं [illegible]
अन्यायः [illegible] प्रमादो द्रोह साहसे २४
आलस्यं दोषश्च [illegible]
अत्याहारो निराहारो [illegible] २५
[illegible]
[illegible] २६

स्कं. पु. प्र. मा. खं. [illegible]
वस्त्रापथक्षेत्रमा. अ. [illegible]

यस्तु धर्मं यथाशक्ति [illegible]
[illegible] २७
म. भा. शा. पर्व १६६

[illegible]
[illegible]
स्कं. पु. का. खं. [illegible]
४० [illegible]

अकाले [illegible]
इह लोके [illegible] ८
वेदान्तं [illegible]
यदि [illegible] यथाशक्ति [illegible]
[illegible]
[illegible] २०
[illegible]
[illegible] २१
[illegible]
[illegible] २२
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
स्कं. पु. [illegible]

शब्दब्रह्म 76

सर्वेषां मन्त्रमातो हि शब्दब्रह्मैव उच्यते
तेषां हि सेवनाज्जाते तद्गतिं समवाप्नुयात् २८
यथा न घटो नदाश्चापि समुद्रे यान्ति संस्थितिम्
एवं मन्त्रनिधानाः सर्वे शब्दब्रह्म यान्ति संस्थितिम् २९
यथा समुद्रमाश्रित्य सर्वे जीवन्ति जन्तवः
तथा शब्दब्रह्ममाश्रित्य सर्वे जीवन्ति मेधकाः

रुद्रयामले पृ. ३६
उत्तरखण्डे

गृहस्थ 77

गृहेष्ववस्थितो राजन् क्रियाः कुर्वन् यथोचिताः
वासुदेवार्पणं साक्षादुपासीत महामुनीन् २
शृण्वन् भगवतोऽभीक्ष्णमवतारकथामृतम्
श्रद्दधानो यथाकालमुपशान्तजनावृतः ३
सत्सङ्गाच्छनकैः सङ्गमात्मजायात्मजादिषु
विमुञ्चेन्मुच्यमानेषु स्वयं स्वप्नवदुत्थितः ४
यावदर्थमुपासीनो देहे गेहे च पण्डितः
विरक्तो रक्तवत्तत्र नृलोके नरतां न्यसेत् ५
ज्ञातयः पितरौ पुत्रा भ्रातरः सुहृदोऽपरे
यद्वदन्ति यदिच्छन्ति चानुमोदेत निर्ममः ६
दिव्यं भौमं चान्तरीक्ष्यं वित्तमच्युतनिर्मितम्
तत्सर्वमुपयुञ्जान एतत्कुर्यात्स्वतो बुधः ७
यावद् भ्रियेत जठरं तावत्स्वत्वं हि देहिनाम्
अधिकं योऽभिमन्येत स स्तेनो दण्डमर्हति ८
मृगोष्ट्रखरमर्काखुसरीसृप्खगमक्षिकाः
आत्मनः पुत्रवत्पश्येत्तैरेषामन्तरं ~~[illegible]~~ कियत् ९
त्रिवर्गं नातिकृच्छ्रेण भजेत गृहमेध्यपि
यथादेशं यथाकालं यावद्दैवोपपादितम् १०

भा. स्कं. ७-१४

[illegible]ऽन्वहं शक्त्या श्राद्धं चातिथिपूजनम्
वेदा[illegible] देवताभ्यर्चनं तथा ५०
गृहस्थस्य परो धर्मो [illegible] गृहस्थो योनिरुच्यते
यथा [illegible] गृहस्थ[illegible] ५२
अन्ये तमुपजीवन्ति तस्मा[illegible]
ऐकाश्रम्यं गृहस्थस्य चतुर्णां श्रुतिदर्शनात्
[illegible] धर्मसाधनम्
तस्माद् गार्हस्थ्य[illegible] ५३

क.भा.
कूर्म पु. २ अध्याय

गृहस्थेन सदा कार्यमाचारपरिपालनम्
न ह्याचारविहीनस्य सुखमत्र परत्र वा ६
यज्ञदानतपांसीह पुरुषस्य न भूतये
भवन्ति यः सदाचारं समुल्लङ्घ्य प्रवर्तते ७
दुराचारो हि पुरुषो नेहायुर्विन्दते महत् ८
कार्यो यत्नः सदाचारे आचारो हन्त्यलक्षणम्

मार्कं पु. ३४

चार 78

बाल:

वीतःक कलुषीव लोलालिङ्गी बिद्धुकोऽधापकसमा

संख्या। हसु म्रार संस्थितौ द न दधा ऽस्सस्वाऽरयाः

कामन्दकी यनीति

उापद्दा ~~[illegible]~~ सर्ग। ५१८

२६२

चारे ग्ग विदित: शत्रु: व लिइनै वी हु चारविधै:

पुद्धे स्वलोक यत्नेन हमारा खानरस्यते २०

का. दा. कु. वो.

२६सर्ग

अपभ्रंशः

जप १५

जपस्तु त्रिविधः प्रोक्तो वाचिकोपांशुमानसैः।
जपत्रयेषु विप्रेन्द्र पूर्वात्पूर्वात्परो वरः। ६१
मन्त्रस्योच्चारणं सम्यक् स्फुटाक्षरपदं यथा
जपस्तु वाचिकः प्रोक्तः सर्वपापविशोधकः ६२
मन्त्रस्योच्चारणं किंचित् पदात्पदविवेचनम्
जपस्तूपांशुः प्रोक्तः पूर्वस्माद्द्विगुणाधिकः ६४
धिया यदक्षरश्रेण्या यत्तदर्थविचारणम्
मानसस्तु जपः प्रोक्तो योगसिद्धिप्रदायकः ६५
जपेन देवता नित्यं स्तूयमाना प्रसीदति ६६
प्रसन्नाधाय सम्पन्नो लभेत सर्वान् मनोरथान् ६७

नारद पु. २२ अध्याय

जन्म सार्थक्यम्

धिग् जन्म मातृपरहितं धिग् जन्म धर्मवर्जितम्
धिग् जन्म यज्ञरहितं धिग् जन्म हरिवर्जितम् ४४
धिग् जन्म धर्मरहितं धिग् जन्मातिथिवर्जितम्
धिग् जन्म व्रतरहितं धिग् जन्म यज्ञसाधनम्
धिग् जन्म बन्धुरहितं धिग् जन्माचारवर्जितम्
नरस्य च हृत्पद्मस्य धिग् जन्म अर्चावर्जितम् ४६

नारदपु. ११ अध्याय

मनुष्यजन्मनः प्राप्य केशवं नार्चयन्ति च
सत्ववादिनो ब्रह्म आत्मघातं करोति च ३१
जानन्तो प्राप्य मानुष्यं नित्यं यज्ञनारायणम्
स याति नरकं घोरं कोऽन्यः स सादयेतनः ३२
शरीरं यातनारूपं मलाद्यैः पीडितम्
ताहि न्यो याति विश्वासं तं विद्यात् दासमघातिनम्
३३

नारदपु. ३१ अ.

जन्मैव व्यर्थतां नीतं भवभोगप्रलोभिना
काचमूल्येन विक्रीतो हन्त चिन्तामणिर्मया

स्वामी हरिहरानन्द
तीर्थपादेभ्यः

ज्ञाति 81

ज्ञात्वा मिथ्याशीलं ज्ञातीनां सर्वलोके कुत्रचन
दृष्ट्वा निर्व्यसनं ख्याते ज्ञातीनां ज्ञातयः सदा ३
प्रधानं साधनं वैधं धर्मशीलं परायणम्
ज्ञातयो ह्यनुमन्यन्ते शतं परिभवन्ति च ४
नित्यमन्योन्यसंहृष्टा व्यसने स्वालिताश्च ते
प्रच्छन्नहृदया घोरा ज्ञातयः सुमहाभयाः ५
वा.रा.यु.का. १६ सर्ग

ज्ञातयो बहवो यत्र भवन्ति नीतिशून्यमनसः
हिंसन्त्यत्र कार्याणि ज्ञातीनां ज्ञातिविज्ञातोऽभवेत
सहस्र ब्राह्मणैः सह क्षत्रियाः स्वजनं उत्क्रान्ते
ब्राह्मणा स्वर्गं तत्त्वतः स्वा स्वजनं स्वजनो मातरः
पुत्रीतिः स्वजनं दीनं सहायः स्यात् बुद्धिवानिह
कर्मणा मन सा वाचा यो येनेह जनः सुहृत्सदा
स्वजनाय कुशलं दत्त्वा यो हि लब्ध्वा विद्यते
न स्ववेषाविलोपः स्यात् तः प्रेतत्वमाप्नुयात्
अपुत्रं स्वजनं हैव न पुत्रेण पुत्रिणश्च यः
पुत्रस्ते समुपेत्य हि ये नः जनाः प्रजापतिः
बान्धवं तु विविदन्तं यः स्याद् यति बान्धवः
धीवत्सिद्धः स हि सः प्रतिष्ठाता हृषीयते
अन्यस्य कार्यं यतेऽयं ज्ञातिवर्गं क्रमेण नः
न सदोषां हि प्रः स्यात् सखी दया संशयः
पापकार्ये ज्ञाति दोषज्ञाति प्रवादं प्रयत्नः
न दोषान्न लभेत ज्ञातौ गोपयेत् तत्र बोधित्वतः
राजद्वारे बान्धवार्थे न राजधर्मस्य ते नोदितः
राजद्वारे शमशाने च यः तिष्ठति स बान्धवः
आत्मनः साधुशीलेन ज्ञातिवृद्धिं सदाचरेत्
श्रुत्वा च वन हृदि कार्ये कुतो वेदनमुदालिनः
ज्ञातिभ्यः सहवासात्ते वदोषैः मलिनमते
भवता च ज्ञातिदेवाः परमैतत् विभुञ्जते ५
वि.ह.नीति. १५ अध्याय

ज्ञान 82

ज्ञानप्राप्त्युपाय:

भजविष्णुं परंनित्यं स्मर नारायणं प्रभुम्
परापवादं पैशुन्यं कदाचिदपि मा कृथा: । ४३ ।
परोपकारनिरत: सदाभव महामते
हरि पूजा परश्चैव त्यज मूर्ख समागमम् ४४
कामं क्रोधं च लोभं च, मोहं च मदमत्सरौ
परित्यज्यात्मवल्लोकं मत्वा शान्तिं गमिष्यसि ४५
असूयां परनिन्दां च कदाचिदपि मा कृथा:
दम्भाचार महङ्कारं नैष्ठुर्य्यं च परित्यज ४६
दयां कुरुष्व भूतेषु शुश्रूषां च तथा सताम्
त्वया ज्ञातांश्च धर्म्मान्वै यथार्थं वद पृच्छताम् ४७
अनाचार परां दृष्ट्वा नोपेक्षां कुरु शक्तित:
पूजयस्वातिथिं नित्यं स्वं मेवा विशेषत: ४८
पत्रै: पुष्पै: फलैर्वापि दूर्वाभि: पल्लवै स्तथा
पूजयस्व जगन्नाथं नारायण मकामत: ४९
अमेधा विधिवद्विप्र परिचर्य्या परामव
एवं स्थिते तवज्ञान भविष्यत्युत्तमोत्तमम्
ज्ञानात्समस्तपापानां मोक्षमाहुर्विपश्चित: ५५
नारद पु० ३३ अ०
३५

प्रज्ञया निर्मितैर्धीरास्तारयन्त्यबुधान्प्लवै:
नाबुधास्तारयन्त्यन्या नात्मान वा कथञ्चन
चक्षुराचार सष्टौ हे मनसा दर्शनेन च
यं छेदाङ्मनसि बुद्ध्या य इच्छेद्ज्ञानमुत्तमम्
महाभा शान्तिपर्व २४२ अ०

ज्ञानामृतरसो येन सकृदास्वादितो भवेत्
स सर्व कार्यमुत्सृज्य तत्रैव परिधावति ४८
श्रीजाबालदर्शनोपनिषत् ६ खंड

~~धर्म~~ 83

ज्ञानम्

ज्वालकर्म प्रसङ्गेन दीपस्तैलं प्रशोषयेत्
वर्ती धारेण राजेन्द्र निर्द्वन्द्वो वायुवर्जितः ८१
कज्जलं वमते पश्चात्तैलस्यापि महामते
कृष्णा संदृश्यते लेखा दीपस्याग्रे महामते ८२
स्वयमाकृष्य तत्तैलं तेजसा निर्मला भवेत्
काये वात्त स्थितस्त द्वत्कर्म तैलं प्रशोषयेत् ८३
विषयान् कज्जलं कृत्वा प्रत्यक्षात् संप्रदर्शयेत्
ज्वालावन्निर्मलो भूत्वा स्वयमेव प्रकाशयेत् ८४
क्रोधलोभादिभिः संसै वायुभिः परिवर्जितः
निस्पृहो निश्चलो भूत्वा तेजश्च स्वयमुज्ज्वलत् ८५
त्रैलोक्यं पश्यते सर्वं स्वस्थानस्थं स्वतेजसा
केवल ज्ञानरूपोऽयं मयाते परिकीर्तितः ८६

पद्म० पु० पा० खण्ड ८४ अध्याय

चतुर्दशानां विद्यानां धारणं हि यथार्थतः
विज्ञानमिति तद्विद्याद्येन धर्मो विवर्धते ३२
अधीत्य विधिवद्वेदानर्थं चैवोपलभ्य तु
धर्मकार्यान्निवृत्तश्चेन्न तद्विज्ञानमिष्यते ३३
कूर्म० पु० उत्तरविभाग १५ अध्याय

यया स भगवान्देवो विद्यया वेद्यते परः
साक्षाद्देवो महादेवस्तज्ज्ञानमिति कीर्तितम् ३५
तन्निष्ठस्तत्परो विद्वान्नित्यमक्रोधनः परः
महायज्ञपरो विद्वान्नभवेत्तदनुत्तमम् । ३१
कूर्म पु० उत्तरविभाग १५ अध्याय

ज्ञानं निःश्रेय इत्याहुर्वृद्धा निश्चितदर्शिनः
तस्माद् ज्ञानेन शुद्धेन मुच्यते सर्वकिल्बिषैः
महाभा० अश्वमेध प० ५० अ० ०

नीहिरमानेव संहृष्टांडे पत्विडा गिरिवासिध्यते

कायमध्येस्थितं ज्ञानं ध्यानदीप्तमनोपमम् ।६।
तत्पदं तेन दृश्येत चन्द्रसूर्यादिभिर्नच
हस्तपादौ विना ज्ञानमचक्षुः कर्णवर्जितम् ७
तस्य सर्वगगतिरस्ति सर्वं शृणोति पश्यति
सर्वं जिघ्रति ? सर्वमाघ्राति विप्रेन्द्र शृणोत्येव न संशयः ८
नास्ति ज्ञानसमो दीपः सर्वान्धकारनाशने
स्वर्गे भूमौ च पाताले ~~स्थाने~~ स्थाने च दृश्यते
कायमध्ये स्थितं ज्ञानं न विन्दन्ति कुबुद्धयः
ज्ञानं स्थानं प्रवक्ष्यामि यस्मात् ज्ञानं प्रजायते ९
प्राणिनां हृदये नित्यं निहितं सर्वदा द्विज
कामादीन्सुमहाभोगान्महामोहादिकांस्तथा । १०
विवेकवह्निना सर्वान् दिध्यक्षति सदैव यः ११
सर्वशान्तिमयो भूत्वा इन्द्रार्थी प्रमर्दयेत्
ततस्तु जायते ज्ञानं सर्वतत्त्वार्थदर्शकम् १२
तत्त्वमूलमिदं ज्ञानं निर्मलं सर्वदर्शकम्
पद्म पु० भू० खण्ड १२३ अध्याय

ज्ञानं सुखावहं लोके ज्ञानं चक्षुः परं मतम्
ज्ञानाद्धर्ममवाप्नोति ज्ञानाद्धर्मं च मानवः द्धर्थं
ज्ञानात्काममवाप्नोति ज्ञानान्मोक्षं च गच्छति
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन ज्ञाने यत्नं समाचरेत्
ज्ञानेन सर्वमाप्नोति यत्किंचिन्मनसेच्छति
ज्ञानैकहेतुश्च तथा नित्यं शास्त्रान्ववेक्षणम्
आचार्य गुरु शुश्रूषा वृद्धानां चोपसेवनम्
अनालस्यमकार्पण्यं दिवानिद्रा विवर्जनम्
ज्ञानमेव परो बन्धुर्ज्ञानं मार्गस्य दर्शकम्
1 संसार बन्धन क्लेशात्तस्मात् ज्ञानेन मुंचति
ज्ञानेन पुरुषो वेत्ति ज्ञानाद्वैराग्यमृच्छति
ज्ञानेन तदवाप्नोति यद् ज्ञात्वा नानुशोचति
विष्णु पु० तृतीय खण्ड २५५ अ०

ज्ञानपूर्वो वियोगो यो ऽज्ञानेन सह योगिनः
सा मुक्ति ब्रह्मणा चैक्य मनैक्यं प्राकृतै गुणै: ।१।
मुक्तियोगात्तथा योगः सम्यग् ज्ञानात् महीपते
ज्ञानं दुःखोद्भवं दुःखं ममत्वासक्त चेतसाम् २
तस्मात् सङ्गं प्रयत्नेन मुमुक्षुः सन्त्यजेन्नरः
सङ्गाभावे ममेत्यस्याः ख्याते हानिः प्रजायते ३
निर्ममत्वं सुखायैव वैराग्यात् दोष दर्शनम्
ज्ञानादेव च वैराग्यं ज्ञानं वैराग्य पूर्वकम् ४
तद् गृहं यत्र वसति स्तद्भोज्यं येन जीवति
यन्मुक्तये तदेवोक्तं ज्ञानमज्ञान मन्यथा ५
उपभोगेन पुण्यानां मपुण्यानां च पार्थिव
कर्तव्यानां च नित्यानाम कामकरणात् तथा ६
असञ्चयादपूर्वस्य क्षयात् पूर्वार्जितस्य च
कर्मणो बन्धमाप्नोति शरीरं न पुनः पुनः ७
एतत्ते कथितं राजन् योगं चेमं निबोध मे
यं प्राप्य ब्रह्मणो योगी शाश्वतान्नान्यतां व्रजेत् ८
मार्क० पु० ३९ अध्याय

ध्वस्तिः प्राप्तिस्तथा सम्वित् प्रसादश्च महीपते ।२१।
स्वरूपं शृणु चैतेषां कथ्यमानमनुक्रमात्
कर्मणा मिष्ट दुष्टानां जायते फल संक्षयः
चेतसोऽपकषायत्वं यत्र सा ध्वस्ति रुच्यते २२
ऐहिकामुष्मिकान् कामान् लोभमोहात्मकान् स्वयं
निरुध्यास्ते सदा योगी प्राप्तिः सा सार्वकालिकी २३
अतीतानागतान् अर्थान् विप्रकृष्ट तिरोहितान्
विजानातीन्दु सूर्यर्क्ष ग्रहाणां ज्ञान सम्पदा २४
तुल्य प्रभावस्तु यदा योगी प्राप्नोति संविदम्
तदा सम्प्राप्तिरित्युक्ता प्राणायामस्य संस्थिति: २५
यान्ति प्रसादं येनास्य मनः पञ्च च वायवः
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थाश्च स प्रसाद इति स्मृतः २६
मार्क० पु ३९ अध्याय

चराचरात्मके लोके नित्यं चानित्यमेव च
सम्यग् विचारयेद्धीमान् सद्भिः शास्त्रार्थकोविदैः ४७
अनित्याश्च पदार्था हि नित्य एको हरिः स्मृतः
अनित्यानि परित्यज्य नित्यमेव समाश्रयेत् ४८
इहामुत्र भोगेषु विमुक्तश्च तथा भवेत्
अविरक्तो भवेद् यस्तु संसारे वर्तते पुनः ४९
अनित्येषु पदार्थेषु यस्तु रागी चरेन्नरः
तस्य संसारव्युच्छित्तिः कदाचिन्नैव जायते ५०
शमादिगुण सम्पन्नो मुमुक्षुर्ज्ञानमभ्यसेत्
शमादिगुणहीनस्य ज्ञानं नैव हि सिध्यति ५१

नारद पु० ३२ अ

ज्ञानमस्ति समस्तस्य जन्तोर्विषयगोचरे
विषयश्च महाभाग याति चैव पृथक् पृथक् ३४
दिवान्धाः प्राणिनः केचित् रात्रावन्धास्तथा परे
केचिद्दिवा तथा रात्रौ प्राणिनस्तुल्यदृष्टयः ३५
ज्ञानिनो मनुजाः सत्यं किन्तु ते नहि केवलम्
यतो हि ज्ञानिनः सर्वे पशुपक्षिमृगादयः ३६
ज्ञानं च तन्मनुष्याणां यत्तेषां मृगपक्षिणाम्
मनुष्याणां च यत्तेषां तुल्यमन्यत्तथोभयोः ३७

मार्कण्डेय पु० २१ अध्याय

अभेद ज्ञान

यद् युज्यतेऽसुवसुकर्ममनोवचोभि
र्देहात्मजादिषु नृभिस्तदसत् पृथक्त्वात्
तैरेव सद् भवति यत्क्रियतेऽपृथक्त्वात्
सर्वस्य तद् भवति मूलनिषेचनं यत् २९

श्रीमद्भागवत ८ स्कन्ध ९ अ०

ज्ञान 87

निद्रादि मैथुनाहाराः सर्वेषां प्राणिनां समाः
ज्ञानवान् मानवः प्रोक्तो ज्ञानहीनः पशुः स्मृतः
प्रभाते मलमूत्राभ्यां क्षुत्तृड्भ्यां मध्यगे रवौ
रात्रौ मदननिद्राभ्यां बाध्यन्ते मूढमानवाः
स्वदेहधनदारादिनिरताः सर्वजन्तवः
जायन्ते च म्रियन्ते च हा हन्ताज्ञानमूढता

गरुड़ पु. ३.अ.४९ [illegible]

निर्वैरो दोषयश्च सत्ये तथा वै पुण्यपादपः
१) प्रारब्धयोगिनो ज्ञात्वा सर्वे ज्ञानोपदेशभाक् १०२

स्कं.पु. ब्रह्म खं. से. मा. १
२६ अ [illegible]

जिह्वा ४४

जिह्वयातिप्रमाथिन्या जनो रसविमोहितः
मृत्युमृच्छत्यसद्बुद्धिर्मीनस्तु बडिशैर्यथा १९
इन्द्रियाणि जयन्त्याशु निराहारा मनीषिणः
वर्जयित्वा तु रसनं तन्निरन्नस्य वर्धते २०
तावज्जितेन्द्रियो न स्याद्विजितान्येन्द्रियः पुमान्
न जयेद्रसनं यावज्जितं सर्वं जिते रसे २१

भा ११ स्क० ८ अध्याय

विषया विनिवर्तन्ते ० २ अध्याय

१.

टीका॰

श्रीशिविलिङ्गादेर्नामानां पर्वमानां पीठ स्थाजिनु

अदो[illegible] नोहि[illegible] [illegible] निर्मा[illegible] [illegible]

[illegible] हैरम्ब [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] नाम [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

अ[illegible] [illegible] सर्व [illegible] [illegible]

[illegible] नाम [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] नामै[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] नाम [illegible]

४३

प्रमादृते॰ [illegible]

जीवनम् १०

आत्मार्थं भोजनं यस्य रत्यर्थं यस्य मैथुनम्
वृत्त्यर्थं यस्य चाधीतं निष्फलं तस्य जीवितम् १८

कूर्म पु. उत्तर विभाग [illegible]

यदि प्राणायते वायुर्वायुरेव विचेष्टते
श्वसित्याभाषते चैव तस्माज्जीवो निरर्थकः १
यद्यूष्मभाव आग्नेयो वह्निना पच्यते यदि
अग्निर्जरयते चैतत् तस्माज्जीवो निरर्थकः २
जन्तोः प्रमीयमाणस्य जीवो नैवोपलभ्यते
वायुरेव जहात्येनमूष्मभावश्च नश्यति ३
यदि वायुमयो जीवः संश्लेषो यदि वायुना
वायुमण्डलवद् दृश्यो गच्छेत् सह मरुद्गणैः ४
श्लेषो वा यदि वा जीवः संहतेन प्रणश्यति
महार्णव विमुक्तत्वादन्यत् सलिलभाजनम् ५
यथा दीपेत सलिलं कूपे प्रदीपो वा हुताशने
तन्नश्यत्युभयं तद्वज्जीवो वातानलात्मकः ६

म.भा. शान्ति पर्व १८० अध्याय

cf page 90

धिग्जन्म भार्यारहितं धिग्जन्म धनवर्जितम् ८
धिग्जन्म कीर्तिरहितं धिग्जन्मातिथिवर्जितम्
धिग्जन्माचाररहितं धिग्जन्म [illegible] वर्जितम् ९
धिग्जन्म पात्ररहितं धिग्जन्म [illegible]
धिग्जन्म बन्धुरहितं धिग्जन्म [illegible] वर्जितम्
नरस्य [illegible] धिग्जन्म [illegible] वर्जितम् १०

स्कं पु. वै. [illegible] २
वें. मा. २० अध्याय

यथा जन्मानि [illegible] यानि तानि निबोध मे
[illegible] पुत्राणां [illegible] [illegible]
प्रवासे [illegible] [illegible] [illegible] ५
पर पाके [illegible] [illegible]
स्वजन्म [illegible] पुत्राणां [illegible] ६
ब्रह्मणा [illegible] [illegible] =१०

[illegible] वि [illegible]
[illegible] २०
भा १० [illegible] २६ अ.

[illegible] पु. ब्रह्म खं. ७
ब्र. हो. मा. २० [illegible]

तप 91

अहिंसा सत्यवचनं आनृशंस्यं दमो घृणा
एतत्तपो विदुर्धीरा न शरीरस्य शोषणम् १८
म.भा. शां.प. ७९ अध्याय

ब्रह्मचर्यं जपो मौनं निराहारत्वमेव च
इत्येतत्तपसो रूपं सुघोरं सुदुरासदम् ४६
ब्रह्माण्ड पु. पू.भा. अध्याय

उपवासव्रतादिभिः कृच्छ्रचान्द्रायणादिभिः
शरीरशोषणं प्राहुस्तापसास्तप उत्तमम् २१
कूर्म पु. उत्तर विभाग ११ अध्याय

पक्षमासोपवासादीन् मन्यन्ते वै तपो जनाः
वेदव्रतादीनि तपः अपरे वेदपारगाः
वेदपारायणं चान्ये कायक्लेशमथापरे २
यथाविहितमाचारं तप एव च ब्रह्मसंगताः
आत्मविद्याविधाने यत् तपः परिकीर्तितम्
त्यागस्तपस्तथा शान्तिः तप इन्द्रियनिग्रहः
ब्रह्मचर्यं तपः प्रोक्तं साक्षाद्देवद्विजातयः
सदोपवासी च भवेद् ब्रह्मचारी सदा भवेत्
मुनिश्च स्यात् सदा धीमान् विघसाशी विमत्सरः
म.भा. शान्ति पर्व २२८ अध्याय

अमृताशी सदा ज्ञानी विघसाशी तु वै द्विजाः
अध्यात्मी अतिथिभ्यो यो न भुङ्क्ते सदातिथिप्रियः ६
म.भा. शान्ति प.

देवताभ्यः पितृभ्यश्च भृत्येभ्योऽतिथिभिः सह
अवशिष्टं तु यो भुङ्क्ते तमाहुर्विघसाशिनम्
१२
म.भा. शान्तिपर्व २२१ अध्याय

पुनराधानकाले येन तु सन्तैः सार्द्धं तैः यथा
एवं नरो महान् पुनराधाय येन तु ३२१
पद्म पु. स.खं. २९ अ

तप ९२

अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यमकल्कता
एतानि मानसान्याहुर्व्रतानि हरितुष्टये ८२
एकभक्तं तथा नक्तमुपवासमयाचितम्
इत्येवं कायिकं पुंसां व्रतमुक्तं नरेश्वर ८३
वेदस्याध्ययनं विष्णोः कीर्तनं सत्यभाषणम्
अपैशुन्यमिदं राजन् वाचिकं व्रतमुच्यते
पद्म पु. पा. खं. ८० अ.

महत्कर्माणि यानीह तेषां मूलं सदा तपः
नातः परतरं हि किंचित् महत्कर्मास्ति पार्थिवे ५५
तपो विना शुद्धदेहे न किंचन न जायते
शुद्धदेहेन समं संयोगो नैव दैहिकाः ५६
स्कन्द पु. २४ अध्याय

नास्ति गङ्गासमं तीर्थं नास्ति मातृसमो गुरुः २९
नास्ति विष्णुसमो देवो नानशनात्परम् ३०
नास्ति वेदसमं तीर्थं नास्ति शान्तिसमं सुखम्
नास्ति चक्षुःसमं ज्योतिस्तपो नानशनात्परम् ३१
नास्ति क्षमासमा रक्षा नास्ति कीर्तिसमं धनम्
नास्ति ज्ञानसमो लाभस्तपो नानशनात्परम् ३२
नारद पु. २६ अध्याय

धिग्बलं क्षत्रियबलं ब्रह्मतेजोबलं परम्
बलाबलं विनिश्चित्य तप एव बलं परम्
म.भा. शां- प. १.९९ अध्याय

~~मासं पक्षोपवासेन मन्यन्ते यत् तपोधनाः~~
आत्मतन्त्रोपघातस्तु न तपस्तत्सतां मतम् ४
त्यागश्च सन्नतिश्चैव शिष्यते तप उत्तमम्
सदोपवासी स भवेद् ब्रह्मचारी सदा भवेत् ५
मुनिश्च स्यात् सदा विप्रो दैवतं च सदा भजेत्
कुटुम्बिको धर्मपरः सदास्वप्नश्च भारत ६
अमांसाशी सदा च स्यात् पवित्रं च सदा भवेत्
अमृताशी सदा च स्यात् न च स्यात् विषभोजनः ७
विघसाशी सदा च स्यात् सदा चैवातिथिप्रियः ८

म.भा. शां.प. २२१ अ.

Excellent

ओषध्यो ह्यगदादीनि तिस्रो विद्याश्च संस्कृताः
तपसैव हि सिध्यन्ति तपोमूलं हि साधनम्
यद् दुस्तरं दुरापं यद् दुर्गं यच्च दुष्करम्
तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम् ५
ऐश्वर्यं भरतश्रेष्ठ तपसैव न संशयः
सुरापोऽसंमतादायी भ्रूणहा गुरुतल्पगः
तपसैव सुतप्तेन नरः पापात् प्रमुच्यते ६
अहिंसा सत्यवचनं दानमिन्द्रियनिग्रहः
एतेभ्यो हि महाराज! तपोऽनानशनात्परम् ७
न दुष्करतरं दानात् नातिमातरमाश्रमः
त्रैविद्येभ्यः परं नास्ति संन्यासस्तु परं तपः ८
ऋषयः पितरो देवा मनुष्या मृगपक्षिणः
यानि चान्यानि भूतानि स्थावराणि चराणि च
तपःपरायणाः सर्वे हि सिध्यन्ति तपसा ते
इत्येवं तपसा देवा महत्त्वं प्रतिपेदिरे १२

म.भा. अनु.प. १२२ अध्याय

पर्वतो दूरतो रम्याः
सामीप्ये तु विशेषतः
विशिष्य रम्या वर्षासु
रत्नव्याल्लु पदे पदे

~~...तपसां वसानि~~ 94

अलसत्वं च चन्द्राभं ? शुभेच्चापि च्चामरे
मया प्रासनं तथोच्चं च सिंधुरा मदोद्धुरा: ३६
तुरंगमाश्च तुरगा सन्ना धिकाधि जीवितम्
निःसपत्नं शुभं राज्यं प्राज्य हरि हरा चेन्नम ३७
विपुलं च कला ज्ञानं मय्यभीत मपराजितम
तथा नयोऽपि दुर्गे स्वभावा त्वदाति कौमारि ३८
दृष्टिः करुणया सम्यक् हेता वासित मधुरभाषितं
अनालस्यं च कार्येषु तथा गुरुजने नति: ३९
सर्वत्र शुचिता तात सापरोप कृतिः सदा
औज्ज्वलता मनोवृत्तिः सहैवादीन वादिता ४०
सदेशग्निरे च पाण्डित्यं प्रागल्भ्यं च रणांगणे
आर्जवं बन्धुवर्गेषु काठिन्यं क्रयविक्रये ४१
मार्दवं हृदि प्रयोगेषु वत्सलत्वं प्रजास्विच
ब्राह्मणे भ्योऽमत्वं नितान्तं च दृढ त्वद्युपत्नीविनम ४२
कोश भागीरथी तीरे तीर्थं वा मरणोरणा
अपरा दुःखला धिष्ठाय त्वां चिर्विर: मत: ४३
भोगः पतिजनैः सार्धं दानावन्ध्य दिनागमः
विद्याबल सामर्थ्यं नित्यं मित्रं पितृ रूपा सिति: ४४
यशः सः सत्यपरो नित्यं नित्यं धर्म स्य सेवनः
सगोपचर्या दान: सिद्धिः सदा प्रीतिस्यमे उनम ४५
सद्विश्व संगति नित्यं मैत्रीं वाडिमित्रमे:
इति हास पुराणानां श्रुत्यं हृष्ट वहासदा ४६
विपद्यपि सदा धीर्य स्थैर्य सत्वता भागमे
गाम्भीर्यं चा खिलानां सुखोदा चित्तपार्श्वेषु
देहपरे बहु दशानां नवोमिर्नि यमैर्य मैः
एतैर्मनोरथा न्यहे: फलं तैवतीर्णो दुमाः ४८
स्तो: कृ. मा. सप्त...
से.हे. १९३...

सत्यं तीर्थं क्षमा तीर्थं तीर्थमिन्द्रियनिग्रहः।
सर्वभूतदया तीर्थं तीर्थमार्जवमेव च ॥ ३०
दानं तीर्थं दमस्तीर्थं संतोषस्तीर्थमेव च।
ब्रह्मचर्यं परं तीर्थं तीर्थं च प्रियवादिता ॥ ३१
ज्ञानं तीर्थं धृतिस्तीर्थं तपस्तीर्थमुदाहृतम्।
तीर्थानामपि तत्तीर्थं विशुद्धिर्मनसः परा ॥ ३२
न जलाप्लुतदेहस्य स्नानमित्यभिधीयते।
स स्नातो यो दमस्नातः शुचिः शुद्धमनोमलः ॥ ३३
यो लुब्धः पिशुनः क्रूरो दाम्भिको विषयात्मकः।
सर्वतीर्थेष्वपि स्नातः पापो मलिन एव सः ॥ ३४
न शरीरमलत्यागान्नरो भवति निर्मलः।
मानसे तु मले त्यक्ते भवत्यन्तः सुनिर्मलः ॥ ३५
जायन्ते च म्रियन्ते च जलेष्वेव जलौकसः।
न च गच्छन्ति ते स्वर्गमविशुद्धमनोमलाः ॥ ३६
विषयेष्वतिसंरागो मानसो मल उच्यते।
तेष्वेव हि विरागोऽस्य नैर्मल्यं समुदाहृतम् ॥ ३७
चित्तमन्तर्गतं दुष्टं तीर्थस्नानान्न शुध्यति।
शतशोऽपि जलैर्धौतं सुराभाण्डमिवाशुचि ॥ ३८
दानमिज्या तपः शौचं तीर्थसेवा श्रुतं तथा।
सर्वाण्येतान्यतीर्थानि यदि भावो न निर्मलः ॥ ३९
निगृहीतेन्द्रियग्रामो यत्रैव च वसेन्नरः।
तत्र तस्य कुरुक्षेत्रं नैमिषं पुष्कराणि च ॥ ४०
ज्ञानपूते ध्यानजले रागद्वेषमलापहे।
यः स्नाति मानसे तीर्थे स याति परमां गतिम् ॥ ४१

स्कन्द पु. काशी खं.
६ अध्याय

देवतानां मानुषाणां स्थानं तीर्थमिति द्विजोत्तमे
मुनि स्थानं देवस्थानं वा स्थानं तीर्थं च
अथो वदामि ते चैव स्थानं प्रतिपादितम्
[illegible] अध्याय

सत्यं तीर्थं दया तीर्थं तीर्थमिन्द्रियनिग्रहः
वर्णाश्रमाणां गेहेऽपि तीर्थं तु समुदाहृतम् ॥ ४०

[illegible]

क्रमशो [illegible] परमेदुहे मिदं महत्तमस्तम
तीर्थ [illegible] गमनं पुण्यं [illegible] विदितो व्रते १५
मत्स्य पु. ११२ अध्याय

यस्य हस्तौ च पादौ च मनश्चैव सुसंयतम्
विद्या तपश्च कीर्तिश्च स तीर्थफलमश्नुते
प्रतिग्रहादुपावृत्तः सन्तुष्टो येन केनचित्
अहंकारनिवृत्तश्च स तीर्थफलमश्नुते ८
अक्रोधनश्च राजेन्द्र सत्यशीलो दृढव्रतः
आत्मोपमश्च भूतेषु स तीर्थफलमश्नुते १०
पद्म पु. स्व. [illegible]
लिङ्ग पु. [illegible]

कलौ कापीवरं पुरा [illegible] वेती [illegible] द्विजोत्तम
मये [illegible] चलकामा या [illegible] वेवचमात्हरि ८१
[illegible] सर्वं चैव वदरि [illegible] चलत [illegible]
कुरुक्षेत्रं [illegible] कुञ्जकं [illegible] ८२
प्रयागं च प्रभासं च [illegible] वैदूर्यं [illegible]
गङ्गाद्वारं शौकरं च गङ्गासागरसंगमम् ८३
नैमिषं [illegible] तथा [illegible] वनेतथा
[illegible] सर्वाण्येतानि [illegible] ८४
[illegible] नाभिमानाय [illegible] तीर्थानि [illegible] द्विजोत्तम
सेव राजन् दयः [illegible] प्रभु [illegible] ८५
[illegible] हरितो [illegible] तिष्ठानि चै
तीर्थानि त्रिषु कालेषु समानि [illegible] ८६
लि. पु. प्रभा. खं. २१ अध्याय
द्वा. मा.

यत्र गङ्गा महाभाग [illegible] तीर्थं तपोवनम्
सिद्धक्षेत्रं हि तज्ज्ञेयं नात्र कार्या विचारणा ५०
[illegible] तीर्थानि [illegible] नदीतो [illegible]
[illegible] सर्वे [illegible] महापातकिनो [illegible] ५३
सर्वे [illegible] गङ्गा [illegible] ५६
[illegible] प्रयागे [illegible] गङ्गासागरसंगमे ५४
[illegible]
[illegible]
[illegible] नास्ति गङ्गा समं [illegible] ५५
मत्स्य पु. १०४ अध्याय

गङ्गायां धर्मकर्माणि क्रियन्ते यानि यानि च
अक्षयाणि भवन्त्यस्य तानि सर्वाणि जैमिने। २
यस्य मज्जन्ति गङ्गायां अस्थीनि नरस्य वै
दिवि [illegible] प्राप्तः सोऽपि धर्मेण वर्धते २६

पद्म पु. क्रियाखण्ड ६ अध्याय

Important

उत्तरे यमुनातीरे प्रयागस्य च दक्षिणे
ऋणप्रमोचनं नाम तीर्थं तु परमं स्मृतम् २०
एकरात्रोषितः स्नात्वा ऋणात्तत्र प्रमुच्यते
सूर्यलोकमवाप्नोति अनृणश्च सदा भवेत् २१

कूर्म पु. [illegible] अध्याय १०७

कृते तु नैमिषं तीर्थं त्रेतायां पुष्करं वरम्
द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं कलौ गङ्गा विशिष्यते

कूर्म पु. पूर्व. वि. ३७ अध्याय

विसृष्टा ततो गङ्गा हरेण बिन्दुसरः प्रति
तस्यां विसृज्यमानायां सप्त स्रोतांसि जज्ञिरे ११
ह्लादिनी पावनी चैव नलिनी च तथैव च
तिस्रः प्राचीं दिशं जग्मुः गङ्गाः शिवजलाः शुभाः १२
सुचक्षुश्चैव सीता च सिन्धुश्चैव महानदी
तिस्रस्त्वेता दिशं जग्मुः प्रतीचीं तु दिशं शुभाः १३
सप्तमी चान्वगात्तासां भगीरथमथो नृपम् १४

रामा. बाल. ४३ अ.

Lahore

अतिमानादुपावृत्तः [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

मत्स्य पु. [illegible] अ. [illegible]

ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे दशम्यां बुधहस्तयोः
गरानन्दे व्यतीपाते कन्याचन्द्रे वृषे रवौ
दशहरा जायते [illegible] गंगास्नानं परं स्मृतम्
हो

[illegible] पु. आव. ख.

अ. [illegible]

तृष्णा 98

स. यथा सूत्रं यथा वस्त्रं संचारयति सूचिका
तद्वत्संसारसूत्रं वै तृष्णासूच्या नीयते ॥ ४४
यथा शृङ्गं रुरोर्देहे कायेन वर्धमानेन वर्धते
तद्वत् तृष्णापि वित्तेन वर्धमानेन वर्धते ॥ ४५
अनन्तपारा दुष्पूरा तृष्णा दुःखशतावहा
अधर्मबहुला सा वै तस्मात्तां परिवर्जयेत् ॥ ४६

स्कन्द पु. नागरखण्डे
२२५ अध्याय

दृष्टं श्रुतमसत्स्पृष्टं तृष्णया नानुधावता येन विहरेत्
सेवेत तिर्यगमनाद्यं च तत्र कि [illegible]
भा. ११ स्कं. २०
१९ अध्याय

या दुस्त्यजा दुर्मतिभिर्जीर्यतो या न जीर्यते
तां तृष्णां दुःखनिवहां शर्मकामो द्रुतं त्यजेत्
भा. ९ स्कं. १९ अ.

99

त्रिवर्ग

क्षयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गः परमस्य
धर्मश्चार्थश्च कामश्च त्रिवर्गो वै सनातनः
मन्त्रश्चैव प्रभावश्च उत्साहश्चैव शक्तयः

अकार्पण्यमसंरम्भः संतोषः श्रद्दधानता
अक्रोध आर्जवं नित्यं नातिवादोऽभिमानिता १०
गुरुपूजाऽनसूया च दया भूतेष्वपैशुनम्
जनवादमृषावादस्तुतिनिन्दाविवर्जनम् ११
साधुकामास्पृहत्वं च नायाति प्रत्ययेषु च
अवैरकृत्सूपचारः समो निन्दाप्रशंसयोः १२
सुवृत्तः शीलसम्पन्नः प्रसन्नात्माऽऽत्मवान्बुधः
प्राप्य लोके च सत्कारं स्वर्गं वै प्रेत्य गच्छति १३
दुर्गमं सर्वभूतानां प्रापयन्मोदते सुखी १४
म.भा. शां.प. २२० अध्याय

अभयं यस्य भूतेभ्यः सर्वेषामभयं यतः
नमस्यः सर्वभूतानां दान्तो भवति बुद्धिमान् १५
न हृष्यति महत्यर्थे व्यसने च न शोचति
सदाऽपरिमितप्रज्ञः स दान्तो द्विज उच्यते १६
कर्मभिः श्रुतसम्पन्नः सद्भिराचरितैः शुचिः
सदैव दमसंयुक्तस्तस्य भुङ्क्ते महत्फलम् १७
म.भा. शां.प. २२६ अध्याय

दममेव प्रशंसन्ति वृद्धाः श्रुतिसमाधयः
सर्वेषामेव वर्णानां ब्राह्मणस्य विशेषतः
नादान्तस्य क्रियासिद्धिर्यथावदुपलभ्यते
क्रिया तपश्च सत्यं च दमे सर्वं प्रतिष्ठितम्
दमस्तेजो वर्धयति पवित्रं दम उच्यते
विपाप्मा निर्भयो दान्तः पुरुषो विन्दते महत्
सुखं दान्तः प्रस्वपिति सुखं च प्रतिबुध्यते
सुखं लोके विपर्येति मनश्चास्य प्रसीदति
तेजो दमेन ध्रियते तन्न तीक्ष्णोऽधिगच्छति
अमित्रांश्च बहून्नित्यं पृथगात्मनि पश्यति
म.भा. शां.पर्व २२०

दया 101

आत्मवत्सर्वभूतेषु यद्धिताय हिताय च
प्रवर्तते समा दृष्टिः कृत्स्ना ह्येषा दया स्मृता ॥८८

ब्रह्माण्डपु. पू. भा. २२ अध्याय

परोपकारो दानञ्च सर्वदा स्मितभाषणम्
विनयो नम्रताभावश्चाविकारः समता मतिः ॥५

बृहद्धर्मपु. २ अध्याय

कृपणान्सततं दृष्ट्वा नतः संजायते कृपा
धर्मनिष्ठो यदा देही तदा शाम्यति सा क्षमा

महाभा. द्रो. पर्व १९६ अध्याय

अपरे बन्धुवर्गे वा मित्रे द्वेष्टरि वा सदा
आत्मवद्वर्तनं यत्स्यात्सा दया परिकीर्तिता ॥१२६

भविष्य पु. ब्राह्मपर्व २ अध्याय

स्वदुःखेष्विव कारुण्यं परदुःखेषु सौहृदात्
दयेति मुनयः प्राहुः साक्षाद्धर्मस्य साधनम् ॥३९

कूर्मपु. उत्तरविभाग
१२ अध्याय

दन्तकाष्ठ 102

प्रभाते तु [illegible] द्वादशाङ्गुलि सम्मितम्
सत्वचं दन्तकाष्ठं स्यात्तदग्रेण तु धावयेत् १८
क्षीरवृक्षसमुद्भूतं मालती [illegible]
अपामार्गं च बिल्वं च करवीरं विशेषतः १९

कृ.मि.पु. उत्तरविभाग १८ अ.

[illegible] सर्वं [illegible] वागतं च यत्
तत् [illegible] दीयते [illegible] तद्दानं सदा [illegible]
ब्रह्म [illegible] उ० ३२ अ० ४२

कुटुम्बभक्तवसनाद्देयं यदतिरिच्यते
अन्यथा दीयते यद्धि न तद्दानं फलप्रदम् १०
पद्म पु० स्वर्ग खं० ५७ अध्याय ६०

Notes
यदीश्वरप्रीणनार्थं ब्राह्मणेषु प्रदीयते
चेतसा भक्तियुक्तेन दानं तद्विमलं शिवम्
दानधर्मं निषेवेत पात्रमासाद्य शक्तितः ६
उत्पत्स्यते हि तत्पात्रं यत्तारयति सर्वतः
श्रोत्रियाय कुलीनाय विनीताय तपस्विने
ब्रह्मस्थाय दरिद्राय प्रदेयं भक्तिपूर्वकम्
कूर्म पु० उत्तरविभाग
२६ अध्याय

अतिक्लेशेन लब्धस्य प्रकृत्या चञ्चलस्य च
गतिरेकैव वित्तस्य दानमन्या विपत्तयः ३३
गरुड पु० ३ भा० २६ अध्याय

दीयमानं हि नापैति भूय एवाभिवर्धते
कूप उत्सिच्यमानो हि भवेच्छुद्धोऽक्षयोदकः ६१
मूर्खो हि न ददात्यर्थं निह दारिद्र्यशङ्कया ६२
प्राज्ञस्तु वितरत्यर्थं न भवत्यशङ्कया ६३
अहारं कृपणं मन्ये नाहं नास्तीति यत्पुरा
ददेहि देहि देहीति विपरीतमुपस्थितम् ६४
दाते [illegible] [illegible] सम्पत्तौ [illegible]
[illegible] दानावाञ्छा [illegible]
[illegible] स्कन्दते [illegible] ७०
स्कन्द पु० माहे० [illegible] खं० २ अध्याय
कौ० खं० - २

६७
[illegible] मदातारं
[illegible] पतितं [illegible]
[illegible]
[illegible] ६९

~~ब्राह्मणाय सदा देयं ब्रह्मस्वं ... तथा
ब्रह्मलोके निवासोऽस्य ध्रुवं सम्प्राप्यते ॥९॥~~
म.भा. अनु॰ ... अध्याय

~~नास्ति विद्यासमं चक्षुर्नास्ति चक्षुःसमं बलम्
नास्ति समं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम्
यः ... सर्वान् ... तावत्केवलम्
स्यन्नेति
प्राप्नोति सर्वलोकानां ... ॥३७॥~~
... अध्याय

~~किं दुर्गमं ... किं ... कार्यम ... धर्मः
किमद्देयं ... परः समदृष्टिर्नाम
... तेन ... सतोऽयं यो ध्रुवम
... नाचीर्नोति ... सर्वाणि ...
... ३ ... ...
... ॥२९॥~~
भा. १० ... ९२ अध्याय

~~न जलं ... ...
तद्देहि ... विप्रान्नो ...
ब्राह्मणो ... ... ॥१०॥
तस्मै ... ...
... ॥१२॥
... प्रतिसदृश
विद्धि ... ॥१३॥
न ... ... ॥१४॥~~
कौ. खं.
... अध्याय

~~... ॥११॥
... ॥११॥~~
~~... ...
तुला ... ...
... ॥१२॥
ते ... यद्दो ... दानं~~
... खण्ड
रेवा खं. ३-५८ अध्याय

दान 105

न दद्याद् यशसे दानं न भयान्नोपकारिणे
न नृत्यगीतशीलेभ्यो हासकेभ्यश्च धार्मिकः ३७
न मत्ते चैव नोन्मत्ते न स्तेने न च कुत्सके
~~न वाग्घीने विवर्णे वा नाङ्गहीने न वामने~~ ३८
न दुर्जने दौष्कुले वा व्रतैर्वा यो न संस्कृतः
न श्रोत्रियमृते दानं ब्राह्मणे ब्रह्मवर्जिते ३९
असम्यक्चैव यद्दत्तमसम्यक्च प्रतिग्रहः
उभयोः स्यादनर्थाय दातुरादातुरेव च ४०
काष्ठैरार्द्रैर्यथा वह्निरुपस्तीर्णो न दीप्यते
तपःस्वाध्यायचारित्रैरेवं हीनः प्रतिग्रही ४१
कपाले यद्वदापः स्युः श्वदृतौ च यथा पयः
आश्रयस्थानदोषेण वृत्तहीने तथा श्रुतम् ४२
निर्मन्त्रो निर्व्रतो यः स्यादशास्त्रज्ञोऽनसूयकः
अनुक्रोशात्प्रदातव्यं हीनेष्ववृतिकेषु च ४३
नैव देयमनुक्रोशाद्दीनायाप्युपकारिणे
आप्ताचरित इत्येव धर्म इत्येव वा पुनः ४४

म.भा.-द्रो.प. २२.३७-४४

अप्रत्याख्येयं च यद्दानं सदोषं चेत्तथाप्रिये
आत्मत्यागीति चैव भयाज्जीवतात्रीति धनात्
च यत् ब्रह्मघ्ने दानं पतिते तस्करे तथा
गुरौ च प्रीतिजं चैव कृतघ्ने नामयाचके
ब्रह्मबन्धौ च यद्दत्तं यद्दत्तं ग्रामयाजिने
वेदविक्रयिणे चैव यस्य चोपपतिर्गृहे
स्त्रीनिर्जितेषु च यद्दत्तं व्यालग्राहिणे ऽपि यो

स्कं. पु. प्रभासखण्ड

बलिदानं द्विजातीनां महापुण्यं प्रकीर्तितम्
तच्छूद्र पाणपात्या विद्धे दत्तं भवति चाक्षयम्

दानम्

यस्माद्देयो ब्राह्मणाय क्षितिं राजन् ह्यवदुषे
वृत्ताय भारभुजाय शाश्वतं पुर्वसंस्थनम् ४१

कूर्म पु. उत्तर विभाग २६ अध्याय

ज्ञात्वैव महिले : यत्रैव ... येन वा वर्त ये ... यम्
तद्वै दद्यात् ब्राह्मणाय स ब्रह्मवाञ्च्छतः यदा : ३४
तेनैव प्राप्नुयात् प्राणो हय मेधफलं नरः :
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो वा ... ३६

पद्म पु. स. खं. २१ अध्याय

यो ब्राह्मणाय शुचये धर्मशीलाय शीलिने
ददाति विद्यां विधिना ब्रह्मलोके महीयते १६

कूर्म पु. उत्तर विभाग
२६ अध्याय

यस्तु दद्यान्महीं भक्त्या ब्राह्मणायाहिताग्नये १२
स याति परमं स्थानं यत्र गत्वा न शोचति
इक्षुभिः संततां भूमिं यवगोधूमशालिनीं
ददाति वेदविदुषे यः स भूयो न जायते १३
गोचर्ममात्रामपि वा यो भूमिं सम्प्रयच्छति
ब्राह्मणाय दरिद्राय सर्वपापैः प्रमुच्यते १४
भूमिदानात्परं दानं विद्यते नेह किंचन
अन्नदानं तेन तुल्यं विद्यादानं ततोऽधिकम् १५

२६ अ.
कूर्म पु. उत्तर विभाग

१६

धूतराशा मध्य वेदादीन् मा पचादि ... दृष्ट्या
अपारष्ट्र महाभित्या ... सं प्रयत्नेन साधवे १२६

कूर्म पु. उत्तर विभाग २६ अध्याय

आनाद्दनाहि वाहीतर भा वधामि दुःखे स्पाप :
आजारे ... योगाचार्येषु प्रदाय च
पात्रे मित्रविनीते च दीनानाथेषु वा दिषु ८१
माता पितृ गुरुभ्यश्च ... तामस ... यन

स्कन्द पु. का. खं.
पूर्वा ४० अध्याय

इति

दान

107

न विद्यया केवलया तपसा वापि पात्रता
यत्र वृत्तमिमे चोभे तद्धि पात्रं प्रचक्षते

स्कं० पु० माहे० खं० २८
२ अध्याय

सद्भ्यो यद्दीयते किञ्चित्तत्परत्रोपतिष्ठते
असद्भ्यो दीयते यच्च तद्दानमिह भुज्यते

मा० खं० स्कं० पु० ८ अध्याये ७७

न तद्धनं प्रशंसन्ति येन धर्मो न विद्यते
दानं यत्र स्वरूपेः कर्म लोके हितं मनोयम ॥

भा० ८ स्कं० १९ अध्याय ३६

प्रतिग्रहं च यो धीमान् ब्राह्मणो यत्नतस्त्यजेत्
तस्य दाने प्रहृष्टस्य पुण्यं भवति निश्चलम्

स्कं० पु० अवन्ति० खं० ४ अध्याय २२

निष्फलं तेन तस्य स्यात्मे ब्राह्मणस्य करे
कृत्वैव कितवे भत्तिं पुत्रे भर्तृ च यो दिने

स्कं० पु० काशी खं० ६ अध्याय २२

यस्मिन् यस्मिन्प्रदाने च यत्रायव्ययनाय च
पैत्रं पात्रं विना प्रश्नं विना निष्फलं भवेत् ३७

भा० ८ स्कं० १९ अध्याय

अन्नाद् गृहस्थो लोकेऽस्मिन् निष्पत्तिः सर्वदा भवेत्
अन्नात् प्राणाः प्रभवन्ति अन्नदः प्राणदस्तथा २८

स्क० पु० ६ अध्याय

अन्नदानसमं दानं त्रिषु लोकेषु विद्यते
अन्नात् भवन्ति भूतानि जीवन्ति च अतः स्मृतिः

ब्रह्म पु० १२६ अध्याय २२

दत्त १०१३

दान 108

पात्रे मित्रे विनीते च दीने नानोपकारिषु
मातापितृगुरौ चैव [illegible] दत्तं शतसहस्रकम्

अपात्रेभ्यो न दातव्यं [illegible] काञ्चिदपि
अवज्ञया [illegible] इत्यादि दानानि [illegible]

३३

वा.रा. बा.कां. १३ सर्ग

राजप्रतिग्रहो घोरो मध्वास्वादो विषोपमः
[illegible] ब्राह्मणो [illegible] विज्ञाय [illegible]
दशसूनासमश्चक्री दशचक्रिसमो ध्वजी
दशध्वजिसमा वेश्या दशवेश्यासमो नृपः
दशसूनासहस्राणि [illegible] राजप्रतिग्रहः
[illegible] प्रतिग्रहं [illegible] लोभात् [illegible] ब्राह्मणो [illegible]

२६

स्कं. पु. नागर खं. २४ अध्याये

नल [illegible] [illegible] [illegible]
दाने [illegible] लोके [illegible] ३८
[illegible]
[illegible]

३९

भा. द्रो. २६ अध्याये

दारिद्र्य [illegible] प्रति [illegible]
[illegible] प्रति [illegible]

नारद पु. २७ अध्याये

[illegible] २७

[illegible] पु. ३ भा. १६ अध्याये

महा... [illegible] दानेन स्वर्गो भवति [illegible]
अन्नतो ब्रह्म ... दानं ... लोके न भविष्यति ॥ ७०
अन्नदः प्राणदः प्रोक्तः प्राणदश्चापि सर्वदः
सर्वदानफलं तस्मादन्नदस्य [illegible] ॥ ७१
अन्नदो ब्रह्मसदनं याति वेदान्तवादिनः
नान्यत् प्रपश्यन्ति ... [illegible] ॥ ७२
अन्नदानसमं दानं न भूतो न भविष्यति
सद्यः सद्यः प्रियं ... जलदानं [illegible] ॥ ७३
शरीरमन्नजं प्राहुः प्राणाश्चान्ने प्रतिष्ठिताः
तस्मादन्नप्रदो ... प्राणदः [illegible] ॥ ७४
... सद्यः ... दानं सर्वकामफलप्रदम्
तस्मादन्नसमं दानं न भूतो न भविष्यति ॥ ७५
नारदपु० [illegible]

क्षुधा निरस्य ... व्याधि ... [illegible] ॥ ७६
... [illegible] न ...
नास्ति क्षुधासमं दुःखं नास्ति रोगः क्षुधासमः
नास्त्यारोग्यसमं सौख्यं नास्ति क्रोधसमो ... ॥ ७७
अतएव महत्पुण्यमन्नदाने प्रकीर्तितम् ॥ ७८
... क्षुधा ... [illegible]
अन्नदः प्राणदः प्रोक्तः प्राणदश्चापि सर्वदः ॥ ७९
तस्मादन्नप्रदानेन सर्वदानफलं लभेत्
... अन्नदानं ... [illegible] ॥ ८०
अन्नप्रदातुः ... [illegible]
... [illegible] ॥ ८१
तस्मादन्नेन ... [illegible]
अन्नमेव ... [illegible]
अन्नेन सदृशं दानं न भूतो न भविष्यति ॥ ८२
अन्नेन ... [illegible]
अन्न ... [illegible] ॥ ८३
... [illegible]
२२ अध्याय

दान 110

check ~~अन्नं च गोहिरण्यानि सर्वाण्येव [illegible]
हस्ते महाफलं [illegible] विद्यादानं [illegible]~~
वि. ध. पु. तृ. खं.
[illegible] अध्याय

यद्दीयते तु पात्रेभ्यः सद्दानं यदि कीर्तितम्
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं विमलं दानमीरितम्
अहन्यहनि यत्किञ्चिद्दीयतेऽनुपकारिणे
अनुद्दिश्य फलं तस्माद् ब्राह्मणाय तु नित्यकम्
यत्तु पापोपशान्त्यर्थं दीयते विदुषां करे
नैमित्तिकं तदुद्दिष्टं दानं सद्भिरनुष्ठितम्
अपत्यविजयैश्वर्यस्वर्गार्थं यत्प्रदीयते
दानं तत्काम्यमाख्यातमृषिभिर्धर्मचिन्तकैः
ईश्वरप्रीणनार्थाय ब्रह्मवित्सु प्रदीयते
चेतसा सत्त्वयुक्तेन दानं तद्विमलं शिवम्

ग. पु. पू. खं. आ. का.
५१ अध्याय

अप्रत्याख्येय [illegible] सर्वं [illegible]
[illegible] पतित [illegible] अन्यो [illegible]
[illegible] ब्रह्म [illegible] दाने पतित [illegible]
[illegible] प्रीति [illegible]
ब्रह्म [illegible]
[illegible] पतित [illegible]
[illegible]

ग. पु. प्रे. खं.
प्रे. [illegible] २०८ अध्याय

See Gita also

दारिद्र्य

असतः श्रीमदान्धस्य दारिद्र्यं परमञ्जनम्
आत्मौपम्येन भूतानि दरिद्रः परमीक्षते १३
यथा कण्टकविद्धाङ्गो जन्तोर्नेच्छति तां व्यथाम्
जीवसाम्यं गतो लिङ्गैर्न तथाविद्धकण्टकः १४

भा. १० स्क. १० अध्याय

अहो दरिद्रता दुःखं तत्राप्याशाति दुःखदा
आशाभिभूताः पुरुषाः दुःखमश्नुवते ध्रुवम् २०
१९

नारद पु. ११ अध्याय

अहो गुणाः सौम्यता च विद्वत्ता जन्म सत्कुले
दारिद्र्याम्बुधिमग्नस्य सर्वमेतन्न शोभते १२
प्रियाः पुत्राश्च पौत्राश्च बान्धवा भ्रातरस्तथा
शिष्याश्च सर्वे मनुजाः ये चान्ये च परिवारिणः
चाण्डालो वापि द्विजो वापि भाग्यवानेव पूज्यते १४
दरिद्रः पुरुषो लोके शववल्लोकनिन्दितः १५
सर्वशास्त्रार्थवेत्तापि दरिद्रो भाति मूर्खवत्
अकिंचनं महारोगसन्तानं को विमोचकः १६
अहो दुःखमहो दुःखमहो दुःखं दरिद्रता
तत्रापि पुत्रदाराणां बाहुल्यमतिदुःखदम् १८

नारद पु. ११ अध्याय

यस्याहमनुगृह्णामि हरिष्ये तद्धनं शनैः
ततोऽधनं त्यजन्त्यस्य स्वजना दुःखदुःखितम् ८
स यदा वितथोद्योगो निर्विण्णः स्याद्धनेहया
मत्परैः कृतमैत्रस्य करिष्ये मदनुग्रहम् ९

भा. १० स्क. ८८ अध्याय

पतितः शोच्यते राजन् निर्धनश्चापि शोच्यते
विशेषं नाधिगच्छामि पतितस्याधनस्य च १५

म. भा. शां. पर्व ८ अध्याय

See [illegible]

दुःख 112

Hari-Schandra

राज्यनाशः सुहृत्त्यागो भार्यातनयविक्रयः
प्राप्ता चाण्डालता चेयं अहो दुःखपरम्परा १०१
मार्कं पु. ८ अध्याय

क्लेशं धारयतो दुःखमहन्यहनि वर्धते ६८
मार्कं पु. ८ अध्याय

यथा तुरो पितो व हः पुत्रप्रेमा विवर्द्धितः
दुःखेन दुरारोहो हि दुःखशोकमहाद्रुमः ८
स यथा पुष्पितो भ[illegible] पल्लवानि विवर्धयेत्
सतां नानुभवे प्रीतिं स्वहेतोः प्रदीपितः ९
वा. रा. अयो. [illegible]

गां दुग्धदोहामसतीं च भार्यां
देहं पराधीनमसत्प्रजां च
वित्तं त्वतीर्थीकृतमङ्ग वाचं
हीनां मया रक्षति दुःखदुःखी १९
भा. ११ स्कं. ११ अध्या

दुग्ध 113

विलासा यत्र भवे गो: तीरं मेघ स्यान्निर्दिष्टा स्वच्छ
आविलं साध्विनी जीरं मधेयं मधुरं च वीरं हे

पद्य पु. स्तरीहं र२ दुकमला

114

दुर्जन
कुमार्ग

परलोक विद्विषो मूर्खाः, ~~कुमति~~ रत बुद्धयः ।
ते राजन् दुर्जनाः प्रोक्ता सर्वकर्म्मबहिष्कृताः २८
नारद पु. १२ अध्याय

असाध्यं साधुभक्तानां, तीव्र वाग् विष कुत्सजन् ।
द्विजिह्वं वदनं धत्ते दुष्टो दुर्जन पन्नगः २०
कामन्दकीय नीतिसार ३ सर्ग

किमत्र चित्रं भुजनात् बाधन्ते यदि दुर्जनाः
महीरुहास्तीर रुहान् पातयन्ति नदीरयाः ॥ १०७ -
नारद पु. ८ अध्याय -

सङ्गं न कुर्य्यादसतां शिश्नोदर तृपां क्वचित् ।
तस्यानुगस्तामस्यन्धे पतत्यंधानुगोऽधवत् ३
भा. ११ स्कं २६. अध्याय

अनसूया क्षमा शान्तिः संतोषः प्रियवादिता
सत्यं दान मनायासो नैषमार्गो दुरात्मनाम् १८ -
कामक्रोधौ लोभश्च परस्येर्ष्या विकत्थना
अनुष्ठितन्तं मोह एवमार्गो दुरात्मनाम् १९
म. भा. शां. पर्व १६२ अध्याय

तार

दाह भावेंच शत्रूणां ~~पर~~ स्त्रीणांच सौहृदम्
साधु भावे च ~~[illegible]~~ विश्वसेन्न विश्वसेत् १२
भवेद् परस्य
~~[illegible]~~ नीति शास्त्रार्थ कोविदः
साधुत्वे दासभावेंच खलानां नैव विश्वसेत् १३
दुर्जने प्रशान्ति याते मैत्रचैवमव क्रीडिनाम्
दुर्भावा भावि चैव लोकानां रचनस्य ~~[illegible]~~ १४
नारद पु. ८ अध्याय

दुर्जन 115

अहो कष्टतरा लोके दुर्जनानां हि सङ्गतिः
कारणेन विना याति वह्निरूपः सेवोगमाप्नुतः १२

नारद पुराण · ३७ अध्याय

असतामुपभोगाय दुर्जनानां विभूतयः
पिचुमर्दः फलाढ्योऽपि काकैरेवोपभुज्यते
१२

नारद पु· ३६ अध्याय

~~[illegible] दूतः [illegible]~~ नृपतिः

विकुर्वते दूतभावं [illegible] नमः [illegible] २६
[illegible] [illegible]
[illegible] दूता [illegible]

वा.रा. सुं.का. ५२ सर्गे

न तु हन्यान्नृपो जातु दूतं कस्यांचिदापदि
दूतस्य हन्ता निरयमाविशेत् सचिवैः सह २६
यथोक्तवादिनं दूतं क्षत्रधर्मरतो नृपः
यो हन्यात्पितरस्तस्य भ्रूणहत्यामवाप्नुयात्

म.भा. शां.प. ८५ अध्याये २७

कुलीनः शीलसम्पन्नो वाग्मी दक्षः प्रियंवदः २८
यथोक्तवादी स्मृतिमान् दूतः स्यात्सप्तभिर्गुणैः
एतैरेव गुणैर्युक्तः प्रतीहारोऽस्य रक्षिता
शिरोरक्षश्च भवति गुणैरेतैः समन्वितः २९

म.भा. शां.प.
८५ अ.

900

100
1947
1757

190

1761

भारते ~~[illegible]~~ 117

सर्वे पुराणसमोद्देशः [illegible] यत्र लभ्यते
विश्वे भगवतो यत्र सर्व [illegible] २७
यत्र [illegible]
यत्र [illegible] संदेशः [illegible] २८
यत्र [illegible]
[illegible] २९
[illegible] प्रयागः पु[illegible]
नैमिषं [illegible] प्रभासः [illegible] ३०
वाराणसी [illegible]
[illegible] ३१
सर्वे कुलाचला [illegible]
[illegible] ३२
[illegible]
धर्मो [illegible]

भारते [illegible] ३३

दैव 118

देवाद्धाव्याप्यानुराः सन्ति बलवन्तश्च दुर्बलाः
श्रीमन्तश्चापरे ख्याता विचित्रः कालपर्ययः ।१६
कुले जन्म तथा वीर्यं आरोग्यं रूपमेव च
सौभाग्यमुपभोगश्च भवितव्येन लभ्यते ।१७
सन्ति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छताम्
नास्ति पुत्रः समृद्धानां विचित्रं विधिचेष्टितम् ।१८
दृश्यते चाप्यतिक्रामन्नानि ~~[illegible]~~ व्याला चावानुनः
दृश्यते चाप्यतिक्रामन्नानि ग्राह्योऽथवाऽपुनः ।१९
दृश्यते हि युवैवेह विनश्यन् वसुमान्नरः
दरिद्रश्च परिक्लिष्टः शतवर्षो जरान्वितः ।२०
अकिंचनाश्च दृश्यन्ते पुरुषाश्चिरजीविनः
समृद्धे च कुले जाता विनश्यन्ति पतङ्गवत् ।२१
प्रायेण श्रीमतां लोके भोक्तुं शक्तिर्न विद्यते
दरिद्राणां तु भुञ्जन्ति काष्ठमप्यश्मवाञ्जीर्यते ।२२

म. भा. शां. पर्व २८ अध्याय

दैवमेव परं मन्ये पौरुषं तु निरर्थकम्
दैवेनाक्रम्यते सर्वं दैवं हि परमा गतिः ।२२

वा. रा. बालकां. ५८ स.

नैवार्थेन न कामेन विक्रमेण न चाज्ञया
शक्या दैवगतिर्लोके निवर्तयितुमुद्यता ।२२

वा. रा. यु. कां. ११० सर्ग

विक्लवो वीर्यहीनो यः स दैवमनुवर्तते
वीराः सम्भावितात्मानो न दैवं पर्युपासते
दैवं पुरुषकारेण यः समर्थः प्रबाधितुम्
न दैवेन विपन्नार्थः पुरुषः सोऽवसीदति

वा. रा. अ. कां. २३ सर्ग

यत्र धर्मिष्ठलोकराजाद्यापापिष्ठैर्न कोऽपि हि
[illegible]

विदुर

म. भा. शां. ६ अध्याय

See [illegible]

धनं बलं मतं केचित् केचिन्मतमथो मतौ
बलं बुद्धिं मतं केचित् न च दैवात्परं बलम् १६
तपो बलं मतं केचित् ब्राह्मणानां च केचन
ऐश्वर्यं च बलं केचित् नहि दैवात्परं बलम् १७
बलवान् न बुद्धिमान् चापि ज्ञानवान् पुरुषः सदा
आत्मानं मन्यते केचित् नहि दैवात्परं बलम् १८
यत्ने कृतेऽपि न हि सिद्ध्यति यदि कार्यं नाशि [illegible]
तदा नानुभवेद् दुःखं न च दैवात्परं बलम् १९
दैवं पुरुषकारेण यो निवारयितुमिच्छति
न स जानाति मूढात्मा न च दैवात्परं बलम् २०
दैवे तु प्रातिकूल्ये कर्म किञ्चिन्न सिध्यति
उभयं तुल्यमेवोक्तं तस्माद्दैवं परं बलम् २१
न धर्म [illegible] ३१

न जातु हृष्येन्महता धनेन वेदान्तगो योगी [illegible]
नानाभावा बहवो जीवलोके दैवाधीना नष्टचेष्टाधिकाराः
तत्तत्प्राप्य न विहन्येत धीरो दिष्टं बलीय इति मन्यमानः
सुखं हि जन्तुर्यदि वापि दुःखं दैवाधीनं विन्दते नात्मशक्त्या
तस्माद्दिष्टं बलवन्मन्यमानो न संज्वरेन्नापि हृष्येत्कदाचित्

म. भा. आदिपर्व ८९

द्रोह 120

आतिथ्ये चैवोद्धवपार्थिवेभ्यः
समीरवेगानुगतं विभाव्यते
एवं स्वमायारचितेष्वसौ पुमान्
गुणेषु रागानुगतो विमुह्यति ४३
तस्मान्न कस्यचिद्द्रोहमाचरेत्स तथाविधः
आत्मनः क्षेममन्विच्छन् द्रोग्धुर्वै परतो भयम् ४४

भा १० स्कं. १ अध्याय

क्रिमिविड्भस्मसंज्ञासीद्यस्येशाभिहितस्य च
भूतध्रुक् तत्कृते स्वार्थं किं वेद निरयो यतः ॥२४

भा. ६ स्कं. १८ अध्याय

स्वल्पमप्यपकुर्वन्ति ये पापाः पार्थिवे वतौ
ते वह्नाविव दह्यन्ते पतङ्गा मूढचेतसः ६६

कामन्दकीयनीतिसार
३ सर्ग

यश्च ब्रह्मद्रोहे निरतिर्नास्ति लोके
महत्पापं ब्रह्महत्यासमं ततः ६

म भा अनु. २३ अध्याय

धन ।२।

स सभायां युधिष्ठिरप्रेक्ष्य हर्षित धनसम्पत्समन्वितः
नातृप्यति स्म आयाति अद्भुतानि धनान्ययम् ॥ ९
भा० ९ स्कं० १० ३८ श्लोक

यो वै नन्दे वा नातिदृढ मत्सर्योऽह्नि विकथाचोति
अनर्थक धनं तत्र प्राप्नुयाद्धर्मविदि जनाः ॥ ५
म० भा० शा० पर्व १६१ अध्याय

इह धनप्रसन्न लक्ष्म्या य लब्ध्वा चैव सोऽचमयः सो
लब्धानां प्राप्नुयात् सर्वेषां [illegible] भवतिया
[illegible] ॥ २५
म० भा० वन पर्व
१७६ अध्याय

न सा वै धनं न तच्छिल्पं न तत्कार्यं न सा कला
अर्थात् सिद्धिमितिस्थाने धनिकोऽयं न विद्यते
इह लोके धनिनां परोऽपि स्वजनायते
स्वजनोऽपि दरिद्राणां सर्वदा दुर्जनायते
अर्थेभ्यो हि विवृद्धेभ्यः सम्भृतेभ्यस्ततस्ततः
प्रवर्तन्ते क्रियाः सर्वाः पर्वतेभ्य इवापगाः
धनवन्तमहं मन्ये ज्योतिषि यत्रागतोऽपि गतम्
वेदनालेखक [illegible] इति हानुद्वर्तोऽधनः स्मृतः
अहो नादिन्द्रियाणि सर्वाणि सा बुद्धिः सैव
प्रतिहतमाकारस्ता विहितं स एव सा पुनर्नते
अर्थोष्मणा विरहितः पुरुषः क्षणेन सोऽप्यन्य एव भवतीति विचित्रमेतत्
नतिलालस विलासक्तो निःस्वे हि यातिदुर्गतेः
स्कन्द पु० नागर खं०
१६६ अध्याय

122

धान ५२८

अर्थो यो हि वै [illegible] स [illegible] तेन [illegible] ते:
क्रियाः सर्वाः [illegible] ते [illegible] १६
[illegible]
[illegible] विना [illegible] १७
अर्थ न हि विहीन [illegible]
[illegible] क्रियाः सर्वा [illegible] १८
[illegible]
[illegible] १९
[illegible] २०
[illegible]
[illegible] २१

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] ८१
[illegible]
[illegible]
८२
[illegible]

[illegible]
[illegible]
२२
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] १८
[illegible]
[illegible] १९
[illegible]
२०
[illegible]
[illegible]

धन 123 पृ० ६

अर्थेभ्यो हि विवृद्धेभ्यः संवृत्तेभ्यस्ततस्ततः।
क्रियाः सर्वाः प्रवर्तन्ते पर्वतेभ्य इवापगाः ३२
अर्थेन हि वियुक्तस्य पुरुषस्याल्पतेजसः।
विच्छिद्यन्ते क्रियाः सर्वा ग्रीष्मे कुसरितो यथा।
सोऽयमर्थं परित्यज्य सुखकामः सुखैधितः ३३
पापमारभते कर्तुं तदा दोषः प्रवर्तते ३४
यस्यार्थास्तस्य मित्राणि यस्यार्थास्तस्य बान्धवाः।
यस्यार्थाः स पुमाँल्लोके यस्यार्थाः स च पण्डितः ३५
यस्यार्थाः स च विक्रान्तो यस्यार्थाः स च बुद्धिमान्
यस्यार्थाः स महाभागो यस्यार्थाः स गुणाधिकः ३६
यस्यार्था धर्मकामार्थास्तस्य सर्वं प्रदक्षिणम्
अधनेनार्थकामेन नार्थः शक्यो विचिन्वता।
हर्षः कामश्च दर्पश्च धर्मः क्रोधः शमो दमः ३८
अर्थादेतानि सर्वाणि प्रवर्तन्ते नराधिप ३९
येषां नश्यत्ययं लोकश्चरतां धर्मचारिणाम्
तेऽर्थास्त्वयि न दृश्यन्ते दुर्दिनेषु यथा ग्रहाः ४०

वा० रा० यु० कां०
८३ सर्ग

राजतश्चौरतः शत्रोः स्वजनात्पशुपक्षितः।
अर्थिभ्यः कालतः स्वस्मान्नित्यं प्राणार्थवद्भयम्
द्रव्यकामोह मय क्रोध रागद्वेष मदमोदय
पण्डित नर [illegible] स्युर्नृणां न [illegible] प्राणाधिको
[illegible]
भा० स्कं० ११। २३। [illegible]

सत्यं दया तपः शौचं तितिक्षेक्षा शमो दमः,
अहिंसा ब्रह्मचर्यं च त्यागः स्वाध्याय आर्जवम्
संतोषः समदृक्सेवा ग्राम्येहोपरमः शनैः,
नृणां विपर्ययेहेक्षा मौनमात्मविमर्शनम्
अन्नाद्यादेः संविभागो भूतेभ्यश्च यथार्हतः,
तेष्वात्मदेवताबुद्धिः सुतरां नृषु पाण्डव
श्रवणं कीर्तनं चास्य स्मरणं महतां गतेः
सेवेज्यावनतिर्दास्यं सख्यमात्मसमर्पणम्
नृणामयं परो धर्मः सर्वेषां समुदाहृतः,
त्रिंशल्लक्षणवान् राजन् सर्वात्मा येन तुष्यति

भा. स्कं. 7
11 अध्याय

धर्ममेव स्थिति निष्ठं तं त्वामयं योजितो द्विज न
अनर्थं यो न शक्नोति त्यक्तुं धर्मो निरर्थकः 11
महतां स्थावराणां च जङ्गमानां च देहिनाम्
यथार्हस्ति न तथा धर्मो सतां नाशीति धर्मतः
यथैव स्थावरे वृत्तो जङ्गमस्तद्वि ...
नाप्यर्थं सत्यतः स्वाद्विचोन विपद्यते
यथा धर्मो भवेद् दृष्टो राजतानात्मजो ...
भवो ...

शमो दमस्तपः शौचं संतोषः क्षान्तिरार्जवम्
मद्भक्तिश्च दया सत्यं
यतो यतो निवर्तेत विमुच्येत ततस्ततः,
एष धर्मो नृणां क्षेमः शोकमोहभयापहः
भा. 11 स्कं 21/18

अ

~~अहिंसा सत्यमस्तेयं शौचमिन्द्रियसंयमः~~
वर्णिनां लिङ्गिनां चैव सामान्यो धर्म उच्यते २२
[illegible]
२ अध्याय

भिक्षोर्धर्मः शमोऽहिंसा तप ईक्षा वनौकसः
गृहिणो भूतरक्षेज्या द्विजस्याचार्यसेवनम् ४२
ब्रह्मचर्यं तपः शौचं संतोषो भूतसौहृदम्
गृहस्थस्याप्यृतौ गन्तुः सर्वेषां मदुपासनम् ४३
भा. ११ स्कं. १८ अध्याय

यतो यतो निवर्तेत विमुच्येत ततस्ततः
एष धर्मो नृणां क्षेमः शोकमोहभयापहः १८
भा ११ स्कं. २१ अध्याय

क्षमा सत्यं दया दानं शौचमिन्द्रियनिग्रहः
सर्वव्रतेष्वयं धर्मः सामान्यो [illegible]
लिंगपु. ८४ अध्याय

एवं मत्पदमाश्रिताः सर्वदुःखविवर्जिताः
[illegible] दुःखं [illegible] २०
वा.पु. ४२ अध्याय

इज्याध्ययनदानानि सर्वेषां च द्विजन्मनाम् ४०
भा. ११ स्कं. १७ अध्याय

[illegible]।
[illegible]।
देहेन्द्रिय[illegible]
[illegible] ३२
भा ११ स्कं. १० अध्याय

अहिंसा सत्यमस्तेयमकामक्रोधलोभता
भूतप्रियहितेहा च धर्मोऽयं सार्ववर्णिकः
२१
भा ११ स्कं. १७ अध्याय

~~अद्रोहश्चानुयात्रं च दानं च ... तप:~~
अहिंसा सत्यमक्रोध: क्षमा धर्मस्य लक्षणम्।
म.भा. शां. [illegible]

तप: परं कृतयुगे त्रेतायां सत्यमुत्तमम्
द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेकं कलौ युगे॥
म.भा. शां. [illegible]

धारणाद्धर्ममित्याहुर्धर्मेण विधृता: प्रजा:।
य: स्याद्धारणसंयुक्त: स धर्म इति निश्चय:॥
हृदि स्थितं धर्ममाधीनि [illegible] सत्यमयं [illegible]
सर्वं ते तानि स्थितानि [illegible] सम्यग्विज्ञानात्
मनसश्चैव [illegible] पालनात् [illegible] परमो भव:
न [illegible] सर्वधर्मेष्वत: सत्यं परं [illegible]
म.भा. शां. [illegible]

धर्म एवार्जनं सदा कार्यं पुरुषेण विजानता
तद्धर्म: सर्वलोकेषु यतो देवविदो विदुः
धर्मश्चार्थश्च कामश्च त्रिवर्गो जीवित: फलम्
धर्महीनस्य कामार्थौ वन्ध्यासुतसमावुभौ
धर्मादर्थ: सदा कामो धर्मो लोकद्वयं न यत्
धर्मस्य कोऽनुयातेन यत्र कृत्वा [illegible]
शरीरस्य समं नाशं [illegible]
एकोऽहि जायते जन्तुरेक एव विपद्यते
धर्म एकोऽनुयात्येनं [illegible] बान्धवा:
तस्मात् सौभाग्यलाभार्थं सम्यग्धर्मं [illegible]
विष्णु ध. [illegible] ३[illegible]

लोकद्वयेऽपि यशसो [illegible] [illegible] त्यजेत
धर्मे [illegible] [illegible] सिद्धये
मुहूर्तमपि जीवेत नर: [illegible]
न कल्पमपि जीवेत लोकद्वयविरोधिना
[illegible]

धर्मव्यतिक्रमो दृष्ट ईश्वराणां च साहसम्।
तेजीयसां न दोषाय वह्नेः सर्वभुजो यथा॥ (३९ पृ ३१ पं)
भा० १० स्कं० ३३ अध्याय ३०

स्ववर्णधर्माचारसिद्धिं नरः प्राप्नोति न च्युतः।
प्रयाति नरकं घोरं प्रतिषिद्धनिषेवणात्॥
मार्कं० २८ अध्याय

धर्मो यस्मिन्नु वर्तते धर्मो नात्मार्थिवत्सकः।
उभयं बुद्धिधारकाम सेऽनर्तौ च हि यात्पुन॥ १४
मार्कं० २६ अध्याय

सर्वतो मनसोऽसङ्गमादौ सङ्गं च साधुषु।
दयां मैत्रीं प्रश्रयं च भूतेष्वद्धा यथोचितम्॥ २३
शौचं तपस्तितिक्षां च मौनं स्वाध्यायमार्जवम्।
ब्रह्मचर्यमहिंसां च समत्वं द्वन्द्वसंज्ञयोः॥ २४
सर्वत्रात्मेश्वरान्वीक्षां कैवल्यमनिकेतताम्।
विविक्तचीरवसनं सन्तोषं येन केनचित्॥ २५
श्रद्धां भागवते शास्त्रेऽनिन्दामन्यत्र चापि हि।
मनोवाक्कर्मदण्डं च सत्यं शमदमावपि॥ २६
श्रवणं कीर्तनं ध्यानं हरेरद्भुतकर्मणः।
जन्मकर्मगुणानां च तदर्थेऽखिलचेष्टितम्॥ २७
इष्टं दत्तं तपो जप्तं वृत्तं यच्चात्मनः प्रियम्।
दारान् सुतान् गृहान् प्राणान् यत्परस्मै निवेदनम्॥ २८
एवं कृष्णात्मनाथेषु मनुष्येषु च सौहृदम्।
परिचर्यां चोभयत्र महत्सु नृषु साधुषु॥ २९
परस्परानुकथनं पावनं भगवद्यशः।
मिथो रतिर्मिथस्तुष्टिर्निवृत्तिर्मिथ आत्मनः॥ ३०
स्मरन्तः स्मारयन्तश्च मिथोऽघौघहरं हरिम्।
भक्त्या सञ्जातया भक्त्या बिभ्रत्युत्पुलकां तनुम्॥ ३१
क्वचिद्रुदन्त्यच्युतचिन्तया क्वचि-
द्धसन्ति नन्दन्ति वदन्त्यलौकिकाः।
नृत्यन्ति गायन्त्यनुशीलयन्त्यजं
भवन्ति तूष्णीं परमेत्य निर्वृताः॥ ३२
इति भागवतान् धर्मान् शिक्षन् भक्त्या तदुत्थया।
नारायणपरो मायामञ्जस्तरति दुस्तराम्॥ ३३
भा० ११ स्कं० ३ अ०

~~धर्मः सदा हितः पुंसां धर्मश्चैवाश्रयः सताम्~~
धर्माल्लोकास्त्रयस्तात प्रवृत्ताः सचराचराः ।

म. भा. शां. पर्व २५८ अध्याय

धारणान्मानसध्यानाद् यं धर्मं कवयो विदुः
सत्येन वर्धते योऽदमेन शमेन च
अहिंसया च दानेन तपसा मानः सनातनः ११

म. भा. आश्वमेधिक पर्व २८ अध्याय

तपः शौचं दया सत्यमिति पादाः कृते कृताः
अधर्मांशैस्त्रयो भग्नाः स्मयसङ्गमदैस्तव
इदानीं धर्म पादस्ते सत्यं निर्वर्तयेद् यतः
तं जिघृक्षत्यधर्मोऽयमनृतेनैधितः कलिः

भा. स्कं. १७ अध्याय २४ २५ श्लोक

धर्मात्संजायते ह्यर्थो धर्मात्कामोऽभिजायते
धर्म एवापवर्गाय तस्माद्धर्मं समाश्रयेत् ५८
यस्मिन्धर्मसमायुक्तौ ह्यर्थकामौ व्यवस्थितौ
इह लोके सुखी भूत्वा प्रेत्यानन्त्याय कल्पते ५९
तस्माद् अर्थं च कामं च त्यक्त्वा धर्मं समाश्रयेत्
धर्मात् संजायते सर्वमित्याहुर्ब्रह्मवादिनः ६०

कूर्म पु. २ अध्याय

नित्यं धर्मार्थकामेषु युज्येत नियतो द्विजः
न धर्मवर्जितं काममर्थं वा मनसा स्मरेत् ३९
सीदन्नपि हि धर्मेण न त्वधर्मं समाचरेत्
धर्मो हि भगवान् देवो गतिः सर्वेषु जन्तुषु ४०
भूतानां प्रियकारी स्यान्न परद्रोहकर्मधीः
न वेददेवतानिन्दां कुर्यात्तैश्च न संवदेत्

कूर्म पु. उत्तर विभाग
१६ अध्याय

भूतानां प्राणिनः श्रेष्ठाः प्राणिनां बुद्धिजीविनः।
बुद्धिमत्सु नराः श्रेष्ठा नरेषु ब्राह्मणाः स्मृताः॥ ३१
ब्राह्मणेषु च विद्वांसो विद्वत्सु कृतबुद्धयः।
कृतबुद्धिषु कर्तारः कर्तृषु ब्रह्मवादिनः॥ ३२
ब्रह्मवादिष्वपि श्रेष्ठा निर्ममा इति हो? स्मृताः
एतेभ्योऽधिपरो? ज्ञेयो नित्यं ध्यानपरायणः॥ ३३
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्यो धर्मसंग्रहः।
सर्वत्र समबुद्धिश्च निर्ममत्वं? ... ॥ ३४

नारद पु. ३१ अध्याय

चत्वारि यस्य द्वाराणि सुगुप्तान्यमरोत्तमाः।
उपस्थमुदरं हस्तौ वाक्चतुर्थी स धर्मवित्॥ २६

म.भा. शां.प. २.. अध्याय

न्यायागतं धनं चैव न्यायेनैव विवर्धितम्।
संरक्षणीयं यत्नेन धर्मार्थमिति निश्चयः॥
न धर्मार्थी नृशंसेन कर्मणा धनमर्जयेत्।
शक्तितः सर्वकार्याणि कुर्यान्नर्द्धिमनुस्मरन्॥

म.भा. शां.प. २६३ अध्याय

सत्यं शौचं क्षमाऽऽर्जवं? क्षान्तिर्दानं दयादमः।
अहिंसा चेन्द्रियाणां च सर्वेषां धर्मसाधनम्॥

...पु. का. ८० अध्याय

अक्रोधः सत्यवचनं संविभागः क्षमा तथा।
प्रजनः स्वेषु दारेषु शौचमद्रोह एव च।
आर्जवं भृत्यभरणं नवैते सार्ववर्णिकाः॥ १०

म.भा. शां.प. ६०. ३ अध्याय

धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः।
धीर्विद्या सत्यमक्रोधो दशकं धर्मलक्षणम्॥

व. ... ३. श्लो. १२ अध्याय

130 marks
above 124

नास्ति धर्मात्परो बन्धुर्नास्ति धर्मात्परं धनम्
धर्मात्प्रियः परः कोऽपि वा स्वधर्मं रक्षयान्नतः २२
प्र. वै. ४ खं. ६२ अध्याय

आत्मनामुक्तलेभे दर्भं महौजसं पौत्र एव च
अप्रमादोऽथ वा दौर्बल्यं दयाभूते पुत्रदाराः
अक्रोधो गुरुशुश्रूषा सत्यं च देवद्रव्यं शस्त्रं च १८
दयालुत्वं हीनकौलेय धर्मः प्रोक्तः स्वयंभुवा १९
वायु पु. ८ अध्याय

अद्रोहः सर्वभूतेषु कर्मणा मनसा गिरा
अनुग्रहश्च दानं च सतां धर्मः सनातनः २१
महा. शां. पर्व १९२ अध्याय

क्षमा दमो दया दानमलोभस्त्याग एव च
आर्जवं चानसूया च तीर्थानुसरणं तथा ६६
सत्यं संतोष आस्तिक्यं श्रद्धा चेन्द्रियनिग्रहः
देवताभ्यर्चनं पूजा ब्राह्मणानां विशेषतः ६७
अहिंसा प्रियवादित्वमपैशुन्यमकल्कता
सामासिकमिमं धर्मं चातुर्वर्ण्येऽब्रवीन्मनुः ६८
बृह. धर्म पु. पूर्व विभाग २ अध्याय ६६

आनृशंस्यमहिंसा चाप्रमादः संविभागिता
श्राद्धकर्मातिथेयं च सत्यमक्रोध एव च २२
स्वेषु दारेषु संतोषः शौचं नित्यानसूयता
आत्मज्ञानं तितिक्षा च धर्माः साधारणा नृप २४
महा. शा. प. २९६ अध्याय

धर्मकार्यं त्वरा कार्या ... यस्मात् ... जीवनम्

धर्ममार्गरतो जन्तुर्मनोऽपि हि स्वयमश्नुते
यः सौविकाश्चाप्यच्युत प्रतीतिमनुप्राप्य
नयेत् स लोके नान्यं कालं नोऽनल स्तीयते।
विष्णु पु. प्र. खं. ११६ अ.

नास्ति वेदात्परं शास्त्रं नास्ति मातृसमो गुरुः
न धर्मात्परमो लाभस्तपो नानशनात्परम्
ब्राह्मणेभ्यः परं नास्ति पावनं दिवि चेह च
उपवासैस्तथा तुल्यं तपःकर्म न विद्यते ६६
म.भा. अनुशासनपर्व
१०६ अध्याय

अद्रोहः सत्यवचनं संविभागो दया दमः
प्रजनं स्वेषु दारेषु मार्दवं ह्रीरचापलम् ११
एवं धर्मं प्रधानेष्टं मनुः स्वायम्भुवोऽब्रवीत् १२
म.भा. शान्ति पर्व २१ अध्याय

अहिंसा सत्यमक्रोध आनृशंस्यं दमस्तथा
आर्जवं चैव राजेन्द्र निश्चितं धर्मलक्षणम् २१
म.भा. अनुशासनपर्व
१२८ अध्याय

सत्यं दमस्तपः शौचं सन्तोषो ह्रीः क्षमार्जवम्
ज्ञानं शमो दया दानमेष धर्मः सनातनः २९
गरु.पु. २२६ अध्याय

अहिंसा सत्यमक्रोधस्तपो दानं दमो मतिः
अनसूयाप्यमात्सर्यमनीर्ष्या शीलमेव च
एष धर्मः कुरुश्रेष्ठ कथितः परमेष्ठिना
ब्रह्मणा देवदेवेन अयं चैव सनातनः
अस्मिन् धर्मे स्थितो राजन् नरो भद्राणि पश्यति
म.भा. [illegible] ९० अध्याय

[illegible] सर्वत्र सदा [illegible]
धर्मादर्थस्तथा कामो मोक्षश्च परिकीर्तितः ७३
धर्मो माता पिता भ्राता धर्मो नाथः सुहृत्तथा
धर्मः स्वामी सखा गोप्ता तथा धाता च पोषकः ७४
धर्मादर्थो धर्मतः कामः कामाद् भोगसुखानि च
धर्मादैश्वर्यमैकाग्र्यं धर्मात्स्वर्गगतिः परा ७५
धर्मश्चेद्धर्मको विप्रास्त्रायते महतो भयात्
देवत्वं च द्विजत्वं च धर्मात्प्राप्नोति मानवः ७६
यदा च क्षीयते पापं नराणां पूर्वसंचितम्
तदैव धर्मे भवति बुद्धिः [illegible] द्विजसत्तमाः ७७
जन्मान्तरसहस्रेषु भ्रमन् प्राप्य सुदुर्लभं
मोहं न यात्यसौ धर्मं [illegible] ७८ {ब्रह्म पु. [illegible] अध्याय}

धर्म बुद्धि

श्रद्धा लक्ष्मी धृतिस्तुष्टिः मेधा पुष्टिस्तथा क्रिया
बुद्धिर्लज्जा वपुः शान्तिः सिद्धिः कीर्तिस्त्रयोदशी
पत्न्यर्थं प्रतिजग्राह धर्मो दाक्षायणीः प्रभुः २१
ताभ्यः शिष्टा यवीयस्य एकादश सुलोचनाः
ख्यातिः सत्यथ सम्भूतिः स्मृतिः प्रीतिः क्षमा तथा २२
सन्नतिश्चानसूया च ऊर्जा स्वाहा स्वधा तथा
भृगुर्भवो मरीचिश्च तथा चैवाङ्गिरा मुनिः २३
पुलस्त्यः पुलहश्चैव क्रतुश्चर्षिवरस्तथा २४
अत्रिर्वसिष्ठो वह्निश्च पितरश्च यथाक्रमम्
ख्यात्याद्या जगृहुः कन्या मुनयो मुनिसत्तम २
श्रद्धा कामं चला दर्पं नियमं धृतिरात्मजम् २५
सन्तोषं च तथा तुष्टिर्लोभं पुष्टिरसूयत
मेधा श्रुतं क्रिया दण्डं नयं विनयमेव च २६
बोधं बुद्धिस्तथा लज्जा विनयं वपुरात्मजम्
व्यवसायं प्रजज्ञे वै क्षेमं शान्तिरसूयत २७
भवि पु. २०.५ अध्याय

श्रद्धा कामं विजज्ञे वै दर्पो लक्ष्मीसुतः स्मृतः
धृत्यास्तु नियमः पुत्रः संतोषस्तुष्टिजः स्मृतः २६३
पुष्ट्या लोभः सुतश्चापि मेधापुत्रः श्रुतस्तथा
क्रियायास्तु नयः प्रोक्तो दण्डः समय एव च २६४
बुद्ध्या बोधः सुतस्तद्वत् प्रमादोऽप्यस्य जायते
लज्जाया विनयः पुत्रो व्यवसायो वपोः सुतः २६५
क्षेमः शान्तिसुतश्चापि सुखं सिद्धेर्व्यजायत
यशः कीर्तिसुतस्तद्वदित्येते धर्मसूनवः २६६
कामस्य हर्षः पुत्रो वै देव्यां रत्यां व्यजायत
लिं पु. ७० २६७ अध्याय

गृहस्थस्य क्रियात्यागो व्रतत्यागो वटोरपि
तपस्विनो ग्रामसेवा भिक्षोरिन्द्रियलोलता
आश्रमापसदा ह्येते खल्वाश्रमविडम्बनाः
देवमायाविमूढांस्तानुपेक्षेतानुकम्पया ४१
भा ११ स्कं. १८ अध्याय

नीति:

ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत धर्मार्थौ चानुचिन्तयेत्
समुत्थाय ततश्चाचम्य प्राङ्मुखो नियतः शुचिः १७
पूर्वां सन्ध्यां जपंस्तिष्ठेत् पश्चिमे संध्यां वाग्यतः १८
उपासीत यथान्यायं नैजं हित्वा दिना यदि
अप्सु ब्रह्म जपन्तं वा वाक्यादकं च वर्जयेत्
असन्ध्या स्नानमसद्भावं मस्तसेवा च दुर्गतः । १९
सायं प्रातर्होमं कुर्वीत नित्यं तामस्याच
नोदयास्तमये वीक्ष्य मुदितोन्नति विवस्वतः । २०
वेदशास्त्राध्ययनादृते द्विजाने यज्ञा चावनम
यज्ञो वैश्वदेवं कुर्वीत काम्यासि देवतानात्मानाम् २१
सामासवस्थ पतीक्षीनो होत्रा तान्येव तेनि
विराम्यगं नानुतिष्ठेत नवा सेनच गोव्रजे २२
नग्नं परस्त्रियं नेक्षेत न पश्येदात्मन: शास्त्रत
उदक्या दक्षिने स्वरो वर्ज्यं समाचरेत् तथा
नोपर्युमूत्रं पुरीषं वा मैथुनं वा समाचरेत्
नाधितिष्ठेत्तु केशांस्तु न भस्मास्थिकपालिकाः २४
तुषाङ्गारांश्च शीर्षाणि रज्जुवस्त्रादिकानि च
नाधितिष्ठेत्तथा प्राज्ञः पादेन वमनादि च २५
पितृदेवमनुष्याणां भूतानां च तथैव च
कृत्वा विभवतः पश्चाद् गृहस्थो भोक्तुमर्हति
प्राङ्मुखोऽप्युदङ्मुखो वापि स्वासीनो वाग्यतः शुचिः
भुञ्जीतान्नं च तच्चित्तो ह्यन्तर्जानुः सदा नरः २७
उपध्मातोद्धृते देशे नान्यस्योच्छिष्टं स्पृशेत्
अन्यत्र सर्वतो वर्ज्यं सन्ध्याभ्यां मेव च २८
उच्छिष्टो नालभेद् गां विप्रं वा स्वयमेव वित्तं यत्
गोब्राह्मणानलान्नानि शिरः पाणौ च नक्षुषेत्
नोपरुधेत नैव दृष्ट्वा न तेन कार्यं कामतः
पित्रासने तथा दारां भाजनं कार्यं विपर्ययेत
गुरुशास्त्रमासनं शय्यां मातृभ्यां नादि सत्कर्मणा
अनुक्ते हि कथा तात मभिवादनं पूर्वमाह

नृत्यानुगमनं कुर्यान्नाहितोऽग्निः कूले न नृत्यजयेत
नैकवस्त्रश्च भुञ्जीत न कुर्यादेवताचयनं ३३
न वादयेद्द्विजाग्न्यो नैवं चेष्टां कुर्वीत बुद्धिमान्
स्नायीत न नग्नो नैशो न शयीत कदाचन ३६
न पाणिभ्यां भुजाभ्यां वा तरेत्पतितोदकस्य च
न चाभिषिञ्चेत् शिरः स्नानं कार्यं निष्कारणं बुधैः ३५
दुष्कृतं न गुरौ ब्रूयात् क्रुद्धं चैनं प्रसादयेत्
परिवादं न शृणुयादन्येषामपि कुर्वतां न
पक्षादपेयाद् ब्राह्मणानां राज्ञो दुःखातुरस्य च
विधर्माधिष्ठितस्य शूद्रराज्ये नात्र निवसेत्तः
महात्मनामधीयानां च मत्तस्योन्मत्तस्य च ४०
दुष्कृतस्य क्रुद्धस्य च बालस्य पतितस्य च
उपानद्वस्त्रमाल्यादि धृतमन्यैर्न धारयेत् ४१
उपवीतमलङ्कारं करकं चैव वर्जयेत् ४२
२ तैलाभ्यङ्गं तथा भोगं पीठं चैवावर्जयेत्
१ चतुर्दिक्षु न तत्रासां पश्चादग्रं पादं वर्जयेत्
न शय्या तु जलपात्रस्य प्राग्रहिता कार्यदाचन ४०
नच्छाद्वि वर्जिते त्याद्यौ पादं पादेन नाक्रमेत्
मलामेध्यानि मार्गे चैव यत्नेन वर्जयेत्
दर्शनात्मानसीं प्राप्तानि न कुर्वीत विचक्षणः
सर्वं मन्त्रवत्सान्निधौ विक्रयान्माधीन सत्यतो
मूलाङ्कुराणां बीजानां नोपघातं कुर्यात्
परस्य दण्डं नो यच्छेद्दि द्वारं प्रमादो भयेत् ४७
न धन्यो जविद्यो ह्याचार्यः पादेनाक्रम्य वासनं
नोदके क्रीडनं सर्वे यज्ञादेः न च प्रत्यक्षादेहाद्यन ४८
न भक्षयीत स्नातके ते प्रसादयेत् सर्वदा नित्यं
वर्ज्यं विरोधिनं पुत्र! अतो न पश्येद्धीमान्
विप्रज्ञाते हि पापं विप्रसादेन पतनम्!
तथा मोहाद्विकारो भवेत् पञ्च विरोधिनः
भुञ्जीत प्रकरः स्नानैः सार्धं प्राप्त विद्याविधि

परदारा न गन्तव्याः पुरुषेण विपश्चिता
इष्टापूर्तायुषां हन्त्री परदारगतिर्नृणाम्
नहीदृशमनायुष्यं लोके किञ्चन विद्यते
यादृशं पुरुषस्येह परदाराभिमर्शनम्
[illegible] भोज्यानि सन्ध्यायां [illegible]
सन्ध्यायां मैथुनं चापि [illegible]
श्मश्रुकर्म च [illegible]
[illegible] बाधि [illegible]
अव्यङ्गीं [illegible] सौम्यनासां [illegible]
तादृशीं मुद्वहेत्कन्यां [illegible]
[illegible]
न [illegible]
न [illegible]
[illegible] न [illegible]
न [illegible]
[illegible] साधुभिर्मैत्रीं सदाचारस्य [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] प्रीति [illegible]
[illegible]
[illegible] सर्वेषु [illegible] 111
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 115

शुभं वा [illegible] निष्ठं नो [illegible] विज्ञेतो [illegible]
[illegible] न [illegible] चातुर्धर्मो [illegible] १०
[illegible] स्थावराणां च जङ्गमानां च [illegible]
[illegible] धर्मं [illegible] नास्तीति मे मतिः १२
[illegible] जङ्गमं च [illegible]
[illegible] सुदुर्ग [illegible] न विद्यते १६
यद्धर्मं [illegible] यत्र [illegible]
[illegible] नैव [illegible] १७
न [illegible] सर्वं च यत्तते [illegible]
धर्मो भवति [illegible] परस्परविरोधिनौ १८
धर्मेण [illegible] धर्मं [illegible] धर्मः
यद्धर्मशास्त्रेषु [illegible] धर्मः [illegible] १९
न धर्मेण [illegible] नाधर्म [illegible]
धर्मेणाचरतो तेषां तथा धर्मे [illegible] भवेत् २०
यस्मादस्मिन् [illegible] धर्मः [illegible]
[illegible] धर्मो [illegible] न [illegible] २१
[illegible] धर्मेणानेन [illegible]
[illegible] कामं [illegible] २२
[illegible]
[illegible] न [illegible]
[illegible] २३

[illegible] धर्मो [illegible]
न तत्र [illegible] धर्मः [illegible]
भा १० [illegible] ३२ [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

सत्ये [illegible]
[illegible]
[illegible]

धर्मः सनातनः सर्वैः सेवनीयः सदा बुधैः
धर्म एव परो बन्धुः पिता माता पितामहः
धर्मो गुरुः सखा सत्यं को धर्मेणैव परा गतिः ४४
धर्म आत्मा क्रिया धर्मः सौख्यानि धर्म एव हि
धर्मो धनं सर्वदेवो धर्म एव न संशयः ४५
धर्मः सम्पद् विपद् धर्मः धर्महीनस्य व्यर्थं जीवनम्
इह सम्प्रमितौ [illegible] धर्म एव सनातनः ४६
धर्म भक्तिः परो लोभः [illegible] न्यथा
साक्षात्कारी चतुर्वर्गा धर्मे [illegible]
सह सोऽपि दुर्वैदृशो [illegible] धर्मं जहाति हि
[illegible] धर्मं [illegible] महामतः ४०
धर्मार्थं क्रियते भार्या धर्मार्थं क्रियते सुतः
धर्मार्थं क्रियते गेहं धर्मार्थं क्रियते धनम् ४१
धर्मार्थं क्रियते देहो धर्मार्थं [illegible] मही
धर्मार्थं वर्षतीन्द्रोऽपि धर्मार्थं तपते रविः ४२
धर्मार्थं वहते वायुर्धर्मार्थं ज्वलतेऽनलः
धर्मार्थानि पुराणानि धार्मिकैः पठ्यते नरैः ४३
सार्थं [illegible] तथा [illegible] कीर्तितः
धर्मार्थं [illegible] चाचारः [illegible]
४८

वृ [illegible] १३ अध्या

उ[illegible] चमसं मन्त्रं [illegible] यद्यन्यादिनः
ज्ञानेषु वर्जनीयानि [illegible] २
आसनं वसनं शय्या दाराः पुत्राः कमण्डलुः
आत्मनः शुचीन्येतानि न परेषां कदाचन
त्यागाय पीडयत्येव मलं नायं [illegible]
तस्मात् [illegible] परिहर्तव्यं [illegible]
२९

वृ ह [illegible] स्मृ ३ सं [illegible]

अशौच [illegible] नास्ति [illegible] शुद्धि [illegible]
काम क्रोध [illegible] भावोऽन्तवता [illegible]
भा ११ स्कं ११ अध्या

यदत्र विश्वं कृत्स्नं चारं यश्चागतं नरः
कामा नेत्राद्भयाद् [illegible]
ते वै नाप्नोति [illegible] ॥१॥

भा० १० स्कं० [illegible]

सर्वज्ञो भगवान् [illegible] संग च साधु [illegible]
दयो मैत्रीं प्रश्नं च भक्ते [illegible] पश्चोचित [illegible]
[illegible] नापाहिलिद्यो कमौले स्वाध्याय [illegible]
ब्रह्मचर्य [illegible] सा च समा [illegible] सं [illegible] ॥
सर्वत्रात्मेश्वरान्वीक्षां [illegible] निकेत [illegible]
विविक्त [illegible] वसनं [illegible]
[illegible] भागवते [illegible] नित्य [illegible]
मनो वाक्कर्म दण्डं च सत्यं [illegible] दमा [illegible]
श्रवणं कीर्तनं ध्यानं हरेर [illegible] कर्मणः ।
[illegible] यज्ञदानतपो [illegible] जप्तं वृत्तं [illegible]
[illegible] प्रियं [illegible]
दारान् सुतान् गृहान् प्राणान् [illegible] निवेदनम् ।
एवं [illegible] मानां [illegible] सौहृद [illegible]
[illegible] साधु [illegible]
[illegible] पावनं [illegible] ।
[illegible] ।
[illegible]
[illegible] विमलं [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible] ॥
इति भागवत [illegible]
नारायण [illegible] माया [illegible]
भा १० स्कं० [illegible]

~~[illegible]~~

धर्म 139

~~स[illegible]मानं [illegible] जन्मनि~~
~~[illegible] धर्मः~~

बा० पु० स्कं० १८ अध्याय

१२२ पृष्ठ) धर्मव्यतिक्रमो दृष्ट ईश्वराणां च साहसम्
तेजीयसां न दोषाय वह्नेः सर्वभुजो यथा ३०
नैतत्समाचरेज्जातु मनसापि ह्यनीश्वरः
विनश्यत्याचरन्मौढ्याद्यथारुद्रोऽब्धिजं विषम् ३१

भा० स्कं० १० अध्याय ३३

धारणा / ६०

हृत्पुण्डरीके नाभ्यां वा मूर्ध्नि पर्वतमस्तके
एवमादिप्रदेशेषु धारणा चित्तबन्धनम् ३६

कू० पु० उत्तर वि० ११ अध्याय

धीर 141

गतस्वार्थमिमं देहं विरक्तो मुक्तबन्धनः।
अविज्ञातगतिर्जह्यात्स वै धीर उदाहृतः॥

भा.प्र.स्कं. १ अ. १३ श्लो. २६

कर्मते मेघसमो ति ह्यस्मात्सु नानाविधभिक्षु
उपलब्धीर्यत्रास्ते यत्र हि धीराः सांख्यविदः

भाग. ३ अ. ५ श्लो. २८

पुत्रदारैः सह स्नेहं वञ्च्य विषयत्यागेन च
मन एव समाधाय सम्यगेवं चरति। समाहितेन
शास्त्रेण युक्तं स्वयं सतः। धीरैर्भावं विशोधयेत्
विशोधकानां सह स्वधर्मे धर्मेश्वरो ह्यनुशासन
आत्मतृप्तो धीरः स्वयं पुनर्विनिवर्तते विषयान्

म.भा. शां.प. १२

नदैः स लभते विद्वान् धीरो धर्मार्थकामयोः
धीरान्न योग्यपुरा राजन् नदे नदे फलं ददति 10

स्कं पु. नाग खं.
१२० अध्याय

ध्यान

नास्ति ध्यानं विना ज्ञानं नास्ति ध्यानमयोगिनः
ध्यानं ज्ञानं च यस्यास्ति तीर्णस्तेन भवार्णवः । २२
ज्ञानं प्रसन्नमेकाग्रमशेषोपाधि वर्जितम्
योगाभ्यासेन युक्तस्य योगिनस्त्वेव सिध्यति । २३
प्रक्षीणाशेष पापानां ज्ञाने ध्याने भवेन्मतिः
पापोपहत बुद्धीनां तद्वार्तापि सुदुर्लभा । २४
यथा वह्निर्महादीप्तः शुष्कमार्द्रं च निर्दहेत्
तथा शुभाशुभं कर्म ध्यानाग्निर्दहते क्षणात् । २५
अत्यल्पोऽपि यथा दीपः सुमहन्नाशयेत्तमः
योगाभ्यासस्तथाल्पोऽपि महापापं विनाशयेत् । २६
नास्ति ध्यान समं तीर्थं नास्ति ध्यान समो यज्ञ समं तपः
नास्ति ध्यान समो यज्ञस्तस्मात् ध्यानं समाचरेत् । २७

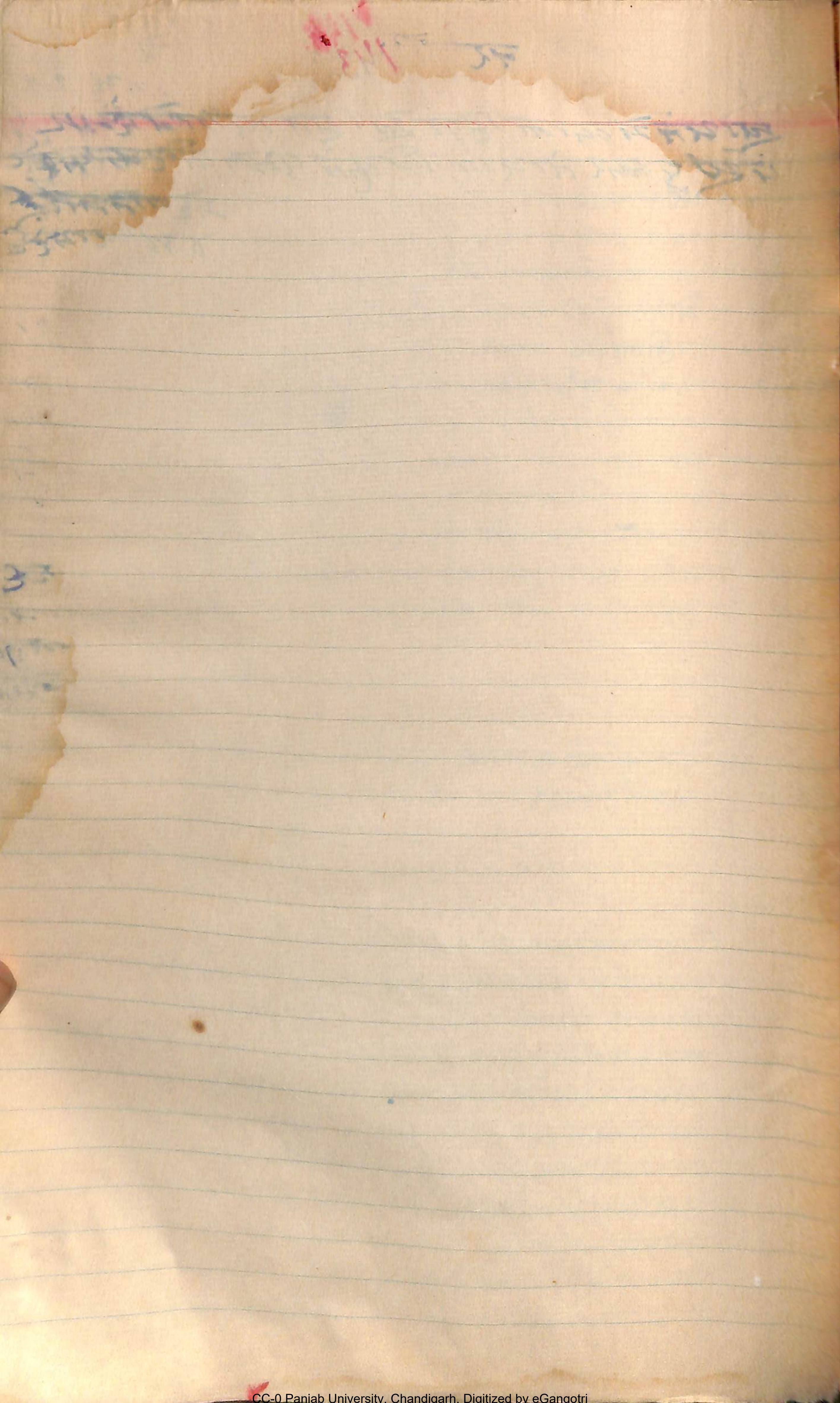
शिव पु० वायु संहिता ३९ अ० उत्तरखंड.

देशावस्थिति मालम्ब्य ऊर्ध्वं या वृत्ति संतति
प्रत्ययान्तरै रसंसृष्टाया तद्ध्यानं सूरयो विदुः
इति ध्यान लक्षणम्
कूर्म० पु० उत्तरविभाग ११ अध्याय

ध्यानमन्यत्प्रवक्ष्यामि शृणुध्वमृषि सत्तमाः ५३
संसार ताप तप्तानां सुधावृष्टि समं नृणाम् ।
नारायणं परानन्दं स्मरेत्प्रणव संस्थितम्
नादरूप मनौपम्य मर्द्धमात्रा परिस्थितम् । ५४
अकारं ब्रह्मणो रूपमुकारं विष्णु रूपवत्
मकारं रुद्ररूपं स्यादर्द्धमात्र परात्मकम् ५५
मात्रा तत्र समाख्याता ब्रह्म विष्ण्वीश देवता
तेषां समुच्चया विप्राः परं ब्रह्म प्रबोधकम् ५६
वाच्यन्तु परमं ब्रह्म वाचकः प्रणवः स्मृतः
वाच्य वाचक सम्बन्धो ह्युपचारस्तयो द्विजाः ५७
नारद पु० ३३ अध्याय

[illegible] ये [illegible] हि[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible]
[illegible] पुजार तांथाते । [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]
४ [illegible]

यः किल ... नरः ... वै
न्यूनतां ... ॥ ८२

पुत्रेण नातिशायितो यः प्रज्ञादानविक्रमैः ।
पितृजन्म तस्य यः पित्रा ख्यातिं विज्ञायते नरः ।
यः पुत्रात् ख्यातिमभ्येति तस्य जन्म ... ।
आत्मना ज्ञायते धन्यो मध्यमः पितृपितामहैः ।
मातृपक्षेण मात्रा च ख्यातिमेति नराधमः ॥

मा. पु. २१ अध्याये १०१

मन्त्रिभिर्हि संयुक्तैः समर्थैर्मन्त्रनिर्णये ।
मित्रैर्वापि समानार्थैर्बान्धवैरपि वा हितैः ।
सहितो मन्त्रयित्वा यः कर्मारम्भान्प्रवर्तते ।
दैवे च कुरुते यत्नं तमाहुः पुरुषोत्तमम् ॥ ८
एकोऽर्थं विमृशेदेको धर्मे प्रकुरुते मनः ।
एकः कार्याणि कुरुते तमाहुर्मध्यमं नरम् ॥ ९
गुणदोषावनिश्चित्य त्यक्त्वा धर्मव्यपाश्रयम् ।
करिष्यामीति यः कार्यमुपेक्षेत स नराधमः ॥ १०

वा. रा. युद्धकां. ६ सर्ग

द्विजातिहत्या गुर्वङ्गनागमनं मदिरापानं लोचन ...
स्वर्णस्तेयं च पञ्चमं गुरुतल्पगतिः स्मृतिः ।
स्त्रीहत्या नास्तिकं चैव गोहत्यादोषवाहकम् ।
न्यासापहरणं चैव ... गर्भहत्या तथा ह्
परस्त्रीगत ... सुहृत् ... विषोदरम्
... हत्यादि नामिगता ... ॥ ९०
गुरुनिन्दा स ... कन्याविक्रय ...
विश्वासघाती ... द्विजम्
उपपातकदोषाणां महापातकमेव च ॥ ९१
कदम्बचरितं पितृणां ... दुःख
दुःखे ... पुत्रं वंशे ... ॥ ९२

पद्मपुराण क्रि. खं.
२२ अध्याये

सुलभाः पुरुषा राजन् सततं प्रियवादिनः ।
अप्रियस्य च पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ २

वा. रा. अर. ३७ सर्ग

ध्रियते न स जीवितं प्रेत्य स: [illegible] [illegible]
यो नाति मन्युना [illegible] वैश्वदेवमपि [illegible] ६०
पश्चादान [illegible] [illegible]
[illegible] पश्याति [illegible] मान [illegible] ६१
नरस्य पश्य [illegible] भनो [illegible]
[illegible] वनते [illegible] स: ६२
मार्कण्डेय [illegible]

य: [illegible] [illegible] वेद्य [illegible] आत्म [illegible]
हृदि [illegible] धाम: २६?
भा. प्र. स्कं. १२ ३१

नरक 146 सीमा

परनिन्दा परलघुत्वं ~~परस्त्रीणां~~ वधाननम्
नैष्ठुर्यं निषिद्धाचरणे पदत्याग सेवनम्
परस्वहरणं द्रोहं देवतानां च कुत्सनम्
निन्दनं च वचनानां [illegible] शास्त्रं वचः
उपलक्षणादि जानीयान्नरकान्नरकाद्गतम् २२४ ६५
गरुड़ पु. २ अध्याय

परनिन्दा परलघुत्वं परस्त्रीणां वधहननम्
नैष्ठुर्यं निषिद्धाचरणं परदारोपसेवनम्
परस्वहरणं द्रोहं देवतानां च कुत्सनम् ६०
निन्दनं पावकस्यापि [illegible]
पापानि च प्रतिषिद्धानि [illegible]
उपलक्षणानि जानीयान्नरकान्नरकान्
पाद्म पु. ९५ अध्याय

निंदा मानं कपटं द्वेषं [illegible] मैत्री भेदनम्
[illegible] नरकं व्रजेत् ६०
[illegible]
स्कन्द पु. ब्रह्म खण्ड
१४३।५५

निन्दा 147

नवाच्यः परिवादो वैन श्रोतव्यः कथंचन
कर्णौ तत्र पिधातव्यौ गन्तव्यं वा ततो ऽन्यतः ॥२२
म० भा० शां० पर्व, १३३ अध्याय।

नास्त्यकीर्ति समो मृत्यु र्नास्ति क्रोध समो रिपुः
नास्ति निन्दा समं पापं नास्ति मोह समासवः ॥
नारद पुराण ८ अध्याय

परनिन्दा महापापं परं निन्दा महाभयम्
परनिन्दा महद्दुःखं नतस्याः पातकं परम् ॥२५॥
केवलं निन्दनेचैव तत्पापं लभते गुरू
यथा ब्रह्महान एव स्यात्पातकी न ततः परम् ॥२६॥
स्कन्द पु० नागर खं० २३७ अध्याय॥

गामग्निं ब्राह्मणं शास्त्रं काञ्चनं सलिलं स्त्रियः
मातरं पितरं चैव ये निन्दन्ति नराधमाः
तेषां ... गमनं सिद्ध ... जायते ... २१
मत्स्य पु० १४८ अध्याय

आचार्य माहवतानां च दोषदर्शी[illegible] दोहिदाः
... पतन्ति ते लोके लोकवाद रतिस्तथा
तस्मात् कृत्यां ... प्राप्तो लोकवाद रतस्य
लोकवादो ... ह पीड़ा ... १०
... नुपवासैश्च ... वदनम
जपहोम तथा दानं स्नानं ... वर्जितम्
अद्रोह ... सर्वभूतेषु मैत्री ... ११
... वाचं मा लि वादा ... वक्र
... सर्व पीड़ा ... १२
एवं ... दिन ...
भवि० पु० ८० अध्याय

... लिति ... ले
... दवयाति ! ...
मभा० अ० ... अध्याय

निन्दा 148

आक्रोशकर्षणोऽसौ क स्पृहन्त्यो नविषमे 322
पसह दुःखं न माद्यय स्पृहते स्वं प्रपद्यन्ति
आक्रोशमाना नाक्रोशन्मन्युसंविनिवर्तयेत् 322
स निमयस्य तथात्मजन मन्ते नरामो विंयात
कपाल व द्य कल्पयति कर्वे सम सहायना
भनव लाक्षा स्त्र वचिनयभिपरमो गतिय

पद्मपु. ध ख. २६ अ.

~~स सम्पुद्भ~~

सम्पुद्भवन्ति वाचोऽस्य वक्त्रात्
येराहतः शोचति रात्र्यहानि
परस्य नामर्मसु ते पतन्ति
तान्पण्डितो नावसृजेत्परेभ्यः ॥

म.भा. सभापर्व ६६ अध्याय

जनानां निन्दा ... निन्दा विनाशीनो ...
भवन्ति सर्वदोषाय निन्दकस्य क्रियाहि ...

कूर्मपु. उ.भा. १६ अध्याय

सोऽदन्नाविद्याविद्वान्नपादे सर्वसम्पदेन
खेदैनन यदं कानान्यत्वं न ... कदाचन
वैरय व स्याद्राजान्यो जीवेन ... पादि
परद्वावि न व विद्या नन्यत् ... कदाचन

भा. ११ स्कं. २३ अ.

प्रायः

मा भैषीः ब्राह्मणं ... कायेन ... लिङ्गं । ... पद.
... मनोऽपि निन्दा ... मेः
... तनि ... निन्दा ... दृष्टि ...
नालेखानं ... शास्त्रं ... ॥

मत्स्यपु. १०८

... निन्दा ... वक्रीयात वेदनिन्दां देवनिन्दां ...
... निन्दति निन्दा ...; नात्र ... निन्दन्
... देव ... निन्दितो ... निन्दति । ... शास्त्रं ...
... मा सेतनिन्दा २८
... । ... न ... निन्दा ... करोति ॥ ४२

कूर्म. 3 विभा. १६ अ.

Popular

निर्विचनानि 149

स्वराडीसात्ममुत्कृत्य कवचं स्वनिर्मितम्
विप्राय पाप दृत्काय दद्यौ कर्णः कुलाकृतिः
प्राङ्ना मलम्य कर्षितं वसुषेण इति हीनौ
कर्णौ वै कर्णिनच्चैव कर्णिहान्तिनहेऽभवत्

मभा-आ-पै. ११२ अ

अदृष्टान्यद्रजननात्तैव मनुष्याणा उच्यते
निरुक्तावचनैश्चैव वर्षितव्यानि सन्तके
यतः स्वर्गभक्ष यो हर्षयमभ्यासकादिविष्णु
नरं स्वस्वप्रभायामी पञ्चौ काणभिविष्णु

मत्स्यपु. ११३ अध्याय

अतोऽयंचैव सम्प्राप्ते कलि द्वापरयोरन्तरे 28
समन्तपञ्चकेषु क्षु कुरुपाण्डव सेनयोः
तस्मिन् परममकर्मि देशे भूदोष वर्जिते 24
अष्टादश समाजग्मुर् अक्षौहिण्यो युयुत्सया
तमैवनिधन्तेयाता समेत्यनं हिराण्यान्यमेव 26
तत्रैव निधनं प्राप्ता सर्वास्ता द्विजसत्तमाः
तस्य देशस्य वै द्विजाः 32
समन्तपञ्चकं पुण्यं तत्र यैत्यराचयः ममे
अक्षौहिण्यो द्विजश्रेष्ठाः पिण्डितास्तदैवादृ
समेत्य तत्र वै देशे तत्रैव निधनं गताः २८

म.भा. आ. पर्व २ अ.

अयोध्यौ च सम्भूतं त्रयक्षुद्रं त्रिलहरीतिलः २८

मत्स्यपु. ११२ अध्याय

के लोकपर्व ते राम! मनहानिर्लिप्ते हृदः
ब्रह्मलोकं च पुष्टाद्गिं तल्लेऽमलस्ते हृदोऽदः
तस्मात्ते स्यात्वं सरसः वायो प्रभाभुवाऽन्ततः ते
सरः प्रवर्तते सरयूः पुण्या ब्रह्मसरश्च्युताः

वा.रा. बाल. कां.
२४ स.

निर्वचनानि 150

सजातमात्रो व्यनदद् यच्चैवैश्रवा महत्
तद्धृत्वा तर्हि तं च सर्वमती हारयम प्रवीण
[illegible] स्वेवास्य यत्स्याम नद् ततः प्रादहत्स मातः
अस्य क्रामेय च क्लोद्वं पं तिला नाम्ना भविष्यति

म.भा. आदि प. १२२ अ.

सरघच सोऽयं विख्यातः पतीहितीति च स्मृतः
गर्भ द्वच मनु ध्यायन परिहितवतो बुध 20

भा. द्वि. स्कं. १२ अध्याय

तत्र ते सत्यमनसो भरद्वाजस्य धीमतः
ततोऽस्य रेतश्चस्कन्द तद् दृष्ट्वा द्रोण आदधे 21
ततः समभवद् द्रोणः कलशे तस्य धीमतः
अध्यगीष्ट स वेदांश्च वेदाङ्गानि च सर्वशः 22

म.भा. उ.प.
१२१ अध्याय

नारं पानीयमित्युक्तं पितृणां तद् ददौ भवान्
तदा प्रभृति तेनाम नारदेति भविष्यति

व. पु. २ अध्याय

भासितं तेजसः प्राप्य मेनकां चयनं मुने
तस्मान्मुने सुतस्त्वदं भारद्वाजो भविष्यति १९

भा. वि. पु. २०८ अध्याय

जननात् जनकः सोऽभूद् विदेहत्वाद् विदेहजः
मिथिलो मथनाज्जातो मिथिला येन निर्मिता

भा. दे. स्कं. १२ अध्याय १२

निर्वचनानि 15

एकतश्चतुरो वेदान् भारतं चैतदेकतः।
पुरा किल सुरैः सर्वैः समेत्य तुलया धृतम्॥
चतुर्भ्यः सरहस्येभ्यो वेदेभ्यो ह्यधिकं यदा।
तदा प्रभृति लोकेऽस्मिन् महाभारतमुच्यते॥
महत्त्वाद् भारवत्त्वाच्च महाभारतमुच्यते।
निरुक्तमस्य यो वेद सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ २७६

महा-आ-पर्व

कृष्णायां ... द्वीपे ... ते ...
कृष्णत्वात् ... नाम्ना वै तेन सोऽपि सः। ४६

देवीभागवत

... मातरं ...
पराशरात् ... सत्यवत्यां ... २८
... विभक्त ... ३६

भा० ६ स्क० २०

नि·वा·स 152

नाधर्मि कैवे तेम्यासे नभ्याधिवद्दले मद्याद
नष्ट दुरात्यो नेवहे नपाख्याइ गानेदे ते
कुन्मे पु·३ नरविमत्र
१६३१ प्लाद

वने लुसान्धिको वोसे मामे राजेस राव व
तामसे दृष्ट न सदने मानिवोतेदु निस्दुग म
भा· ९१ सं· २३३ प्लाद

प्रोय भागण नरायत्र प्रयदृ पुरयाचिता।
सुखचितो वसेत्र त कात का य दुवामवाते
दराद्वेय म चिनीते पु सचारस्व कातामदृ
कैदेन नवहे चे वपुरपधोसे पुसाधु पु
दुपहे पु दाने पु पुराचारेष साधु पु २६
अविनीते पु पुवोप्नु समदृ पराइपारण्य
मनराजा पमनि त्याराज्ये धर्मे गापलपैते
अपारो का भान्त का मेदो वसेन नाविचार म
प्र·भा· धो·प्र· ३६६ न· ६६

अलंकारो हि नारीणां क्षमा तु पुरुषस्य वा
क्षमा दानं क्षमा सत्यं क्षमा यज्ञाश्च पुत्रिकाः
क्षमा यशः क्षमा धर्मः क्षमायां विष्ठितं जगत्

वा.रा. बा.कां. ३३.८,९

यदि न स्युर्नरा लोके क्षमिणः पृथिवीसमाः
[illegible] [illegible] उपपद्यते

आचारः कुलमाख्याति देशमाख्याति भाषितम्
सम्भ्रमः स्नेहमाख्याति वपुराख्याति भोजनम् ४४

दूरस्थोऽपि समीपस्थो यो यस्य हृदये स्थितः
हृदयादपि निष्क्रान्तः समीपस्थोऽपि दूरतः ४५

सज्जो [illegible] न [illegible] नवमेऽपि न [illegible]
[illegible] [illegible] प्रियवादिनम् ४६

अबलस्य बलं राजा बालस्य रुदितं बलम्
बलं मूर्खस्य मौनं हि तस्करस्यानृतं बलम् ४७

कारणं [illegible] व्याधि [illegible] तथैव च
पुनः पुनः प्रवर्तन्ते तस्मात् [illegible] ४८

नरस्य [illegible] यत्र नरः प्रसन्न
न जीवनं यस्य परस्य वा
[illegible] यस्य जनेन [illegible]
तद् [illegible] यस्य हि पराणाम्
४९

गरुड़ १.११५.२१ [illegible]

यो हि भृत्यो नियुक्तः सन् भर्त्रा कर्मणि दुष्करे
कुर्यात्तदनुरागेण तमाहुः पुरुषोत्तमम् ७
नियुक्तो यः परं कार्यं न कुर्यान्नृपतेः प्रियम्
भृत्यो युक्तः समर्थश्च तमाहुर्मध्यमं नरम्
नियुक्तो नृपतेः कार्यं न कुर्याद् यः समाहितः
भृत्यो युक्तः समर्थश्च तमाहुः पुरुषाधमम् ९

वा.रा. यु.कां. १ सर्ग

ऐकमत्यमुपागम्य शास्त्रदृष्टेन चक्षुषा
मन्त्रिणो यत्र निरतास्तमाहुर्मन्त्रमुत्तमम् १२
[द्वि 2] बह्वीरपि मतीर्[प]गत्वा[ग] मन्त्रिणामर्थनिर्णये
पुनर्यत्रैकतां प्राप्तः स मन्त्रो मध्यमः स्मृतः १३
अन्योन्यमतिमास्थाय यत्र सम्प्रतिभाष्यते
न चैकमत्ये श्रेयोऽस्ति मन्त्रः सोऽधम उच्यते १४

वा.रा. यु.कां. ६ सर्ग

यत्नं कृत्वा यथाबुद्ध्या कार्याणां सिद्धिरस्तु मे
यदि दैवेन संरुद्धं नरः किं तेन गम्यते २२३

पञ्च. मि.
[illegible]

यथा [illegible] तथा गति [illegible]
[illegible] भवति [illegible]

भा. १२ स्कं. [illegible]

155

नीति

श्रियः कामो न कस्मानि ब्राह्मणं हीनसेवया
राज्ञो नो ब्रह्मदण्डेन यतो योगास्सदा हते ८६
लीढं द्रष्टुर्न तस्य वर्णं सत्यं वा कीर्तिरेव यः ८७
द्रव्यं कामरूपाणां विप्रं दत्त्वा न धर्मविप्रुषः किं ततः ८८

स्कं.पु. ब्रह्म.खं. २
२६ अध्याय

कपालं वस्त्रमन्नानि कुचेलसमसहायता
मानेप द्वां ब्रह्मचर्यं नयति परमां गतिम्. ३२८

स्वर्ग.खं.
पद्म.पु. १८ अध्याय

आक्रोशं वा समो लोके सुहृदं मौनवित्कते
यस्य दुःखं न मोदाय सः एवास्य प्रयत्नति ३२२

पद्म.पु.स्व.ख.
१८ अध्याय

~~[illegible]~~ 156 नीति

नीति | इन्द्रियाणां विचरतां विषयेषु स्वभावतः।
निग्रहः प्रोच्यते सद्भिः प्रत्याहारः स उच्यते॥

कूर्म पु. उत्तर विभाग
११ अध्याय

५५ धर्मसंग्रह | कृतघ्नता महान्दोषः कृतघ्ना नास्ति निष्कृतिः।
कृतघ्नस्य न वै लोकाः कृतघ्नस्य न वाक्यवाक् ४२
कृतघ्नं नाधितिष्ठन्ति पितरो पितरः स्यात्सदायतिः
निष्कृतिं नैव पश्यामि कृतघ्नानां कदाचन ४३
कृतघ्ने ब्राह्मणे पापी त्याज्य इति मानवं ... कृत
हिंसादर्पणं कृत्वा यदत्वा ... हितानां
कृतघ्नानां न सम्यक् ... नास्ति निष्कृतिः

स्कं. पु. ब्र. ख. से. माहा. ४९
२२ अध्याय

नीति | कुलानां तथैश्वर्याणां देहिनाम्
... विज्ञानैर्मदः ... प्रयाण्यपति

म. भा. शां. पर्व १६ अध्याय

एका चैव ... ... यदि नीति
सा विश्री ना ... ...

... १७-३-५-१९८३

\

धर्मात्प्रच्युतशीलं हि पुरुषं पापनिश्चयम्
त्यक्त्वा सुखमवाप्नोति हस्तादाशीविषं यथा ~~वा.रा. युद्ध.~~ ८७।२२

परस्वहरणे युक्तं परदाराभिमर्शकम्
त्याज्यमाहुर्दुरात्मानं वेश्म प्रज्वलितं यथा 23

× परस्वानां च हरणं परदाराभिमर्शनम्
सुहृदामतिशङ्का च त्रयो दोषाः क्षयावहाः 23 (24)

परस्वानां च हरणं परदाराभिमर्शनम्
सुहृदामतिशङ्का च त्रयो दोषाः क्षयावहाः 24 वा.रा. यु.कां. ८७।२४

निरुत्साहस्य दीनस्य शोकपर्याकुलात्मनः।
सर्वार्था व्यवसीदन्ति व्यसनं चाधिगच्छति॥६
वा.रा. यु.कां. २।६

× पराङ्मुखवधं पापं कः कर्तोत्सहेश्वर।
हन्ता न गतः स्वर्गं लभते पुरुषः [illegible]
वा.रा. उ.कां. ६८।२१

गुणवान् वा परजनः स्वजनो निर्गुणोऽपि वा
निर्गुणः स्वजनः श्रेयान् यः परः पर एव सः १५
यः स्वपक्षं परित्यज्य परपक्षं निषेवते
स स्वपक्षे क्षयं प्राप्ते पश्चात्तैरेव हन्यते १६
वा.रा. युद्ध. ८७।१५-१६

कन्यापितृत्वं दुःखं हि सर्वेषां मानकाङ्क्षिणाम्
न ज्ञायते च कः कन्यां वरयेदिति कन्यके ९
मातुः कुलं पितृकुलं यत्र चैव प्रदीयते
कुलत्रयं सदा कन्या संशये स्थाप्य तिष्ठति १०
वा.रा. उ.कां. ९।१०

[illegible] न शोभेत लोके कीर्तिप्रतिभाति मो
हानिं जीवितनाशं [illegible]
वा.रा. सु.कां.
३०।२०

नीति 158

अहित

[illegible] हि लोके [illegible] चिन्तयमानस्य:
तेऽस्य [illegible] लभन्ते [illegible] संयत:

मा.शां.पु [illegible] 17
अध्याय
799

नहि पश्यन्ति [illegible] विषयैः [illegible] र:
[illegible] दोषान् [illegible] 6
यो विषयैः [illegible] विक्रमैः [illegible]
तेजसा [illegible] 10

वि.वां. ६९ सर्ग

[illegible] मानुषं [illegible]
नराणां [illegible] जीविताम्

20
वा.रा. ... कां २४ सर्ग

अकीर्तिं [illegible] लोके [illegible]
पतन्त्येव [illegible] 12
अकीर्तिर्निन्द्यते देवैः कीर्तिर्लोकेषु पूज्यते
कीर्त्यर्थं तु समारम्भः सर्वेषां सुमहात्मनाम्

13
वा.रा. ३ कां ४८ सर्ग

सर्वे [illegible] मानव [illegible]
लोके [illegible] ज्ञान विज्ञान [illegible] 8

म.भा. शांतपर्व
२६ अध्याय

तिलकं विदुषां [illegible]
[illegible] सदा [illegible]
[illegible] तिलकं [illegible]
[illegible]
[illegible] सर्व [illegible]

[illegible]
८ अध्याय

सा परा [illegible] दृष्टि [illegible] हि २ [illegible] भवेत्

20
वा.रा. ३ कां. ९२ सर्ग

नीति

अनायास

शरीरं पीड्यते येन शुभेनापि च कर्मणा
अत्यन्तं तन्न कुर्वीत अनायासः स उच्यते १६२

भविष्य पु. ब्राह्मपर्व
२६ अध्याय

अशरीरः शरीरेषु वायुश्चरति नित्यशः
शरीरं हि विना वायुं समतां याति दारुभिः ६१
वायुः प्राणः सुखं वायुर्वायुः सर्वमिदं जगत्
वायुना सम्परित्यक्तं न सुखं विन्दते जगत्
६२

वा.रा. उ.कां. २५ सर्ग

चिरकारिक भद्रं ते भद्रं ते चिरकारिक
चिरकारी हि मेधावी नापराध्यति कर्मसु ४२
चिरं संचिन्तयन्नर्थांश्चिरं जाग्रच्चिरं स्वपन्
चिरं कार्याभिपत्तिं च चिरकारी तथोच्यते
४५

म.भा. शां. पर्व २९२
अध्याय

नित्यं क्रोधात् तपो रक्षेच्छ्रियं रक्षेच्च मत्सरात्
विद्यां मानापमानाभ्यामात्मानं तु प्रमादतः
११

म.भा. शां. पर्व ३२९
अध्याय

असंकल्पाज्जयेत् कामं क्रोधं कामविवर्जनात्
अर्थानर्थेक्षया लोभं भयं तत्त्वावमर्शनात् २२
आन्वीक्षिक्या शोकमोहौ दम्भं महदुपासया
योगान्तरायान् मौनेन हिंसां कायाद्यनीहया २३
कृपया भूतजं दुःखं दैवं जह्यात् समाधिना
आत्मजं योगवीर्येण निद्रां सत्त्वनिषेवया २४
रजस्तमश्च सत्त्वेन सत्त्वं चोपशमेन च
एतत् सर्वं गुरौ भक्त्या पुरुषो ह्यञ्जसा जयेत्
२५

भा. ७ स्कं. १५ अध्याय

क्रोशन्ब्रूत पवदामि नं नांपाति [illegible]:
महत्सो तौच्च पूर्वो ह्यौ नेतरस्य वदा केन। ८२
सद्भावश्चीर्ति वै प्रतिपा स्त्रीषु च वसुधु
तस्माने नैवरा ह्या नि हल. स्वकेदाकादशा ८६
के धनि: किं पदा सत पां वास्मि तिष्ठाव कीलप:
किं बुद्धि र्वि पा हत्वेन परस्त्री कुच पनान:

ब्रह्म वै. ४ खं. ६६ अध्याय

नीत्या वा भा सुगन्धवो लीव हत्वा वा पाडुजद्रु
मगा सत्स्नद्रु भ पैनीत्यां लभ लीव दशा सुधा वै

वा. रा. किं. कां.

[illegible]: हेतनं [illegible] पशुवत्स्तु धनम:
[illegible]जन. पर स्त्रीषु सर्वेषां वचनमेषु। ६२

अक्रोधः सत्यवचनं संविभागो दम आर्जवम्
अद्रोहो नातिमानित्वं ह्रीस्तितिक्षा दमः शमः
यस्मिन्नेतानि दृश्यन्ते न च [illegible]
एष भागवतो नि विधानि [illegible]

म. भा. अनु. पर्व [illegible] अध्याय

आलिन्नाहार विहीनानां जीविकानां करणं वरम्
धनिनां दानहीनानां गार्हस्थ्यादि [illegible] २७
वरं विषयापानं प्राहुर्वेद सप्तीप्रवेशनम्
न पुत्राणां मनाप्तानां दीनानां [illegible] २८

शिव पु. ३ सप्तपदी [illegible]
" २१ अध्याय

विवेकाशिव सोऽदि [illegible] दिवा [illegible]
तस्मादिव [illegible] सावदामादिवा [illegible]

नारद पु. २९ २६ अध्याय

त्यज दुर्जनसंसर्गं भज साधुसमागमम्
कुरु पुण्यमहोरात्रं स्मर नित्यमनित्यताम्

गरुड़ पु. पूर्व. २६२
इत. कां १०८ अध्या:

~~असन्तोष~~ 161
नीति

असन्तुष्टस्य विप्रस्य तेजो विद्या तपो यशः ।
स्रवन्तीन्द्रियलौल्येन ज्ञानं चैवावकीर्यते ॥
यद्विता पद्भवो राजन् वह्निज्ञाः संचाप्यद्विहः ३९
सद सप्त तयोऽन्यैश्च असन्तोषात्पतनं च यः ॥

भा० ७ स्कं० १५ अध्याय २३

अहो वात्र वसाहात्मा [illegible] धर्मात्
नाम सत्यमिदं हि [illegible] सदा प्रद ॥ १०६

नारद पु० ८ अध्याय

कामिनीहस्तुपर्वतं [illegible] द्विवाचं त्रिवेदं
द्वारणं [illegible] वैदपस्या विकसौलिकच २५

भविष्य पु० [illegible]
३ अध्याय

पुत्रार्थी यौवनं वाऽपि ज्ञातदा [illegible] स्मृति
स्तेत्रार्थी वैधुनाति [illegible] न खिन्नं वाऽपि जायते १०६
नारद पु० ८ अध्याय

अपमानमपमानं दाने [illegible] हि राजर्षे दानी ६५
शौचं च नैव [illegible] बुद्धिरिन्द्रियासौख्यतिरनह३
[illegible] वर्धनं तेजः [illegible] ७८

ब्रह्म पु० १२५ अध्याय

[illegible] राजन् [illegible] सुतनाम यन
वैदं [illegible] ३६

कूर्म पु० ३ [illegible] २६
१२ अध्याय

[illegible]
[illegible] ७६
[illegible]
[illegible]

भा० १० स्कं० ५८ अध्याय

अहो कष्टतरा लोके दुर्जनानां हि संगतिः
[illegible] स्वयं संगमाप्नोति ॥ ३२ | पुनः

नारद पु० ८ अध्याय

~~उत्तम काल~~ ~~नीति~~ 162 (पुण्यकाल)

अयने विषुवे कुर्याद् व्यतिपाते दिनक्षये
चन्द्रादित्योपरागे च द्वादश्यां श्रवणेषु च २०
तृतीयायां शुक्लपक्षे नवम्यामथ कार्तिके
चतसृष्वप्यष्टकासु हेमन्ते शिशिरे तथा २१
माघे च सितसप्तम्यां मघाराकासमागमे
राकया चानुमत्या वा मासर्क्षाणि युतान्यपि २२
द्वादश्यामनुराधा स्याच्छ्रवणस्तिस्र उत्तराः
तिसृष्वेकादशी वासु जन्मर्क्षश्रोणयोगयुक् २३
एषु स्नानं जपो होमो व्रतं देवद्विजार्चनम्
पितृदेवनृभूतेभ्यो यद्दत्तं तद्ध्यनश्वरम् २४
भा ७ स्कं. १४ अध्याय

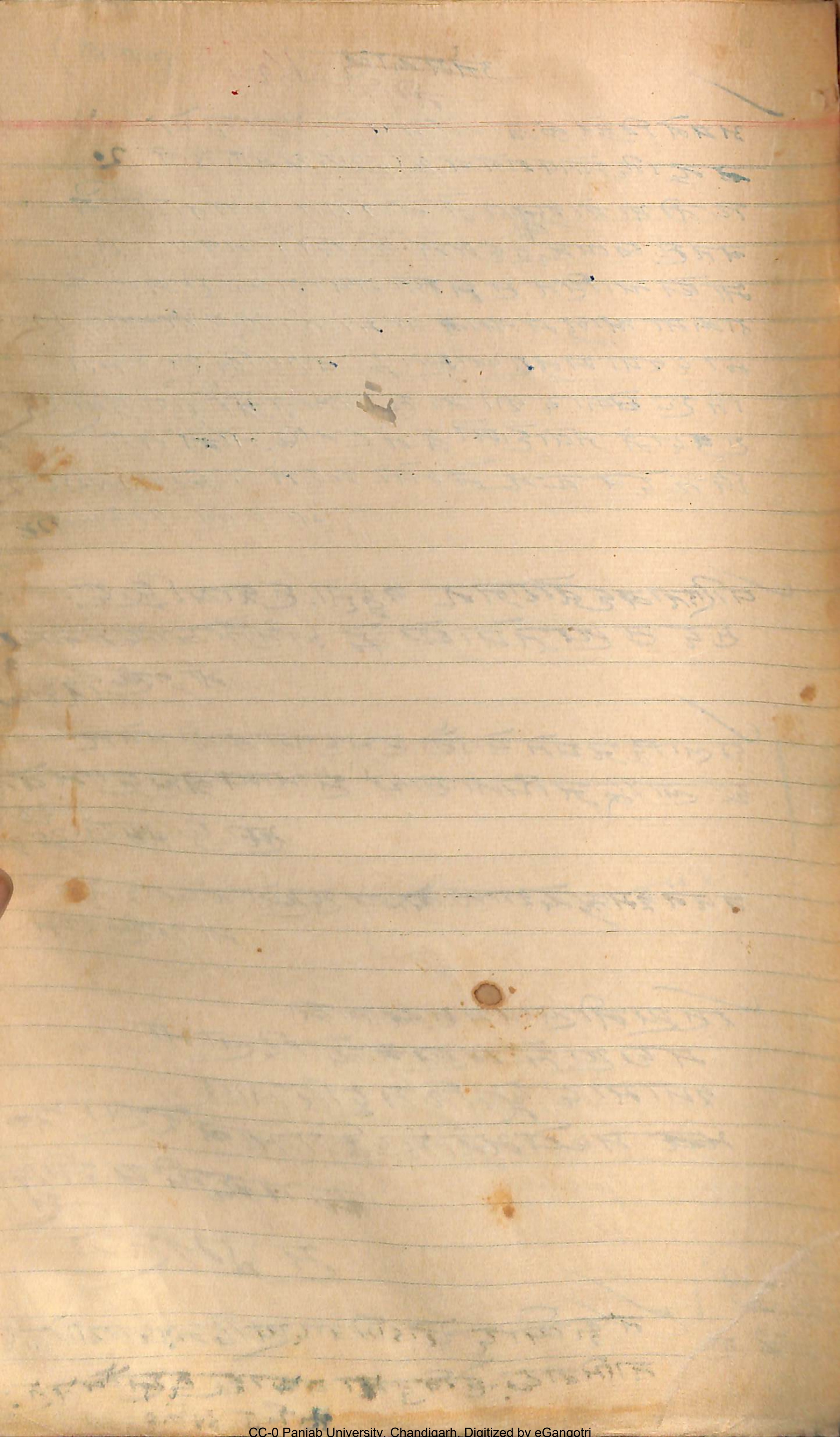
वीक्षिताब्रह्मवेत्तारन बहुशः हे[illegible]
[illegible] अमेलोमात्यमन्यचः २१
भा. ७ स्कं. १४ अध्याय

शलाहृत्य[illegible] ब्रह्महा भवेत्
[illegible] द्विज[illegible] ब्रह्महा भवेत्
स्क. पु. ब्रह्म खं. ३६ अ.

वपनं द्रविणादानं [illegible] वधः ३७
भा १० स्कं २२ अ.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] २०
~~[illegible]~~
[illegible]

न कुर्यात् [illegible] द्विज प्रत्यभिवादनम्
नाभिवाद्याः [illegible] वहन् २१
कू पु ३ अ. १२ श्लो.

कच्चन्तोऽत्रिविहितं कृत्स्नं विच्छायमिन्द्रोऽगोत्तमम्
नामदत् तेन मे ऽदम्भस्य इति सम्पदस्य ८

भा ८ स्कं. २६ अध्याय

अलब्धानां सम्बन्धं दिवस्पतेः सदा वीतविधानो मे
मलिना मम नवद्धो चक्षुषा गावि देवे हि

विदुरं प्रति
३ अध्याय

विषयेषु गुणाध्यासात् पुंसः सङ्गस्ततो भवेत्
सङ्गात्तत्र भवेत् कामः कामादेव कलिर्नृणाम् १९
कलेर्दुर्विषहः क्रोधस्तमस्तमनुवर्तते
तमसा ग्रस्यते पुंसश्चेतना व्यापिनी द्रुतम् २०
तया विरहितः साधो जन्तुः शून्याय कल्पते
ततोऽस्य स्वार्थविभ्रंशो मूर्छितस्य मृतस्य च २१

भा. ११ स्कं. २१ अध्याय

धान्यदार्वस्थितन्तूनां रसतैजसचर्मणाम्
कालवाय्वग्निमृत्तोयैः पार्थिवानां युतायुतैः ११
अमेध्यलिप्तं यद् येन गन्धलेपं व्यपोहति
भजते प्रकृतिं तस्य तच्छौचं तावदिष्यते १२

भा ११ स्कं. २१ अ.

न चात्मानं प्रद्वेष्टि कृपयति दांश्च वज्रयोः
वेदयति यांश्च धर्मांस्त्रि प्रयतेन विचक्षणे ततः

प.सू

श्वाभिनादं समारोप्य ना पुरुषस्य लोकं समाश्रमे
परस्थानात् मनोदानं स लोभ इति कीर्तितं ४०

श्रीमद्भागवत पु. ६ स्कं.
२९ अध्याय

नोटि

~~नोटि~~ 164

सन्यं दैशे वं त्यवोऽ धौनं दैनमिर्वे धालं समज़:
तस्य सव-मिर्दे न.प मनिपि पोलप [illegible] त ६
पूर्‍ र दृ ति पयो पस्य रदृम पर्यर्मोनि वृ त
सरट दृ [illegible] दृ नि गै [illegible]: दो [illegible] [illegible] गदृ [illegible]
नुवे ऽ नि योरदृ [illegible] नु म: [illegible] सव दृ य
वि [illegible] वि पु [illegible] संवे भवानि चनसे दा य:

[illegible]. पु. नाग. रवै.
१८ [illegible]

समां प्रपद्यसे [illegible]: प्र [illegible] वहस्यवा ट
ने वे [illegible] [illegible] [illegible] प्रकाम पन्द्रूते ८०
[illegible] प्रपन्न नविन्द्र या [illegible] दी समोगम
अन ले या [illegible] [illegible] [illegible] ८१
प: पुनर्विन [illegible] [illegible] सयोगान
ऽ न न [illegible] [illegible] सम [illegible] ८२

भ.भा. [illegible]

परा [illegible] [illegible] हि न [illegible] [illegible]
[illegible] दे [illegible] [illegible] म य [illegible] हि त
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हि तप
दो [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ३१

[illegible] भा. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ९०
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
भा. [illegible] २२ ९२
[illegible]

नीति

[illegible] 165

[illegible] अद्रोहोऽभिमान [illegible] [illegible] [illegible] प्रत्यर्थिनामहः
[illegible] श्रोत्रियं [illegible] [illegible] वेदाध्ये
[illegible]
मा. ११स्कं. १२अ.

परित्यजेदर्थकामौ यौ स्यातां धर्मवर्जितौ
सर्वलोकविद्विष्टं च धर्ममप्याचरेन्न तु ॥ ११
न तडागस्य च सान्निध्ये तडागं [illegible] वर्जयेत्
प्रक्षालने प्रपावर्ज्य मठस्थाने मठं त्यजेत्
१८
भविष्यपु. [illegible]
१३ अध्याय

मात्रा स्वस्रा दुहित्रा वा नाविविक्तासनो भवेत्
बलवानिन्द्रियग्रामो विद्वांसमपि कर्षति
१७
भा ९ स्कं. १९ अध्याय

[illegible] नहि [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] भुञ्जीत [illegible] [illegible]
१६
[illegible]

गोमयं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
नेत्र स्पृष्ट्वा [illegible] कुर्वीत [illegible] [illegible]
मत्स्यपु. २८अ.

पानीयं पायसं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
१८
स्कन्दपु. [illegible]
१० अध्याय

प्रसाद
नीति 166

उत्साहो बलवानार्य नास्त्युत्साहात्परं बलम्
सोत्साहस्य हि लोकेषु न किंचिदपि दुर्लभम् रामा० १२

उत्साहवन्तः पुरुषा नावसीदन्ति कर्मसु
उत्साहमात्रमाश्रित्य [illegible]
प्रतिलप्स्याम जानकीम् १२
वा०रा० कि० [illegible]

कश्चित् [illegible]
[illegible] ८
[illegible]
[illegible] ६
वा० रा० [illegible]

वासो [illegible]
[illegible] ११६
[illegible]

नाधर्मे [illegible] ६
म० भा० [illegible]

[illegible]
[illegible] २१
[illegible]

सन्तोष [illegible]
[illegible] १२
म० भा० [illegible]

[illegible] ६६
[illegible]
भा० १० [illegible]

~~[illegible]~~
१६
सम्प्राप्तमवमानं यः [illegible]
कस्तस्य पुरुषार्थोऽस्ति पुरुषस्याल्पमेधसः
वायुपु० [illegible] १२८

यद्यप्राकृतमिति [illegible] त्या न करिष्यन्ति मानवाः
कर्मणेपूर्वमनुद्योगे ह्यन्यथा धानि [illegible] २५
आरभेत नरः कर्म ध्रुवो सत्य महोदयः सर्वमार्कण्डे २६ अध्याय 3
निष्पत्तिः कर्मणो दैवे पौरुषे च व्यवस्थिता २६
नैव [illegible] सत्वस्वेज्ञा तु मनुष्यापि धृतीच्छया
वितथ [illegible] कर्मणा [illegible] [illegible] विदध

भा. १० स्कं. ६३ अ.

[illegible] कर्मणा [illegible] भये क्षराणि भये प्रयत्नेन [illegible]
[illegible] मूलमनमोनं मानेनाप्यनित [illegible] २७

म. भा. आ. प. ६० अ.

ज्ञात्वाज्ञात्वा च कर्माणि जनोऽयमनुतिष्ठति
विदुषः कर्मसिद्धिः स्यात्तथा नाविदुषो भवेत् ६

भा. १० स्कं. २४ अध्याय

न मनुष्यः स्थितिं कुर्यात् [illegible] मानयेत्
[illegible] न [illegible] परम [illegible] ६७

पद्म. पु. पा. खं.
५ अध्याय

कर्म कर्म हि [illegible] तीर्थ [illegible]
न [illegible] कर्मदीक्षित [illegible] कर्मणः
[illegible] कार्य [illegible]
[illegible] ८५

म. भा. शां. प. १२६ अ.

न दैवं दिष्टमुद्दिश्य [illegible] कुलशीलसत्त्या
न कुर्यात् [illegible] प्राप्तं [illegible]
[illegible] कर्मणः [illegible]
[illegible] न [illegible] पर [illegible]

दे. भा. पु.
१ स्कं.
६ अध्याय

नीति 168.

यस्य यद्दैवविहितं स तेन सुखदुःखयोः
आत्मानं तोषयन् देही तमसः पारमृच्छति २२
भा ८ स्कं १९ अध्याय

तद्धर्मस्य क्षुधितानां च प्राणानामथवा हन्त ३०
समेऽरण्ये जले नौ [illegible] त्यपरिचारकः
[illegible] पतीभिः [illegible] रात्रौ [illegible] ३१
[illegible] निर्धना [illegible] रक्षी
[illegible] परित्रासं [illegible] निर्दिष्टः ३२
स्कांद पु. अवन्ती
खं. ३० अध्याय

सहस्रहृदयैर्विघ्नार्थं [illegible] पद्यते
[illegible] साहाय्य [illegible] ते
२७
वा. रा. युद्ध कां. ६२ सर्ग

एकोऽनैकवद्गतो [illegible] सर्वभूतानि [illegible]
एकोऽनेकवद्भावं [illegible] ३१
[illegible] यदैव [illegible] तिष्ठेत्
[illegible] तत्स्वरूप [illegible] ३२
ब्र. पु. उ. १९ अध्याय

[illegible] यदा [illegible]
स्निग्ध भाजन [illegible] यदा [illegible]
परस्य विपरीतं [illegible] विवर्धते
बृहस्पतिनीति
८८
२८१८

संभावितस्य स्वजनात्पराभवो
यदा स सद्यो मरणाय कल्पते २५
भा ४ स्कं. ३ अ.

यदा समुत्पतितं क्रोधं क्रोधेनैव [illegible]
[illegible] विज्ञानाहितेन सर्वान्निर्जितः २
[illegible] धर्मे [illegible] भाति शर्मा:
[illegible] तथा क्रोधनो वा: ४
मत्स्य पु. २८ अध्याय

नीति
अविद्या 169

तानाम सौम्य सा पुंसां सद्‌वै रागमय दोषजः
अविद्यारागविरागमत्र लेपगन्धविद्या नम

श्री व पु. उत्तर उमा सं ६०
२२ अध्याय

सम्प्रति मूढ यातनायो सुहृत्तापविद्यन्ति,
अहोऽहि एवं २ धा प्रोक्ता २ भागालक्तस्य वहि
२ ध्यानां त्रिगुणा प्रख्यानतः पञ्चगुणाद्धि है

वृहद् ब्रह्म सं. ३ ख:
२ अध्याय

संपद्येन तु यत्नकं सविवेन विपश्चिता
उधाता ज्ञाहिनुराहे यद् के दुःखानि भातमनः ६
वाक्य मग्नहि कुसंतु मदुपवेहिते प्रभाप
उपजाये हा बक्तमो ... कृतेन्तो ... बहुधा धिय, १० २
वा.रा. अयो. स.
४ सर्ग
य लेहि धो वनं किमं मानुषे पु विदेश ते: १६
वा.रा. वा को. २२ सर्ग

निम्न व ... वा मनुसोप वदा धाति
अवश्यायानदाते ... वि ... सपा दिव
अवशुया काले हुत्या दाता वे नात्र संशयः ३३
वा. रा. का. १६ सर्ग

विनयावनताः सर्वे पौरे भङ्गानि हि २२
वा. रा माहो

कहि पुत्राद्धि पुरुषा नर ... तो यत् स्वय य २६
तस्मान्त्व लेपुराण कपदा। भरतस्य मतोऽयम् २६ वा. रा. अ यो.
२६ सर्ग

धर्मे रतः सत्पुरुषैः समेतः तेजस्विनो दानगुणप्रधानः।
अहिंसकं वीतमलाश्च लोके भवन्तीह प्यान्कुलपः
प्रधानाः
वा.रा. अयो का. ३६
१०८ सर्ग

कृतं दोषं च जित्वा दोषं यान्ते दोषं तथैव च
पुनः पुनः प्रवर्तन्ते तस्मात् क्षेमं नकारयेत् ६६
म... पर्व हाचार्य
११२ अध्याय वं.

स्वदेहजा न सुखसंस्ता न च यद्दुःख [illegible] सौख्यं जेत
स्वसे हन्न स्व कोमल घृत मुत स [illegible] सौख्यं जेत
कृतो रक्षण [illegible] व देहे आयत्त जन्म वः
स्वभाव [illegible] तानुपैति आत्मवान् १६

म.भा. शां. पर्व २९६ अध्याय

निःस्व [illegible] शरीरका अकालं यन्ति प्रजाः
अप्रीतिविद्याभावाद् [illegible] जो [illegible] विधायक ७
स्वगा वीतफले वदांशु [illegible] अतिथि योग्यदं
दर्शं [illegible] संभव जातो [illegible] ८

शा. ५० श्लो. ७ ९ अध्याय

मोह जो मनुजः [illegible] अन्यस्य [illegible] मदि भाः
हृत [illegible] सख्या नाः [illegible] साधु मि २२
सिद्धेः [illegible] प्रावदादा [illegible] लावार [illegible]
हृदि [illegible] वाक्यैव [illegible] स्यात् [illegible]

म.भा. शां. पर्व २९ अध्या. २६

अरक्षाढ्य [illegible] संयताः [illegible] त्यक्त्वा [illegible]
अहिंसा [illegible] वेदवन [illegible] पदवीं गतः २०

भा. स्कं. ६ अध्याय

अवेत्य मेधया [illegible] ह्रदं [illegible] मज्जो [illegible]
स्व वा [illegible] प्रदानेन सम [illegible] न [illegible] ५६

म.भा. अनु. पर्व १८२ अध्या.

नास्ति दृष्टं समं [illegible] त्रिषु लोकेषु किं च न
यथा मे क्रोध लोभादि [illegible] १२
तस्मात् [illegible] सदा [illegible] परं [illegible]
[illegible] कदाचन १३

मत्स्य पु. ६६

हृदि प्रीतिकरं यच्च [illegible]
आत्मनः प्रीतिजनकं [illegible] तत्तु [illegible] ३२

नारद पु. ६६ अध्याय

तिथि

स्त्रीकामादि विप्रदातव्य सदीनेनो नराधमना
अहन्यहनि यत्किंचिद् दद्यात् तद् दुखते ९९

भविष्य पु. ब्राह्मपर्व
२ अध्याय

न ह्येव चान्ति महात्मानः धृत्वा व्यसनागमे
चिन्तयन्ति प्रतीकारं दैवस्य सत्यधर्मानुवर्त्तिनः
शोचद्भिर्योगसाधुभिः विपत्तिर्नैव तीर्यते
व्यामोहमनुवर्त्तीह न कदाचिद् विचक्षणः
१६१

ब्रह्म पु. गौतमीमा

कुविवाहैः क्रियालोपैर्वेदानध्ययनेन च
कुलान्यकुलतां यान्ति ब्राह्मणातिक्रमेण च २०
अनृतात् पारदार्याच्च तथाऽभक्ष्यस्य भक्षणात्
अश्रौतधर्माचरणात् क्षिप्रं नश्यति वै कुलम् २१
अश्रोत्रियेभ्यो वै दानाद् वृषलेभ्यस्तथैव च
विहिताचारहीनेभ्यः क्षिप्रं नश्यति वै कुलम् २२

कूर्म पु. उत्तरार्ध
१६ अध्याय

वित्तैषणां यज्ञदानैर्गृहैर्दारसुतैषणाम्
आत्मलोकैषणां देव कालेन विसृजेद् बुधः
ग्रामे त्यक्तैषणाः सर्वे ययुर्धीरास्तपोवनम् प्रभो!
ऋणैस्त्रिभिर्द्विजो जातो देवर्षिपितॄणां
यज्ञाध्ययनपुत्रैस्तान्यनिस्तीर्य त्यजन् पतेत्

भा. १० स्कं. ८४ अ.

पा

शैली दारुमयी लौही लेप्या लेख्या च सैकती
मनोमयी मणिमयी प्रतिमाष्टविधा स्मृता
१२

भा. ११ स्कं. २७ अध्याय

~~इह खलु [illegible] भवति संदृश्य [illegible] यते~~

इतरेषां [illegible] सत्त्वानां [illegible] प्राणादयन्ति

२६

म.भा. [illegible] १[illegible]

यथा विनाशो भूतानां दृश्यते कालचोदितः

तथा [illegible] नराः कालवशं गताः

२६

वा.रा. आ. [illegible]

इन्द्रिय [illegible] तथैव [illegible] चिते

ते [illegible] बुद्धिं [illegible] मन्यते

२२

भा. १० [illegible] २२ अध्याय

नहि [illegible] नानाभेदो [illegible] शान्तिं [illegible]

तेषां हि [illegible] यथा

[illegible] २५

भा १० [illegible] अध्याय

स शोभते [illegible]

१६

म [illegible] उत्तरपर्व

१ अध्याय

पुरा [illegible] प्रवर्तते

[illegible] २२

म.भा. आदिपर्व

१ [illegible] अध्याय

[illegible]

[illegible] वि

अरो. २५

[illegible] १[illegible]

[illegible] = महाभारत

[illegible] = रामायण

[illegible] = भागवत

[illegible]

नीति
अविवेक 173

अविवेको हि सर्वेषां परमं पदमापदाम् ।
विवेकरहितो लोकः पशुरेव न संशयः ॥ ६६
नारद पु. ६ अध्याय

रागे दर्पे च माने च द्रोहे पापे च कर्मणि ।
अप्रिये चैव वक्तव्ये दीर्घसूत्रः प्रशस्यते ॥ २०
विष्णु पु. खं. ६२ अध्याय

अहारे मैथुने निद्रा पैवर्तनं सर्वसंप्रयाते
असेवना द्वेषेत स्पि लवै वायनासे वनात
शेतयनामो न यातो देहे सम्भवन्यतिदश्ह ॥२॥
विस्यास समतिस विंवती हातो स्वोमुयजपेत
विष्णु पु. खं.
६२ अध्याय

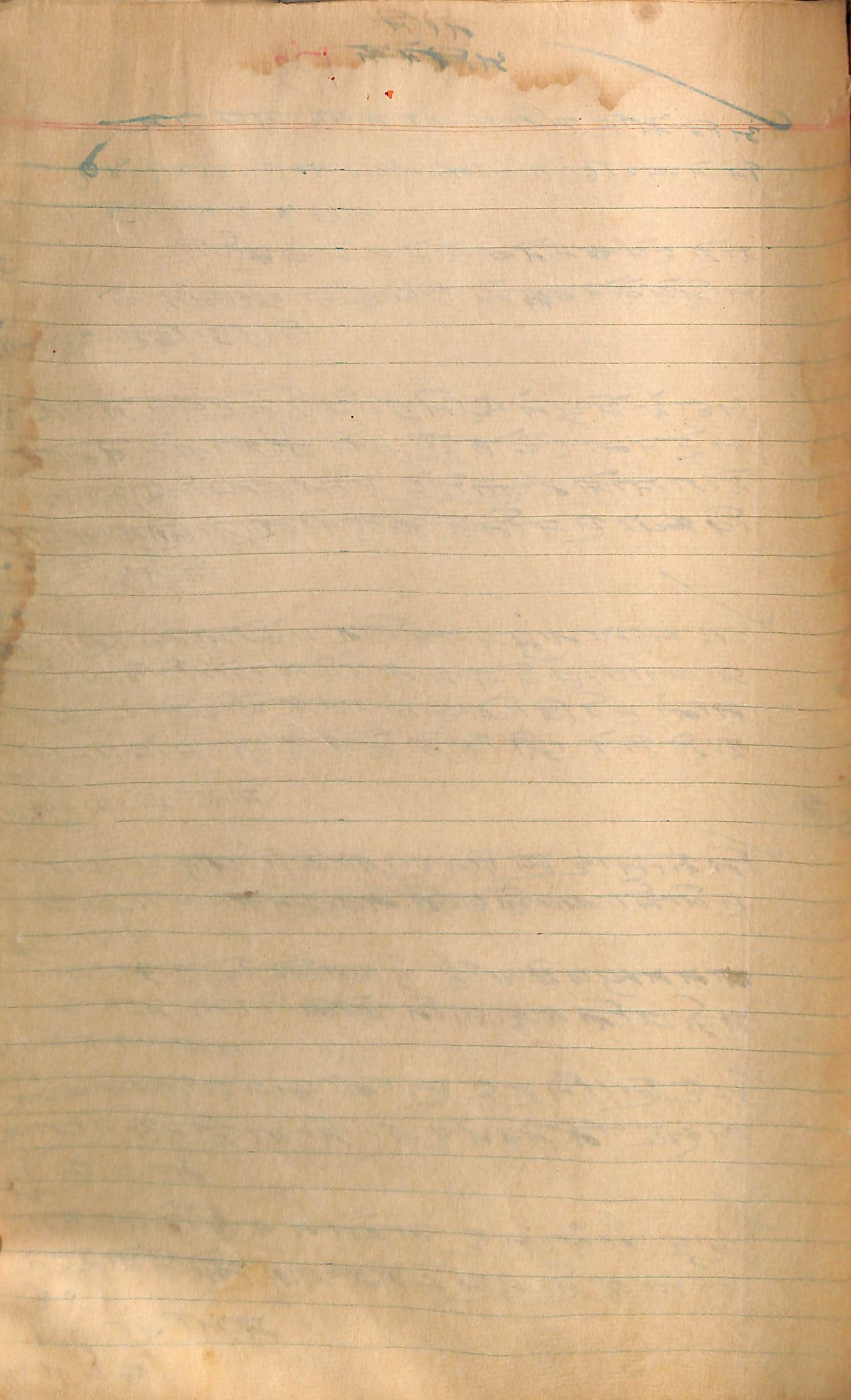
यः कामनाप्रयत्नश्चैव नपश्येतान्येव सोऽस्य
प्रज्वरतास्य वैकामानां परित्यजो विधीयते
तानां सर्व विच्छिन्नां गतप वैदाहिन्य
शरीरीह जीविते चैव ह्यप्रमस्य मर्मस्य ॥ २२
म.भा. शां. प. १९६ अ.

निस्तत्स्वाद स्य दील स्य वाज न यम कुलानुमान ।
सर्वार्थी व्यवसीदति वव्यमानेनात्माहा हृति
वारा. पु.

काममन्युपरीलाहि कुध्या विरहिता भदि
वर्जयन्ति तद्वासानि विरता नराः ॥
म.भा. शा. प. १९७
अध्याय

इहसानि हद रत्नानां अपदानि चलु बहून
पसताति तत्र भद्रतां जीवानां जीवितम् ॥ ८८
भा. प्र. खं. ७३
अ.

वृद्धवाला न दत्ता वौन च स्त्रीनैव पश्यत ।
तस्य वृत्ति स्य वेवतवां नीतियोविदः ॥ १०
म.भा. शां. प.
८६ अध्याय

अहो हि निधीनं शाह्यं दरिद्रवत् [illegible]
ये वै [illegible] न तु लंघ्य [illegible] प्रतिपत्न [illegible] देहि वै ॥ ६२
कल [illegible] महाकष्टे विलोक्य सः
नष्टं दृष्टिं [illegible] सञ्जीवति [illegible]
नाच [illegible] क्रिय [illegible] नाच्छ [illegible] विन्दति [illegible]
ना [illegible] [illegible] प्रयते [illegible]
अनाप्ते दिलमा [illegible] न [illegible] हि [illegible]
[illegible] विषं [illegible] साधु [illegible] कुलधान [illegible]
चरन्मार्गान् विजानाति न हन्ति विन्दति [illegible]
आत्मनाऽऽत्मनः [illegible] पीडयन्[illegible] ते ॥ ६६

मभा. उद्योग ३३

सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः।
संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम् ॥ ६०
गरुड पु. ११५ अ.

यदीच्छेत्पुनरागन्तुं नातिदूरमनुव्रजेत्।
उदकान्तान्निवर्तेत स्निग्धवर्णांश्च पादपान् ॥ ६२
गरुड पु. ११५ अ.

आचारः कुलमाख्याति देशमाख्याति भाषितम्।
सम्भ्रमः स्नेहमाख्याति वपुराख्याति भोजनम् ॥ ७०
गरुड पु. ११५ अ.

अर्थातुराणां न सुहृन्न बन्धुः कामातुराणां न भयं न लज्जा।
चिन्तातुराणां न सुखं न निद्रा क्षुधातुराणां न बलं न तेजः ॥ ६७
गरुड पु. ११५ अ.

कुतो निद्रा दरिद्रस्य परप्रेष्यकरस्य च।
परनारीप्रसक्तस्य परद्रव्यहरस्य च ॥
गरुड पु. ११५ अ.

नीति

~~[illegible]~~ 175

न जहेत न हसेद्दानं ... सम्यक् संसर्गे
न कुर्यात् सुहृदं ... गोविन्दमायया १८
न लंघयेद् ... न दानं ... परमे ...
न धर्मं सुहृदः ... न ... १९
न ... न ... ध्यान ...
न ... मित्रं ... न ... २०

स्क० पु० ... १६ अध्याय

जन्मदौ मैथुने ... वैश्यानां
आयुषो नाशमायाति न प्रजा ... ३८

स्क० पु० का० खं० ...
४० अध्याय

जिह्वा भार्या सुतो भ्राता
मित्रं दासः समाश्रिताः
यस्यैते विनयाश्रिताः
तस्य सर्वत्र गौरवम् ८८

स्का० पु० का० खं० ...
४० अध्याय

गुणाधिकान्मुदं लिप्सेदनुक्रोशं गुणाधमात्
मैत्रीं समानादन्विच्छेन्न तापैरभिभूयते ३४
भा० ४ स्कं० अध्याय ८

किं दुःसहं नु साधूनां विदुषां किमपेक्षितम्
किमकार्यं कदर्याणां दुस्त्यजं किं धृतात्मनाम् ५८
भा० १० स्कं० १ अध्याय

निमित्तं लक्षणं स्वप्नं शकुनिस्वरदर्शनम्
उत्तरं स्वसुखदुःखेषु नराणां परदृश्यते २
का० रा० ३१२ कां०
५२ ...

नीति

~~[illegible]~~ 176

महेन्द्रो मलयः सह्यः शुक्तिमान् ऋक्षपर्वतः
विन्ध्यश्च पारियात्रश्च इत्येते कुलपर्वताः॥
वराहपु. [illegible] अध्याय

[illegible] नित्यं क्रोधात्तपो रक्षेत् श्रियं रक्षेच्च मत्सरात्
विद्यां मानापमानाभ्यामात्मानं तु प्रमादतः॥
[illegible] ३३ अध्याय

नरेष्वभीक्ष्णं मद्भावं पुंसो भावयतोऽचिरात्
स्पर्धासूयातिरस्काराः साहंका

न [illegible] कुर्यात्स्वल्पेऽप्यर्थे नरोऽबुधः
[illegible]
विष्णुपु. [illegible] ३२८
अध्याय

किं दुर्मर्षं तितिक्षूणां किमकार्यमसाधुभिः
किमदेयं वदान्यानां कः परः समदर्शिनाम् १९
योऽनित्येन शरीरेण सतां गेयं यशो ध्रुवम्
नाचिनोति स्वयं कल्पः स वाच्यः शोच्य एव सः
भा. दशम स्कं. ७२ अध्याय २०

गुरुलाघवमर्थानामारम्भे कर्मणां फलम्
दोषं वा यो न जानाति स बाल इति होच्यते॥
भा.शा. अ. [illegible]

निद्राभंगं कथाच्छेदं दम्पत्योर्मैत्रभेदनम् [illegible]
शिशुमातृविभेदं च कुर्वाणो नरकं व्रजेत्
१०

नीति 177

कुलपति

ऋते क्रौर्यात् ... विप्र ... [illegible]
कुलानि ... [illegible]
कुलानि ... [illegible]
... [illegible]

वाल्मी. उत्त. ९८।...
[illegible]

विषमा... [illegible]
कुलानि ... [illegible]

महा. शान्ति
१६।१६

वाक्सायका वदनान्निष्पतन्ति
यैराहतः शोचति रात्र्यहानि
परस्य नामर्मसु ते पतन्ति तान् पण्डितो
नावसृजेत् परेषु ११
तस्मात् ... सदा ...
न वाच्यं परुषं ... [illegible]
... [illegible] १६
नहि दृष्टं ... [illegible]
... [illegible]
१२
महा. आदि ८७।

अपि ... [illegible]
... [illegible] ३०
भा. १० स्क. २२।

... [illegible]
... [illegible] ३६
नास्ति विद्यासमं चक्षुर्नास्ति सत्यसमं तपः
नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम्
महा. शान्ति. १७५।३५

~~अर्थ~~

नीति 178

आपत्स्वपि न देयानि नव वस्तूनि सर्वथा
अन्वये सति ~~सर्व~~सर्वस्वं दाराश्च शरणागतम्
न्यासाधी कलत्रं च याचितं च [illegible] ६९
यो ददाति स मूढात्मा प्रायश्चित्ती [illegible] [illegible] ६०४
इति दैविके [illegible] ४८

तद्गृहे यत्र वसति तद्भोज्यं येन जीवति
येन सम्बध्यते [illegible] च यः सत्यस्य [illegible] ३७ का
~~यो ददाति स मूढात्मा प्राय[illegible]~~ मार्क.पु. ३६.३७.

वि

षडेतान् पुरुषो जह्याद् भिन्नां नावमिवार्णवे
अप्रवक्तारमाचार्यमनधीयानमृत्विजम् ४४
अरक्षितारं राजानं भार्यां चाप्रियवादिनीम्
ग्रामकामं च गोपालं वनकामं च नापितम्
४५
म.भा. शान्ति ५६ [illegible]

ति हेतो भार्यायास्तत्र यः शालाः स्त्रियो [illegible]
ध्रुवं वदेद्विदुषां [illegible] मनु. स अ.दा. ५६
प्र [illegible] प्र.सं. ६३.

किं प्रभूतेन बहुभिः परोदैः [illegible] यते इह
वरं [illegible] विविधं [illegible] ते यतः १२
भा.हि.स. १ [illegible]

यो न मित्रेण रोषेण [illegible] ९४
न सोऽर्थ प्राप्य [illegible] लाभ [illegible]
यस्तु मित्रे [illegible] मित्रे [illegible]
अर्थ [illegible] लोके [illegible]
१७
म.भा. [illegible] ९६
३

नैव [illegible] [illegible]
नग [illegible] २०
भा. ९० [illegible]
९० [illegible]

नीति

~~[illegible]~~ 179

आजीवं कैतवं भावं यस्त्वन्यत्र प्रयोजयति
न तस्य पिंडं ददते ह्येवं गार्दनाय्य [illegible] २६

म. भा. अनु. २६.३१ [illegible]

वाणिज्यं नीचसेवा च वेदानध्ययनं तथा ४०
कुविवाहः क्रियालोपः कुलपतनहेतवः ४१

स्कं. पु. ब्रह्म खं. धर्मा. २४.२
अध्याय

नास्ति गंगासमं तीर्थं नास्ति मातृसमो गुरुः
नास्ति विष्णुसमो देवो न तपोऽनशनात्परम् ६१
नास्ति क्षमासमा माता नास्ति कीर्तिसमं धनम्
नास्ति ज्ञानसमो लाभो न च धर्मसमः पिता
न च विवेकसमो बन्धुर्नैकादश्याः परं व्रतम्
६२

नार. पु. पूर्व.
२६।३७ ४

यत्र श्रीयौवनं वापि [illegible] वादि [illegible]
पुन: | तत्राभीर्वै [illegible] नित्यं [illegible] त्वं [illegible] १०५
नार. पु. ८ अ.

अहो कलत्र [illegible] भार्या [illegible] केन [illegible]
पुन: | नाम [illegible] भवद्‌ [illegible] १०६

नार. पु. ८ अ.

नीति

गुरुलाघवमर्थानां आरम्भे कर्मणां फलम्
दोषं वा यो न जानाति स बाल इति कथ्यते॥
वा.रा. अयो. का. ६३ सर्ग

आत्मबुद्धिः सुखकरी गुरुबुद्धिर्विशेषतः
परबुद्धिर्विनाशाय स्त्रीबुद्धिः प्रलयंकरी॥
नारद पु. ११ अध्याय

यदा ह्यलाभो यत्नेनाप्यर्थस्याद्य प्रवर्तते
तदा सर्वमनर्थानां निर्वेदः समिवर्तते॥
महा. शां. प. १६८ अ. १४ श्लो.

अकिंचनस्य दान्तस्य शान्तस्य समचेतसः
मया सन्तुष्टमनसः सर्वाः सुखमया दिशः
भा ११ स्क. १४ अ.

अतिवादांस्तितिक्षेत नावमन्येत कंचन
न चेमं देहमाश्रित्य वैरं कुर्वीत केनचित्
३४
भा १२ स्क. ६ अ. ३४

नहंस 181

दत्तः नुकीर्ति विभ्रमः कुद्रोनै कोति वः राठः
अहम्भो गीर्न मानीच नथ्यासं गीर्विक्षमः
सर्वा नि राकूनी प्रकनेवलीद्वाः कपरणोद्यवा
वसि प्रहरे सी सततम प्रमद्व पसेवारी
वहुलीकामनहीन लवाोत्पर्य रपांसकत
दिहा विकासतम मनिप्रेन प्रणा प्रणाः
भवि शीलं कुहलावेलं पापद्दूत्वपरा प्रलति
आत्म शीलो पमानेन न विच्य हिति न भक्सालीन
परमं मनदो मःस्पा नद्दु हंसेत्व वाशमेन
तव्याप वा र रा कैव मनोन वाश्चीतें पर
दत्वा पिन्य पनने वासे सेत पार्श्वपवा र रो
मदुपे पिय मथाले हेच प्रान्प सोच्चु योगनव
प्रहमा रो कु यो इ ध्वनी यावन्न हंस इति ते वदन्त
एघनेभन नमेक बधों सः प्राटे दीर्तितेः
सदा विवर्मनीयो हि प्रकरेण प्रमहकता ॥२॥

प्रभा. रां पर्व २२ २४

सर्वारम्भपरित्यागी निराशीर्निष्परिग्रहः ।
येन सर्वं परित्यक्तं स विद्वान्स च पण्डितः ॥ ९५

म.भा. शान्तिपर्व ३३ अध्याय

ब्राह्मणे पुल्कसे स्तेने ब्रह्मण्येऽर्के स्फुलिङ्गके ।
अक्रूरे क्रूरके चैव समदृक् पण्डितो मतः ॥ १४

भा ११स्कं. २९ अध्याय

जीवितं मरणं चैव द्वयं दृष्टं समं यदि सः ।
जीविते दानभोगाभ्यां मरणे दर्शनीयता ॥ ३६

गरुडपु. ३ भा. ३७ अ.

विद्याविनयसम्पन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।
शुनि चैव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥

भगवद्गीता
५अ. १८

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।
गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥

भगवद्गीता
२अ. ११

पाणिनि 183

पृ03 । वाणिज्यं नीचसेवा च वेदानध्ययनं तथा
कुविवाहः क्रियालोपः कुलपतनहेतवः
स्कन्दपु. ब्रह्मखं. 60
{ 28 अध्याय

ब्रह्महा मद्यपः स्तेनो गुरुतल्पग एव च
महापातकिनस्त्वेते यश्चैतैः सह संविशेत् ।
संवत्सरेण पतति पतितैः सहाचरन् ।
पा न ध्यापनाद्यौनैर्नित्यं जानन्न पतितो भवेत् ।
यानासनेषु शयने सहभोजनयोनयोः
सर्वदाः कालेनापतनं सह भोजनमेव च ॥
स्कन्दपु. 3 ला. ब्रि. माहा.
{ 10 अध्याय

वसिष्ठः 184

वसिष्ठ इति दुःखाय जायमा योगाति सिक्ता
यवन्मेघो मयादृर्वैन कालोदारसंग्रहः ६
आगमनः संयमो योऽयं क्रियते सुखतैये वसात
सम्यक् त्वे हेतुर्नभवत्य सावदिवारि ग्रहण ते १०
प्रज्ञात्मनोऽनुदिवसं यदात्मनि त्यागि ग्रहः
समाव पकृत्य इत्यात्मनोऽदितिर्न तानमो मोवर्देहिनत ११
प्रतेन्द्र भव प्रमाद तत्कर्म पकृतद्वितीय बुधो
आत्मा ब्रह्म स नातो यः प्रज्ञात्मो नियतोह्नुयः १२

पकि पु.दि. ५ अध्याय
६२

~~तन्ने स्वामिनो ये लोके न वेद पर संकट [illegible]~~

यदि वेद न स्यात् केवल ज्योतिर्नाहं यदीश्वरः [illegible]

योऽध्रुवेणात्मना नाथा न धर्मं न यशः पुमान्

ईहेत भूतदयया स शोच्यः स्थावरैरपि ८

एतावानव्ययो धर्मः पुण्यश्लोकैरुपासितः

यो भूतशोकहर्षाभ्यामात्मा शोचति हृष्यति ९

अहो दैन्यमहो कष्टं पारक्यैः क्षणभङ्गुरैः

यन्नोपकुर्यादस्वार्थैर्मर्त्यः स्वज्ञातिविग्रहैः। १०

भा ६ स्कं १० अध्याय

एतावान् हि प्रभोरर्थो यद् दीनपरिपालनम्

प्राणैः स्वैः प्राणिनः पान्ति साधवः क्षणभङ्गुरैः ३८

बद्धवैरेषु भूतेषु मोहितेष्वात्ममायया

पुंसः कृपयतो भद्र सर्वात्मा प्रीयते हरिः ३९ भा. ८ स्कं. ७ अध्याय

अहो एषां वरं जन्म सर्वप्राण्युपजीविनाम्

सुजनस्येव येषां वै विमुखा यान्ति नार्थिनः ३३

पत्रपुष्पफलच्छायामूलवल्कलदारुभिः

गन्धनिर्यासभस्मास्थितोक्मैः कामान् वितन्वते ३४

एतावज्जन्मसाफल्यं देहिनामिह देहिषु

प्राणैरर्थैर्धिया वाचा श्रेय आचरणं सदा ३५

भा. १० स्कं. २२ अध्याय

अहो एषां वरं जन्म सर्वप्राण्युपजीविनाम्

सुजनस्येव येषां वै।

[illegible] यः [illegible] हन्यात् [illegible] वा लोभात् [illegible]

[illegible] हन्यात् तुल्यं ते [illegible]

म.भा. शां पर्व १०५ अध्याय

जीवितं [illegible] प्राणिनाम् [illegible]

[illegible] जीवा [illegible]

[illegible]

[illegible] प्राणा [illegible] ३०

मार्क पु. २० [illegible] अध्याय

पाप 186

न परः पापमादत्ते परेषां पापकर्मणाम्
समयो रक्षितव्यस्तु सन्तश्चारित्रभूषणाः ४३
पापानां वा शुभानां वा वधार्हाणामथापि वा
कार्यं कारुण्यमार्येण न कश्चिन्नापराध्यति ४४
लोकहिंसाविहाराणां क्रूराणां पापकर्मणाम्
कुर्वतामपि पापानि नैव कार्यमशोभनम् ४५

वा. रा. यु कां. ११३

एकोऽपि कुरुते पापं कालपाशवशंगतः
नीचेनात्मापचारेण कुलं तेन विनश्यति ॥ ९
वा.रा. युद्धकां. ९८ सर्ग

अवश्यमेव लभते फलं पापस्य कर्मणः ।
भर्तः पर्यागते काले कर्ता नास्त्यत्र संशयः ॥ २८
वा.रा. युद्धकां. १११ सर्ग

ईदृशे हि काले पापं सघरावोप सर्पेति
काले प्राप्ति काले ये ान्यन्न द्यति धर्मा हु मन्ये
पापे कर्मे काले विविधं यद्दि तानीह दृश्यते २१
निपात्य ते ऽस्य पुत्रे तु पौत्रे चापि च नप्तृषु २२
म.भा. शां.पर्व १२९ अध्याय

काम मन्युपरीताहि बुद्ध्या विरहिता अपि ।
वर्जयन्ति नरो हाति पापेभ्यापि रता नराः ६
म.भा. आदि प. १४६ अध्याय

स्वल्पमेव यथा दत्तं दानं बहुगुणं भवेत
अधर्म एवं विप्रर्षे बहुदुःखफलप्रदः १२
म.भा. आदि पर्व १०८ अध्याय

कायेन कुरुते पापं मनसा सम्प्रधार्य च
अनृतं जिह्वया चाह त्रिविधं कर्मपातकम् २९
वा.रा. अयो.का. १०९ सर्ग

अकुर्वन्तोऽपि पापानि शुचयः पापसंश्रयात्
परपापैर्विनश्यन्ति मत्स्या नागह्रदे यथा ३८
वा.रा. आ.कां. ३८ सर्ग

कायेन कुरुते पापं मनसा सम्प्रधार्य च
अनृतं जिह्वया चाह त्रिविधं कर्म पातकम् २९
वा.रा. अयो.का. १०९ सर्ग

नाधर्मश्चरितो लोके सद्यः फलति गौरिव
मूलानि च प्रशाखाश्च दहन्समधिगच्छति 26
पापेन कर्मणा वित्तं लब्ध्वा पापः प्रहृष्यति
स वर्धमानस्तेनैव पापः पापे प्रसज्जति 28
न धर्मोऽस्तीति मन्वानः शुचीनवहसन्निव
अश्रद्दधानश्च भवेत् विनाशमुपगच्छति 29
म॰भा॰ शा॰पर्व 95 अध्याय 95

नाधर्मश्चरितो राजन् सद्यः फलति गौरिव
शनैरावर्त्यमानस्तु मूलान्यपि निकृन्तति 2
यदि नात्मनि पुत्रेषु नचेत् पश्यति नप्तृषु
पापमाचरितं कर्म त्रिवर्गमति वर्तते 3
मत्स्य पु॰ 26 अध्याये

यः समः सर्वभूतेषु जितात्मा शान्तमानसः
स पापेभ्यो विमुच्येत ज्ञानवान्सर्ववेदवित् 29
गुणागुणपरिज्ञाता त्यक्तसङ्गस्य च
ध्याने नैव तु संभूतः स पापेभ्यो प्रमुच्यते 31
स्वदेहे परदेहे च सुखदुःखेन नित्यशः
विचारज्ञो भवेद् यस्तु स मुच्येतनरो ध्रुवम् 32
अहिंसः सर्वभूतेषु तृष्णाक्रोधविवर्जितः
शुभं न्यायं सदा यश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते 33
प्राणायामैश्च निर्दहेत् अघः संध्यास्नानिच
व्यवस्थितमना यस्तु स पापेभ्यः प्रमुच्यते 34
निराशः सर्वतस्तिष्ठेत् विषयेषु न लोलुपः
परीतात्मा त्यजेत प्राणान् सर्व पापात् प्रमुच्यते 35
श्रद्दधानो जितक्रोधः मद्यविवर्जकः
अनसूयश्च यो मर्त्यः स पापेभ्यः प्रमुच्यते 36
गुरुशुश्रूषया युक्तः अहिंसानिरतश्च यः
अक्षुद्रशीलस्तु नरः स पापेभ्यः प्रमुच्यते 37
प्रशस्तानि च यः कुर्यात् अप्रशस्तानि वर्जयेत
माङ्गल्यपरमो यश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते 38

continued

योऽभिगच्छति तीर्थानि विशुद्धेनान्तरात्मना
पापादुपरतो नित्यं स पापेभ्यः प्रमुच्यते ३९
उत्थाय ब्राह्मणं गच्छेत् नरो भक्त्या समन्वितः
अभिगम्य प्रदानेन स पापेभ्यः प्रमुच्यते ४०
वराह पु० २१० अध्याय

कायेन कृतं पापं मनसा सम्प्रधारितम्
अनृतं जिह्वया चाह त्रिविधं कर्मपातकम् २१
वा० रा० उ० कां० १०९ सर्ग

सामान्याद्धर्मस्य तस्मात् जज्ञे तथान्तरम्
कन्या च निकृतिस्तस्यां सुतौ द्वौ नरकं भयम् २९
माया च वेदना चैव मिथुनं त्वपमेतयोः
तयोर्जज्ञे च वै माया मृत्युं भूतापहारिणम् ३०
वेदनात्मसुतं चापि दुःखं जज्ञेऽथ रौरवात्
मृत्योर्व्याधिजराशोकतृष्णाक्रोधाश्च जज्ञिरे
दुःखोद्भवाः स्मृता ह्येते सर्वे चाधर्मलक्षणाः
नैषां भार्यास्ति पुत्रो वा सर्वे ते ह्यूर्ध्वरेतसः ३२
मार्कं० पु० ५० अध्याय

लोभात्पापानि कुर्वाणः कामाद्वा यो न बुध्यते
भ्रष्टः पश्यति तस्यान्तं ब्राह्मणी करकादिव ५
न चिरं पापकर्माणः क्रूरा लोकजुगुप्सिताः
ऐश्वर्यं प्राप्य तिष्ठन्ति शीर्णमूला इव द्रुमाः ६
अवश्यं लभते जन्तुः फलं पापस्य कर्मणः
घोरं पर्यागते काले द्रुमः पुष्पमिवार्तवम्
नचिरात्प्राप्यते लोके पापानां कर्मणां फलम्
सविषाणामिवान्नानां भुक्तानां क्षणदाचर ! ८
वा० रा० आ० कां० २९ सर्ग

ब्राह्मणी रजःपुष्टि [illegible]
व[illegible] [illegible]

[illegible]

नास्ति मातृसमं दैवं नास्ति पितृसमो गुरुः
तयोः प्रत्युपकारोऽपि न कथंचन विद्यते
तयोर्नित्यं प्रियं कुर्यात् कर्मणा मनसा गिरा
न ताभ्यामननुज्ञातो धर्ममन्यं समाचरेत्
वर्जयित्वा मुक्तिफलं नित्यं नैमित्तिकं तथा ६२
पद्म पु. सृष्टिखं २१ अध्याय

येन प्रीणाति पितरं तेन प्रीतः प्रजापतिः
प्रीणाति मातरं येन पृथिवी तेन पूजिता
मत्स्य [illegible] २५ अध्याय

नास्ति तीर्थं न वा देवो न गुरुर्न च सत्क्रिया
विद्याः पवित्रमेवं नान्यो धर्मः सुतस्य हि ४७
नापि [illegible] पितृतुल्यं तनयस्य हि
गर्भधारण [illegible] पितृमातापोषयन् सो ४८
[illegible] जननी [illegible] ४९
[illegible] ५०
[illegible] २२ अध्याय

पितुः [illegible] पुत्रः [illegible]
[illegible] २६
देवा [illegible]
[illegible] २७
मातापि [illegible]
[illegible] २७
[illegible] पितरं मातरं [illegible]
[illegible] २८
[illegible]
[illegible]
[illegible] मातरं पितरं [illegible]
[illegible] २९
[illegible]
गाव. [illegible]
[illegible] ६

पित्रा विहीना ये लोके जीवन्तोऽपि मृतोपमाः १८
इति दुःखं पिता यस्य स अनाथो न संशयः
यस्य माता पिता नास्ति सुखं तस्य न विद्यते १९
धर्महीनो यथा सर्वः पत्नी पुत्र सुतो न मे
माता पितृ विहीनस्य पुत्रस्यापि च दीनता २०
अपुत्रस्य च यज्जन्म व्यर्थं तस्य न वै वदेत्
चन्द्र हीना यथा रात्रि पद्म हीनं यथा सरः २१
पतिहीना यथा नारी तथा पितृ वियोजिताः
धर्महीनो यथा जन्तु कर्महीनो यथा गृही २२
वेदहीनो यथा विप्रः तथा पितृ वियोजितः २३
इति मातृ विहीनस्तु यथा धर्मो मुनीश्वर
न कालेन मनुष्याणां तथा पितृ जीवितम्
अर्थ्या ध्येयो यथा विप्रो नास्ति येषां यथा गृही
दानहीनं यथा द्रव्यं तथा पितृ वियोजितः
सत्य हीनं यथा वाक्यं मेत्र हीना यथा सभा
तपो यथा दया हीनं तथा पितृ वियोजितः
गुण हीना यथा नारी जल हीना यथा नदी २३
अपत्य हीना यथा विद्या तथा पितृ जीवितम्
यथा सहस्रं तदा लोके मातृ पितृ पर तोनर २४
तथा पितृ विहीनस्य सर्व दुःखं प्रजायते २५
नारद पु. ८ अध्याय

ये मातापितरौ नैव पूजयन्ति च नित्यशः ... मातापितरौ च ... ३३
अनात्मनः सर्व ... प्राणत्यागेन वा पुनः ... ३४
यावत् पिता च माता च द्वावेतौ निर्विकारिणौ तावत् ... ३५
पिता माता ... तीर्थे स्नातो पुत्रो ... धर्म प्रानुमानतः ३६
नास्ति मातृ समो ... न च पितृ सम ... ३७
कूर्म पु. उ. अ. १२

माता पिता गुरु ... लोके ...
उपदेशान ... प्रतिभवति ... ६
... २० अध्याय

यतो मत्स्येन रः पक्षस्य त्वाद् दुर्मन्त्र तामि वामन:
कथं न हि सिन्म वर्तीति प्रत्यद्वो स्तनि दैवते २६
काशि ते पतत्से किं विदमि मानात्पितामम
उक्तो भवत्या राक्षसा ये ना स्य स्था सितं मन: २७
हा सदा त्वद्वच मे देवि तत्त्वेन परित्यज्यते।
किं ति मिच्च मम वेदिसे विक्रो राम नजानीषे वेद २८
न राजा कपितो राम कुसने नास्य वि चेत
किं चिन्म नो गतं वाक्य त्व दुःम या नानु भाषते ३०
प्रियं त्वा म प्रिये वकुं वाणी नास्य प्रवर्तते
तदव रुप त्वा यः का र्यं यद्वने ना प्लुतं मम २७
रामम हो वर दत्वा पुरा मामिकत्पव
स पश्चा त्तप्यते राजा यथान्यः प्राकृतस्तथा २२
अतिसृज्य ददानीति वरं मम विशांपतिः
स निरर्थं गत जले सेतुं बन्धितु मिच्छति २३
धर्ममूल मिदं राम विदितं च सतामपि
तत्सत्यं न त्यजेद्राजा कुपितस्त्वत्कृते यथा २४
यदि तद्वक्ष्यते राजा शुभं वा यदि वाऽशुभम्
करिष्यसि ततः सर्वं माख्यास्यामि पुनस्त्वहम् २५
यदि त्वभिहितं राज्ञा त्वयि तन्न विपत्स्यते
ततोऽहमभिधास्यामि न ह्येष त्वयि वक्ष्यति २६
अहो धिङ्नार्हसे देवि वक्तुं मामीदृशं वचः।
अहं हि वचनाद्राज्ञः पतेयमपि पावके २८
भक्षयेयं विषं तीक्ष्णं पतेयमपि चार्णवे
नियुक्तो गुरुणा पित्रा नृपेण च हितेन च २९
तद्ब्रूहि वचनं देवि राज्ञो यदभिकाङ्क्षितम्
करिष्ये प्रतिजाने च रामो द्विर्नाभिभाषते ३०
यदि सत्य प्रतिज्ञं त्वं पितरं कर्तुमिच्छसि
आत्मानं च नरश्रेष्ठ मम वाक्यमिदं शृणु ३४
हं लिदे हो विलुहेलि प्र यथानेन प्रतिश्रुत प
त्वया रामं प्रवेश्य व्यो नव वर्षाणि पञ्च च ३५
भरत त्वया मे भि च्योत यदेत दभिषेचन प
त्वदर्थे विहितं राज्ञा तेन सर्वेण राघव ३६

सत्य सत्यं च वचिताऽसि दाऽदकार राम मा भितः
अभिषेक्ष्यामि मे त्यक्त्वा जटाचीर धरो भव ३७
भरतः कोसलपते: प्रयच्छतु वरं धनानि मात्के
नाना रत्न समाकीर्णां सवाजिरथ कुञ्जरां ३८
एतेन त्वोऽनेरन्द्रोऽयं काल रोयेन समाहितः
कृताञ्जे: संक्लिष्ट हृदयो न शक्नोति निरीक्षितुं ३९
एतत् कुरु नरेन्द्रस्य वचनं रघुनन्दन
सत्येन महता राम तारयस्व नरेश्वरम् ४०
वा. रा. अयो. १२ सर्ग

एवमस्तु गमिष्यामि वनं वस्तु महं त्वितः
जटाचीर धरो राज्ञः प्रतिज्ञामनुपालयन् २
इदं तु ज्ञातुमिच्छामि किमर्थं मां महीपतिः
नाभिनन्दति दुर्धर्षो यथापूर्वमरिंदमः ३
हृते न मन्युः ... चित्रा ... रोन ... पेतं च
नियुक्त भ्रातो किंशल्यः किं न कुर्यां मह प्रिय ४
अलीकं मानसं त्वेकं हृदयं दहते मम
स्वयं यन्नाह मां राजा भरतस्याभिषेचनम् ६
अहं हि सीतां राज्यं च प्राणानिष्टान्धनानि च
हृष्टो भ्रात्रे स्वयं दद्यां भरतायाप्रचोदितः ७
किं पुनर्मनुजेन्द्रेण स्वयं पित्रा प्रचोदितः
तव च प्रियकामार्थं प्रतिज्ञामनुपालयन् ८
क्रीडन्निव ... यमहं नाभिभाषते
... मन्युरेषोऽपनीयतां
पावकं न वनेचरः पुरा दशरथं ... १२
पिता यस्य ... वनाते राम: ... भोक्ष्यते ... १३
पततनामवतः किंचिद् ... धनं ... ये मया
प्राणान् नापि ... सर्वथा ... तमेव
२१
वा. रा. अयो. १९ सर्ग
१६ ...

न ह्यतो धर्मचरणं किंचिदस्ति महत्तरम्
यथा पितरि शुश्रूषा तस्य वा वचनक्रिया ॥ २२

वा० रा० अ० का० १९ सर्ग

पितुर्हि वचनं कुर्वन्न कश्चिन्नाम हीयते ॥ २

वा० रा० अ० कां० ३४ सर्ग

पितुर्हि समतिक्रान्तं पुत्रो यः साधु मन्यते
तदपत्यं मतं लोके विपरीतमतोऽन्यथा ॥ १५

वा० रा० उ० कां० सर्ग १०६

यन्मातापितरौ वृत्तं तनये कुरुतः सदा
न सुप्रतिकरं तत्तु मात्रा पित्रा च यत्कृतम् ॥ ९
यथाशक्ति प्रदानेन स्वापनोच्छादनेन च
नित्यं च प्रियवादेन तथा संवर्धनेन च ॥ १०

वा० रा० अ० कां० सर्ग १११

अस्वाधीनं कथं दैवं प्रकारैरभिराध्यते
स्वाधीनं समतिक्रम्य मातरं पितरं गुरुम् ॥ ३३
न सत्यं दानमानौ वा न यज्ञा वाप्तदक्षिणाः
तथा बलकराः सीते यथा सेवा पितुर्हिता ॥ ३४
स्वर्गो धनं वा धान्यं वा विद्याः पुत्राः सुखानि च
गुरुवृत्त्यनुरोधेन न किंचिदपि दुर्लभम् ॥ ३५
देवगन्धर्वगोलोकान् ब्रह्मलोकांस्तथापरान्
प्राप्नुवन्ति महात्मानो मातापितृपरायणाः ॥ ३६

वा० रा० अ० कां० ३० सर्ग

प्राप्यते हि महच्छ्रेयो न्यायतः पितृशुश्रूषुभिः
भ्रातृभ्यां च कनीयोभिः सह श्रद्धोपनीय ॥ २८

वा० रा० बा० कां० ६२ सर्ग

पितृ 195

पितृ महिमा

प्रीतिमात्रं पितुः पुत्रः सर्वं पुत्रस्य वै पिता
शरीरादीनि देयानि पिता त्वेकः प्रयच्छति १८
तस्मात् पितुर्वचः कार्यं न विचार्यं कथंचन
पातकान्यपि पूयन्ते पितुः शासनकारिणः १९
पिता धर्मः पिता स्वर्गः पिता हि परमं तपः २०
पितरि प्रीतिमापन्ने सर्वाः प्रीयन्ति देवताः २१
आशिषस्ता भजन्त्येनं पुरुषं प्राह याः पिता
निष्कृतिः सर्वपापानां पिता यदभिनन्दति २२
मुच्यते बन्धनात् पुष्पं फलं वृन्तात् प्रमुच्यते
क्लिश्यन्नपि सुतस्नेहैः पिता पुत्रं न मुञ्चति २२

म.भा. शां. पर्व
अध्याय
२६६

यतो मूलं नरः पश्येत् प्रादुर्भावमिहात्मनः
कथं तस्मिन्न वर्तेत प्रत्यक्षे सति दैवते १६

वा.रा. अयोध्यां. १८ सर्ग

पैने कि मयं पणं कि क्रियान्नाममग्रे हि प्रतिजानाति वा
पितृवाक्यं न कुर्वन्ति ह्येते मित्राः स्युर्विनोदहे ते
पितृवाक्यप्रमत्ते वा विना पितृकृतानि वः
ते सर्व ते [illegible] नरकं यान्ति ११

मार्कं. पु. अध्याय ११

सर्वार्थसंभवो देहो जनितः पोषितो यतः
न तयोर्याति निर्वेशं पित्रोर्मर्त्यः शतायुषा ५

भा. १० स्कं. ४५ अ.

न ह्यतो धर्मचरणं किंचिदस्ति महत्तरं
यथा पितरि शुश्रूषा तस्य वा वचनक्रिया

वा.रा. अयो. कां.
१९ स.

भवद्द्यपत्ये मे चैव पितरौ तस्मिन् यो प्रजो न
तस्य पावे तथा प्रेत्य च हन्ते च लयोर्ऽपि च ४०

पुत्रस्य च महत्त्वे च पितरौ भवतः सदा कं. ८ अ.
अन्य तीर्थं कुर्वन्ति वै मत्वा सम्यक् ते पुनः ३ इदं संलिहिते तीर्थे
सुलभं धर्मसाधनं पुत्रस्य च हितं [illegible] मातापितरौ
(पद्म पु. भू. ख.)

प्रीति पितरौ 196

कुलाब्धे पञ्चरत्नं त्राति प्रीतिर्ये [illegible] २३

नास्ति सर्वैर्बन्धुर्वै सार्वं [illegible]

नास्ति मातृसमं नाथो नास्ति मातृसमा गतिः २४

नास्ति मातृसमः पूज्यो नास्ति मातृसमं

नास्ति मातृसमः पूज्यो नास्ति मातृसमः सखा

नास्ति मातृसमो देवः इहलोके परत्र च २७

सर्वेभ्यश्च सदा मन्तुः [illegible] २८

स्कं. पु. नागरखण्ड
११३०-३१

तपः शौचवता नित्यं सत्यधर्मरतेन च
मातापित्रोरहरहः पूजनं कार्यमञ्जसा १०

म.भा. शं.प. १२८-३७.

पुत्र 197

अलभ्यमानतनयः पितरौ क्लेशयेच्चिरम्
लब्धो हि गर्भपातेन प्रसवेन च बाधते
जातस्य ग्रहरोगादि कुमारस्य च धूर्तता
उपनीतेऽप्यविद्यत्वमनुद्वाहश्च पण्डिते
यूनश्च परदारादि दारिद्र्यं च कुटुम्बिनः
पुत्रदुःखस्य नास्त्यन्तो धनी चेन्म्रियते तदा

याज्ञवल्क्योपनिषद्
19-20 श्लोक

पुन्नाम्नो नरकाद्यस्मात् पितरं त्रायते पिता(?)
तस्मात्पुत्र इति प्रोक्तः पितॄन् यः पाति सर्वतः 12
वा॰रा॰ - अयो॰ 107 अध्या॰

कोऽनु लोके मनुष्येन्द्र पितुरात्मवतः पुमान्
प्रतिकर्तुं क्षमो यस्य प्रसूयेह भवेत् परम् 63
उत्तमश्चिन्तितं कुर्यात्
प्रोक्तकारी च मध्यमः
अधमोऽश्रद्धया कुर्यात्
[illegible] उच्चरितं पितुः 65

आदि॰ श्लो॰ 95 अध्याय

वरं वरय कल्याणि वरदोऽस्मि महेश्वरः
यदनिर्दिष्टमित्यात्मा [illegible] 15
[illegible] जीवतः [illegible] सर्वलोकेषु [illegible]
[illegible] 16
[illegible] 17

आ॰ श्लो॰ 10 अध्याय

पितुर्हि यदतिक्रान्तं पुत्रो यः साधु मन्यते
तदपत्यं मतं लोके विपरीतमतोऽन्यथा
12
वा॰रा॰ अयो॰ 106 सर्ग

पुत्र 198

क्रीडनं पीडनायैव तेषां ये पुत्रवर्जिताः ॥ ३३ ॥
अपुत्रा जगतो दीना दुःखिता पुत्रवर्जिताः ।
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति सुतात्पुत्रो विवर्जितः ॥ ३४ ॥
इह चिन्तनो जनो लोके ये वा संयोग्य
वरिष्यन्ति ससुतं मनुष्या हि भाग्यवन्तः ॥ ३५ ॥

स्कं. पु. अवन्ति खण्ड
अ. च. हि. म. ३२ अध्याय

पुत्रान् विप्राः लिङ्गलालनान् पितरः पुत्रवत्सलाः ।
उपालभन्ते नो हि लोके नैवाध्ययनदोषतः ॥ ७ ॥

भा. ७ स्कं. ५ अध्याय

एष्टव्या बहवः पुत्रा यद्येकोऽपि गयां व्रजेत् ।
यजेत वाश्वमेधेन नीलं वा वृषमुत्सृजेत् ॥ ६ ॥

मत्स्यपु. २२ अध्याय

हतावत्यैव पुत्राणां कार्त्स्न्यात्पितोर्द्दुत्रकौ ।
वन्दामि पनुमन्येन गौरवेण सुतो विभ्रवः ॥ १३ ॥

भा. १० स्कं. २६ अध्याय

अपुत्राणां मनुष्याणां श्रेयसे न कुपुत्रता ।
कुपुत्रो हृदयायासे सर्वदा कुरुते पितुः ॥
मातुश्च स्वर्गसंस्थांश्च स्वान् पितॄन् पातयत्यधः ।
सुहृदां नोपकाराय पितॄणां च न तृप्तये ॥
पित्रोर्दुःखाय धिग्जन्म तस्य दुष्कृतकर्मणः ।
करोति सुहृदां दैन्यमहितानां तथा मुदम् ॥
अकाले च जरां पित्रोः कुपुत्रः कुरुते ध्रुवम् ॥

मार्कं पु. १६ अध्याय

पुन्नाम्नो नरकाद्यस्मात् पितरं त्रायते सुतः।
तस्मात्पुत्र इति प्रोक्तः पितॄन् यः पाति सर्वतः ॥ 92
एष्टव्या बहवः पुत्रा गुणवन्तो बहुश्रुताः।
तेषां वै समवेतानां यद्येकोऽपि गयां व्रजेत् ॥ 93

वा० रा० अयो० 107

नास्ति पुत्रसमः स्नेहो नास्ति पुत्रसमं सुखम्।
नास्ति पुत्रसमा प्रीतिर्नास्ति पुत्रसमा गतिः ॥
अपुत्रस्य जगच्छून्यं पुत्र स्याद् इह ...
पुत्रेण लभते लोकान् अपुत्रो नरकं व्रजेत् ॥ 95
लोके वदन्ति वाक्यानि च नूतनं ...
पुत्रनाम ... नादं पितॄणां ... 96

पद्म पु० सृष्टि० 20 अध्याय

यस्य ... पुत्रवांल्लोकः वै पितरः ॥ 97

मार्क० पु० 20 अध्याय

यदीयस्तनात् पुत्रः ...
पुत्रवन्ते ... 98

वा० रा० बाल० 18

नरस्य पुत्रहीनस्य नास्ति वै जन्मनः फलम्।
अपुत्रस्य हृदयं ... दुःखितं सदा ॥ 98
पितृदेवमनुष्याणां नानृण्यं ... विना।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सुतमुत्पादयेन्नरः ॥ 99
इह लोके यशः ... परलोके शुभां गतिम्।
... पुण्यकर्मणां पुत्रजन्मगृहे ... 100
... प्रवर्तते
पुत्रजन्म गृहे येषां ... 101
पुत्रेण विना ...
पुत्राश्च ... ये भवन्ति ॥ 102

पद्म पु० 3 अ० 60 अध्याय

What about family planning?

पुत्र 200

पुत्रस्य लालनं प्रोक्तं तथा च प्रवदाम्यहम्
पुण्यप्रसन्नोऽयं ह्यात्मा सत्यधर्मरतः सदा ३१
बुद्धिमान् ज्ञानसम्पन्नस्तपस्वी वाग्विदाम्बरः
सर्वकर्मसु संवीतो वेदाध्ययनतत्परः ३२
सर्वशास्त्रप्रवेदी च देवब्राह्मणपूजकः
याज्ञिकः सर्वयज्ञानां दाता त्यागी प्रियंवदः ३३
शान्तो दान्तः सुहृत् सदा
विष्णुध्यानपरो नित्यं सर्वस्वजननन्दनः
पितृमातृपरो नित्यं सर्वस्वजनतत्परः ३४
कुलस्य तारको विद्वान् कुलपरिपोषकः
एवं गुणो यस्य पुत्रः स पुत्रः सुखदायकः ३५

६८

पद्म पु. पा. खं. ६८ अ.

नहि धर्मफलैस्तात न तपोभिः सुसंचितैः
तां गतिं प्राप्नुवन्तीह पुत्रिणो यां व्रजन्ति वै ३६

म.भा. आ. पर्व १२० अ.

अपत्यं नाम लोकेऽस्मिन् प्रतिष्ठा धर्मसंहिता
इति कुन्ति विदुर्धीराः शाश्वतं धर्मवादिनः २८
इष्टं दत्तं तपस्तप्तं नियमश्च स्वनुष्ठितः
सर्वमेवानपत्यस्य न पावनमिहोच्यते २९

म.भा. आ. १२० अध्याय

अपुत्रस्य गृहं शून्यं अपुत्रस्य जनं वृथा
अपुत्रस्यान्वयच्छिन्नो नातवित्रं ह्यपुत्रतः
न पुत्रात्परमो लाभो न पुत्रात्परमं सुखम्
न पुत्रात्परमं मित्रं परत्रेह च कुत्रचित् ३७
पौत्रः दौहित्रकः कीर्तिं धत्ते प्रपौत्रः सुतां श्रियम्
आयुर्वृद्धिश्च सन्तानं पुत्राः सम्प्रवदन्ति नो ३८
शास्त्रमन्यन्न मन्ये तो राष्ट्रं न विद्याश्रिता
पूर्वपर्व: सुमः श्रेयान् हीनस्य पुत्ररोगतः ३९

स्कं. पु. ब्रा. खं. १७ अ.

मन्त्राः सर्वा पितुः पुत्रो यत्स आत्माः सर्व वेदः २०

भा. ६ स्कं. २० अध्याय

[illegible]

आनृशंस्यं सत्यवाक्यं मार्दवं सदमार्जवम्
अद्रोहोऽभिमानश्च ह्रीस्तितिक्षा दमः शमः
यस्मिन्नेतानि दृश्यन्ते स पुरोहित उच्यते ८

म.भा.शांत.पर्व ७६ अध्याय

लाभं लब्ध्वा महल्लब्ध्वा लब्ध्वा वा पार्थिवो हि पुर
पुरोहितं प्रकुर्वीत राजा गुणसमन्वितम् ११
पुरोहिते च तिष्ठन्ति यद्यदिह इष्टतिमातनः
प्राप्नुवसुमतीं सर्वां सर्वतः सागराम्बराम् १८

म.भा.शा.पर्व ११० अध्याय

क्षत्रियेणाभिजातेन पार्थिवेनाभिषिक्तेन
पूर्वं पुरोहितः कार्यः पार्थिवान्याभिवृद्धये १८
सर्वं हि ग्रन्थिनं तत्र ब्रह्मवद्यः पुरः सदय
लक्षणः पुरोहितः धार्मिकः पुण्यवान् विजितेन्द्रियः
विद्वान् भवत्वेवं विप्रा धर्मकामार्थ तत्त्ववित्

म.भा. शांति पर्व ७९
अध्याय

पुराण संख्या —

मद्वयं भद्वयं चैव ब्रत्रयं वचतुष्टयम्।
अनापलिङ्ग कूस्कानि पुराणानि प्रचक्षते (त्रिषड्विदुः)।

(क्षेपकः)

१ मत्स्य २ मार्कण्डेय ३ भागवत ४ भविष्य ५ ब्रह्माण्ड ६ ब्रह्मवैवर्त
७ ब्रह्म ८ वामन ९ वाराह १० विष्णु ११ वायु १२ अग्नि
१३ अग्नि १४ नारद १५ पद्म लिङ्ग १६ गरुड १७ कूर्म १८ स्कन्द

उपपुराण संख्या —

१ सनत्कुमार २ नरसिंह ३ बृहन्नारदीय ४ शिवरहस्य ५ कपिल ६ दुर्वासा
७ वामन ८ भार्गव ९ वरुण १० कालिका ११ साम्ब १२ नन्दी
१३ सूर्य १४ पराशर १५ वसिष्ठ १६ देवीभागवत १७ गणेश १८ हंस

ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं लैङ्गं सगारुडम्।
नारदीयं भागवतमाग्नेयं स्कंदसंज्ञितम्॥ २३
भविष्यं ब्रह्मवैवर्तं मार्कण्डेयं सवामनम्।
वाराहं मात्स्यं कौर्मं च ब्रह्माण्डाख्यमिति त्रिषट्॥ २४
(भा० स्कं० १२ अध्याय ७)

मात्स्यं कौर्मं तथा लैङ्गं शैवं स्कान्दं तथैव च
आग्नेयं च षडेतानि तामसानि निबोधये॥ १
वैष्णवं नारदीयं च तथा भागवतं शुभम्।
सात्विकानि पुराणानि विज्ञेयानि शुभानि वै॥ २
ब्रह्माण्डं ब्रह्मवैवर्तं मार्कण्डेयं तथैव च।
भविष्यं वामनं ब्राह्मं राजसानि निबोधये॥ ३
सात्विका मोक्षदाः प्रोक्ताः राजसाः सर्वदा शुभा
तथैव तामसा देवि निरयप्राप्तिहेतवः॥ ४
(पद्म० उत्तर खण्ड। अध्याय २३। श्लो० १८-२१)

पुराणक्रम 203

एवं यन्महिमा लोके लोकविस्तारकारणम्
तस्यविभूतेः परेशस्य नानाविग्रहधारिणः
एके पुराणमष्टादश वै लगयाद्य पदे महत्
ब्राह्मं मूर्धा हरेरेव हृदयं पद्मसंज्ञितम्
वैष्णवं दक्षिणं बाहुः शैवं वामो महेशितुः
ऊरू भागवतं प्रोक्तं नाभिः स्यान्नारदीयकम्
मार्कण्डेयं च दक्षांघ्रिर्वामो ह्याग्नेयमुच्यते
भविष्यं दक्षिणो जानुर्विष्णोरेव महात्मनः
ब्रह्मवैवर्तसंज्ञं तु वामजानुरुदाहृतः
लैङ्गं तु गुल्फकं दक्षं वाराहं वामगुल्फकम्
स्कान्दं पुराणं लोमानि त्वगस्य वामनं स्मृतम्
कौर्मं पृष्ठं समाख्यातं मात्स्यं मेदः प्रकीर्तितम्
मज्जा तु गारुडं प्रोक्तं ब्रह्माण्डमस्थि गीयते
एवमेवाभवद्विष्णुः पुराणावयवो हरिः ॥ 6

[1] मत्स्य, [2] मार्कण्डेय [3] भागवत [4] भविष्यत् [5] वामन
[6] वायु [7] विष्णु [8] वाराह [9] अग्नि [10] नारद, [11] लिङ्ग,
[12] कूर्म [13] गरुड [14] स्कन्द [15] पद्म [16] ब्रह्मवैवर्त
[17] ब्राह्म [18] ब्रह्माण्ड

ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं लैङ्गं सगारुडम्
नारदीयं भागवतमाग्नेयं स्कान्दसंज्ञितम्
भविष्यं ब्रह्मवैवर्तं मार्कण्डेयं सवामनम्
वाराहं मात्स्यं कौर्मं च ब्रह्माण्डाख्यमिति त्रिषट्
भा 12 स्कं. 7 अध्याय 28

मद्वयं भद्वयं चैव ब्रत्रयं वचतुष्टयम्
मत्स्य, मार्कण्डेय, भविष्य, भागवत, ब्रह्म, ब्रह्मवैवर्त, ब्रह्माण्ड
वामन, वायु, वाराह, अनापलिंगकूस्कानि पुराणानि प्रोक्तानि विदुः
अग्नि, नारद, पद्म, लिंग, कूर्म, स्कन्द, गरुड
लोचन

पुराण माहात्म्य 206

यः शृणोति पुराणानि सततं भक्तिसंयुतः
तस्य स्याद्विमला बुद्धिर्भवेद् धर्मपरायणः १७
यः शृणोति पुराणानि भक्तिमान् प्रयतः सदा
इह भक्तिर्भवेत्तस्य समस्त पुराण दायिनी
पुराणश्रवणान्नृणां बुद्धिर्धर्मे प्रवर्तते
धर्माख्यानानि न शृण्वन्ति तेषां दुःखं प्रजायते
धर्मार्थ काम मोक्षाणां प्रधानत्वाभिलाषिणः
श्रोतव्यानि महात्मानः पुराणानि न संशयः १८

नारद पु. १ अध्याय

यो विद्याच्चतुरो वेदान् साङ्गोपनिषदो द्विजः
न चेत्पुराणं संविद्यान्नैव स स्याद्विचक्षणः २००
इतिहासपुराणाभ्यां वेदं समुपबृंहयेत्
(ग) ब्रि-पु-बाउुं-१७१
बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रहरिष्यति २०१

वायु-पु-१ अध्याय

मात्स्यं कौर्मं तथा लैङ्गं शैवं स्कान्दं तथैव च
आग्नेयं च षडेतानि तामसानि निबोध मे
वैष्णवं नारदीयं च तथा भागवतं शुभम्
गारुडं च तथा पाद्मं वाराहं शुभदर्शने
सात्त्विकानि पुराणानि विज्ञेयानि शुभानि वै
ब्रह्माण्डं ब्रह्मवैवर्तं मार्कण्डेयं तथैव च
भविष्यं वामनं ब्राह्मं राजसानि निबोध मे
सात्त्विका मोक्षदाः प्रोक्ता राजसाः सर्वदा शुभाः
तथैव तामसा देवि निरयप्राप्तिहेतवः

पद्मपु. उ. ख. २६३ अध्याय

अत्र सर्गो विसर्गश्च स्थानं पोषणमूतयः
मन्वन्तरेशानुकथा निरोधो मुक्तिराश्रयः।
दशमस्य विशुद्ध्यर्थं नवानामिह लक्षणम्
वर्णयन्ति महात्मानः श्रुतेनार्थेन चाञ्जसा

भा. २ स्कं. १० अध्याय

जातिशुद्धिसमायुक्तं साधुशब्दोपशोभितम्
पूर्वपक्षोक्तिसिद्धान्तं परिनिष्ठासमन्वितम् ३
शिष्टज्ञानो यथाविद्धं वेदब्राह्मणसंमतम्
सज्जनानां च सर्वेषामाह्लादजननं हि यत् ४
यथा युक्तानां ऋषीणां सिद्धिर्यास्तां यथा मताः।
तथेह सर्वशास्त्राणां महाभारतमुत्तमम् ५

मार्क. पु. १ अध्याय

रामायणं महाकाव्यं कृतं वाल्मीकिना स्वयम्
तेन रामचरित्रं यत् वर्णितं तेन सर्वथा
सर्वे धर्माः सुसंसिद्धा वर्णिता सविशेषतः
यस्य तेहेसमासेन हि लिखितं कलौ हरिः!
न तत्र विपदः [illegible] नास्मिन् शत्रुरेव च
सन्ति [illegible] यत्नं तु [illegible] पठते धर्मलक्षणः
अथ तेषु हृदये [illegible] सर्वविद्यानामेव [illegible]

बृहद्धर्मपु. २६ अध्याय

पौरुष 206

अकृत्वा मानुषं कर्म यो दैवमनुवर्तते ।
वृथा श्राम्यति संप्राप्य पतिं क्लीबमिवाङ्गना ॥ 20
यथा तैलक्षयाद्दीपः प्रह्रासमुपगच्छति ।
तथा कर्मक्षयाद्दैवः प्रह्रासमुपगच्छति ॥ 21

महाभारत अनु.प. ६ अध्याय

विक्लवो वीर्यहीनो यः स दैवमनुवर्तते ।
वीराः संभावितात्मानो न दैवं पर्युपासते ॥ १६
दैवं पुरुषकारेण यः समर्थः प्रबाधितुम् ।
न दैवेन विपन्नार्थः पुरुषः सोऽवसीदति ॥ १७

वा.रा.-२। यो.का.
२३ सर्ग

स्वभावात् यान्तमायान्ति [illegible] यान्ति [illegible]
नरा मरणमृत्यवः [illegible]
मत्स्यपु. [illegible]

तथा [illegible] सर्वे [illegible]
[illegible] ॥ ४१
मत्स्यपु. १२ अध्याय

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ६२

सर्व. २ अध्या.

प्रणव

207

[illegible] यत्य दमसमनानि तर्क [illegible] सवीगल म
[illegible] ति यदि [illegible] [illegible] [illegible] नने
[illegible] हे सहृदय अवीमो मिन्योन्नल १६
गन्धिवादारं [illegible] [illegible] वांकरस
नकर वार्ड दारं गान्या यो यदि [illegible]ति
नगर नल १६ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] नवरम [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] १७

[illegible]
[illegible]
१६-१७

N0 208

। प्रणव ।। विधि:

आसनस्थ स्तु युञ्जीत कृत्वा च प्रणवं हृदि।
पार्ष्णिभ्यां लिङ्गवृषणौ स्पृष्ट्वा त्वेकाग्र मानसः ।। ७२

गरुड़ पु. २३ अध्याय

जपकाले न भाषेत पश्चान्न प्रेक्षयेद्बुधः।
न कम्पयेच्छिरो ग्रीवां दन्तान्नैव प्रकाशयेत् ।। ९१
गुह्यका राक्षसाः सिद्धा हरन्ति प्रसभं यतः।
एकान्ते तु शुचौ देशे तस्माज्जप्यं समाचरेत् ।। ९२

कूर्म पु. उत्तर विभाग १९ अ.

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म गुहायां निहितं पदम्।
ओमित्येते वेदा स्त्रयो लोका स्त्रयोऽग्नयः ।। ६
विष्णुक्रमा स्त्रय स्त्वेते ऋक् सामानि यजूंषि च। ७
मासे मासे तु यो यज्ञेन यो यजेत शतं समाः
न स तत्प्राप्नुयात्पुण्यं यथा मामुपासनात् १९
अब्बिन्दुं यः कुशाग्रेण मासे मासे पिबेन्नरः
संवत्सरं शतं पूर्णं मात्रया तदवाप्नुयात् ।। २०

वायु पु. २० अध्याय

प्रणवं ओपनिषदं द्वादशाक्षर पञ्चकं
अष्टाक्षर महावाक्यं मित्यादीनां च यो जपः। २०
स्वाध्यायश्च समाख्यातो योगः साधन मुत्तमम्
स्वाध्यायं यस्त्यजेन्मूढ स्तस्य योगो न सिध्यति २१
योगं विनापि स्वाध्यायैः पापनाशो भवेद् ध्रुवम्
स्वाध्याये स्तूयमानास्तु प्रसीदन्ति देवताः २२

नारद पु. ३३ अध्याय

यस्तु
संन्यासमालम्ब्य विरक्तः प्रीति संयुतः।
यावज्जीवं जपेद्युक्तः प्रणवं ब्रह्मणो वपुः ।।
अथवा शतरुद्रीयं जपेदामरणाद् द्विजः १००
एकाकी जित चित्तात्मा स याति परमां गतिम् १०१

कूर्म पु. उत्तर विभाग ११ अ.

ओंकारश्चाथ शब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा
कण्ठं भित्त्वा विनिर्यातौ तस्मान्माङ्गलिकावुभौ १०

नारद पु. ५१ अ.

इह चपर भाग्मानं प्रंथ तं विश्वस्य ...
विश्वपाद शिरोग्रीवं विश्वेशं विश्वभावनम् २

209

तत्प्राप्ये महत्पुण्यं ओमित्येकाक्षरं जपेत्।
तदेवाध्ययनं तस्य स्वरूपं शृण्वतः परम् ॥ (३)
अकारश्च तथोकारो मकारश्चाक्षरत्रयम्।
एता एव त्रयो मात्राः सात्त्वराजसतामसाः ॥ (४)
निर्गुणा योगिगम्यान्या चार्द्धमात्रोर्द्ध्वसंस्थिता।
गान्धारीति च विज्ञेया गान्धारस्वरसंश्रया ॥ (५)
पिपीलिकागतिस्पर्शा प्रयुक्ता मूर्द्ध्नि लक्ष्यते
यथा प्रयुक्त ओंकारः प्रतिनिर्याति मूर्द्धनि। (५)
तथोंकारमयो योगी त्वक्षरे त्वक्षरो भवेत्
प्राणो धनुः शरो ह्यात्मा ब्रह्म वेध्यमनुत्तमम् (६)
अप्रमत्तेन वेद्धव्यं शरवत्तन्मयो भवेत्
ओमित्येतत्त्रयो वेदास्त्रयो लोकास्त्रयोऽग्नयः
विष्णुर्ब्रह्मा हरश्चैव ऋक् सामानि यजूंषि च
मात्राः सार्द्धाश्च तिस्रश्च विज्ञेयाः परमार्थतः —
तत्र युक्तस्तु यो योगी स तल्लयमवाप्नुयात्
अकारस्त्वथ भूर्लोक उकारश्चोच्यते भुवः (१०)
सव्यञ्जनो मकारश्च स्वर्लोकः परिकल्प्यते
व्यक्ता तु प्रथमा मात्रा द्वितीयाव्यक्तसंज्ञिता।
मात्रा तृतीया चिच्छक्तिरर्द्धमात्रा परं पदम्
अनेनैव क्रमेणैता विज्ञेया योगभूमयः
ओमित्युच्चारणात्सर्वं गृहीतं सदसद्भवेत्
ह्रस्वा तु प्रथमा मात्रा द्वितीया दीर्घसंयुता
तृतीया च प्लुतार्द्धाख्या वचसः सा न गोचरा।
इत्येतदक्षरं ब्रह्म परमोंकारसंज्ञितम् (१४)
यस्तु वेद नरः सम्यक् तथा ध्यायति वा पुनः
संसारचक्रमुत्सृज्य त्यक्तत्रिविधबन्धनः। १५
प्राप्नोति ब्रह्मणि लयं परमे परमात्मनि
अक्षीणकर्मबन्धश्च ज्ञात्वा मृत्युमरिष्टतः।
उत्क्रान्तिकाले संस्मृत्य पुनर्योगित्वमृच्छति
तस्मादसिद्धयोगेन सिद्धयोगेन वा पुनः
ज्ञेयान्यरिष्टानि सदा येनोत्क्रान्तौ न सीदति

मार्कण्डेयपुराण, ४२
अध्याय

प्रतिज्ञा

अवलिप्ते न जानासि त्वत्तः प्रियतमो मम
मनुजो मनुजव्याघ्राद्रामादन्यो न विद्यते ५
तेनाजय्येन मुख्येन राघवेण महात्मना
शपे ते जीवनार्हेण ब्रूहि यन्मनसेप्सितम् ६
यं मुहूर्तमपश्यंस्तु न जीवेयमहं ध्रुवम्
तेन रामेण कैकेयि शपे ते वचनक्रियाम् ७
आत्मना वात्मजैश्चान्यैर्वृणे यं मनुजर्षभम्
तेन रामेण कैकेयि शपे ते वचनक्रियाम् ८
सत्यसन्धो महातेजा धर्मज्ञः सत्यवाक्छुचिः
वरं मम प्रददात्येष सर्वे शृण्वन्तु देवताः १६

वा० रा० अयो० कां० ११ सर्ग

अभिषेकसमारम्भो राघवस्योपकल्पितः।
अनेनैवाभिषेकेण भरतो मेऽभिषिच्यताम् २६
नव पञ्च च वर्षाणि दण्डकारण्यमाश्रितः।
चीराजिनधरो धीरो रामो भवतु तापसः २७
भरतो भजतामद्य यौवराज्यमकण्टकम्
एष मे परमः कामो दत्तमेव वरं वृणे २८
अद्यैव हि प्रपश्येयं प्रयान्तं राघवं वने २९

सागरः समये कृत्वा न वेलामतिवर्तते
समये भारते वाक्ये पर्वतीन्मनुष्यरात् ४४ (बाल० ३१ कां० १६ सर्ग)
भवांस्तु धर्मोऽधर्मो वा सत्येनायं प्रतिवादनम्
मन्त्रयस्व सकृत्ते मद्यं न हन्तव्यमिति ~~[illegible]~~

प्रतिज्ञा ६६

वा० रा० अ० कां० ~~[illegible]~~ ?? सर्ग

यस्तु राज्ञा स्थितो धर्मे मित्राणामुपकारिणः
मिथ्या प्रतिज्ञां कुरुते को नृशंसतरस्ततः ८
शतं समश्वानृते हन्ति सहस्रं तु गवानृते
आत्मानं स्वजनं हन्ति पुरुषः पुरुषानृते ९

वा० कि० कां० ३४ स०

अशीतिं तु पुरः कृत्वा पूर्वं कृतोपकारिणाम्
आशां संश्रुत्य यो हन्ति स लोके पुरुषाधमः ७१

वा० रा० कि० कां० ३० सर्ग

~~यो नद्यो यास्त्रातिष्ठन्त खसं वा याद्वाव~~ २

आपः तास्ते प्रजाः सर्वाः क्लीव सोप प्रजाय सम ३

यो रात्रिं जायते जीवो यां रात्रिं क्रोविनद्यति

रात्रि छिन्नमायाह यदृयतद्वाल तत्स भाद्गत ४

य ब्रूतस्य दुर्तंकि त्रिविद्गां यो मनसिन

तपस्त प्र म योवाचि सर्व तस्योप हन्यते ५

महा-भद्रहल्लवी
विभाव्य

बो
प्रातिश्रुत्य कादिकीर्ति उक्तं वन्न मद्रवी तः

~~हिन्दुओं के ... कु ...~~।

इ घरपत्नि ~~...~~ ययो मध्यो नहलाद्रुमेकिल मेय ८

वा.दा. वालकंठ-शास्त्री

पृष्ठ P.

पृ 37 A

पद्ममर्धासनञ्चापि तथा स्वस्तिकमासनम्
आस्थाय योगं युञ्जीत कृत्वा च प्रणवं हृदि २८
समः समासनो भूत्वा संहृत्य चरणावुभौ
संवृतास्यस्तथैवोरू सम्यग्विष्टभ्य चाग्रतः २९
पार्ष्णिभ्यां लिङ्गवृषणावस्पृशन् प्रयतः स्थितः
किञ्चिदुन्नामितशिरा दन्तैर्दन्तान्न संस्पृशेत् ३०
संपश्यन्नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन्
रजसा तमसो वृत्तिं सत्त्वेन रजसस्तथा ३१
संछाद्य निर्मले सत्त्वे स्थितो युञ्जीत योगवित्
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः प्राणादीन्मन एव च ३२
निगृह्य समवायेन प्रत्याहारमुपक्रमेत्
यस्तु प्रत्याहरेत्कामान् सर्वाङ्गानीव कच्छपः ३३
सदात्मरतिरेकस्थः पश्यत्यात्मानमात्मनि
स बाह्याभ्यन्तरं शौचं निष्पाद्याकण्ठनाभितः ३४
पूरयित्वा बुधो देहं प्रत्याहारमुपक्रमेत्
प्राणायामा दश द्वौ च धारणा साभिधीयते ३५
द्वे धारणे स्मृते योगे योगिभिस्तत्त्वदर्शिभिः
तथा वै योगयुक्तस्य योगिनो नियतात्मनः ३६
सर्वे दोषाः प्रणश्यन्ति स्वस्थश्चैवोपजायते
वीक्षते च परं ब्रह्म प्राकृतांश्च गुणान् पृथक् ३७
मार्क. पु. ३९ अध्याय

प्राणः स्वदेहजो वायुरायामस्तन्निरोधनम् ३०
सव्याहृतिं सप्रणवां गायत्रीं शिरसा सह
त्रिर्जपेदायतप्राणः प्राणायामोऽयं नामतः ३१
रेचकः पूरकश्चैव प्राणायामोऽथ कुम्भकः
रेचको बाह्यनिःश्वासः पूरकस्तन्निरोधनम् ३२
साम्येन संस्थितिर्या सा कुम्भकः परिगीयते ३३
कूर्म पु. उत्तर विभाग ११ अध्याय

प्रत्याख्यान 2/3

नाहे विसे मिनियो लोग सन्याद इस्थ सिकार

न स्थान व्यव न मि न्यो विधा वि प्रप्रसत्य नाते

पदूय हाथमी लो वे डाकि नेपवे ते धनाद वव

तस्य त्याग निमि ले वि वि प्रतस्थ पत्र तेलवे तद्

व का मनोरथ तस्य पूरे येगी/वनत्यप,

प्रतिज्ञ स्तुत्यादानेन पे नि नो वि धर्मगते

मा द [illegible] २०५ पर्व

बल 214

सर्वं बलवतां पथ्यं सर्वं बलवतां शुचि
सर्वं बलवतां धर्मः सर्वं बलवतां स्वकम्

महा० आश्रम० पर्व
३०।२४

हे क्रियाणां बले ते ते ब्राह्मणानां दयाबलम्
दानं मानं जितं क्षमा दृष्टं सर्वं गोचरते

महा० शान्ति पर्व
९७।३५

विद्वानेव हि बलं ... प्रति
याति विद्यां ...

व्र व्रत

215

न धर्मस्यापदेशेन पापं कृत्वा व्रतं चरेत्
व्रतेन पापं प्रच्छाद्य कुर्वन् स्त्रीशूद्रदम्भनम् ॥
प्रेत्येह चेदृशो विप्रो गर्ह्यते ब्रह्मवादिभिः।
छद्मना चरितं यच्च व्रतं रक्षांसि गच्छति ॥

कूर्म पु. उत्तरविभाग
16 अध्याय

ब्रह्मचर्यं अहिंसा च क्षमा शौचं तपो दमः।
सन्तोषः सत्यमास्तिक्यं व्रताङ्गानि विशेषतः ॥

कूर्म पु. उत्तरभाग
11 अध्याय

ब्रह्म

स्नातं तेन समस्ततीर्थसलिलै सैर्दत्ताच सर्वावनिः
यज्ञानां च कृतं सहस्त्रमखिलाः देवाश्च सम्पूजिताः
संसाराच्च समुद्धृताः स्वपितरस्त्रैलोक्यपूज्योऽप्यसौ
यस्य ब्रह्मविचारणे क्षणमपि स्थैर्यं मनः प्राप्नुयात्

स्वामी विशुद्धदेवानन्दगिरि

ब्रह्म

यद्वाचानभ्युदितं येन वागभ्युद्यते
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ४
यन्मनसा न मनुते येनाहुर्मनो मतम्
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते
यच्चक्षुषा न पश्यति येन चक्षूंषि पश्यति
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते
यच्छ्रोत्रेण न शृणोति येन श्रोत्रमिदं श्रुतम्
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते
यत्प्राणेन न प्राणिति येन प्राणः प्रणीयते
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ८

केनोपनिषत्
प्र. खं. ४-८

[illegible] वाचो निवर्तन्ते अप्राप्य मनसा सह
[illegible] तदेव ब्रह्म [illegible]
[illegible]
[illegible] १

[illegible] उपनिषत्
द्वि. अ. [illegible] वल्ली

यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते १४

कठोपनिषत्
द्वि. अ. तृ. वल्ली
१४

ब्रह्म 2/7

आचार्यकुलाद्वेदमधीत्य यथाविधानं गुरोः कर्मातिशेषेणाभिसमावृत्य कुटुम्बे शुचौ देशे स्वाध्यायमधीयानो धार्मिकान्विदधदात्मनि सर्वेन्द्रियाणि संप्रतिष्ठाप्याहिंसन्सर्वभूतान्यन्यत्र तीर्थेभ्यः स खल्वेवं वर्तयन्यावदायुषं ब्रह्मलोकमभिसम्पद्यते न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तते

छान्दोग्य 6 प्रपाठक

~~द्वादशसमवेत्य चतुरश्च द्वौ ब्रह्मचर्याश्रमस्थः
समेति च समवेत्य तुर्यमसेति राश्रमस्य
ब्रह्मचर्यं तत्तोऽन्यमन्ये वदन्ति गार्हस्थ्यं
उत्कृष्टमाहुर्मनीषिणस्तानि येषां मतानि सेवा यद्
अविनाशोऽस्य सत्यस्य च तत्तोऽपि भावतः
मित्वा शरीरं भूतानां अहिंसा प्रतिपद्यते
तस्माद्धि वक्ष्यति तत्त्वं तेनेह स्थावरजङ्गमाः
सर्वे भूतेषु सन्तं न वै ब्रह्माण्डं तथा सर्वाणि
अध्यात्मं च सतः पार्थ तत्त्वेन जीविताः
समताय सर्वेषु भूतेषु संयतस्य प्रवर्तते~~

म.भा. आश्व. ४९

(initials)

ब्रह्म 218

देहमात्मन्यहं बुद्ध्या मन्यते नाहमत्र ते
तावन्निवर्त्तते संसारदुःखं ब्रह्मस्वरूपवर्जितम्
स्वप्रकाशं जगद्धेतुं ह्येकमीतं गुणातीतम्
नित्यं विशुद्धमानन्दं स्वभासा भासयज्जगत्
नादिर्ह्रस्वो लोहितश्चतुर्भिर्वर्णैर्न पीतो न
श्रुतिर्नैव धृतिर्न घ्राणं न चक्षुः स्पर्शविवर्जितम्
ज्योतिर्मनिर्दिष्टं परमहः स्वप्रकाशमनामकं चित्
प्रविश्य मनसा दृष्टं बुद्ध्याऽपि न गोचरम्
तस्यावतारं वदन्ति शुद्धसत्त्वाभिधानकम्
सर्वलोकजनजातानां रक्ष्यं यत्नसदाहरिः

पद्म पु. उ. खं. 29 अध्याय

कामानामात्मनि होमश्च तीर्णस्य समाहितः।
सर्वभूतस्य हृदयाज्ज्ञातो ब्रह्म भूयाय कल्पते॥ २१
दृष्टिपातस्य निरोधेन सर्वशान्तिमयो हि तत्
मुने जीवनदस्यारागात् दृश्यमानानिर्व्यासिचक्षुः २२
यथाग्निरिन्धनैर्हीनो महाज्योतिः प्रकाशते
तथैव हृदि निरोधेन महात्मा संप्रकाशते २३

प्रभा. उत्तरार्द्ध
४२ अध्याय

तितिक्षया करुणया मैत्र्या चाखिलजन्तुषु
समत्वेन च सर्वात्मा भगवान् सम्प्रसीदति १३
सम्प्रसन्ने भगवति पुरुषः प्राकृतैर्गुणैः
विमुक्तो जीवनिर्मुक्तो ब्रह्म निर्वाणमृच्छति १४

श्रीभा. ४ स्कं. ११ अध्याय

यदा न कुरुते भावं सर्वभूतेषु पापकं
कर्मणा मनसा वाचा ब्रह्म सम्पद्यते तदा १९
यदा परान्न बिभेति परे चास्मान्न बिभ्यति
यदा न निन्देन्न द्वेष्टि ब्रह्म सम्पद्यते तदा २०
शि. कृ. पृ. ६८ अध्याय

(सर्वभूतहिते रताः)

स्वमाचारनिरताः स्वधर्मेषु सदा द्विजाः
अहिंसिनो दमा गतासूया प्रयान्ति ब्रह्मसंसदम् ९३
परोपदेशनिरता वीतरागा विमत्सराः
हरिपादार्चनरताः प्रयान्ति ब्रह्मणः पदम् ९४
सत्सङ्गमुदा निरताः सर्वभूतहिते रताः
परापवादविमुखाः नयन्ति परमालयम् ९५
नित्यं हरिहरता ये च ब्रह्मण्याश्च गोप्रियाः
परस्त्रीगमनविमुखाः न यान्ति यममालयम् ९६
जितेन्द्रिया जितक्रोधाः शान्ता दान्ताः सुशीलिनः
ब्राह्मणानां हितकराः प्रयान्ति परमं पदम्
११८
नारद पु. १२ अध्याय

ब्रह्मघातक 220

ब्रह्महा च सुरापी च स्तेयी च गुरुतल्पगः।
महापातकिनस्त्वेते तत्संयोगी च पञ्चमः॥ २२
यत्किंचिद् वचनाद्वाक्यं ब्राह्मणानां च नित्यशः
आदेशी च ... विक्रेता कर्ता च ब्रह्मघातकः॥ २३
ब्राह्मणान्यः समाहूय हास्यार्थं नितिमनादिकं
पश्चान्नास्तीति यो ब्रूयात्तमाहुर्ब्रह्मघातकम्॥ २४
यस्य ... वृत्तिं न्यायतस्ते वद्धाभि ... घात
... पुष्पाहीनं तमाहुर्ब्रह्मघातिनम्॥
... ... नां पानाद्यैर्मालयाथिनाम्॥ २२
आत्मानं ... समाहुर्ब्रह्मघातकम्॥
... भोजनार्थं गच्छतो ब्राह्मणस्य च।
समा ... समाहुर्ब्रह्मघातकम्॥
... प्रपान ... तो ... ब्राह्मणस्य
... समाहुर्ब्रह्मघातकम्॥
प्रत्यक्षं ... ... लोकवेदितम्
विनाशयति यो ब्रूते तमाहुर्ब्रह्मघातकम्॥
... विद्याधनमदेन वा
... सर्वान् तमाहुर्ब्रह्मघातकम्॥
परनिन्दा ... ... ॥
आत्मनो ... ब्रह्महत्यां ... दीर्तितः
आत्मनो ... ...
... ...
... ब्रह्महत्यां ... ... ते
नित्यं प्रति ... प्रायश्चित्तं ... ॥ २
अथ मिश्रान् ... ब्रह्महत्यासमानि च

नारद ... ९४

मैथुनस्याप्रवृत्तिर्हि मनोवाक्कायकर्मभिः
ब्रह्मचर्यमिति प्रोक्तं यतीनां ब्रह्मचारिणाम् १६
इह वैखानसानां च विदाराणां विशेषतः
सदाराणां गृहस्थानां तथैव च वदामि च १७
स्वदारे विधिवत्कृत्वा निवृत्तिश्चान्यतः सदा
मनसा कर्मणा वाचा ब्रह्मचर्यमिति स्मृतम् १८
स्त्रियः सदा परित्यज्य संगं नैव च कारयेत्
कुणपेषु यथा चित्तं तथा कुर्याद्विचक्षणः २१
विण्मूत्रोत्सर्गकालेषु बहिर्भूमौ यथा मतिः
तथा कार्या रतौ चापि स्वदारे चान्यतः कुतः २२
भोगेन तृप्तिर्नैवास्ति विषयाणां विचारतः
तस्माद्विरागः कर्तव्यो मनसा कर्मणा गिरा २३
लिं॰ पु॰ ८ अध्याय

कर्मणा मनसा वाचा सर्वावस्थासु सर्वदा
सर्वत्र मैथुनत्यागं ब्रह्मचर्यं प्रचक्षते १८
कू॰ पु॰ उत्तर विभाग
११ अध्याय

सर्वत्र मैथुनत्यागो ब्रह्मचर्यं प्रकीर्तितम्
ब्रह्मचर्यपरित्यागी ज्ञानवानपि पातकी १९
सर्वसङ्गपरित्यागी मैथुनं यस्तु वर्तते
स चण्डालसमो ज्ञेयः सर्ववर्णबहिष्कृतः २०
यस्तु योगरतो विप्रो विषयेषु स्पृहान्वितः २१
तत्संभाषणमात्रेण ब्रह्महत्यामवाप्नुयात्
सर्वसङ्गपरित्यागी पुनः सङ्गी भवेद्यदि
तत्सङ्गसङ्गिनः सङ्गान्महापातकदोषभाक् २२
नारद पु॰ ३३ अध्याय

ब्रह्मचर्यं तपः सारं ब्रह्मचर्यं परं तपः
क्रियायुक्तः सकलः स्याद् ब्रह्मचर्यं चिरं चरेत् ९२
ब्रह्मचर्यप्रभावेण एव ऊर्ध्वं प्रवर्तते ९४
ब्रह्मचर्यात्परं नास्ति अभिप्रायेण कुत्रचित्
स्कं॰ पु॰ नागर खं॰ ३३।३१

ब्रह्मचर्य 222

ब्रह्मचारी गुरुकुले वसन् दान्तो गुरोर्हितम्
आचरन् दासवन्नीचो गुरौ सुदृढसौहृदः ॥ १
सायं प्रातरुपासीत गुर्वग्न्यर्कसुरोत्तमान्
सन्ध्ये उभे च यतवाग् जपन् ब्रह्म समाहितः ॥ २
छन्दांस्यधीयीत गुरोराहूतश्चेत् सुयन्त्रितः
उपक्रमेऽवसाने च चरणौ शिरसा नमेत् ॥ ३
मेखलाजिनवासांसि जटादण्डकमण्डलून्
बिभृयादुपवीतं च दर्भपाणिर्यथोदितम् ॥ ४
सायं प्रातश्चरेद्भैक्ष्यं गुरवे तन्निवेदयेत्
भुञ्जीत यद्यनुज्ञातो नो चेदुपवसेत् क्वचित् ॥ ५
सुशीलो मितभुग्दक्षः श्रद्दधानो जितेन्द्रियः
यावदर्थं व्यवहरेत् स्त्रीषु स्त्रीनिर्जितेषु च ॥ ६
वर्जयेत् प्रमदागाथामगृहस्थो बृहद्व्रतः
इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्त्यपि यतेर्मनः ॥ ७
केशप्रसाधनोन्मर्दस्नपनाभ्यञ्जनादिकम्
गुरुस्त्रीभिर्युवतिभिः कारयेन्नात्मनो युवा ॥ ८
नन्वग्निः प्रमदा नाम घृतकुम्भसमः पुमान्
सुतामपि रहो जह्यादन्यदा यावदर्थकृत्
अञ्जनाभ्यञ्जनोन्मर्दस्त्र्यवलेखामिषं मधु
स्रग्गन्धलेपालङ्कारांस्त्यजेयुर्ये धृतव्रताः ॥ १२

भा० ७ स्क० १२ अध्याय

निष्कामत्वे ब्रह्मचर्ये निर्विकुर्लावकर्तुं सदा
निर्द्वन्द्वः सततं नित्यं ज्यायस्त्वं देहिनः वेदता
स्वप्ने हि रजसा देही तमसा चाभिभूयते
देहान्तरमिवापन्नश्चरत्यपगतस्मृतिः
ज्ञानाभ्यासाज्जागरिता जितनिद्रा सार्धमनन्तरम्
विरजा नपुमानेवा यान्तु सञ्जोगाभिर्वानिर्वा सदा

म० भा० शां० प० २१५

दण्डी च मेखली चैव ह्यधःशायी तथा जटी
गुरुशुश्रूषणे मौनं विद्याद्वै ब्रह्मचारिणः

पृष्ठ १६२
यजु० वे० ...

ब्रह्मचर्य

223

मैथुनस्य समाचारो न चिन्ता नानुभाषणम्
निवृत्तिर्ब्रह्मचर्यं तद् दृष्टेश्च त्यजनं तथा २२

ब्रह्माण्डपु. उ. [illegible] ६३ अध्या.

to be used at [illegible]

ब्रह्मचर्येऽभियुक्तो हि द्विजः स्वर्गेषु पूज्यते
ब्रह्मचर्यं परं धाम ब्रह्मचर्यं परं तपः
ब्रह्मचर्यं परं यज्ञो ब्रह्मचर्यं परं पदम्
ब्रह्मचर्येण देवत्वं [illegible] कामभावमनुयान्ति
अदैवं दैवतं कुर्याद् दैवतं चाप्यदैवतम्
कुर्यात् [illegible] लोकांस्त्रीन् वान्यान् ब्रह्मचर्यतपोबलात्

विष्णुपु. [illegible] खं. २२ अ.

~~मन्त्राः सिद्धिमुपैष्यन्ति [illegible] ब्रह्मचर्येण मानवः~~
~~[illegible] इति [illegible] २६~~

म.भा.

भिक्षाचर्या च शुश्रूषा गुरोः स्वाध्याय एव च
सन्ध्याकर्माग्निकार्यं च धर्मोऽयं ब्रह्मचारिणाम्

कू.पु. [illegible] अध्या.

कालोपनयनः सम्यक् ब्रह्मचारी गुरोर्गृहे
वसेन्नित्यं धर्मोऽस्य यत्तत्तेन निबोध मे
स्वाध्यायोऽध्ययनं नित्यं अग्न्याधानं भिक्षाटनं तथा
गुरोर्निवेद्य तच्चान्नमनुज्ञातेन सर्वदा
गुरोः कर्मणि सोद्योगः सम्यक् प्रीत्युपपादनम्
तेनाहूतः पठेच्चैव तत्परो नान्यमानसः
एकं द्वौ सकलान्वापि वेदान्प्राप्य गुरोर्मुखात्
अनुज्ञातोऽथ वन्दित्वा दक्षिणां गुरवे ततः
गार्हस्थ्याश्रमकामस्तु गार्हस्थ्याश्रममावसेत्
वानप्रस्थाश्रमं वापि चतुर्थं स्वेच्छयात्मनः
तत्रैव वा गुरोर्गेहे द्विजो निष्ठामवाप्नुयात्
गुरोरभावे तत्पुत्रे तच्छिष्ये तत्सुते विना
शुश्रूषुर्निरभिमानो ब्रह्मचर्याश्रमं वसेत् ३

मार्कं. पु. २८ अ.

आहूताध्यायी गुरुकर्मस्वचोद्यः पूर्वोत्थायी चरमं चोपशायी
मृदुर्दान्तो धृतिमानप्रमत्तः स्वाध्यायशीलः
सिद्ध्यति ब्रह्मचारी

म.भा. उ.प. ४४ अ.

ब्रह्मचर्य 224

यावित्तौ नवषा : स्त्रावका नतिरीला विरवरा :
कथं चिद्द [illegible] दवीनादामंत हुवेलस नोविदोद्द गद
कुरणपासि [illegible] से पुलंय [illegible] दहीछिद्द वंचलनव
तद्द देद्द गाते वि पदादात्मा वे देछव यतक
कमि [illegible] प सिवद्द माहंड दल [illegible] कनि लावतन
नेछवो वीहिदु भाहंड कुल : कु : प्रवर्तिले
देद्द भाहंड मले : पद्दसि नहिवे [illegible] लावतन
वीमले नद नारी लंद तातीनां नद कं पनद
छिद्द कुरणो पवताश्वावं सनाते मद्द गत दे देहद
अनत संद रवे तलेल द ऊल देहे कुल देनाम
[illegible] यामु भव व कलिसं पुरी पयुस [illegible] मे वच
वपजातलविति यापद : एरहव्रित्के चय
वानाधिलक पता [illegible] न देनांच हुसे रवाहुमांसि
मजो दे हेदिरा जातै हव चितैय्यानादव

म.भा. द्रो. प
१२२ [illegible]

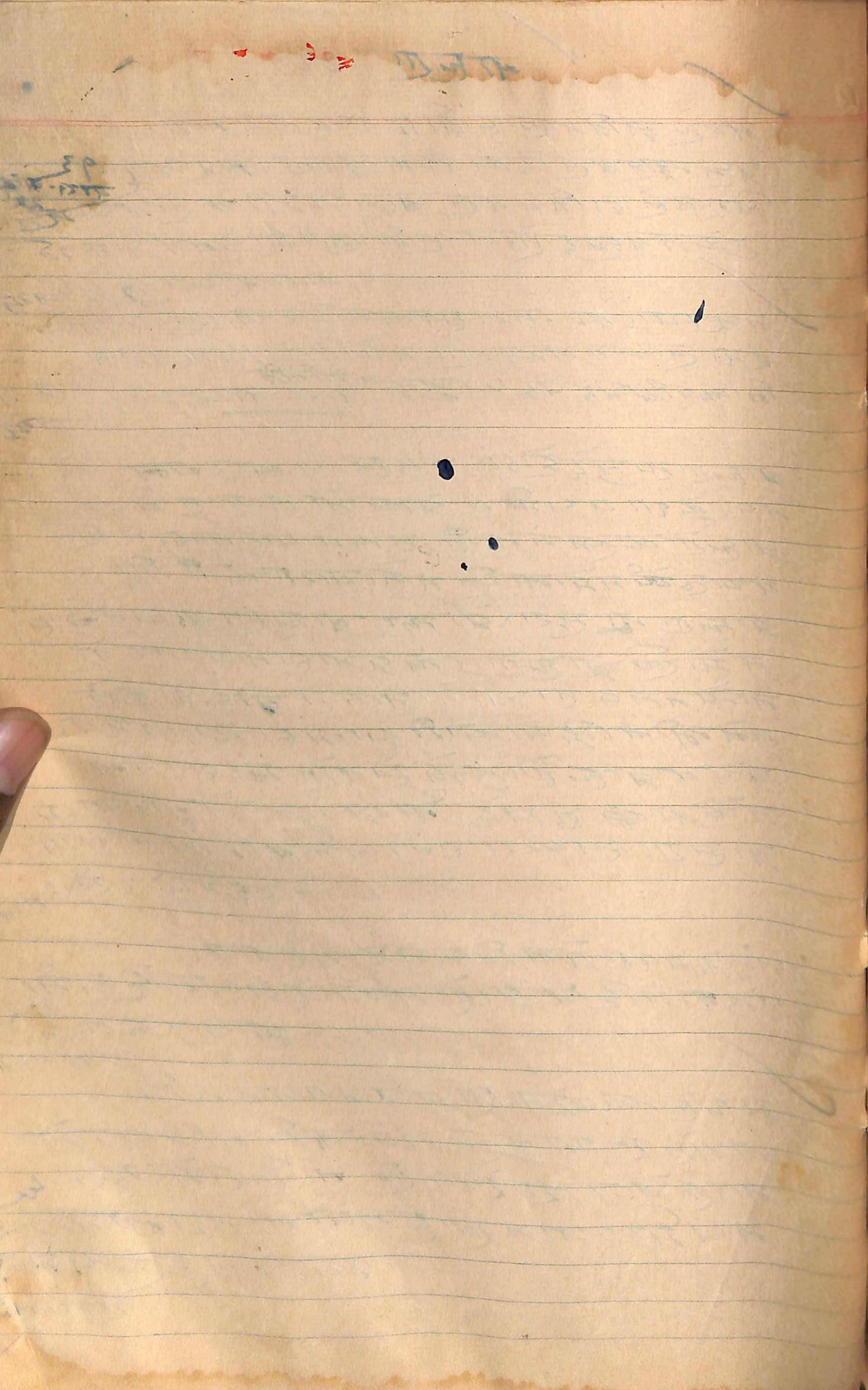
न बलं क्षत्रियस्याहुः ब्राह्मणा बलवत्तराः।
ब्रह्मन् ब्रह्मबलं दिव्यं क्षात्राच्च बलवत्तरम्॥ 13
वा.रा. बा.का. 54
धिग्बलं क्षत्रियबलं ब्रह्मतेजोबलं बलम्।
एकेन ब्रह्मदण्डेन सर्वास्त्राणि हतानि मे॥ 23
वा.रा. बा.का. 56 अध्याय

नमस्याः सर्वथा विप्राः नहि शान्तेषु सम्पालने
रतः स्वाध्याययज्ञरताः वयं नित्यं हि भूमिप
किं विप्रं किंचिद् वेद प्रायश्चित्तं च कारिणीं
वा.रा. बा.कां. 9 अध्याय

ब्राह्मणस्य तु देहोऽयं न सुखाय कदाचन
तपः क्लेशाय धर्माय प्रेत्य मोक्षाय सर्वदा
ब्राह्मणत्वं परं नास्ति सत्योपासनकारिणि
यथाहं सर्वभूतानां तथा मे ब्राह्मणाः प्रियाः
ब्राह्मणा भूसुराः प्रोक्ताः ब्राह्मणा ब्रह्मवर्चसः
न मोक्षं ब्राह्मणेषु तं प्रभाषन्ते यथा चारवौ
नास्ति नानपराधी वा जायते ब्राह्मणकुले
सर्वे नित्यक्रियाकारी धर्मसहायकाः परस्परम्
धर्मं च ब्राह्मणोऽस्त्येव देवदेवेश सर्वदा नित्यम्
तस्मै वा ब्रह्मणे नित्यं भूतानां प्रत्यक्षं दैवतं परम्
ब्राह्मणाः सर्वधर्माणां धर्मनिरीक्षणाः सदा
ब.इ. पु. उ.खं. २ अध्याय

अहं तोयपरः सर्वविप्राणां नहेतवे।
हा तु पापेहि विप्रा ये नाशयन्ते धर्मार्थाहितमो
196
स्कं.पु. के.खं. ३७ अध्याय

ब्राह्मणेभ्यः परं नास्ति पवित्रं पावनं भुवि
उपवासैस्तथा तुल्यं तपः कर्म न विद्यते
नास्ति वेदात्परं शास्त्रं नास्ति मातृसमो गुरुः। 48
न धर्मात्परमं तीर्थं नयेन्नान्तरां गतिं परम्
स्कं. पु. कौमा. खं. धर्माध्याय
२६ अध्याय

पृथिव्यां यानि तीर्थानि तानि तीर्थानि सागरे
सागरे यानि तीर्थानि विप्रपादे दक्षिणे तु तानि वै २५
विप्रपादोदकं चैव पापव्याधिविनाशनम्
सर्वतीर्थोदकसमं शान्तिपुष्टिप्रदं द्विजम् २६

ब्रह्मवैवर्त पु. प्र. ख.
२६ अध्याय

न बलं क्षत्रियस्याहुर्ब्राह्मणो बलवत्तरः
ब्रह्मन् ब्रह्मबलं दिव्यं क्षात्राद्धि बलवत्तरम् २२

वा. रा. बालकां
५६ सर्ग

प्रसादयन्महात्मानौ वीरान् संतोषितः ... तिरात्रिंवन
ज्ञानं दया च्युतात्मांश्च सत्यं च ब्रह्मसदोरणम्

भा. ९ स्कं. ११ अध्याय २१

यो वै न सहते युद्धः सदाचारसमन्वितः
सानुक्रोशो ह्यपि भवते तद्बुद्धिर्मातिकुले स ब्राह्मणः

म.भा. शां. प. १२८ अध्याय २८

जातकर्मादिभिर्यस्तु संस्कारैः संस्कृतः शुचिः
वेदाध्ययनसम्पन्नः षट्सु कर्मस्ववस्थितः २
शौचाचारस्थितः सम्यग्विघसाशी गुरुप्रियः
नित्यव्रती सत्यपरः स वै ब्राह्मण उच्यते ३
सत्यं दानमथाद्रोह आनृशंस्यं त्रपा घृणा
तपश्च दृश्यते यत्र स ब्राह्मण इति स्मृतः

म.भा. शां. प. १८९ अध्याय ४

निर्ममो निरहंकारो निःसङ्गो निष्परिग्रहः
बन्धुवर्गे च निःस्नेहः समलोष्टाश्मकाञ्चनः
भूतानां कर्मणि ... विविधे रमते अदाः
प्राणायामपरो नित्यं परध्यानपरायणः
सारखा ... पिता ... धर्मज्ञ ...
यजनो ... नाम्नेन ... ब्राह्मणः

स्कन्द पु. ... ख.
१५. अध्याय

ये शान्तदान्ताः श्रुतिपूर्णकर्णा
जितेन्द्रियाः प्राणिवधान्निवृत्ताः।
प्रतिग्रहे संकुचिताग्रहस्ता
स्ते ब्राह्मणास्तारयितुं समर्थाः॥ ९०
आश्वमेधिकपर्व … २०६ अध्या

विद्यालक्षणसम्पन्नाः सर्वत्राम्नायदर्शिनः।
एतान् ब्रह्मसमान् राजन् ब्राह्मणाः परिकीर्तिताः॥ २
ऋग्यजुःसामसम्पन्नाः ~~…~~ षट्कर्मस्ववस्थिताः।
एतान् देवसमान् राजन् ब्राह्मणान् भरतर्षभ॥ ३
गोऽश्वानि महिषाणां च वडवानां च यो …
… प्रतिपद्यते … सर्वकामान् …
… सर्वकामांश्च यो … भारत
निरवद्यान् … नित्यं …
अध्यापयति … वेदान्तयः। …
एतान् वै देवसमान् राजन् ब्राह्मणान् भरतर्षभ
अभ्यागतिकाः सर्वदान्ते सर्वे … नियः।
… धर्मे … राज्ञा … विधि …
आहुः … देवसमान् … यत्नात् …
एते … ब्राह्मणा … महाभाग …
… सर्वविद्याम् … यः …
एतान् वेदसमान् राजन् ब्राह्मणान् भरतर्षभ
यद्वा … सर्वे … निधि …
… तपोदानमेतद् ब्राह्मण लक्षणम्॥ ६

म.भा.-वो.-पर्व २७
२४ अध्याय

न ब्राह्मणैस्तुलये भूतमन्यत्
पश्यामि विप्राः किमतः परं तु।
यस्मिन् नृभिः प्रहुतं श्रद्धयाहम्
अश्नामि कामं न तथाग्निहोत्रे॥ ६६
भा. ५ स्कं: २ अध्याय

श्लोक २२८

स्तुतिमात्मीयनिन्दायां कुर्वन्नैवक्षमात्मनः । 10
येन पूर्णमिवाकाशं भवत्येकेन सर्वदा
शून्यं येन जनाकीर्णं तं देवा ब्राह्मणं विदुः । 11
येन केनचिदाच्छन्नो येन केनचिदाशितः ।
यत्र क्वचन शायी च तं देवा ब्राह्मणं विदुः । 12
अहेरिव गणाद् भीतः सन्मानान्मरणादिव
कुणपादिव च स्त्रीभ्यस्तं देवा ब्राह्मणं विदुः । 13
न क्रुध्येन्न प्रहृष्येच्च मानितोऽमानितश्च यः ।
सर्वभूतेष्वभयदस्तं देवा ब्राह्मणं विदुः । 14

म. भा. शान्ति पर्व 267 अध्याय

सोऽमाद्यायविज्ञानं सर्वमेवदमः शमः ।
मध्यमामनिरतशानमेतद्ब्राह्मणलक्षणम् 2

[illegible]
12 अध्याय

स्तुतिमात्मीयनिन्दायां कुर्वन्नैवक्षमात्मनः ।

[illegible] 56

नाभिनन्देत मरणं नाभिनन्देत जीवितम्
कालमेव निरीक्षेत निर्देशं भृतको यथा 3?
विमुक्तः सर्वसङ्गेभ्यो मुनिराकाशवत् स्थितः ।
विष्णुप्रियकरः शान्तस्तं देवा ब्राह्मणं विदुः । 35
जीवितं यस्य धर्मार्थं धर्मोऽरत्यर्थमेव च
अहोरात्राणि पुण्यार्थं तं देवा ब्राह्मणं विदुः 36
निराशिषमनारम्भं निर्नमस्कारमस्तुतिम्
अक्षीणं क्षीणकर्माणं तं देवा ब्राह्मणं विदुः ।

37

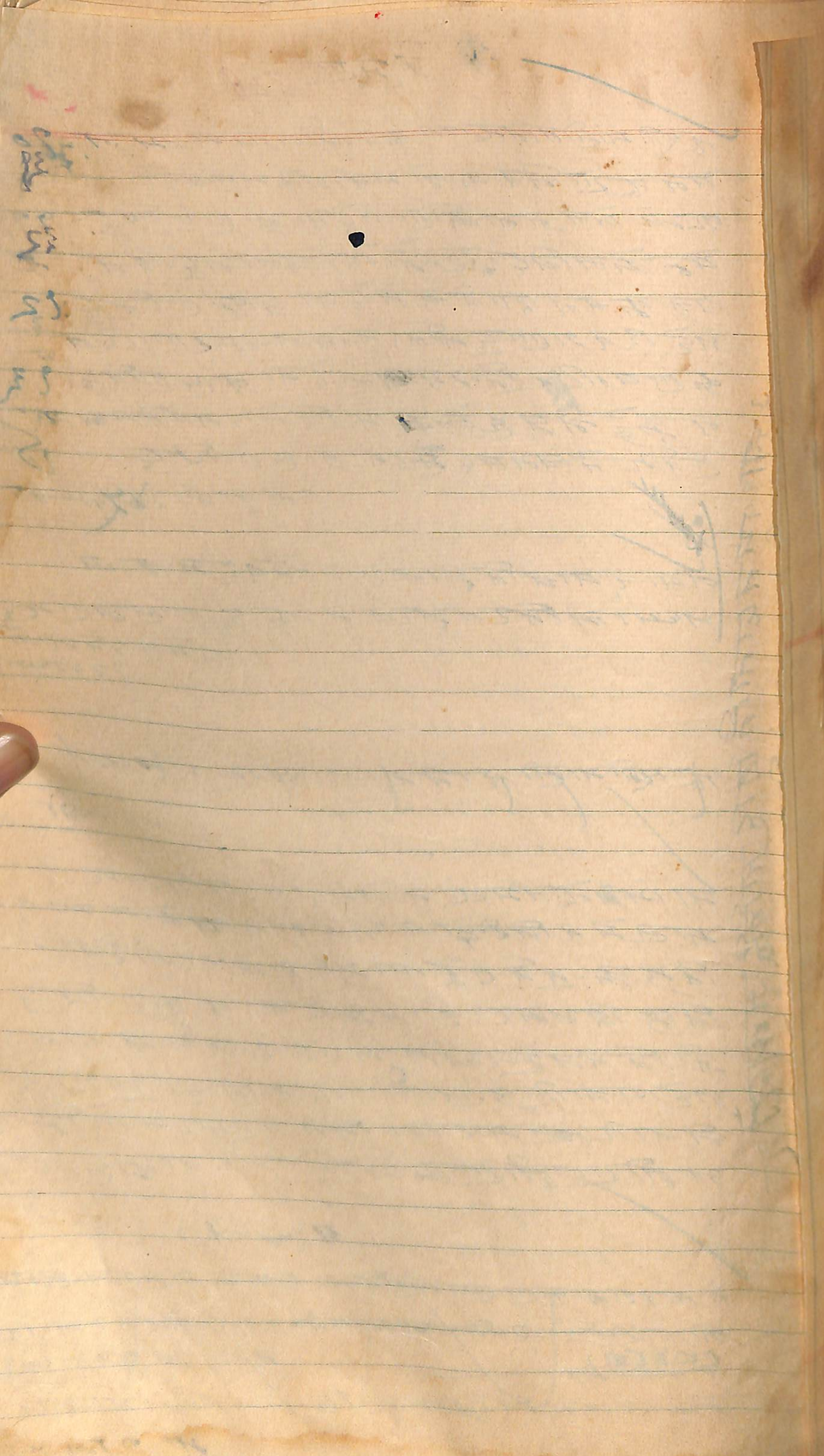
म. भा. शां. प. 16 अध्याय

नैतादृशं ब्राह्मणस्यास्ति वित्तं यथैकता समता सत्यता च ।
शीले स्थितिर्दण्डनिधानमार्जवं ततस्ततश्चोपरमः क्रियाभ्यः । 3?
(शान्तिपर्व) म. भा. शान्ति. प. अध्याय 3?

[illegible]

म. [illegible] अध्याय

[illegible]

सन्तुष्टो यर्हि वर्तेत ब्राह्मणो येन केनचित्
अहीयमानः स्वाद्धर्मात् स ह्यस्याखिलकामधुक् ॥ ३१
असन्तुष्टोऽसकृल्लोकानाप्नोत्यपि सुरेश्वरः ।
अकिञ्चनोऽपि सन्तुष्टः शेते सर्वाङ्गविज्वरः ॥ ३२
विप्रान् स्वलाभसन्तुष्टान् साधून् भूतसुहृत्तमान्
निरहङ्कारिणः शान्तान् नमस्ये शिरसासकृत् ॥ ३३

भा १० स्कं ५२ अध्याय

सत्यं ध्यानं [illegible] दमोऽहिंसा वेदपाठः सन्तोषितो दया
दानं च भिक्षाचरणं परानुग्रहो गायत्री [illegible]
शौचं श्रीः स्वाध्यायश्चैव यजनं याजनं तथा
प्रतिग्रहश्च अध्ययनाध्यापने [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

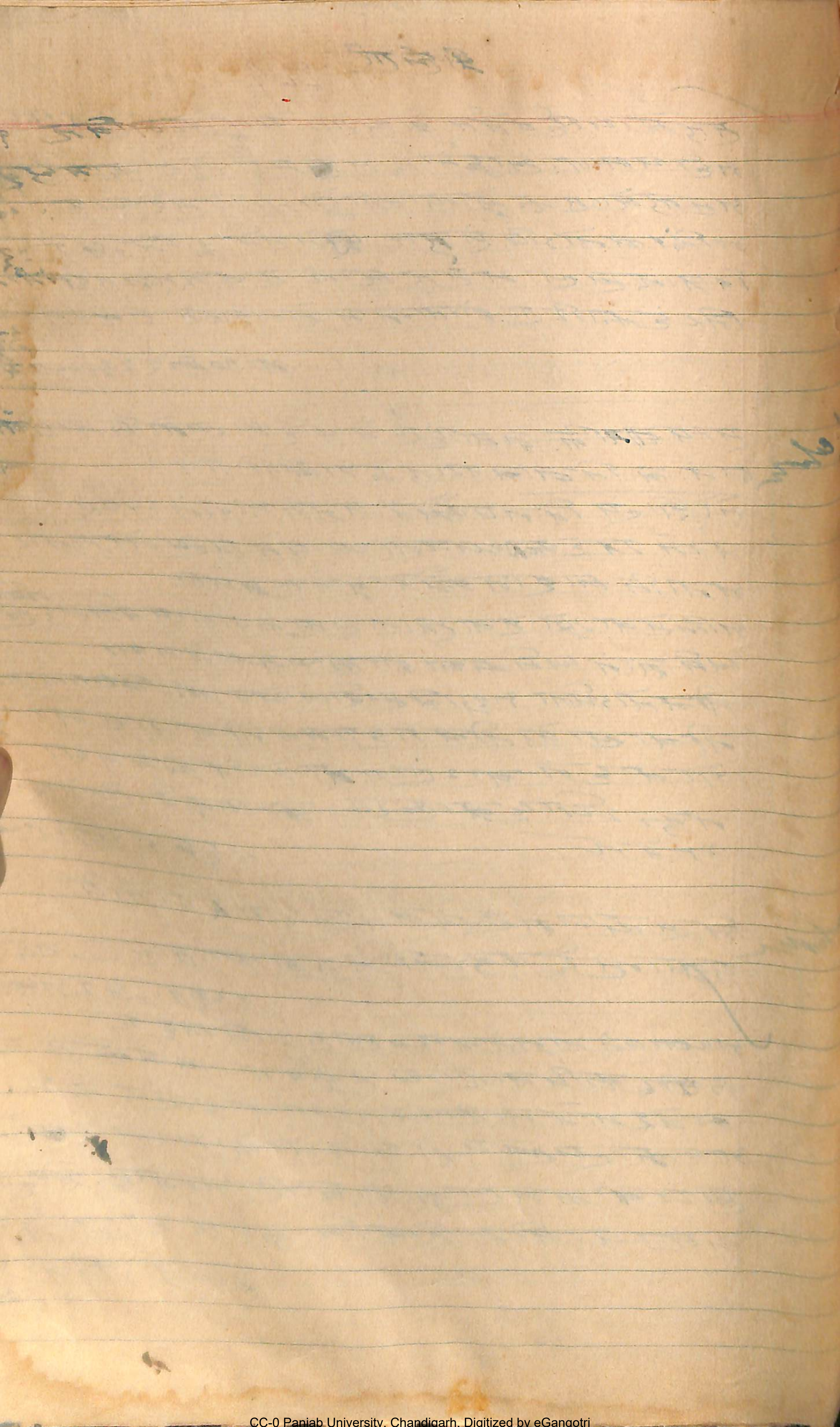
वृ० हा० ३ अध्याय

[illegible]
[illegible]

वृ० हा० ३ अध्याय

अध्यापनं याजनं च तथैव स्यात् प्रतिग्रहः
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] अध्याय

शमो दमस्तपः शौचं सन्तोषः क्षान्तिरार्जवम्
मद्भक्तिश्च दया सत्यं ब्रह्मप्रकृतयस्त्विमाः ॥ १९

भा. ११ स्कं. १७ अध्याय

वन्निश्चयो मम न विद्यते तत्परं न विशिष्टम्
ब्राह्मणाः [illegible] १०
वेदान् पठन्ति [illegible] सर्वदा
न लोभान्ति [illegible] २१
[illegible] २२
[illegible]

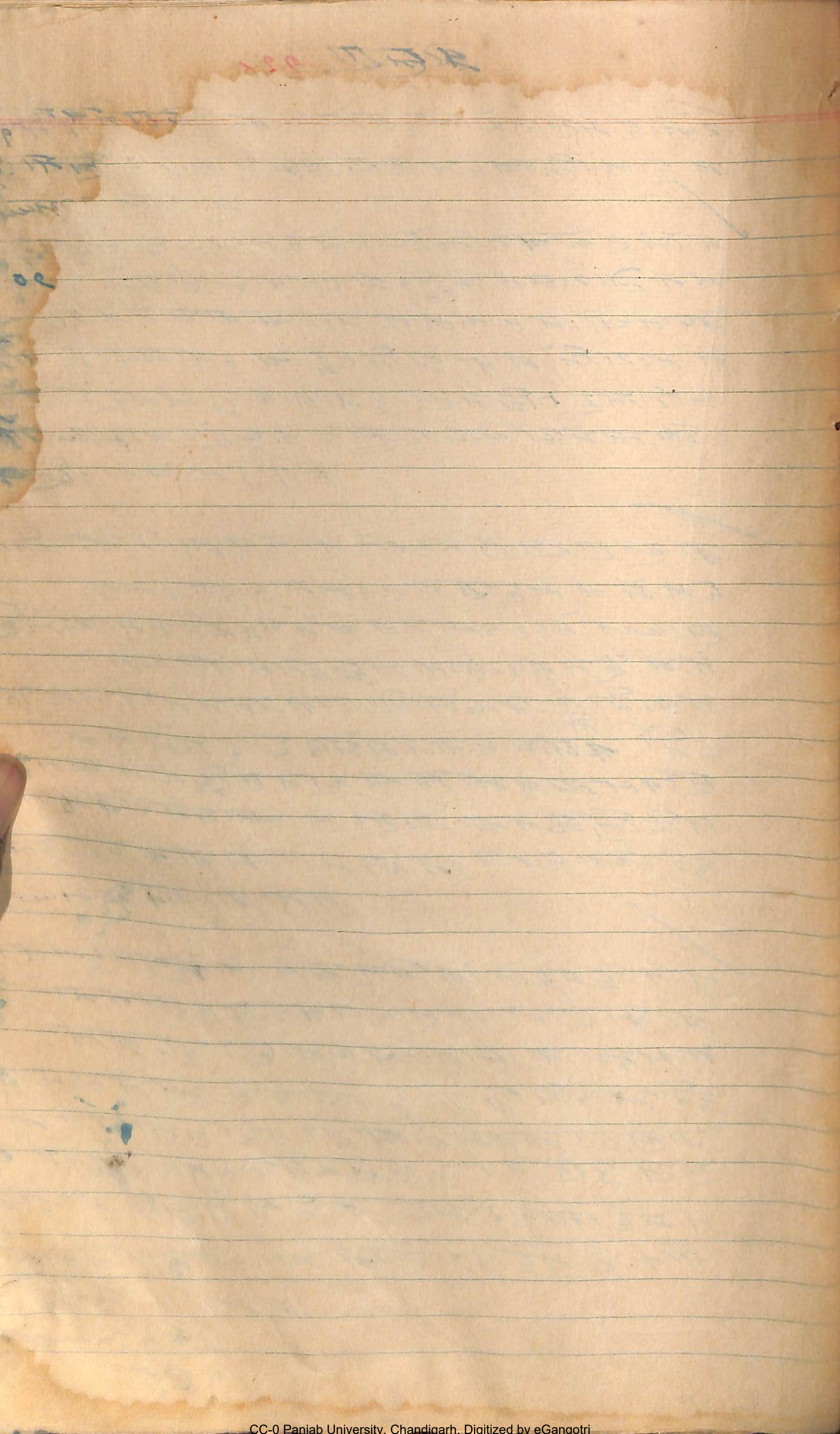
[illegible] अध्याय

ब्राह्मणस्य तु देहोऽयं [illegible]
दमं तपश्च महाराज [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १०
[illegible]
[illegible] ११
[illegible]
[illegible] ब्राह्मणं [illegible]
७२

म. भा. शा. पर्व [illegible] अध्याय
९६०

न तद् द्विज [illegible]
ब्राह्मणानाम [illegible] ११
[illegible]
[illegible] १२
ब्राह्मणा [illegible]
[illegible] १३
[illegible]
[illegible] १४

म. भा. आदिपर्व
१६० अध्याय
१८८

षट्कर्मनिरतो भक्त्या अहङ्कारविवर्जितः
लाभालाभे परित्यज्य भिक्षाहारो जितेन्द्रियः
मम कर्मसमायुक्तः वैराग्येन विवर्जितः
शास्त्रानुसारी मत्प्रेप्सो न वक्ता शिष्य दुर्जन नरः
एतद्धि ब्राह्मणः कर्म एकाग्रमनो जितेन्द्रियः
इष्टापूर्तं च कुरुते समा मे प्रिय सुन्दरि ॥ २६

वराह पु. ११२५ अध्याय

ब्राह्मणाः स्पृहन्ति हे ऽप्येते तुष्यन्ति यान्ति ते
कुर्वते पूजयन्ते हेद्य प्रत्यहमनु ... ॥ ४२

भा. ११ स्क. १७ अध्याय

धर्मस्य ब्राह्मणो मूलं सर्वस्य दृष्टान्त च
गुरुर्धर्मः सर्ववर्णानां ज्येष्ठः श्रेष्ठश्च ब्रा. २१

म. भा. शान्ति पर्व ७२ अध्याय

~~ब्रह्मवर्चस ही~~
यदेहि ब्राह्मणास्तात तपसा हिंसितो नरः
यथा लोकगुरुर्देवः पारमेष्ठ्यमियात् पदम्
तपसा ते चले ते हमी ब्राह्मीसौरीय चाप्रम
दामिनी साधु भगवान तुष्यते हरि वार ॥ ३६ ॥ ६०

भा. ६ स्क. १६ अध्याय

अहिंसा सत्यवचनं क्षमा चेति विनिश्चितम्
ब्राह्मणस्य परो धर्मो वेदानां धारणापि च ॥ १६

म. भा. आदि पर्व.
११।१४-१५ अध्याय

ब्राह्मणाः सन्ति ये चान्ये ब्राह्मणोऽस्य वेदवेत्ताः
मात्सर्यं क्रोधसंयुक्तं न कर्तुं वाञ्छितास्तिष्ठ ॥ २०

वाराह पु. १२५ अध्याय

भूतानां प्राणिनः श्रेष्ठाः प्राणिनां बुद्धिजीविनः।
बुद्धिमत्सु नराः श्रेष्ठा नरेषु ब्राह्मणाः स्मृताः॥ १२९
ब्राह्मणेषु च विद्वांसो विद्वत्सु कृतबुद्धयः।
कृतबुद्धिषु कर्तारः कर्तृषु ब्रह्मवेदिनः॥ १३०
जन्म विप्रस्य राजेन्द्र धर्मार्थमिह केवलम्
उत्पन्नः सर्वसिद्ध्यर्थं याति ब्रह्मसदोऽनघ॥ १३१
सर्वार्थं जायमानस्तु पृथिव्यामिह जायते
भूतानां प्रभवः पैश्च धर्मकोशस्य गुप्तये १३२
सर्वं हि ब्राह्मणस्येदं यत्किंचित्साधिवीगतम्
जन्मना चोत्तमेनायं सर्वं वै ब्राह्मणोऽर्हति॥ १३३
स्वमेवं ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्वं वस्ते स्वं ददाति च
कारुण्यात्कुर्वतस्तस्य भुञ्जते नीह मानवाः॥ १३४

भविष्य पु. ब्राह्मपर्व
६ अध्याय

नाद्याच्छूद्रस्य विप्रोऽन्नं मोहाद्वा यदि वा मतः।
स याति शूद्रयोनिं वै यस्तु भुङ्क्ते ह्यनापदि
षण्मासान् यो द्विजो भुङ्क्ते शूद्रस्यान्नं विगर्हितम्
जीवन्नेव भवेच्छूद्रो मृतः श्वा चाभिजायते
ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्रस्य च मुनीश्वराः
यस्यान्नेनोदरस्थेन मृतस्तद्योनिमाप्नुयात्

पद्म पु. स्वर्गखं
२६ अध्याय

प्रशस्ते न प्रवासो ब्राह्मणानां कदाचन
सतो गृहे द्विजातस्य निष्पत्तिः सर्वकर्मणाम्
नित्यनैमित्तिकानां च हानिरेवं प्रवासिनः ५१
मार्कं. पु. ६१ अध्याय

वधे मा भावना साध्यते सुनन्दोदार वा पुनः
आशासु पुत्र यो भिक्षं भाकुरु दृष्ट ब्राह्मणादिभो ६१
न ब्रह्मदण्डरूपस्य न मतः सदृशस्य वै
नारकाः पक्षानुग्रह हृतिर्यो यो योनिमृहैऽगानः ८२
भा. ह. खं. १४ अध्याय

नाहं तथाद्मि यजमानहविर्विताने
श्च्योतद्घृतप्लुतमदन् हुतभुङ्मुखेन।
यद्ब्राह्मणस्य मुखतश्चरतोऽनुघासं
तुष्टस्य मय्यवहितैर्निजकर्मपाकैः ॥८
येषां बिभर्म्यहमखण्डविकुण्ठयोग
मायाविभूतिरमलाङ्घ्रिरजः किरीटैः।
विप्रांस्तु को न विषहेत यदर्हणाम्भः
सद्यः पुनाति सहचन्द्रललामलोकान् ॥९
ये मे तनूर्द्विजवरान्दुहतीर्मदीया
भूतान्यलब्धशरणानि च भेदबुद्ध्या।
द्रक्ष्यन्त्यघक्षतदृशो ह्यहिमन्यवस्तान्
गृध्रा रुषा मम कुषन्त्यधिदण्डनेतुः ॥१०

भा. ३।१६।[illegible] अध्याय

देवाः क्षेत्राणि तीर्थानि दर्शनस्पर्शनार्चनैः।
शनैः पुनन्ति कालेन तदप्यर्हत्तमेक्षया ॥२२
ब्राह्मणो जन्मना (जन्मतः श्रेयान्) श्रेयान् सर्वेषां प्राणिनामिह।
तपसा विद्यया तुष्ट्या किमु मत्कलया युतः ॥२३
न ब्राह्मणान्मे दयितं रूपमेतच्चतुर्भुजम्।
सर्ववेदमयो विप्रः सर्वदेवमयो ह्यहम् ॥२४

भा. १० स्कंध ८६ अध्याय

यद्यद्देवतामुद्दिश्य समाराधयितुं नरः।
ब्राह्मणान्पूजयेद्धीमान् सततं तोषयेत्ततः ॥२४
द्विजानां वपुरास्थाय नित्यं तिष्ठन्ति देवताः।
पूज्यन्ते ब्राह्मणालाभे प्रतिमादिष्वपि क्वचित् ॥२५
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन तत्तत्फलमभीप्सुभिः।
द्विजो हि देवतात्वेन पूजनीयो विशेषतः ॥२६

स्कन्द पु. ३ [illegible] अध्याय

गण्यन्ते यो सर्वो ब्रह्मयो गण्यन्ते वेदविदः ॥२९
न गण्यन्ते विधात्रापि विप्रस्य पादरेणवः ॥३०

ब्रह्मवै. ४ खं. ९६ अध्याय

ब्राह्मण 234

सुरा सवाह पितयोनि लखान्र के सहितः प्रवान्
वृष यान्य पु मांस च कल्पान चतुर्थो ... २८
सर्वा स्ववस्था हके तानि ब्राह्मणः परीपन्नय त
ह्नेषां विक्रय नातब्राह्मणोन द्यकेष ...
पतनस्य
मभा-शां-प. ७८ अध्याय

याः का यदि ब्राह्मणो नेह जीवन प्राणमित ...
वर्तो पनपनसात भवे देह परायणः २८
तपसा गुरुवन्दना व ब्रह्म चर्योपचार सो
देवतानां महर्षीणां च पितॄणां हनुरुपचः १६
वेदाननधीत्य निपत्तो हि तावग वर्जय च
अभ्यनुज्ञाय मप्रव्यक्ष सभावर्तन वैद्विजः १६
समावर्तन च गृहिस्थ स्वदार निरतो वसेत्
अनुसूय पुर्यवान्या च मार्गितानि रताव्रतः १७
उत्पाद्य पुत्रं पौत्रं च वन्याश्रमपदे वसेत्
तान् वाग्नी न्यधारमप्र माल्य यत्नातिथिप्रियः १८
मनलेऽग्नी न्यधानसाय मात्मन्यात्मनि धर्मवित्
निर्द्वन्द्वो वीत रागस्ताक ब्राह्मण पदे वसेत् १६
मभा-शां-प. ... अध्याय
३२६

इज्याध्ययनदानानि सर्वेषां च द्विजन्मनाम्
प्रतिग्रहोऽध्यापनं च ब्राह्मणस्यैव याजनम् ४०
प्रतिग्रहे भक्ष्यमाणः स्वपक्षे ... द्रोणस्य ...
भक्ष्याभक्ष्य ... जीवेत ... ४१
ब्राह्मणः स्वधर्मे ... यानेभ्यः ते
कुर्युः ... स्वाध्यायन ४२
हिंसा ... व्रत पारि ... वृत्ति ...
धर्म महत्तमं विराजो ... वालः
मत्य विनिता भागहे त्वतिषेन
नातिप्रहृष्टः समुपैति ... ४३
सीदन् विप्रो ... व्यापसैम्य कर्याद्देनुरेण
स्वकुर्वेन ... पदा ... नम्र ... न
४
मा. ११ अ. ११ अध्याय

यदि द्वैन नरकं नेतुं स पुत्र पशुबान्धवम्
देवेष्वपि हि तं कुर्यात् गोषु च ब्राह्मणेषु च
ब्रह्मस्वं देवतद्रव्यं स्त्रीणां बालधनं च यत्
दत्तं हरेत् पुनर्यस्तु ... सह विनश्यति
ब्राह्मणद्रव्यमादत्ते देवानां चैव सर्वशः
सपत्र पतति घोरे वै नरके वीचिसंज्ञिते
मनसाऽपि हि देवस्वं ब्रह्मस्वं च हरेत्तु यः
निरयान्नरकं चैव पतत्येव नराधमः ४६

वा.रा. उ.कां. प्रक्षिप्त
१८ सर्ग

कुद्दालपाणीविक्षात्स स्थीत ज्वलनात्सर्वतोऽसकृत्
दुराधर्षिततोत्तविप्रः प्राज्ञेन विजानता २३
दहेदाशीविषस्सर्वं राष्ट्रं सैवं ... वयते
हन्यान्निविप्रः स्वाश्रावीन पुरा राष्ट्राणि ... २४
२५

मत्स्यपु. २० अध्याय

निक्षारं स्म न सेदंग ब्राह्मणेऽब्रह्मवर्जिते
न पल्लेत्स्या ... हानाप्रयाणि विकारणात् ४२
पथ्यादाह्न सयोह स्त्री पथा वर्णे सयोम ग्रः
पश्या ... स्त्रीषु यथा गोषु विकाले ४६
रात्रौ निर्वाप्य यह्नः इष्या निर्मिं ... ब्राह्मणा स्वधो
मासस्थाने यथावह्न्ये यथाकृ ... निर्हृत ४७
यथा दुग्धमनमोच तथैव स्यान्निराकृतौ
देवतानां पितॄणां च हव्यकव्य विनाशकृत् ४८
सर्वधार्मिहरो न सो ... मनुमद्विति ४९

म.भा. - शां.पर्व ३६ अध्याय

~~ब्राह्मणस्य ... ने~~

पैः कोपितं ब्रह्मकुलं राजा ... कुलानामिन
तेषु क्त सर्व दहे ... सानुबन्धं तुकार्पितः ६८

भा.प्र.स्कं. ७ अध्या

ब्राह्मण

ब्राह्मणस्य तु यत्कर्म तन्मे व्याख्यातुमर्हसि
जातकर्मप्रभृत्यस्य कर्मणां दक्षिणावता
क्रिया स्यात् सा समावृत्तेराचार्ये वेदपारगे २
अधीत्य वेदानखिलान् गुरुशुश्रूषणे रतः
गुरूणामनृणो भूत्वा समावर्तेत यज्ञवित् ३
आचार्येणाभ्यनुज्ञातश्चतुर्णामेकमाश्रमम्
आविमोक्षाच्छरीरस्य सोऽवतिष्ठेद्यथाविधि ४
प्रजासर्गेण दारैश्च ब्रह्मचर्येण वा पुनः
वने गुरुसकाशे वा यतिधर्मेण वा पुनः ५
गृहस्थस्त्वेष धर्माणां सर्वेषां मूलमुच्यते
यत्र पक्वकषायो हि दान्तः सर्वत्र सिद्ध्यति ६
प्रजावान् श्रोत्रियो यज्वा मुक्तो दैवैस्त्रिभिर्ऋणैः
अथान्यानाश्रमान् पश्चात्पूतो गच्छेत कर्मभिः ७
यत्पृथिव्यां पुण्यतमं विद्यात्स्थानं तदावसेत्
यतेत तस्मिन् प्रामाण्यं गन्तुं यशसि चोत्तमे ८
तपसा वा सुमहता विद्यानां पारणेन वा
इज्यया वा प्रदानैर्वा विप्राणां वर्धते यशः ९
यावदस्य भवत्यस्मिन् कीर्तिर्लोके यशस्करी
तावत्पुण्यकृतां लोकाननन्तान् पुरुषोऽश्नुते १०
अध्यापयेदधीयीत याजयेत यजेत वा
न वृथा प्रतिगृह्णीयान्न च दद्यात् कथंचन ११
याज्यतः शिष्यतो वापि कन्याया वा धनं महत्
यद्यागच्छेद्यजेद्दद्यान्नैकोऽश्नीयात्कथंचन १२
गृहमावसतो ह्यस्य नान्यत्तीर्थं प्रतिग्रहात्
देवर्षिपितृगुर्वर्थं वृद्धातुरबुभुक्षताम् १३
अन्तर्हिताभितप्तानां यथाशक्ति बुभूषताम्
द्रव्याणामतिशक्त्यापि देयमेषां कृतादपि १४
अर्हतामनुरूपाणां नादेयं ह्यस्ति किंचन १५

म. भा. शान्ति. २६०

ताः ह्येतां ब्राह्मणस्याहि वित्तं यच्छे कृता ह्यतो सत्यतान
दाते दया दयाद्धि ध्यान मार्जवं तत्त्वर्त्ता परमं क्रियाशु
अधिकालि या चारीमे देवनाद
मुखद्भुतम

ब्राह्मण

237

त्रयीविद्याभिवृद्धेन वेदेषु ... मतोऽसि तः २०
असेवते येन भूतानां वृत्तिं लिप्सेत वैद्यकः
सदस्य आगमन विज्ञानं दीक्षा शास्त्रविवक्षया २१
धृति मानप्रमत्तश्च दाक्षोधर्मे विदात्म वान्
वीत हर्षमद क्रोधो ब्राह्मणः नाव सीदति २२
दाने मनश्च यत्ने यज्ञ सप्ते ह्री शान्तिवं धन:
एत विवर्धते तेजः पाप्मानं चापकर्षति २३
धूनपाप्मा मेधावी लघ्वाहारो जितेन्द्रिय:
कामक्रोधौवशे कृत्वा निनीषेद् ब्रह्मणः पदम् २४
अग्नीश्च ब्राह्मणांश्चार्चेत देवताः प्रणमेत च
वर्जयेदुशतीं वाचं हिंसां चाधर्मसंहितां २५
असेवते येन लोकानां स्वर्त्ति लिप्सेत नाहितं
सतोषं कर्मस्वरूपं वर्तेत क्रियाः तीर्थवद्यानेदत
२६
म.भा. शां. पर्व २६१ अध्या

~~पद्मनाभ...~~ यचेवं विरुद्ध ... प्रतिष्ठितं ३२
[illegible] ... यनदानानि विहितानि द्विजन्मनाम्
कृष्यादि ... अयाचितं ... प्रत्यक्षं ... ३३
वार्ता विभिन्ना शालीन यायावर ... ४६
विप्रवल ... लब्धं प्रयसीचेत तत्र ...
कृतात्मने जीवेत मृतेन प्रमृतेन वा
सत्यानृताभ्यां जीवेत न श्ववृत्त्या कथंचन ७८
... ... प्रोक्तं सत्यं ... ...
मतेनु नित्य याञ्चा स्यात् ९९
भा. ७ स्क. ११ अध्या

सीदन् विप्रो वणिग् वृत्त्या पण्यैरेवापदं तरेत्
एवं देवनवापदः क्षात्रेण वा न श्ववृत्त्या कथंचन ४७
भा ११ स्क १७
अ०

दानमध्ययनं यज्ञो ब्राह्मणस्य त्रिधा मतः
नान्यस्त्वस्तु धर्मोऽस्ति धर्मस्तस्य वदंति वै ३
याजनाध्यापने शुद्धे तथा पूतप्रतिग्रहः
ब्राह्मणस्य समाख्याता त्रिविधा चास्य जीविका।

मार्कं पु. २८ अध्याय

ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रो वा यन्त्यजोऽपि वा
नहन्तव्यो ब्राह्मणोऽत्र नान्तो नापि कदाचन
ब्राह्मणान् यो वधाद् यः स्यात् यच्छा गुरुतरं महत्
वधितो त्रिधाते पापः प्रतिक्षणात्तेनाधिगच्छति
ब्रह्महत्याविभेदं विप्रस्य यः कुर्यात्कारयेत वा
ब्रह्महा स तु विज्ञेयः प्रायश्चित्ती नराधमः ६

स्क. मा. धौ. ख. ९१ अध्या.

यथा काष्ठमयो हस्ती यथा चर्ममयो मृगः
ब्राह्मणश्चानधीयानः त्रयस्ते नामधारकाः ३
यथा षण्ढोऽफलः स्त्रीषु यथा गौर्गवि चाफला
यथा चाज्ञेऽफलं दानं तथा विप्रोऽनृचोऽफलः ४
यथाऽनेरिणे बीजमुप्त्वा वप्ता न लभते फलम्
तथाऽनृचे हविर्दत्त्वा न दाता लभते फलम् ५
श्रोत्रीहीनातिथिः कांगः कृशः पौनर्भवस्तथा
आवकीर्णी ... वहन्ता सर्वोऽशी वर्जनीयाः ६
मित्रध्रुक् पिशुनः सोमविक्रयी वर्जनीयकाः
(पितृमातृगुरुत्यागी नित्यं ब्राह्मणनिन्दकाः
पितृ पत्नीं मे त्रसंयुतं यो विप्रो महापातकः)
होऽस्य रूपः कामितो नालः रूप स्या स्वनिसर्ग बुधः
कुनखी च यसी ह्रीवादुष्टः कुण्डगोलकौ
महादानरतो यस्य पकान्नेहनने यतः ६
मनकार्यमतिपादः क्लीब कन्यादूषकौ भीरुसकः
हीनविप्रः सदा त्याज्यः पाद्यमावश्यमानतः १०

स्कन्द पु. माहे. खं. २ ? खं. २
६ अध्याय

वनमहोत्सव:

वृक्षारोपणम्

एकोऽपि रोपितो वृक्षः पुत्रकार्य्यकरो भवेत्
देवान्प्रसूनैः प्रीणाति छायया चातिथीस्तथा
फलैर्मनुष्यान्प्रीणाति नारकं च नास्ति पादप
अपि पुष्पफलैर्हीनो द्रुमः पापाश्रयस्य विद्रुमः
छायायां श्रान्तकोलेन वृद्धपुराणं प्रयच्छति
देवेव सीति य छलात्पत्रेभ्यः श्रवते त्रासन
सेचनादपि वृक्षस्य रोपितस्य फलं लभेत्
मधुस्यन्दमवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा
शीतवातातपक्लेशं तस्माच्छेदनभेदने
सहते परमेव दुः स्वदुःखं तेषां महत्तपः
पत्रपुष्पफलैर्नित्यं छायया चैव शाखिनः
परे देशानुपकुर्वन्ते तद्धि तेषां महत्तपः २

विष्णु.ध.-३.२९७ अ.

वृक्ष 240

घनानामपि वृक्षाणामाकाशोऽस्ति न संशयः
तेषां पुष्पफलव्यक्तिर्नित्यं समुपपद्यते १०
ऊष्मतो म्लायते वर्णं त्वक्फलं पुष्पमेव च
म्लायते शीर्यते चापि स्पर्शस्तेनात्र विद्यते ११
वाय्वग्न्यशनिनिर्घोषैः फलं पुष्पं विशीर्यते
श्रोत्रेण गृह्यते शब्दस्तस्माच्छृण्वन्ति पादपाः १२
वल्ली वेष्टयते वृक्षं सर्वतश्चैव गच्छति
न ह्यदृष्टेश्च मार्गोऽस्ति तस्मात्पश्यन्ति पादपाः १३
पुण्यापुण्यैस्तथा गन्धैर्धूपैश्च विविधैरपि
अरोगाः पुष्पिताः सन्ति तस्माज्जिघ्रन्ति पादपाः १४
पादैः सलिलपानाच्च व्याधीनां चापि दर्शनात्
व्याधिप्रतिक्रियत्वाच्च विद्यते रसनं द्रुमे १५
वक्त्रेणोत्पलनालेन यथोर्ध्वं जलमाददेत्
तथा पवनसंयुक्तः पादैः पिबति पादपः १६
सुखदुःखयोश्च ग्रहणाच्छिन्नस्य च विरोहणात्
जीवं पश्यामि वृक्षाणामचैतन्यं न विद्यते १७
तेन तज्जलमादत्तं जरयत्यग्निमारुतौ
आहारपरिणामाच्च स्नेहो वृद्धिश्च जायते १८

म॰भा॰ शान्तिपर्व
१८४ अध्याय
अध्याय १८४

यो वा अनन्तस्य गुणाननन्तान्
अनुक्रमिष्यन् स तु बालबुद्धिः।
रजांसि भूमेर्गणयेत् कथञ्चित्
कालेन नैवाखिलशक्तिधाम्नः॥ २

भा. ११ स्कं ४ इत्यादौ

बिले बतोरुक्रमविक्रमान्ये
न शृण्वतः कर्णपुटे नरस्य।
जिह्वासती दार्दुरिकेव सूत!
न चोपगायत्युरुगायगाथाः॥ 20
भारः परं पट्टकिरीटजुष्टम्
अप्युत्तमाङ्गं न नमेन्मुकुन्दम्।
शावौ करौ नो कुरुतः सपर्यां
हरेर्लसत्काञ्चनकङ्कणौ वा॥ २१
बर्हायिते ते नयने नराणां
लिङ्गानि विष्णोर्न निरीक्षतो ये।
पादौ नृणां तौ द्रुमजन्मभाजौ
क्षेत्राणि नानुव्रजतो हरेर्यौ॥ 22
जीवञ्छवो भागवताङ्घ्रिरेणुं
न जातु मर्त्योऽभिलभेत यस्तु।
श्रीविष्णुपद्या मनुजस्तुलस्याः
श्वसञ्छवो यस्तु न वेद गन्धम्॥ 23
तदश्मसारं हृदयं बतेदं
यद्गृह्यमाणैर्हरिनामधेयैः।
न विक्रियेताथ यदा विकारो
नेत्रे जलं गात्ररुहेषु हर्षः॥ 24

द्वि. स्कं. ३ इत्यादौ

रामनाम भजतां कुतोभयं सर्वतापशमनैकभेषजम्।
पश्य तात! मम गात्रसन्निधौ पावकोऽपि सलिलायतेऽधुना॥

अनिमित्ता भागवती भक्तिः सिद्धेर्गरीयसी
जरयत्याशु या कोशं निगीर्णमनलो यथा ३३
नैकात्मतां मे स्पृहयन्ति केचिन्
मत्पादसेवाभिरता मदीहाः
योऽन्योऽन्यतो भागवताः प्रसज्य
सभाजयन्ते मम पौरुषाणि ३४
पश्यन्ति ते मे रुचिराण्यम्ब सन्तः
प्रसन्नवक्त्रारुणलोचनानि
रूपाणि दिव्यानि वरप्रदानि
साकं वाचं स्पृहणीयां वदन्ति ३५
तैर्दर्शनीयावयवैरुदार
विलासहासेक्षितवामसूक्तैः
हृतात्मनो हृतप्राणांश्च भक्ति
रनिच्छतो मे गतिमण्वीं प्रयुङ्क्ते ३६
अथो विभूतिं मम मायाविनस्ता
मैश्वर्यमष्टाङ्गमनुप्रवृत्तम्
श्रियं भागवतीं वास्पृहयन्ति भद्रां
परस्य मे तेऽश्नुवते तु लोके ३७
न कर्हिचिन्मत्पराः शान्तरूपे!
नङ्क्ष्यन्ति नो मेऽनिमिषो लेढि हेतिः
येषामहं प्रिय आत्मा सुतश्च
सखा गुरुः सुहृदो दैवमिष्टम् ३८
इमं लोकं तथैवामुमात्मानमुभयायिनम्
आत्मानमनु ये चेह ये रायः पशवो गृहाः ३९
विसृज्य सर्वानन्यांश्च मामेवं विश्वतोमुखम्
भजन्त्यनन्यया भक्त्या तान्मृत्योरतिपारये ४०
नान्यत्र मद्भगवतः प्रधानपुरुषेश्वरात्
आत्मनः सर्वभूतानां भयं तीव्रं निवर्तते ४१
मद्भयाद्वाति वातोऽयं सूर्यस्तपति मद्भयात्
वर्षतीन्द्रो दहत्यग्निर्मृत्युश्चरति मद्भयात् ४२

श्रीः

ज्ञानवैराग्ययुक्तेन भक्तियोगेन योगिनः।
क्षेमाय पादमूलं मे प्रविशन्त्यकुतोभयम्॥
एतावानेव लोकेऽस्मिन् पुंसां निःश्रेयसोदयः।
तीव्रेण भक्तियोगेन मनो मय्यर्पितं स्थिरम्॥ ४

भा. तृती. स्कन्द २५ [illegible]

To be used

नरेष्वभीक्ष्णं मद्भावं पुंसो भावयतोऽचिरात्।
स्पर्धासूयातिरस्काराः साहङ्कारा वियन्ति हि॥

भा. ११ स्कं. २९
१५ अध्या

श्रवणं कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनम्
अर्चनं वन्दनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम् २३
इति पुंसार्पिता विष्णौ भक्तिश्चेन्नवलक्षणा
क्रियेत भगवत्यद्धा तन्मन्येऽधीतमुत्तमम् २४
भा० ७ स्कं० ५ अध्याय

गुरुशुश्रूषया भक्त्या सर्वलब्धार्पणेन च
सङ्गेन साधुभक्तानामीश्वराराधनेन च ३०
श्रद्धया तत्कथायां च कीर्तनैर्गुणकर्मणाम्
तत्पादाम्बुरुहध्यानात् तल्लिङ्गेक्षार्हणादिभिः ३१
हरिः सर्वेषु भूतेषु भगवानास्त ईश्वरः
इति भूतानि मनसा कामैस्तैः साधु मानयेत् ३२
~~यदातिहर्षोत्पुलकाश्रुगद्गदं~~
निशम्य कर्माणि गुणानतुल्यान्
वीर्याणि लीलातनुभिः कृतानि
यदातिहर्षोत्पुलकाश्रुगद्गदं
प्रोत्कण्ठ उद्गायति रौति नृत्यति ३४
यदा ग्रहग्रस्त इव क्वचिद्धसत्याक्रन्दते
ध्यायति वन्दते जनम्
मुहुः श्वसन् वक्ति हरे! जगत्पते!
नारायणेत्यात्ममतिर्गतत्रपः ३५
तदा पुमान् मुक्तसमस्तबन्धन
स्तद्भावभावानुकृताशयाकृतिः
निर्दग्धबीजानुशयो महीयसा
भक्तिप्रयोगेण समेत्यधोक्षजम् ३६
अधोक्षजालम्भमिहाशुभात्मनः
शरीरिणः संसृतिचक्रशातनम्
तद्ब्रह्मनिर्वाणसुखं विदुर्बुधा
स्ततो भजध्वं हृदये हृदीश्वरम् ३७
भा० ७ स्कं० ७ अध्याय

मन्ये धनाभिजनरूपतपःश्रुतौज-
स्तेजःप्रभावबलपौरुषबुद्धियोगाः।
नाराधनाय हि भवन्ति परस्य पुंसो
भक्त्या तुतोष भगवान् गजयूथपाय ९
विप्राद् द्विषड्गुणयुतादरविन्दनाभ-
पादारविन्दविमुखात् श्वपचं वरिष्ठम्
मन्ये तदर्पितमनोवचनेहितार्थ-
प्राणं पुनाति स कुलं न तु भूरिमानः १०

भा० ७ स्कं० ९ अध्याय

त्रैवर्गिकायासविघातमस्मत्-
पतिर्विधत्ते पुरुषस्य शक्र।
ततोऽनुमेयो भगवत्प्रसादो
यो दुर्लभोऽकिञ्चनगोचरोऽन्यैः २२
अहं हरे! तव पादैकमूलदासानुदासो भवितास्मि भूयः।
मनः स्मरेतासुपतेर्गुणांस्ते गृणीत वाक् कर्म करोतु कायः २४
न नाकपृष्ठं न च पारमेष्ठ्यं न सार्वभौमं न रसाधिपत्यम्
न योगसिद्धीरपुनर्भवं वा समञ्जस! त्वा विरहय्य काङ्क्षे २५
अजातपक्षा इव मातरं खगाः स्तन्यं यथा वत्सतराः क्षुधार्ताः
प्रियं प्रियेव व्युषितं विषण्णा मनोऽरविन्दाक्ष! दिदृक्षते त्वाम् २६
ममोत्तमश्लोकजनेषु सख्यं संसारचक्रे भ्रमतः स्वकर्मभिः।
त्वन्माययात्मात्मजदारगेहेष्वासक्तचित्तस्य न नाथ भूयात् २७

भा० ६ स्कं० ११ अध्याय

सा वाग् यया तस्य गुणान् गृणीते
करौ च तत्कर्मकरौ मनश्च
स्मरेद् वसन्तं स्थिरजङ्गमेषु
शृणोति तत्पुण्यकथाः स कर्णः। ३
शिरस्तु तस्योभयलिङ्गमानमेत्
तदेव यत् पश्यति तद्धि चक्षुः
अङ्गानि विष्णोरथ तज्जनानां
पादोदकं यानि भजन्ति नित्यम्। ४

भा० १० स्कं० ८० अध्याय

यथा भूमिं समाश्रित्य सर्वे जीवन्ति जन्तवः
तथा भक्तिं समाश्रित्य सर्वकार्याणि साधयेत् ४
अभक्त्या यत्तपस्तप्तं केवलं कायशोषणम्
अभक्त्या यद्धुतं हव्यं भस्मनि न्यस्तहव्यवत् ६
हरिभक्तिः परा नॄणां कामधेनूपमा स्मृता
तस्यां सत्यां पिबन्त्यज्ञाः संसारगरलं ह्यहो ॥ १२
असारभूते संसारे सारमेतदजात्मज ।
भगवद्भक्तसङ्गश्च हरिभक्तिस्तितिक्षुता १३
जीवन्ति जन्तवः सर्वे यथा मातरमाश्रिताः ।
तथा भक्तिं समाश्रित्य सर्वे जीवन्ति धार्मिकाः ३०
स्वाश्रमाचारयुक्तस्य हरिभक्तिर्यदा भवेत्
न तस्य त्रिषु लोकेषु सदृशोऽस्त्यजनन्दन । ३१
भक्त्या सिद्ध्यन्ति कर्माणि कर्मभिस्तुष्यते हरिः
तस्मिंस्तुष्टे भवेज्ज्ञानं ज्ञानान्मोक्षमवाप्यते ३२
भक्तिस्तु भगवद्भक्तसङ्गेन परिजायते
तत्सङ्गः प्राप्यते पुम्भिः सुकृतैः पूर्वसञ्चितैः । ३३

नारद पु. ४ अध्याय

Lahore

ज्ञानलभ्यं परं मोक्षं प्राहुस्तत्त्वार्थचिन्तकाः ।
तज्ज्ञानं भक्तिमूलं च भक्तिः सत्कर्मजा तथा
दानानि यज्ञा विविधास्तीर्थयात्रादयः कृताः ।
येन जन्मसहस्रेषु तस्य भक्तिर्भवेद्धरौ
अक्षयः परमो धर्मो भक्तिलेशेन जायते
श्रद्धया परया चैव सर्वपापं प्रशाम्यति
सर्वपापेषु नष्टेषु बुद्धिर्भवति निर्मला
सैव बुद्धिः समाख्याता ज्ञानशब्देन सूरिभिः
ज्ञानं च मोक्षदं प्राहुस्तज्ज्ञा [illegible]

नारद पु. ३३ अध्याय

कामं भवः स्ववृजिनैर्निरयेषु नस्तात् चेतोऽलिवद्यदि नु ते पदयो रमेत
वाचश्च नस्तुलसिवद्यदि तेऽङ्घ्रिशोभाः पूर्येत ते गुणगणैर्यदि कर्णरन्ध्रः

भा. म. स्कं. ३ [illegible]

एकान्तेऽस्मिन् रतां हि ये निश्चयेन [illegible] यः

स्वर्गादिभोगप्राप्तिस्तु तस्यापि क्षयोऽनुमीयते ९६
मानुष्ये पुनर्जन्म प्राप्यते यैः सुदुर्लभम् ।
तत्रापि हरिभक्तिस्तु दुर्लभा परिकीर्तिता ९७
तस्मात् तडिल्लोलं मानुष्यं प्राप्य दुर्लभम्
हरिं सम्पूजयेद् भक्त्या पशुपाशविमोचकम् ९८
सर्वे [illegible] ध्याननिरतो मनः शुद्धिश्च जायते
परमोत्तमे लभे [illegible] पूजया तेन गानादिने ९८
धर्मार्थकाममोक्षाख्याः पुरुषार्थाः सनातनाः
हरिपूजापराणां तु सिद्ध्यन्ति नात्र संशयः ९९
संसारेऽस्मिन्महाघोरे मोहनिद्रासमाकुले
ये हरिं शरणं यान्ति कृतार्थास्ते न संशयः १००
[illegible] नास्तिकं [illegible] पूजयन्ति जनार्दनं
निष्कृतं [illegible] नमाद्भुता । १०१
यावन्न याति मरणं यावन्नाक्रमते जरा
यावन्नेन्द्रियवैकल्यं तावदेवार्चयेद्धरिम् १०२
[illegible] शरीरं [illegible]
[illegible] १०३

नारद पु. २८ अध्याय

यत्र भक्तिर्[illegible] ज्ञानवैराग्य [illegible]
[illegible] ३२
[illegible]
[illegible] ३३
[illegible]
[illegible] ३४
[illegible]
[illegible]

भा० ११ स्कं० २० अध्याय

[illegible]
[illegible]

भा ११ स्कं० २३ अध्याय

तितिक्षवः कारुणिकाः सुहृदः सर्वदेहिनाम्
अजातशत्रवः शान्ताः साधवः साधुभूषणाः २१
मय्यनन्येन भावेन भक्तिं कुर्वन्ति ये दृढाम्
मत्कृते त्यक्तकर्माणस्त्यक्तस्वजनबान्धवाः २२
मदाश्रयाः कथा मृष्टाः शृण्वन्ति कथयन्ति च
तपन्ति विविधास्तापा नैतान्मद्गतचेतसः २३
त एते साधवः साध्वि सर्वसङ्गविवर्जिताः
सङ्गस्तेष्वथ ते प्रार्थ्यः सङ्गदोषहरा हि ते २४
सतां प्रसङ्गान्मम वीर्यसंविदो
भवन्ति हृत्कर्णरसायनाः कथाः
तज्जोषणादाश्वपवर्गवर्त्मनि
श्रद्धा रतिर्भक्तिरनुक्रमिष्यति २५

भा. ३ स्कं. २५ अध्याय

बालस्य नेह शरणं पितरौ नृसिंह
नार्तस्य चागदमुदन्वति मज्जतो नौः
तप्तस्य तत्प्रतिविधिर्य इहाञ्जसेष्ट
स्तावद्विभो तनुभृतां त्वदुपेक्षितानाम् १९

भा ७ स्कं. ९ अध्याय

कामं दहन्ति कृतिनो ननु रोषदृष्ट्या
रोषं दहन्तमुत ते न दहन्त्यसह्यम्
सोऽयं यदन्तरमलं निविशन् बिभेति
कामः कथं नु पुनरस्य मनः श्रयेत ७

भा. २ स्कं. ७ अध्याय

कोऽनु त्वच्चरणाम्भोजमेवंविद्विसृजेत्पुमान्
निष्किञ्चनानां शान्तानां मुनीनां यस्त्वमात्मदः ३३

भा १० स्कं. ८६ अध्याये

न नाकपृष्ठं न च सार्वभौमं
न पारमेष्ठ्यं न रसाधिपत्यम्
न योगसिद्धीरपुनर्भवं वा
वाञ्छन्ति यत्पादरजःप्रपन्नाः ३७

भा १० स्कं. १६ अध्याये

आशासानो न वै भृत्यः स्वामिन्याशिष आत्मनः ।
न स्वामी भृत्यतः स्वाम्यमिच्छन् यो राति चाशिषः ५
अहं त्वकामस्त्वद्भक्तस्त्वं च स्वाम्यनपाश्रयः ।
नान्यथेहावयोरर्थो राजसेवकयोरिव ६
यदि रासीश मे कामान् वरांस्त्वं वरदर्षभ ।
कामानां हृद्यसंरोहं भवतस्तु वृणे वरम्
इन्द्रियाणि मनः प्राण आत्मा धर्मो धृतिर्मतिः ।
ह्रीः श्रीस्तेजः स्मृतिः सत्यं यस्य नश्यन्ति जन्मना
विमुञ्चति यदा कामान् मानवो मनसि स्थितान् ।
तर्ह्येव पुण्डरीकाक्ष भगवत्त्वाय कल्पते ९

भा ७ स्कं. १० अध्याय

जन्म कर्माभिधानानि सन्ति मेऽङ्ग सहस्रशः ।
न शक्यन्तेऽनुसंख्यातुमनन्तत्वान्मयापि हि ३८
क्वचिद् रजांसि विममे पार्थिवान्युरुजन्मभिः ।
गुणकर्माभिधानानि न मे जन्मानि कर्हिचित्

भा १० स्कं. ५१ अध्याय ३९

लोकाः सपाला यस्येमे श्वसन्ति विवशा वशे ।
द्विजा इव शिचा बद्धाः स काल इह कारणम् ८
यथा दारुमयी नारी यथा यन्त्रमयो मृगः ।
एवं भूतानि मघवन्नीशतन्त्राणि विद्धि भोः १०

भा ६ स्कं. १२ अध्याय

mit K.

अतो भवेऽनन्त भवन्तमेव
ह्यतत्त्यजन्तो मृगयन्ति सन्तः ।
असन्तमप्यन्त्यहिमन्तरेण
सन्तं गुणं तं किमु यन्ति सन्तः २८

भा १० स्कं. १४ अध्याय

हृदिस्थोऽप्यतिदूरस्थः कर्मविक्षिप्तचेतसाम् ।
आत्मशक्तिभिरग्राह्योऽप्यन्त्युपेतगुणात्मनाम्
४७

भा. १० स्कं ८६ अध्याय

~~मा नयं भो कृथास्त्वां तु नन्दगोपसुतं प्रियम्~~
जानीमोऽङ्ग व्रजश्लाघ्यं देहि वासांसि वेपिताः १४
श्यामसुन्दर ते दास्यः करवाम तवोदितम्
देहि वासांसि धर्मज्ञ नो चेद्राज्ञे ब्रुवामहे १५
भवत्यो यदि मे दास्यो मयोक्तं वा करिष्यथ
अत्रागत्य स्ववासांसि प्रतीच्छन्तु शुचिस्मिताः १६

भा. १० स्कं. २२ अध्याय

नाहं तु सख्यो भजतोऽपि जन्तून्
भजाम्यमीषामनुवृत्तिवृत्तये
यथाधनो लब्धधने विनष्टे
तच्चिन्तयान्यन्निभृतो न वेद २०

भा. १० स्कं. ३२ अध्याय

भजन्त्यभजतो ये वै करुणाः पितरो यथा
धर्मो निरपवादोऽत्र सौहृदं च सुमध्यमाः १९

भा. १० स्कं. ३२ अध्याय

न तस्य कश्चिद्दयितः सुहृत्तमो
न चाप्रियो द्वेष्य उपेक्ष्य एव वा
तथापि भक्तान् भजते यथा तथा
सुरद्रुमो यद्वदुपाश्रितोऽर्थदः ~~२२~~ २२

भा १० स्कं. ३८ अध्याय

तत्साधु मन्येऽसुरवर्य देहिनां
सदा समुद्विग्नधियामसद्ग्रहात्
हित्वात्मपातं गृहमन्धकूपं
वनं गतो यद्धरिमाश्रयेत ५

भा ७ स्कं ५ अध्याय

स्वनिगममपहाय मत्प्रतिज्ञा-
मृतमधिकर्तुमवप्लुतो रथस्थः
धृतरथचरणोऽभ्ययाच्चलद्गु-
र्हरिरिव हन्तुमिभं गतोत्तरीयः ३७

भा प्र. स्कं. ९ अध्याय

ततो भजेत मां प्रीतः श्रद्धालुर्दृढनिश्चयः ।
जुषमाणश्च तान् कामान् दुःखोदर्कांश्च गर्हयन् २८
प्रोक्तेन भक्तियोगेन भजतो मासकृन्मुनेः ।
कामा हृदय्या नश्यन्ति सर्वे मयि हृदि स्थिते २९
भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि मयि दृष्टेऽखिलात्मनि ३०
तस्मान्मद्भक्तियुक्तस्य योगिनो वै मदात्मनः ।
न ज्ञानं न च वैराग्यं प्रायः श्रेयो भवेदिह ३१
यत्कर्मभिर्यत्तपसा ज्ञानवैराग्यतश्च यत् ।
योगेन दानधर्मेण श्रेयोभिरितरैरपि ३२
सर्वं मद्भक्तियोगेन मद्भक्तो लभतेऽञ्जसा ।
स्वर्गापवर्गं मद्धाम कथञ्चिद्यदि वाञ्छति ३३
न किञ्चित्साधवो धीरा भक्ता ह्येकान्तिनो मम ।
वाञ्छन्त्यपि मया दत्तं कैवल्यमपुनर्भवम् ३४
नैरपेक्ष्यं परं प्राहुर्निःश्रेयसमनल्पकम् ।
तस्मान्निराशिषो भक्तिर्निरपेक्षस्य मे भवेत् ३५
न मय्येकान्तभक्तानां गुणदोषोद्भवा गुणाः ।
साधूनां समचित्तानां बुद्धेः परमुपेयुषाम् ३६
एवमेतान्मयादिष्टाननुतिष्ठन्ति मे पथः । भा ११ स्कं २० अध्याय
क्षेमं विन्दन्ति मत्स्थानं यद्ब्रह्म परमं विदुः ३७

(to be learned — Satsangati)

नैष यपतिभां योगो न सांख्यं धर्म उद्धव ।
न स्वाध्यायस्तपस्त्यागो नेष्टापूर्तं न दक्षिणा ।
व्रतानि यज्ञश्छन्दांसि तीर्थानि नियमा यमाः ।
यथावरुन्धे सत्सङ्गः सर्वसङ्गापहो हि माम् ।
भा १० स्कं.
१२ अध्याय

यथा भ्राम्यत्ययो ब्रह्मन् स्वयमाकर्षसन्निधौ ।
तथा मे भिद्यते चेतश्चक्रपाणेर्यदृच्छया १४
भा ७ स्कं. ५ अध्याय

न कामयेऽन्यं तव पादसेवना-
दकिञ्चनप्रार्थ्यतमाद्वरं विभो ।
आराध्य कस्त्वां ह्यपवर्गदं हरे
वृणीत आर्यो वरमात्मबन्धनम् ५६
भा १० स्कं. ५१ अध्याय

पानेन ते देव कथासुधायाः
प्रवृद्धभक्त्या विशदाशया ये
वैराग्यसारं प्रतिलभ्य बोधं
यथाञ्जसान्वीयुरकुण्ठधिष्ण्यम् ४६
तथापरे चात्मसमाधियोग
बलेन जित्वा प्रकृतिं बलिष्ठां
त्वामेव धीराः पुरुषं विशन्ति
तेषां श्रमः स्यान्न तु सेवया ते ४७
भा तृ. स्कं. ५ अध्याय

न प्रीतयेऽनुरागाय ह्यङ्गसङ्गो नृणामिह
तन्मनो मयि युञ्जाना अचिरान्मामवाप्स्यथ २७
कीर्तिना ~~[illegible]~~ संनिकर्षेण प्रतियात ततो गृहान्
भा १०-स्कं २९ अध्याय

शुद्धिर्नृणां न तु तथेड्य दुराशयानां
विद्याश्रुताध्ययनदानतपःक्रियाभिः
सत्त्वात्मनामृषभ ते यशसि प्रवृद्ध
सच्छ्रद्धया श्रवणसंभृतया यथा स्यात् ९
भा ११ स्कं. ६ अध्याय

हरिर्हरति पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृतः
अनिच्छयापि संस्पृष्टो दहत्येव हि पावकः १००
जिह्वाग्रे वर्तते यस्य हरिरित्यक्षरद्वयम्
विष्णुलोकमवाप्नोति पुनरावृत्तिवर्जितः १०१
गोविन्देति सदा ध्यायेद् यस्तु रागादिवर्जितः
स याति विष्णुभवनमिति प्राहुर्मनीषिणः १०२
नारद पु. ११ अध्याय

कलेर्दोषनिधे राजन्नस्ति ह्येको महान् गुणः
कीर्तनादेव कृष्णस्य मुक्तबन्धः परं व्रजेत्
भा १२ स्कं. ३ अध्याय

येषु त्वदीय चरणाम्बुज कोशगन्धं
जिघ्रन्ति कर्णविवरैः श्रुतिवातनीतम्
भक्त्या गृहीत चरणः परया च तेषां
नापैषि नाथ! हृदयाम्बुरुहात्स्वपुंसाम्
तावद्भयं द्रविणगेहसुहृन्निमित्तम्
शोकः स्पृहा परिभवो विपुलश्च लोभः
तावन्ममेत्यसदवग्रह आर्तिमूलं
यावन्न तेऽङ्घ्रिमभयं प्रवृणीत लोकः

भा. ३ स्कं. ९ अध्याय

कल्मषु या त्वंश्चिवदोऽख्येयानाम्
स ते षु वा स्वर्ग मिरीष्वमानात्
कः पश्यति नाऽङ्घ्रि पुरुषस्यालो
भवप्रदाद् हरतिं चित्त शिल्ली ११

भा. ५ स्कं. १९ अध्याय

हे सार हि कु मति दुस्तर मुत्तीर्षो
नैतन्यः पुं वो भगवतः पुरुषोत्तमस्य
लीलाकथारसनिषेवणमन्तरेण
पुंसो भवेद्विविध दुःख दवार्दितस्य

भा. १२ स्कं. ४ अध्याय

देवेन लेहतात्वे भवतः प्रसङ्गात्
सर्वाशुभोपशमनाद्विमुखेन्द्रिया ये
कुर्वन्ति काम सुख लेश लवाय दीना
लोभाभिभूतमनसोऽकुशलानि शश्वत्
अहन्यापृताऽऽर्तकरणा निशि निःशयाना
नाना मनोरथधिया क्षणभग्ननिद्राः
दैवाहतार्थरचना ऋषयोऽपि देव
युष्मत्प्रसङ्गविमुखा इह संसरन्ति

भा. ३ स्कं. ९ अध्याय

किमलभ्यं भगवति प्रसन्ने श्रीनिकेतने।
तथापि तत्परा राजन् न हि वाञ्छन्ति किञ्चन॥ २

भा १० स्कं. ३९ अध्याय

यत्कीर्तनं यत्स्मरणं यदीक्षणं
यद्वन्दनं यच्छ्रवणं यदर्हणम्।
लोकस्य सद्यो विधुनोति कल्मषं
तस्मै सुभद्रश्रवसे नमो नमः॥ १५

२ स्कं. ४ अध्याय

यथाद्रिप्रभवा नद्यः पर्जन्यापूरिताः प्रभो।
विशन्ति सर्वतः सिन्धुं तद्वत्त्वां गतयोऽन्ततः॥ १०

भा. १० स्कं. ४० अध्याय

सर्वे तरन्ति ते हारं भोः श्रवणानुरक्तहृद्द्विजाः।
किं नु विष्णुं भावयन्ति ये वै पदगतचेतसाम् १५
धर्मिष्ठा भक्ताश्च तस्मान्नु ते ये सततं द्विजाः। १६

कूर्म पु- उत्तर विभाग
११ अध्याय

एषा बुद्धिमतां बुद्धिर्मनीषा च मनीषिणाम्।
यत्सत्यमनृतेनेह मर्त्येनाप्नोति मामृतम्॥ २२

भा ११ स्कं २९ अध्याय

अधनोऽयं धनं प्राप्य माद्यन्नुच्चैर्न मां स्मरेत्।
इति कारुणिको नूनं धनं मेऽभूरि नाददात्॥ २०

भा. १० स्कं. ८० अध्याय

निष्किञ्चना वयं शश्वन्निष्किञ्चनजनप्रियाः।
तस्मात्प्रायेण न ह्याढ्या मां भजन्ति सुमध्यमे॥ १४
ययोरात्मसमं वित्तं जन्मैश्वर्याकृतिर्भवः।
तयोर्विवाहो मैत्री च नोत्तमाधमयोः क्वचित्॥ १५

भा. १० स्कं. ६० अध्याय

भक्त्या पुमान् जातविराग ऐन्द्रियाद्
दृष्टश्रुतान्मद्रचनानुचिन्तया।
चित्तस्य यत्तो ग्रहणे योगयुक्तो
यतिष्यते ऋजुभिर्योगमार्गैः॥ २६
असेवयायं प्रकृतेर्गुणानां
ज्ञानेन वैराग्यविजृम्भितेन।
योगेन मय्यर्पितया च भक्त्या
मां प्रत्यगात्मानमिहावरुन्धे॥ २७
भा. ३ स्कं. २५ अध्याय

कोऽतिप्रयासोऽसुरबालका हरे-
रुपासने स्वे हृदि छिद्रवत्सतः।
स्वस्यात्मनः सख्युरशेषदेहिनां
सामान्यतः किं विषयोपपादनैः॥ ३८
रायः कलत्रं पशवः सुतादयो
गृहा मही कुञ्जरकोशभूतयः।
सर्वेऽर्थकामाः क्षणभङ्गुरायुषः
कुर्वन्ति मर्त्यस्य कियत्प्रियं चलाः॥ ३९
कामान् कामयते काम्यैर्यदर्थमिह पूरुषः।
स वै देहस्तु पारक्यो भङ्गुरो यात्युपैति च॥ ४६
किमु व्यवहितापत्यदारागारधनादयः।
राज्यकोशगजामात्यभृत्याप्ता ममतास्पदाः॥ ४७
किमेतैरात्मनस्तुच्छैः सह देहेन नश्वरैः।
अनर्थैरर्थसंकाशैर्नित्यानन्दमहोदधेः॥ ४८
तस्मादर्थांश्च कामांश्च धर्मांश्च यदपाश्रयाः।
भजतानीहयात्मानमनीहं हरिमीश्वरम्॥ ४९
नालं द्विजत्वं देवत्वमृषित्वं वासुरात्मजाः।
प्रीणनाय मुकुन्दस्य न वृत्तं न बहुज्ञता॥ ५१
न दानं न तपो नेज्या न शौचं न व्रतानि च।
प्रीयतेऽमलया भक्त्या हरिरन्यद् विडम्बनम्॥ ५२
भा. ७ स्कं. ७ अध्याय

मिथो भजन्ति ये सख्यः स्वार्थैकान्तोद्यमा हि ते
न तत्र सौहृदं धर्मः स्वार्थार्थं तद्धि नान्यथा १७
भा. १० स्कं. ३२ अ.

विषयान् ध्यायतश्चित्तं विषयेषु विषज्जते
मामनुस्मरतश्चित्तं मय्येव प्रविलीयते २७
भा. ११ स्कं. १४ अ.

देहेन्द्रियप्राणमनोधियां यो
जन्माप्ययक्षुद्भयतर्षकृच्छ्रैः।
संसारधर्मैरविमुह्यमानः
स्मृत्या हरेर्भागवतप्रधानः। ४९
भा. ११ स्कं. २ अध्याय

धिग् जन्म नस्त्रिवृद् विद्यां
धिग् व्रतं धिग् बहुज्ञताम्
धिक् कुलं धिक् क्रियादाक्ष्यं
विमुखा ये त्वधोक्षजे ४०
भा १० स्कं. २३ अध्याय

लब्ध्वा जनो दुर्लभमत्र मानुषं
कथञ्चिदव्यङ्गमयत्नतोऽनघ।
पादारविन्दं न भजत्यसन्मतिः
गृहान्धकूपे पतितो यथा पशुः। ४६
भा १० स्कं. ५१ अध्याय

भिद्यते हृदयग्रन्थिः छिद्यन्ते सर्वसंशयाः
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि दृष्ट एवात्मनीश्वरे ३०
भा ११ स्कं. २० अध्याय

नकालि[illegible] मत्परं सोऽन्वेते नसा यद्भासा निधा
विमति[illegible] भवेद्ध्वी[illegible] विदुषा[illegible] ७९
भा. १० स्कं. ७१ अध्याय

यस्त्वया मन्दभाग्योक्तो मदन्यो नाम ईश्वरः।
क्वासौ यदि स सर्वत्र कस्मात्स्तम्भे न दृश्यते १३
भा ७ स्कं. ८ अध्याय

अहं भक्तपराधीनो ह्यस्वतन्त्र इव द्विज
साधुभिर्ग्रस्तहृदयो भक्तैर्भक्तजनप्रियः ६३
नाहमात्मानमाशासे मद्भक्तैः साधुभिर्विना
श्रियं चात्यन्तिकीं ब्रह्मन् येषां गतिरहं परा ६४
ये दारागारपुत्राप्तप्राणान् वित्तमिमं परम्
हित्वा मां शरणं याताः कथं तांस्त्यक्तुमुत्सहे ६५
मयि निर्बद्धहृदयाः साधवः समदर्शनाः
वशे कुर्वन्ति मां भक्त्या सत्स्त्रियः सत्पतिं यथा ६६
मत्सेवया प्रतीतं च सालोक्यादिचतुष्टयम्
नेच्छन्ति सेवया पूर्णाः कुतोऽन्यत्कालविद्रुतम् ६७
साधवो हृदयं मह्यं साधूनां हृदयं त्वहम्
मदन्यत्ते न जानन्ति नाहं तेभ्यो मनागपि ६८
भा ९ स्कं ४ अध्याय

पश्यति स्थूलं तिष्ठति दृष्टिरहितं [illegible] सांख्य
सदेहः सितं ते [illegible] तं विनिरयाति
जीवस्य नाशोऽस्ति [illegible] हि ते वने
सदेहः [illegible] द्रोहस्य हन्यते न जीर्यते ४०
भा ३ स्कं २८ अध्याय

अकिञ्चनस्य दान्तस्य शान्तस्य समचेतसः
मया सन्तुष्टमनसः सर्वाः सुखमया दिशः
न पारमेष्ठ्यं न महेन्द्रधिष्ण्यं न सार्वभौमं न रसाधिपत्यम्
न योगसिद्धीरपुनर्भवं वा मय्यर्पितात्मेच्छति मद्विनान्यत्
भा. ११ स्कं. १४ अध्याय

त्रिभुवनविभवहेतवेऽप्यकुण्ठस्मृति ~~[illegible]~~
रजितात्मसुरादिभिर्विमृग्यात्
न चलति भगवत्पदारविन्दा
ल्लवनिमिषार्धमपि यः स वैष्णवाग्र्यः ५३
भा. ११ स्कं २ अध्याय

अतिवादांस्तितिक्षेत नावमन्येत कञ्चन
न चेमं देहमाश्रित्य वैरं कुर्वीत केनचित् ३४
भा १२ स्कं ६ अध्याय

एतन्निर्विद्यमानानामिच्छतामकुतोभयम्
योगिनां नृप निर्णीतं हरेर्नामानुकीर्तनम्॥ ११
भा. द्वि. स्कं. १ अध्याय

ब्रह्महा पितृहा गोघ्नो मातृहाचार्यहाघवान्
श्वादः पुल्कसको वापि शुद्ध्येरन् यस्य कीर्तनात्
भा. ६ स्कं. १३ अध्याय ८

मृषा गिरस्ता ह्यसतीरसत्कथा
न कथ्यते यद्भगवानधोक्षजः
तदेव सत्यं तदु हैव मङ्गलम्
तदेव पुण्यं भगवद्गुणोदयम् ४८
तदेव रम्यं रुचिरं नवं नवं
तदेव शश्वन्मनसो महोत्सवम्
तदेव शोकार्णवशोषणं नृणाम्
यदुत्तमश्लोकयशोऽनुगीयते ४९
न यद्वचश्चित्रपदं हरेर्यशो
जगत्पवित्रं प्रगृणीत कर्हिचित्
तद्ध्वाङ्क्षतीर्थं न तु हंससेवितं
यत्राच्युतस्तत्र हि साधवोऽमलाः ५०
स वाग्विसर्गो जनताघविप्लवो
यस्मिन् प्रतिश्लोकमबद्धवत्यपि
नामान्यनन्तस्य यशोऽङ्कितानि यत्
शृण्वन्ति गायन्ति गृणन्ति साधवः ५१
नामसंकीर्तनं यस्य सर्वपापप्रणाशनम्
प्रणामो दुःखशमनस्तं नमामि हरिं परम्
भा. १२ स्कं. १२ अध्याय

यद्वाद्विष्टनामं सो वा य श्रापि म्रियमाणः ४१
ते नाति वद येन्मे हि तदा न गमा यमलयं
भा ११ स्कं १ अध्याय

मा राज्यश्रीरभूत्पुंसः श्रेयस्कामस्य मानद।
स्वजनानुत बन्धून्वा न पश्यति ययान्धदृक्
भा १० स्कं ७५

५८ विष्णु पु. : कलौ [illegible]
[illegible]

भक्ति

258

ज्ञात्वाज्ञात्वाथ ये वै मां यावान् यश्चास्मि यादृशः।
भजन्त्यनन्यभावेन ते मे भक्ततमा मताः॥ ३३

भा. ११ स्कं. ११ अध्याय

अर्चायामेव हरये पूजां यः श्रद्धयेहते
न तद्भक्तेषु चान्येषु स भक्तः प्राकृतः स्मृतः॥ ४७

भा. ११ स्कं. २ अध्याय

ईश्वरे तदधीनेषु बालिशेषु द्विषत्सु च
प्रेम मैत्री कृपोपेक्षा यः करोति स मध्यमः॥ ४६

भा. ११ स्कं. २ अध्याय

सर्वभूतेषु यः पश्येद् भगवद्भावमात्मनः
भूतानि भगवत्यात्मन्येष भागवतोत्तमः॥ ४५
गृहीत्वापीन्द्रियैरर्थान् यो न द्वेष्टि न हृष्यति
विष्णोर्मायामिदं पश्यन् स वै भागवतोत्तमः॥ ४८
न कामकर्मबीजानां यस्य चेतसि सम्भवः
वासुदेवैकनिलयः स वै भागवतोत्तमः॥ ५०
न यस्य स्वः पर इति वित्तेष्वात्मनि वा भिदा
सर्वभूतसमः शान्तः स वै भागवतोत्तमः॥ ५२

भा. ११ स्कं. २ अध्याय

कर्मणा मनसा वाचा परपीडां न कुर्वते
अनसूया हृदि येषां ते वै भागवता नराः॥ ५१
माता पित्रोश्च शुश्रूषां कुर्वन्ति ये नरोत्तमाः।
गंगाविश्वेश्वरध्यायिनस्ते वै भागवतोत्तमाः॥ ५२
सर्वेषां हितवाक्यानि ये वदन्ति नरोत्तमाः
ये गुणग्राहिणो लोके ते वै भागवताः स्मृताः॥ ५६
धर्मशास्त्रप्रवक्तारः सत्यवाक्यरताश्च ये
सतां शुश्रूषवो ये च ते वै भागवतोत्तमाः॥
अन्येषामुदये हृष्टा येऽभिनन्दन्ति मानवाः।
हरिनामपरा ये च ते वै भागवतोत्तमाः॥ ५६

नारद पु. २ अध्याय

देहेन्द्रियप्राणमनोधियां यो
जन्माप्ययक्षुद्भयतर्षकृच्छ्रैः।
संसारधर्मैरविमुह्यमानः
स्मृत्या हरेर्भागवतप्रधानः॥ ४९

भा. ११ स्कं. २ अध्याय

किं ते कामाः सुरस्पार्हा मुकुन्दमनसो द्विजाः।
अधिजग्मुर्मुदं राजन् क्षुधितस्य यथेतरे॥

भा. ३ स्कं. १२ [illegible]

ब्रह्महत्या [illegible] गोवधः स्त्रीवधस्तथा
तुल्यमेभिः [illegible]

आदि पु. २३ अध्याय 258

मन्त्रोऽद्यापि न [illegible]
आत्मारामा [illegible]

१६
भा. १० स्कं. ६ २३ अध्याय

यत्तानुबन्धेऽसति देहगेहे
ममाहमित्यूढदुराग्रहाणाम्।
पुंसां सुदूरं वसतोऽपि पुर्यां
भजेम तत्ते भगवन् पदाब्जम्॥

४३
भा. ३ स्कं. ५ अध्याय

किमप्यैश्वर्य [illegible]
दृष्टपूर्व [illegible] भगवन्नाम [illegible]

भा. ५ स्कं. १६ अध्याय

नैरपेक्ष्यं परं प्राहुर्निःश्रेयसमनल्पकम्।
तस्मान्निराशिषो भक्तिर्निरपेक्षस्य मे भवेत्॥ ३५

भा. ११ स्कं. २० अध्याय

पुंसि [illegible]
[illegible]
वैराग्य [illegible]
[illegible]
वदन्ति॥

भा. ६ स्कं. २ अध्याय

[illegible]
तावद्रागादयः स्तेनास्तावत्कारागृहं गृहम्।
तावन्मोहोऽङ्घ्रिनिगडो यावत्कृष्ण न ते जनाः॥ ३६

भा. १० स्कं. १४ अ.

भक्ति
भगवत्तुष्ट्यु पा. यं. 260

त्रैवर्गिकायास विघातमस्मत्
पतिर्विधत्ते पुरुषस्य शक्र !
ततोऽनुमेयो भगवत्प्रसादो
यो दुर्लभोऽकिंचनगोचरोऽन्यैः 22
अहं हरे! तव पादैकमूल दासानुदासो भवितास्मि भूयः
मनः स्मरेतासुपतेर्गुणांस्ते गृणीत वाक् कर्म करोतु कायः
न नाकपृष्ठं न च पारमेष्ठ्यं न सार्वभौमं न रसाधिपत्यम्
न योगसिद्धीरपुनर्भवं वा समञ्जस! त्वा विरहय्य कांक्षे

अहिंसा सत्यवचनं दयाभूतेष्वनुग्रहः
यस्यैतानि सदा राम! तस्य तुष्यति केशवः 7
माता पितृ गुरु प्रीत्य यः सम्यगिह वर्तते
वर्जितोऽभ्यसूयो यस्तस्य तुष्यति केशवः
परपीडाकरं कर्म यस्य नास्ति महात्मनः
संविभागी च भूतानां तस्य तुष्यति केशवः
पितृदेवार्चनरतः सदाचारनिरतः सदा
केतुकस्तानियोगभी च तस्य तुष्यति केशवः
नामांसं सहहेण तथा यश्चाग पतितमानता:
सततं कल्पवृत्या य तस्य तुष्यति केशवः
सर्वभूतहिते युक्तः सर्वभूतहिते रतः,
सर्वभूतानुकम्पी च तस्य तुष्यति केशवः
आपद्यपि कष्टायां देवेशराधनं नरः
न त्यजति हि यो ब्रह्मन् तस्य तुष्यति केशवः

विष्णु पु. प्र. खं. ३ अध्या

सर्वतो मनसोऽसंगमादौ संगं च साधुषु ।
दयां मैत्रीं प्रश्रयं च भूतेष्वद्धा यथोचितम् २३
शौचं तपस्तितिक्षां च मौनं स्वाध्यायमार्जवं
ब्रह्मचर्यमहिंसां च समत्वं द्वन्द्वसंज्ञयोः २४
सर्वत्रात्मेश्वरान्वीक्षां कैवल्यमनिकेततां
विविक्तचीरवसनं संतोषं येन केनचित् २५
श्रद्धां भागवते शास्त्रेऽनिन्दामन्यत्र चापि हि
मनोवाक्कर्मदण्डं च सत्यं शमदमावपि २६
श्रवणं कीर्तनं ध्यानं हरेरद्भुतकर्मणः ।
जन्मकर्मगुणानां च तदर्थेऽखिलचेष्टितम् २७
इष्टं दत्तं तपो जप्तं वृत्तं यच्चात्मनः प्रियम्
दारान् सुतान् गृहान् प्राणान् यत्परस्मै निवेदनम् २८
एवं कृष्णात्मनाथेषु मनुष्येषु च सौहृदम्
परिचर्यां चोभयत्र महत्सु नृषु साधुषु २९
परस्परानुकथनं पावनं भगवद्यशः ।
मिथो रतिर्मिथस्तुष्टिर्निवृत्तिर्मिथ आत्मनः ३०
स्मरन्तः स्मारयन्तश्च मिथोऽघौघहरं हरिं
भक्त्या संजातया भक्त्या बिभ्रत्युत्पुलकां तनुम् ३१
क्वचिद्रुदन्त्यच्युतचिन्तया क्वचिद्
हसन्ति नन्दन्ति वदन्त्यलौकिकाः ।
नृत्यन्ति गायन्त्यनुशीलयन्त्यजं
भवन्ति तूष्णीं परमेत्य निर्वृताः ३२
इति भागवतान् धर्मान् शिक्षन् भक्त्या तदुत्थया
नारायणपरो मायामञ्जस्तरति दुस्तराम्

३३
भा ११ स्कं. ३ अध्याय

भावशुद्धि

~~गंगातोयेन सर्वेण मृद्भारैः पर्वतोपमैः~~

आमृत्योराचरञ्छौचं भावदुष्टो न शुद्ध्यति

अन्तर्भावविशुद्धस्य विधातोऽप्यधिकं न सदृक्

न स्वर्गो नापवर्गोऽस्य देहि विद्धि हि न पदम्

गंगादितीर्थेषु वसन्ति मत्स्या

देवालये पक्षिगणाश्च नित्यम् ८७

भावोज्झितास्ते न फलं लभन्ते

तीर्थावगाहाच्च तपो वदानात् ८८

भावशुद्धिः परं शौचं प्रमाणं सर्वकर्मसु

अन्यथालिंग्यते कान्ता भावेन दुहितान्यथा ८९

मनसा भिद्यते वृत्तिरभिन्नेष्वपि वस्तुषु

चित्तं शोधय यत्नेन किमन्यैर्बाह्यशोधनैः ९०

भावतः शुद्धिशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षं च विन्दति ९१

ज्ञानामलाम्भसा पुंसः सवैराग्यमृदा पुनः

अविद्यारागविण्मूत्रलेपो नश्येद्विशोधनैः

एवमेतच्छरीरं हि निसर्गादशुचिं विदुः ९२

पद्मपु. भू. खं ६६ अध्याय

गंगातोयेन सर्वेण .... मृन्मयपर्वतैः २२

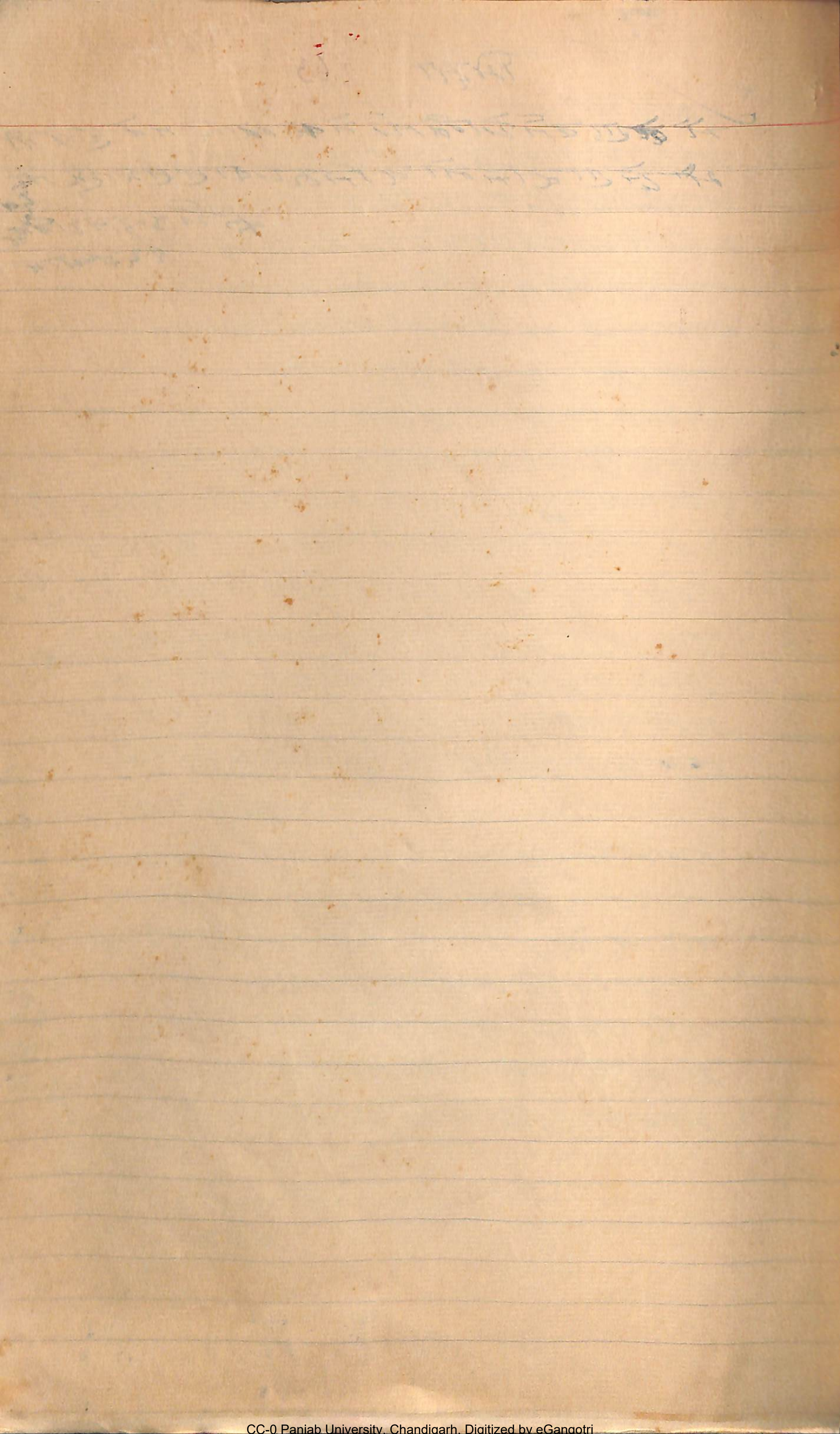
~~बहवश्च मत्स्याश्च भक्षा आयमदोषतः २३~~
~~यदि स्नातो ऽपि सम्यक् भावहीनं न कारयेत् २४~~
~~नाशाद्धि विधिमन्त्राद्यं फलानि कर्मभीरिव २५~~
~~यदि चित्तो हमात्यन्ते विते कामादिदूषितम्~~
~~गत्वा स्नात्वा तेन भावेन नदीभावादिदूषिते~~
~~भावतः शुद्धिशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षं च विन्दति २८~~

स्कंपु. ३ ब्रखं
आह वाद ११ अध्याय

भिक्षा 263

यो वैराग्यवतोऽन्वितस्य मे कान्तादि सर्वे दुःखतो
भोगे रागवतो विनोदवाणि कल्पवासस्मशानता

गीता में ३.३७० ...
१६ अध्याय

प्राङ्मुखोऽन्नानि भुञ्जीत सूर्याभिमुख एव वा
नाद्यादुदङ्मुखो नित्यं विधिरेष सनातनः
प्रक्षाल्य पाणिपादौ च भुञ्जानो द्विरुपस्पृशेत्
शुचौ देशे समासीनो भुक्त्वा च द्विरुपस्पृशेत्

कूर्म पु. उत्तरविभागे
१२ अध्या

उपलिप्ते शुचौ देशे पादौ प्रक्षाल्य वै करौ
आचम्यार्द्राननोऽक्रोधः पञ्चार्द्रो भोजनं चरेत्
स्वाहा प्रणव संयुक्तां प्राणायाद्याहुतिं ततः
अपानाय ततो भुक्त्वा व्यानाय तदनन्तरम्
उदानाय ततः कुर्यात् समानायेति पञ्चमम्
विज्ञाय तत्त्वमेतेषां जुहुयादात्मनि द्विजः
शेषमन्नं यथाकामं भुञ्जीत व्यञ्जनैर्युतम्
ध्यात्वा तन्मनसा देवमात्मानं वै प्रजापतिम्
यद्भुङ्क्ते वेष्टितशिरा यच्च भुङ्क्ते उदङ्मुखः
सोपानत्कश्च यो भुङ्क्ते सर्वं तत्तदासुरम् १८
नार्द्धरात्रे न मध्याह्ने नाजीर्णे नार्द्रवस्त्रधृक्
न भिन्नभाजने चैव नाभूम्यां न च पाणिषु २१
नोच्छिष्टो घृतमादद्यान्न मूर्धानं स्पृशेदपि
न ब्रह्म कीर्तयन्वापि न निःशेषं न भार्यया
नान्धकारे न सन्ध्यायां न च देवालयादिषु
नैकवस्त्रस्तु भुञ्जीत न यानशयनस्थितः
न पादुकानिर्गतोऽथ न हसन् विलपन्नपि
भुक्त्वा वै सुखमास्थाय तदन्नं परिणामयेत्
इतिहासपुराणाभ्यां वेदार्थानुपबृंहयेत्
आत्मार्थं भोजनं यस्य रत्यर्थं यस्य मैथुनम्
वृत्त्यर्थं यस्य चाधीतं निष्फलं तस्य जीवितम् १८

कूर्म पु. उत्तरार्ध.
१९ अध्याय

सर्वाङ्गुलीभिरश्नीयात् [illegible] न कोटौ [illegible]
निःशब्दं भोजनं कुर्यात् नाङ्गुलीभिश्च मर्दितम्
आदौ घृतान्नमाहार्यं [illegible] मादिते
ततः द्रवादि भुञ्जीत तदन्ते भोजनं [illegible]
न दीर्घ लवणं [illegible] [illegible]

~~हित्वाशौर्यमितादीनाहारकाले भोजी जितेन्द्रियः~~

पश्यन् रोगान् बहून् दोषान् बुद्धिमान् विषमाशनात् १२

चरक ६ अध्याय

अनारोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यं चातिभोजनम्

अपुण्यं लोकविद्विष्टं तस्मात्तत्परिवर्जयेत्

कू०पु० उत्तरविभाग १९ अध्याय ५२

स्वादितान्नं पुनः स्वादेन्मोदकानि फलानि वै २५

प्रत्यक्षं लवणं चैव गोमांसं धातीनि गच्छते ११

ना०पु० २६ अध्याय

आतिना मलना चैव हालिले न विशेषतः

... ... भोजनं ... विनिषिध्यते ३२

कू०पु० उत्तरविभाग १९ अध्याय

[illegible] लिखिकुयेभुंक्ते भुक्त्वा वासु सदा नरः

अमृते केवलं भुंक्ते इति विद्धि युधिष्ठिर १६

भ०आ०प० २१६ श्लोक २

अनारोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यं चातिभोजनम्

अपुण्यं लोकविद्विष्टं तस्मात्तत्परिवर्जयेत् ६६

कूर्म उत्तरवि० १ [illegible]

266

मग्ग

वा लागि सम गा है वमत्ता चेतनायोदेश (मेता:)

मन्दुःकृतयानि यानि सोऽनर्थ: समहान्मत:

वा. ८१. आयोध्यं १००६

प्रधपान 267

~~नहि प्रदीर्घसिद्ध्यं पानमेवं प्रपासते~~

पानाद्दर्पितस्य कामस्य धर्मस्य कार्यादि मे ते ॥ ७८

पा.रा. दि. सं. २२

गात्रानि भोजन श्रैवगृहीतानि सेवनाद्

पद्यति ना भादले श्रैव सुरापानसमे सतन द ॥ ९९

औपासनपटि तया त्र देवत्र स्नान यो [illegible]

हु ताशनशो. द्विसे श्रो. ये सुरापानहये सतन द ॥ ९९

यः धर्मे [illegible] नुत्तान. कृपीदुष्टो योजनते

क्षुधा पीडितो हि द्विहते यः सर्वसंधि वर्द्धते

भारतीय संस्कृति-विश्वकोष.

~~भारत~~ धर्मकोष: Wordsworth

बृहद्

Requirements

motam

लक्ष्मण स्वरूप

संस्कृत कोश

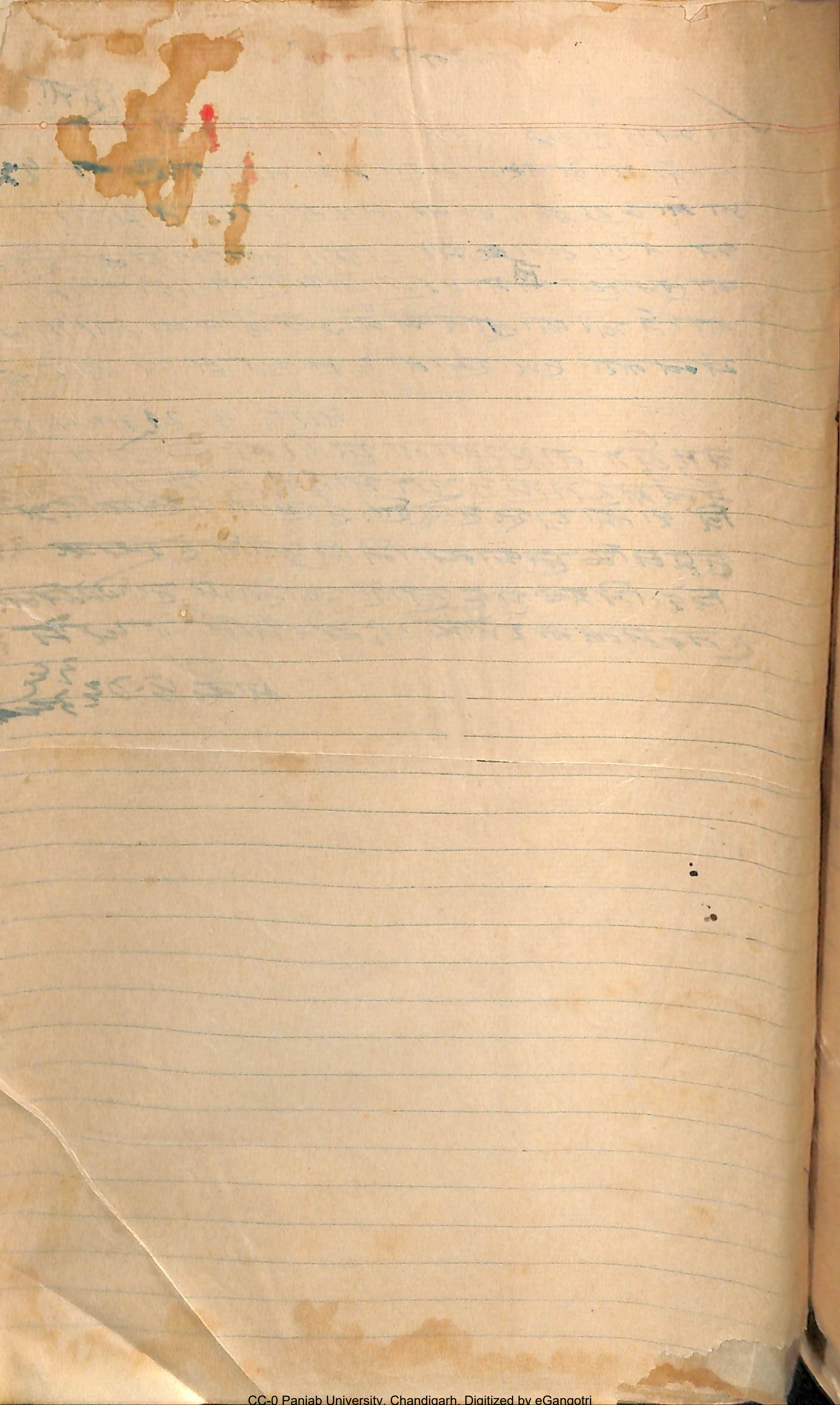
मन्वन्तर २१८

अश्वयुक्शुक्लनवमी कार्तिकी द्वादशी सिता
तृतीया चैत्रमासस्य तथा भाद्रपदस्य च ५७
आषाढशुक्लदशमी सिता माघस्य सप्तमी
श्रावणस्याष्टमी कृष्णा तथाषाढस्य पूर्णिमा
फाल्गुनस्य त्वमावस्या पौषस्यैकादशी सिता ५८
कार्तिकी फाल्गुनी चैत्री ज्यैष्ठी पञ्चदशी सिता ५९
मन्वन्तरादयः ह्येता दत्तस्याक्षयकारकाः ६०

नारद पु. २८ अध्याय

चतुर्युगानां संख्याता साधिका ह्येकसप्ततिः
मन्वन्तरं तस्य संख्या मानुषैर्वत्सरैर्द्विज ३५
त्रिंशत्कोट्यस्तु सम्पूर्णाः संख्याताः संख्यया द्विज
सप्तषष्टिस्तथान्यानि नियुतानि च संख्यया ३६
विंशतिश्च सहस्राणि कालोऽयं साधिकं विना
मन्वन्तरस्य संख्येयं दिव्यैर्वर्षैर्निबोध मे ३७

मार्क० पु० ७६ ३८ अध्याय

ममता 273

अहमित्यङ्कुरोत्पन्नो ममेति स्कन्धवान्महान्
गृहक्षेत्रोच्चशाखश्च पुत्रदारादिपल्लवः ८
धनधान्यमहापत्रो नैककालप्रवर्धितः ।
पुण्यापुण्याग्रपुष्पश्च सुखदुःखमहाफलः ९
तत्र स्पृहापथव्यापी [illegible] सेचनः ।
विविदिषा मद्रुमो [illegible] महातरुः १०
संसाराध्वपरिश्रान्ता ये तच्छायां समाश्रिताः ।
भ्रान्तिज्ञानसुखाधीनास्तेषामात्यन्तिकं कुतः ११
यैस्तु सत्सङ्गपाषाणशितेन ममतातरुः ।
छिन्नो विद्याकुठारेण ते गतास्तेन वर्त्मना १२
प्राप्य ब्रह्मवनं शीतं नीरजस्कमकण्टकम् ।
प्राप्नुवन्ति परां [illegible] निर्वृतिं ते १३

मार्कं पु. ३८ अध्याय

ममत्वादो

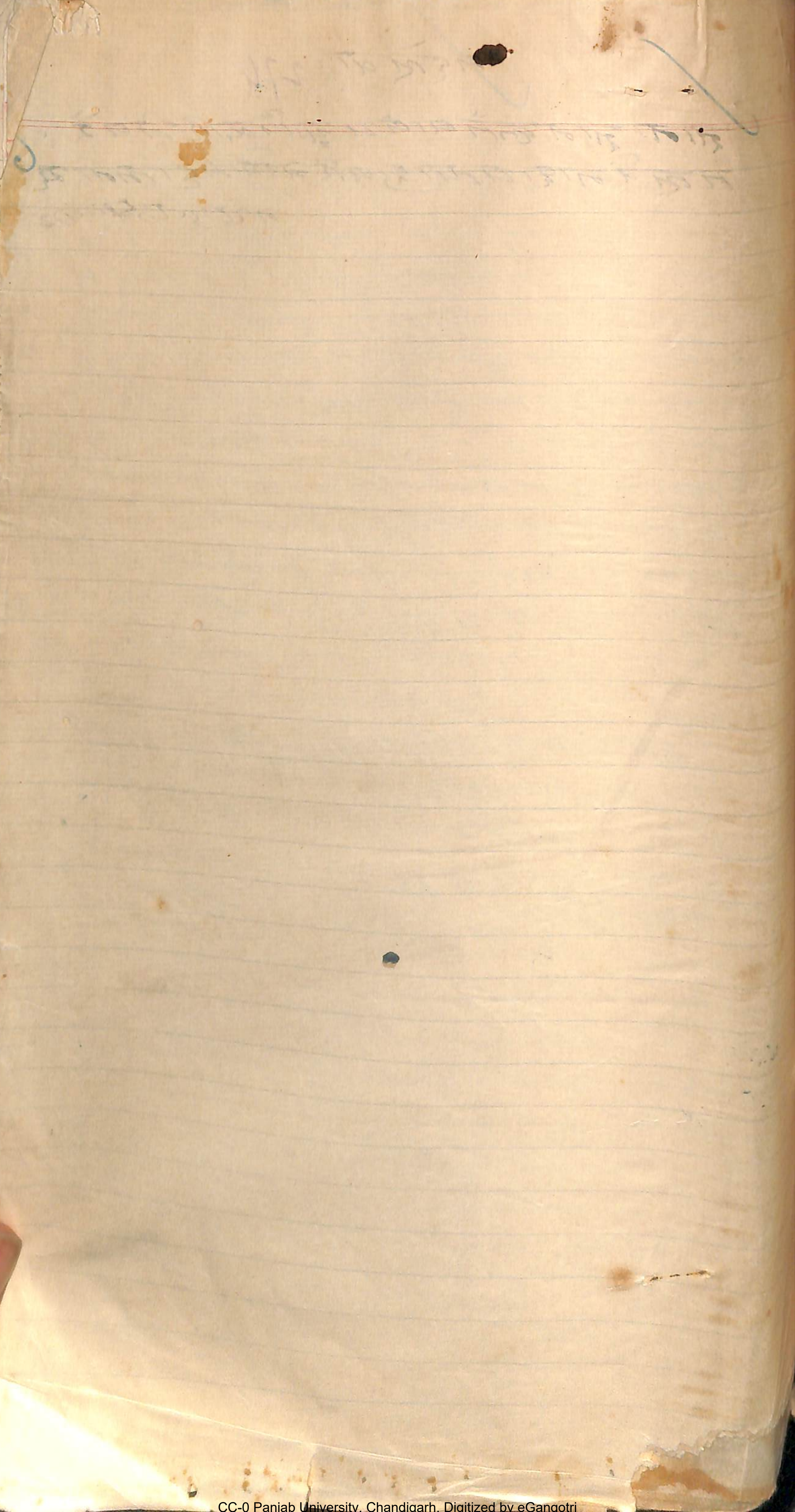
पक्षिण्य ~~[illegible]~~ पुंप्रि: प्रेष्यः प्रजायते
ततस्ततः समादाय दुःखान्येव प्रयच्छति
मार्जारभक्षिते दुःखं यादृशं गृहकुक्कुटे
न तादृङ् ममताशून्ये कलविङ्केऽथ मूषिके
अममेति [illegible] दुःखस्य न ममेति निवर्तते

मार्कं पु. ३८ अध्याय

महेशवा 274

ज्ञानं ज्ञानफलं बालवैद्य चाधिकारि तेऽपरे ।
लक्ष्मवें नादायत्या हदुपरि चण्यामहात्मना ॥ 6

नारद पु. [illegible]

275

सधुपाद

लदंगं तरले रवौ भो मैर्म्भमधु मधु है :
मुहस्य मैरतर वैने रयतो मधुपो मा १२
विनतेरारान मधु है : सल्ल धर्मं निष्कराड से
रमा प्रमत्त वे देरोव को वितै माजातमल्ल वै: १६

[illegible] वा. रा.
[illegible] उत्थान

अनिन्द्यापरकन्येषु स्वधर्मपरिपालन म
वु पत्नी पुष्प या लुब्धे स्वैव मधुरागिरः ३४
प्रातौ रमणम कालिन्दी मिश्राय बामो व्यापि हो
म हारश ते पदि वनकुं : धान्यदानं सहिं पुनो ३५
हसम मदि बनुसे को: पर वृक्षमाल र :
नान्यो पत्ना ति वचनं येन प्रसे चरि पुरु ना ३६
ब नुभि व द्विसे सेवाः हेमाने मधु दलमा
ले सुन्तानु विकिरातिरत्याकितिव नांम हलमा

[illegible]
[illegible]

आनीय कौ कुमार को स्वने च निपुणोत्कल म ५२
मुनः पर्व समै वल्लभ पादतल्ल मसावध म ५६ मधुनाते:
तीर्थं शुद्धि समानेयवेत्रदत्रा ते हल: पे करु हम: पक्षदि ये [illegible]
चिवपरु लि धुराभमिः फलानि श लुब्ध्रा [illegible] लिय ति ५८
दे च दिपिता लीक: स्थानि य यदि पिशु [illegible] भूलोते वेदनुर्भानु ना सारा सतनर्गस्य ५९
भीरती वा मधुना मे हरिलेक्ष मिले हु स्वोड रमो हि त:
सरोराम भत्यनानाम यो निरम भील: शिखर: मुख: ६०
ल क्रु हरा कुः लि देरान्: परतस्य मुलि मोल व्हि
नमा सुपे कर तालिलि दि कपालपद मारा प धो ६१
वहः कुशस्य के स्य को कर वक्र मधुनात म
स्यात्र दृश्य ते वाले मह देवाचिमात्र पधो ६२ ६३
मधुलाहले चतरा तलान्नितिं [illegible] परा पुत्र [illegible] प्रायणा [illegible]
ललाट प्रमापिनिहि विस्नीणीय धामसे स्वातनो लि पैरख्या [illegible] ६४
कमाकी मम म [illegible] कृषि रतो विकै
रायु हार [illegible] सव्यादे व ध्यानिके [illegible] ६५
[illegible]

माता 276

यो ह्यस्य संमाधिहेतुर्मातृको ... पौतिकः
अहमस्य मे जननी हेतुः पावकस्य यथारणिः। 25
माता देहारणिः पुंसां सर्वस्यार्तस्य निर्वृतिः।
मातृलाभे सनाथत्वमनाथत्वं विपर्यये। 26
न च शोचति नाप्येनं स्थाविर्यमपकर्षति
श्रिया हीनोऽपि यो गेहमम्बेति प्रतिपद्यते। 27
पुत्रपौत्रोपपन्नोऽपि जननीं यः समाश्रितः
अपि वर्षशतस्यान्ते स द्विहायनवच्चरेत् 28
समर्थं वासमर्थं वा कृशं वाप्यकृशं तथा
रक्षत्येव सुतं माता नान्यः पोष्टा विधानतः 29
तदा स वृद्धो भवति तदा भवति दुःखितः
तदा शून्यं जगत्तस्य यदा मात्रा वियुज्यते 30
नास्ति मातृसमा छाया नास्ति मातृसमा गतिः।
नास्ति मातृसमं त्राणं नास्ति मातृसमा प्रिया 31
कुक्षौ संधारणाद्धात्री जननाज्जननी स्मृता
अङ्गानां वर्धनादम्बा वीरसूत्वेन वीरसूः। 32

म.भा. शां. पर्व २६६ अध्याय

यदि न स्याद् गृहे माता पत्नी वा पतिदेवता
वा दुः रथ२ प्रशस्तः कोना मा सौत दीनवत

श्लो० २८
वा० रा० [illegible]

मातेव हरति दुःखं माता दुःखसहा परा।
गर्भक्लेशादि दुःखं माता जानाति सहते च
वात्सल्यं वात्सल्येऽपि मातुर्हृदयेन न लेपेत सह
[illegible] शास्ति सर्वे मां माता गुरुतरा [illegible] २२
श्लो० पु० अवंति [illegible]

मनुष्य मात्र के लिए माता और पिता इतनी आत्मीयता न
माता की यथार्थ [illegible] वह [illegible] इस प्रकार [illegible]
पता [illegible] हृदयः [illegible] [illegible] [illegible] नहीं [illegible]
हृदय [illegible] [illegible] माता [illegible]
[illegible] है।

यस्य माता गृहे नास्ति भार्या चाप्रियवादिनी
अरण्यं तेन गन्तव्यं यथारण्यं तथा गृहम् ४३
खगा वा पशवो वापि वनगा वा महीरुहः
न लभन्ते सुखं किञ्चिन्मात्राहीना यतोपमाः ४४
दरिद्रो वाधिरोगी वा देशान्तरगतोऽपि वा
मातुर्दर्शनमात्रेण लभते परमं सुखम् ४५
अन्ने वा शालिसेवापि घृतादौ वा प्रियाहवे
कदापि दुर्विवेकोवापि जनो भाति विवेकिन ४६
यस्य माता गृहे नास्ति पुत्रो धर्मपरायणः
साध्वी च स्त्री पतिप्राणा गन्तव्यं तेन वै वनम् ४७
धर्मास्पदनारायणभक्तिहीनो
धनं संयोगविवर्जितश्च
गृहं च भार्यातनयैर्विहीनं
यथा तथा मातृविहीनमर्त्यः ४८

नारदपु. ११ अध्याय

मात्सर्य 278

प्राज्ञश्च वक्ता विनीतात्मा चक्षुदोषविवर्जितः ।
तेऽनु मात्सर्यदोषेण नष्टाचाराः पतन्त्यधः ॥ १५
मात्सर्यं सर्वनाशाय मात्सर्यं धर्मनाशकम्
परस्य मात्सर्यसंयुक्तो नरः पश्यति संक्लिष्टो ॥ १६
बहुकर्मणि सामर्थ्या । दानाध्ययनानि येऽतो ।
तपसा ज्ञानयुक्ता वा निष्फलं मत्सरयोगतः ॥ १७
अनेन हि स्वभावेन मात्सर्यं चैव कुर्वते
नते पश्यन्ति सौहृदं से भावपापविदूषिताः ॥ १८
तस्मात् वर्जयेत् सर्वे मात्सर्यं धर्मघातकम्
सम श्रोत्रियपदे तेन पादिं सम्यग्गति च ॥ १९

व.ह.पु. १०८ अध्याय

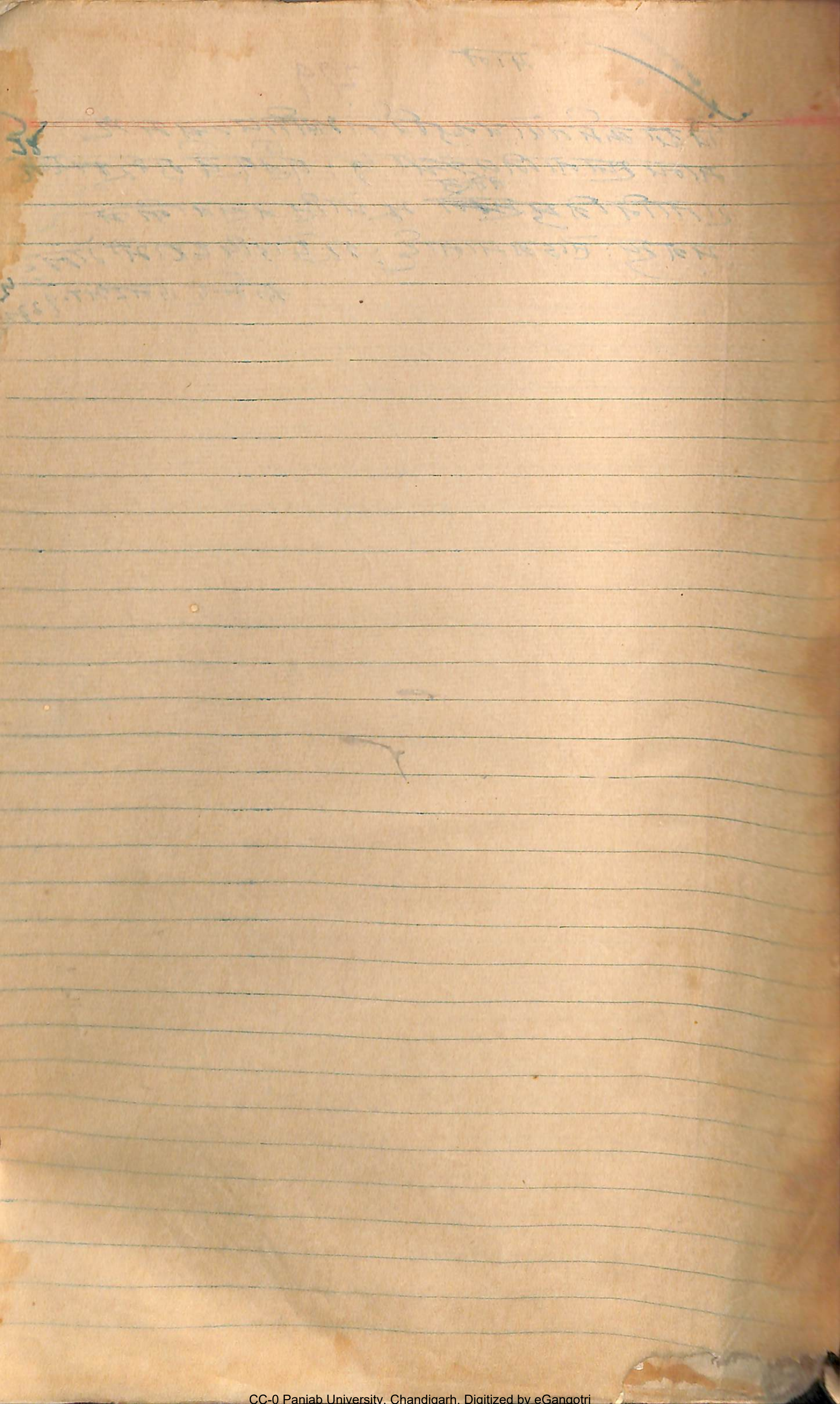
स्वयं त्यागानु मात्सर्यमहितानां च सेवया
सतत दीयते तात सा धर्मानुपसेवनात् ॥ १९

म.भा. शां. पर्व. १६२ अध्याय

यान

विद्या कल्पितया चतुर्विंशं भवति चमत्कारमे ४९
मानय स्थानान्नि वर्त्मनो द्वे : प्रविष्टेषु मूर्ध्नि
वर्तीषु
एतानि त्रिषु सवनेषु भूयांसि वल्लवानीय
यत्रस्य : सोऽक्रमानादि : य एवाऽपि दत्तमेतन् :

कथं च उत्तरभा. १२३ ५०

पारस्य क्षत्र माहात्म्य

यत्र संमोहनं तस्य प्राप्ति रुष्य धौम्यस्य पदं
ते ऽपि यान्ति सुखेनैव परमं शान्ति पदं नरा: ६३
ये स्मरन्ति [illegible] ना स्ति भवता पोतु पादिके हुवे
तस्मात्सो संन्तर्जीन तान्ति विवै: सुखे दत्य: ६४
गाहद्दंलतु योद्धयान् यत्र संमोहनं भवद्वेतात
ह्दमा वे तौ पुरा प्राह ब्रह्मा वेद विदांवर: ६५
सर्व तीर्थ प्रयत्नत्रांच सर्व यज्ञ प्रयत्फलम्
अमोह भवलोत विप्रा लब्धत वृ संदम त्ति ध्रुव

ब्रह्माण्ड. 107 अध्याय

मित्र 281

विद्या शौचं च दाक्ष्यं च बलं शौर्यं च पञ्चमम्
मित्राणि सहजान्याहुर्वर्तयन्तीह ये बुधाः । ८५

महा भा० शांति प० १३९ अध्याय

राजते वा सुवर्णे वा वस्त्रेष्वाभरणेषु च
अश्वेषु ... साधवः
आढ्यो वाप्यथवा दरिद्रो वा दुःखितः सुखितोऽपि वा
निर्दोषो वा सदोषो वा वयस्यः परमा गतिः
धनत्यागः सुखत्यागो देहत्यागोऽपि वा पुनः
... प्रवर्तते ... तथा विधम्

औरसं तत्र सम्बन्धं तथा वंशक्रमागतम् ७४
रक्षितं व्यसनेभ्यश्च मित्रं ज्ञेयं चतुर्विधम्
... समानसुखदुःखता
... ७५
अनुरागश्च ... मित्रलक्षणम्
... ७६

कामन्दकीय नीतिसार
चतुर्थ सर्ग

... ७८
...
... ७९
...
... ८०
...

नारद ...
इतिहास

रे तम गुणानाहु सदु यानमय स्यति
परं कर्मणि तीर्थे माने प्रुते बीजो मासे वराङु रवे
त क्षति मावे इदिविहे ये न चे द भवति कुरा
विष्या से क्षेमे हे हे मपे स स्प चेपज
अवृष्य वहि फुहते द्व वा ना यि मासते
पश्चाते पि स म दनाति ने द म द्व यथा
आपस ने द्वा यने पाते भाव ल प्यान विशेत
अतान्तें राते प्रिपेप्री ति रता वानि वल होस्य
विपरीत तु वो द्वुम्नं पाते स हि पामे नवुर
म.भा. शां प. २०६ अ.

मिथ्याभिशंसनम्

283

यानि मिथ्याभिशस्तानां पतन्त्यश्रूणि रोदताम्
तानि पुत्रान् पशून् घ्नन्ति तेषां मिथ्याभिशंसिनाम् २०
यदि नात्मनि पुत्रेषु न चेत्पौत्रेषु नप्तृषु
न हि पापं कृतं ~~सद्यः~~ कर्म सद्यः फलति गौरिव २१

म.भा. शान्तिपर्व ९१।३४ अध्याय

न पापं पापिने ब्रूयाद् अपापं वा हि तोषयेः ६३
सत्येन तुल्यदोषः स्यान्मिथ्या द्विदोषवान् भवेत्
कृच्छ्रं कृच्छ्रं सुरापाने स्तेये वृत्तं तु नागमे
दम्भे विप्रो चरन् सद्यः द्विनीतस्तु मिथ्याभिशंसिने ६४

कूर्म पु. उ. वि. १६ अ.

यानि मिथ्याभिशस्तानां पतन्त्यश्रूणि रोदताम्
तानि पुत्रान् पशून् घ्नन्ति तेषां मिथ्याभिशंसिनाम् ४८

म. वि

284

अनित्यानात्म दुःखेषु विपर्यासमतिः किल

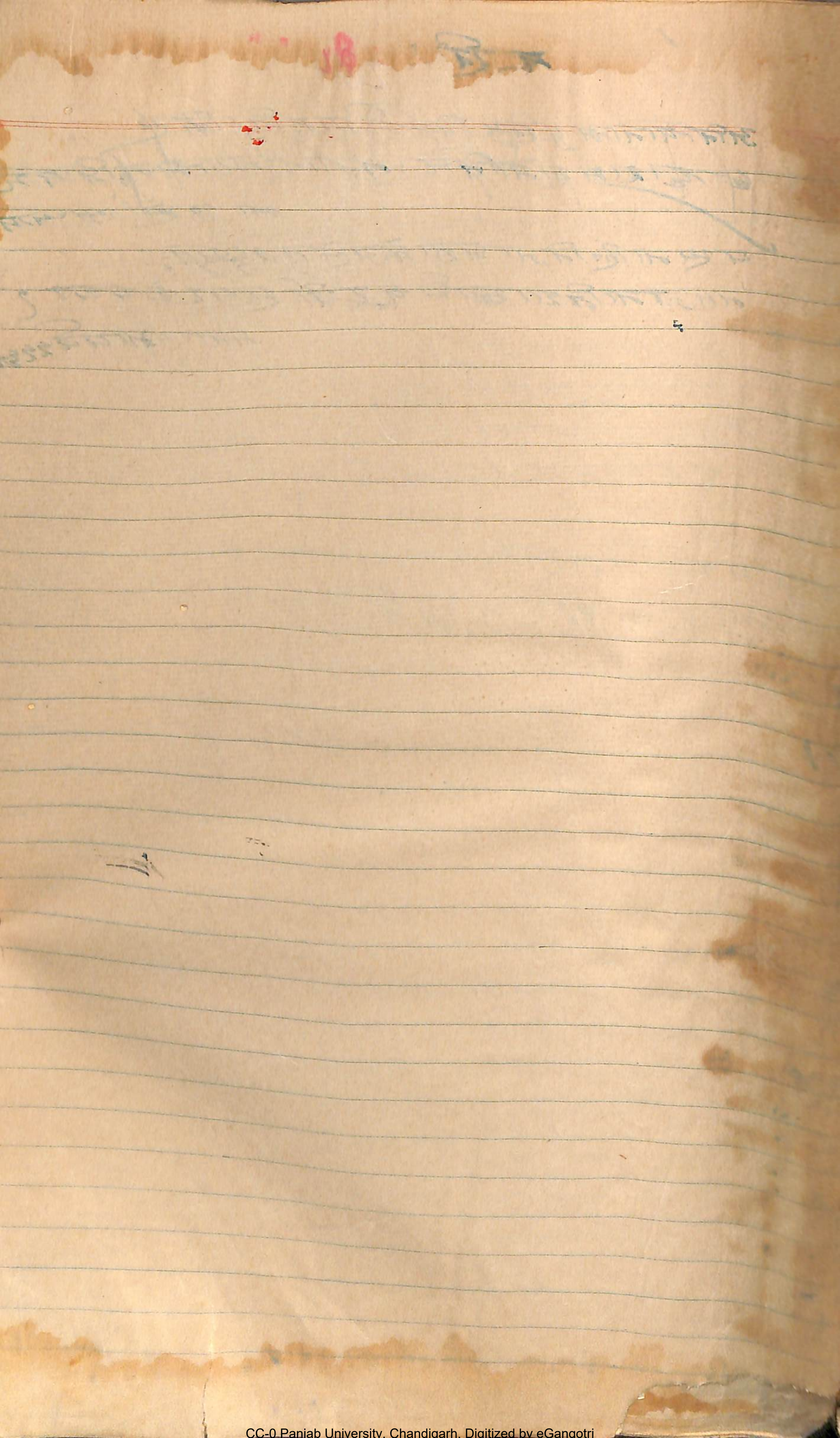
ब द्धा राम हा सर्व विमेन । न भानस्थान मनुष्यिपद म

भा १० स्कं० ३४ ध्याय

पश्यनाहि निजा प्रज्ञा केवले तु वद्भुते;

नहजानाति हत स्वार्थं वद्द वी हत वद्धे यथा ?

मभा. सभापर्व २२ अ.

मोदा 185

मोक्षधर्मेषु निरतो लघ्वाहारो जितेन्द्रियः
~~समुपोढेषु कामेषु~~ प्राप्नोति परमं स्थानं यत्परं प्रकृतेर्ध्रुवम्।
स्वगृहादभिनिःसृत्य लाभालाभे समो मुनिः 2
समुपोढेषु कामेषु निरपेक्षः परिव्रजेत् 3
न चक्षुषा न मनसा न वाचा दूषयेत्परम्
न प्रत्यक्षं परोक्षं वा दूषणं व्याहरेत् क्वचित् 4
न हिंस्यात्सर्वभूतानि मैत्रायणगतिश्चरेत्
नेदं जीवितमासाद्य वैरं कुर्वीत केनचित् 5
अतिवादांस्तितिक्षेत नाभिमन्येत कंचन
क्रोध्यमानः प्रियं ब्रूयादाक्रुष्टः कुशलं वदेत्
प्रदक्षिणं च सव्यं च ग्राममध्ये च नाचरेत्
भैक्षचर्यामनापन्नो न गच्छेत्पूर्वकेतितः 7
अवकीर्णः सुगुप्तश्च न वाचाऽप्रियमेव वदेत्
मृदुः स्यादप्रतीकारो विस्रब्धः स्यादरोषणः 8
विधूमे न्यस्तमुसले व्यङ्गारे भुक्तवज्जने
अतीते पात्रसंचारे भिक्षां लिप्सेत वै मुनिः 9
प्राणयात्रिकमात्रः स्यान्मात्रालाभेष्वनादृतः
अलाभे न विहन्येत लाभश्चैनं न हर्षयेत् 10
न चान्नदोषान्निन्देत न गुणानभिपूजयेत्
शय्यासने विविक्ते च नित्यमेवाभिपूजयेत् 12
शून्यागारं वृक्षमूलमरण्यमथवा गुहाम्
अज्ञातचर्यां गत्वान्यां ततोऽन्यत्रैव संविशेत् 13
निष्पर्यः सुसन्तुष्टः प्रसन्नवदनेन्द्रियः
विभीर्जप्यपरो मौनी वैराग्यं समुपाश्रितः 14
विविक्तः सर्वदर्शी च पक्वापक्वेन वर्तयन्
अभ्यासः प्रसन्नात्मा लघ्वाहारो जितेन्द्रियः 15
वाचो वेगं मनसः क्रोधवेगं विवित्सावेगमुदरोपस्थवेगम्
एतान्वेगान्विनयेद् वै तपस्वी निन्दा चास्य हृदयं नोपहन्यात् 17
मध्यस्थ एव तिष्ठेत प्रशंसानिन्दयोः समः
एतत्पवित्रं परमं यतीनामाश्रमेऽभिहितम् 18
अपचो सर्वभूतेभ्यो दत्त्वा भयं प्रव्रजेद् द्विजः
... लिप्सेत परमं स्थानं ... ...

म.भा. शां. पर्व २..

संसारे मोहनाशाय शब्दबोधो न हि क्षमः ।
न निवर्तेत तिमिरं कदाचिद्दीपवार्तया ॥
अभ्यस्य वेदशास्त्राणि तत्त्वं ज्ञात्वाथ बुद्धिमान् ।
पलालमिव धान्यार्थी सर्वशास्त्राणि सन्त्यजेत् ॥

गरु. पु. उ. अ. ४९ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

मोहः 287

संयतः

ग्रामो मान्नि [illegible] दिमहान्दियानि [illegible]
तिति दुःखसंभवशीजि [illegible] जयोयच्छति
देऽन्यासः परं [illegible] काभन्यगा [illegible]
स्वभावविजायः [illegible] संसर्गे समदर्शन [illegible]
[illegible] तावाति कविभिः [illegible]
कर्मिह संगमः [illegible] दुर्व्यते २८
धर्मिहर्षं [illegible] महेशभावत्त मः
द्रष्टु [illegible] हननसंदेहः [illegible] परंवसम
भगो मदेश्वरे भावेला भो मद्भक्तिं [illegible]
विद्या तमनि मिदा [illegible] कर्म [illegible]
[illegible] नैरपेक्षाद् [illegible] दुःखसुखात्मनः
दुःखं कस्मात् [illegible] पंडितो वै धर्मोत्सवित
[illegible] बुद्धि [illegible] भावं गमस्तः
[illegible] विदेवः [illegible]
नरक [illegible] दैव [illegible]
[illegible] भानुबं [illegible]
द्वि दुःखस्व सनु [illegible] त्रिलोकस्य
[illegible] विपर्ययः

भा० ११स्कं० २६ अध्याय

अव्यक्तेन [illegible] विशुद्धात्मा [illegible] विषयान्नमनोर्क
गुणेषु तत्त्वध्यानेन सर्वारम्भविपर्ययः
[illegible] विषयान् लोभे [illegible] मनो [illegible]
नानात्मकत्वाद् विफलस्तथाऽर्थ [illegible]
निवर्तते [illegible] प्रवर्तते [illegible]
[illegible] नाहि [illegible] कर्म [illegible]
यमान् [illegible] सेवेत नियमान्मत्परः क्वचित्
मदभिज्ञं गुरुं [illegible] मदात्मकम्
अमान्यमत्सरो दक्षो निर्ममो दृढसौहृदः
असत्वरोऽर्थजिज्ञासुरनसूयुरमोघवाक्
जायापत्यगृहक्षेत्र [illegible]
उदासीनः [illegible] सर्वं [illegible] निवर्तते
[illegible] देहात् [illegible]
[illegible]

लब्ध्वा जनामरप्रार्थ्यं मानुष्यं तद् द्विजाग्र्यताम्
तदनादृत्य ये स्वार्थं घ्नन्ति यान्त्यशुभां गतिम्
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं प्राप्य लोकमिमं पुमान्
द्रविणे कोऽनुषज्जेत मर्त्योऽनर्थस्य धामनि
देवर्षिपितृभूतानि ज्ञातीन् बन्धूंश्च भागिनः
असंविभज्य चात्मानं यक्षवित्तः पतत्यधः
व्यर्थयार्थेहया वित्तं प्रमत्तस्य वयो बलम्
कुशला येन सिध्यन्ति जरठः किं नु साधये
कस्मात् संक्लिश्यते विद्वान् व्यर्थयार्थेहयासकृत्
कस्यचिन्मायया नूनं लोकोऽयं सुविमोहितः

भा० ११ स्क० २३ अध्याय

गुरुर्न स स्यात् स्वजनो न स स्यात्
पिता न स स्याज्जननी न सा स्यात्
दैवं न तत्स्यान्न पतिश्च स स्यात्
न मोचयेद्यः समुपेतमृत्युम्

भा० ५ स्क० ५ अध्याय

किं प्रमत्तस्य बहुभिः परोक्षैर्हायनैरिह
वरं मुहूर्तं विदितं घटेत श्रेयसे यतः
अन्तकाले तु पुरुष आगते गतसाध्वसः
छिन्द्यादसङ्गशस्त्रेण स्पृहां देहेऽनु ये च तम्
गृहात्प्रव्रजितो धीरः पुण्यतीर्थजलाप्लुतः
शुचौ विविक्त आसीनो विधिवत्कल्पितासने
अभ्यसेन्मनसा शुद्धं त्रिवृद्ब्रह्माक्षरं परम्
मनो यच्छेज्जितश्वासो ब्रह्मबीजमविस्मरन्
नियच्छेद्विषयेभ्योऽक्षान्मनसा बुद्धिसारथिः
मनः कर्मभिराक्षिप्तं शुभार्थे धारयेद्धिया
तत्रैकावयवं ध्यायेदव्युच्छिन्नेन चेतसा
मनो निर्विषयं युक्त्वा ततः किंचन न स्मरेत्
पदं तत्परमं विष्णोर्मनो यत्र प्रसीदति
रजस्तमोभ्यामाक्षिप्तं विमूढं मन आत्मनः
यच्छेद्धारणया धीरो हन्ति या तत्कृतं मलम्

भा० २ स्क० १ अध्याय

यस्यां संधार्यमाणायां योगिनो भक्तिलक्षणः
आशु सम्पद्यते योग आश्रयं भद्रमीक्षतः
जितासनो जितश्वासो जितसङ्गो जितेन्द्रियः
स्थूले भगवतो रूपे मनः सन्धारयेद्धिया

कलौ श्रुतिहीनं नृणां नश्येयोरोषमने पदमि
श्रेयोऽविवदृथ्या प्रोक्त्वा यथाभैक्ष्य [illegible]
भा. ११ स्कं. २१ अध्याय

हे गो त्यजेत मिथुनव्रतिनां मुकुन्दः
सर्वात्मना न विसृजेद् बहिरिन्द्रियाणि
एकश्चरन् रहसि चित्तमनन्त ईशे
युञ्जीत तद्व्रतिषु साधुषु चेत्प्रसङ्गः २१
भा. ९ स्कं. ६ अध्याय

~~[illegible]~~
घटे भिन्ने यथाकाश आकाशः स्याद्यथापुरा
एवं देहे मृते जीवो ब्रह्म सम्पद्यते पुनः
भा. द्वा. स्कं. ५ अध्याय

कामं क्रोधं च लोभं च भयं स्वप्नं च पञ्चमम्
यदि त्यजन्ति विद्वांसस्तथैवाप्नोति साधनात् १४
ध्यानं च यज्ञं च दानं सत्यं ह्रीरार्जवं क्षमा
शौचमाहारसंशुद्धिरिन्द्रियाणां च संयमः
१५
एतैर्विवर्धते तेजः पाप्मानमपहन्ति च
हि वर्धन्ते [illegible] विरागे प्रवर्तते १६
[illegible] [illegible] [illegible]
कामक्रोधौ वशे कृत्वा निनीषेद् [illegible]
३७
म.भा. शां प. [illegible] अध्याय

उन्नतौ वह्निदामेषु प्राणोपुरुषं जनेषु च
आत्माकाममन्नं सोमं [illegible] [illegible]
न तान् विद्यात् [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
भा. स्कं. ११ अध्याय ५
~~[illegible]~~

त्यक्त्वा सङ्गं जितक्रोधो लघ्वाहारो जितेन्द्रियः
पिधाय बुद्ध्या द्वाराणि मनो ध्याने निवेशयेत्
शून्येष्वेवावकाशेषु गुहासु च वनेषु च
नदीनां पुलिने चैव नित्ययुक्तः सदा भवेत्
वाग्दण्डः कर्मदण्डश्च मनोदण्डश्च तत्त्रयः
यस्यैते नियता दण्डाः स त्रिदण्डी महायतिः

वा. पु. पू. 29 अध्याय

नित्यनैमित्तिकान्कृत्वा पापहानिमवाप्य च
शुद्धसत्त्वो महाभागो ज्ञाननिर्धूतकल्मषः।
असक्तः परिवर्तेत सर्वभूतेषु वै तदा
नायं लोको नवा लोको नैव भावो न वै सुखं
इति ज्ञानैः समाहृत्य ज्ञानं निर्वाणमव्ययम्
ज्ञानान्वितः समो द्वन्द्वात् दुःखेभ्यः [महामतिः]
एवमात्मानमन्वीक्ष्य नानादुःखसमाचितम्
देहपञ्चमले भावं निर्मम परमार्थितः
Lahore
तमेवं सर्वदुःखान्तं मोक्षं पश्यन्ति चात्मनि
ब्रह्म प्राप्य प्रलीयेत सर्वसंगविवर्जितः
लघ्वाहारो विशुद्धात्मा परं निर्वाणमृच्छति

म. भा. द्रोणपर्व
221 अध्याय

नाभिभवति परोपदेशं नाभिनन्दति कर्हिचित्
यश्च नेच्छति न द्वेष्टि ब्रह्म संपद्यते तदा 32
यदा भावं न कुरुते सर्वभूतेषु पापकम्
कर्मणा मनसा [वाचा] ब्रह्म संपद्यते तदा 26
हिंस्या च मनसा तत्र 34 तस्मात् नीतिनिपुणैः ...
न्यस्तदण्डो मे ... अहो ... लले ... ब्रह्म ... 33
यदा भावे च ... सर्वभूतेषु ... यदा
समो भवति निर्द्वन्द्वो ब्रह्म संपद्यते तदा 36
यदा स्तुतिनिन्दे च समत्वे नैव पश्यति
लोकाचनस्तत्त्वं च ... स तदैव ब्रह्म ...
... तदैव ... प्रियमप्रियम्
... सुखं ब्रह्म सम्पद्यते ...

म. भा. शां. पर्व 26

मोक्ष 291

त्यक्त्वा हार्दये भावा विनायस्येह देहिनः
क्रोधो लोभस्तथा मोहः सत्त्ववान्मुक्त एव सः २५
दूरे ते वर्ते (वर्षे) ह्रीको महात्मायश्च यो नरः
न प्रमाद्यति (धृ) हे सौहार्दं तत्तत्ते मुक्त एव सः : २६
आत्मभावं तथा स्त्रीषु सक्तमेव पुनः पुनः ।
यः पश्यति सदा युक्तो यथावन्मुक्त एव सः : २८
सत्युपजाहतं लोकं व्याधिभिः पर्युपस्थितम्
अवृत्तिकर्षितं चैव यः पश्यति स मुच्यते ३१
यः पश्यति स संतुष्टो न पश्यं स्वविहन्यते
यश्चाप्यलोभं न संयुक्तो लोकेऽस्मिन्मुक्त एव सः ३२
पर्यङ्कशय्या भूमिश्च समाने यस्य देहिनः
शाल्यन्नं च कदन्नं च यस्य स्यान्मुक्त एव सः : ३४
क्षौमं च कुशचीरं च कौशेयं वल्कलानि च
आविकं चर्म च समं यस्य स्यान्मुक्त एव सः ३५
सुखदुःखे समे यस्य लाभालाभौ जयाजयौ
इच्छाद्वेषौ भयोद्वेगौ सर्वथा मुक्त एव सः : ३६
रक्तमूत्रपुरीषाणां दोषाणां संचयं तथा
शरीरं दोषबहुलं दृष्ट्वा चैव विमुच्यते ३७
वलीपलितसंयोगं कार्श्यं वैवर्ण्यमेव च
कुब्जभावं च जरया यः पश्यति स मुच्यते ३८
अपुंस्त्वं दुःसमोहं कोकुपं स्वह संमोहत्या
दुःखं चैव कुटुम्बार्थे यः पश्यति स मुच्यते ३९
शस्त्रं लोका चक्षुषा दुःखं सर्वं पश्यति मानवः
असारमिव मानुष्यं सर्वथा मुक्त एव सः ४५
म.भा. शां. प. मोक्ष.
२८८

न प्रावृतात्मनि रतस्य यो दोनवहीर्हेतोर्निरतस्य वै
न मोहनात्पादेन न मत्सरस्य न लोकवज्जनस्य द्वेषोऽयतनस्य
एकान्तशीलस्य दृढव्रतस्य सर्वेन्द्रियप्रीतिनिवर्तकस्य
सध्यात्मयोगेन तत्त्वभान स्यात् मोक्षः ध्रुवं नित्यमहं न कस्य
पाद्म. ह. खं. २२६

सन्तुष्टो विस्पृहः ज्ञाने सत्यवादी दृढो हृदि
आर्जवं मधुरा वाणी समबुद्धिश्च सर्वदा:
स्तुति क्रियापरं ध्यानं कृपया चित्त मनोरथः
एतानि यस्य तिष्ठन्ति व्रतानि ब्रह्मसत्तम
जीवन्मुक्तो नरः प्रोक्तो नैव लिप्यति पातकैः.
स्कन्दपुराण मा.ई. २१

घटे भिन्ने यथा[illegible] आकाशः स्याद् यथा पुरा
एवं देहे मृते जीवो ब्रह्म सम्पद्यते पुनः
भा १२ स्कं. ५ अध्याय

समाश्रिता ये पदपल्लवप्लवं
महत्पदं पुण्ययशो मुरारेः
भवाम्बुधिर्वत्सपदं परं पदं
पदं पदं यद्विपदां न तेषाम् ५८
भा १० स्कं. १४ अ. ५८

रागद्वेषविहीनो यः शमादि गुणसंयुतः
इति ध्यानपरो नित्यं मुमुक्षुरभिधीयते ५२
सर्वभूतदयायुक्तः कामक्रोधविवर्जितः
इति ध्यानपरो नित्यं मुमुक्षुरभिधीयते ५३
नारदपु. ३१ अध्याय

तस्माद् ब्रह्म परं स्वच्छं ब्रह्म दास्यन्तमुच्यते
ब्रह्मणश्च हि सर्वेण ब्रह्मैव परमो सुखम्
परिश्रम स्तु यज्ञानां परमार्थेन वर्तते
स योगस्तु वदो याति स्वधर्मो हरिचेतसः
वा पु. पु. १९ अध्याय

मोह 293

अज्ञानप्रभवो मोहः पापाभ्यासात्प्रवर्तते
यदा प्राज्ञेषु रमते तदा सद्यः प्रणश्यति ॥

म.भा. शां.पर्व १६१२ अध्याय

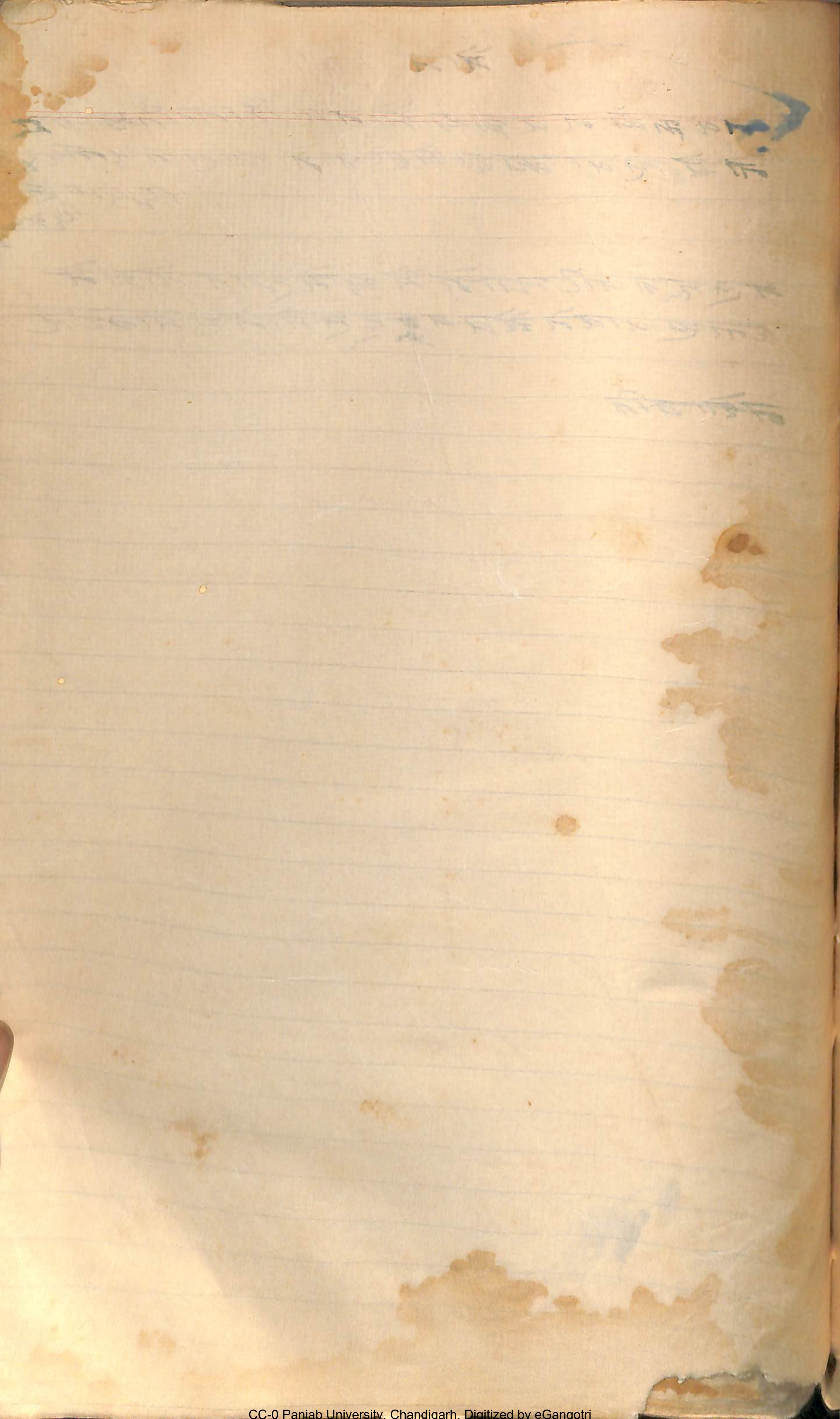
मालाजित ध्वल सै है भीप्यो वन्धु मनोरमैः
मोहि तोड पे जनेस्यसः केषां स्वेनाव दृश्यते ॥

वारा ३.स्कं. २ मूर्ति

नव ज्ञानं न व ज्ञानं मौनमाश्रित्य तिष्ठता
नोचे त्सवा क्य दोषेण प्राप्नोत्या सान पुत्रादि
पद्मपुराण
५६ अध्याय

मलमूत्र त्यागे मैथुने स्नान भोजने
दन्तस्य धावने चैव षट्सु मौनं समाचरेत्

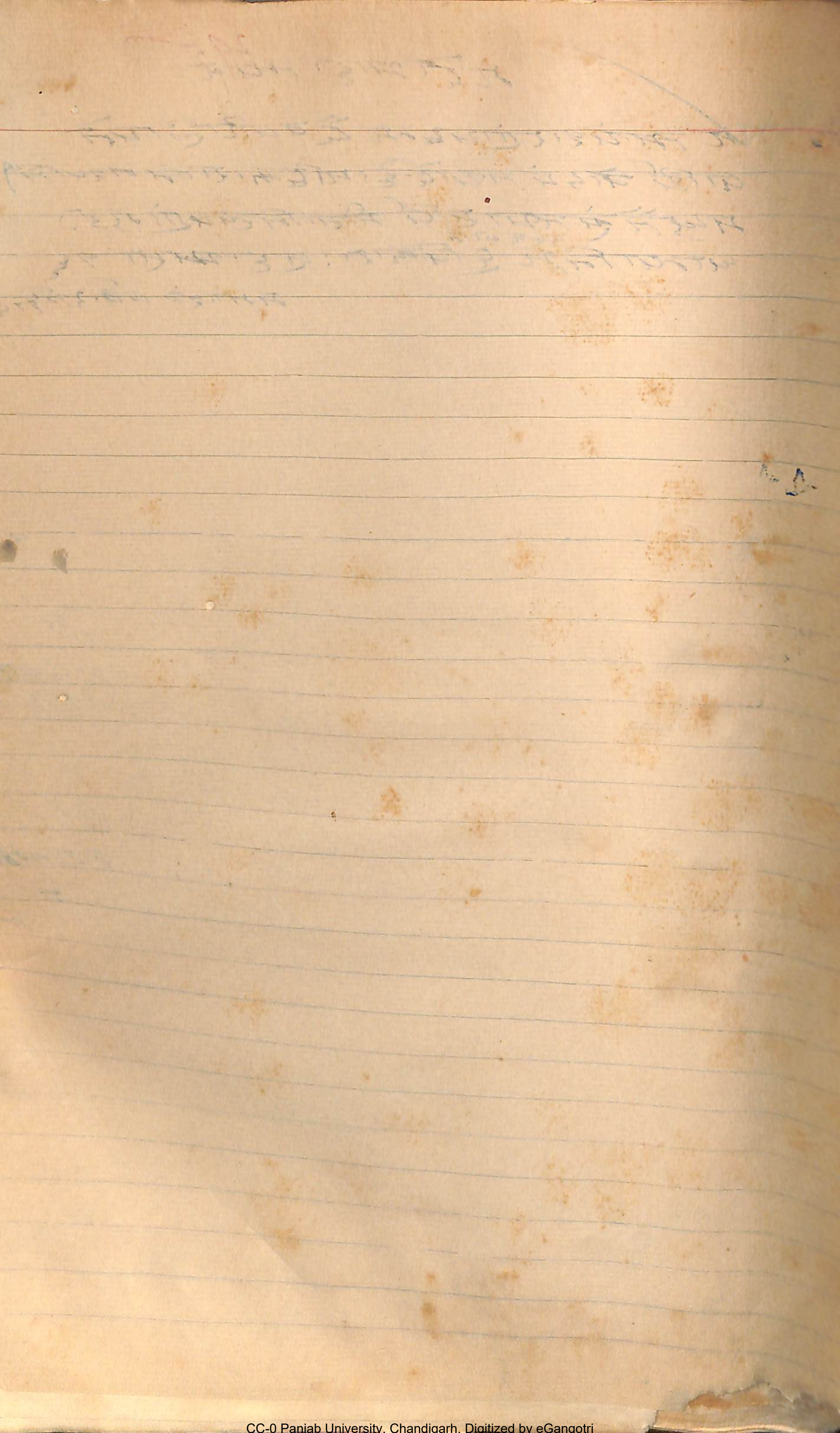
नेत्राचमि

मदै माह्य लपचि

मे स्मतंशरतायद्दन्म दै वपीरि लेयले
वार्छि वोदपे लथादि हे। स्पष्टि कारान नदधानि १२
मपुते से लप्ता सर्वि मीसानि लवहां गडई।
(वसम साति)
धान्यानि से दु विकार: सद्द्य ममसा १६

ममा. श्री पं. ३२९६ा

जरादर्शि लिय स्थाने प्रवेराड व्याधि सैनिकम
मत्स्य हा जुम [illegible] हादसि गजा रं किं नप क्षय हि
स्ट [illegible] हहन्ति विनिर्भिन्ना हि के विनय सर्दिसा
रागद्वेषान लेप कं मत्स्य रक्षति मानव [illegible]
वालो [illegible] वैरंषां [illegible] दुर्गर गर्भगतानद्धि
सर्वोना विशाले मत्स्य रेव म्भ लामिदं गात्

गरुड़ ३/ नारद पु. ८४ [illegible]

पहिले वाति [illegible] दशि द्रुवा [illegible] ते
दुर्व ले वा यतो [illegible] मत्स्यो: [illegible]

नारद पु. [illegible]

मत्स्य [illegible] मत्ता [illegible] हो यावद् [illegible] वहोदय
यक्ष सो नवले ल नायरा [illegible] हिंदे हिनाय

भा. [illegible]
प्रथम [illegible]

नमनं चात्म न [illegible]: पक्षो वा समवेल ते
मत्स्य का ले पथा [illegible] विपरीता नि [illegible] ते
मुमा [illegible] सुरहि [illegible] यत्स [illegible] लनारो [illegible]

नारद. [illegible]

यद्रांद वे प्रवेदेषु गोषु विप्रे [illegible] साधुषु
धर्मे मति [illegible] हवः सवय [illegible] विनश्यति

भा. [illegible]

येनात लाति नो [illegible] प्रीतिभदः [illegible]
स्याहि [illegible] धान [illegible] सुहस मत्स्य स [illegible] २१
वेद [illegible] [illegible] क्तान [illegible] २२
[illegible] हीमत [illegible] सहस म [illegible]
[illegible] मत्स्य [illegible]
[illegible] मत्स्य [illegible] २३
[illegible]
[illegible] २६

देवानां द्रव्यहविषां ऋक्साम यजुषां तथा
ऋत्विजां दक्षिणानां च संयोगो यज्ञ उच्यते ४१

ब्रह्माण्ड पु. पू. भा. ३२अ.

पशुयज्ञ सोमयज्ञ

दर्शश्च पौर्णमासश्च चातुर्मास्यं पशुः सुतः
एतदिष्टं प्रवृत्ताख्यं हुतं प्रहुतमेव च
पूर्तं सुरालयाराम कूपा जीव्यादिलक्षणम् ४६

आजीव्य = प्रपादि

श्री. भा. ७ स्कं. १५ अध्या.

अन्नप्रदक्षिणौर्यैर्नै यज्ञो लभ्यधन
प्रजाः पशूंश्च स्वर्गं च हन्ति यज्ञो ह्यदक्षिणः
इन्द्रियाणि यशः कीर्तिमायु स्क. ३६
ध्वा। ... लाति २६

इत्यनार्थं यदानीतं मात्रिहोत्रं नडुह्यते
छाया विश्राम पथिकैः बलिराणं निलयेन च ४१
पत्रसहस्र त्वगगादिश्च औषधार्थं परिदोहनाम
उपकुर्वन्ति वृक्षास्य पंचयज्ञाः स उच्यते ४२

वराहपु. १७२ अध्या.

इष्टापूर्त सत्यार्थैर्वा मानुषो ब्राह्मणादयः
एतैस्तम् महाप्ययुषी ब्रह्मणां लोकमितो पुरा

वराहपुराण
अध्याय

यथा सम्यक् कुलशुद्ध्यै
... निश्चयमप्रयोजना
... फल ...
... ४०

[illegible]

यतिधर्म

नीति २९१

वाचं यच्छ मनो यच्छ प्राणं यच्छेन्द्रियाणि च
आत्मानमात्मना यच्छ न भूयः कल्पसेऽध्वने ॥
यो वै वाङ्मनसी सम्यगसंयच्छन्धिया यति
स्तस्य व्रतं तपो दानं स्रवत्यामघटाम्बुवत् ॥

भा. ११ स्कं. १६ अ.

जीवितं मरणं चैव नाभिकांक्षेत् कदाचन
कालमेव प्रतीक्षेत निदेशं भृतको यथा ॥ १८
सर्वत्र समता[illegible] : सर्वत्र समतायुतः ॥ १९
न द्वेष्टि [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] न यतिः [illegible]
[illegible] [illegible] २०
ध्याने [illegible] निरतो [illegible]
[illegible] [illegible] ॥ २१

स्कं. पु. का. ख. अ. ४१

चरेद् दास[illegible] निःस्पृहो [illegible] :
नित्यमध्यात्मनिरतो नेच्छेत् [illegible] ॥ ३२

स्कं. पु. का. अ. ४१

यम नियम में 299 1

अहिंसा सत्यमस्तेयमसङ्गो ह्रीरसञ्चयः
आस्तिक्यं ब्रह्मचर्यं च मौनं स्थैर्यं क्षमाऽभयम्
शौचं जपस्तपो होमः श्रद्धातिथ्यं मदर्चनम्
तीर्थाटनं परार्थेहा तुष्टिराचार्यसेवनम् ३४
एते यमाः सनियमा उभयोर्द्वादश स्मृताः
पुंसामुपासितास्तात यथाकामं दुहन्ति हि ३५

भा. ११स्कं. १९अध्याय

तपः स्वाध्यायसन्तोषौ शौचमीश्वरपूजनम्
समासान्नियमाः प्रोक्ता योगसिद्धिप्रदायिनः २०

कूर्मपु. उत्तरविभाग
११ अध्याय

अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यापरिग्रहौ
यमाः संक्षेपतः प्रोक्ताश्चित्तशुद्धिप्रदा नृणाम् १३

कूर्मपु. उत्तरविभाग
११अध्याय

शौचमाचमनं स्नानं सन्ध्योपासनमार्जवम्
तीर्थसेवा जपोऽस्पृश्याभक्ष्यासम्भाष्यवर्जनम् ३६
सर्वाश्रमप्रयुक्तोऽयं नियमः कुलनन्दन
मद्भावः सर्वभूतेषु मनोवाक्कायसंयमः ३५

भा. ११स्कं. १७अध्याय

यम द शङ्क्ष । 300 2

ननानय प्रमसतोविभुरवान्धु कुंद

पादारविन्दम वंदन्द्रसादजस्त्रम

लि [illegible] नै: परमहंस कुलैर हृत्वं

जुष्टाद् गदे लितयवसीनिबद्धारे व्यापान

निश्चानैनिभाग वद्गगुण [illegible] नामधेयं २८

[illegible] न स्मृतिम अरणार विन्दम

[illegible] कदमाप्य नानमति यद्विवर सकदपि

ननानय प्रमसतोस्वान विभुस्वान्धु व्यापान

आद्रसं ३० इवलु

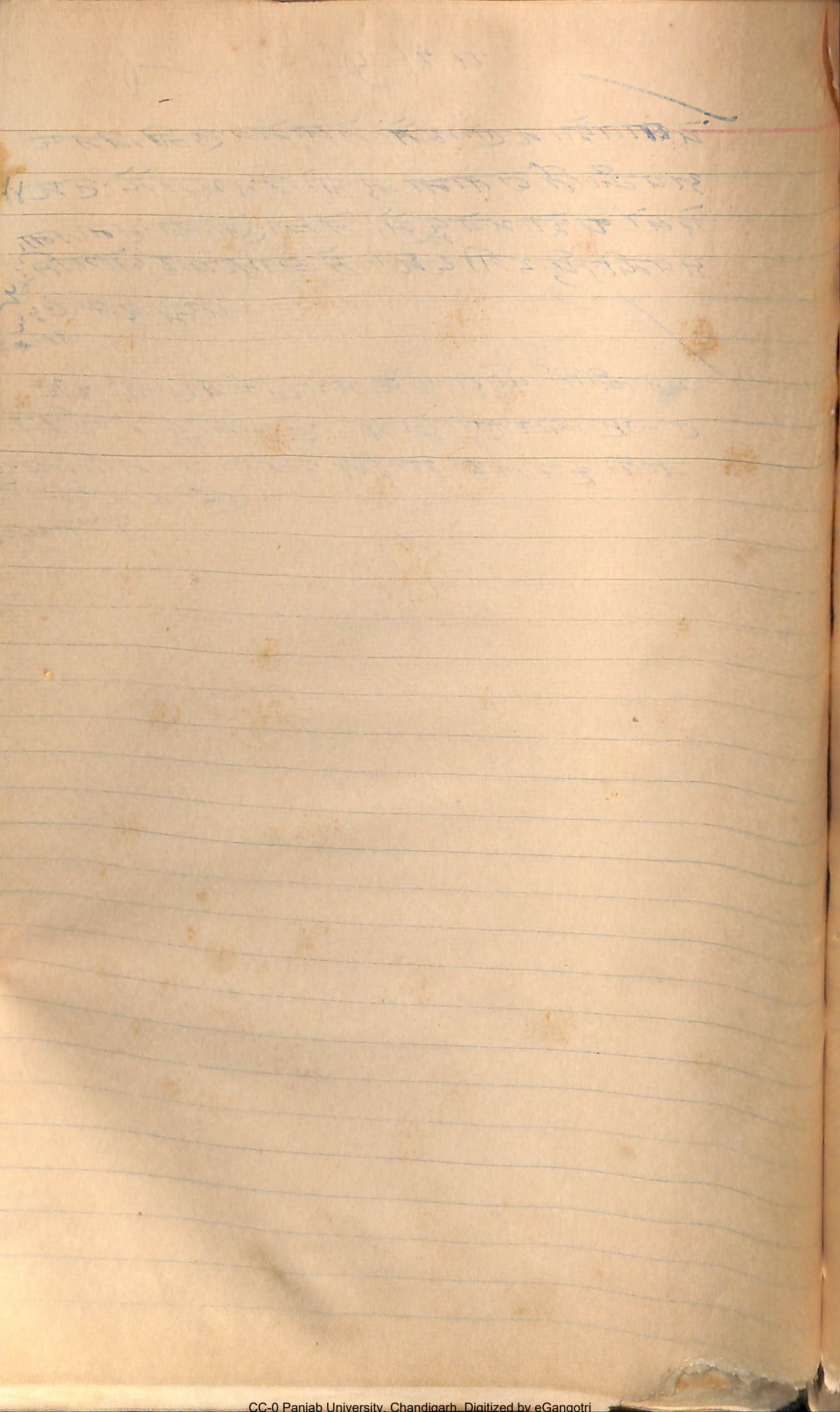
गरुडपुराण

सारोद्धार

यशोवंशो न लोभ्यौ तेषामेव सुजीवितम्
अपकीर्तिहतानां तु जीवितं मरणं स्मृतम्॥
येषां यशोऽभिवृद्धौ तेषां लोकाः सनातनाः।
अपकीर्त्या तु गीदृशा तेषामत्याद घोरान्ति ४५

पद्म पु. पा. खं ६६
इत्यादि

यावत्कीर्तिर्धरायां च तावत्स्वर्गे वसेन्नरः ३०
स तस्मात्कारयेत् प्राज्ञः स्वनामाङ्कानि यानि वै
वापीकूपतडागानि देवतायतनानि च ३१
स्कं. पु. ना. खं.
२७ अध्याय

अब्रुवन् कस्य चिन्निदा भात्मदजा भवशिवन्
विप क्षिद् गुणसम्पन्नः प्राज्ञोन्ये बहुभद्रद्वराः २८
अब्रुवन् वा त्रिशूरमि गिताः शुभनसंपदुचिः
तयैवाव्याहृतन् यानि विमलो भानुरम्बरम २९
मभा. शां. पर्व २२ अ.

स्वस्ति

इति — यात्रा

याञ्चा ३०३

मरणात्प्रार्थिनां दुःखमधिकं ह्यविवेकिनः । पृष्ट
हरिर्बलिं मरणाद्दुःखमनन्तं प्रार्थनाकृतम्
जगत्त्रयपतिरर्थित्वाद् विष्णुर्वामनतां गतः
अर्थिनः कोऽपरस्त्वस्माद् योऽनया यास्यति लाघवम्
न परं श्रांर्थेयेद् भक्ष्य स्वधर्मासाधयकारणम्
अहो दुःखं तथा मरणं दुःखमेते वदन्ति
भविष्यपु. ३.५०६

नित्यं याचनकोऽनस्यात् पुनः सम्यैव याचयेत्
प्राणानपहरत्येव याचकस्य दुर्मतिः
कर्मपु. उत्तरविभाग
१६

मालिन्यं दीनता कार्श्यं वक्त्रांच्या गद्गदस्वरः
मरणे यानि चिह्नानि तानि चिह्नानि याचके
सुभाषितरत्नभाण्डागार

शूरो विद्वान् सुजनोऽभिमानी
विद्वान् कुलीनः कुशलः कलासु
तावद्धयशास्त्रीह विभाति देही
यावन्न देहीति वचोऽत्र वक्ति
सुभाषित पं० श्री

मुखभङ्गः स्वरो दीनो गात्रस्वेदो महद्भयम्
मरणे यानि चिह्नानि तानि चिह्नानि याचके
शिवपु. ११२ अ.
२२

वामन
जगत्पतिर्हि याचित्वा विष्णुर्वामनतां गतः
कोऽन्योऽधिकतरस्तस्य योऽर्थी याति न लाघवम्
शिवपु. ११२ अ.
२६

या ता 304

पोरुह [illegible] स्थिति र्गिवाति वाणे

से सहस्र धारा ग्रसिद [illegible] से

अतपातव वाक्ति तथा [illegible] रे

स्वस्थ सद सन्न नक्रु चिदर्घुपेयात

कामदनी धनीतिसत ६८

[illegible]

[illegible] दिदं [illegible] दक्षिणां पान्तु [illegible] यम ।

[illegible] : [illegible] धाने [illegible] २८

वा. स. [illegible]

[illegible]

वि [illegible] चौरासी नरोत्तम [illegible] भरतीत्यथा

आ [illegible] प्रसन्न [illegible]

[illegible] पु. [illegible] सं.

आ. को. [illegible] अध्याय

पृ. ३०५ २

ओम स्थम त्यु धृविताम्रसं वन:
प्रतिक्रियत्वम्यन लेह को ता
लो. केत्य हा सको यद्द इस सु
[illegible] सन्दुन प्रालिस युसे दे ३३
द्वै सेमतानिह भन्द दुरा ता
पद्बुद्ध सा भरारसा या जोवी स्द:
वेसे लरं पे गर लोविगचाद
सदन सोल्वी दे शातिन लिव ते: ३६

आ. ६ स्तो. १०३ प्रारं

वराहरः सह सुतालि २८२ मायोपालेहसेम — १
वरसारानि पत्रावलि समम तोभवेदिति
रालतपस्य पुरांश या श्वे व संनालनो: २
न त्याह स्या न्य मा रस स्व योधु द्वैन व सायते
समा. २१० कति ३६

पा.ग 306

नारदाय संप्रश्नयाद योगेन नाना स्थ ब्रह्मविज्ञान
नदाने नि ब्रूते वेदविन नत्वेतामि निवद सौवे
न स्व पद्मासनादयो गेन वाधृत तत्त्व स्वैर्योगत्व
न देवोत्य न नमोऽ नेन नमस्कार धनेऽ पि ४८
अमि योग तात्त्वदा स्या सन तै वन्चा विनिश्चयात
प्रन प्रनद नि वै ह्यति स्व द योगे न च यत्न या ४९
आत्मा कीर्तन सतां सदा न मिथुन स्यन्दे
आत्मन्य व स्व त ध्रुव योगाहि देन दूतः ५०

ग. पु. दा-२० ८
स अ. ४२

— योग — 307

९

चक्षुः पूतं न्यसेन्मार्गे वस्त्र पूतं जलं पिबेत
सत्य पूतां वदेद् वाणीं मनः पूतं समाचरेत् ॥६॥
आतिथ्यं श्राद्ध यज्ञेषु न गच्छेत योगवित् क्वचित ७
व्यक्ते विधूमे व्यङ्गारे सर्वस्मिन्भुक्ते व जने ८
विचरेन्मति मान योगी नतु तेष्वेव नित्यशः ॥ ९
वायु पु० १९ अध्याय ॥

प्राणायामस्तथा ध्यानं प्रत्याहारोऽथ धारणा
समाधिश्च यमी भोक्ता यमश्च नियमासने
मय्येक चित्तता योगः वृत्त्यन्तर निरोधतः ॥
कूर्म पु० ६६ अध्याय

प्राणापान निरोधस्तु प्राणायाम उदाहृतः ॥
मार्कण्डेय पु० ६६ अध्याय

प्राणायामस्तथा ध्यानं प्रत्याहारोऽथ धारणा
स्मरणं चैव योगेऽस्मिन पञ्च धर्माः प्रकीर्तिताः
वायु पु० १० अध्याय । ७६

सर्वेषामपि जीवानां दया यस्य हृदि स्थिता
शौचाचार समायुक्तो योगी दुःखं न विन्दति ।२८
मायामोह परित्यक्तो हीनो मिथ्यावस्तु विरक्तवान् ।
कुसंसर्ग विहीनश्च योगसिद्धेश्च लक्षणम् ।२९।
स्कन्द पु० नागर खं० [illegible] अ०
२६३अ

आसनं स्वस्तिकं बद्ध्वा पद्म मर्द्धमथापि वा
नासिकाग्रे समां दृष्टिं मीषदुन्मीलितेक्षणः ।६३
[illegible] ध्यात्वा वा वा स्थितं देवं चिन्तयेत्परमेश्वरम् ६४
शिखाग्रे द्वादशाङ्गुल्ये कल्पयित्वाथ पङ्कजम् ॥
धर्मकन्द समुद्भूतं ज्ञाननालं सुशोभनम् ६५
ऐश्वर्याष्टदलं श्वेतं पञ्च वैराग्य कर्णिकम् ।
चिन्तयेत्परमं कोशं कर्णिकायां हिरण्मयम् ॥ ६६

योग 308 98

2

सर्वशक्तिमयं साक्षाद्यं प्राहुर्दिव्यमव्ययम् ॥
ओङ्कारवाच्यमव्यक्तं रश्मिज्वालासमाकुलम् ॥ ५७
चिन्तयेत्तत्र विमलं परं ज्योति यदक्षरम् ।
तस्मिन्ज्योतिषि विन्यस्य स्वात्मानं मम भेदतः ५८
ध्यायीत कोशमध्यस्थमीशं परमकारणम् ॥
तदात्मा सर्वगो भूत्वा न किञ्चिदपि चिन्तयेत् ५९
एतद् गुह्यतमं ज्ञानं ध्यानान्तरमथोच्यते ॥ ६०

कूर्म पु॰ उत्तर विभाग, ११ अध्याय।

सुखासनेन सुशय्यायां योगं युञ्जीत योगवित् ।
दीपं विनान्धकारे तु प्रजासुप्तेषु धारयेत् ॥२४॥
तर्जन्यापिहितौ कर्णौ पीडयित्वा मुहूर्तकम् ।
तस्मात्संश्रूयते शब्दस्तन्वह्निसमुद्भवः ॥ २५ ॥
सन्ध्यातो भुक्तमेवं हि क्षिप्रं जरसलं लभते धी
सर्वरोगान्निहंत्याशु ज्वरोपद्रवकान्बहून् । २६
पश्चोपलक्षयेन्नित्यं रक्तारं घातिलाघवम्
जित्वा मृत्युं तथा कामं स्वेच्छया पर्यटेदिह ॥२७
सर्वज्ञः सर्वदर्शी च सर्वसिद्धिमवाप्नुयात्
यथा नदन्ति खे मेघा ब्रह्म उद्भिः सुसंस्थितः २८
तच्छ्रुत्वा मुच्यते योगी सद्यः संसारबन्धनात् २९
ततः स योगिभिर्नित्यं सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरो भवेत्
एवं ते कथितो देवि शब्दब्रह्मविधिः क्रमः ।
पलालमिव धान्यार्थी त्यजेत् बन्धमशेषतः ॥ ३०

शिव पु॰ उत्तर संहिता, उमा सम्वाद
२६ अध्याय।

योग आध्यात्मिकः पुंसां मतो निःश्रेयसाय मे
अत्यन्तोपरतिर्यत्र दुःखस्य सुखस्य च १३
भा॰ स्कं॰ ३ २५ अध्याय

मानापमानौ यावेतौ प्रत्युद्वेगकरौ नृणाम्
तावेव विपरीतार्थौ योगिनः सिद्धिकारकौ 2
मानापमानौ यावेतौ तावेवाहुर्विषामृते
अपमानोऽमृतं तत्र मानस्तु विषमं विषम् 3
चक्षुःपूतं न्यसेत्पादं वस्त्रपूतं जलं पिबेत्
सत्यपूतां वदेद्वाणीं बुद्धिपूतं च चिन्तयेत् 4
आतिथ्यश्राद्धयज्ञेषु देवयात्रोत्सवेषु च
महाजनं च सिद्ध्यर्थं न गच्छेत् योगवित् क्वचित् 5
व्यस्ते विधूमे व्यङ्गारे सर्वस्मिन् भुक्तवज्जने
अटेत योगविद् भैक्ष्यं न तु त्रिष्वेव नित्यशः 6
यथैवमवमन्यन्ते जनाः परिभवन्ति च
तथा युक्तश्चरेद्योगी सतां वर्त्म न दूषयन्
भैक्ष्यं यवागूं तक्रं वा पयो यावकमेव वा
फलं मूलं प्रियङ्गुं वा कणपिण्याकसक्तवः 11
इत्येते च शुभाहाराः योगिनः सिद्धिकारकाः
तद् प्रयुञ्ज्यान्मुनिर्भक्त्या परमेण समाधिना 12
अस्तेयं ब्रह्मचर्यं च त्यागोऽलोभस्तथैव च
व्रतानि पञ्च भिक्षूणामहिंसा परमाणि वै 16
अक्रोधो गुरुशुश्रूषा शौचमाहारलाघवं
नित्यस्वाध्याय इत्येते नियमाः पञ्च कीर्तिताः 17
मार्क० पु० ४१ अध्याय

एतावान् योग आदिष्टो मच्छिष्यैः सनकादिभिः
सर्वतो मन आकृष्य मय्यद्धावेश्यते यथा
श्रीभा० ११ स्कं० १३ अध्याय

यद्यसमयोऽसाधुश्चेत्कामहितोऽन्तरायैः
पुनः पुनः संतुद्यति प्ररोहन्
एवं मनोऽपक्वकषायकर्मा
कुयोगिनो विजहाति सर्वसङ्गः 28
भा० ११ स्कं० २८ अध्याय

योग 3/0

१२

अभ्याभ्यासे वने वापि शुष्क पर्णचये तथा
जन्तुव्याप्ते श्मशाने वा जीर्णगोष्ठे चतुष्पथे ३३
सशब्दे सभये वापि चैत्य वल्मीक संचये
उदपाने तथा नद्यां नवस्रोतः कण्टक ३४
क्षुधाविष्टस्तथा प्रीतो न च व्याकुल चेतसा
युञ्जीत प्रथमं ध्यानं योगी ध्यान परस्सदा ३५
एतानू दोषानू विनिश्चित्य प्रमादाद्यो युनक्तिवै
तस्य दोषाः प्रकुर्वन्ति शरीरे विघ्नकारकाः ३६
वायु पु ११ अध्याय

सारभूतमुपासीत ज्ञानं यत्कार्य साधकम्
ज्ञानानां बहुतायेय योगविघ्न कराहि सा २८
इदं ज्ञेय मिदं ज्ञेय मिति [illegible] :पस्तृषित
अपि कल्प सहस्रेषु नैव ज्ञेयमवाप्नुयात् २९
मा॰ पु॰ ४१ अध्याय

यथाहि स्वर्णं मपदुष्ट वह्निना
दग्धदोषं द्वितीयेन स्वर्णेन नैक्यं व्रजेन्नृप ३७
न विशेषमवाप्नोति तद्वद् योगाग्निना यतिः
निर्दग्ध दोषस्तेनैक्यं प्रयाति ब्रह्मणा सह । ३८
यथाग्निरग्नौ संक्षिप्तः समानत्व मनुव्रजेत्
तदाख्य स्तन्मयो भूत्वा न गृह्येत विशेषतः ३९
परेण ब्रह्मणा तद्वत् प्राप्यैक्यं दग्ध किल्बिषः
योगी याति पृथग्भावं न कदाचिन्महीपते । ४०
यथा जलं जलेनैक्यं निक्षिप्तमुपगच्छति
तथात्मा साम्यमभ्येति योगिनः परमात्मनि ४१
मा॰ पु॰ ४० अध्याय

कर्मणा मनसा वाचा सर्वलोकहिते रतः
समर्चयति देवेशं क्रियायोगः स उच्यते
उपवासादिभिश्चैव पुराणश्रवणादिभिः
पुष्पाद्यैः अर्चनं विष्णोः क्रियायोगः स उच्यते
नारद पु० ३१ अध्याय

वृत्तिहीनं मनः कृत्वा क्षेत्रज्ञे परमात्मनि
एकीकृत्य विमुच्येत योगयुक्तः स उच्यते ५१
बहिर्मुखानि सर्वाणि कृत्वा स्वस्थं तराणि वै
मनस्येवेन्द्रियग्रामं मनश्चात्मनि योजयेत् ५२
सर्वभाव विनिर्मुक्तं क्षेत्रज्ञं ब्रह्मणि न्यसेत्
एतद्ध्यानं च योगश्च शेषोऽन्यो ग्रन्थविस्तरः ५३
स्कं० पु० का० खं० ४१ अध्याय
स्क० अ०

इन्द्रियाणि तु संहृत्य मनः आत्मनि धारयेत्
तीव्रं तप्त्वा तपः पूर्वं मोक्षयोगं समाचरेत् ॥१०॥
तपस्वी सततं युक्तो योगशास्त्रमथाचरेत् । ११॥
मनीषी मनसा विप्रः पश्यन्नात्मानमात्मनि ॥१२॥
स चेच्छक्नोत्ययं साधुर्योक्तुमात्मानमात्मनि
तत एकान्तशीलः स पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥१३॥
संयतः सततं युक्तः आत्मवान् विजितेन्द्रियः
तथायः आत्मनाऽऽत्मानं संप्रयुक्तः प्रपश्यति
म० भा० अश्व पर्व १९ अ०

त्यक्तसङ्गो जितक्रोधो लघ्वाहारो जितेन्द्रियः
पिधाय बुद्ध्या द्वाराणि मनो ध्याने निवेशयेत् २०
शून्येष्वेवावकाशेषु गुहासु च वनेषु च
नित्ययुक्तः सदा योगी ध्यानं सम्यगुपक्रमेत् २१
वाग्दण्डः कर्मदण्डश्च मनोदण्डश्च ते त्रयः
यस्यैते नियता दण्डाः स त्रिदण्डी महायतिः २२
मार्क० पु० ४१ अध्याय

राज्येऽभिषिक्तेन प्रजारञ्जनमादितः कर्तव्यमविरोधेन स्वधर्मस्य महीभृता

व्यसनानि परित्यज्य सप्त मूलहराणि वै आत्मा रिपुभ्यः संरक्ष्यो बहिर्मन्त्रविनिर्गमात्

अष्टधा नाशमाप्नोति स्यन्दनात्स्यन्दनादृ यथा तथा राजाप्यसंदिग्धं बहिर्मन्त्रविनिर्गमात्

दुष्टादुष्टांश्च जानीयादमात्यानरिदोषतः

चरैश्चराश्च शत्रोरन्वेष्टव्याः प्रयत्नतः ७

विश्वासो न तु कर्तव्यो राज्ञा मित्राप्तबन्धुषु

कार्ययोगादमित्रेऽपि विश्वसीत नराधिपः ८

स्थानवृद्धिक्षयज्ञेन षाड्गुण्यविदितात्मना

भवितव्यं नरेन्द्रेण न कामवशवर्तिना ९

प्रागात्मा मन्त्रिणश्चैव ततो भृत्या महीभृता

जेयाश्चानन्तरं पौरा विरुध्येत ततोऽरिभिः १०

यस्त्वेताननिर्जित्यैव वैरिणो विजिगीषते

सोऽजितात्मा जितामात्यः शत्रुवर्गेण बाध्यते ११

तस्मात्कामादयः पूर्वं जेयाः पुत्र! महीभुजा

तज्जये हि जयोऽवश्यं राजा नश्यति तैर्जितः १२

कामः क्रोधश्च लोभश्च मदो मानस्तथैव च

हर्षश्च शत्रवो ह्येते विनाशाय महीभृताम् १३

शक्रार्कयमसोमानां तद्वद्वायोर्महीपतिः

रूपाणि पञ्च कुर्वीत महीपालनकर्मणि २१

यथेन्दुश्चतुरो मासान् तोयोत्सर्गेण भूगतम्

आप्याययेत् तथा लोकं परिहारैर्महीपतिः २२

मासानष्टौ यथा सूर्यस्तोयं हरति रश्मिभिः

सूक्ष्मेणैवाभ्युपायेन तथा शुल्कादिकं नृपः २३

यथा यमः प्रियद्वेष्यौ प्राप्ते काले नियच्छति

तथा प्रियाप्रिये राज्ञा दुष्टादुष्टे समो भवेत् २४

पूर्णेन्दुमालोक्य यथा प्रीतिमान् जायते नरः एवं यत्र प्रजाः सर्वा निर्वृतास्तच्छशिव्रतम् २५

मारुतः सर्वभूतेषु निगूढश्चरते यथा एवं नृपश्चरेच्चारैः पौरामात्यादिबन्धुषु २६

न लोभान्न कामाद्वा नार्थाद्वा यस्य मानसम् यथान्यैः कृष्यते वत्स! [illegible] स्वर्गमृच्छति

वर्णधर्मा न सीदन्ति यस्य राज्ये तथाश्रमाः २८

वत्स तस्य सुखं प्रेत्य परत्रेह च शाश्वतम् २९

पालनेनैव राज्ञां कृतकृत्यो महीपतिः

सम्यक् पालयिता भागं धर्मस्याप्नोति यत्नतः ३०

मार्कण्डेय पुराण २७ अध्याय

संविभज्य यदा भुंक्ते न चामात्यानवमन्यते
निहन्ति बलिनं दृप्तं स राज्ञो धर्म उच्यते ३१
त्रायते हि यदा सर्वं वाचा कायेन कर्मणा
पुत्रस्यापि न मृष्येच्च स राज्ञो धर्म उच्यते ३२
संविभज्य यदा भुंक्ते नृपतिर्दुर्बलान्नरान्
तदा भवन्ति बलिनः स राज्ञो धर्म उच्यते ३३
यदा रक्षति राष्ट्राणि यदा दस्यूनपोहति
यदा जयति संग्रामे स राज्ञो धर्म उच्यते ३४
पापमाचरतो यत्र कर्मणा व्याहृतेन वा
प्रियस्यापि न मृष्येत स राज्ञो धर्म उच्यते ३५
यदा शारणिकान्राजा पुत्रवत्परिरक्षति
भिनत्ति न च मर्यादां स राज्ञो धर्म उच्यते ३६
यदाप्तदक्षिणैर्यज्ञैर्यजते श्रद्धयान्वितः
कामद्वेषावनादृत्य स राज्ञो धर्म उच्यते ३७
कृपणानाथवृद्धानां यदाश्रु व्यपमार्जति
हर्षं संजनयन्नृणां स राज्ञो धर्म उच्यते ३८
विवर्धयति मित्राणि तथारींश्चापकर्षति
संपूजयति साधूंश्च स राज्ञो धर्म उच्यते ३९
सत्यं पालयति प्रीत्या नित्यं भूमिं प्रयच्छति
पूजयत्यतिथीन्भृत्यान् स राज्ञो धर्म उच्यते ४०
ऋत्विक्पुरोहिताचार्यान् सत्कृत्यानवमन्य च
यदा सम्यक्प्रगृह्णाति स राज्ञो धर्म उच्यते ४१

म.भा. शां.प. ९१अ.

यमशक्रौ कुबेरश्च सत्यब्रह्मपतिः सदा
राजोऽपि कुरुश्रेष्ठ स्वर्गे देवसमो मतः
धर्मार्थं च गृहार्थं च विप्रत्राणार्थमेव च
त्रिधैव विभजेद्वित्तं नैवं दोषैः प्रलिप्यते

[illegible]वो मे मित्राणः कार्याणि तातशील कुलान्वये वह्निक्लान्तास्तथैव राजानो वकुलाश्च [illegible]
[illegible] तस्थापयेद्वं मे मित्राणि तान्याधिकारिणि सम्म [illegible] चिर [illegible] राजानं [illegible]
[illegible] विहेष्ट्राज्ञा विपुलानि वशानि वै अलं [illegible] सके तभा [illegible] यते
चैतत्
[illegible] कुचाने [illegible] घात्य प्रभवन्ति [illegible] मिकुर्वीत
शा [illegible]
दृष्टव्यं पृ. ३-१६. २२[illegible]

कृत्वा कार्याणि धर्मेण सम्यक् संपाल्य मेदिनीम्
पालयित्वा तथा पौरान् परत्र सुखमेधते ॥ २२ ॥
किं तस्य तपसा राज्ञः किं च तस्याध्वरैरपि
सुपालिताः प्रजा यस्य सर्वधर्मविदेव सः ॥ २३ ॥

म. भा. शां. पर्व ६९ अध्याय

आत्मा जेयः सदा राज्ञा ततो जेयाश्च शत्रवः
अजितात्मा नरपतिर्विजयेत कथं रिपून् ॥ ४ ॥
अमात्येषु च सर्वेषु मित्रेषु विविधेषु च
पुरेषु च महाराज ! प्रतिष्ठाप्यात्महितं ततः ॥ ५ ॥
पुरे जनपदे चैव तथा सामन्तराजसु
यथा न विद्युरन्योन्यं प्रणिधेया हि ते तथा
एष क्रमो ब्राह्मणाः एवं नीतिशास्त्रस्य तत्त्ववित्
पश्चात् स्यात् तु महायशः कार्णिकनीतिवेदविदः
वैश्रवण इव तथा मदः शास्त्रसौहित्यकारिणौ

म. भा. शां. प. ६९ अध्याय

वेदवेदाङ्गवित् प्राज्ञः सुतपस्वी द्विजो भवेत्
दानशीलश्च सततं यज्ञशीलश्च भारत ॥ ३२ ॥
एते गुणाः समस्ताः स्युर्नृपस्य सततं स्थिताः
व्यवहारस्य लोपेन कुतः स्वर्गः कुतो यशः ॥ ३३ ॥

म. भा. शां. पर्व ६८ अध्याय

अनीशानां हि लोकानां निग्रहानुग्रहान्प्रति
दण्डकालविधानं च नाम तत् कार्यं हितैषिणाम्
नित्यं मर्त्येषु सर्वेषु राजा कुर्वीत मंत्रिणः ॥ ८ ॥

म. भा. शां. पर्व २२ अध्याय

राष्ट्रं रक्षितव्यं च धर्मेण महीक्षिता
ताभ्यां च यस्य यो हृष्टः धर्मशास्त्रानुसारतः ॥ १९ ॥
दातव्यं बलि प्रमुखेभ्यो दत्तान्येकोऽपि दत्तवत्
रक्षणार्थं सदा युद्धं कर्तव्यं परिवर्जितैः ॥ २० ॥

सा. व. पु. ९३ अध्याय

[illegible]

मन्त्रानादपतिर्हीनान् कुर्यान्नित्यं प्रियमभ्यर्चयेत् ।
न कामात्मानमिच्छेत्तु न द्वेषाद्धर्ममुत्सृजेत्
अमात्यैरेव वर्तेत न च सत्यं ... त्यजेद्बुधः ।
इमं धर्मं च हीनं च दानं धर्मं प्रजाहितम् १०
नायन्नवेत्तप्रेप्सुर्नाभिमानी वीरः सृजेत्
न त्वरेत न चासूयेत् तथा संगृह्यते परः । ११
प्रिये नात्यन्तभृष्टः स्याद्विष्टेऽप्रिये न च संज्वरेत्
न तपेदर्थकृच्छ्रेषु प्रजाहितमनुस्मरन् १२
यः प्रियं कुरुते नित्यं गुणतो वसुधाधिपः
तस्य कर्माणि सिद्ध्यन्ति न च संत्यज्यते श्रिया १३
निवृत्तं प्रतिकूलेभ्यो वर्तमानमनुप्रिये
भक्तं भजेत नृपतिः सद्वृत्तं सतामिह १४
अप्रकीर्णेन्द्रियग्रामं भक्तं सानुगतं शुचिम्
शक्तं चैवानुरक्तं च युञ्ज्यान्महति कर्मणि १५

म.भा. शां. पर्व ६८ अध्या...

यथा ह्यनुदये राजन् भूतानि शशिसूर्ययोः
अन्धे तमसि मज्जेयुरपश्यन्तः परस्परम् १०
यथा ह्यनुदके मत्स्या निराक्रन्दे विहंगमाः
विहरेयुर्यथाकामं विहिंसन्तः पुनः पुनः ११
विमथ्यातिक्रमेरंश्च विषह्यापि परस्परम्
अभावमचिरेणैव गच्छेयुर्नात्र संशयः १२
एवमेव विना राज्ञा विनश्येयुरिमाः प्रजाः
अन्धे तमसि मज्जेयुरगोपाः पशवो यथा १३
हरेयुर्बलवन्तोऽपि दुर्बलानां परिग्रहान्
हन्युर्व्यायच्छमानांश्च यदि राजा न पालयेत् १४
न दारा न च पुत्रः स्यान्न धनं न परिग्रहः
विष्वग्लोपः प्रवर्तेत यदि राजा न पालयेत् १५
पतेद्बहुविधं शस्त्रं बहुधा धर्मचारिषु
अधर्मः प्रगृहीतः स्याद्यदि राजा न पालयेत् १६
मातरं पितरं वृद्धमाचार्यमतिथिं गुरुम्
क्लिश्नीयुरपि हिंस्युर्वा यदि राजा न पालयेत्
वधबन्धपरिक्लेशो नित्यमर्थवतां भवेत् १७

ममत्वं न च विन्देयुर्यदि राजा न पालयेत्
[illegible] लोकोऽयं दस्युवद्[illegible]
पतेद् बहुविधं राष्ट्रं यदि राजा न पालयेत्
म.भा.शां.पर्व ६८ अ.

नाराजके धनं चास्ति नास्ति भार्याप्यराजके
इदमत्याहितं चान्यत्कुतः सत्यमराजके
नाराजके जनपदे प्रभूतनटनर्तकाः
उत्सवाश्च समाजाश्च वर्धन्ते राष्ट्रवर्धनाः १५
यथा ह्यनुदका नद्यो यथा वाप्यतृणं वनम्
अगोपाला यथा गावस्तथा राष्ट्रमराजकम् २९
राजा सत्यं च धर्मश्च राजा कुलवतां कुलम्
राजा माता पिता चैव राजा हितकरो नृणाम्
नाराजके जनपदे स्वकं भवति कस्यचित् ३१
मत्स्या इव नरा नित्यं भक्षयन्ति परस्परम्
वा.रा.अयो.कां.६७ सर्ग

राजमूलो हि धर्मश्च जयश्च जयतां वर
तस्मात्सर्वास्ववस्थासु रक्षितव्यो नराधिपः। ४
वा.रा. आ.कां. ६७ सर्ग

यथा ह्यपालाः पशवो यथा सेना ह्यनायका
यथा चन्द्रं विना रात्रिर्यथा गावो वृषं विना
एवं हि भविता राष्ट्रं यत्र राजा न दृश्यते ३५
वा.रा. अयो. १८ सर्ग

दुर्लभस्य च धर्मस्य जीवितस्य शुभस्य च
राजानो वानरश्रेष्ठ प्रदातारो न संशयः। ४६
तान्न हिंस्यान्न चाक्रोशेन्नाक्षिपे-
न्नाप्रियं वदेत्। देवा मनुष्यरूपेण
चरन्त्येते महीतले ४७
वा.रा. कि.कां. १८ स०

कालो वा कारणं राज्ञो राजा वा कालकारणम्
इति ते संशयो मा भूद्राजा कालस्य कारणम्
दण्डनीत्यां यदा राजा सम्यक् कार्त्स्न्येन वर्तते
तदा कृतयुगं नाम कालः श्रेष्ठः प्रवर्तते
दण्डनीतिं यदा राजा त्रीनंशाननुवर्तते
चतुर्थमंशमुत्सृज्य तदा त्रेता प्रवर्तते
अर्धं त्यक्त्वा यदा नीत्यर्धमनुवर्तते
ततस्तु द्वापरं नाम स कालः संप्रवर्तते
दण्डनीतिं परित्यज्य यदा कार्त्स्न्येन भूमिपः
प्रजाः क्लिश्नात्ययोगेन प्रवर्तेत तदा कलिः

म.भा. शां. पं. ६९अ.

द्वाविमौ ग्रसते भूमिः सर्पो बिलशयानिव
राजानं चाविरोद्धारं ब्राह्मणं चाप्रवासिनम्

म.भा. शां. प. [illegible]

पञ्चरूपाणि राजानो धारयन्त्यमितौजसः
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य वरुणस्य यमस्य च १२
औष्ण्यं तथा विक्रमं च सौम्यं दण्डं प्रसन्नतां
धारयन्ति महात्मानो राजानः क्षणदाचर।
तस्मात्सर्वास्ववस्थासु मान्याः पूज्याश्च पार्थिवाः १३
राज्ञो हि प्रतिकूलस्थो न जातु सुखमेधते २६

वा. रा. आ. ४०

दमः शमः क्षमा धर्मो धृतिः सत्यं पराक्रमः
पार्थिवानां गुणा राजन् दण्डश्चाप्यपकारिषु
सामदानं क्षमा धर्मः सत्यधृतिपराक्रमौ। ११

वा. रा. किं.
१७ सर्ग

न तथा ज्ञानेन यज्ञेन न तपो मनुजेश्वर
नेन्द्रियस्य न विधीयेत न परस्वापजीवनम्

म.भा. शां. प. ३२अ.

आराधिता हि शीलेन प्रयत्नैश्चोपसेविताः
राजानः सम्प्रसीदन्ति प्रकुप्यन्ति विपर्यये ३५
औरसानपि पुत्रान् हि त्यजन्त्यहितकारिणः
समर्थान् सम्प्रगृह्णन्ति जनानपि नराधिपाः ३६
वा.रा. अयो.कां. २५ सर्ग

~~कौशल्य~~ पौरकार्याणि यो राजा न करोति दिने दिने
संवृते नरके घोरे पतितो नात्र संशयः ६
वा.रा.उ.कां ५३ सर्ग

आत्माऽमात्यश्च कोशश्च दण्डो मित्राणि चैव हि
तथा जनपदश्चैव पुरं च कुरुनन्दन
एतत् सप्तात्मकं राज्यं परिपाल्यं प्रयत्नतः ७०
म.भा. शान्ति पर्व ६९ अध्याय

यस्मात् पश्यन्ति दूरस्थान् सर्वानर्थान् नराधिपाः
चारेण तस्मादुच्यन्ते राजानो दीर्घचक्षुषः १०
वा.रा. आ.कां. ३३ सर्ग

पिता माता गुरुर्गोप्ता वह्निर्वैश्रवणो यमः
सप्त राज्ञो गुणानेतान् मनुराह प्रजापतिः १०३
पिता हि राजा लोकस्य प्रजानां योऽनुकम्पिता
तस्मिन् मिथ्याविनीते हि तिर्यग् भवति मानवः १०४
सम्भावयति मातेव दीनमभ्युपपद्यते
दहत्यग्निरिवानिष्टान् यमयत्यहितान् सदा १०५
इष्टेषु विसृजन्नर्थान् कुबेर इव कामदः
गुरुर्धर्मोपदेशेन गोप्ता च परिपालनात् १०६
यस्तु रञ्जयते राजा पौरजानपदान् गुणैः
न तस्य भ्रश्यते राज्यं गुणधर्मानुपालनात् १०७
यः सम्यक् प्रतिगृह्णाति पौरजानपदाञ्जनान्
स सुखं प्रेत्य राजा इह लोके परत्र च
१०८
नित्योद्विग्नाः प्रजा यस्य करभारप्रपीडिताः
अनर्थैर्विप्रलुप्यन्ते स गच्छति पराभवम्
१०९
प्रजा यस्य विवर्धन्ते सरसीव महोत्पलम्
[illegible] सर्वफलभाक् [illegible]

बालोऽपि नावमन्तव्यो मनुष्य इति भूमिपः
महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति २०
एकमेव दहत्यग्निर्नरं दुरुपसर्पिणम्
कुलं दहति राजाग्निः सपशुद्रव्यसंचयम् २१
तस्य प्रसादे पद्मा श्रीर्विजयश्च पराक्रमे
मृत्युश्च वसति क्रोधे सर्वतेजोमयो हि सः २४
तं यस्तु द्वेष्टि संमोहात् स विनश्यति मानवः
तस्य ह्याशु विनाशाय राजापि कुरुते मनः २५

म.भा. शां पर्व ६८ अध्याय

न परे शान्ति हन्तं भक्ष्यं व्याघ्राः स्वादिति मित्रति
एव मेव नरव्याघ्रः परलोकं न मन्यते १६
~~[illegible]~~

वा. रा. अयोध्याकांड सर्ग ६९

नारीणां यभिचाराश्च अन्यायश्च महीतले
विप्राणां कर्मदोषाश्च प्रजानां जायते भयम् २९

अराजके जीवलोके दुर्बला बलवत्तरैः
बध्यन्ते न हि वित्तेषु प्रभुत्वं कस्यचित्तदा ११

म.भा. शां पर्व ६८ अध्याय

राजा प्रजानां प्रथमं शरीरं प्रजाश्च राज्ञोऽप्रतिमं शरीरम्
राज्ञा विहीना न भवन्ति देशा देशैर्विहीना न नृपा भवन्ति ५६

म.भा. शां प. ६७ अध्याय

गुरुप्रधानो धर्मेषु स्वयमर्थानवेक्षिता
धर्मप्रधानो लोभेषु साधुः सुखमश्नुते २७
यस्य नास्ति गुरुर्धर्मे न चान्याननुपृच्छति
सुखतन्त्रोऽर्थलाभेषु नचिरं सुखमश्नुते २८

म. भा. शां ९२ अध्याय

राज्ञो वृत्तिः प्रजागोप्तुरविप्राद्वा करादिभिः १४
वैश्यवृत्त्यात्तु राजन्यो जीवेन्मृगययापदि भा ७ स्कं. ११ अध्याय
चरेद्वा विप्ररूपेण न श्ववृत्त्या कथंचन ४८
भा ११ स्कं १७ अ.

कृतस्य करणाद् राजा स्वर्गमत्यन्तमश्नुते
त्रेतायाः करणाद् राजा स्वर्गं नात्यन्तमश्नुते
प्रवर्तनाद् द्वापरस्य यथाभागमुपाश्नुते
कलेः प्रवर्तनाद् राजा पापमत्यन्तमश्नुते २७
ततो वसति दुष्कर्मा नरके शाश्वतीः समाः
प्रजानां कल्मषे मग्नोऽकीर्तिं पापं च विन्दति

२८
म.भा. शां. पर्व ६९ अध्याय

राजानं प्रथमं विन्देत् ततो भार्यां ततो धनम्
राजन्यसति लोकेऽस्मिन् कुतो राज्यं कुतो धनं
तद्राज्ये राज्यकामानां नान्यो धर्मः सनातनः (शां ५७ अध्याये)
ऋते रक्षां तु विस्पष्टां रक्षा लोकस्य धारिणी

उद्भिदः स्वेदजा जाता यस्य नास्ति पुरोहितः।
रक्षसामसुराणां च पिशाचोरगपक्षिणाम्
शत्रूणां च भवेद् वध्यो यस्य नास्ति पुरोहितः।
ब्रह्म वर्चो ह्यस्य मासः क्षत्रं हेमं च वर्धते ध्रुवं
अब्राह्मणाः सततं यज्ञपापं च वर्धते
पूर्वं हि ब्राह्मणाः सृष्टा इति ब्रह्मविदो विदुः।
ज्येष्ठेनाभिजनेनास्य प्राप्तं पूर्वं यदुत्तमम्
तस्मान्मान्यश्च पूज्यश्च ब्राह्मणः प्रसृताग्रभुक्
सर्वं श्रेष्ठं विशिष्टं च निवेद्यं तस्य धर्मतः।
अवश्यमेतत् कर्तव्यं राज्ञा बलवतापि हि
ब्रह्म वर्धयति क्षत्रं क्षत्रतो ब्रह्म वर्धते
राज्ञः सर्वस्य चान्यस्य स्वामी राजन् पुरोहितः।

१०
म.भा. शां. पर्व ७३ अध्याय

नित्यमुद्यतदण्डः स्यान्नित्यं विवृतपौरुषः
अच्छिद्रश्छिद्रदर्शी स्यात् परेषां विवरानुगः। ६
नित्यमुद्यतदण्डाद्धि भृशमुद्विजते जनः
तस्मात् सर्वाणि कार्याणि दण्डेनैव विधापयेत्

९
म.भा. शां. पर्व १४० अध्याय

सर्वाः समुद्धरेद्राजा पितेव व्यसनात्प्रजाः
आत्मानमात्मना धीरो यथा गजपतिर्गजान् ४५
एवंविधो नरपतिर्विमानेनार्कवर्चसा
विधूयेहाशुभं कृत्स्नमिन्द्रेण सह मोदते ४६
भा ११ स्कं. १७ अध्याय

यस्य राष्ट्रे प्रजाः सर्वास्त्रस्यन्ते साध्व्यसाधुभिः
तस्य मत्तस्य नश्यन्ति कीर्तिरायुर्भगो गतिः
एष राज्ञां परो धर्मो ह्यार्तानामार्तिनिग्रहः ११
भा. प्र स्कं. १७ अध्याय

यः पश्चात्पूर्वकार्याणि कुर्याद्दैवमथास्थितः
पूर्वं चापरकार्याणि न स वेद नयानयौ ५
देशकालविहीनानि कर्माणि विपरीतवत्
क्रियमाणानि दुष्यन्ति हवींष्यप्रयतेष्विव ६
त्रयाणां पञ्चधा योगं कर्मणां यः प्रपश्यति
सचिवैः समयं कृत्वा स सम्यग्वर्तते पथि ७
यथागमं च यो राजा समयं विचिकीर्षति
बुध्यते सचिवान्बुद्ध्या सुहृदश्चानुपश्यति ८
धर्ममर्थं च कामं च सर्वान्वा रक्षसां पते
भजते पुरुषः काले त्रीणि द्वन्द्वानि वा पुनः ९
त्रिषु चैतेषु यच्छ्रेष्ठं श्रुत्वा तन्नावबुध्यते
राजा वा राजमात्रो वा व्यर्थं तस्य बहुश्रुतम् १०
काले धर्मार्थकामान्यः संमन्त्र्य सचिवैः सह
निषेवेतात्मवांल्लोके न स व्यसनमाप्नुयात् १२
हितानुबन्धमालोच्य कार्याकार्यमिहात्मनः
राजा सहार्थतत्त्वज्ञैः सचिवैः सह जीवति १३
अनभिज्ञाय शास्त्रार्थान्पुरुषाः पशुबुद्धयः
प्रागल्भ्याद्वक्तुमिच्छन्ति मन्त्रेष्वभ्यन्तरीकृताः
अशास्त्रविदुषां तेषां न कार्यमहितं वचः
अर्थशास्त्रानभिज्ञानां विपुलां श्रियमिच्छताम् १५
अहितं च हिताकारं धार्ष्ट्याज्जल्पन्ति ये नराः
अवेक्ष्य मन्त्रबाह्यास्ते कर्तव्याः कृत्यदूषणाः १६
वा. रा. यु. कां ६३ सर्ग

भर्तुरन्वासितो दृष्टिं मुद्भनोन्य निविशयेत्
ब्रूयान्न किञ्चदन्योऽन्यं तिष्ठेच्चासंविलोकयन् ३१
कोऽन्योऽस्य इमिति ब्रूयात्सम्यगाप्याययेत्ति च
आज्ञां चावितथां कुर्याद् यथाशक्त्युपजीविनः
उच्चैः प्रकथनं हासं ष्ठीवनं कुत्सितं तथा ३२
जृम्भणं गात्रभंगं च पर्वास्फोटं च वर्जयेत् ३३

कामन्दकी नीतिसार
५ सर्ग

आराधिता हि रीत्येन प्रयात्नैश्चोपसेविताः।
राजानः सम्पदं ददति घ्नन्त्यपि विपर्यये
औरसानपि पुत्रान् हि त्यजन्त्यहितकारिणः
सम्यक् ~~सं~~ [illegible] ग हानि जनानपि नाराधयेत्। ६६

वा.रा. अयो. २६सर्ग

अपराधिषु यो दण्डः पात्यते मानवेषु वै
स दण्डो विधिवन्मुक्तः स्वर्गं नयति पार्थिवम्। ३०

वा.रा. ३ कां. ३८ स

असत्याविश्व राज्ञि वो दण्डोऽलोकस्य धर्मिहा
सहैव पापैर्वर्तेरन् हि प्रजा वा वसीदति हि
अधीनानामनुष्ठानं कामकारी विकत्थनः
अलिप्सवो महीं सक्तां हि प्रजा विनश्यति ९०
अदाहनामि स्नेहो दण्डनावति यत्र प्रजाः
साहस प्रवृत्तो राजा हि प्रजा वित ~~[illegible]~~ ९१
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ९२

म.भा. शां.प. ६१ अध्याय
~~वा. [illegible]~~ सर्ग

यो हि धर्मं समाश्रित्य विशेषेण यथाविधि
करोति हि धार्मिकः सं लात् परं लोके गतिं नरः
हि प्रेत्य नरके याति स यः राजा नृपः सदा सः ३६
अवर्ति षष्ठमं प्रस्य कामिनः शुभं सहस्व च
यः केवलं हि भागं स प्रजाभ्यो वेतनं सहस्व ३७
षड्भाग सम्भोग त्वौरसैर लोकेन प्रजानां ३८

वा.रा. ३ कां. ६ स

चतुर्विध्यानि मित्राणि राज्ञां राजन् भवन्त्युत
सहार्थो भजमानश्च सहजः कृत्रिमस्तथा
धर्मात्मा पञ्चमं मित्रं स तु नैकस्य न द्वयोः
यतो धर्मस्ततो वा स्यान्मध्यस्थो वा ततो भवेत् ॥
कीर्तिप्रधानो यस्तु स्याद् यश्च स्यात् समये स्थितः
समर्थान् यश्च न द्वेष्टि नानर्थान् कुरुते च यः २६
यो न कामाद् भयाल्लोभात् क्रोधाद् वा धर्ममुत्सृजेत्
दक्षः पर्याप्तवचनः स ते स्यात् प्रत्यनन्तरः २७
कुलीनः शीलसम्पन्नस्तितिक्षुरविकत्थनः
शूरश्चार्यश्च विद्वांश्च प्रतिपत्तिविशारदः
एते ह्यमात्याः कर्तव्याः सर्वकर्मस्ववस्थिताः

म.भा. शां. पर्व. ८० अध्याय

कृतप्रज्ञश्च मेधावी बुधो जानपदः शुचिः
सर्वकर्मसु यः शुद्धः स मन्त्रं श्रोतुमर्हति ॥१
ज्ञानविज्ञानसम्पन्नः प्रकृतिज्ञः परात्मनोः
सुहृदात्मसमो राज्ञः स मन्त्रं श्रोतुमर्हति ॥२
सत्यवाक्शीलसम्पन्नो गम्भीरः सत्रपो मृदुः
पितृपैतामहो यः स्यात् स मन्त्रं श्रोतुमर्हति ॥३
सन्तुष्टः सम्मतः सद्भिः शौटीर्यो द्वेष्यपापकः
मन्त्रवित् कालविच्छूरः स मन्त्रं श्रोतुमर्हति ॥४

म.भा. शां. पर्व ८३ अध्याय

अमात्यः शूरवान् योऽपि सम्पन्नश्चेतरैर्गुणैः
शठः प्रज्ञानयुक्तोऽपि न मन्त्रं श्रोतुमर्हति
यश्चामित्रैः सह सम्बद्धो न पौरान् बहुमन्यते
न सुहृत्तादृशो ज्ञेयो न मन्त्रं श्रोतुमर्हति ३६
अविद्वानशुचिः स्तब्धः शत्रुसेवी विकत्थनः
असुहृत् क्रोधनो लुब्धोऽपि ... बहुश्रुतः ३७
सत्कृतः ... न मन्त्रं श्रोतुमर्हति
विधर्मतो विप्रकृतः पिता यस्याभवत् पुरा ३८
सत्कृतः स्थापितः सोऽपि न मन्त्रं श्रोतुमर्हति
यः स्वल्पेनापि कार्येण सुहृदाक्षारितो भवेत् ३९
पुनरन्यैर्गुणैस्तुष्टो न मन्त्रं श्रोतुमर्हति ४०

म.भा. शां. पर्व ८३ अध्याय

राजा तु धर्मेणहि पालयित्वा
महीपतिर्दण्डधरः प्रजानाम्
अवाप्य कृत्स्नां वसुधां यथाव-
दितश्च्युतः स्वर्गमुपैति विद्वान् १६
वा.रा. अ.का. १०८।१६

चारांश्च विद्यात्प्रहितान्परेण भक्तान् जिह्मान्
आपन्नेषु विहारेषु समवायेषु वीथिषु १९
आरामेषु तथोद्याने पण्डितानां समागमे
देशेषु चत्वरे चैव सभास्वावसथेषु च
एवं विहन्यात् चारेण परचारं विचक्षणः
चारेण विहिते सर्वे हृतं भवति भारत
१६
म.भा. शान्ति ६९ अध्या

य इहस्य कृत्स्नैः पापं मनसाप्यनुचिन्तयेत्
अहेयानामिह क्लिष्टः प्रेत्य चापि नरकं व्रजेत्
नहि राजा वमन्तव्यो मनुष्य इति भूमिपः
महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति
नास्य पापवादे स्थातव्यं ... क्रियं कर्तव्या
धर्मिभावो ... लोके ईश्वरस्यानुरूपता
नहि राज्ञः प्रतीपानि कुर्वन् सुखमवाप्नुयात्
पुत्रो भ्राता वयस्यो वा यश्चापि आत्मसमो भवेत्
८८
म.भा. शां. पर्व ६८ अध्याय

यो हि मित्रेषु कालज्ञः सततं साधु वर्तते
तस्य राज्यं च कीर्तिश्च प्रतापश्चापि वर्धते १०
यस्य कोशश्च दण्डश्च मित्राण्यात्मा च भूमिप
समवेतानि सर्वाणि स राज्यं महदश्नुते ११
सन्त्यज्य सर्वकार्याणि मित्रार्थे योऽनुवर्तते
सम्भ्रमाद्धि कृतोत्साहः सोऽनर्थैर्नावरुध्यते १३
यस्तु कालव्यतीतेषु मित्रकार्येषु वर्तते
स कृत्वा महतोऽप्यर्थान् न मित्रार्थेन युज्यते
१५
वा.रा. किष्किं. २९ सर्ग

अराजकता 325 37

नाराजके जनपदे बीजमुष्टिः प्रकीर्यते
नाराजके पितुः पुत्रो भार्या वा वर्तते वशे १०
अराजके धनं नास्ति नास्ति भार्याप्यराजके
इदमत्याहितं चान्यत् कुतः सत्यमराजके ११
नाराजके जनपदे कारयन्ति सभां नराः
उद्यानानि च रम्याणि हृष्टाः पुण्यगृहाणि च १२
नाराजके जनपदे यज्ञशीला द्विजातयः
सत्राण्यन्वासते दान्ता ब्राह्मणाः संशितव्रताः १३

p 18 १४ - २८
३१ - - - - ३६

वा.रा. अयो. ६७ सर्ग

तीक्ष्णमल्पप्रदातारं प्रमत्तं गर्वितं शठम्
व्यसने सर्वभूतानि नाभिधावन्ति पार्थिवम् १५
अतिमानिनमग्राह्यमात्मसम्भावितं नरम्
क्रोधिनं व्यसने हन्ति स्वजनोऽपि महीपतिम् १६
नानुतिष्ठति कार्याणि भयेषु न बिभेति च
क्षिप्रं राज्याच्च्युतो दीनस्तृणैस्तुल्यो भविष्यति १७
शुष्ककाष्ठैर्भवेत्कार्यं लोष्टैरपि च पांसुभिः
न तु स्थानात्परिभ्रष्टैः कार्यं स्याद्वसुधाधिपैः १८
उपभुक्तं यथा वासः स्रजो वा मृदिता यथा
एवं राज्यात्परिभ्रष्टः समर्थोऽपि निरर्थकः १९
वा.रा. आ. कां. ३३ सर्ग

स्वयं कार्याणि यः काले नानुतिष्ठति पार्थिवः
स तु वै सह राज्येन तैश्च कार्यैर्विनश्यति ४
अयुक्तचारं दुर्दर्शमस्वाधीनं नराधिपम्
वर्जयन्ति नरा दूरान्नदीपङ्कमिव द्विपाः ५
ये न रक्षन्ति विषयमस्वाधीना नराधिपाः
ते न वृद्ध्या प्रकाशन्ते गिरयः सागरे यथा ६
येषां चारश्च कोशश्च नयश्च जयतां वर
अस्वाधीना नरेन्द्राणां प्राकृतैस्ते जनैः समाः ७
वा.रा.आ.कां. ३३ सर्ग

१८

नाराजके जनपदे विद्युन्माली महास्वनः
अभिवर्षति पर्जन्यो महीं दिव्येन वारिणा

वा.रा. अ.कां. ६७सर्ग

नास्तिक्यमनृतं क्रोधं प्रमादं दीर्घसूत्रताम्
अदर्शनं ज्ञानवतामालस्यं पञ्चवृत्तिताम् ६५
एकचिन्तनमर्थानामनर्थज्ञैश्च मन्त्रणम्
निश्चितानामनारम्भं मन्त्रस्यापरिरक्षणम् ६६
मङ्गलस्याप्रयोगं च प्रत्युत्थानं च सर्वतः
~~[illegible] दोषान्~~
कच्चित्त्वं वर्जयस्येतान् राजदोषांश्चतुर्दश ६७

वा.रा.अ. कां. १००सर्ग

दृष्ट्वात्मनि जये व्यग्रान् नृपान् हसति भूरियम्
अहो! मां विजिगीषन्ति मृत्योः क्रीडनका नृपाः १

भा. १२ स्कं ३ अध्याय

न बुद्धिं परिगृह्णीत स्त्रीणां मूर्खजनस्य च
देवोपहतबुद्धीनां ये च वेदैर्विवर्जिताः
न तेषामनुगच्छेत प्राज्ञो बुद्धिस्तेषां पराङ्मुखो ८
स्त्रीप्रधानानि शास्त्राणि विद्याभिर्वर्जितानि च
मद्यशालात्मकानि त्यजानि पद्मपत्रे जलबिन्दुवत् ९०

म.भा. शां. पर्व ९८ अध्याय

सक्तो ग्राम्येषु भोगेषु काममर्ते महीपतिः
लुब्धो न बहु मन्यन्ते श्मशानाग्निमिव प्रजाः ५

वा.रा. आ.कां. ३३सर्ग

अकृतात्मानमासाद्य राजानमनये रतम्
समृद्धानि विनश्यन्ति राष्ट्राणि नगराणि च ११

वा.रा. कि.कां. ३८सर्ग

राजदोषैर्विपद्यन्ते प्रजा ह्यविधिपालिताः
असद्वृत्ते तु नृपतावकाले म्रियते जनः १६
यद्वा पुरेष्वयुक्तानि जना जनपदेषु च
कुर्वते न च रक्षास्ति तदाकालकृतं भयम् १७

वा.रा. उ.कां. ७३सर्ग

यस्मात्पश्यति दूरस्थान् सर्वानर्थान्नराधिपः।
चारेण तस्मादुच्यन्ते राजानो दीर्घचक्षुषः ॥ १०
वा.रा.अर.कां. ३३

अदाता ह्यनभिस्नेहो दण्डेनावर्तयन् प्रजाः।
साहसप्रकृती राजा क्षिप्रमेव विनश्यति ॥ १६
म.भा. शां.पर्व ९२ अध्याय

अमात्यैः कामवृत्तो हि राजा कापथमाश्रितः।
वि[illegible]साध्यः सर्वथा सद्भिर्नियन्त्राध्यो निगृह्यते ॥ ६
वा.रा. अ.कां. ६१८६

न तच्छौचं न पुनर्धर्मो न तपो मनुजेश्वर।
वृत्तिक्षयविदीर्णोऽपि न परक्लेश्य जीवनम् ॥
म.भा. शां. पर्व १२२ अध्याय

अपराधः षडङ्कदपमत्तो सोढव्यः स्वप्रजाकृतः ॥
भा. १० स्कं. ५८ अध्याय

धनदारा जातीयत्रा यत्र धर्मेति वै द्विजाः।
ते वै स्तत्र [illegible] नराजीवितवृत्तये मताः ॥ २६
भा. १० स्कं. ८६ अध्याय

धर्मराजार्थलाभत्वः संदेहे विषादह्वो भवेत्
मतिमान्सत्तिमान्धीमान् [illegible] ॥ ३०
[illegible] सत्त्वसम्पन्नः [illegible] प्रद्वासते
एतैरेवं गुणैर्युक्तो [illegible] नापति भवेत् ॥ ३१
[illegible] पुष्पानां च तत्त्वतो विक्रमाक्रितः
[illegible] वतानां [illegible] परं भवेत् ॥ ३२
विश्वासमेत्य [illegible] विश्वासेन [illegible] सचिवैः
पुत्रे [illegible] विद्धि राजेन्द्र विश्वासेन प्रदासत्तेः ॥
म.भा. शां. पर्व ८५ अध्याय

नहि राज्ञः सुताः सर्वे राज्यमिति श्रेष्ठं भाग्यमिति
स्यात्पर भाग्ये तु सर्वेषु सम्भवः न न तथा भवेत् ॥ २३
वा.रा. अ.कां. ३६

राज्ञो हि धर्म [illegible] यस्य वचो ब्रह्म वधादुरुतः
भा. ६ स्कं. १३ अध्याय

दण्डं हि राजा न परावेन पजेत न च पालयेत
नाश्मवत्यये दण्डीयीत प्रजानां वा परिपालयेत
नित्योद्यतदण्डो हि स्युर्दण्डेनैव हि कार्यावसायकर्म [illegible]
ये तु क्रतुभिरीजाना: सुतवन्तो महामखा:
पराहवाद् जितारो लोकहर्ता जितमाः 17
अविज्ञातेन देहेन हमरा देयानि वर्तते
क्षत्रियेण नाहमल्पविक्रमं हन्तिपुत्र विद्ध: 18
म.भा. शान्ति पर्व 97 अध्याय

धर्मितार्थं च कालं च प्रस्तुकालं लिखेच्छते
विभज्य सततं वीर स राजा हरिसत्तम 22
अभिमानां तावद् पुत्र निमाहंता हि संदेहेत्
त्रिवर्गफलभोक्ता तु राजधर्मे स युज्यते 26
वा.रा. किष्किन्धा
38 अध्याय

धनदास पितरो यत्र होता वनिकृतीकरणा:
ते वै राजन् वेदेषु न ता जीवन्ति मानवा: 28
भा 10 [illegible] 1 अध्याय

हेतोष्वा वैधियेषु लि धर्मिमानेन चारत
मनुक्रोधो य चोभे यैर्वेत्तो नाभ्युते महत्
दिग्साक्षिहा दंनवति तु उद्विलम्भजितेन्द्रियस्
प्रजाभजनयः सीदन्ति दारिद्र्यानित्यदुःखिताः 184
म.भा.सभा पर्व 5 अध्याय
भा. 10 [illegible]

नरा ताम तु नाभावं स दुर्हि परि भावते
न भावे दारुणा नापि तो हाता दुर्हि जतेजन।
काले स दुर्गं भवति काले भवति दारुणः
राजा लोकं प्रपाति होलया लोकं दुर्गं भवेत्
मन्त्रैः स हि महीपालः पारिहासं विवर्जयेत्
मत्याः परिभवन्ती हि बन्धं केल स [illegible] धम
वासनानि वसवीशान मत्त्वतिः परिवर्जयेत्
लोकं संरक्ष हि राज्यीय करमका मसनो भवेत्
स्मिन पूर्वाभिभाषी स्यात् सर्वे स्वै [illegible] हितं यतीं
मध्ये स्वकिमहाभागः मुहुर्ते नरनमाश्र तं
अदिति चित्त क्षत्रस्य भवेत सर्वेषां मे सुपालितिः
दारिद्र्यन हीनाः सन्ते: [illegible] मिहितानि दुर्बलान्ति तु
[illegible]

राजाऽऽदेशः सदा कार्यः पुरे दैशवासिभिः
योगक्षेमविधानाय तथाऽऽत्मनः केवलम्
प्रतिकूलो भवेद्यस्तु पार्थिवानां समन्ततः
न तस्य जायते सौख्यं कथंचिद्द्विजसत्तम ॥
ये नात्यन्तादि महोत्सेका न नरेन्द्रानुशासने
ते ऽसमासमरांशमित्वा प्रत्यक्षं विनिर्मितम् ॥

स्कं. पु. नागर खं २७८॥

सर्वे पुरुषकारेण भानुच्चा देव नोग्गला [illegible] १८
अर्थोवा सिद्धव गीवा [illegible] कुलशान्ति तप
श्री [illegible] पुरुष मा [illegible] तथैवा [illegible]
[illegible] लभते विप्र: [illegible] १६
[illegible] पुरुषकारेण [illegible]
[illegible]
[illegible] १७

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

लज्जा 331

स्त्री सद्र. में नयनागीते घ. ने वारव्यान सद्र. में
व्यवहार नयाहारे अर्थानां च समास में
आवे था ते नयनानित्यां च कल्पजस्य वैभवेन
पिावपु. ३ हेत्र. २६३ घृ

लोभ 332

लोभः पापस्य बीजोऽयं मोहो मूलं च तस्य वै
असत्यं तस्य हि स्कन्धो माया शाखा सुविस्तरा ५४
दम्भकौटिल्यपत्राणि कुबुद्ध्या पुष्पितः सदा
अनृतं तस्य सौगन्ध्यं अज्ञानं फलमेव च ५५
छद्मपाखण्डचौर्येर्ष्याः क्रूराः कूटाश्च पापिनः
पक्षिणो मोहवृक्षस्य मायाशाखासमाश्रिताः ५६
अज्ञानं सुफलं तस्य रसोऽधर्मः फलस्य हि
भावोदकेन संवृद्धिः श्रद्धा तस्य ऋतुः प्रिये ५७
अधर्मेश्वरस्य तस्य उच्छेदे मे चायते
तद्दोषैश्च फलैश्चैव स्वच्छो लोभपादपः ५८
तस्य छायां समाश्रित्य यो नरः परिवर्तते
फलानि तस्य सोऽश्नाति सुपक्वानि दिने दिने ५९
फलानां च रसेनापि अधर्मेण तु पोषितः
स संपुष्टो भवेन्मर्त्यः पतनायाभिगच्छति ६०

पद्म पु. भू. खं. ८ अध्याय

अज्ञानप्रभवो लोभो भूतानां दृश्यते सदा
अस्थिरत्वं च भोगानां दृष्ट्वा ज्ञात्वा निवर्तते

२०
महा. शां. पर्व १६३ अध्याय

कामस्यान्तं च क्षुत्तृड्भ्यां क्रोधस्यैतत्फलोदयात्
नरो याति न लोभस्य जित्वा भुक्त्वा दिशो भुवः

२०
भा ७ स्कं. १५ अध्याय

वाचः पवित्रं परमं सद्भिः स्वादु परं मतम्
वाचोऽप्यन्तं विद्धि वाचो वाचो [illegible]
वाचा पवित्रितं सर्वं पवित्रयति सर्वदा
वाचो वेदाः संप्रदिष्टा वाचो मंत्रास्तु [illegible]
वाचः काव्यं पुराणानि वाचः सत्ये प्रतिष्ठिताः
अथः प्रजापत्य[illegible] वाचोभिः प्रतिपद्यते
अतो वाचः स सर्जादौ ब्रह्मरूपान् देवान्
[illegible] स्वरौ [illegible]
[illegible]
ततो [illegible] ससर्ज [illegible] ॥ १२

बृ. ह. उ. २२ अध्याय

वाचं यज्ञ मनो यज्ञः पञ्चेन्द्रियाणि
[illegible]
यो वै वाङ्मनसी [illegible]
[illegible] ॥ १६

भा. ११ स्क. २६ अध्याय

अहो ब्रह्मविदां वाचो नाऽसत्याः सन्ति कर्हिचित्
गर्गो यदाह भगवानन्वभावि तथैव तत्

भा. १० स्क. ११ अध्याय

न हि ता [illegible]
वाक् [illegible]
[illegible] ॥ १५
[illegible]
[illegible] ॥ १५

स्कं. पु. माहेश्वर खं.
१६ अध्याय

नकंचन पक्व मश्नीयाद्‌ फलं वा यापाकम्
अशित कृमश्‌नमेवा अकेश कृमश्‌नाहरेत
वन्येषु काम्यवराण्डाद्‌ गोत्रा विवने त्यायवीदिता
लेवतेन वेनवानाशे पुराणोत्यहितन्यजेत् 19
अग्रस्य मेव दारहीनं मुहुर्जो वाद्य्वि देहरं
प्रायेतत्‌ हिमवान्वाणि वर्षा कातपञ्चरेत्
कोरात्मम नरशश्रमक्रु मलानिजनदीसोद्यते 20
कमण्डलुजनो देहुवल्कलानि वाक्यद्‌ वाम 21
चरेद्‌ कलेवाद्यद्य तावद्‌ नत्यौ वा चतुर्दशी
मावे वेपाशचानु कृ नावेनदेततकच्छ्रुम
पदेवान्न: स्थि पान्य वाय्वभोजनं 22
उत्पत्तौ हि कांवाविद्यापंकाघोदयमन

भा० ११स्क० १८अध्या० 23

नवराग्येव भोगञ्च तदोमिकामनुवन्ति रुदे
मसेयतनस्य यायानु शृपाद्‌ बयेपितृ देवानि हिदिश्रि
दुःमहि क्व वसनं नाहं वस्त्रं लघुयाण
येत्प वाशः रुदावेव त्यापहि निहि सरसे
स्त्रोम वनम्रदुस्त्यै गतनंवारवकानि:
वानप्रस्थास्ने मरुत्वादि टेलसु वा मे भवेद्‌

मत्स्यपु० २१८अध्या०

चीरवल्कजिनानि सुधौतम्यं सदा वसेत्
अरण्यं वनयाद्वामे हीमकामवधानिते 25

वाचस्पतिः अध्याय

स्वधीनपि जोवेव कनानि नेवत्
रानावदेवी नवतेवपातते
तेहृदु त्रिः लेहि मुक्ते मुखयां
वलनो रागेनियत्तादेगानवेचः

म० भा० शा० पर्व २१ अ०

वान प्रश्न 335

[illegible] 1

[illegible] 2

[illegible] 3

[illegible] 4

[illegible] 5

[illegible] 6

[illegible]

[illegible]

एवं गृहाश्रमे स्थित्वा द्वितीयं भागमायुषः
वानप्रस्थाश्रमं गच्छेत् सदारः साग्निरेव च ॥ १
निक्षिप्य भार्यां पुत्रेषु गच्छेद् वनमथापि वा
दृष्ट्वाऽपत्यस्यापत्यं जर्जरीकृतविग्रहः ॥ २
शुक्लपक्षस्य पूर्वाह्णे प्रशस्ते चोत्तरायणे
गत्वारण्यं नियमवान् तपः कुर्यात् समाहितः ॥ ३
[illegible] न्याहारो भवेत्तेन पञ्च यज्ञान् [illegible] देवता ॥
फलमूलानि पूतानि नित्यमाहारमाहरेत्
[illegible] नित्यं [illegible]
स्वाध्यायं सर्वदा कुर्यान्नियच्छेद् वाचमन्यतः ॥ ४
अग्निहोत्रं च जुहुयात् पञ्चयज्ञान् समाचरेत्
मुन्यन्नैर्विविधैः [illegible] सकलेन च ॥ ५
[illegible] निर्दिष्टं [illegible]
[illegible] ध्यानपरो भवेत् ॥ ६
जितेन्द्रियो जितक्रोधस्तत्त्वज्ञानविचिन्तकः
ब्रह्मचारी भवेन्नित्यं न पत्नीमपि संश्रयेत् ॥ ७
यस्तु पत्न्या वनं गत्वा मैथुनं कामतश्चरेत्
तद्व्रतं तस्य लुप्येत प्रायश्चित्तीयते द्विजः ॥ ८
न च वेदे [illegible] वनेऽपि [illegible]
अधःशायी भवेन्नित्यं सावित्रीजापतत्परः ॥ ९
शरण्यः सर्वभूतानां संविभागपरः सदा ॥ १०
परिवादं मृषावादं निद्रालस्यं विवर्जयेत्
एकाग्निरनिकेतः स्यात् प्रोक्षितां भूमिमाश्रयेत् ॥ ११
[illegible] ध्यायी [illegible]
अपवर्गाय [illegible] वेदान्ताभ्यास [illegible] ॥ १२
[illegible] आत्मसंसिद्धये जपेत्
[illegible] ॥ १३

[illegible] ३ नवम्बर [illegible]

तपः [illegible] वानप्रस्थ [illegible]
स्वाध्यायो [illegible] ॥ १४

[illegible] ध्यानपरो भवेत् [illegible]
[illegible] वानप्रस्थाश्रमे स्थितः [illegible]

विद्या ~~337~~ 537

अङ्गानि वेदाश्चत्वारो मीमांसा न्यायविस्तरः।
पुराणं धर्मशास्त्रं च विद्या ह्येताश्चतुर्दश॥
आयुर्वेदो धनुर्वेदो गान्धर्वश्चेति ते त्रयः।
अर्थशास्त्रं चतुर्थं तु विद्या ह्यष्टादशैव तु॥ २

म.भा. शां. पर्व १२२

आन्वीक्षिक्यात्मविद्या स्यादीक्षणात् सुखदुःखयोः।
ईक्षमाणस्तया तत्त्वं हर्षशोकौ व्युदस्यति ११
ऋग्यजुःसामनामानस्त्रयो वेदास्त्रयी मता
उभौ लोकाववाप्नोति त्रय्यां तिष्ठन्यथाविधि १२
अङ्गानि वेदाश्चत्वारो मीमांसा न्यायविस्तरः।
धर्मशास्त्रं पुराणं च त्रयीदं सर्वमुच्यते १३
पाशुपाल्यं कृषिः पण्यं वार्ता वार्तावृतां नृणाम्
सम्पन्नो वार्तया साधुर्न वृत्तेर्भयमृच्छति १४
दमो दण्ड इति ख्यातस्तस्माद्दण्डो महीपतिः।
तस्य नीतिर्दण्डनीतिर्नयनान्नीतिरुच्यते १५

कामन्दकीय नीतिसार
द्वितीय सर्ग

आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता दण्डनीतिश्च शाश्वती
विद्याश्चतस्र एवैता लोकसंस्थितिहेतवः २
आन्वीक्षिक्यात्मविज्ञानं धर्माधर्मौ त्रयीस्थितौ
अर्थानर्थौ तु वार्तायां दण्डनीत्यां नयानयौ ७

कामन्दकीय
नीतिसार २ सर्ग

विद्या नाम कुरूपरूपमधिकं विद्यातिगुप्तं धनम्
विद्या साधुकरी जनप्रियकरी विद्या गुरूणां गुरुः
विद्या बन्धुजनार्तिनाशनकरी विद्या परं दैवतम्
विद्या राजसु पूजिता हि मनुजो विद्याविहीनः पशुः २१

गरुड़ पु. ११५ अध्याय

गृहे चाभ्यन्तरे द्रव्यं लग्नं चैव तु दृश्यते
अशेषं हरणीयं च विद्या न ह्रियते परैः ८२

गरुड़ पु. ११५

विरामसूत्र विधि: 338

का वे:

अनभीच्य महीं पचौ लोभे स्म सोन वा

प्रावत्पचादीरः कुष्ठि दृष्टि विरामसूत्र स्य वि
नतिष्ठ न्वा नानिवी सा नच पर्वतमसावे
नजीहि देवायनने नवल्मीके कदाचन
न सहस्त्वे सुरातेषु नगाह न्वा समाचरे १८
नगोपथेन कृष्टे वा महावदोनदाहसे
दूलगे विमले वापि नतीर्थे नचतुष्पथे १९
नोद्याने नसमीपे वा नोषरे नपदाहते।

कू० स० पु० ३ नारदी
मा० १२

नवेगान्धारये द्रीमा ज्ञालान्मूत्र पुरीषयो: आ
नरोल हो नवालस्य नवस्या लवधो नीच
नो धारस्य नज. स्मा या नवेगान्हुातीसस्थे:
नवाच्य स्यनानिद्रा या नातिचसम्समेराजुन
मद कृ० १ अध्याय

छायाकूपनदी
गोष्ठ चैत्याना:
पथि भस्म सु
भतो वेष्म
स्मशाने न
विशद्ध चे नहस्यो
न मोमथे नहस्यो
महाचैत्ये न
मा मूहे

विश्वासघात 339

ब्रह्महत्यादिपापानां कथञ्चिन्निष्कृतिर्भवेत्
विश्वासघातिनां पापं न नश्येज्जन्मकोटिभिः
नाहं मोहं महाभागं मन्ये पापं ततः परम् । महतो
महाभारमिदं मन्ये लोके विश्वासघातकम्

स्कं. पु. वैष्ण.

वें मा. १

१६ अध्याय

विषचिकित्सा ३४०

चिकित्साहेतु समर्थोऽपि विषरोगादिपीडितम् ९८
यो न रक्षति लोभेन तमाहुर्ब्रह्मघातकम्
क्रोधाल्लोभाद्भयाद्वापि आत्मसख्यान्मोहतः
यो न रक्षति विप्रेन्द्र विषरोगातुरं जनम् चिकि ९९
ब्रह्महा च सुरापी च स्तेयी च गुरुतल्पगः ॥ १०
हेलया ते दोषदुष्टेन नास्ति तस्य हि निष्कृतिः
कन्याविक्रयिणां चापि हयविक्रयिणां तथा
कन्यादूषकानां चापि प्रायश्चित्तं विधीयते
विषरोगातुरं यस्तु समर्थोऽपि न रक्षति १२
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता प्रायश्चित्तायुतैरपि
न तेन सह भुञ्जीत ये दोषा ... नराः ॥ १३

स्कां॰ पु॰ ब्र॰ खं॰ ...

बुद्धि

सहस्राण्यपि दुर्मेधा न बुद्धिमाप्नुगच्छति
चतुर्थेनाप्यथांशेन बुद्धिमान्सुखमेधते ॥१७॥
उपायज्ञो हि मेधावी सुखमत्यन्तमश्नुते
यथा ध्यानमपायेषु प्रयत्नो मनुजः क्वचित्
हीनो न याति महतो विनश्यन्ति नराधिप ॥१८॥
यथा च दीप्येत ध्यानं पृच्छामेव प्रपद्यते ॥१९॥
अदृष्टपूर्वं सहसा तत्त्वदर्शी न वर्जितः
तमेव चेयथाध्यानं ष्ठेन हा प्रज्ञामितो ॥२०॥
गच्छन्त्यन्य प्रयत्नेन तथा बुद्धिमतो गतिः
ऋद्धिं पर्वतमारुह्य नान्ववेक्षेत भूतलम् ॥२१॥
रथेन तं च धिनेय प्रयन्तं क्लिश्यमानं सकेतनम्
यावद्रथपथस्तावद्रथेन स तु गच्छति ॥२२॥
क्षीणे रथपथे विद्वान् रथमुत्सृज्य गच्छति
एवं गच्छति मेधावी तत्त्वयोगविधानवित् ॥२३॥

म.भा. अरण्य. २०३ अध्याय

येऽहि बुद्ध्याधिकबलिनस्ते भवन्ति बलीयसः
प्राणमात्रबलात्ये वै नैव ते बलिनो मताः ॥२२॥

म.भा. द्रो. प. २५ अध्याय

प्रज्ञाहीनो यो ज्ञानपर्यायैः प्रज्ञायोगोऽयं गच्छति
राज्ञा लोभवृत्तो राज्यं प्रज्ञया तुल्य सत्तमः

म.भा. शां. पर्व २६२ अध्याय

यो जानाति परप्रज्ञां नीतिशास्त्रानुसारतः सविद्
विद्वान् ये ह्यथा कुर्यादापदे निसरे ह्युपायतः ॥२७॥

म.भा. आ. पर्व १०७ ३८-५८

एषा बुद्धिमतां बुद्धिर्मनीषा च मनीषिणाम्
यत्सत्यमनृतेनेह मर्त्येनाप्नोति मामृतम् ॥२२॥

भा. ११ स्कं. २९ अध्याय

वेदाध्ययन 342

श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यां द्विजोत्तमः।
आषाढ्यां प्रौष्ठपद्यां वा वेदोपाकरणं स्मृतम्॥ १०
माघशुक्लस्य वा प्राप्ते पूर्वाह्णे प्रथमेऽहनि
छन्दसां प्रीणनं कुर्यात् स्वगृह्योक्तं वै द्विजाः॥ ११
वेदाङ्गानि पुराणानि कृष्णपक्षे च मानवः॥ १२

पद्मपु. स्वर्गखण्ड
[illegible]

इमां नित्यमनध्याये ह्यधीयानो विवर्जयेत्
अध्यापनं प्रकुर्वीत ह्यनध्यायान् विवर्जयेत्॥ १३
[illegible] रात्रौ [illegible] पक्षसमन्विते
पितृ [illegible] मध्ये [illegible] संप्रवेदयेत्॥ १४
[illegible] अनध्यायान् [illegible] ब्राह्मणाः
१५ नित्यं [illegible] उपसर्जने॥ १६
[illegible] अनध्यायान् तावदि
[illegible] ॥ ७
[illegible]
[illegible]
[illegible] स्मृतम्॥

[illegible]
[illegible]

वैराग्य 343

गृहेषु कूटधर्मेषु दुःखतन्त्रेष्वतन्द्रितः
कुर्वन् दुःखप्रतीकारं सुखवन्मन्यते गृही ९
अर्थैरापादितैर्गुर्व्या हिंसयेतस्ततश्च तान्
पुष्णाति येषां पोषेण शेषभुग्यात्यधः स्वयम् १०
वार्तायां लुप्यमानायामारब्धायां पुनः पुनः
लोभाभिभूतो निःसत्त्वः परार्थे कुरुते स्पृहाम् ११
कुटुम्बभरणाकल्पो मन्दभाग्यो वृथोद्यमः।
श्रिया विहीनः कृपणो ध्यायञ्छ्वसिति मूढधीः
१२
भा. ३ स्कं. ३० अध्याय

लब्ध्वा सुदुर्लभमिदं बहुसंभवान्ते
मानुष्यमर्थदमनित्यमपीह धीरः
तूर्णं यतेत न पतेदनुमृत्यु याव-
न्निःश्रेयसाय विषयः खलु सर्वतः स्यात्
२९
भा. ११ स्कं. ९ अ.

स्वदेहमपि जीवोऽयं मुक्त्वा याति यमालयम्
स्त्रीमातृपितृपुत्रादिसम्बन्धः केन हेतुना
दुःखमूलं हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः
तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः क्वचित्
प्रभवं सर्वदुःखानामालयं सकलापदाम्
आश्रयं सर्वपापानां संसारं वर्जयेत् क्षणात्
लोहदारुमयैः पाशैः पुमान् बद्धो विमुच्यते
पुत्रदारमयैः पाशैर्मुच्यते न कदाचन
यावन्तः कुरुते जन्तुः सम्बन्धान्मनसः प्रियान्
तावन्तोऽस्य निखन्यन्ते हृदये शोकशङ्कवः

गरुडपु० ३ अ०
४६ श्लोक

अर्थे ह्यविद्यमानेऽपि संसृतिर्न निवर्तते
ध्यायतो विषयानस्य स्वप्नेऽनर्थागमो यथा
भा० ११ स्क० २२ अध्याय

तस्यैतस्य जनो नूनं नायं वेदोरुविक्रमम्
काल्यमानोऽपि बलिनो वायोरिव घनावलिः
यं यमर्थमुपादत्ते दुःखेन सुखहेतवे
तं तं धुनोति भगवान् पुमाञ्छोचति यत्कृते
यदध्रुवस्य देहस्य सानुबन्धस्य दुर्मतिः
ध्रुवाणि मन्यते मोहाद् गृहक्षेत्रवसूनि च
जन्तुर्वै भव एतस्मिन् यां यां योनिमनुव्रजेत्
तस्यां तस्यां स लभते निर्वृतिं न विरज्यते
नरकस्थोऽपि देहं वै न पुमांस्त्यक्तुमिच्छति
नारक्यां निर्वृतौ सत्यां देवमायाविमोहितः
आत्मजायासुतागारपशुद्रविणबन्धुषु
निरूढमूलहृदय आत्मानं बहु मन्यते
सन्दह्यमानसर्वाङ्ग एषामुद्वहनाधिना
करोत्यविरतं मूढो दुरितानि दुराशयः
आक्षिप्तात्मेन्द्रियः स्त्रीणामसतीनां च मायया
रहोरचितयालापैः शिशूनां कलभाषिणाम्

[illegible] नित्यं [illegible]
जिघ्रन्नपि स्वदुर्गन्धं [illegible] मलं स्वकायं ७८
न विरज्यति [illegible] नास्ति कारणम् ७९
अहो मोहस्य माहात्म्यं येन व्यामोहितं जगत्
जिघ्रन्नपि स्वकं दोषान् [illegible] न विरज्यते
स्वदेहस्य विगन्धेन विरज्येत न यो नरः ८०
विरागकारणं तस्य किमन्यदुपदिश्यते
सर्वमेव जगत् पूतं देहमेवाशुचिः परम् ८१
यस्य संपर्कमात्रेण शुचिरप्यशुचिर्भवेत्
गन्धलेपापनोदाय शौचं देहस्य कीर्तितम्

पद्म [illegible]

आदृता हि परं [illegible]
[illegible] १२

भा ११ स्कं [illegible]

शब्दस्य हि ब्रह्मण एष पन्था यन्नामभिर्ध्यायति धीरपार्थैः
परिभ्रमंस्तत्र न विन्दतेऽर्थान् मायामये वासनया शयानः २
अतः कविर्नामसु यावदर्थः स्यादप्रमत्तो व्यवसायबुद्धिः
सिद्धेऽन्यथार्थे न यतेत तत्र परिश्रमं तत्र समीक्षमाणः ३
सत्यां क्षितौ किं कशिपोः प्रयासैर्बाहौ स्वसिद्धे ह्युपबर्हणैः किम्
सत्यञ्जलौ किं पुरुधान्नपात्र्या दिग्वल्कलादौ सति किं दुकूलैः ४
चीराणि किं पथि न सन्ति दिशन्ति भिक्षां नैवाङ्घ्रिपाः परभृतः सरितोऽप्यशुष्यन्
रुद्धा गुहाः किमजितोऽवति नोपसन्नान्
कस्माद्भजन्ति कवयो धनदुर्मदान्धान् ५
एवं स्वचित्ते स्वत एव सिद्ध आत्मा प्रियोऽर्थो भगवाननन्तः
तं निर्वृतो नियतार्थो भजेत संसारहेतूपरमश्च यत्र ६

भा. २ स्कं २ अध्याय

कुत्राशिषः श्रुतिसुखा मृगतृष्णिरूपाः
क्वेदं कलेवरमशेषरुजां विरोहः
निर्विद्यते न तु जनो यदपीति विद्वान्
कामानलं मधुलवैः शमयन् दुरापैः २५

भा ७ स्कं ९ अध्याय

वैश्य 346

वैश्यानां तु प्रवक्ष्यामि मम भक्तिं स्तुतिं कलाम्
याति वणिजां कुरुते मम भक्तिपरो हि सः । ३१
दत्तैर्दत्तैः स्वधर्मेण सालोक्यं भावयेज्जनः
कृष्णबल्लभो यत्र समीव शातशमसमेह वणिजः । ३२
शुचिर्दद्यान्नित्यं सैव मम तदा
गुरु सम्यग्भावेन नित्यं भक्तानुपालनः ३३
वाराह पु. १९२ अध्याये

कृषिर्वाणिज्यगोरक्षा कुसीदं च द्विजातिषु वैश्यः
धनमूल्यं तु कथ्यते तज्जनः परिशोधयेत्
धान्यं तण्डुलं शालिं मुद्गादिकं तथा
वस्त्रं तैलादि लवणादि सर्वद्रव्याणि सर्वदा
क्रयविक्रयं चैव कृत्वा द्रव्यं लाभदं
शास्त्रमतं तु कर्हिचित्र साहित्यं ... न्यसेत्
ब्राह्मणेभ्यः कर्हिचिद्दद्यात् ... पानाद्यं ... १०
वृहद्धर्म पु. उ. खं. ६ अध्याये

आस्तिक्यं दाननिष्ठा च अदम्भो ब्रह्मसेवनम्
अतुष्टिरर्थोपचये वैश्यप्रकृतयस्त्विमाः ॥ १८
भा. ११ स्कं. १७ अध्याये

वैश्यस्तु वार्तावृत्तिः स्यान्नित्यं ब्रह्मकुलानुगः
भा. ७ स्कं. ११ अध्याये १५

दानमध्ययनं यज्ञः शौचमेव धनसंचयः
पितृवत्पालयेद्वैश्यो युक्तः सर्वान् पशूनिह
विकर्म तद्भवेदन्यत् कर्म यत्स समाचरेत् । २७
रक्षया स हि तेषां वै महत्सुखमवाप्नुयात्
प्रजापतिर्हि वैश्याय सृष्ट्वा परिददौ पशून्
ब्राह्मणाय च राज्ञे च सर्वाः परिददे प्रजाः २८
महाभा. शां. पर्व
६० अध्याय

वैश्य 347

कृषिगोरक्षवाणिज्यं योविशत्यनिशं शुचिः।
वेदाध्ययनसम्पन्नः स वैश्य इति संज्ञितः ॥

म.भा. १८९ अध्याये

देवगुर्वच्युते भक्तिः त्रिवर्गपरिपोषणम्।
आस्तिक्यमुद्यमो नित्यं नैपुण्यं वैश्यलक्षणम् ॥ २३ ॥

भा. ७ स्कं. ११ अध्याये

दानमध्ययनं यज्ञो वैश्यस्यापि त्रिधौ वसुः।
वाणिज्यं पाशुपाल्यं च कृषिश्चैवास्य जीविका ॥ ६ ॥

लाघवं कर्मसामर्थ्यं स्थैर्यं दुःखसहिष्णुता
दोषक्षयोऽग्निवृद्धिश्च व्यायामादुपजायते ३२

च० सू० ७ अध्याय

व्यायामहास्यभाष्याध्वग्राम्यधर्मप्रजागरान्
नोचितानपि सेवेत बुद्धिमानतिमात्रया
एतानेवंविधांश्चान्यान् योऽतिमात्रं निषेवते
गजं सिंह इवाकर्षन् सहसा स विनश्यति
३५

च० सू० ७ अध्याय

[illegible]

[illegible] पुत्रकाम्येष्टौ अभवेत्

[illegible] नः सोमाम्रिदक्षिणया यथा वातिधीः स्त [illegible]

[illegible] नप्ता दुहितरं नास्ति याः

[illegible] हीर्ने दुमे पायु [illegible] विस्रस्य [illegible]

[illegible] लोक कालेन वहुपुरीयं प्रपद्य [illegible] ति

[illegible] ति यदु [illegible] तेन सम

[illegible] दधि [illegible] तेषितस्य पुरे [illegible]

[illegible] सभवा [illegible] ति नानकाय्यीर्विचारतः

[illegible] तय [illegible] न [illegible] नमेदेने

[illegible] ऐवला सत्तिष्ठितेषां [illegible] :२१

[illegible]

~~[illegible] लोका [illegible] लोका।~~

~~[illegible] कीर्तिता~~

[illegible] लोका तो दानेन च कीर्तिता।

[illegible] प्रतिपाद्य [illegible] ३८

[illegible]

[illegible] नियम प्रयत्नात्

[illegible] : [illegible] ता:

[illegible] ३९

[illegible]

शत्रु 350

माता वा जनको वापि भ्राता स्तनयोऽपि वा 116
प्रधर्मे कुरुते नित्यं सर्व रिपु सम्मते.
यः स्वधर्मे स्थिरमतिः सर्वलोकविरोधकृत्
ते रिपुं परमं विद्यात् ख्यातागमेष निर्णयः 117

नारद पु. ८ अध्याय

न विश्वसेदविश्वस्ते विश्वस्ते नातिविश्वसेत्
नित्यं विश्वासयेदन्यान् परेषां तु न विश्वसेत् १६१
शत्रु सोपानगम्य कन्धे कृत्वा सान्त्वे वसीयसा
समाहितश्चरेद् युक्त्या कृतार्थश्च न विश्वसेत् १६२
तस्मात्सर्वेष्ववस्थासु रक्षेज्जीवितमात्मनः
द्रव्याणि सन्ततिश्चैव सर्वं भवति जीवितात् १६३

महा. शां. पर्व १३८ अध्याय

न हि तो बुधाः मन्ये ताल लोके स्थापितं शत्रु
यः कृतात्मविरोधी तां हीनश्रीः पर्युपासते १८

मत्स्य पु. २८ अध्याय

यथामयोऽङ्गे समुपेक्षितो नृभिर्न शक्यते रूढपदश्चिकित्सितुम्
यथेन्द्रियग्राम उपेक्षितस्तथा रिपुर्महान् बद्धबलो न चाल्यते

भा १० स्कं ४ अध्याय ३८

माता वा जनको वापि भ्राता पुत्रोऽथवा प्रिया
अधर्मे कुर्वते नित्यं सर्वे रिपुसमा मताः
यः स्वधर्मे स्थिरमतिः सर्वलोकविरोधकृत्
ते रिपुं परमं विद्याच्छास्त्राणामेष निर्णयः

~~[illegible]~~

यदि शत्रुं समुत्थाय [illegible]
[illegible] १८

[illegible]

[illegible]

[illegible]

दम 351

आत्मार्थं वा परार्थं वा चेन्द्रियाणीह यस्य वै
निग्रहान् हि प्रवर्तन्ते राम शीलं कुलं हि तत् ५२

ब्र० प्रा० पु० [illegible] अ० २२ अध्याय

यस्य चित्तं [illegible] हि [illegible] वदा वाहि यः
नालसं कारयत्तत्सर्वं सिद्धिमत्याद्यामेव प्रोक्त १८

लिंगपु. ८ अध्याय

अपमानं मुहुः क्लेशं स्वयं निर्वीर्यं सामिधात
नवावस्थितेपु० [illegible] इष्टं वीर्यं च न प्रयाति ३२
एवं कामप्रायं चित्तं कामानामति सेवया
विरज्येत यथा राजन् नाग्निवत् [illegible] मावे कृतिः

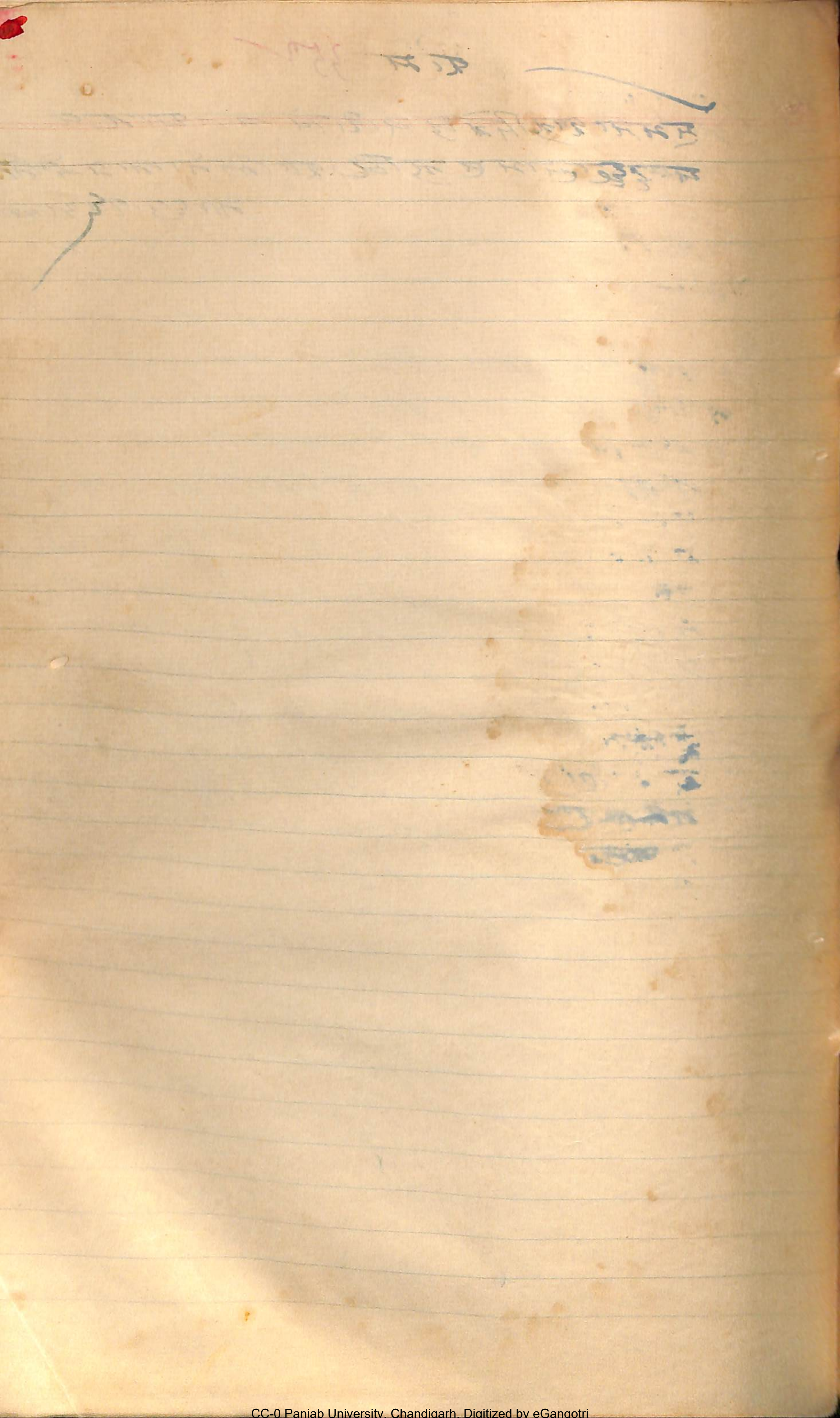
२६
भा० स्कं० ११ अध्याय

अनहंवादसंपन्नो बहुत्विन्द्रियनिग्रहेऽप्ययम्
[illegible] मौनमपि देवपूजादिधौ मति
[illegible] स्विधयत्वं च गत्याचोहिसि [illegible]
आर्जवभावः सर्वत्र निस्पृहत्वं दृढा मतिः
विवर्जने [illegible] समः [illegible] मानयोः
[illegible] [illegible] ह्येषा [illegible] धातिः [illegible]
[illegible] च [illegible] हितेषु [illegible] सेवनम्
[illegible] [illegible] भावना
[illegible] [illegible] २०

[illegible] पु० [illegible] अध्याय

दाम 352

सुभतावयुसिवेषु वाधोत्वे चतथानव
य हृष्टलाभ स तु ष्टि: इतानि नोमताप्रकीर्तिता ५२
नारद पु. २६ अध्याये

अतो ध्याकार संयुक्तं मनसि स्थूलं शुद्धं महत्
चरमिमिन्ति महात्मायं मोहसंयोगहीन लेपन मह ५८
नवद्वारं महायामं सर्वतः स्नायु वेष्टितम्
न पश्यन्ति पुरुषस्तत्र चेतनावान् वाहितम् तः ६०
मैत्रिहीन तस्य बुद्धिश्च मनश्चैव विरोधिनौ
यतो ते वैर नाशाय तावुभाविति तत्र ६१
न पश्यन्ति तस्य चत्वारो नाशाभिज्ञानि विद्धि यः
कामः क्रोधस्तथा लोभो मोहश्चान्यादि दुस्तया ६२
यदा तु सन्न पश्यन्ति न ह्याशायां वत्स्यसि स्थिति
तदा हृदयस्य वासश्चैव निरन्तरं दुःख जायते ६३
[illegible] नु रागो भवति शत्रुभिर्नाभि भयते
यदा तु सर्व द्वाराणि विवृतानि समुज्झति ६४
रागो नाम तदा शत्रुर्नवद्वार प्रविशति ६५
सर्वव्यापी महायामः पञ्च द्वार प्रवेशनः
न स्यानु मार्गं विशति तद्द्वारं हि नवयथा ६६
प्रविश्याथ सर्वेस्तत्र द्वारेर्हि प्रियसन्तानैः
रागः सेवया मायाति मनसा चेतपेतरैः ६७
इन्द्रियाणि मनश्चैव चेष्टा चाचो दुरासदः
रागाति वचसो [illegible] प्रकारं नाशयत्यथ ६८
भवति तस्य ह्रीतं हि स्वां बुद्धिर्नश्यति तत्क्षणात्
अमात्य रहितस्तत्र पौरं च नैर्जित सत्या ६९
हि पुनर्हि लब्धा विवेकिनां कोपो नाशं प्रवृत्ति
एवं रागस्तु कामो हि लोभः क्रोधस्तथैव च ७०
प्रवर्तन्ते दुरात्मानो मनुष्यस्य हन्ति नाशकाः
रागात्क्रोधः प्रभवति क्रोधाल्लोभोऽभिजायते
क्रोधाद्भवति सम्मोहः सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः
स्मृतिभ्रंशाद् बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति
७२
मार्क. पु. दिती अध्याय

शरीरं यावत्तावद्धर्मं साधयतात्मवान् !
ये शरीरमुपेक्षन्ते तेषु रागो विधास्यति नः ४९
नारद पु. १०३ । १६ अ

आयुः कीर्तिकराणीह यानि कल्याणि सेवते
शरीरग्रहणे यस्मिंस्तेषु क्षीणेषु सर्वशः ६
आयुःक्षयपरीतात्मा विपरीतानि सेवते
बुद्धिर्व्यावर्तते चास्य विनाशे प्रत्युपस्थिते ७
सत्त्वं बलं च कालं च विदित्वा चात्मनस्तथा
अतिवेलमुपाश्नाति स्वविरुद्धान्यनात्मवान् ८
यदायमतिकष्टानि सर्वाण्युपनिषेवते
अत्यर्थमपि वा भुङ्क्ते न वा भुङ्क्ते कदाचन ९
दुष्टान्नामिषपानं च यदन्योन्यविरोधि च
गुरु चाप्यमितं भुङ्क्ते नातिजीर्णेऽपि वा पुनः १०
व्यायाममतिमात्रं च व्यवायं चोपसेवते
सततं कर्मलोभाद्वा प्राप्तं वेगविधारयेत् ११
रसाभियुक्तमन्नं वा दिवास्वप्नं च सेवते
अपक्वानागते काले स्वयं दोषान्प्रकोपयेत् १२
स्वदोषकोपनाद्रोगं लभते मरणान्तिकम्
अपि चोद्बन्धनादीनि परीतानि व्यवस्यति १३
तस्मात्तैः कारणैर्जन्तोः शरीरं च्यवते तथा १४

महा भा. अश्व पर्व अनु० १७

यच्छरीरमिदं प्रोक्तं पुरुषस्य ततः परम्
अवश्यं भवता दुःखमयं तन्न विद्यते ५१
विपदां बीजभूतेन पुरुषस्तेन संयुतः
सुखी दुःखी च मूढश्च भवति स्वेन कर्मणा ५२
अद्भिराप्लाविते क्षेत्रे जनयत्यङ्कुरं यथा
अज्ञानप्लाविते कर्म देहे जनयते तथा ५३

शि. बृह. वायुसंहिता
५ अध्याय

क्रिमिविड्भस्मनिष्ठान्तं क्वेदं तुच्छं कलेवरम्
क्व तदीयरतिर्भार्या क्वायमात्मा नभश्छदिः ७३

भा ७ स्कं. १६ अध्याय

शरीर ३५५

त्वक् च मांसं तथास्थीनि मज्जा स्नायुश्च पञ्चमम्
इत्येतदिह संघातं शरीरे पृथिवीमयम् २०
तेजो ह्यग्निस्तथा क्रोधश्चक्षुरूष्मा तथैव च
अग्निर्जरयते यच्च पञ्चाग्नेयाः शरीरिणः २१
श्रोत्रं घ्राणं तथास्यं च हृदयं कोष्ठमेव च
आकाशात् प्राणिनामेते शरीरे पञ्च धातवः २२
श्लेष्मा पित्तमथ स्वेदो वसा शोणितमेव च
इत्यापः पञ्चधा देहे भवन्ति प्राणिनां सदा २३
प्राणात् प्राणयते प्राणी व्यानाद् व्यायच्छते तथा
गच्छत्यपानो वाधश्चैव समानो ह्यवस्थितः २४
उदानादुच्छ्वसिति च प्रतिभेदाच्च भाषते
इत्येते वायवः पञ्च चेष्टयन्तीह देहिनम् २५
भूमेर्गन्धगुणान् वेत्ति रसं चाद्भ्यः शरीरवान्
ज्योतिषः पश्यति रूपाणि स्पर्शं वेत्ति च वायुतः २६
शब्दं श्रोत्रेण जानाति तदैवाकाशात्तु शरीरवान् २७

म.भा. शान्तिपर्व १८४ अध्याय

पुरा रथै हेम परिष्कृतैश्चरन्
मतेगजैर्वा नरदेव संज्ञितः
स एव कालेन दुरत्ययेन ते
कलेवरो विट्कृमिभस्मसंज्ञितः ५२

भा १० स्कं. ५१ अध्याय

यं कं परशरीरस्य हेतोर्देहं स्वकं बुधः
विनाशयेद् घातयेद् वा पापात्मा तथाश्रितः ३९
पितृदेवमनुष्याणां यान्यूनानि ऋणानि वै
तान्यपाकृत्य पुत्रो न शरीरं धारयेद् हतः ४०
हतस्य देहनाशस्य धर्मार्थमुपरतिर्हता
आत्मानं सर्वलोकस्य मध्ये धर्मे विदो जनाः ४१
जीवन् भद्राणि पश्यन्ति जीवन् पुण्यं करोति वै ४२

मार्कं पु. २ अध्याय

धर्मस्यायतनं यत्नाच्छरीरं प्रतिपालयेत्
न च देहं विना रुद्रो विद्यते पुरुषैः परः ३८

लिङ्ग पु. उत्तरार्ध ...

~~देहाद्युत्क्रमितविरक्तिविवेकहेतु~~

किं भ्रातः सत्यचिन्तानं सततं तन्दुर्दर्केद
तत्त्वान्यतो न विमृष्टानि यथातथापि
पातकम् अतिपतसितो विन्दन्ते स्म सदैः २६
नाथात्मज्ञार्थं पदं न त्यजन्ति ह्यान्तर्विगान
पुत्रात्मनि यत्प्रिया विनिबद्धा यया वितन्वते
स्वान्ते सकलं दुःखमवध्यस्यान्तः सदेहः
सुखं स्यात् जीवनमवसीदति तिष्ठति वर्गे। २६

भा. ११स्कं. २६अध्याय

न शक्यस्त्वया ह्यनाधारा छन्दस्त्रस्ता सनियमह्यन्त
नश्यते क्वापि भेदास्तव सर्गे न दृश्यते जानाति
व्याधिप्राप्त यदि कौ पौमेहि नित्यैव शोच्यते
पतिदुहिते न्यस्त मे हृदयं संघाते यतिपत्याता मे
तासिन्न पर्यन्तं च मापन्ने जीवः किमनु धावति
किं वेदमति वजीवः किं प्रलोपति ब्रवीति च १०

म.भा. शां. पर्व २८ अध्याय

देहः किमन्नदातुः स्वं निषेक्तुर्मातुरेव वा
मातुः पितुर्वा बलिनः क्रेतुरग्नेः शुनोऽपि वा ११
एवं साधारणं देहमव्यक्तप्रभवाप्ययम्
को विद्वानात्मसात्कृत्वा हन्ति जन्तूनृतेऽसतः १२

भा. १०स्कं. १०अध्याय

एकद्वित्रिचतुष्पादो बहुपादस्तथापदः
बह्व्यः सन्ति पुरः सृष्टास्तासां मे पौरुषी प्रिया
अत्र मां मार्गयन्त्यद्धा युक्ता हेतुभिरीश्वरम्
गृह्यमाणैर्गुणैर्लिङ्गैरग्राह्यमनुमानतः २३

भा. ११स्कं. ७अध्याय

लब्ध्वा सुदुर्लभमिदं बहुसम्भवान्ते
मानुष्यमर्थदमनित्यमपीह धीरः।
तूर्णं यतेत न पतेदनुमृत्यु यावत्
निःश्रेयसाय विषयः खलु सर्वतः स्यात् २९

भा. ११ स्कं. ९ अध्याय

मर्त्यं भवति यत्स्य दातृ तच्छरीरं कथं हस्यम्
मर्त्य भोजनाद यः सर्वे पदार्था अति दोषभाजः २०
विद्याभवति यत्संगात् तच्छरीरं कथं स्वच्छ स्व
हुताग्नि दीप्तं तं तोयं मन्त्रे यत्संगमाद्भवेत् २१
तत्कथं शोभनं पिण्डं भवेद् बुद्धि कपेऽधुना
अतीव पवलाः ?? यत्संगमेन हि २२
भवेत्तिमालिनाः स्वदत्त कथं शोभनं भवेत्

२२
स्कं. पु. ब्रह्म खं. ३६ अध्याय
सेतु माहात्म्य

उष्मा प्रकुपितः काये तीव्रवायुसमीरितः
शरीरमनुपर्येति सर्वान् प्राणान् रुणद्धि वै १५
अत्यर्थं बलवानूष्मा शरीरे परिकोपितः
भिनत्ति जीवस्थानानि तानि मर्माणि विद्धि तत् १६
ततः सवेदनः सद्यो जीवः प्रच्यवते क्षरात्
शरीरं त्यजते जन्तुश्छिद्यमानेषु मर्मसु १७

म. भा. आश्वमेधिक पर्व १७ अध्याय

देहोऽपि ममताभाक् चेत्तर्ह्यसौ नात्मवत्प्रियः
यज्जीर्यत्यपि देहेऽस्मिन् जीविताशा बलीयसी
तस्मात्प्रियतमः स्वात्मा सर्वेषामपि देहिनाम्
तदर्थमेव सकलं जगदेतच्चराचरम् ५६

भा. १० स्कं. १४ अध्याय

देहोऽयं मानुषो राजन् पुरुषस्याखिलार्थदः २०
तस्मादेवमिदं सर्वार्थविद्युते

भा ६ स्कं. ६ अ.

देह आद्यन्तवानेष द्रव्यप्राणगुणात्मकः ।
आत्मन्यविद्यया कॢप्तः संसारयति देहिनम् ॥
नात्मनोऽन्येन संयोगो विवेकोऽप्यसतः स्मृतिः ।
तद्धेतुत्वात्तत्प्रसिद्धेः दृग्रूपाभ्यां यथा रवेः ॥ देह
जन्मादयस्तु देहस्य विक्रिया नात्मनः क्वचित् ।
कलानामिव नैवेन्दोर्मृतिर्ह्यस्य कुहूरिव ॥ ४७

भा. ११ स्कं २२ अ.

मन से मोह न गया रे प्यारे कलिकाल में ।
देह हिमालय ढह ढहा के काशी कल्प समाके रे ॥
काम क्रोध मद मत्सर द्रोह मोह माया पिशाचिनी
परदारा पर क्षेत्र पर द्रव्य के लोलुप ये २८
छिः छिः [illegible] या [illegible] विशाल सब के
पर क्या हुए [illegible] सब दुःख भोगते ।
[illegible] ढहा के देह [illegible] ये सदा
[illegible] प्रा[illegible]

स्वामी ब्रह्मानन्द
८६ आ २२-३

दे

छौन्दा 360 359

मत्तेऽब्जभवमुखोऽपि धियो ते देववद्गावो गावः

तदद्य ज्ञानचक्षुषे मा [illegible] [illegible] लोकलीलय

[illegible] स्वार्थं सर्वेषां परार्थैकान्तहेतवे

साधूनां दीनहेतवे मत्तोऽनन्तात् [illegible]

भा. ११ स्कं. [illegible] अध्याय

-*- एकश्चापि निरवद्यः स्यात्प्रमत्तो गुहाशयः

मनलक्षणया आत्मा यत्रैव मुनिर्देवो [illegible]

सुखाय दुःखमोक्षाय विकल्पयन्त्या प्रवर्तते

सर्व [illegible] प्रविश्य सुखमेधते

भा. ११ स्कं. ९ अध्याय

प्राणादयो यैव ते दुर्विचिन्त्या नैव [illegible]

[illegible] नावकीर्यते [illegible] मनः

[illegible] नानाधर्मैः प्रवर्तते [illegible]

नाहं [illegible] वाचे तावन्न [illegible] तस्य

पार्थिवे [illegible] प्रविश [illegible] दुराग्रहाः

दुराग्रहं [illegible] योगी [illegible] दृढं

भा. १० स्कं. ९ अध्याय

मत्तेऽब्जभवमुखोऽपि धियो ते देववद्गावो गावः

तदद्य ज्ञानचक्षुषे मा [illegible] [illegible] लोकलीलय

भा. ११ स्कं. ७ अध्याय

नातिस्निग्धः प्रसङ्गो वा कर्तव्यः क्वापि केनचित्
कुर्वन् विन्देत सन्तापं कपोत इव दीनधीः

भा. ११ स्कं. ७ अध्याय

ग्रासं सुमृष्टं विरसं महान्तं स्तोकमेव वा
यदृच्छयैवापतितं ग्रसेदाजगरोऽक्रियः
शयीताहानि भूरीणि निराहारोऽनुपक्रमः
यदि नोपनयेद् ग्रासो महाहिरिव दिष्टभुक्
ओजःसहोबलयुतं बिभ्रद् देहमकर्मकम्
शयानो वीतनिद्रश्च नेहेतेन्द्रियवानपि ४

भा. ११ स्कं. ८ अध्याय

विहगाख्याः रसदानोत्तमाकादेहस्य तात्मनः
अज्ञानादभिवर्धन्ते कालेनात्मविनाशिनः ७८

भा. ११ स्कं. १ अध्याय

भक्तिर्हि तत्र संस्थितेन गोमेत्
ब्रह्मात्मभावेन समन्वयेन
व्याप्याद्यवर्त्म समस्तमिन्ना
मुनिर्न भक्तिस्व वित्तस्य भावयेत
ते तेजोवन्न मर्त्यै भावे मे धात्वै वीरुत्तेः
नहस्य मलेनम हरिनाल रूपैः सुहृदः प्रमाण ७२

भा ११ स्कं. २ अध्याय

स्वप्नः प्रकृतितः क्रियाको माधुर्यः स्वलीलया तथापि
मलिः पुनात्यपां मित्रमीक्षो पस्पर्श कीर्तिना ४०

भा. ११ स्कं. ७ अध्याय

तेजस्वी तपसा दीप्तो दुर्धर्षोदरभाजनः
सर्वभक्ष्योऽपि युक्तात्मा नादत्ते मलमग्निवत्

भा ११ स्कं. ७ अध्याय

शिक्षा 361

यत्र यत्र मनो देही धारयेत् सकलं धिया
स्नेहाद् द्वेषाद् भयाद् वापि याति तत्तत्सरूपताम्
कीटः पेशस्कृतं ध्यायन् कुड्यां तेन प्रवेशितः
याति तत्सात्मतां राजन् पूर्वरूपमसंत्यजन्

भा. ११ स्कं. ९ अ. २२ २३

तदेवमात्मन्यवरुद्धचित्तो न वेद किंचिद् बहिरन्तरं वा
यथेषुकारो नृपतिं व्रजन्तमिषौ गतात्मा न ददर्श पार्श्वे

भा. ११ स्कं. ९ अ. १३

यस्मिन्प्रोतमिदं विश्वं येन संसरते पुमान्
यथोर्णनाभिर्हृदयादूर्णां संतत्य वक्त्रतः
तया विहृत्य भूयस्तां ग्रसत्येवं महेश्वरः २१

भा ११ स्कं. ९ अध्याय

वासे बहूनां कलहो भवेद्वार्ता द्वयोरपि
एक एव चरेत्तस्मात्कुमार्या इव कङ्कणः १०

भा ११ स्कं. ९ अध्याय

स्तोकं स्तोकं ग्रसेद् ग्रासं देहो वर्तेत यावता
गृहानहिंसन्नातिष्ठेद् वृत्तिं माधुकरीं मुनिः
अणुभ्यश्च महद्भ्यश्च शास्त्रेभ्यः कुशलो नरः
सर्वतः सारमादद्यात् पुष्पेभ्य इव षट्पदः १०

भा ११ स्कं. ८ अध्याय

ग्राम्यगीतं न शृणुयाद् यतिर्वनचरः क्वचित्
शिक्षेत हरिणाद् बद्धान्मृगयोर्गीतमोहितात्

भा ११ स्कं. ८ अ.

पदापि युवतीं भिक्षुर्न स्पृशेद् दारवीमपि
स्पृशन् करीव बध्येत करिण्या अङ्गसङ्गतः १३

भा ११ स्कं. ८ अध्याय

सायन्तनं श्वस्तनं वा न संगृह्णीत भिक्षितम्
पाणिपात्रोदरामत्रो मक्षिकेव न संग्रही ११

भा ११ स्कं. ८ अ.

क्रिडा 362

मुनिः प्रसन्नगम्भीरो दुर्विगाह्यो दुरत्ययः ।
अनन्तपारो ह्यक्षोभ्यः स्तिमितोद इवार्णवः ॥५॥
समृद्धकामो हीनो वा नारायणपरो मुनिः ।
नोत्सर्पेत न शुष्येत सरिद्भिरिव सागरः ॥६॥

भा. ११ स्कं. ८ अध्याय

दृष्ट्वा स्त्रियं देवमायां तद्भावैरजितेन्द्रियः ।
प्रलोभितः पतत्यन्धे तमस्यग्नौ पतङ्गवत् ॥७॥
योषिद्धिरण्याभरणाम्बरादिद्रव्येषु मायारचितेषु मूढः ।
प्रलोभितात्मा ह्युपभोगबुद्ध्या पतङ्गवन्नश्यति नष्टदृष्टिः ॥८॥

भा. ११ स्कं. ८ अध्याय

जिह्वयातिप्रमाथिन्या जनो रसविमोहितः ।
मृत्युमृच्छत्यसद्बुद्धिर्मीनस्तु बडिशैर्यथा ॥
इन्द्रियाणि जयन्त्याशु निराहारा मनीषिणः ।
वर्जयित्वा तु रसनं तन्निरन्नस्य वर्धते ॥
तावज्जितेन्द्रियो न स्याद्विजितान्येन्द्रियः पुमान् ।
न जयेद्रसनं यावज्जितं सर्वं जिते रसे ॥२१॥

भा. ११ स्कं. ८ अध्याय

आशा हि परमं दुःखं नैराश्यं परमं सुखम् ।
यथा संछिद्य कान्ताशां सुखं सुष्वाप पिङ्गला ॥

भा. ११ स्कं. ८ अ.

परिग्रहो हि दुःखाय यद्यत्प्रियतमं नृणाम् ।
अनन्तं सुखमाप्नोति तद्विद्वान् यस्त्वकिञ्चनः ॥
सामिषं कुररं जघ्नुर्बलिनोऽन्ये निरामिषाः ।
तदामिषं परित्यज्य स सुखं समविन्दत ॥२॥

भा. ११ स्कं. ९ अ.

न मे मानापमानौ स्तो न चिन्ता गेहपुत्रिणाम् ।
आत्मक्रीड आत्मरतिर्विचरामीह बालवत् ॥
द्वावेव चिन्तया मुक्तौ परमानन्द आप्लुतौ ।
यो विमुग्धो जडो बालो यो गुणेभ्यः परं गतः ॥२॥

भा. ११ स्कं. ९ अध्याय

शूद्रस्य सन्नतिः शौचं सेवा स्वामिन्यमायया
अमन्त्रयज्ञो ह्यस्तेयं सत्यं गोविप्ररक्षणम्
भा. ७ स्कं. ११ अध्याय

सर्वभक्षरतिर्नित्यं सर्वकर्मकरोऽशुचिः
त्यक्तवेदस्त्वनाचारः स वै शूद्र इति स्मृतः
म.भा. शां. पर्व १८९ अध्याय

शूद्रस्य द्विजशुश्रूषा वृत्तिश्च स्वामिनो भवेत्
भा. ७ स्कं. ११ अध्याय

दानं यज्ञोऽथ शुश्रूषा द्विजातीनां त्रिधा मता
वार्त्ता च शूद्रधर्मोऽथ जीविका कारुकर्म च
तथा शूद्रो द्विजातिशुश्रूषया पाकयज्ञैरयजेत [illegible]
शान्ति प. ६० अध्याय

शूद्र एव स्त्रियादीनां प्रजा कुर्यादनुग्रहं ततः
भारतं न [illegible] न तानवधीरयेत
न ते धर्माचारे [illegible] वैदिके लौकिके तथा
पुराणपठनं वेदपठनं नाधिकार कदाचन
विप्रे दत्ते [...] पाठये न कदाचन
देवीभा. ३ स्कं. ११
४ [...] अध्याय

शुश्रूषणं द्विजातीनां देवानां चाप्यमायया
तत्र लब्धेन सन्तोषः शूद्रप्रकृतयस्त्विमाः
भा. ११ स्कं. १७ अध्याय १९

दे शास्त्रे लोक तत्त्वतो तत्र जानाति लोकसंग्रहे तौ
निरहङ्कारता अनतिचेष्टा विनीतता २०
अद्रोह शान्तो दमित जितात्मा लोभमोहविवर्जितः
नमस्कारत्रिकाल जितं समत्वचित्तं वञ्चितः २१
शूद्रः कर्मनिष्ठः सदा देवि परं स्वर्गं समारोहति २२
त्यक्त्वा कर्म [...] शूद्र एव भजनात् २३
वराह पु. ११५ अध्याय

शूद्र 364

प्रजापतिर्हि वर्णानां दासं शूद्रमकल्पयत्
तस्माच्छूद्रस्य वर्णानां परिचर्या विधीयते २८
तेषां शुश्रूषणाच्चैव महत्सुखमवाप्नुयात्
अवश्यं भरणीयो हि वर्णानां शूद्र उच्यते ३४
छत्रं वेष्टनमौशीरमुपानद् व्यजनानि च
यातयामानि देयानि शूद्राय परिचारिणे ३७
अधार्याणि विशीर्णानि वसनानि द्विजातिभिः
शूद्रायैव प्रदेयानि तस्य धर्मधनं हि तत् ३८

म.भा. शांत. ६०.३

प्रीते: शोक: प्रभवति वियोगात्तस्य देहिनः 12
~~[illegible]~~ यदा निरर्थकं वेत्ति तदा सद्यः प्रणश्यति
म०भा० शान्ति प० १६८ अ०

व्यसने वार्थकृच्छ्रे वा भये वा जीवितान्तके
विमृशन् वै स्वया बुद्ध्या धृतिमान्नावसीदति
बालिशस्तु नरो नित्यं वैक्लव्यं योऽनुवर्तते
स मज्जत्यवशः शोके भाराक्रान्तेव नौर्जले
ये शोकमनुवर्तन्ते न तेषां विद्यते सुखम्
तेजश्च क्षीयते तेषां न त्वं शोचितुमर्हसि
वा० रामायण कि० काण्ड ७ सर्ग

अनवाप्यं च शोकेन शरीरं चोपशुष्यति
अमित्राश्च प्रहृष्यन्ति शोके नास्ति सहायता
महाभा० शान्ति २३३ अ०

शोको नाशयते धैर्यं शोको नाशयते श्रुतम्
शोको नाशयते सर्वं नास्ति शोकसमो रिपुः 15
शक्यमापतितः सोढुं प्रहारो रिपुहस्ततः
सोढुमापतितः शोकः सुसूक्ष्मोऽपि न शक्यते 16
वा० रा०, अयोध्या ६२ सर्ग

शोकस्य किल कालेन गच्छता ह्यपगच्छति
मम चापश्यतः कान्तामहन्यहनि वर्धते 6
वा० रा० यु० का० ५ अध्याय

यावतः कुरुते जन्तुः सम्बन्धान्मनसः प्रियान्
तावन्तोऽस्य निखन्यन्ते हृदये शोकशङ्कवः
पं० [illegible]
अ० प० [illegible]

शौ० 366

बाह्याभ्यन्तरभेदेन शौचं स्याद् द्विविधं स्मृतम्
मृज्जलाभ्यां बहिःशुद्धिर्भावशुद्धिस्तथान्तरम् १००
अन्तःशुद्धिविहीनो यः कर्तुं विविधाः क्रियाः
न फलन्ति मुनिश्रेष्ठ भस्मनि च हुतं यथा १०१
भावशुद्धिविहीनानां समस्तं कर्म निष्फलम्
तस्माद्रागादिकं सर्वं परित्यज्य सुखी भवेत् १०२
मृदो भारसहस्रैस्तु कोटिकुम्भगतैस्तथा
कृतशौचोऽपि दुष्टात्मा स चाण्डाल इति स्मृतः
अन्तःशुद्धिविहीनस्तु देवपूजापरो यदि १०३
तद्दैवमेव तं हन्ति नरकं प्रपद्यते १०४
अन्तःशुद्धिविहीनश्च बहिःशुद्धिं करोति यः
असंस्कृतं सुराभाण्डमिव भाति द्विजोत्तम १०५

नारद पु. ३३ अध्याय

बाह्यमाभ्यन्तरं शौचं द्विधा प्रोक्तं द्विजोत्तमाः २६
मृज्जलाभ्यां स्मृतं बाह्यं मनःशुद्धिरथान्तरम्

(कूर्म पु. उत्तरभाग ११ अध्याय)

[illegible] संहितायां निर्दिष्टे:
[illegible] व्याख्याने शौचमन्तःप्रक्षेपितं [illegible]

क्रियाहीनस्य मूर्खस्य महारोगिण एव च
यथेष्टाचरणस्येह मरणान्तमशौचकम्
आदन्तजननात् सद्य आचौलान्नैकरात्रकम् ६
त्रिरात्रमोपनयनात् सपिण्डानामशौचकम्
सद्यः शौचं सपिण्डानां कर्तव्यं सोदरस्य च १०
ऊर्ध्वं दशाहादेकाहं सोदरो यदि निर्गुणः
यदि स्यात् [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] २८
दशाहात् [illegible]
[illegible] समाप्यते २८
शुध्येद् विप्रो दशाहेन द्वादशाहेन भूमिपः
वैश्यः पञ्चदशाहेन शूद्रो मासेन शुध्यति २९

कूर्म पु. उत्तरभाग
२३ अध्याय

अश्रद्धापदसंघाते श्रद्धापद प्रमोचनी
जहत्तिपदके श्रद्धावान तपो नीतिमिव
न्यायशीला चविशालांतिन्ति: श्रद्धयास ह
निवृत्तशीलहोद्धोध: श्रद्धावान इतरावसः

368

अवकीर्णी [illegible] तथा [illegible] कुनखी [illegible]
[illegible]
मित्रध्रुक् कुनखी क्लीबः श्यावदन्तो निराकृतिः
अभिशस्तस्तथा स्तेनः पिशुनः सोमविक्रयी २७
कन्यादूषयिता वैद्यो गुरुपित्रोस्त्यजकः
भृतकाध्यापको मित्रः परपूर्वापतिस्तथा २८
वेदोज्झोऽग्न्युज्झितः [illegible] वृषलीपतिः [illegible]
तथान्ये च विकर्मस्था वर्ज्याः पितृषु वै द्विजाः [illegible]

मार्क० पु० ३१ अध्याय

विधिहीनं [illegible] दत्तेन पितरस्तथा
[illegible] नैव [illegible] १६

कूर्म पु० 22 अध्याय

दौहित्रं कुतपं [illegible] तिलाः [illegible]
[illegible] तेषां [illegible]
[illegible]
[illegible] २६

मार्क० पु० २९ अध्याय

द्वौ दैवे प्राक् [illegible] उदङ्मुखाः [illegible]
[illegible] दैवे [illegible] २६
[illegible] ब्राह्मणान् [illegible]
[illegible] २७
[illegible] पादा [illegible]
[illegible] २८
[illegible]
[illegible] २९
[illegible]
[illegible]

[illegible] पु० ३ [illegible]

अक्रोधनैः शौचपरैः सततं ब्रह्मचारिभिः [illegible]
[illegible]

[illegible] उ० [illegible]
२२ अध्याय

श्राद्ध

[illegible] समायोगे यदा मघा पिते रवि,
स कालः कुतपो नाम पितॄणां दत्तमक्षयम् २२

नारदपु. २९ अध्याय

द्वौ दैवे पितृकृत्ये त्रीनेकैकमुभयत्र वा
भोजयेदीश्वरोऽपि [illegible] न कुर्याद् विस्तरे बुधः
९

मत्स्य पु. १६ अध्याय

नान्न [illegible] स्यात् [illegible] कुक्कुटे [illegible]
१

भविष्यपु. उत्त. पर्व. २०५ अध्याय

हस्तेन [illegible] [illegible] [illegible] पितृ [illegible] हस्ते
[illegible] प्रेतं [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] कीर्तितम्
२

गरुड़पु. ३. आ. २४ अध्याय

त्रीणि श्राद्धे पवित्राणि दौहित्रः कुतपस्तिलाः
रजतस्य तथा दानं तथा संदर्शनादिकम्
[illegible] विप्राणां [illegible] [illegible]
सर्वान् [illegible] [illegible] भजमानं [illegible]

वराह पु. १४ अध्याय

[illegible] श्राद्धे [illegible]
[illegible] विप्रेन्द्रैः [illegible]
७

वराह पु. १४ अध्याय

दक्षिणाभिमुखः [illegible] सत्यवादी समाहितः
[illegible] [illegible]
श्राद्धे [illegible] [illegible] [illegible]
महापातकिभिः [illegible] [illegible]
२८

कूपु. उ. विभा. २२ अध्याय

[illegible] श्राद्धे [illegible] [illegible]
[illegible] श्राद्धे प्रकुर्वीत [illegible]

स्कं. पु. [illegible] माहात्म्य. २०६
२२
२२ अध्याय

भोजयित्वा द्विजान् श्राद्धे कोऽपि [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

वाराह पु. ६१ अध्याय

श्राद्धं कृत्वा परश्राद्धे [illegible]
[illegible] भोक्ता [illegible]

स्क. पु. ब्रह्म खं. ६
धर्मारण्य ६ अध्याय

[illegible] ॥ ६४ ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ६७ ॥

मत्स्य पु. ३२ अध्याय

[illegible] श्राद्धे [illegible]
[illegible]

भा. ७ स्कं. १५ अ.

[illegible]
[illegible]

भा. ७ स्कं. १५ अ.

[illegible]
[illegible] श्राद्धं [illegible]
[illegible]
श्राद्धं [illegible]

ना. पू. २ अध्याय

[illegible]
[illegible]

श्राद्धं कुर्वीत विज्ञाय कालेयालेऽघने लघ्या
विधुवे वैधृते प्राप्ते ग्रहणे चायने ऽपि च ॥ ३३
समस्ते चैव विप्रेन्द्र यदि स्यात् केऽपि न कुर्वन्ति
न लभन्ते ह पितरः पिण्डं दुःखं प्राप्य लोके वे ३४
दुःखार्ता श्राद्धानि कुर्वीत न चेत् स्यात् समेत तथा
अमावस्यां यथा पुत्र ते [illegible] च पुनर्वसौ ॥ ३५
श्राद्धैः पितरस्तृप्ता हि नित्यं [illegible] पितरो मे
अमावस्यां यदा श्राद्धं विप्रा ये स्वाति योऽन्नि ३६
[illegible] तदा प्रीता हि प्रयान्ति पितरोऽर्चिताः
[illegible] पादे तु पितरस्तृप्ता हि [illegible] ३७
[illegible] अमावस्यां देवानां भागे दुर्लभा
नवम्यां [illegible] च माघस्य यदा [illegible] ३८
तदा श्राद्धानि देयानि [illegible] ३९
[illegible] पुण्यं स्याल्लोके विधाने [illegible]
वै [illegible] तृतीया नवम्यां सौ [illegible]
[illegible] पञ्चदशी च [illegible] ४०
[illegible] चतुर्दशी [illegible] च
[illegible] प्रयतो [illegible] ४१
[illegible]
[illegible] ४२
[illegible] ४३
[illegible]
[illegible] ४४
[illegible] ४५
[illegible] ४६
[illegible] ४७

[illegible] १६

पृष्ठ 372

मोत्र पाणि किं सम्राड्ढ् यो मे स्थाने व दाख्यवान
तऽपश्चात्सर्वे हन्ते कतकारिष्य द्विजोत्तमान्
तत्र देवगुरुश्चैव नाकेऽविज्ञोऽस्मस्य द्विजालये:
[illegible] मिमन्यते सुधर्मार्पिष्ठ रोतमा:
प्रकृति च विचतं पुत्र पद्रोकोऽद्विजोत्तमाः
नाम्नुपेकु मल प्राज्ञा: श्रद्धा: दुष्ट सिवर्षिमा:
इक्षिरज्यं पुरोडाश पुरावृषास्वपरिदृरा:
नैतानि यातयामानि कुर्वन्ती पुनर्वसे

वा.रा. अयो.कां. २१ इत्यादि

ऐकुदेवेवदेशि मिवं विशाखविद् ऽमे से स्तादे
न्सहस्राश्च: सदु:खानि नेषन् वचनमे प्रतीत
इदे कुड़: महद्दाज्ञ प्रीतो पदृशनामवयं
पदन्तोऽपुरम: सानिहन्ता स स्पदे कान्ता:

वा.रा. अ.कां. १०२ सर्ग

गुरुपूजा च सततं वृद्धानां पर्युपासनम्
श्रवणं चैव विद्यानां कूटस्थं श्रेय उच्यते
यस्तु निर्मले पाठे सम्यक् कृतं श्रौ वासेव्यमानमवद
अनुपदं च मित्राणां शत्रूणां च निःस्नेहस्य
संग्रहं च निवारितं श्रेय आश्रमे नो धीराः
निवृत्तिः कर्मणां पापात् सततं पुण्यशीलता
सद्भिश्च समुदाचारः श्रेय एतद् संदर्शनम्
आदिवे सर्वमेतेषु व्यवहारेषु चार्जवम्
वाक् चैव मधुरा प्रोक्ता श्रेय एतद् सदा यम
देवतास्य पितृभ्यश्च संविभागोऽतिथिषु यदि
असेत्यागश्च भृत्यानां श्रेय एतद् दर्शितम्
सत्य[illegible] सत्यवचनं श्रेयः। सत्यज्ञानं तु दुष्करम्
अहंकारस्य च त्यागः प्रमादस्य च निःस्नेहः
सन्तोषश्चैकचर्या च कूटस्थं श्रेय उच्यते
धर्मेण वेदाध्ययनं वेदाङ्गानां तथैव च
ज्ञानार्थानां च जिज्ञासा श्रेय एतद् संदर्शनम्
न तेन च यशोऽदिवासिद्धिमालसैवेषुनं सदृशम्
प्रतियोगमयोगेच श्रेय सोऽर्थी परित्यज्यते
द्वावत्र्यक्षस्य दोषेन सहृगन्धानेवेत न
नात्यर्थं सुखसेवते वेद यशोऽर्थी विपर्ययेन
नयनः कस्यचिद् द्रव्यान्न पश्यतोऽन्यदृष्टितः
शयनं नाविचमध्यावो सद्वत्सहस्रपाविचेत
तनोवालिवर्तिहेस धर्मनित्यो धृतिः दृढ
यनुष्ठो पूर्वदानैर्धुरं धर्मये निरतः श्रुचः
पेतु शीलमवलितानां धर्मेण तीव्रदोषवेतः
नेतनवासेक श्रीलि यत् सर्वाङ्गी वैवश्यचैन

सभा. धोबवंशी
हिसार

~~[illegible]~~

[illegible] 374

[illegible]

उत्साहो [illegible] 21

[illegible]

[illegible] 22

[illegible]

१ सर्ग.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 22

[illegible]

२२१ [illegible]

325

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अथ य एष संप्रसादोऽस्माच्छरीरात्समुत्थाय परं ज्योतिरुपसंपद्य स्वेन रूपेणाभिनिष्पद्यते एष आत्मेति होवाचैतदमृतमभयमेतद् ब्रह्मेति तस्य ह वा एतानि त्रीण्यक्षराणि सतीयमिति तद्यत्स तदमृतमथ यत्ति तन्मर्त्यमथ यद्यं तेनोभे यच्छति तस्माद् यमहरहर्वा एवंवित्स्वर्गं लोकमेति

छान्दोग्य उपनिषद्
८ अध्याय ३ खं.

सत्यमेवानृशंसं च राजवृत्तं सनातनम्
तस्मात्सत्यात्मकं राज्यं सत्ये लोकः प्रतिष्ठितः १०
ऋषिः कीर्तिर्यशो लक्ष्मीः पुरुषं प्रार्थयन्ति हि
सत्यं समनुवर्तन्ते सत्यमेव भजेत नरः २५

वा. रा. अयो. कां. सर्ग
१०९ सर्ग

परत्र वासे हि वदन्त्यनुत्तमम्
तपोधनाः सत्यवचो हितं नृणाम् ३०

वा. रा. अ. कां. ११९ सर्ग

ऋषयश्चैव देवाश्च सत्यमेव हि मेनिरे
सत्यवादी हि लोकेऽस्मिन् परं गच्छति चाक्षयम्
सत्यमेवेश्वरो लोके सत्ये धर्मः ~~प्रतिष्ठितः~~ सदाश्रितः ११
सत्यमूलानि सर्वाणि सत्यान्नास्ति परं पदम्
दत्तमिष्टं हुतं चैव तप्तानि च तपांसि च १३
वेदाः सत्यप्रतिष्ठानास्तस्मात्सत्यपरो भवेत्
१४

वा. रा. अयो.
१०९ सर्ग

एते स्वर्गान्न हीयन्ते येचान्ये सत्यवादिनः
सत्यमेव परं ब्रह्म सत्यमेव परं तपः। 19
सत्यमेव परो यज्ञः सत्यमेव परं श्रुतम्
सत्यं देवेषु जागर्ति सत्यञ्च परमं पदम् 20
तपो यज्ञाश्च पुण्यं च तथा देवर्षिपूजनम्
आद्यो विधिश्च विद्या च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् 21
सत्यं यज्ञस्तथा दानं मन्त्रा देवी सरस्वती
ब्रह्मचर्यं तथा सत्यम् ओंकारः सत्यमेव च 22
सत्येन वायुर्वहति सत्येन तपते रविः
सत्येन चाग्निर्दहति स्वर्गः सत्येन तिष्ठति 23
पूजनं सर्वदेवानां सर्वतीर्थावगाहनम्
सत्यञ्च वदते लोके सर्वमाप्नोत्यसंशयः 24
अश्वमेधसहस्रं च सत्यं च तुलया धृतम्
सर्वेषामेव यज्ञानां सत्यमेव विशिष्यते 25
सत्येन देवाः प्रीयन्ते पितरो ऋषयस्तथा
सत्यमाहुः परं धर्मं सत्यमाहुः परं पदम् 26
सत्यमाहुः परं ब्रह्म तस्मात्सत्यं वदामि ते
मुनयः सत्यनिरता तपस्तप्त्वा सुदुष्करम् 27
सत्यधर्मरताः सिद्धाः सतः स्वर्गमितो गताः
अप्सरोगणसंयुक्तैर्विमानैः परितो वृताः 28
वक्तव्यञ्च सदा सत्यं न सत्याद्विद्यते परम्
अगाधे विपुले सिद्धे सत्यतीर्थे च शुचौ ह्रदि 29
स्नातव्यं मनसा युक्तैः स्नानं सत्यरमं स्मृतम्
आत्मार्थे वा परार्थे वा पुत्रार्थे वापि मानवाः 30
अनृतं ये न भाषन्ते ते नराः स्वर्गगामिनः
वेदा यज्ञास्तथा मन्त्राः सन्ति विप्रेषु नित्यशः
न भान्त्यसत्ये सत्येषु तस्मात्सत्यं समाचरेत् 31

पद्म पु. उत्तरखं. 27 अध्याय

सत्य 378

सत्ये तिष्ठ महाभाग! सत्यञ्च परिपालय
सत्यं स्वर्गस्य सोपानं पारावारस्य नौरिव ३६
रविस्तपति सत्येन वातः सत्येन वाति च
अग्निर्दहति सत्येन सत्येन पृथिवी स्थिता ३७
उदधिर्नैव मर्यादां लङ्घयेत् सत्यपालितः
मंत्रः प्रयुक्तः सत्येन सर्वलोकहितायते ३८
सत्येन यज्ञा वर्तन्ते मंत्रपूताः सुपूजिताः
सत्येन वेदा गायन्ति सत्ये लोकाः प्रतिष्ठिताः ३९
सत्यं गाति तथा साम सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम्
सत्ये स्वर्गश्च धर्मश्च सत्यादन्यन्न विद्यते ४०
सत्येन सर्वं लभते यथा तात! मया श्रुतम्
नहि सत्यमतिक्रम्य विद्यते किञ्चिदुत्तमम् ४१
पाताले पालयन् सत्यं बद्धो वैरोचनो वसन्
वर्धमानो महाबाहुः शतशृङ्गो महागिरिः ४२
स्थितः सत्ये महाविन्ध्यो वर्द्धमानो न वर्द्धते
सर्वं चराचरमिदं सत्येन ध्रियते जगत् ४३
अश्वमेधसहस्रञ्च सत्यञ्च तुलया धृतम्
अश्वमेधसहस्राद्धि सत्यमेव विशिष्यते ४४

वराह पु. १२३ अध्याय

सत्य — 379

सत्यमूलं जगत्सर्वं कुहो सत्ये प्रतिष्ठितः।
सत्यमेव परो धर्म आत्मा सत्ये प्रतिष्ठितः॥

बृहु पु. १६८ अध्याय

दुर्वृत्तो वा सुवृत्तो वा जड़ो वा पण्डितोऽपि वा।
भाति मुक्तो भवेत्तस्य सदा सत्याश्रितो॥

सत्यमूलं जगत्सर्वं लोकाः सत्ये प्रतिष्ठिताः नारद- पु. ११६ २ अध्याय ४८

सत्येन सिद्धिं प्राप्ता हि न्यस्यो ब्रह्मवादिनः।
सत्येन धीयते जन्या सत्ये जल्लात्मो ब्रह्मणी: ॥५१
सत्यं जयन्ति राजानः स्त्री देवताश्च ब्रुवन्तु तम्
सत्येन गम्यते स्वर्गो मोक्षः सत्येन वाप्यते ॥ ५२
सत्येन तपते सूर्यः सोमः सत्येन राजते। ५२

नारद पु. १३८ अध्याय

सत्येन देयानन्तु चरन्तेव तत्र चतुरः
सत्यान्न धाव्यन्तमं व्रता किंचित् सत्यादप्यधमं किंचित् २.

म भा शा पर्व
२.५ अध्याय

परं वा हि वदत्वन्तु तमम् तपोधनाः सत्यवचो हितं नरणाम् ३०

वा. रा. अ. कां. ११ सर्ग

सत्यमेवानृशंसं च राजवृत्तं सनातनम्
तस्मात् सत्यात्मकं राज्यं सत्ये लोकः प्रतिष्ठितः १०
भूमिः कीर्तिर्यशो लक्ष्मीः पुरुषं प्रार्थयन्ति हि
सत्यं समनुवर्तन्ते सत्यमेव भजेतततः २२

वा.रा. अ.कां. १०८ सर्ग

मिथ्यावचनं सत्य स्वीकार प्रति प्रालनम्
प्रियं वाक्यं गुरोः सेवा दृढ़ं चैव व्रतं कृतम् २
आस्तिक्यं साधुसङ्गश्च पितुः मातुः प्रियङ्करः
शुचित्वं त्रिविधं चैव ही श्रद्धा चमसत्वक ३

द्वादशविध सत्य
निरूपणम्

बृहद्धर्म पु. २ अध्याय

आनृशंस्यं परो धर्मः क्षमा च परमं बलम्
आत्मज्ञानं परं ज्ञानं न सत्याद्विद्यते परम् ११
सत्यस्य वचनं श्रेयः सत्यादपि हितं वदेत्
यद्भूतहितमत्यन्तमेतत्सत्यं मतं मम १२

म.भा. शां. पर्व ३२९ अध्याय

न यज्ञाध्ययने दानं नियमास्तारयन्ति हि
यथा सत्यं परं लोके तथेह पुरुषर्षभ। ६८
तपांसि यानि चीर्णानि चरिष्यन्ति च यत्तपः
समाः शतैः सहस्रैश्च तत्सत्यान्न विशिष्यते ६९
सत्यमेकं परं ब्रह्म सत्यमेकं परं तपः
सत्यमेकं परो यज्ञः सत्यमेकं परं श्रुतम् ७०
सत्यं वेदेषु जागर्ति फलं सत्ये परं स्मृतम्
सत्याद्धर्मो दमश्चैव सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ७१
सत्यं वेदास्तथाङ्गानि सत्यं यज्ञास्तथा विधिः
व्रतचर्यास्तथा सत्यमोङ्कारः सत्यमेव च ७२
प्राणिनां जननं सत्यं सत्यं संततिरेव च
सत्येन वायुरभ्येति सत्येन तपते रविः ७३
सत्येन चाग्निर्दहति स्वर्गः सत्ये प्रतिष्ठितः
सत्यं यज्ञस्तपो वेदाः स्तोभा मन्त्राः सरस्वती
तुलामारोपितो धर्मः सत्यं चैवेति नः श्रुतम्
समां कक्षां धारयतो यतः सत्यं ततोऽधिकम्
यतो धर्मस्ततः सत्यं सर्वं सत्येन वर्धते ७५

म.भा. शां. प. १६२ अध्याय

सत्याद् भूतानि जातानि स्थावराणि चराणि च
तपसा तानि जीवन्ति इति तद्वित्त सुव्रताः। ३२
स्वां योनिं समतिक्रम्य वर्तन्ते स्वेन कर्मणा
सत्यं हिंसासंयुक्तं नियतं पञ्चलक्षणम् ३३
ब्रह्म सत्यं तपः सत्यं सत्यं चैव प्रजापतिः
सत्याद् भूतानि जातानि सत्यं भूतमयं जगत् ३४
तस्मात्सत्याश्रया विप्रा नित्यं योगपरायणाः

म.भा. आश्वमेधिक पर्व ३५ अ.

तडागकृद् वृक्षरोपी चेष्टयज्ञश्च यो द्विजः
एते स्वर्गान्न हीयन्ते ये चान्ये सत्यवादिनः २२
सत्यमेव परं ब्रह्म सत्यमेव परं तपः
सत्यमेव परो यज्ञः सत्यमेव परं श्रुतम् २३
सत्यं सुप्तेषु जागर्ति सत्यं च परमं पदम्
सत्येनैव धृता पृथ्वी सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितम् २४
सत्यं च तपोदानं मंत्रा देवी सरस्वती
ब्रह्मचर्यं तथा सत्यमोङ्कारः सत्यमेव च
तपो यज्ञश्च पुण्यं च देवर्षिपितृपूजने
आपो विद्या च ते सर्वे सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम्
सत्येन वायुरभ्येति सत्येन तपते रविः
सत्येनाग्निर्दहति स्वर्गं सत्येन तिष्ठति २७
पालनं सर्वदेवानां सर्वतीर्थावगाहनम्
सत्येन वहते लोको सर्वमाप्नोत्यसंशयम्
अश्वमेधसहस्रं च सत्यं च तुलया धृतम्
सहस्राणि क्रतवश्चैव सत्यमेव विशिष्यते २८
सत्येन पितरो देवा मानवोरगराक्षसाः
प्रीयन्ते सत्यतः सर्वे लोकाश्च सचराचराः २९
सत्यमाहुः परं धर्मं सत्यमाहुः परं पदम्
सत्यमाहुः परं ब्रह्म तस्मात्सत्यं सदा वदेत्
मुनयः सत्यनिरता तपस्तप्त्वा सुदुष्करम्
सत्यधर्मरताः सिद्धास्ततः स्वर्गमितो गताः
आगाधे विपुले सिद्धे सत्यतीर्थे शुचिह्रदे
स्नातव्यं मनसा युक्तैः स्थानं तत्परमं स्मृतम्
आत्मार्थे वा परार्थे वा पुत्रार्थे वापि मानवाः
अनृतं येन भाषन्ते ते नराः स्वर्गगामिनः
३५

[illegible]

सत्य 382

यथार्थ कथनं राजन् सत्यमित्यभिधीयते ।
धर्मा विरोधिनो वाच्यं तद्धि धर्म परायणैः ।। २४
देश कालादि विज्ञानात् स्वधर्मस्या विरोधतः ।
यद्वचः प्रोच्यते सद्भिः तत्सत्यमभिधीयते ।। २५
नारद पु. १५ अध्याय

~~सत्य लक्षणम्~~

यथार्थ कथनं यत्तु धर्माधर्म विवेकतः सत्यं प्राहु मुनि श्रेष्ठा ६२
नारद पु. ३१ अध्या

~~सत्यस्य लक्षण~~ महत्वम्

सत्येन सर्व माप्नोति सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितम् ।
यथार्थ कथनाचारः सत्यं प्रोक्तं द्विजातिभिः ।। १६
कूर्म उ. विभाग ११ अध्याय

~~सत्य लक्षण~~

सत्येन लोकाज्जयति सत्यं तत्परमं पदम् ।
यथाभूत प्रवादन्तु सत्यमाहुर्मनीषिणः ।। ३४
कूर्म उत्तरविभाग १५ अध्या

नहि सत्यादृते किंचि द्राज्ञां वैसिद्धि कारकम् ।
सत्ये हि राजा निरतः प्रेत्य चेह च नन्दति ।। १६
ऋषीणां मपि राजेन्द्र सत्यमेव परं धनम्
तथा राज्ञां परं सत्यान्नान्यद्विश्वासकारणम् १९
म. भा. शां. प. ५५ अध्या

सत्यं ब्रह्म तपः सत्यं सत्ये सृजति प्रजाः ।
सत्येन धार्यते लोकः स्वर्गं सत्येन गच्छति ।। ९ ।
अनृतं तमसो रूपं तमसा नीयते ह्यधः ।
तमोग्रस्ता न पश्यन्ति प्रकाशं तमसावृतम् ९०
म. भा. शां पर्व १९२ अध्याय

सत्यपालन महिमा –

एतावदेव विप्रस्य ब्राह्मणत्वं प्रचक्षते ।
यावत् यत गजस्थानः स्वसत्य परिपालनम् ४७.
न यज्ञै दक्षिणा वद्भिस्तत्पुण्यं प्राप्यते महान् ।
कर्मणान्येन वा विप्रैर्यत्सत्य परिपालनात् ४८.

मार्कं० पु० ८ अ०

(सत्य परिपालन महत्त्वम्)

श्मशानवद्वर्जनीयो नरः सत्य वहिष्कृतः । १६
नातः परतरं धर्मं वदन्ति पुरुषस्य तु १८ ॥
यादृशं पुरुष व्याघ्र स्व सत्य परिपालनम् ।
अग्नि होत्रमधीतम्वा दानाद्याश्च सकलाः क्रिया १८
भजन्ते तस्य वै फलं यस्य वाक्यमकारणम् १९
सत्यमत्यन्तमुदितं धर्म शास्त्रेषु धीमताम् ।
तारणायानृतं तद्वत्पातनाय कृतात्मनाम् २०
सत्येनार्कः प्रतपति सत्ये तिष्ठति मेदिनी ।
सत्यं चोक्तं परो धर्मः स्वर्गः सत्ये प्रतिष्ठितः ॥ ४१
अश्वमेध सहस्रं च सत्यं च तुलया धृतम् ।
अश्वमेध सहस्राद्धि सत्यमेव विशिष्यते ॥ ४२

मार्कं पु० ८ अध्याय

सत्यानृत व्यवस्था

... ओमिति यत्प्रोक्तं यत्नेनाहानृतं हितम् २८
सत्यं पुष्पं फलं विद्यात्स वृक्षस्य गीयते
... तत्स्यादनृतं मूलमात्मनः २२

~~भा० ... २८~~

तद्यथा वृक्ष उन्मूलः शुष्यत्युद्वर्तते चिरात् ।
एवं नष्टानृतः सद्य आत्मा शुष्येन्न संशयः । ~~... भा० ...~~

(~~...~~)

पराक्रम पूर्णाम्वा अक्षरं यत् ओमिति ।
यत्किंचिदोमिति ब्रूया तेन रिच्यते वै पुमान् ४१
भिक्षवे सर्वमोंकुर्वन् नालं कामेन चात्मने ।
अथैतत् पूर्णमात्मानं यच्च नेत्यनृतं वचः । ४२
सर्वं नेत्यनृतं ब्रूयात्स दुष्कीर्तिः श्वसन् मृतः ।
स्त्रीषु नर्मे विवाहे च वृत्त्यर्थे प्राणसंकटे
गोब्राह्मणार्थे हिंसायां नानृतं स्याज्जुगुप्सितम् ४३ भा० ८ स्कं० १९ अ०

सत्य 384

दृष्टानुभूतमर्थं यः पृष्टो न निगूहति ।
यथाभूत प्रवादस्तु इत्येतत् सत्यलक्षणम् ॥ 84

ब्राह्मण पु. 2232 अ०

यद् भूतहितमत्यन्तमेतत् सत्यं ब्रवीम्यहम् ।

म भा. शान्ति 228 अध्याय

[illegible] प्रतीभा सद्विचारैः सत्यमेव [illegible] ।
क्रिया च ज्ञान सहिता मोक्ष सिद्धेर्हि लक्षणम् ॥ 32

स्कां. पु. नारद खो. २६।३ अध्याय

[illegible] धर्मो धर्म विवेक्ता ।
[illegible] सर्वं श्रेयो विरोधितम् ॥ 22

नारद पु. 15 अध्याय

[illegible] यथानुभूतं यथार्थता ।
[illegible] परपीड़ा विवर्जितम् ॥ 23
[illegible] नं ब्राह्मणाभिति श्रुतिः ।
[illegible] परिशाम न वदेदीति चापरम् ॥ 18

लिङ्ग. पु. 23 अध्याय

[illegible] योगो । [illegible]
[illegible] त्यागो भवति नान्यथा

म.भा. शा. पर्व २६ अध्याय

कल्याणि कुरुते वाढं धर्मान्न श्लाघते क्वचित् ।
[illegible] वाङ्मनः नित्यं हि सा धर्मादवाप्यते ॥ 25

म भा. शान्ति पर्व २६ अध्याय

[illegible] धर्मः [illegible] चपरमं बलम् ।
[illegible] नरे ज्ञातं सत्या [illegible] परम् 12
सत्यस्य वचनं श्रियः सत्यादपि हितं वदेत्
यद्भूतहितमत्यन्तमेतत् सत्यं मतं मम 13

म.भा. शां पर्व 329 अध्याय

सत्याद्गानि 385

आत्मनीव तथाऽनिष्टे रिपौ च समता तथा।
इष्टं द्वेष्यं च प्राप्य दमः क्रोधः क्षयं तथा॥ ११

म.भा शां. पर्व १६। अध्याय

ध्यानं वा शाठ्य मित्युक्तं, मौने नैतदवाप्यते। १२

म.भा शां.१६। अ॰

दमो नान्यस्पृहा नित्यं गाम्भीर्यं धैर्यमेव।
अशाठ्यं क्रोध दमनं ज्ञाने नैतदवाप्यते॥१३

म.भा. शा.पर्व १६।अ.

अमात्सर्यो बुधाः प्राहुर्दाने धर्मे च संयमः।
अवस्थितेन नित्यं च सत्येनामत्सरी भवेत्॥१४

म.भा. शा. १६।अ

धृतिर्नाम सुखे दुःखे यथा नाप्नोति विक्रियाम्।
तां तां भजेत सदा प्राज्ञो य इच्छेद्भूतिमात्मनः॥ न. १८

म.भा शान्ति पर्व १६।अ

अशाठ्यं क्रोध दमनं ज्ञाने नैतदवाप्यते।
अमात्सर्यं बुधाः प्राहुर्दाने धर्मे च संयमः॥

म.भा शां. पर्व १६।अ

अनर्थाता नाम भूतानां यः करोति प्रयत्नतः
शुभ कर्म निराकारो वीतरागस्तथैव च

म.भा. शां. पर्व १६।अध्या.

अनुसूया तु गाम्भीर्यं दाने नैतदवाप्यते। १७

म.भा १६। अ॰

सर्वभावक्षमिता भाव्यं तथा सत्यपरेण च।
वीत हर्ष भय क्रोधो धृतिमाप्नोति पण्डितः॥ २.

म. भा शां. पर्व १६ अ॰

अहमायाः स्वभावाच्च क्रिया हीनो ह्रियाहीनश्च
लभते सर्वतः साधु सत्त्वः प्राप्नोति सत्यतां॥ १७

म.भा.शां.प. १६० अध्याय

अधिक हि तेनः लभते निति वोधने उत्तमः
लोक से महताम्बे वै सातुधे समागमे १६

म.भा. शां.प. १६० अध्याय

सत्यानन्त 386

परात्मिकमपराणिवा अक्षरं यत्तदोमिति
यत्किंचिद्दोमिति प्रपद्येन चिन्त्येत वै पुमान्
मिलत्वौ सर्वं मोङ्क्व त्तालङ्कामेन चामने
अर्थे तत्पारीम स्थानं यच्चुने त्पमतं वचः
सर्वं मे त्पमते वृथा सद् च्छोति सन्मत.
विष्णु नमो विवाह चव त्पर्थे प्रणासङ्क:ते
गोब्राह्मणा वै हिंसा यं नात ले स्या ॥३३॥

विपाद
भा.ट.सं. / विष्णु

[illegible]

सत्सङ्गति 387

कर्मण्यस्मिन्ननाश्वासे धूमधूम्रात्मनां भवान्
आपाययति गोविन्दपादपद्मासवं मधु
तुलयाम लवेनापि न स्वर्गं नापुनर्भवम्
भगवत्सङ्गिसङ्गस्य मर्त्यानां किमुताशिषः

भा. प्र. स्कं. १८ अध्याय

न रोधयति मां योगो न सांख्यं धर्म एव च
न स्वाध्यायस्तपस्त्यागो नेष्टापूर्तं न दक्षिणा १
व्रतानि यज्ञश्छन्दांसि तीर्थानि नियमा यमाः
यथावरुन्धे सत्सङ्गः सर्वसङ्गापहो हि माम् २

भा ११ स्कं. १२ अध्याय

२६

कर्मण्यस्मिन्ननाश्वासे धूमधूम्रात्मनां भवान्
आपाययति गोविन्दपादपद्मासवं मधु ॥ १२ ॥
तुलयाम लवेनापि न स्वर्गं नापुनर्भवम्
भगवत्सङ्गिसङ्गस्य मर्त्यानां किमुताशिषः ॥ १३ ॥
भा० प्र० स्कं० १८ अध्याय

सङ्गो यः संसृतेर्हेतुरसत्सु विहितोऽधिया
स एव साधुषु कृतो निःसङ्गत्वाय कल्पते ॥ ५५ ॥
नेह यत्कर्म धर्माय न विरागाय कल्पते
न तीर्थपदसेवायै जीवन्नपि मृतो हि सः ॥ ५६ ॥
भा० ३ स्कं० २३ अध्याय

सत्सङ्ग[illegible] विवेकश्च निर्मलं नयनद्वयम्
यस्य नास्ति नरः सोऽन्धः कथं न स्यादमार्गगः ॥
गरु० पु० अ० [illegible]

जडोऽपि विद्यावलि [illegible] सत्सङ्गमतीव लभे
कलामात्रोऽपि [illegible] यः स्मृतो लोकतोयपदा
नारद पु० [illegible] अध्याय

भवापवर्गो भ्रमतो यदा भवेद्
जनस्य तर्ह्यच्युत सत्समागमः ।
सत्सङ्गमो यर्हि तदैव सद्गतौ
परावरेशे त्वयि जायते मतिः ॥ ५४ ॥
भा० १० स्कं० ५१ अध्याय

अहो हि परमोऽलाभ उत [illegible] ॥ १२ ॥
भा० १० स्कं० ८ अध्याय

यथोपश्रयमाणस्य भगवन्तं विभावसुम्
शीतं भयं तमोऽप्येति साधून् संसेवतस्तथा ॥ ३० ॥
निमज्ज्योन्मज्जतां घोरे भवाब्धौ परमायनम्
सन्तो ब्रह्मविदः शान्ता नौर्दृढेवाप्सु मज्जताम् ॥ ३१ ॥
भा० ११ स्कं० २६ अध्याय

सतामयाममजे सङ्गः प्रसंगान्मि शुखावहः
यत्र सत्सङ्गमहतो प्रेम तत्रस्थः सर्वसम्पदः १८
तेजः कीर्तिर्धनं पुत्रा इति प्राहुर्विपश्चितः
तेशव रुद्धिं यामि ध्याति श्रेयो स्मनुदिनेष्टि
तथा। सतः प्रकुर्वन्ति मद्गतो कः संयुप्रमः
यामद्धि धारये द्रुब्रह्मन् विप्रवादतले दिवे १९
सर्वतीर्थेषु पुराणवालम्गहे दायेः
वाल्मीकि माहात्म्ये २०
२ अध्याय

संगः सर्वात्मनाहेयः सचेत्यतुंमशक्यते
सगः सद्भिः सह कर्तव्यः सतां संगो हि भेषजम् २२
मार्के पु० ३७ अ०

का० प्र० लक्ष्मदे स्वामी वात्सल्यले खुलासा — महालसा या सम्प्रमेट गया ... [illegible]

सत्संग
वहति क्षमाचार द्वता भगवद्भक्तसत्सङ्गः
कामादि दोषान्निर्मुक्तं सतां कोऽर्पाहितम् ३४
सत्सङ्गः परमो ब्रह्मन् न लभ्येताकृतात्मना
यदि लभ्येत विज्ञेयं पुण्यं जन्मान्तरार्जितम् ३५
पूर्वार्जितानि पापानि नाशमायान्ति यस्य वै
सत्सङ्गतिर्भवेत्तस्य नान्यथा घटते हि सा ३६
रविर्हि रश्मिजालेन दिवा हन्ति बहिस्तमः
सन्तः सूक्तिमरीच्योघैः सान्तर्ध्वान्तं हि सर्वदा ३७
दुर्लभा पुरुषा लोके भगवद्भक्तिलालसाः
तेषां सङ्गो भवेद्यस्य तस्य शान्तिर्हि शाश्वती ३८
नारद पु० ४ अध्याये

दुर्लभो मानुषो देहो देहिनां क्षणभङ्गुरः ३९
तत्रापि दुर्लभं मन्ये वैकुण्ठप्रियदर्शनम्
संसारेऽस्मिन् क्षणार्धोऽपि सत्सङ्गः शेवधिर्नृणाम् ३०
भा० ११ स्कं० २ अ०

सत्सङ्गान्मुक्तदुःसङ्गो हातुं नोत्सहते बुधः
कीर्त्यमानं यशो यस्य सकृदाकर्ण्य रोचनम्
भा० प्र० स्कं० १० अ०

सदाचार 390

कुलीनमकुलीनं वा वीरं पुरुषमानिनम्
चारित्रमेव व्याख्याति शुचिं वा यदि वाऽशुचिम् ४
निमित्याद् यस्तु पुरुषः पापाचार समन्वितः
मानं न लभते सत्सु भिन्न चारित्र दर्शनः ३

वा. रा. अयोध्या. १०९ स.

आचार प्रभवो धर्मः ... सन्तश्चाचारलक्षणाः ... साधूनां च यथा ...
... सदाचार ... अध्याय २२ भविष्य पु. ...

आचारो भूति जननं आचारः कीर्ति वर्धनः
आचारात् वर्धते ह्यायुः आचारो हन्त्यलक्षणम् १५०
आगमानां हि सर्वेषां आचारः श्रेष्ठ उच्यते
आचारः परमो धर्मः आचाराद् दृश्यते धनम् १५१
पुण्यं यशस्यमायुष्यं स्वर्ग्यं स्वस्त्ययनं महत्
सर्ववर्णानुकम्पार्थं मयैतत्समुदाहृतम् १५२

भविष्य पु. ३ पर्व २०२ अध्याय

न योनिर्नापि संस्कारो न श्रुतिर्न च सन्ततिः
कारणानि द्विजत्वस्य वृत्तमेव तु कारणम् ५
सर्वोऽयं ब्राह्मणो लोके वृत्तेन तु विधीयते
वृत्ते स्थितस्तु शूद्रोऽपि ब्राह्मणत्वं च गच्छति
ब्रह्मस्वभावः सुश्रोणि समः सर्वत्र मे मतः

ब्रह्म पु. ११२ अध्याय

यो वै त्यक्त्वा कुलाचारं ग्रामाचारं प्रलोपयेत्
स्वाचारं योन कुर्वीत कदाचिद् विमोहितः ६४
सर्वनाशो भवेत्तस्य भस्मीभवति तत्क्षणात्
तस्मात्सर्व कुलाचारः स्वानाचारस्तथैव च
ग्रामाचारः पालनीयो यत्नाद् विज्ञानुसारतः ६५ ६६

स्कान्द पु. ब्रह्मखं. धर्मा. २२ से
४० अध्याय
४० अध्याय

आचारः परमो धर्म आचारः परमं तपः
आचाराद् दृश्यते ह्यायुः ... सर्वे दोषाः ...

स्को. पु. का. खं. ४ स... ३५ १६

391

त्रयी वार्ता दण्डनीति रिज्यावर्णाश्रमास्तथा
शिष्टैराचर्यते यस्मान्मनुना च पुनःपुनः
पूर्वैः पर्वगतत्वाच्च शिष्टाचारस्य शाश्वतः १०
दानं सत्यं तपो ज्ञानं विद्येज्या व्रजनं दया
अष्टौ तानि चरित्राणि शिष्टाचारस्य लक्षणम् ११
शिष्टा यस्माच्चरन्त्येतं मनुः सप्तर्षयस्तु वै
मन्वन्तरेषु सर्वेषु शिष्टाचारस्ततः स्मृतः १२
विज्ञेयः श्रावणाच्छ्रौतः स्मरणात्स्मार्त उच्यते
इज्या वेदात्मकः श्रौतः स्मार्तो वर्णाश्रमात्मकः १३

ब्रह्माण्डपु. पूर्वभा. ३२अ.

पुंसो येनाभिनन्दन्ति वृत्तेनाभिजनेन च
न तेषु निवसेत्प्राज्ञः श्रेयोऽर्थी पापबुद्धिषु १०
ये नैनमभिजानन्ति वृत्तेनाभिजनेन च
न तेषु निवसेत्प्राज्ञः श्रेयोऽर्थी पापबुद्धिषु ११

मत्स्यपु. ३८ अध्याय

समाचारः

सत्यं नित्यं प्रशान्तात्मा मृदुपूर्वं च भाषते
उच्यमानोऽपि परुषं नोत्तरं प्रतिपद्यते १०
कदाचिदुपकारेण कृतेनैकेन तुष्यति
न स्मरत्यपकाराणां शतमप्यात्मवत्तया ११
शीलवृद्धैर्ज्ञानवृद्धैर्वयोवृद्धैश्च सज्जनैः
कथयन्नास्त वै नित्यमस्त्रयोग्यान्तरेष्वपि १२

वा.रा. अयो. १-२ अध्याय

[illegible]

दानं व्रतं ब्रह्मचर्यं यथोक्तं वेदधारणम् दमः प्रशान्तता चैव भूतानां चानुकम्पनम्
संयमश्चानृशंस्यं च परस्वादानवर्जनम् व्यलीकानामकरणं
भूतानां मनसा भुवि मातापित्रोश्च शुश्रूषा देवतातिथिपूजनम्
गुरुपूजा घृणा शौचं नित्यमिन्द्रियसंयमः
प्रवर्तनं शुभानां च तत्सतां वृत्तमुच्यते १८

म.भा. अनु.
१६ अध्याय

~~अध्याय~~ 392

स भा

पत्राधमि: हद् लिखे न रे पलत कहिं चिन्ते ई

तस भां प्राचि द्रौ प्रा त्रा: हसदो मानन्द स्वर ने

अप्रकन्द ऐ कुवकु श्रोनद: किंस्विष्कसम प्रवृत्ते

भा.१०स्व.८८ ह पलाम

समता 393

~~स्वामजे ब्राह्मणो वा यः समत्वेन वर्तते~~
नतस्य पुत्रशोकः स्यात् ~~[illegible]~~ देवर्षे सनातन ४८

नारद पु. ११ अध्याय

उत्तमस्यैव वार्ष्णेय अपमानस्य [illegible]
[illegible] संमानस्य सदा द्विजः ३१९
अवमानात् [illegible] संमानात् [illegible]
[illegible] ३२०
पुनः [illegible] सर्वे [illegible]
सर्वे [illegible]

पद्म पु. स्व. खं. १९ अध्याय

चित्तं मनश्च बुद्धिश्च [illegible] सर्वमेव हि
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] चित्तं समं [illegible]
[illegible]
[illegible]

नारद पुराण २२ अ.

यदा पुमान् [illegible]
[illegible]
[illegible] भवति [illegible]
[illegible] भवति [illegible]

भाग. स्कं. [illegible]

To be used at Lahore

समाधि 395

एकाक्षरः समाधिः स्याद् देहातीतमनवाप्यैव
प्रत्ययेन एकमात्रेण योगं सोऽश्नुतेऽमृतम् ४७

धारणा द्वादश प्राणायामा ध्यानं द्वादश धारणाः । } क्षुरिकोपनिषद्
ध्याने द्वादशके यावत् समाधिरभिधीयते ॥ } ११२ उपनिषद्
४२

सलिले सैन्धवं यद्वत् साम्यं भजति योगतः
तथात्ममनसोरैक्यं समाधिरभिधीयते १४
यदा संक्षीयते प्राणो मानसञ्च प्रलीयते
तदा समरसत्वं च समाधिरभिधीयते १५
यत्समत्वं तयोरत्र जीवात्मपरमात्मनोः
समस्तनष्टसंकल्पः समाधिरभिधीयते १६
प्रभाशून्यं मनःशून्यं बुद्धिशून्यं निरामयम्
सर्वशून्यं निराभासं समाधिरभिधीयते १७
स्वयमुच्चलिते देहे देही नित्यसमाधिना
निष्कलं तं विजानीयात् समाधिरभिधीयते १८

सौभाग्यलक्ष्म्युपनिषत्
१४ - १८

सं॰ ३९५

एक शाख्या सज्जनश्रंति भोगदमक्रान्तामिश्रसां
यज्ञानाभ्यासनं योनि सत्वै वसहयोजनम् २८
सहाभ्यासहस्तु दद्याम: सह यज्ञान्तमेवञ्च
एकान्ह हैतेनिर्दिष्टा दोषा: सद्भ‍्यः सं हि मातृर्
प्रभीदेवात्थव स्थानात् वापेसेक्रमते नमाम्
नक्षत्रसर्वि प्रयातेन सद्भ‍ः वर्षे पेदकुर्याः ३०
एकपे तदुपविद्याये नसदानि परसदं
मस्तनामनामसर्विद नतेषां सद्भ‍ः दोषवेदे ३१
कृषि पृ.३ नरविभाग
१६२ पर्व

वर्ति: सद्भ‍: एनामीनां मतत्थः सकलाय देहे
अन्वो एतलोम वायतां मेतज्ञाते इदं वसायिनाम् ३०
मा.३ के.१२ अध्याय

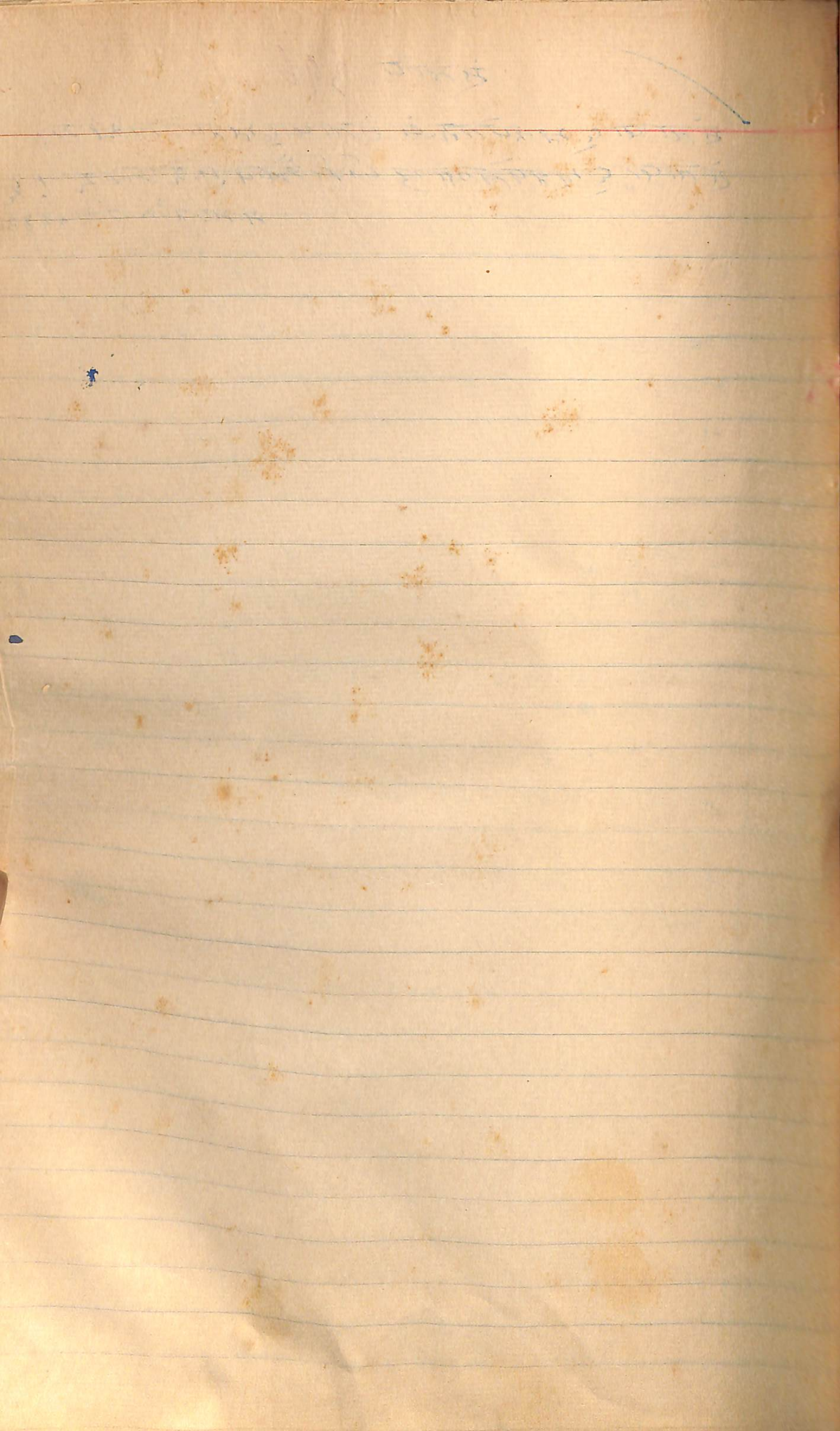
अनाये नानिकृतता पुरतोनि क्रिमसमा
पुरुसे यज्ञयनतीह लोके मल्समपेनिकम
पितुर्वाभज्ञातनयीलं मातु वीभपमेव वा
नसंवेचन दुर्योनि प्रकृतिं स्वानगच्छति
कुलेसुरवे दविज्ञानस्य यसस्य दुरीसे यद्
समयनोकतत्छीलं नहि स्वमपि वाबदु
यत्रत्वेते परिध्वंसा जायते वर्णसंकरा: ५०
विष्णु.ध.२४
१०८ अध्याय

Lahore

संताप 396

संतापाद् भ्रश्यते रूपं संतापाद् भ्रश्यते श्रियः।
संतापाद् भ्रश्यते चायुर्धर्मं चैव हृदेव च ।६

म.भा. शां. पर्व २२६ ३ अध्या

सन्तोष 391

यदृच्छालाभसन्तोषिनं धातुः सो प्रवेदीति
प्रारब्धफलस्य यः प्राहुः सन्तोषं सुखलक्षणम् २१
वल्लभ? उत्तरविभाग २१ अध्याय

यदृच्छालाभसन्तुष्टिः सन्तोष इति गीयते ६४ [illegible]
सन्तोषहीनः पुरुषो न लभेत् ~~[illegible]~~ ६.१९
नारद पु. ३३ अध्याय

अपि अर्थमात्रेण हेतु यत्नो [illegible] धनस्य
अनीहा नीह मानस्य महाहेरिव वर्तिता १५
सन्तुष्टस्य निरीहस्य स्वात्मारामस्य यत्सुखम्
कुतस्तत्कामलोभेन धावतोऽर्थेहया दिशः १६
सदा सन्तुष्टमनसः सर्वाः शिवमया दिशः
शर्कराकण्टकादिभ्यो यथोपानत्पदः शिवम्
भा. ७ स्कं. १५ अध्याय

सन्ध्या 398

ध्यात्वा विमलादिकमासां सा विशति वैष्णवं पदम् ॥
प्रातः कुर्वीत सततं विप्रः सन्ध्योपासनमाचरेत् ।
सन्ध्याहीनोऽशुचिर्नित्यमनर्हः सर्वकर्मसु ।
यदन्यत्कुरुते किञ्चिन्न तस्य फलमाप्नुयात् ।
अनन्यचेतसः शान्ता ब्राह्मणा वेदपारगाः ।
उपास्य विधिवत् सन्ध्यां प्राप्ताः पूर्वेऽपरां गतिम् ।
योऽन्यत्र कुरुते यत्नं धर्मकार्ये द्विजोत्तमः ।
विहाय सन्ध्याप्रणतिं स याति नरकायुतम् ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सन्ध्योपासनमाचरेत् ।
उपासितो भवेत्तेन देवो योगतनुः परः ॥ ३२

कूर्मपु. उ. वि. १८ अध्या

दृष्ट्वा दिवं यो मन्त्रोपस्थानं देवं प्रतीक्षितः ।
आत्मानं संस्थितं कार्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
यः पापहा मेयः कालरात्र सर्वपापप्रमोचनः ।
तथा च स भवेत् प्रातः सर्वपापप्रमोदनः ॥ २१

कूर्मपु. उत्तरार्धे अ. १८ श्लो.

सन्ध्या ३९९

सहस्रात: हवि तीर्थे कृत्रि सन्ध्यां प: सम्यक्‌ चरेत्‌
सन्ध्यान्तितयं हीनः स्वादन हि: सर्वकर्मसु
पदन्द्वात्‌ न्यूनता कर्म नत [illegible] फलभाग्भवेत्‌
नोपतिष्ठ पर प[illegible]प वा नोपासीत च पतीक्ष माय
स पत्‌ पद नहि स्वारथ्य: हविसा दुर्द्विजर्वमीत
पूर्वो सन्ध्यां वतित[illegible] मध्यमां च निमंत्त या
ब्रह्म हत्या भागमहत्यं प्रत्यहं स भवेन्नर:

ब्रह्म वै. ब्रह्मखण्ड
[illegible]

सायं प्रातर्द्विजः [illegible]तमुपासीत समाहित:
कामात्‌ लोभाद्‌ भयान्मोहात्‌ त्यजेत्‌ नां पतितो
भवेत्‌ १६
कूर्म पु. उत्तरविभाग
१२ अध्याय

वासोवत्‌ द्रुह दिवि दोषो त्यज गानिवाहकृत:
भीतवो भीक्त कामनो लुब्धो लुब्धजन साधु
विरत प्रकाति [illegible] विप्र [illegible] सादिभो २६
अनेक [illegible] तभेत्रोध्ये देव ब्राह्मणानिन्दक:
देवोपहत वा मे च देवचि तवरद वच
दुर्मिदवचसन पितो वाल वसिन सह: स
अद्वे वा हृप्त वृद्धि पूप्त: मातो न यवस:
सत्य वा मे वा च तामलिवि दातिः दुर्ग कारा भवे २२
राते: सार्धं नक्त दीनो विर हीयमानः
रात्रे विज्ञ हव माणादि पूजेयतकालपद्माद्यवेन
[illegible] यत्ने
सा रहस्य

न पाणिपादचपलो न नेत्रचपलो यतिः।
न च वाक्चपलश्चैव ब्रह्मभूतो जितेन्द्रियः॥ १८

याज्ञवल्क्योपनिषद्

अविज्ञानी वा गुणवांश्चैव नित्यं जितेन्द्रियः।
सर्वतो विप्रमुक्तः अनोकस्त्यागी लघुरस्य-
शरीरस्य प्रचारश्च देशकालेषु चैव समितः॥ २

म भा शान्ति पर्व २१ अध्याय ४

यदा मनसि सञ्जातं वैतृष्ण्यं सर्ववस्तुषु
तदा संन्यासमिच्छन्ति पतितः स्याद्विपर्यये ५
यः सर्वसङ्गनिर्मुक्तो निर्द्वन्द्वश्चैव निर्भयः
प्रोच्यते ज्ञानसंन्यासी स्वात्मन्येव व्यवस्थितः ६
वेदमेवाभ्यसेन्नित्यं निर्द्वन्द्वो निष्परिग्रहः
प्रोच्यते वेदसंन्यासी मुमुक्षुर्विजितेन्द्रियः ७
यस्त्वग्नीनात्मसात्कृत्वा ब्रह्मार्पणपरो द्विजः
ज्ञेयः स कर्मसंन्यासी महायज्ञपरायणः ८
त्रयाणामपि चैतेषां ज्ञानी त्वभ्यधिको मतः
न तस्य विद्यते कार्यं न लिङ्गं वा विपश्चितः ९
निर्ममो निर्भयः शान्तो निर्द्वन्द्वो निष्परिग्रहः
जीर्णकौपीनवासाः स्यान्नग्नो वा ध्यानतत्परः १०
ब्रह्मचारी मिताहारो ग्रामादन्नं समाहरेत्
अध्यात्ममतिरासीत निरपेक्षो निरामिषः ११
आत्मनैव सहायेन सुखार्थी विचरेदिह
नाभिनन्देत मरणं नाभिनन्देत जीवितम् १२
कालमेव प्रतीक्षेत निदेशं भृतको यथा
नाध्येतव्यं न वक्तव्यं श्रोतव्यं न कदाचन १३
एवं ज्ञानपरो योगी ब्रह्मभूयाय कल्पते

कूर्म पु. ~~ईश्वर~~गीता २८ अ.

लब्धसाक्षित्वोऽसङ्गी बहुध्यानपरो भवेत्
सोऽत्याहितः सावित्रीयो वानप्रस्थाश्रमे स्थितः ८९

कूर्म पु. देविभाग
२३ अध्याय

संन्यास 401

कल्पस्त्वेवं परिव्रज्य देहमात्रावशेषितः ।
ग्रामैकरात्रविधिना निरपेक्षश्चरेन्महीम् ॥ १
बिभृयाद्यद्यसौ वासः कौपीनाच्छादनं परम् ।
त्यक्तं न लिङ्गाद्दण्डादेरन्यत्किंचिदनापदि ॥ २
एक एव चरेद्भिक्षुरात्मारामोऽनपाश्रयः ।
सर्वभूतसुहृच्छान्तो नारायणपरायणः ॥ ३
पश्येदात्मन्यदो विश्वं परे सदसतोऽव्यये ।
आत्मानं च परं ब्रह्म सर्वत्र सदसन्मये ॥ ४
सुप्तप्रबोधयोः सन्धावात्मनो गतिमात्मदृक् ।
पश्यन् बन्धं च मोक्षं च मायामात्रं न वस्तुतः ॥ ५
नाभिनन्देद् ध्रुवं मृत्युमध्रुवं वास्य जीवितम् ।
कालं परं प्रतीक्षेत भूतानां प्रभवाप्ययम् ॥ ६
नासच्छास्त्रेषु सज्जेत नोपजीवेत जीविकाम् ।
वादवादांस्त्यजेत्तर्कान् पक्षं कंच न संश्रयेत् ॥ ७
न शिष्याननुबध्नीत ग्रन्थान्नैवाभ्यसेद्बहून् ।
न व्याख्यामुपयुञ्जीत नारम्भानारभेत्क्वचित् ॥ ८
न यतेराश्रमः प्रायो धर्महेतुर्महात्मनः ।
शान्तस्य समचित्तस्य बिभृयादुत वा त्यजेत् ॥ ९
अव्यक्तलिङ्गो व्यक्तार्थो मनीष्युन्मत्तबालवत् ।
कविर्मूकवदात्मानं स दृष्ट्या दर्शयेन्नृणाम् ॥ १०
भा० ११ स्कं० १८ अध्याय

कपालं वृक्षमूलानि कुचेलमसहायता ।
समता चैव सर्वत्र एतन्मुक्तस्य लक्षणम् ॥
मृत्युं वा जीवितं वापि नाभिनन्देत कदाचन ।
सत्यपूतां वदेद्वाचं दृष्टिपूतं न्यसेत्पदम् ।
वस्त्रपूतं पिबेदम्भो मनःपूतं समाचरेत् ॥
अतिवादांस्तितिक्षेत नावमन्येत कंचन ।
न चेमं देहमाश्रित्य वैरं कुर्वीत केनचित् ॥
अतिलाभं तथा ह्रस्वं गौरवं निन्दनं तथा ।
इन्द्रियाणि [illegible] पालं [illegible]

[illegible] ३ अ०
१३ अध्याय

सन्न्यास ~~१०२~~ ४०२

विषया [illegible] निवर्तन्ते [illegible] [illegible] विना

त्यक्त्वा न [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] नापि [illegible] १५

दृष्टिपूतं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

सत्यपूतां वदेद् वाचं मनःपूतं समाचरेत् १६

मौनं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

नैव ते [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] १७

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

स [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] १८

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] १९

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

३० आत्मक्रीड आत्मरति आत्मवान् समदर्शनः २०

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] २१

भा. ११ स्कं. १८ अध्याय

यो [illegible] परब्रह्म स [illegible] [illegible] २८

[illegible] [illegible] [illegible] केवलः परमः शिवः

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ३९

[illegible] [illegible] परब्रह्म [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ४३

[illegible] [illegible] [illegible] यतिः [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] महादेव [illegible] ४४

[illegible] ३ अ. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ३२

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ३३

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ३० ([illegible] २१ अध्याय)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ३. भा. [illegible]

सन्यास 483

काषायवासाः सततं ध्यानयोगपरायणः १४
ग्रामान्ते वृक्षमूले वा वसेद्देवालयेऽपि वा
समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः १६
भैक्षेण वर्तयेन्नित्यं नैकान्नाशी भवेत्क्वचित्
रागद्वेषविमुक्तात्मा समलोष्टाश्मकाञ्चनः १८
प्राणिहिंसानिवृत्तश्च मौनी स्यात्सर्वनिःस्पृहः १९
दृष्टिपूतं न्यसेत्पादं वस्त्रपूतं पिबेज्जलम्
शास्त्रपूतं वदेद्वाणीं मनःपूतं समाचरेत् २०
दम्भाहंकारनिर्मुक्तो निन्दापैशुन्यवर्जितः
आत्मज्ञानगुणोपेतो यतिर्मोक्षमवाप्नुयात् २१
अध्यात्मरतिरासीनो देवं प्राणवायुं सनातनम्
स्नानं च यथाविधानेन शुचिर्देवालयादिषु २२
अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं मनः परम्
क्षमा दया च सन्तोषो व्रतान्यस्य विशेषतः २७
कूर्मपु. उत्तरविभागे
२८ अध्याय

सर्वसंगपरित्यागो ब्रह्मचर्यममानिता
यतेन्द्रियत्वमावासे नैकस्मिन्वसतिश्चिरम् २९
अनारम्भस्तथाहारो भैक्षान्नेनैककालिकम्
आत्मज्ञानावबोधेच्छा तथा चात्मावलोकनम् ३०
मत्स्यपु. ?८ अध्याय

यः प्रव्रज्य गृहात्पूर्वं त्रिवर्गावपनात्पुनः
यदि सेवेत तान्भिक्षुः स वै वान्ताश्यपत्रपः ३६
भा. ७ स्क. १२ अध्याय

भक्ति | तावद्रागादयः स्तेनास्तावत्कारागृहं गृहम्
तावन्मोहोऽङ्घ्रिनिगडो यावत्कृष्ण न ते जनाः ३६
भा. १० स्क. १४

विप्रस्यैव संन्यासो देवदारादि ...
विप्रान्कुर्वन्ति ... नाश्रमस्य हानि ... १४
भा. ११ स्क. १८ अध्याय

संन्यास 404

योगाभ्यासरतो नित्यमात्मज्ञो जितेन्द्रियः
ज्ञानाय वर्तते भिक्षुः प्रोच्यते पारमेष्ठिकः २३
यस्त्वात्मरतिरेव स्यान्नित्यतृप्तो महामुनिः
सम्यग्दर्शनसम्पन्नः स योगी भिक्षुरुच्यते २४

कूर्म पु. उप. २८ अध्याय

एक एव चरेन्नित्यं सिद्ध्यर्थमसहायवान्
एकश्चरति यः पश्यन्न जहाति न हीयते ३२
अनग्निरनिकेतः स्याद्ग्राममन्नार्थमाश्रयेत् ३३
अश्वस्तनविधाता स्यान्मुनिर्भावसमन्वितः
लघ्वाशी नियताहारः सकृदन्ननिषेविता ३४
कपालं वृक्षमूलानि कुचेलमसहायता
उपेक्षा सर्वभूतानामेतावद्भिक्षुलक्षणम् ३५
अमानमोहः समलोष्टकाञ्चनः
प्रहीणशोको गतसन्धिविग्रहः
अपेतनिन्दास्तुतिरप्रियाप्रियः
चचार उदासीनवदेष भिक्षुकः ३६

म.भा. शां. प. २४२ अध्याय

एकरात्रं वसेद्ग्रामे त्रिरात्रं पत्तने वसेत्
यो यतिः स यतिः प्रोक्तो योऽन्यो यातिविडम्बकः ३३
भिक्षामेव प्रशस्तानां यस्तु भाण्डं करोति न
गृहे च विप्रमुख्यानां स यतिर्वेदतः स्मृतः ३४
दशाहं मिष्टान्नवाञ्छां न तद्व्यसनं विना
यो हि कुर्वीत वैराग्यं याति नैव यतिर्हि सः ३५
पितामहं पितरं वा पुत्रं वा स्त्रियं धात्रीं लोकमेव च
त्यक्त्वा चरेद्यतिर्नो वर्तनानि च ३६
समः शत्रौ च मित्रे च समलोष्टाश्मकाञ्चनः
सुहृद्बन्धुविहीनश्च स यतिर्वेदतः स्मृतः ३७
स मौनमानापमानौ देहे दोषं न पश्यति
योऽन्नं लभति तद्भुङ्क्ते स यतिर्वेदतः स्मृतः ३८
सिन्धुनदी विलोकनं लभते हि यो न जानाति यतिर्नो याति यो महत्यः स यतिर्वेदतः
स्मृतः

कौ. पु. नारद सं. १२ अध्याय

स्वभाव 405

वयं खलाः सहोत्पत्त्या तामसा दीर्घमन्यवः ।
स्वभावो दुस्त्यजो नाथ लोकानां यदसद्ग्रहः ॥ ५६
त्वया सृष्टमिदं विश्वं धातर्गुणविसर्जनम्
नानास्वभाववीर्यौजोयोनिबीजाशयाकृति ॥ ५७
वयं च तत्र भगवन् सर्पा जात्युरुमन्यवः ।
कथं त्यजामस्त्वन्मायां दुस्त्यजां मोहिताः स्वयम्

भा १० स्कं. १६ अध्याये ५६-५८

नाधिगच्छन्ति ये मातः ~~कैचि~~ ... स्वाले लोकवादेषु
यातेना ...
यतो ... स्वोय ... साधुत्व ... स्वभावः ।
... ३६

वा रा उ. कां. १२ सर्ग

स्वर्ग

सत्येन धर्मेण पराक्रमेण भूतानुकम्पाप्रियवादिताभि:
द्विजातिदेवातिथिपूजनैश्च पन्थानमाहुस्त्रिदिवस्य सन्त: ३२
वा.रा. अ.कां. ११० सर्ग

अतिवादांस्तितिक्षेत नावमन्येत कंचन
न चेमं देहमाश्रित्य वैरं कुर्वीत केनचित् ३६
भा. १२ स्कंध ६ अध्याय

दयाऽमृते च संवाद: परलोकप्रतिक्रिया ४२
सत्यं भूतहितं तथ्यं निर्वेद: प्रामाण्यदर्शनम्
गुरुदेवर्षिसिद्धर्षिपूजनं साधुसङ्गम: ४३
सत्क्रियाभ्यसनं मैत्री मितिमुक्तप्रियारपरीक्षण:
अल्पाशित्वं च सद्धर्माभ्यासान्तानि यानि च ४४
स्वर्गच्युतानां लिङ्गानि पुरुषाणामपापिनाम् ४५
मार्कं पुरा. १२ अध्याय

तपश्च दानं च शमो दमश्च ह्रीरार्जवं सर्वभूतानुकम्पा
स्वर्गस्य लोकस्य वदन्ति सन्तो द्वाराणि सप्तैव महान्ति पुंसाम्
मा. स्कन्द. ४१ अध्याय

महाबलो यो यजते सुयज्ञै:
सर्वविद्याश्च विनीतबुद्धि:
वेदानधीत्य तपसा योज्य देहं
दिवं समायात्पुरुषो वीतमोह: ६
म.भा. उ. पर्व २२ अध्याय

तपश्च दानं च शमो दमश्च ह्रीरार्जवं सर्वभूतानुकम्पा
स्वर्गस्य लोकस्य वदन्ति सन्तो द्वाराणि सप्तैव महान्ति पुंसाम्
नश्यन्ति मानेन तमोऽभिभूता: पुंस: सदैवेति वदन्ति सन्त: २५
महाभा. आदिपर्व ९० अध्याय

सत्यं दमं ह्यार्जवमानृशंस्यं
धृतिं तितिक्षामभिसेवमाना:
स्वाध्यायनित्योऽस्पृहयन्परेषा-
मेकान्तशीलूर्ध्वगतिर्भवेत्स: २६
म.भा. आ. पर्व ९० अध्याय

स्वाध्याय 457

स्वाध्यायस्त्वनुगासीत मेधा वर्धते योगयोग्यमानस
उत्तरोत्तरवैदिकं ग्रन्थं प्राकुर्वन्तश्च नैमित्त 22
यः शब्दबोधजननः परमोऽस्य एवं स्फुटम्
स्वाध्यायोऽसावाचिकः प्रोक्तः उपांशुश्चैव लक्षणम् 23
ओष्ठस्पन्दमात्रेण शास्यः श्रावण वा वाक्क्रि
उपांशुरेष निर्दिष्टः साध्यः सैव वाचिकात् द्विगुण 24
यत्पदाक्षरसङ्गत्या परिस्पन्दनवर्जितम्
चिन्तनं सर्वशब्दानां मानसं तन्नजपं विदुः 25

हरि. पु. उत्तरविभाग
11 अध्याय

स्वाध्यायसेवया चित्तनिग्रहो नित्यं सर्वविज्ञानतः
स्वाध्यायेन तदाप्नोति यत्कांक्षितं मनोरथम्

विष्णुपु. उ. खं.
166 अध्या.

सर्वेषामेव वर्णानां वेदश्चैव सनातनम्
अध्येतव्यं नित्यं ब्राह्मणानां दैवतम्

हरि. पु. उत्तरविभाग
26 अध्याय

वेदानां शतरुद्रीयं प्रणवादि जपन्त्यपः
सत्यं सिद्धिं करोत्येष स्वाध्यायं वाचि तं जपेत 22

हरि. पु. उत्तरविभाग
11 अध्याय

वक्ताऽपि पञ्च जानीहि पञ्चाध्यायमनुक्रमात्
दशाध्यायं भुजा प्रोक्त उदरं द्वौ पादा भुजे
एवमष्टाध्याया।

स्वास्थ्य 408

नित्यं हिताहारविहारसेवी
समीक्ष्यकारी विषयेष्वसक्तः
दाता: समः सत्यपरः क्षमावान
आप्तोपसेवी च भवत्यरोगः
अर्थे च लभते च कालप्रयत्नं
कालादिके कालहितानुपायवतम्
जितेन्द्रियं नानुपतन्ति रोगाः
तत्कालसुखं यदि नातिदेवं
कालेऽनुभूते सविमृश्य मनोज्ञा
च सर्वाः क्रियाः कर्मसुखानुबन्धि
सत्त्वं विधेयं विशदा च बुद्धिः
भि [illegible] [illegible] यस्य सदा सुखाय

वाग्भट

साधु 409

तितिक्षवः कारुणिकाः सुहृदः सर्वदेहिनाम्
अजातशत्रवः शान्ताः साधवः साधुभूषणाः २१
मय्यनन्येन भावेन भक्तिं कुर्वन्ति ये दृढाम्
मत्कृते त्यक्तकर्माणस्त्यक्तस्वजनबान्धवाः २२
मदाश्रयाः कथा मृष्टाः शृण्वन्ति कथयन्ति च
तपन्ति विविधास्तापा नैतान्मद्गतचेतसः २३
त एते साधवः साध्वि सर्वसङ्गविवर्जिताः
सङ्गस्तेष्वथ ते प्रार्थ्यः सङ्गदोषहरा हि ते २४
सतां प्रसङ्गान्मम वीर्यसंविदो
भवन्ति हृत्कर्णरसायनाः कथाः ।
तज्जोषणादाश्वपवर्गवर्त्मनि
श्रद्धा रतिर्भक्तिरनुक्रमिष्यति २५

भा. ३ स्कं. २५ अध्या.

नहि दुःखेषु शोचन्ते न प्रहृष्यन्ति ऋद्धिषु
कृतप्रज्ञा ज्ञानतृप्ताः दान्ताः सन्तोऽनवेक्षिणः २२

म.भा. शां. अ. २२ अध्या.

[illegible]

किं तु चित्तं मनुष्याणामनित्यमिति मे मतिः
सतां तु धर्मो नित्यानां कृतशोभि च राघव २१

वा.रा. अ. कां. [illegible] सर्ग

कुले शीलं दया दानं धर्मः सत्यं कृतज्ञता
अद्रोह इति येष्वेतत्तानार्यान्संप्रचक्षते २०

कामन्दकीयनीतिसार
१५ सर्ग

धर्माधर्मविवेकेन वेदमार्गानुसारिणः
सर्वलोकहिते सक्ताः साधवः परिकीर्तिताः ३०

नारद पु. पू. [illegible] अध्या.

[illegible]

आत्मनि [illegible] परनिन्दापराङ्मुखाः
अनाचरितं [illegible] [illegible]

साधु 410

दुःखदः सोऽनु साधूनां दुःसङ्गो वा महात्मनाम् ८
वैरं हरति तितिक्षा भगवान् साधुतां तथा हरिः
भा. ६ स्कं. ५ अध्याय २३८ ४२

न ह्यम्मयानि तीर्थानि न देवा मृच्छिलामयाः
ते पुनन्त्युरुकालेन दर्शनादेव साधवः ११
नाग्निर्न सूर्यो न च चन्द्रतारका
न भूर्जलं खं श्वसनोऽथ वाङ्मनः
उपासिता भेदकृतो हरन्त्यघं
विपश्चितो घ्नन्ति मुहूर्तसेवया १२
भा १० स्कं ८४ अध्याय

रागद्वेषविनिर्मुक्ते आत्मारामोऽभिधीयते
७५
विष्णु पु. ...
६ अध्याय

साधूनां समचित्तानां सुपहासं करोति यः
देवो वाप्यथवा मर्त्यः स विज्ञेयोऽधमाधमः १०६
स्कां पु. वै. खं. ७ अध्याय

साधु 411

कृपालुरकृतद्रोहस्तितिक्षुः सर्वदेहिनाम्
सत्यसारोऽनवद्यात्मा समः सर्वोपकारकः २९
कामैरहतधीर्दान्तो मृदुः शुचिरकिञ्चनः
अनीहो मितभुक् शान्तः स्थिरो मच्छरणो मुनिः ३०
अप्रमत्तो गभीरात्मा धृतिमाञ्जितषड्गुणः
अमानी मानदः कल्यो मैत्रः कारुणिकः कविः ३१
आज्ञायैवं गुणान्दोषान्मयादिष्टानपि स्वकान्
धर्मान्सन्त्यज्य यः सर्वान्मां भजेत स सत्तमः ३२

भा. ११ स्कं. ११ अध्याय

[illegible] नुराग प्रसविजितात्मलुब्धो [illegible] सज्जिता [illegible]
जितात्मनो [illegible] साधोः स्वप्ने [illegible] ११

भा. ७ स्कं. ७ अध्याय

[illegible] साधवो लोके [illegible] मनु [illegible]
परेषामपकारेण [illegible] २०

[illegible]

सर्वत्र खलु दृश्यन्ते साधवो धर्मचारिणः
शूराः शरण्याः सौमित्रे तिर्यग्योनिगतेष्वपि २६

[illegible]

मुनिः प्रसन्नगम्भीरो दुर्विगाह्यो दुरत्ययः
अनन्तपारो ह्यक्षोभ्यः स्तिमितोद इवार्णवः ५
समृद्धकामो हीनो वा नारायणपरो मुनिः
नोत्सर्पेत न शुष्येत सरिद्भिरिव सागरः ६

भा. ११ स्कं.
८ अध्याय

[illegible] साधवो लोके [illegible] पोजिता
न [illegible] २४

भा. [illegible] स्कं. १८ अध्याय

सान्त्वना 512

संयोगा विप्रयोगाश्च जातानां प्राणिनां ध्रुवः
बुद्बुदा इव तोयेषु भवन्ति न भवन्ति च 30
सर्वे क्षयान्ताः निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः
संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम् 29 31
महा भा० शान्ति पर्व 2 अ०

नाविधिं ग्रसते प्रज्ञा प्रज्ञां तु ग्रसते विधिः
विधि-पर्यागतानर्थान् प्राज्ञो न प्रतिपद्यते 10
म०भा० आदि प 11 अ०

ऐश्वर्ये वा सुविस्तीर्णे व्यसने वा सुदारुणे
रज्ज्वेव पुरुषं बद्ध्वा कृतान्तः परिकर्षति 3
वा० रा० किष्किन्धा० 25 सर्ग

पथि च्युतं तिष्ठति दिष्टरक्षितम्
गृहे स्थितं तद्विहतं विनश्यति
जीवत्यनाथोऽपि तदीक्षितो वने
गृहेऽप्यगुप्तोऽस्य हतो न जीवति 42
भा 7 स्कं 2 अ०

कालो बलीयान् बलिनां भगवानीश्वरोऽव्ययः
प्रजाः कालयते क्रीडन् पशुपालो यथा पशून्
भा 10 स्कं 21 अ०

(2) सर्पचोराग्निविद्युद्भ्यः क्षुत्तृड्व्याध्यादिभिर्विभो
पञ्चत्वमृच्छते जन्तुर्भुङ्क्त आरब्धकर्म तत् 26
भा 12 स्कं 6 अध्याय

(1) जीवितं मरणं जन्तोर्गतिः स्वेनैव कर्मणा
राजंस्ततोऽन्यो नान्यस्य प्रदाता सुखदुःखयोः 22
भा. 12 स्कं. 6 अ

[illegible]

मान्यनम् 413

देहवासन संवासः कहिँचित् केनचित्सह
राजन् । स्वेनापि देहेन किमु जायात्मजादिभिः
एकः प्रसूयते पतते जन्तुरेकस्त्व प्रलीयते
एकोऽनुभुंक्ते सुकृतमेक एव च दुष्कृतम्
अधर्मोपचितं वित्तं हरन्त्यन्येऽल्पमेधसः
सम्भोजनीयापदेशैर्जलानीव जलौकसः
पुष्णाति यानधर्मेण स्वबुद्ध्या तमपण्डितम्
तेऽकृतार्थं प्रहिण्वन्ति प्राणा रायः सुतादयः
स्वयं किल्बिषमादाय तैस्त्यक्तो नार्थकोविदः
असिद्धार्थो विशत्यन्धं स्वधर्मविमुखस्तमः

भा. द. स्कं. ४९ अध्याय

मलमारुक्नवद्वारे पूयासृक्पोतितासये ३३
देहेऽस्मिन्वुद्बुदाकारे कृमिपश्च समाकुले
कामक्रोधभयद्रोहमोहमात्सर्यचकारिणि ३४
परदारपरक्षेत्र[redacted]द्रव्यैकलोलुपे
हिंसासूयाप्रवृत्ते च व्याधिविष्टामूत्रैकभाजने ३५
यः कश्चित्सोभनधीयं समृद्धः सन्दुमति।
बुद्बुदघटाकारे देहे छिन्नदुर्यो सदा ३६
[redacted]रव स्थितिः किं स्यात्प्राणस्य चिरं द्विज

स्क. न. पु. ब्रह्म खं. २९ अ.

सेतु पाठ।

देहं सतित मप्यन्तो कृमिविड्भस्मसंहितम्
मर्त्यं धुतन कुले स्वार्थं किं वेदनिरयो यतः १०

भा द. स्कं. १० अध्याय

कुन्ताश्रीषः स्तुति स्वरूपं भगवत्साक्षात्कृपा ।
केदं कलेवरं सखो कजां विरोह ।
निर्विद्यते न तु जनो यदपीति विद्वान्
कामानलं मधुलवैः शमयन् दुरापैः
२५

भा ७ स्कं. ९ अ.

सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः।
संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं च जीवितम्॥
न सक्तिः पुत्रेषु दारेषु मित्रेषु च धनेषु च
नातिप्रसङ्गः कर्तव्यो विप्रयोगो हि तैर्ध्रुवम्॥
वा.रा. उत्तरकाण्डे २२ सर्ग

कर्म
कर्मणा जायते जन्तुः कर्मणैव प्रलीयते
सुखं दुःखं भयं क्षेमं कर्मणैवाभिपद्यते॥
भा. १० स्क. २४ अध्याय

लोकप्रवादः सत्योऽयं पण्डितैः समुदाहृतः।
अकाले दुर्लभो मृत्युः स्त्रिया वा पुरुषस्य वा॥

नियतिः कारणं लोके नियतिः कर्मसाधनम्
नियतिः सर्वभूतानां नियोगेष्विह कारणम्॥ ४
न कर्ता कस्यचित् कश्चिन्नियोगे चापि नेश्वरः।
स्वभावे वर्तते लोकस्तस्य कालः परायणम्॥ ५
न कालः कालमत्येति न कालः परिहीयते
स्वभावं वा समासाद्य न कश्चिदतिवर्तते॥ ६
न कालस्यास्ति बन्धुत्वं न हेतुर्न पराक्रमः।
न मित्रज्ञातिसम्बन्धः कारणं नात्मनो वशः॥ ७
किं तु कालपरीणामो द्रष्टव्यः साधु पश्यता
धर्मश्चार्थश्च कामश्च कालक्रमसमाहिताः॥ ८
वा.रा. कि. को. २५ सर्ग

यथा प्रयान्ति संयान्ति स्रोतोवेगेन बालुकाः।
संयुज्यन्ते वियुज्यन्ते तथा कालेन देहिनः॥ ३
यथा धानासु वै धाना भवन्ति न भवन्ति च
एवं भूतेषु भूतानि चोदितानीशमायया॥ ४
वयं च त्वं च ये चेमे तुल्यकालाश्चराचराः।
जन्ममृत्योर्यथा पश्चात् प्राङ्नैवमधुनापि भोः॥ ५
भूतैर्भूतानि भूतेशः सृजत्यवति हन्त्यजः।
आत्मसृष्टैरस्वतन्त्रैरनपेक्षोऽपि बालवत्॥ ६
श्रीमद्भा. ६ स्कं. १५ अध्याय

मृत्युर्जन्मवतां वीर देहेन सह जायते
अद्यवाब्द शतान्ते वा मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुवः ३८
देहे पंचत्वमापन्ने देही कर्मानुगोऽवशः
देहान्तरं मनुप्राप्य प्राक्तनं त्यजते वपुः ३९
व्रजंस्तिष्ठन्पदैकेन यथैवैकेन गच्छति
यथा तृण जलूकैव देही कर्मगतिं गतः ४०
श्री भा १० स्कं १ अध्याय

देवाधीनेषु कामेषु देवाधीनः स्वयं पुमान्
को विस्रम्भेत योगेन योगेश्वरं मनुव्रत २२
१२ स्कं ३ अ०

समुद्रमथनकाले दानवा वासुके:
पुच्छं परित्यज्य मुखं गृहीतो नेशु:
न गृह्णीमो वयं पुच्छमहेरंगममङ्गलम्
स्वाध्यायश्रुतसम्पन्नाः प्रख्याता जन्मकर्मभिः
भा २ स्कं ७ अ०

समुद्रमथनकाले दानवा वासुके मुखानि [illegible]
न गृह्णीमो वयं पुच्छमहेरंगमङ्गलं स्वाध्यायश्रुत सम्पन्नाः
प्रख्याता जन्मकर्मभिः
भा २ स्कं ७ अ०

मुनौ निक्षिप्य तनयौ सीता भर्त्रा विवासिता १५
ध्यायन्ती रामचरणौ विवरं प्रविवेश
तच्छ्रुत्वा भगवान् रामो रुन्धन्नपि धिया शुचः १६
स्मरंस्तस्या गुणांस्तांस्तान्नाशक्नोद्रोद्धुमीश्वरः
स्त्रीपुंप्रसंग एतादृक् सर्वत्र त्रासमावहः १७
अपीश्वराणां किमुत ग्राम्यस्य गृहचेतसः
भा ९ स्कं ११ अ०

सान्त्वम् ५१८

यथा वस्तूनि पण्यानि हेमादीनि ततस्ततः
पर्यटन्ति नरेष्वेव जीवो योनिषु कर्तृषु ६
नित्यार्थस्य सम्बन्धो ह्यनित्यो दृश्यते नृषु
यावद्यस्य हि सम्बन्धो ममत्वं तावदेव हि ७
एवं योनिगतो जीवः स नित्यो निरहंकृत
यावद्यत्रोपलभ्येत तावत्तत्त्वं हि तस्य तत् ८
भा ६ स्कं १६ अ०.

कः कस्य पुरुषो बन्धुः किमाप्यं कस्य केनचित्
एको हि जायते जन्तुरेक एव विनश्यति ३
तस्मान्माता पिता चेति राम सज्जेत यो नरः
उन्मत्त इव स ज्ञेयो नास्ति कश्चिद्धि कस्यचित् ४
यथा ग्रामान्तरं गच्छन्नरः कश्चिद्बहिर्वसेत्
उत्सृज्य च तमावासं प्रतिष्ठेतापरेऽहनि ५
एवमेव मनुष्याणां पिता माता गृहं वसु
आवासमात्रं काकुत्स्थ सज्जन्ते नात्र सज्जनाः ६
बीजमात्रं पिता जन्तोः शुक्रं शोणितमेव च
संयुक्तमृतुमन्मात्रा पुरुषस्येह जन्म तत् ११
वा० रा० अ० का० १०२ सर्गे

ध्रुवं ह्यकाले मरणं न विद्यते
वा० रा० अ० का० २१ सर्गे

सत्यसारं सत्यबीजं [illegible]
यद्गतं तद्गतं चैव [illegible] नैवागमिष्यति
यद्भवेत् तद्भवत्येव भाविता यद्भविष्यति
[illegible] स्वीयकर्मफलं केनापि वार्यते
ब्र० वै० ग० खं०
२२ अध्याये

सान्वयम् 417

नाशोऽनः कामकारो हि पुरुषोऽयमनीश्वरः
इतश्चेतरतश्चैनं कृतान्तः परिकर्षति १६
सर्वे क्षयान्ता निचया पतनान्ताः समुच्छ्रयाः
संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं च जीवितम् १६
यथा फलानां पक्वानां नान्यत्र पतनाद्भयम्
एवं नरस्य जातस्य नान्यत्र मरणाद्भयम् १७
यथागारं दृढस्थूणं जीर्णं भूत्वोपसीदति
तथा वसीदन्ति नरा जरामृत्युवशं गताः १८
अत्येति रजनी या तु सा न प्रतिनिवर्तते
यात्येव यमुना पूर्णं समुद्रमुदकाकुलम् १९
वा० रा० अ० का० १०५ सर्ग

एवं बुद्धिश्च तेजश्च प्रतिपत्तिश्च भारत
भवन्ति भवकालेषु विपद्यन्ते विपर्यये कालमूलमिदं सर्वं
जगद्बीजं धनंजय।
काल एव समादत्ते पुनरेव यदृच्छया
स एव बलवान् भूत्वा पुनर्भवति दुर्बलः
स एवेशश्च भूत्वेह परैराज्ञाप्यते पुनः
कृतकृत्यानि चास्त्राणि गतान्यद्य यथागतम्
पुनरेष्यन्ति ते हस्ते यदा कालो भविष्यति
म० भा० मौसल पर्व ८ अध्या.

यदाचरति कल्याणि शुभं वा यदि वाशुभम्
तदेव लभते भद्रे कर्ता कर्मजमात्मनः ६
गुरुलाघवमर्थानामारम्भे कर्मणां फलं
दोषं वा यो न जानाति स बाल इति होच्यते ७
कश्चिदाम्रवणं छित्वा पलाशांश्च निषिञ्चति
पुष्पं दृष्ट्वा फले गृध्नुः स शोचति फलागमे ८
अविज्ञाय फलं यो हि कर्म त्वेवानुधावति
स शोचेत्फलवेलायां यथा किंशुकसेचकः ९
वा० रा० अ० का० ६३ सर्ग

सान्त्वन सान्त्वना 418

वियोगो योगदर्शीय: संयोगं सविसर्जयेत्
असंगे संगमोनास्ति दु:खं भुवि वियोगजम्
नित्येऽस्मिन्पञ्चके वर्गे नित्ये चात्मनि पूरुष:
अस्य नाना समायोगं य: पश्यति वृथा मति:
वियोगे शोचते ऽत्यर्थं सबाल इति मे मति:
महा भा० आश्रमिक पर्व ३४ अ०

मृत्युर्जन्मवतां वीर देहेन सह जायते
अद्य वाब्दशतांते वा मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुव:
देहे पंचत्वमापन्ने देही कर्मानुगोऽवश:
देहान्तरमनुप्राप्य प्राक्तनं त्यजते वपु:
व्रजंस्तिष्ठन्पदैकेन यथैवैकेन गच्छति
यथा तृणजलूकैव देही कर्मगतिंगत:
भा १० स्कं १ अध्याय

यथा प्रयान्ति संयान्ति स्रोतो वेगेन वालुका:
संयुज्यन्ते वियुज्यन्ते तथा काले देहिन: ३
यथा धाना सु वैधाना भवन्ति न भवन्ति च
एवं भूतेषु भूतानि चोदितानीशमायया ४
वयं च त्वं च ये चेमे तुल्यकालाश्च राचरा:
जन्ममृत्यो यथा पश्चात्प्राङ् नैवमधुनापिभो ५
भूतैर्भूतानि भूतेश: सृज्यत्यवति हन्त्यज:
आत्मसृष्टैरस्वतंत्रैरनपेक्षोऽपि वालवत् ६
देहेन देहिनो राजन्। देहाद्देहोऽभिजायते
बीजादेव यथा बीजं देह्यर्थ इव शाश्वत: ७
देह देहि विभागोऽयमविवेक कृत: पुरा
जाति व्यक्ति विभागोऽयं यथा वस्तुनि कल्पित: ८
भा० ६ स्कं १४ अध्याय

... संवाद: कस्य चित्कोऽपि त्सह
... शरीरे हि किमु तेनान्येन यथा मन्ने: ६५
श्लो० पु० नी० खं० ६ अध्याय
२८३१

सान्त्वनम् 419

कालो बलीयान् बलिनां भगवानीश्वरोऽव्ययः
प्रजाः कालयते क्रीडन् पशुपालो यथा पशून्
भा० १० स्कं० ५१ अ०

कालः सृजति भूतानि कालः संहरते प्रजाः
सर्वे कालस्य वशगाः न कालः कस्यचिद् वशे १६
कूर्मपु० उत्तरविभाग ३ अ०

पुत्रदाराप्तबन्धूनां संगमः पान्थसंगमः
अनुदेहं वियन्त्येते स्वप्नो निद्रानुगो यथा ५३
भा० ११ स्कं० १७ अ०

अविश्राममनालम्बमपाथेयमदेशिकम्
तमः कान्तारमध्वानं कथमेको गमिष्यसि २३
नहि त्वां प्रस्थितं कश्चित् पृष्ठतोऽनुगमिष्यति
सुकृतं दुष्कृतं च त्वां यास्यन्तमनुयास्यति २४

मृतं शरीरमुत्सृज्य काष्ठलोष्टसमं भुवि
विमुखा बान्धवा यान्ति धर्मस्तमनुगच्छति १९
गम्यमानेषु सर्वेषु क्षीयमाणे तथायुषि
जीविते लुप्यमाने च किमुत्थाय न धावसि २०
कुटुम्बपुत्रदारादि शरीरं द्रव्यसञ्चयः
पारक्यमध्रुवं किन्तु स्वीयं सुकृतदुष्कृतम् २१
यदा सर्वं परित्यज्य गन्तव्यमवशेन ते
अनर्थे किं प्रसक्तस्त्वं स्वधर्मं नानुतिष्ठसि २२
पद्म पु० पा० खं० ९६ अ०

गुणदोषकृतं जन्तुः स्वकर्मफलहेतुकम्
अव्यग्रस्तदवाप्नोति सर्वं प्रेत्य शुभाशुभम् २
शोच्या शोचसि कं शोच्यं दीनं दीनानुकम्पसे
कस्य को वानुशोच्योऽस्ति देहेऽस्मिन् बुद्बुदोपमे ३
वा० रा० किष्किन्धाकाण्ड २१ सर्ग

सान्त्वन् 420

मृत्योर्भयं न कर्तव्यं कदाचित् कुत्रचिद् बुधैः
अनिवार्यो यतो ह्येषु उपायैर्निखिलैरपि 19

मृत्यु जन्म वतां वीरा देहेन सह जायते
अद्यवाब्द शतान्ते वा मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुवः 20
शिव पु० रा स. यु. खं 21 अध्याय

न ह्यत्यन्त संवासः कर्हिचित् केनचित् सह राजन्
स्वेनापि देहेन किमु जायात्मजादिभिः 20
एकः प्रसूयते जंतुरेक एव प्रलीयते
एकोऽनुभुङ्क्ते सुकृतमेक एव च दुष्कृतम् 21
अधर्मोपचितं वित्तं हरंत्यन्येऽल्पमेधसः
संभोजनीयापदेशैर्जलानीव जलौकसः 22
पुष्णाति यानधर्मेण स्वबुद्ध्या तमपण्डितम्
ते कृतार्थं प्रहिण्वन्ति प्राणारायः सुतादयः 23
स्वयं किल्विषमादाय तैस्त्यक्तो नार्थकोविदः
असिद्धार्थो विशत्यन्धं स्वधर्मविमुखस्तमः 24
भा 10 स्कं 49 अ०

हुताशनो जलं व्याधिर्दुर्भिक्षं मरणं तथा
इति पञ्चविधं दैवं व्यसनं मानुषं परम्
कामन्दकीय नीतिसार 14 सर्ग

कालकर्म गुणाधीनो देहोऽयं पाञ्चभौतिकः
कथमन्यांस्तु गोपायेत् सर्पग्रस्तो यथापरम् 45
भा प्र स्कं 13 अध्या

अवश्यं निधनं सर्वैर्गन्तव्यमिह मानवैः
अवश्य भाविन्यर्थे वै संतापो नेह विद्यते
महाभा० आदिपर्व 160 अध्याय

Lahore

नात्मनः कामकारोऽस्ति पुरुषोऽयमनीश्वरः।
इतश्चेतरतश्चैनं कृतान्तः परिकर्षति १५
सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः।
संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं च जीवितम् १६
यथा फलानां पक्वानां नान्यत्र पतनाद्भयम्
एवं नरस्य जातस्य नान्यत्र मरणाद्भयम् १७
यथागारं दृढस्थूणं जीर्णं भूत्वावसीदति
तथैव सीदन्ति नरा जरामृत्युवशंगताः। १८
अत्येति रजनी या तु सा तु न प्रतिवर्तते १९
यात्येव यमुना पूर्णं समुद्रमुदकार्णवम्
अहोरात्राणि गच्छन्ति सर्वेषां प्राणिनामिह
आयूंषि क्षपयन्त्याशु ग्रीष्मे जलमिवांशवः २०
आत्मानमनुशोच त्वं किमन्यमनुशोचसि
आयुस्ते हीयते यस्य स्थितस्य च गतस्य च २१
सहैव मृत्युर्व्रजति सह मृत्युर्निषीदति
गत्वा सुदीर्घमध्वानं सह मृत्युर्निवर्तते २२
गात्रेषु वलयः प्राप्ताः श्वेताश्चैव शिरोरुहाः।
जरया पुरुषो जीर्णः किं हि कृत्वा प्रभावयेत्
२२
नन्दन्त्युदित आदित्ये नन्दन्त्यस्तमितेऽहनि
आत्मनो नावबुध्यन्ते मनुष्या जीवितक्षयम् २४
यथा काष्ठं च काष्ठं च समेयातां महार्णवे
समेत्य च व्यपेयातां कालमासाद्य कंचन २६
एवं भार्याश्च पुत्राश्च ज्ञातयश्च धनानि च
समेत्य व्यवधावन्ति ध्रुवो ह्येषां विनाभवः
२७
वा. रा. अयो. १०५ सर्ग

नष्टं मृतमतीतं च ये शोचन्ति कुबुद्धयः
२८
धीरास्त्वशोचन्तो [illegible]
स्का.-पु. नारद खं. १००

सिद्धि 422

अणिमा महिमा मूर्तेर्लघिमा प्राप्तिरिन्द्रियैः।
प्राकाम्यं श्रुतदृष्टेषु शक्तिप्रेरणमीशिता ॥४
गुणेष्वसङ्गो वशिता यत्कामस्तदवस्यति
एता मे सिद्धयः सौम्य अष्टावौत्पत्तिका मताः ॥५

भा ११ स्कं. १५ अध्याय

यथा यथा हि पुरुषः कल्याणे कुरुते मनः
तथैव तस्य सिद्ध्यन्ति सर्वार्था नात्र संशयः ॥
विनीय च स्व[illegible] भागान् वै यतः स्वस्य
ध्यायतश्च मनसो [illegible] कल्याणं संविजानतो

म भा. द्रोणप. २६ अध्याय

नान्यत्र विद्यातपसोर्नान्यत्रेन्द्रियनिग्रहात्
नान्यत्र लोभसंत्यागात् सिद्धिं विन्दति मानवः ॥५

म.भा. शान्तिप-२६ अध्याय

ध्यानमध्ययनं दानं सत्यं ह्रीरार्जवं क्षमा
शौचमाहारसंशुद्धिरिन्द्रियाणां च निग्रहः
एतैर्विवर्धते तेजः पाप्मानं चापकर्षति
सिद्ध्यन्ति चास्य सर्वार्था विज्ञानं च प्रवर्तते

म.भा. द्रोणपर्व
३६ अध्याय

मन्त्रे तीर्थे द्विजे देवे दैवते भेषजे गुरौ
यादृशी भावना यस्य सिद्धिर्भवति तादृशी ॥

स्कं. पु. नागर खं.
१२४ अध्याय

Lahore

देवतिर्यङ्मनुष्यशरीरे सर्वे विविधयोनौः
निबद्धाः कर्मपाशैर्ये जन्मभोगान्ध विधान
देहान्वे पतन्ति सततं रजसा मनुष्यताम
तीर्थं त्वं तमसागताद् वासनानुगतोऽद्य
मातुः सकाशात् पुनर्जन्ममृत्युयोगे पुनः पुनः
एवं गत्वा ह्यसंख्याता योनीस्तेन कर्मसंश्रि
मनुष्येषु लभन्ते कदाचिद् दैवयोगतः
अनुसन्देहमहन्तां हरिं ज्ञात्वा विमुच्यते
रागान्धाहं मोहग्रस्तः सम पारं भवसागरं
न पश्यामि तितीर्षुः सांख्ययोगं सारं सौ विना
न जीवेत सम्पाद ये ज्योति: व्याख्याद विमुक्तचेत
मुमुक्षुः साधनैरेवं परं ज्ञात्वा सुखमवेत
आत्मानि तोऽद्वयः सम्पूर्णः सर्वेन्द्रियमहत्व
अप्रमेयः स्वयं ज्योतिरव्यक्तो मनसा प्रियः
सद्बुद्धिदानं दृढं योऽस्मै सर्वप्राणिहृदि स्थितः
विनश्यत्स्वविनाशेषु नविनश्यति कर्हिचित्
आकाशः सर्वगतः सूक्ष्मः निर्लेपो यथा
आत्मा सर्वत्र तिष्ठति तथापि निर्लेप्यमानः
यत्नानुकर्मभागवान् साक्षी नो रक्षायत
अतिविभक्तसाकेतीकृत्यः प्रतीयते
एवं विविक्तता योगिनः सर्वे सम्यग्ध्यायिदं
भक्तियोगेन सेव्यस्य आत्मनो दर्शनं यतः
ततः कृतार्थो भवति सदा सर्वत्रैव च
अतोऽहं कर्तुमुत्सुक स्यां बन्धमोक्षयोः
बोधः स्वलोके स्वप्नवत् यथा नित्यं सः
स्वप्नेनिःयत एव विमिथ्या सत्यता
कुनित्यता प्रतिभास क सत्य काले
अविद्याकृत ज्ञानितं दृश्यमाने बोधात्
ज्ञात्वा त्वरित वेत्ति ततः सिद्धिं मनवात्मन

गतः कृपया ह्यात्
१ देव ...

सुख 424

सर्वं साम्यमनायासः सत्यवाक्यं च भारत
निर्वेदश्चाविवित्सा च यस्य स्यात् स सुखी नरः ॥ २
एतान्येव पदान्याहुः पञ्च वृद्धाः प्रशान्तये
एष स्वर्गश्च धर्मश्च सुखं चानुत्तमं सताम्

म.भा. शां.पर्व १७६ अध्याय ३

दमः क्षमा धृतिस्तेजः सन्तोषः सत्यवादिता
ह्रीरहिंसाऽव्यसनिता दाक्ष्यं चेति सुखावहाः ॥

म.भा. शां.प. २८६ अध्याय २०

श्लोकार्द्धेन तु वक्ष्यामि यदुक्तं ग्रन्थकोटिभिः ।
ममेति परमं दुःखं न ममेति परं सुखम् ३५

दीप. ३ स्तो. २२३१.

यदि स्यादहो हि दुःखस्य पदं प्रयतमेन लाभम्
अनेन सुखमाप्नोति तद् विद्वान् यत्सविचिन्तनः ॥ १
सर्वेषां कुर्वन् न दुर्बलिनो ये निरागसः ।
तदाभिरक्षं कर्म्य ... सुखं समविन्दत २

भा. ११स्कं. ३ अध्याय

अहिंसा सत्यवचनं सर्वभूतेषु चार्जवम्
क्षमा चैवाप्रमादश्च यस्यैते स सुखी भवेत् ८

म.भा. शां.पर्व २२ अध्याय

अद्रोह 425

~~[illegible] विद्रोहशीला: [illegible]~~

[illegible] सर्वं मन्ये पुत्रौ ! धन्यास्तं [illegible] २४

मार्क. पु. २०.[illegible]

अद्रोहः सर्वभूतेषु कर्मणा मनसा गिरा

अनुग्रहश्च दानं च शीलमेतत् प्रशस्यते ६६

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] कथंचित्

म.भा. शां. १६२. [illegible]

(?) सन 426

चोर्यैतु ते दुलडेध्या नकान्यवक्वदावन
तेदुसन्दुदके सि काराक्रो तत्रैव ष्यापयेत २४
प्रभाते चाद्वि गादया भ द्दा गाय्यनहेदाय,
त्रि: कान्वा प्रभु: खुश्चैव पद्दे निष्ठीव येत्यात २५
सि यय लक्ष्या क मन्त्रेष्य नाब ब्बस्य वाये चन
तो हतु वे का रये षदघ से दु सा हृगा सिसे भवन्ति २६
सन्मयेभाजने कान्वा सविन्ह: दुरतःसिमः
सगद्द ला भ्भ नये ह्हू ह्ना मं मेत्रेयागनेन धर्मिनः २७
दायहे यमिलमहौ मीरन्दु स्वा रांडोविरोधनम २८
मद्दु लसलद्दु लसत्येन धर्मितस्ताद्दु भद्देहि
निष्ठेवने कलेलेभ्यां सावेलु:दुरतःसिम ले २९
शान्तिन्ते हरयते य ष्य लमद्दु द्दिवि निष्ठीवान
स्तो पङ्. माट्टेवे
४४ अध्याय

पुष्पशाकोदककाष्ठं तथा मूलफलं तृणम् ।
अदत्तादानमस्तेयं मनुः प्राह प्रजापतिः ॥ ९
तिलमुद्गयवादीनां मुष्टिर्ग्राह्या पथि स्थितैः ।
क्षुधार्तैर्नान्यथा विप्रा धर्मविद्भिरिति स्थितिः ॥ १०

कूर्म पु. उत्तरविभाग १६ अध्याय

कौ [illegible] तावत् वसेन्नाधिकमात्मनः स्वं हरेत् [illegible]
स्तेय [illegible] सिद्ध्यन्ते [illegible] ॥ २६

नारद पु. [illegible] अध्याय

न ह्यस्य सर्व [illegible] दृष्टान्तः [illegible]
[illegible] राजस्व हरणं [illegible] ॥ २१
[illegible]
[illegible] ॥ २२

प्रभा. खं. पर्व [illegible] अध्याय

न देवद्रव्यहारी स्याद् विशेषेण द्विजोत्तमः ।
ब्रह्मस्वं वा नापहरेदापद्यपि कदाचन ॥ ५
न विषं विषमित्याहुर्ब्रह्मस्वं विषमुच्यते ।
देवस्वं चापि यत्नेन सदा परिहरेत्ततः ॥ ६

कूर्म पु. उत्तरविभाग १६ अध्याय

भा: स्वदत्तां परदत्तां वा हरेत सुरविप्रयोः ।
वृत्तिं स जायते विड्भुग् वर्षाणामयुतायुतम् ॥ २३

भा ११ स्कं. २७ अध्याय

स्तेय

428

नाहं हलाहलं मन्ये विषं यस्य प्रतिक्रिया
ब्रह्मस्वं हि विषं प्रोक्तं नास्य प्रतिविधिर्भुवि ३३
हिनस्ति विषमत्तारं वह्निरद्भिः प्रशाम्यति
कुलं समूलं दहति ब्रह्मस्वारणिपावकः ३४
ब्रह्मस्वं दुरनुज्ञातं भुक्तं हन्ति त्रिपूरुषम्
प्रसह्य तु बलाद् भुक्तं दश पूर्वान् दशापरान् ३५
राजानो राजलक्ष्म्यान्धा नात्मपातं विचक्षते
निरयं येऽभिमन्यन्ते ब्रह्मस्वं साधु बालिशाः ३६
गृह्णन्ति यावतः पांसून् क्रन्दतामश्रुबिन्दवः
विप्राणां हृतवृत्तीनां वदान्यानां कुटुम्बिनाम् ३७
राजानो राजकुल्याश्च तावतोऽब्दान्निरङ्कुशाः
कुम्भीपाकेषु पच्यन्ते ब्रह्मदायापहारिणः ३८

भा० १०।६४ ३८

नाविषं विषमित्याहुर्ब्रह्मस्वं विषमुच्यते
विषमेकाकिनं हन्ति ब्रह्मस्वं पुत्रपौत्रकम् १५
ब्रह्मस्वेन च यद्भोज्यं पुत्रदारगृहादिकम्
न चैते ह्यवतिष्ठन्ति ब्रह्मस्वेन विनाशिताः १६
ये ना वै लभन्ते सोऽपि सद्यो ब्रह्मस्वहारकः
यदा वराटिकां चैव ब्राह्मणस्य हरन्ति ये १७
ते ते जन्मत्रयं यावत् वर्तन्ते निरये साब्रजेत
कृमियोनौ पतन्त्येते तत्प्रदत्तं गृहे क्वचित् १८
सेवन्ति ये वसन्ते लभ मानवा न जीवन्ति १९
यदि जीवन्ति देवाच्च भक्षणाज्जायते दुःखिते २०

स्कान्द पु० ब्रह्म खं०
धर्मारण्य संहिता
३८ अध्याय

स्तेय

429

नक्षत्र स्वहृदो ब्रह्मन् महापातककर्मणि
जगत्यस्मिन्न महाभागा ब्रह्महत्यासमं हितत् 81
सर्वपातकिनो ब्रह्मन् ददतः शरीर उच्यते
तस्मात् स्वविरोधस्य नान्यो दृष्टो विधीयते 82

म. भा. शां. प. ३६ अध्याय

स्तेयाद् स्वर्णविदः कश्चिन्नास्य धर्म इति श्रुतिः
हिंसा चैव परद्रव्ये यावात्म प्राण विनाशिका ३०
यदेतद् द्रविणं नाम प्राणा ह्येते बहिश्चराः
स तस्य हरति प्राणान् यो यस्य हरते धनम् ३१

कूर्म पु. उत्तरविभाग
१६ अध्याय

[illegible] परमाणुमात्रेनापि न कार्यं स्तेयमन्यतः
स्तेय [illegible] स्वर्णविदः कश्चिन्नास्य धर्म इति श्रुतिः
यदेतद् द्रविणं नाम प्राणा ह्येते बहिश्चराः कू. पु. उत्त. १६ अध्याय
स तस्य हरते प्राणान् यो यस्य हरते धनम्

कन्दमूलफलानां च कस्तूरी पद्मवाससाम्
तथा स्तेये च रत्नानां स्वर्णस्तेयसमं स्मृतम् ३५
अनुक्तस्यापहरणं च यत्सम्बन्धन स्मृतम्
कर्पूरस्यापहरणं स्वर्णस्तेयसमं स्मृतम् ३६
ताम्रायसत्रपुकांस्यानां गजाश्वरथमयोर्मथा
स्तेयं सुगन्धिद्रव्याणां हेमस्तेयसमं स्मृतम् ३७
रसद्रव्यापहरणं धान्यानां स्तेनता यथा
देवद्रव्यहरणो वैव स्वर्णस्तेयसमं स्मृतम् ३८

नारद पु. १६ अध्याय

मित्रहानपरस्त्रीणां मायद्य दिवि चारतः
मनः सांकर्मितात्वा च तत्स्तेयसमा स्मृताः १५

लिंग पु. ८ अध्याय

परद्रव्यापहरणं चौर्याद्वा बलेन वा ९
स्तेयं तस्यानाचरणादस्तेयं धर्मसाधनम्

कूर्म पु. उत्तरविभाग
११ अध्याय

स्त्री 430

असत्यः सर्वलोकेऽस्मिन् सततं सत्कृताः प्रियैः ।
भर्तारं नानुमन्यन्ते विनिपातगतं स्त्रियः ॥ २० ॥
एष स्वभावो नारीणां अनुभूय पुरा सुखम् ।
अल्पामप्यापदं प्राप्य दुष्यन्ति प्रजहत्यपि ॥ २ ॥
असत्यशीला विकृता दुर्ग्राह्यहृदयाः सदा ।
असत्यः पापसंकल्पाः क्षणमात्रविरागिणः ॥
न कुलं न कृतं विद्या न दत्तं नापि संग्रहः ।
स्त्रीणां गृह्णाति हृदयं अनित्यहृदया हि ताः ॥

वा.रा. अयोध्या ३८ स.

आर्यपुत्र ! पिता माता भ्राता पुत्रस्तथा स्नुषा ।
स्वानि पुण्यानि भुञ्जानाः स्वं स्वं भाग्यमुपासते ॥
भर्तुर्भाग्यं तु नार्येका प्राप्नोति पुरुषर्षभ ।
न पिता नात्मजो नात्मा न माता न सखीजनः ।
इह प्रेत्य च नारीणां पतिरेको गतिः सदा ६

वा.रा. अयोध्या २७ स.

नातन्त्री वाद्यते वीणा नाचक्रो विद्यते रथः ।
नापतिः सुखमेधेत या स्यादपि शतात्मजा ॥ २९ ॥
मितं ददाति हि पिता मितं भ्राता मितं सुतः ।
अमितस्य तु दातारं भर्तारं का न पूजयेत् ॥ ३० ॥

वा.रा. अयोध्या ३९ स.

गतिरेका पतिर्नार्या द्वितीया गतिरात्मजः ।
तृतीया ज्ञातयो राजन् चतुर्थी नैव विद्यते ॥ २४ ॥

वा.रा. अयोध्या ६१ स.

पतिशुश्रूषणान्नार्याः ... ॥ १० ॥
सावित्री पतिशुश्रूषां कृत्वा स्वर्गे महीयते ।
वरिष्ठा सर्वनारीणां एषा च पतिदेवता ।
रोहिणी न विना चन्द्रं मुहूर्तमपि दृश्यते ॥ ११ ॥

वा.रा. अयोध्या ११८ स.

पतिव्रता स्त्री 430

गृहे गृहे न किं नार्यो रूपलावण्यगर्विताः।
परं विश्वेशभक्त्यैव लभ्यते स्त्री पतिव्रता ६३
भार्या मूलं गृहस्थस्य भार्या मूलं सुखस्य च
भार्या धर्मफलायैव भार्या संतानवृद्धये ६४
परलोकस्त्वयं लोको भार्यया जीयते द्वयम्
देवपित्रतिथीनां च तृप्तिः स्याद् भार्यया गृहे
गृहस्थः स तु विज्ञेयो गृहे यस्य पतिव्रता ६५

स्कन्द पु: ब्रह्म खं धर्मारण्य
७ अध्याय

धन्या सा जननी लोके धन्योऽसौ जनकः पुनः।
धन्यः स च पतिः श्रीमान् येषां गेहे पतिव्रता ६०
पितृवंश्या मातृवंश्याः पतिवंश्यास्त्रयस्त्रयः।
पतिव्रतायाः पुण्येन स्वर्गे सौख्यानि भुञ्जते ६१

स्कन्द पु. का. खं. पू. ४ अ.

पतिरेव हि नारीणां दैवतं परमं स्मृतम्
मानसः सर्वभूतानां वासुदेवः श्रियः पतिः ३३
स एव देवतालिङ्गैर्नामरूपविकल्पितैः
इज्यते भगवान् पुंभिः स्त्रीभिश्च पतिरूपधृक् ३४
तस्मात् पतिव्रता नार्यः श्रेयस्कामाः सुमध्यमे
यजन्तेऽनन्यभावेन पतिमात्मानमीश्वरम् ३५

भा. ६ स्कं. १८ अध्याय

भर्तुः शुश्रूषया नारी लभते स्वर्गमुत्तमम्
अपि या निर्नमस्कारा निवृत्ता देवपूजनात् २६
शुश्रूषामेव कुर्वीत भर्तुः प्रियहिते रता
एष धर्मः पुरा दृष्टो लोके वेदे श्रुतः स्मृतः (२)

वा.रा. अयो. कां. २४ सर्ग

पतिव्रता स्त्री 432

~~नगरस्थो वनस्थो वा शुभो वा यदि वाऽशुभः~~
~~यासां स्त्रीणां प्रियो भर्ता तासां लोका महोदयाः २३~~
दुःशीलः कामवृत्तो वा धनैर्वा परिवर्जितः
स्त्रीणामार्यस्वभावानां परमं दैवतं पतिः २२

वा. रा. अ. कां. ११७ सर्ग

~~पतिशुश्रूषा~~ [illegible]

भर्ता तु खलु नारीणां गुणवान्निर्गुणोऽपि वा
धर्मं विमृशमानानां प्रत्यक्षं देवि ! दैवतम् ८

वा. रा. अयो. कां. ६२ सर्ग

पतिव्रता तु या नारी भर्तुः शुश्रूषणोत्सुका
न तस्या विद्यते पापमिह लोके परत्र च २६

स्कन्द पु. २२ अध्याय

किं चित्रं यत्तु मां सस्नेहैविकोहि प्रभञ्जनाः
ये योगे हि सतीमार्यां स्वपति प्रियवाञ्छिका
८६

पद्मपु. भू. ख. ११ अध्याय

पतिव्रता तु या नारी भर्तृशुश्रूषणे रता
न तस्य विद्यते पापमिह लोके परत्र च
११
पतिव्रता धर्मरता भद्राण्येव न संशयः
तस्याः पराभवं कर्तुं शक्नोतीह न कः
चित्
कूर्मपु. उ. वि. भाग ३४ अध्याय ११२

सुखाय स्थ पतीव सुश्रीसा च पतिव्रता
इहलोके सुखं तस्य धर्मो मोक्षौ परत्र च ६६
पतिव्रता यस्य पत्नी स च मुक्तः शुचिः सुखी
६७

ब्र. वै. प्र. खं. ६ अध्याय

वृक्षमूलेऽपि दयिता यस्य तिष्ठति तद्गृहम्
प्रासादोऽपि तया हीनः कान्तार इति निश्चितम् १२
धर्मार्थकामकालेषु भार्या पुंसः सहा[illegible]यिनी
विदेशगमने चास्य सैव विश्वासकारिका १३
भार्या हि परमो ह्यर्थः पुरुषस्येह पठ्यते
असहायस्य लोकेऽस्मिन् लोकयात्रासहायिनी १४
तथा रोगाभिभूतस्य नित्यं कृच्छ्रगतस्य च
नास्ति भार्यासमं किंचिन्नरस्यार्तस्य भेषजम् १५
नास्ति भार्यासमो लोके सहायो धर्मसंग्रहे
नास्ति भार्यासमो बन्धुर्नास्ति भार्यासमा गतिः १६
यस्य भार्या गृहे नास्ति साध्वी च प्रियवादिनी
अरण्यं तेन गन्तव्यं यथारण्यं तथा गृहम् १७

म. भा. शां. पर्व १४४ अध्या.

नित्यं तु भर्तृचरणौ त्यक्त्वा तत्पादोदकमीप्सितम् ११
भर्तुर्भोजनं सततं यो [illegible] तदनुज्ञया
[illegible] त्यजन्ति प्रयत्नतः १२
[illegible] सेवां च स्नवनं परितोषणम्
तदाज्ञारहितं कर्म न कुर्याद्धै रतः सती १३
[illegible] पारं पुंसां मुखं चैव [illegible] परं १४
यात्रामहोत्सवं नृत्यं [illegible] नर्तकेगायकं व्रजेत्
परक्रीडां च सततं नहि पश्यति सुव्रता १५
यदि भर्ता स्वामिनो नित्यं तदेवमपि याचिता
नहि त्यजेत्तु तत्सङ्गं दानमेव च सुव्रता १६
उत्तरं नोत्तरं दद्यात् स्वामिना [illegible] पतिव्रता
न कोपं कुरुते शुद्धा ताडिता वापि कोपतः १७
दुःखिते भोजयेत्काले दद्यात्पानं च भोजनम्
न वो [illegible] प्रदद्यान्नैव [illegible] १८
पुत्राणां च [illegible] स्नेहं कुर्यात्पतिव्रता
पतिर्बन्धुः पतिर्भर्ता दैवतं [illegible] पालितः १९

[illegible] पतिव्रता [illegible] ती

[illegible] च [illegible] च समुदितम्
पा०: पतिव्रतानां [illegible] प्र. वै. पु. ८ खं. ८३ अध्याय

स्त्री 434

पत्नी धर्मार्थकामानां कारणं प्रबलं नृणाम्
विशेषतश्च धर्मस्य संत्यक्तस्त्यजतो हि ताम् ८
अपत्नीको नरो भूप न योग्यो निजकर्मणाम् द
ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यः शूद्रोऽपि वा नृप १०

मार्कं. पु. ११३ अध्याय

स्त्रि[illegible]य स्वे च समस्तस्य नरैर्दुःखार्जितस्य वै
पुण्यस्यार्धापहारिण्यः पतिशुश्रूषयैव हि ६०
नास्ति स्त्रीणां पृथग्यज्ञो न श्राद्धं नाप्युपोषितम्
पतिशुश्रूषयैवैता लोकानिष्टान् व्रजन्ति हि
यदेव स्त्रीणां यच्चापि दिव्यागतले च ६१
कुर्याद् भर्तुरर्चनं हार्द्रियाणां
तस्मात्पद्भ्रुवं तानन्यचित्ता
नातो भर्तृशुश्रूषयैव ६२
पतिप्रसादादिह च प्रेत्यचैव यशस्विनि
नारी सुखमवाप्नोति नार्या भर्ता हि दैवतम्
६३

मार्कं. पु. ७६ अध्याय

धर्मो हि दैवतं स्त्रीणां पतिरेव परायणम्
अनुगम्यः स्त्रिया साध्व्या पतिः प्राणधनेश्वरः

विष्णुध. पु. द्वि. ख. ३१ अध्याय

पतिर्हि देवता नार्याः पतिर्बन्धुः पतिर्गुरुः १)
प्राणैरपि प्रियं ~~कर्तव्यं~~ तस्माद्भर्तुः कार्यं विशेषतः २८

वा. रा. उत्त. ४८ सर्ग

दुःशीलो दुर्भगो वृद्धो जडो रोग्यधनोऽपि वा
पतिः स्त्रीभिर्न हातव्यो लोकेप्सुभिरपातकी २५
अस्वर्ग्यमयशस्यं च फल्गु कृच्छ्रं भयावहम्
जुगुप्सितं च सर्वत्र औपपत्यं कुलस्त्रियः २६

भा. १०. स्कं. २९ अध्याय

स्त्री: 435

अपेक्षन्ते न मुग्धाक्ष्यः कुलशीलं श्रुतं धनम्
रूपमेव समीक्षन्ते विषमेषु विमोहिताः ।
स्कं. पु. का. ख. पू. १६ अध्याय

विश्वासं पण्डितो जातु कामिनीषु न याति हि ९
सालावृकाणां स्त्रीणां च स्वैरिणीनां सुरद्विषः
सख्यान्याहुरनित्यानि नूत्नं नूत्नं विचिन्वताम् १०

भा. ८ स्कं. ६ अध्याये

अग्निकुण्डसमा नारी घृतकुम्भसमः पुमान्
इति प्रवादः सर्वेषां विचाराणां हृदङ्गमम् ३८
घृतकुम्भोऽग्नियोगेन द्रवते न तु दर्शनात्
पुमान् स्त्रीदर्शनादेव द्रवते यद्विमोहितः ।
वाराह. पु. ९६ अध्याय

स्वभावस्त्वेष नारीणामेवं लोकेषु दृश्यते
विमुक्तधर्माश्चपलास्तीक्ष्णा भेदकराः स्त्रियः ।
वा. रा. अर. कां. ४५ सर्ग २९

केशकज्जलशालिन्यो दुःस्पर्शा लोचनप्रियाः ।
यस्मादग्निशिखा नार्यो दहन्ति तृणवन्नरम्
पद्म पु. पा. खं. १२ अध्याय ३८

शरत्पद्मोत्सवं वक्त्रं वचश्च श्रवणामृतम्
हृदयं क्षुरधाराभं स्त्रीणां को वेद चेष्टितम् ४१
न हि कश्चित् प्रियः स्त्रीणामञ्जसा स्वाशिषात्मनाम्
पतिं पुत्रं भ्रातरं वा घ्नन्त्यर्थे घातयन्ति च ४२
भा. ६ स्कं. १८ अध्याय

नाश्वेषु चिरं वासो नारीणां न यथा स्मरः ।
मनोरथो वा भवतो नाश्चीभति ग्रहेऽस्थिति ।
मार्क. पु. २३ अध्याय ९८

स्त्री 436

...र पात्राणि कायास पन्न लेको ... पाजेर
...स्थि मांग्रि शालिन्य: । स्त्रिय: किमिव शोभनक्
लङ्कासर कवा ध्याम्बु पक्ष कक्रात्वा विलोचने
समालो । कस रमंस ले किं मुख्या परिमुख्यसि
मेरुभ्रङ्ग लटो ल्लाहि गङ्गाजल स्पोप मा
हृ ध्य य । स्मिन मुने मुक्ता हार स्पा ल्ला सशालिना
रम शाने ऐ दिगलेक महव ललना सन ।
...मी शस्वाद्यालेकाले ल...पि सड्द्वान्यास: ।
केशा कज्जल धारिणः स्पर्शा दु:स्पर्शा लोचनप्रियाः ।
दुष्क...नि द्विरवा नार्यैका दहति ल एव क्वारक
ज्व ललना भति दूरे ऽपि सरसा अपि नीरसा ।
स्त्रियो हि नरकाग्नीना मिन्धनं चारुदारुणा
कामनाम्ना किरालेन विकीर्णा मुग्ध...चेत स: ।
नार्यैस नर विहङ्गाना मङ्गवन्धान वागुरा: ॥
जन्म पल्वलमत्स्यानां चित्तकर्दम चारिणाम्
पुंसां दुर्वासना रज्जु नीरी वडिश पिण्डिका
सर्वेषां दोषरत्नाना सुसमुद्रिकयानया
दु:खश्रृङ्खलया नित्यमलमस्तु मम स्त्रिया
यस्य स्त्री तस्य भोगेच्छा निःस्त्रीकस्य क्व भोगभूः
स्त्रियं त्यक्त्वा जगत्त्यक्तं जगत्त्यक्त्वा सुखी भवेत्
~~...मानतलनपःचितैसंक्ले...~~
याज्ञवल्क्य पनिषत्
५-१६ श्लोक

इत्याहि प्रकृतिः स्त्रीणां मारसे रघुनन्दन
समस्थ मनुरज्जन्ति विषमस्था [illegible] त्यजन्ति च
रात हृदा नो लोलत्वं शस्त्राणां तीक्ष्णतां ...
गरुडानिलयो: शैघ्र्यमनुगच्छन्ति योषित: ॥६
वा. रा. आरण्य. १३ सर्ग

तावद्ध्रुवं मनः स्थैर्यं श्रुतं सत्यमनाकुलं ।
यावन्मनोग्रेन वायुरेव सचेतसाम् ॥ ८४
तावत्तपोऽभिवृद्धिः तावद्दानं दयादयः ।
तावत्स्वाध्याय वचां च तावच्छौचं धृतं व्रतम् ॥ २५
यावत्सत्यं भक्ति इहैव तां नावलोकयेत् ।
तावन्माता पिता तावद् भ्रातो वा सुहृज्जनः ॥ २६
तावत्साम्राज्यं तावत् स्वाचारं तावदेव हि ।
ज्ञानभौ दानं मैश्वर्यं तावदेव हि भासते ॥
यावन्मृत्युञ्जना पश्यो: पतितो नैव वध्यते ॥ २७ ।

२६९
स्कन्द पु० ब्रह्म खण्ड ४ अध्याय

पतिव्रतानां सर्वासां मेषः धर्मः सनातनः ।
न सेश्वये विज्ञेयो तत्त्वः सुखेष्यो हि पतिस्त्रियाः ॥ १५ ।

वराह पु० १३१ अध्याय

न गच्छेत्तीर्थयात्रां वै पत्याज्ञां विना क्वचित् ।
दूरतो वर्जयेत्सा हि समाजोत्सवदर्शनम् ॥ २४ ।
तीर्थार्थिनी तु या नारी पतिपादोदकं पिबेत् । २६
भुञ्जीत सा भर्तृ उच्छिष्टं भक्तादि कच्चपत् ।
महेश प्रसाद उक्त्वा पतिदत्तं पतिव्रता ॥ २५ ।
अविभज्य न चाश्नीयाद्देव पितृ अतिथि आदि ।
परिचारक वर्गेषु गोषु भिक्षुकेषु च ॥ २६ ।
संयतोपस्करा दक्षा हृष्टा व्ययपराङ्मुखी ।
भवेत्सा सर्वदा देवी पतिव्रत परायणा ॥ २६ ।
कुर्यात् पत्यनुज्ञाता नोपवास व्रतादिकम् ।
अन्यथा तत्फलं नास्ति स्त्री नरकं व्रजेत् ॥ २७ ।
सुख पूर्वं सुखासीनं रममाणं यदृच्छया
आन्तरस्वेपि कार्येषु पतिं नो त्थापयेत् क्वचित् ॥ ३० ।
केशसंस्कार कबरी कर्णादि भूषणम् ।
भर्तुरामुख्य मिच्छन्ती दूरे पतिव्रता २८

पद्म पु. सृ. खं. ५४ अध्याय

४३८

संसारविषवृक्षस्य कुकर्मकुसुमस्य च।
नरकार्तिफलस्योग्रा मूलमेषा नितम्बिनी ॥ १५ ॥
कन्या नो जायते तावो ... ।
... ॥
... कुलत्रयम् ।
... ॥
... ॥ ६२ ॥
धर्मवृक्षस्य ... ।
... मोक्षा ... ॥ ६८ ॥
... संसारबन्धवागुरा ।
स्वर्गमार्गमहागर्ता पुंसां स्त्री ... ॥ ६९ ॥

स्कन्द पु. नागर ... १५ अध्याय

कुलीना ... ।
... नारद ॥ १७ ॥
... ।
... ॥ १८ ॥
... ।
... ॥ १९ ॥
...
... ॥ २० ॥
... ।
... २४
... ॥
... २६

... सं. २ ... अध्याय

२ सा भार्या या पति... सा भार्या या पतिव्रता
१ सा भार्या या गृहे दक्षा सा भार्या या प्रियंवदा १८
नित्य ... नित्यं च प्रियवादिनी
... १९
सततं धर्म बहुला सततं च पति प्रिय
सततं प्रिय ... सततं ऋतुकामिनी २०
... सर्व ...
... नहि मानुषः २१

गरुड पु. १०८ अध्याय

सा भार्या या गृहे दक्षा सा भार्या या प्रजावती।
सा भार्या या पतिप्राणा सा भार्या या पतिव्रता ॥ ४०
अर्धं भार्या मनुष्यस्य भार्या श्रेष्ठतमः सखा।
भार्यामूलं त्रिवर्गस्य भार्या मूलं तरिष्यतः ॥ ४१
भार्यावन्तः क्रियावन्तः सभार्या गृहमेधिनः।
भार्यावन्तः प्रमोदन्ते भार्यावन्तः श्रियान्विताः ॥ ४२
सखायः प्रविविक्तेषु भवन्त्येताः प्रियंवदाः।
पितरो धर्मकार्येषु भवन्त्यार्तस्य मातरः ॥ ४३
कान्तारेष्वपि विश्रामो जनस्याध्वनिकस्य वै।
यः सदारः स विश्वास्यस्तस्माद्दाराः परा गतिः ॥ ४४
संसरन्तमपि प्रेतं विषमेष्वेकपातिनम् ॥ ४५
भार्यैवान्वेति भर्तारं सततं या पतिव्रता ॥ ४५
प्रथमं संस्थिता भार्या पतिं प्रेत्य प्रतीक्षते।
पूर्वं मृतं च भर्तारं पश्चात् साध्व्यनुगच्छति ॥ ४६
आत्मात्मनैव जनितः पुत्र इत्युच्यते बुधैः।
तस्माद् भार्यां नरः पश्येन्मातृवत्पुत्रमातरम् ॥ ४७
भार्यायां जनितं पुत्रं आदर्शेष्विव चाननम्।
ह्लादते जनिता प्रेक्ष्य स्वर्गं प्राप्येव पुण्यकृत् ॥ ४८ । म.भा.आ.प. ७४ अध्याय आदि

स्नानं शौचं तथा गानं रोदनं हसनं तथा।
यानमभ्यञ्जनं नारी द्यूतं चैवानुलेपनम् ॥ १०४
दिवास्वप्नं विशेषेण तथा दन्तधावनम्।
मैथुनं मानसं वापि वाचिकं देवतार्चनम् ॥ १०५
वर्जयेत् सर्वयत्नेन नमस्कारं रजस्वला।
रजस्वलाङ्गना स्पृष्टौ संभाषेत् रजस्वला ॥ १०६
तैलाक्तां चैव वस्त्राणां वर्जयेत् सर्वयत्नतः।
स्नात्वान्यपुरुषं नारी न स्पृशेत् रजस्वला ॥ १०७
लिङ्ग. पु. ८९ अध्याय.

पतनं साहसात्तोये नरकस्यैव कारणम्। ८६
योनिकुण्डमिदं दृष्ट्वा कुंभीपाकसमं भुवि ॥ ८७
तैलरज्वा दृढं बद्धा यमपालैर्मलिम्लुचः।
कुंभकर्णे [illegible] पातितो मानुषचेतसम् ॥ ८८
यो हि सर्वभूतानां [illegible] नारी चैव विनिर्मिता।

५५० परदाराभिमर्शनदोषाः

निवर्तय मतिं नीचां परदाराभिमर्शनात्
न तत्समाचरेद्धीरो यत्परोऽस्य विगर्हयेत्
यथात्मनस्तथान्येषां दारा रक्ष्या विपश्चिता

वा. रा. आर. कां. ५० सर्ग

नहीदृशमनायुष्यं लोके किंचन विद्यते
यादृशं पुरुषस्येह परदाराभिमर्शनम् ॥ ७३

~~[illegible] अध्याय~~
भविष्यपु. उत्तरपर्व २०४ इत्यादि

अनृषे स्वेषु दारेषु चपलं चलितेन्द्रियम्
नयन्ति निकृतिप्रज्ञं परदाराः पराभवम् ॥ ८

वा. रा. सुं. कां. २१ सर्ग

परदाराभिमर्शात्तु नान्यत्पापतरं महत् ॥ ३०

वा. रा. आ. कां. ३८ सर्ग

परदारोपभोगेन यत्पापं समुपार्जितम्
न तत्क्षालयितुं शक्यं प्रायश्चित्तशतैरपि ॥ ३६

भवि. पु. उत्तर पर्व २०४ इत्यादि

परदारा न गन्तव्याः सर्ववर्णेषु कर्हिचित् ॥ २
नहीदृशमनायुष्यं लोके किंचन विद्यते
यादृशं पुरुषस्येह परदारोपसेवनम् ॥ ३
यावन्तो रोमकूपाः स्युः स्त्रीणां गात्रेषु निर्मिताः
तावद्वर्षसहस्राणि नरकं पर्युपासते ॥ २२

म. भा. अनु. १०४ अ. इत्यादि

विश्वासघातकानां च कृतघ्नानां च निष्कृतिः
आत्मघातिरतानां च प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ३

स्कन्दपु. वै. ख. २८ अध्याय

कः पुमान् हि कुले जातः स्त्रियं परगृहोषिताम्
तेजस्वी पुनरादद्यात् सुहृल्लेख्येन चेतसा ॥ १९

वा. रा. युद्ध कां. ११५ सर्ग

(५५१ राजा [illegible] परदारांश्च वर्जयेत्
[illegible]

~~शान्ति~~

स्त्री 441

इत्थं मायेयं महीपाल! इति नः श्रुतिगोचरा (सत्तमा)
मायायां रञ्जमानायां प्रज्ञा भवति रञ्जिता ३५
आत्मा हि जायते तस्यां सा रञ्जनान्नरेश्वर!
प्रज्ञायां रञ्यमानायां आत्मा भवति रञ्जितः ३६
तस्यां सर्वं रज्यमानायां भविता वशी सेश्वरः
सुपात्रे महीपाल! पूर्वान्ह सुगोद धनधान्यदम् ३७
यदि ह्यनि स्वानुदिन समभ्यस्य भवेत्किल
नित्यक्रियाणां विस्तोपरा ज्ञानसंपन्नो भवेत ३८
मार्कं. पु. ३६ अध्याय

वाग्भवेषु निबद्धेषु कायेषु नारीणां न च हास्यतः
मनोरथो वाग्भवानां नार्थो भवति गृहे स्थितिः २८
मार्कं पु. ११ अध्याय

किं विद्यया किं तपसा किं त्यागेन श्रुतेन वा
किं विविक्तेन मौनेन स्त्रीभिर्यस्य मनो हृतम् १२
त्वङ्मांसरुधिरस्नायुमेदोमज्जास्थिसंहतौ
विण्मूत्रपूये रमतां कृमीणां कियदन्तरम् २१
अथापि नोपसज्जेत स्त्रीषु स्त्रैणेषु चार्थवित्
विषयेन्द्रियसंयोगान्मनः क्षुभ्यति नान्यथा २२
तस्मात्सङ्गो न कर्तव्यः स्त्रीषु स्त्रैणेषु चेन्द्रियैः
विदुषां चाप्यविस्रब्धः षड्वर्गः किमु मादृशाम् २४
भा. ११ स्कं. २६ अध्याय

न तथास्य भवेत्क्लेशो बन्धश्चान्यप्रसङ्गतः
योषित्सङ्गाद्यथा पुंसो यथा तत्सङ्गिसङ्गतः ३०
भा ११ स्कं. १४ अध्याय

को नाम लोके राजेन्द्र! कामिनीभिर्न वञ्चितः
वञ्चकत्वं नृशंसत्वं चञ्चलत्वं कुशीलता
इति स्वाभाविका यासां ताः कथं सुखदे नृणाम्
ब्रह्मांड पु. ... अध्याय
अ० ..

संध्यायां नैव भोक्तव्यं गर्भिण्या वरवर्णिनि ।
न स्थातव्यं न गन्तव्यं वृक्षमूलेषु सर्वदा ॥ ४०
नोपस्करेषु निविशेन्मुसलोलूखलादिषु ।
जलं च नावगाहेत शून्यागारं च वर्जयेत् ॥ ४१
वल्मीकेषु न तिष्ठेत न चोद्विग्नमना भवेत् ।
न नखेन लिखेद्भूमौ नाङ्गारेण न च भस्मनि ॥ ४२
न शयालुः सदा तिष्ठेद् व्यायामं च विवर्जयेत् । ४३
न तुषाङ्गारभस्मास्थिकपालेषु समाविशेत् ॥
वर्जयेत्कलहं लोके गात्रभङ्गं तथैव च । ४४
न मुक्तकेशी तिष्ठेत नाशुचिः स्यात्कथंचन ॥
न शयीतोत्तरशिरा न चैवाधःशिराः क्वचित् ।
न वस्त्रहीना नोद्विग्ना न चार्द्रचरणा सती ॥ ४५
नामङ्गल्यां वदेद्वाचं न च हास्याधिका भवेत् । ४६
कुर्याच्च गुरुशुश्रूषां नित्यं पूजां माङ्गल्यतत्परा ॥ ४६
सर्वौषधीभिः सुखोष्णेन वारिणा स्नानमाचरेत् ।
कृतरक्षा सुभूषा च वास्तुपूजनतत्परा ॥ ४७
तिष्ठेत्प्रसन्नवदना भर्तुः प्रियहिते रता ।
न गर्हयेद्भर्तारं सर्वावस्थासु कर्हिचित् ॥ ४८

पद्म.पु. सृ. खं. ७ अध्याय ।

क्वापि सख्यं न वै स्त्रीणां वृकाणां हृदयं यथा ।
स्त्रियो ह्यकरुणाः क्रूरा दुर्मर्षाः प्रियसाहसाः ॥
घ्नन्त्यल्पार्थेऽपि विश्रब्धं पतिं भ्रातरमप्युत । ३६
विधायालीकविश्रम्भमज्ञेषु त्यक्तसौहृदाः ।
नवं नवमभीप्सन्त्यः पुंश्चल्यः स्वैरवृत्तयः ॥ ३८

भा. ९ स्कन्ध १४ अध्याय

स्त्रीणां च पतिदेवानां तच्छुश्रूषानुकूलता ।
तद्बन्धुष्वनुवृत्तिश्च नित्यं तद्व्रतधारणम् ॥ २५
सम्मार्जनोपलेपाभ्यां गृहमण्डलवर्तनैः ।
स्वयं च मण्डिता नित्यं परिमृष्टपरिच्छदा ॥ २६
कामैरुच्चावचैः साध्वी प्रश्रयेण दमेन च ।
वाक्यैः सत्यैः प्रियैः प्रेम्णा काले काले भजेत्पतिम् । २७
सन्तुष्टाऽलोलुपा दक्षा धर्मज्ञा प्रियसत्यवाक् ।

443

अप्रमत्ता शुचिः स्निग्धा पतिं त्वपतितं भजेत् । २८
यावन्नौ ह्यरि भावेन भजेच्छ्रीरिव तत्परा ॥ २८
हर्यात्मना हरे लोके पत्याश्री रिव मोदते ॥ २९
भा. 6 स्कन्ध, 19 अध्याय

भार्या मूलमिदं सर्वं स भार्यो गृह उच्यते ।
गृहिणीव गृहं प्रोक्तं न गृहं गृहमुच्यते ॥ 14
अशुचिः स्त्रीविहीनश्च दैवे पित्र्येव कर्मणि ।
यद् ह्नि कुरुते कर्म न तस्य फलभाग् भवेत् ॥ 15
दाहिका शक्तिहीनश्च यथा वन्हो हुताशनः ।
प्रभाहीनो यथा सूर्यः शोभाहीनो यथा शशी ॥ 16
शक्तिहीनो यथा जीवो यथात्मा तनुं विना ।
विना धारं ... यथा शेषो यथेशः प्रकृतिं विना ॥ 16
न च शक्तो यथा स्त्रष्टुं फलदो स्त्रियं विना ।
कर्मणां च फलं दातुं साम्प्रतीमूलमेव च ॥ 18
विना स्वर्णं स्वर्णकारो यथा शक्तः स्वकर्मणि ।
यथा शक्तः कुलालश्च मृत्तिकां च विना द्विजाः ॥ 19
तथा गृहीन शक्तश्च सततं सर्वकर्मणि ।
गृहाधिवासी दर्शी च स्वशक्त्या गृहिणीं विना । 20
भार्यामूला क्रियाः सर्वाः भार्यामूलगृहस्तथा ॥ 20
भार्यामूलं सुखं सर्वं गृहस्थानां गृहे सदा । 21
भार्यामूलः सदा हर्षो भार्या मूलं च मङ्गलम् ॥
भार्यामूलं च संसारो भार्यामूलं सौरभम् । 22
यथा रथश्च रथिनां गृहिणां च तथा गृहम् ।
सारथिस्तु यथा तेषां गृहिणां च तथा प्रिया ॥ 23
ब्रह्म वै. पु. खं. 46 अध्या

न शाकित्ति स्त्री श्रमेण तथा यस्या भर्ता तु तुष्यति ।
तुष्टे भर्तरि नारीणां तुष्टाः सर्वदेवताः ॥ 3
अग्नेः साक्षीकृते यस्मात् भर्ता हि शरणं परम् ।
दावाग्निनेव निर्दग्धा स पुत्रका लता
भवति सा नारी यस्या भर्ता न तुष्यति ॥ 4
म. भा. शा. पर्व 144 अध्याय

पतिरेव गतिः स्त्रीणां पतिः प्राणश्च सम्पदः ।
धर्मार्थकाममोक्षाणां हेतुः सेतुर्भवार्णवे ॥ ६४
पतिर्नारायणः स्त्रीणां व्रतं धर्मः सनातनः ।
सर्वं कर्म वृथा तासां स्वामिनं या विमुखा या ॥ ६५
स्नानं सर्वेषु तीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दक्षिणा ।
सर्वदानानि पुण्यानि व्रतानि नियमाश्च ये ॥ ६६
देवार्चनं व्रतानुष्ठानं सर्वाणि च तपांसि च ।
स्वामिनः पादसेवायाः कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ६७
सर्वेषां बान्धवानां च प्रियः पुत्रश्च योषिताम्
सैव स्वामिनो भर्त्ता शतपुत्रात्परः पतिः ॥ ६८
प्रसन्ने प्रसूतायाः सा द्वेष्टि स्वामिनं सदा ।
पश्चात्ममत्वञ्च दुष्टं ... ॥ ६९
पतिते हे मिते दुष्टे ... हीनकर्म
पुंश्चली सैव विज्ञेया न सा मता सती ॥ ७० ॥
सगुणं निर्गुणं वापि द्वेष्टि या संयमे पतिम् ।
कालसूत्रे वसेत् यावच्चन्द्रदिवाकरौ ७१

ब्रह्मवै० ब्र खं ४ अध्याय —

ऋतुकागतः पत्नीं स्त्रियं नैव पुनारमेत् ।
यतः प्रसरते निःसं मूत्रं रेतोमलोत्थितम् । २८
तत्रैव रमते लोकः का सा मायां शुचिर्भवेत् ॥
तत्रातिकष्टं लोकेऽस्मिन्नेत्तौ दैव जननम् । ३०
पुनः पुनारमेत् तत्रैव निरयावर्त्तनम् ॥
तस्माद्विचारयेद्धीमान् नारीदोषान् बहून् ॥ ३१
मैथुनाद्दुःखानि स्वल्पानि पाति तत्त्वयते ।
निद्रायाः कृतकर्त्ता स्वल्पायुर्जायते नरः ॥ ३२
तस्मात् प्रयत्नतो धीमान् नारीं मृत्युमिवात्मनः ।
परेषद् गोविन्दपादौ भक्तो वै रमेद् बुधः ॥ ३३
कुलांगना दैवयोगाद् दुष्टा भवति न वा सती ।
पुत्र पुत्रश्च पश्चात् ते तत्संगं परिवर्जयेत् ॥ ३४
तस्य तुष्टो जगन्नाथो भवत्येव न संशयः ।
नारीसङ्गो हि धर्मश्चोर सत्सङ्गः प्रकीर्तितः ॥ ३५
पद्म पु० स्वर्ग ख० ४१ अध्याय

५५१५

भर्तव्या रक्षितव्या च भार्या हि पतिना सदा ।
धर्मार्थकामसंसिद्ध्यै भार्या भर्तृसहायिनी ॥ ६२
यदा भार्या च भर्ता च परस्परवशानुगौ ।
तदा धर्मार्थकामानां त्रयाणामपि संगतम् ॥ ६२
कथं भार्यां विना धर्ममर्थं वा पुरुषः प्रभो ।
प्राप्नोति काममथवा तस्यां त्रितयमाहितम् ॥ ६०
तथैव भर्तारमृते भार्या धर्मादिसाधने । त्रिसमर्था त्रिवर्गोऽयं
दाम्पत्यौ समुपाश्रितः ॥ ६१
देवतापितृभृत्यानामतिथीनां च पूजनम् ।
न पुम्भिः शक्यते कर्तुं मृते भार्यां नृपात्मज ॥ ६२
प्राप्तोऽपि चार्थो मनुजैरानीतोऽपि निजं गृहम् ।
क्षयमेति विना भार्यां कुभार्यासंश्रयेऽपि वा ॥ ६३
कामस्तु तस्य नैवास्ति प्रत्यक्षेणोपलभ्यते ।
दम्पत्योः सहधर्मेण त्रयीधर्ममवाप्नुयात् ॥ ६४ ।
पितॄन् पुत्रैस्तथैवान्नसाध्यैश्चातिथीन्नरः ।
पूजाभिरमरांस्तद्वत् साध्वीं भार्यां नरोऽवति ॥ ६५ ॥
स्त्रियाश्चापि विना भर्त्रा धर्मकामार्थसन्ततिः ।
नैवतस्मात् त्रिवर्गोऽयं दाम्पत्यमधिगच्छति ॥ ६६

मार्क पु. २१ अध्याय

प्रसुप्ते या प्रस्वपिति जागर्ति विबुधे स्वयम् ।
भुङ्क्ते भोजिते विप्र सा मृत्युं जयति ध्रुवम् ॥ ४ ।
मौने मौनी भवेद् याति स्थिते तिष्ठति स्वयम् ।
सापि मृत्युं जयते विप्र मानसत्रत --- किंचन ॥ ५
एकदृष्टिरेकमना वा भर्तुर्वचनकारिणी
तस्याः विभेति मृत्युर्वै यथा ते तपस्विनाः ॥ ६
देवानामपि सा साध्वी पूजया परशोभना ।
भर्ता चाभिरता यापि वन प्रत्या रूपा भामिनी भवेत् ।
वर्तमानाति विप्रेन्द्र प्रत्याख्याताकिया भुवम् ॥
न देवतां संप्रयाति मृत्युर्नैकपराचन ।
सा मृत्युं जयते याति देव पारस्ती पतिव्रता ॥
एव यातु भवेन्नित्यं भर्तुःप्रियहिते रता ।
अनुरागेण भावेन भर्तारमनु गच्छति ॥

४४६

सा तु भर्तुः सुखं ज्ञात्वा नित्यं गच्छेद् अनुमते [illegible] ।
एवं भर्ता जिता च पुरे च दैवतं परम् ॥ ५
एवं शुश्रूषते या तु सा मां विन्दते सदा ॥ ६
पतिव्रता तु या साध्वी तस्या अहं स्वर्गदायिनी ॥ ६
भर्तारमनुध्यायन्ती भर्तारमनुगच्छति ॥
भर्तारमनुशोचन्ती भर्तुर्द्वारं न गच्छति ।
भर्तारं चानुदिने बौधि ऽप्याप्य तपोधना ॥
गृहं प्राप्ते पतौ नित्यं भर्तुर्द्वारं न पश्यति ।
चक्षुर्देहं [illegible] यस्याः [illegible] संवृताङ्ग ॥
शौचाचार संयुक्ता सा तु भर्तुर्न पश्यति ॥
वराह पु॰ [illegible] अध्याय

इति यो वनिनः [illegible] नास्ति [illegible] मनाः
[illegible] पन्थ [illegible] नास्ति [illegible] मनाः
[illegible] कारणं कारणः [illegible]
[illegible] सन्ति दुर्लभम् ४०
मार्कं पुरा॰ [illegible] अध्याय

स्त्रियो धर्मे [illegible] त्रिरात्रं च स्वयं [illegible] नैव [illegible] ३२
[illegible]
[illegible]
[illegible] पाति [illegible] ३३
[illegible]
४० अध्याय

स्त्री निन्दितं न करोति [illegible] सन्ध्ययोरुभयोरपि
न [illegible] २१
[illegible]
सन्ध्याकाले न करोति [illegible] २२
[illegible]
[illegible] २३
[illegible] २४
[illegible] पुरा॰ [illegible] महात्म्य
४० अध्याय

हरि भक्तिप्रकुता: पुंसां नारि भक्ति युतां द्विजा: ।
प्रशस्या: कामिनी नैवा ख्यरान्ति जगति द्विजा: ॥
ब्राह्मण्य बुद्धि कवचं कुर्वान्ति सतां द्विजा: ॥
तावद् विद्या प्रभवति तावद् ज्ञानं प्रवर्तते ॥ १८
तावत् सर्वमेला मेधा सर्व शास्त्रावधारणी
तावज्जप स्नान स्नान तीर्थं निषेवनं तावच्च गुरु शुश्रूषा
तावद्धि स्मरणे मति: ; तावत् प्रबोधो भवति विवेकस्तावदेव हि ।
तावत् सुतांसद् [illegible] रुचि भा स्तावत् पौराण लालसा ॥ १६
यावत् सीमन्तनी लोल नयनांञ्चल दोलनं न हि ॥
जनो यदि पतेद्धि प्रा: सर्व धर्म विलोपनम् ॥ १२
पद्मपु. स्वर्ग खं. ५१ अध्याय

स्त्रीजित स्य [illegible] सर्वं पुण्यं [illegible] प्रलयदपति
प्रशस्यन्ते स्त्रीजित: [illegible] ता नरं पापीव तद्दर्शनात्मघा बहु । २०
सत्क्रियो ब्रह्म शुचि [illegible] स पुमान य: स्त्रियाजित: ।
निन्दन्ति पितरो देवा मानवा: सकलाश्च तम् ॥ २१
तस्य किं स्नान [illegible] होम [illegible] पूजनै: ।
विद्यया [illegible] मनत: किंवा [illegible] मतो हुतम् ॥ २२
शिव पु. [illegible] अध्याय

ब्रह्मणी गमने यैव शूद्राणां तावदेव हि
ब्रह्मण्या त्वावदेव दोष: शूद्रीरा मैथुने ।
कन्यानां पुत्रपत्नि मातृश्च तद्वा गमने तथा ॥ २४
सगर्भ भ्रातृ पत्निसं भगिनां तावेव दोष: ।
वक्ष्यामि राजेन्द्र [illegible] महोपलो भव: ॥ १६
य: करोति महापापी चेताभि: सह मैथुनम् ।
जीवन् मृतो भवेत्सोऽपि ~~[illegible]~~
ब्र. वै. प्र. खं. ६१ अध्याय

न गच्छाहीत न वस्त्राति न प्रावारराति क्रिया
नेदृशा [illegible] स्त्रियां: २७
[illegible]
न [illegible] तो नोविवाहे वा दर्शनं [illegible] स्त्रिया:
वा. रा. [illegible] ११८

स्वयं हि वृणुते राज्ञां कन्यका सदृशं वरम् । १५
भा. ९ स्कन्ध १० अध्याय,

मुखं निरस्ता यद्यपो धृतव्रता विवाहते तत्र दुर्वेध हेलनम् ।
बद्धाञ्जलिं मूर्ध्न्यपनुत्तये ऽहसः, कृत्वा नमोऽधो वसनं प्रगृह्यताम् । १९
भा. १० स्कन्ध २२ अ.

यावत्त्वं न वनं यातः पुरा दस्मादभिमन्त्रनं ।
पिता तावन्न ते राम स्वाध्यते भोदयते ऽधिवा ।। १६
वा. रा. पुरो काण्ड १२ सर्ग,

अयं हि परमो लाभो गृहेषु गृहमेधिनाम् ।
यन्न नर्मैर् नीयते यामः प्रिया भीरु ? भामिनि ? ३१
भा. १० स्कन्ध ६ अध्याय -

येन स्त्रीजातीनां लोकाः लोकवेदेषु कुत्सिताः ,।।
इह जीव वयमुत्सृज्य प्रेत्यामां याति लभ्यते ।। २४
वा. रा. पु. ४१ सर्ग,

मूढाया भ्रापि पुंश्चल्याम नोऽनयोति नवं नवम् ।
बुधो ऽसतो न विभृयात् तां विषकुम्भ च्युतः ।। ४८
भा. स्कन्ध स्कन्ध ६ अध्याय

प्रसन्नेषु न कुद्धेषु न युद्धेषु स्वयं वरेत् ।
न क्रुतौ न विवाहे वा दर्शनं दुष्यति स्त्रियः ।। २६
वा रा पु. ११ सर्ग,

उत्कृष्टायाभि स्वं भूमौ प्रार्थयन्ति यथा खगाः ।
प्रार्थयन्ते जनाः सर्वे पतिहीनां तथा स्त्रियम् ।। १२
मूर्तिदेवा परस्त्रीणां पूर्णं भर्तुर्वरां गतिम् ।
गन्तुं ब्रह्मन् स पुत्राणां स्थितोऽभि विशोकदुः २१
भा. भादीप १५ अध्याय,

नारीधर्म परम धर्मज्ञ सर्वा भर्तृ विना कृता ।
पतिं विना जीवति या न सा जीवति दुःखिता ।। २१
विप्र पुत्रान् सा पत्या मुहूर्त भाग्य जीवति ।
दुःखं जीवति सा जात नरकस्य च पार्थिव ३ १९
म. भा आ. पर्व १२१ अध्याय,

यः स्त्रीणां स्वभावोऽयं सर्वासां सुदुस्त्यजः ।
आपो स्पृष्टो वज्रपातः सपत्न्या न पुनः क्वचित् । ६ - १६२

स्कन्द पु. नागरे, २६२ अध्याय

धिग् प्रजां स्त्रियं पापां पत्युश्चागृहसंमताम् ।
सुप्रजाभिः सपत्नीभिः दासीमिव तिरस्कृताम् ।। ४०
दासीनां को नु सन्तापः स्वामिनः परिचर्यया ।
अभीक्ष्णं लब्धमानानां दास्या दासीव दुर्भगाः ।। ४१

भा. ६ स्कन्ध १४ अध्याय

संरब्धोऽपि रामाणां न कुर्याद् अप्रियं नरः ।
रतिः प्रीतिश्च धर्मश्च तास्वायत्तमवेक्ष्य हि ।। ५२
आत्मनो जन्मनः क्षेत्रं पुण्यं रामाः सतां नित्यम् ।
ऋषीणामपि का शक्तिः स्रष्टुं रामामृते प्रजाम् ।। ५३

महाभा. आ. पर्व ७४ अध्याय

सुखदुःखप्रदा योनिः कुपिता यस्य स्त्री भवेद् प्रिया ।
मरणं तेन गन्तव्यं महाशयं गृहाकरम् ।। ५२
जननीनां च स्वसृणां च पुत्राणां पालिते चैव च
सततं सुलभा ताः न तेषां तद् गृहे ऽपि च ।। ५२
चरमयोः स्थिते हि यत्र जन्तूनां सान्त्वितो सुखम् ।
ततोऽपि दुःखं पुंसश्च दुष्टा स्त्री सान्त्वितो ध्रुवम् ।। ६०
~~[illegible] दुःखेन कुशीलाम् [illegible]~~
ब्रह्मवैवर्त पुराण [illegible]
स्त्री पुंवत् गृहे येषां गृहिणी जीवनं पुमान् ।
निष्फलं वै जन्म तेषां सर्वं भवति पदे पदे च ।। ५८
पुंसश्च स्त्रीजितस्येह जीवितं निष्फलं ध्रुवम् ।
यद् यद् करोति कर्म तन्न तस्य फलभाग् भवेत् ।। ६२
स्त्रीनिन्दितोऽन्ते सर्वत्र परत्र नरकं व्रजेत् । ६१
यशः कीर्तिर्विहीनो यो जीवन्नपि मृतो हि सः ।। ६२

ब्र.वै. प्र. खं. ५ अध्याय

[illegible]
[illegible] वैश्यः पञ्चदशाहेन, २८
[illegible]
[illegible] विना प्रमाम्

[illegible] २६ अध्याय

श्री 450

माथाकरसादेन
सर्वे [illegible] धर्ममार्गगतेंनणाम् ।
मत्स्यानं च तपसां दोषाणां माध्वमं परम् ॥ ३७
सर्ववत्ता निःस्वानां निगडं कठिनं स्मृतम् ।
प्रमीपरिहर्यं श्रीपीनां मीनानां बडिशं यथा ॥ ३८
विषकुम्भं दुग्ध [illegible] मधुरोपमम् ।
परिणामे दुःखबीजं सोपानं नरकस्य च ॥ ३९ ।
श्रेयः सत्कर्मणः श्रेयो [illegible] चक्रु रीक्षितम् । ४० ।
परद्विषमनो ये वां ते वां सर्वं व्रतिकालोऽ
परद्वितवं [illegible] देवात्ये यत्राश्रयस्य ब्र. वै. ४ स्कं. ६१ अध्याय
परत्वमतां [illegible] दृष्टिं [illegible] ४१
नाहं [illegible] संस्कारैः [illegible]
न तदा नाम मीमांसा न द्रोणं [illegible] क्रियाः ८६ भा. ४२
[illegible] ४३
[illegible] दृष्टं न [illegible] संस्कारादि [illegible] ४४
भा १० स्कं. २३ अध्याय
यस्य भा [illegible] २२
[illegible] २२
[illegible] २३
[illegible]
[illegible] ३५
भा. १० स्कं. ८१ अध्याय
त्यजे [illegible] प्रजाम्
[illegible] ३४
[illegible] ११२ अध्याय
अन [illegible] च
[illegible] ३५
[illegible] ११२ अध्याय

श्री 451

न गच्छेत् तीर्थयात्रां वै पत्युराज्ञां विना क्वचित्
दूरतो वर्जयेत्सा हि समाजोत्सवदर्शनम् २४
तीर्थार्थिनी तु या नारी पतिपादोदकं पिबेत्
तस्मिन् सर्वाणि तीर्थानि क्षेत्राणि च न संशयः २५
भुंज्यात्सा भर्तुरुच्छिष्टमिष्टमन्नादिकं च यत्
महाप्रसाद इत्युक्त्वा पतिदत्तं पतिव्रता २६
अविभज्य न चाश्नीयाद्देवपित्रतिथिष्वपि
परिचारकवर्गेषु गोषु भिक्षुकुलेषु च २७
संयतोपस्करा दक्षा हृष्टा व्ययपराङ्मुखी
भवेत्सा सर्वदा देवी पतिव्रतपरायणा २८
कुर्यात्पत्युरननुज्ञाता नोपवासव्रतादिकम्
अन्यथा तत्फलं नास्ति परत्र नरकं व्रजेत् २९
सुखपूर्वं सुखासीनं रममाणं यदृच्छया
आन्तरेष्वपि कार्येषु पतिं नोत्थापयेत्क्वचित्
क्लीबं वा दुरवस्थं वा व्याधितं वृद्धमेव वा ३०
सुस्थितं दुःस्थितं वापि दृष्ट्वा न पतिव्रता ३१
हरिद्रां कुंकुमं चैव सिन्दूरं कज्जलादिकम्
कूर्पासकं च ताम्बूलं मांगल्याभरणादिकम्
न त्याज्यं च न वस्त्रं च न श्रवणाभरणं कदाचित् ३२
न च दुर्भगया क्वापि सखित्वं कारयेत्क्वचित् ३३
पतिविद्वेषिणीं नारीं न सा सम्भाषयेत्क्वचित्
नैकाकिनी क्वचित्तिष्ठेन्नग्ना स्नायान्न च क्वचित्
नोलूखले न मुसले न वर्धन्यां दृषद्यपि
न यन्त्रके न देहल्यां सती चोपविशेत्क्वचित्
विना व्यवायसमयात् प्रागल्भ्यं नाचरेत्क्वचित्
यत्र यत्र रुचिर्भर्तुस्तत्र प्रेमवती भवेत् ३४
हृष्टा हृष्टे विषण्णा स्याद्विषण्णास्ये प्रिये प्रिये
पतिव्रता भवेद्देवी सदा पतिहितैषिणी
सर्षि लवणाले लादि ये दिव्य पतिव्रता
... दायासे ... नयेदाज्ञेमत
पतिं नास्तीति न ब्रूयात्

(स्कं. पु. का. खं. पा. २४
४ अ.

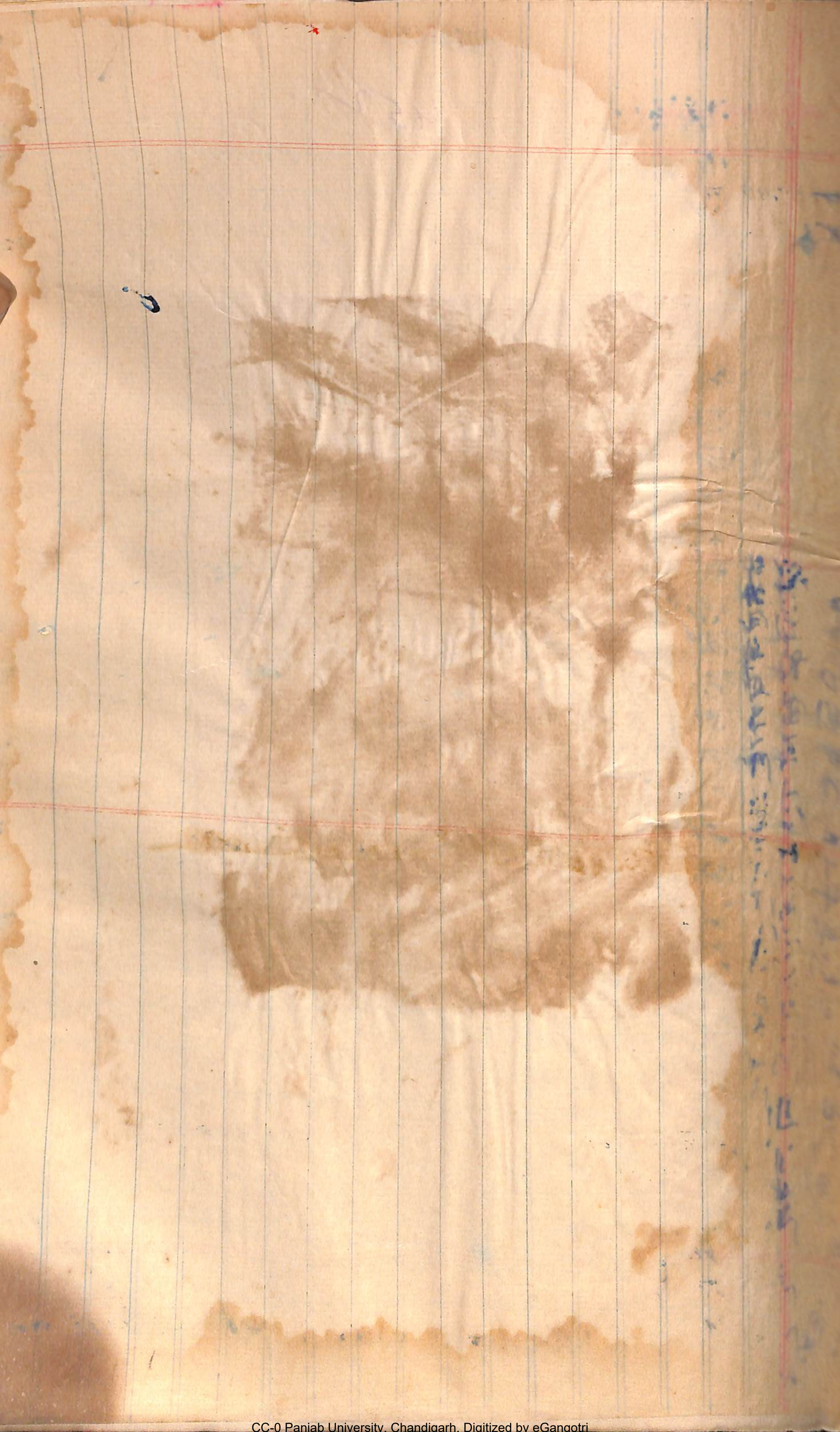
452

ॐ

नमिदास
गेंडस्य ...

स्तोत्र ८
नागहृत्.
१५८३ प्रमाण

ॐ सप्तविष्णुदत्तस्य कुलकर्मनुवस्य
नन्दकानां विलसितं ... मनोमयनिनादिनी
मयानो जायते त्रासो दृष्टादृष्टार्थविधिपदे
रामा ... चित्ते न निर्दिष्टचेतनोनीतया ॥
विदेशता ... ॥ ३ ॥ ... दृष्टयानी ...
कुलयार दुं ... नित्यनिजया ... वसीकरणाय
कुष्ठाकाहो ... न नादिदीप्ताहोस्व वनुदृष्टि
यानि वद्दास्य वानाली ... पद्मनाथ
स्वर्ग ... मार्गप्रवर्तनाहि कैवल्य मोक्षदृष्टानि
कास ... कूटस्थ परमात्म ... १०
... महाज्ञानी ... ११

नैर्मल्यं भावशुद्धिश्च विना स्नानं न जायते
तस्मान्मनो विशुद्ध्यर्थं स्नानमादौ विधीयते १
(मत्स्यपु. १०२ अध्याय)

अत्यन्तमलिनः कायो नवच्छिद्रसमन्वितः ५८
स्रवत्येव दिवारात्रौ प्रातःस्नानं विशोधनम् } स्कन्दपु. काशी आचार खं. २२ ३५

नैर्मल्यं भावशुद्धिश्च विना स्नानं न सिध्यति
तस्मात् मनोविशुद्ध्यर्थं स्नानमादौ विधीयते १
मत्स्यपु. १०२ अध्याय

नित्यस्नाने कृते येऽपि पातकिनो नराः
प्रातःस्नाने न नित्यं तो नरो न निरये व्रजेत्
स्नानं विना तु योऽश्नीयात् मलाशी स सदा नरः
अस्नायी यो नरस्तस्य पितृ-देवाः.............
स्नानहीनो नरः पापः स्नानहीनो नरोऽशुचिः
पद्मपु. ३१ अध्याय २६

उषस्युषसि यत्स्नानं संध्यायामुदिते रवौ
प्राजापत्येन तत्तुल्यं महापातकनाशनम्
प्रातःस्नाने न पूयन्ते येऽपि पापकृतो जनाः
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन प्रातःस्नानं समाचरेत्
कीर्तितं ... नित्यं प्रातःस्नानं ...
प्रातःस्नानेन पापानि ... दोषः
प्रातःस्नानं विना पुंसां पापादीनि कर्माणि ...
पातनं तीर्थ ... सेवितं ब्रह्मवादिभिः
मनःशुद्धिकरं पुंसां नित्यं तत् स्नानमाचरेत्
... स्नानमस्य विधीयते
... पापमात्रेण ...
पृथ्वी पु. ३ भाग
१८ अध्याय

ब्राह्मं मार्जनमन्त्रैश्च ... मानस्नानमेव च
वारुणं यौगिकं तद्वत् षडङ्गं स्नानमाचरेत्
ब्राह्मं तु मार्जनं मन्त्रैः कुशैः सोदकबिन्दुभिः
आग्नेयं भस्मना पादमस्तकाद्देहधूलनम् १०
गवां हि रजसा प्रोक्तं वायव्यं स्नानमुत्तमम्
यत्तु सातपवर्षेण स्नानं तद् दिव्यमुच्यते ११

स्नेह 454 455

अन्तर्दीशाकृतः पाशो नराणां यः स्नेह संज्ञितः
तं दुस्त्यजमहं मन्ये शूराणामपि योगिनाम् ६१

श्रीभा १० स्कं ८६ अध्याय

स्नेहानुबन्धो बन्धूनां मुनेरपि सुदुस्त्यजः ६

श्रीभा: १० स्कं. ८९ अ.

तावद्दुःखः पिता ताता यावज्जीवति मानवः
मृते गते इति ज्ञात्वा क्षणात्स्नेहो निवर्तते ३०

गरु. पु. प्रे. खं.
३८ अध्याय

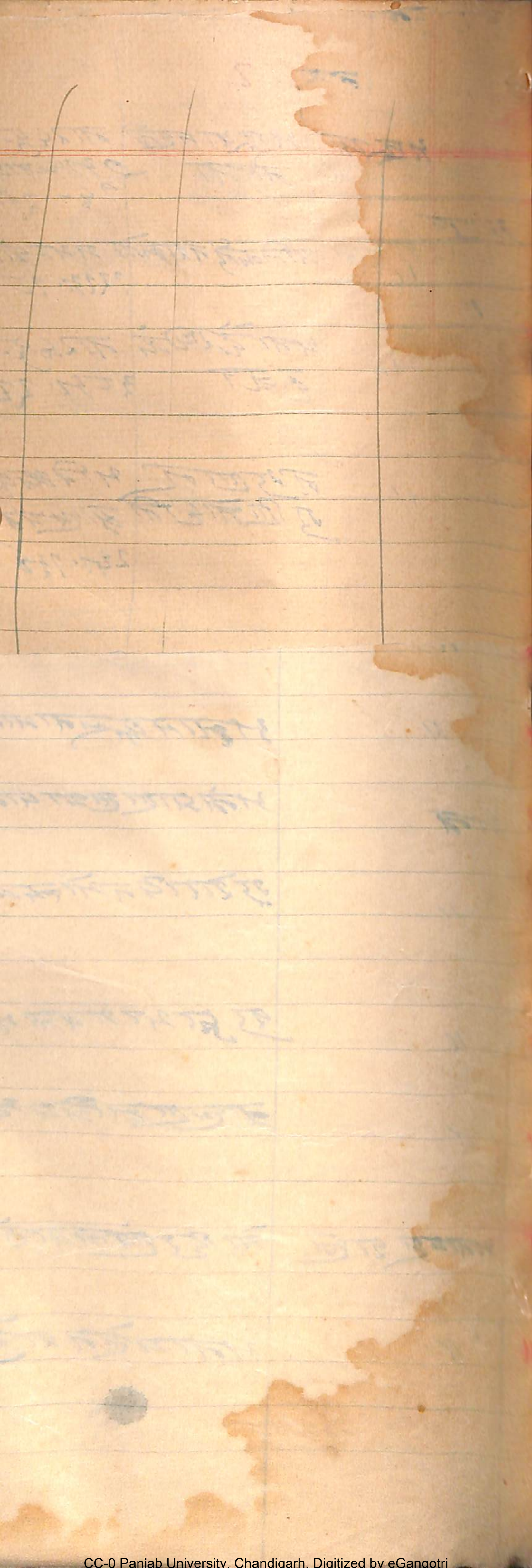
2

अवतार के क्रमेण : विषयानुक्रमणिका

प्रकरण	प्रतीक	उद्धरण स्थान
नि प्रकरण प्रश्न in English		"
अवतारदेवता	अवतार: कथितो [illegible]	स्कं. पु. वै. मा. खं. २५ अध्याय . ७६–८५
अवतरणाख्यान	अवतारस्य [illegible]	स्कं. पु. वै. खं. २५ अध्याय . २०–२२
~~अतिथि~~		
अतिथि	दूरात् ध्यानं [illegible]	स्कं. पु. नागर खं. १६२ अ. १७–२६
"	अनार्द्र [illegible]	पद्म पु. पाताल खं. २ अध्या. २९
"	अतिथेरागतस्य	वराह पु. १७० [illegible]
"	[illegible]	मार्क. पु. २६ अ. २७–३२
"	अन्नं प्राणा [illegible]	वा. पु. १२ अध्याय १२–२७
~~अन्न~~		
"	गुरवे [illegible]	पद्म पु. सृष्टि खं. २६ अ. १२–१६
"	[illegible]	वराह पु. १२० अध्या ८–६
"	ब्राह्मणा [illegible]	पद्म पु. सृष्टि खं. २६ अ. ३–६
अनाचार शाख्य	[illegible]	म. भा. शां. पर्व २३ अध्याय
"	अनाचारेण [illegible]	म. भा. शां. प. ८२ अध्याय १६–२२

2

अष्ट...	अष्टधा महती ज्ञेया	नारद पु. १ अध्याय १६ - २१५
,,	प्रतिबद्धं नराकारो	मत्स्य पु. १२१ अ. १८
,,	धता देवर्षिवं हृष्टा	नारद पु. ३८ अ. ३३
,,	नन्दशाल गुणानाहनी	भविष्य पु. ब्राह्मपर्व २५ अ. १२६

अमृत	इत्युक्तं तं जातं चैव 3	स्कां. पु. वै. खं. वैशाखमा. २० अध्याय ८०-८६
″	द्रुतं तं च [illegible]	म.भा. शां. प. ३६ अध्याय २६-३३
अभिवादन	नाभिवाद्यास्त्वविप्रेण	नारद पु. २३ अ. ३६-६२
″	न कुर्याद्यो ऽभिवादस्य	कूर्म पु. उत्त. विभाग १८ अध्याय ३१
असत्य	अनृतं वर्जयेन्नित्यं	विष्णु पु. तृ. खं. १२२ अ. १-५
″	न ह्यसत्यात्परोऽधर्मः	भा. ८ स्कं. २० अध्याय ४
″	असत्यं हि [illegible]	वा.रा. अयो. कां. १०९ स. १८
″	यानि मिथ्याभिधानानि	वा.रा. अ. [illegible] ४६
″	[illegible]नुवर्तिवचनं	नारद पु. १६ अध्याय २८
″	नेनृतं [illegible] त्वं वचनं	मत्स्य पु. ३१ अध्याय १५
अहिंसा	सर्वेषामेव [illegible]	नारद पु. १६ अ. २२
″	अहिंसा [illegible]	व. ह. स्मृति. २ अ. १२-१८
″	कर्मणा मनसा वाचा	कूर्म पु. उत्त. वि. ११ अ. १८
″	अहिंसा सर्वभूतानां	म.भा. अश्वमे. पर्व ९० अध्याय २
″	यथा नागपदेऽन्यानि	म.भा. अनुशा. पर्व ११६ अ. ६-८

आत्मा	नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो	कठोपनिषत् २ वल्ली २२
,,	नतत्र चक्षुर्गच्छति नवाग्	केनोपनिषत् - ३
,,	असुर्या नाम ते लोका	ईशावास्य २
,,	यस्तु सर्वाणि भूतानि	,, ६
,,	नजायते म्रियते वा कदा चित्	भगवद्गीता २अ. २०

आत्मा	नाहं जातो हि हिंसात्मनो	भा १० स्कं. 28 अध्याय 28
,,	प्राणा बुद्धि मनः स्वात्मा	भा १० स्कं. २३ अ. २७
,,	अन्यथ्यासक्त मात्मानं [struck through] यां	
,,	न देह मा स्वं मूलमं	भा ११ स्कं. २० अ. १७
,,	दृष्ट्वा स्तनमह [illegible]	भा ६ स्कं. ९ अ. २०
,,	प: २ ? आत्मा ह्यद्वैत: केवल:	सूतसंहि. उत्तरवि. २ अ. ४ - ३३
,,	दया सर्वेषु भूतेषु	मत्स्यपु. २२ अध्याय ८ - १२
,,	आत्मार्थे संतति त्याज्या	म. भा. शां. पर्व. १२८ अ. ३८ - ४०
,,	आत्मा प्रयाति मानेन	स्कंदपु. माहेश्व. कौ. खं. २ ४८ अ. ३०
,,	दृष्ट्वा स्तनमह [illegible]	भा ६ स्कं. ९ अ. २०
,,	स्नानं दानं तपोव [illegible]	भा. ११ स्कं. २१ अ. २६
,,	मनुष्य जन्म संप्राप्य	नारद पुराण ३६ अ. ३६
,,	आत्मानित्योऽव्यय:	भा. ७ स्कं. ७ अध्याय १९ - २०

6

आत्मा	नात्मा वपुः पार्थिवमिन्द्रियाणि	भा० ११ स्कं० २८ अ० २४-२५
"	पुनर्दाराः पुनः पुत्राः	स्कन्द पु० अवं० खं० ४६ अ० ४८
"	प्राणो वा त्यागात्मनो जो यो	मार्कं० पु० ३८ अध्याय ८-११
"	शुद्धिर्निवृत्तिं नतु तथैव पराभासानां	भा० ११ स्कं० ६
"	किं तु नात्म गुणान् वाच्य:	स्कन्द पु० माहेश्वर खं० कौ० खं० २४ २८ अ० 88
आपत्ति	आपत्सु बहुतरी मन्ये	म०भा० शां० पर्व १२२ अध्याय ६-७
"	अहो दारिद्र्यतापः स्यं	नारद पु० ११ अ० ५०-५२
"	आपत्ति भये क्वचित् पुंसां	नारद पु० ३२ अध्याय ३२-२७
आसन	उभे कायो पद्तले	कूर्म पु० ११ अध्याय ४२-६५
"	समो दृढासनो भूत्वा	वायु पु० १२ अध्याय १४-२५
आसन्नमृत्यु लक्षण	यदा दैवेक्षुर्वेदेत	भा० १ स्कं० ४ अध्याय २७
"	आसन्नमरणो ज्ञात्वा	गरुड़ पु० प्रे० ख० ३४ अ० अभिव्यक्तः ५८-६२

आत्मतत्त्व लक्षण	अरश्मिबिम्बस्थितस्य	मार्कं. पु. ४३ अध्या. ३-३१
॥	काकः कपोतो गृध्रो वा	वायु पु. १६ अध्या. ६. २१-२६
अहल्या	अहल्या महती जाता	नारद पु. ७ अध्या १६-२१-२२
॥	प्रतिकर्तुं न शक्नाये	म. भा. शां. प. १२१३ अध्या. १०
॥	धनार्थी ऋषिकं दृष्ट्वा	नारद पु. ६८ अ ३३
॥	नगुरोरन्य गुरुर्नो हितं	भविष्य पु. प्र. प. २ अध्याय १५४
अइन्द्रिय	पराञ्चि खानि व्यतृणत्	कठोपनिषद ४ वल्ली १
॥	जिह्वैकतोऽच्युत	भा. ७ स्कन्ध ९ अध्याय ४०
इन्द्रियवर्ग	इन्द्रियाणि द्विजातीनां	वराह पु. ११२ अ. ३६
इन्द्रियर	वर्त्मनि नारायण	नारद पु. १२ अ. ४४
॥	स्मृति स्मरण पूजाभि	कूर्म पु. उत्त. वि. ११ अ. २६
कार ॥	कामं क्रोधं भयं स्नेहं	भा. १० स्क. २९ अ. १५
॥	नते विदुः स्वार्थगतिं	भा. ७ स्क. ५ अध्या. ३१-३२
॥	अंशांशा वा ... समर्थं	भा. १० स्कं. ६० अ. ५२

8

इन्द्र	ब्रह्मा शिवश्च जानीहि	पद्मपु. ३.खं. २१४ अ. ३७-३९
उपवास	अन्तरा व्रात राधांचे	म.भा. शां.पर्व २२६ अ.
~~उपवास~~	~~उपवासाज्जलपाने~~	स्कन्द.पु. वै.खं. १२ अ. ३०
उपदेश	किं मया चिन्तं यत्सताः	नारद पु. ७ अध्याय ६१-७१
"	उपदेशेन कर्तव्यो	स्कन्द पु. ब्र.खं. से.मा. १ १०अ ३६-४२
"	नायं देहो देहभाजां नृलोके	भा. ५ स्कं. ५ अ. १-६
एकादशी	एकादशी व्रतं ये वै	पद्म पु. ब्र. खं. १५ अ. ३६-४१
औषधम्	हरिद्रा निम्ब पत्राणि	गरुड़ पु. १८३ अ. ६-१०
"	सर्जरसाक्षि कार्पासं च	गरुड़ पु. १७७ अ. ५६-६०
"	कर्पूरं रागं च सर्षपेषु	गरुड़ पु. १७७ अ. ६२
"	अम्लया पेषितं कुरुते	" ६७
"	त्रिफलार्जुन पुष्पाणि	" २६
"	एकाद्यं त्रिफलाभागः	गरुड़पु. १६ अ. ११-१८
"	तालकं लवणं तं द्वौ दं	गरुड़पु. १६ अ. १
"	विभीतककाष्ठ बीजानि	१६ गरुड़पु. अ. २

9

स्तो.	ऋषि	ब्रह्मणः सृष्टौ उक्ताः	म. भा. शां. पर्व
			२०७ अध्याय
	,,	वेदवेदाङ्गविदे हितं	भा. ८ स्कं. १२ अ. ५

अकारादि क्रमेण विषय पर उद्धरण संग्रह ६

विषय 18

प्रकरण	~~उद्धरण प्रमाण~~ प्रतीक	उद्धरण ग्रन्थ
कन्या	दश पुत्र समा कन्या	स्कं. पु. माहेश्वर खं. कौमारिका खं. २६ अध्या. ६७-६८
	~~यः [illegible]~~	
"	यः कन्यापालनं कृत्वा	ब्रह्मवैवर्त पु. प्र. खं. १६ - ६८
"	ब्रह्मस्वं ब्राह्मणस्वं च	वाराह पु. १७४ अ. ४६
कर्म	यदाचरति कल्याणि	वा. रा. अयो. कां. ६३ सर्ग ६ श्लो.
"	कर्मभूमिमिमां प्राप्य	वा. रा. अयो. कां. ११० सर्ग २८ श्लो.
"	न कालवरूपक कर्माणि	स्कं. पु. का. खं. पूर्वार्ध ४०-५७
"	नवैतानि प्रकाशयानि	स्कं. पु. का. खं. ४० - ७६ - ८०
"	अपि प्रशान्ताः सर्वे	महाभा. आश्वमेधिक ३४ अ.
"	प्राणातिपातः स्तैन्यं च	म. भा. अनु. पर्व १२ अ. ३-४
"	यो हि मोहाद् विषं पीत्वा	वा. रा. ३ कां. १२ सर्ग २०-२६
"	श्वः कार्यमद्य कुर्वीत	स्कं. पु. नाग. खं. २६६ अ. १८ श्लो.
"	न हि धर्मविरुद्धेषु	वा. रा. सुन्दर कां. २१ सर्ग ९ श्लो.
"	कार्येष्वकर्माणि निवर्तते	वा. रा. सुं. कां. ४१ स. ५-६
"	कुकर्मणा पकीर्ति सम लोके	ब्रह्मवै. ४ खं. २२ अ. ८० श्लो.
"	लोका लोकवान कर्माणि	भा. १० स्कं. २४ अ. ६ श्लो.
"	कर्माण्यारभते देही	भा. १० स्कं. २४ अ. १३

11 ८०

कर्म	मृदवी प्रेममनुधावनं	स्कां.पु. नागरखं. ६२-२३-३१
"	यस्य चानुदिनं हानि:	मार्कं. पु. ३५-५०-५३
"	यत्कृत्वा न भवेद्धर्मो	का.रा.आ.कां. ५० सर्ग १ श्लो.
कलिधर्म	अनृतवादिनो लोका:	स्कं.पु. ब्रह्मखं. धर्मारण्य खं. ३६ अ. १९-३३
"	अधर्मपरा नृपा:	ब्रह्मवै.पु. ४ खं. ९ अध्याय १-२८
क्षत्रिय	क्षत्रियाणां प्रवक्ष्यामि	वराह पु. ११५ अ. २७-३०
"	तेजो बलं धृति:	भा. ११ स्कं. १७ अ. १७ श्लो.
"	दण्डनीतिं पुरस्कृत्य	म.भा. शां.प. ६९ अ. २९
"	क्षत्रियस्य संगतं नास्ति	म.भा. शां.प. १२९ अ. १६-१७
"	दण्डधारणमुत्थानं	म.भा. शां.प. ११ अ. १७ श्लो.
"	शौर्यं वीर्यं धृतिस्तेज:	भा. ७ स्कं. ११ अ. २१ श्लो.
"	हतं त्रेमे व्रतं कामि	म.भा. शां.प. १२९ अ. ५ श्लो.
"	दानमध्ययनं यज्ञो	मार्कं.पु. २८ अध्याय

क्षमा	क्षमायुक्तः क्षमाशक्तं	विष्णु पु. ना खं.
ए. ,,	एकः क्षमावतां दोषो	पद्म पु. सृ. खं. १६ अ. ३३० - ३३१
,,	क्षमा गुणवतो नां हि	म.भा. आ.प. ४२ अ.
,,	अलंकारो हि नारीणां	वा.रा. ३३ सर्ग ७-६
,,	आक्रुष्टो नि हतो वापि	ब्रह्माण्डपु. ३२ अ. ४६ श्लो.
,,	वाचा मनसि कायेन	भविष्य पु. उत्त. पर्व २६ अ. १६० श्लो.
काम	सतामपि कुले नामाः	म.भा. ११६ अ.
,,	अकृत्यं मन्यते कृत्यं	स्कं. पु. ना खं. १६२ अ. ४६ - ५१
,,	यस्तेन तस्य कुरु मत्यरिणि	भा. ११ स्कं. १६ अ.
,,	अकामां काम यानस्य	वा.रा. के. कां. २६ स. ४२
,,	त्वं जानामि काम त्वां वैव	म.भा. शां. पर्व १७५ अ.
,,	संकल्पाज्जायते कामः	म.भा. शां प. १६१ अ.
,,	काम मूलमिदं जन्म	नारद पु. ३६ अ. ५५
,,	विषयेषु गुणाध्यासात्	भा. ११ स्कं. २१ अ. १९ - २१
,,	कामः सर्वात्मना हेयो	मत्स्य पु. ३१ अ. २४
,,	न मय्यावेशितधियां	भा. १० स्कं. २२ अ. २६

मं:	काम	न जातु कामः कामानां	भा. ९ स्कं. १९ अ.
	॥	स्त्रीणां च व्यसनात्यन्त	
-मं:	॥	कामजं मनसा घोरं	कामन्दकीय नीतिसार १२ सर्ग
	॥	लोके व्यवायामिषमद्यसेवा	भा. २ स्कं. २ अ.
	॥	अर्थधर्मौ परित्यज्य	वा.रा. अयो. कां. ५३ सर्ग १३
	॥	यानि जालानि कर्माणि	पद्म पु. सृ. खं. १३ अ. ४ ३२६
	॥	न पश्यति अमावस्या	व.रा. ५-१२६ अ. ४
मं:	॥	आहार एव पदे धर्म शुक्रं	चरक सं. ६ अ.
	काल	कालमूलमिदं सर्वं	म.भा. आ. पर्व १ अ. ४७-४९
	॥	कालः करोति विक्रुष्टं	ब्रह्मवै. पु. ४ खं. ६० अ. ११-१३
	॥	प्राप्त कालं विलम्बालेन	वा.रा. पु. खं. २ सर्ग ४
	॥	त्रिंशत्कोटय एव देवताः	मार्कं. पु. ४६ अ. ३२-३४
	॥	अमावस्यां समाचरेत्	बृहद्धर्म पु. २९ अ. ६-९
	॥	राजानः सर्वपंचत्वं	स्कं. पु. नाग. खं. ११९ अ. १८-२०
	॥	पितृभ्रातृ सुहृद्ज्ञातीन्	भा. १२ स्कं. ३ अ. ३९
	॥	यदा कलौ कालः स्थितवान्	भा. १२ स्कं. २ अ. २९
	॥	प्राप्त कालं प्रसक्तेन	स्कान्द क

काल	किं प्रमत्तस्य बहुभिः	भा. २ स्कं. २ अ. १२
"	पितृ भ्रातृ सुहृज्ज्ञातीन्	भा. १२ स्कं. ३ अ. ३७
"	कालो बलीयान् बलिनां	भा. १० स्कं. ५१ अ. १९
"	ईश्वरो दुरत्ययः कालः	भा. १० स्कं. ९६ अ. ३९
"	असत्यवादिनो लोका	स्कं. पु. ब्रह्म खं. धर्मारण्य खं. २ ३६ अ. ११-२८
"	इह लोकेऽपि पुत्रः दुःखे	गरुड पु. पूर्व खं. आचार २ खं. ६० अध्याय ४४-६१
"	फलन्ति नैव वृक्षाश्च	स्कं. पु. ब्रह्म खं. धर्मारण्य खं. २ ३६ अध्याय २६-३३
काम	आत्मनस्तु सुखं काङ्क्षे	नारद पु. ३२ अ. ८४
"	यः कंटकैर्वितुदति	गरुड पु. १०२ अध्याय
"	यः समुत्पतितं क्रोधं	मत्स्य पु. २७ अ. २-६
"	क्रोधवशो नाशयति	मार्क. पु. ११२ अ. १४-१९
"	धन्यास्ते पुरुषाः श्रेष्ठा	वा. रा. सु. का. ५५ ३-५
"	क्रोधमूलो मनस्तापः	नारद पु. ३९ अ. ५८
"	यः समुत्पतितं क्रोधं	म. भा. आ. पर्व ७६ अ. ४-६
२७	यत्क्रोधनो यजति	म. भा. शां. पर्व २६ अ. २९

क्रोध	क्रोधो हि धर्मं हरति	म.भा. उ. पर्व ४२ अ. ८
"	लोभात्क्रोधः प्रभवति	म.भा. शां. पर्व १६१ अ. ९
"	क्रोधः प्राणहरः शत्रुः	वा.रा. उत्तरकांडे प्रक्षिप्तसर्गे २०-२२
"	कामक्रोधौ निगृह्णीत	पद्म पु. सृष्टि खं. १९ अ. २२-३२
"	ऋषिर्वेदविदुरसंदेहेन च	याज्ञवल्क्योपनिषद् १९-२९
कालज्ञ	कालः कालज्ञस्य यशः	म.भा. शां. पर्व १०३ अ. २०
"	क्रव्यादस्य विराजेद्ध	म.भा. शां. पर्व १ अ. २२-३१
"	कालार्थाद् कालार्थीनां	वा.रा. कि. कां. ३० अ. ३२म
"	ब्रह्म प्रेम च सुरापेव	म.भा. शांतिपर्व २११ अ.
"	एतान्नेव प्रकृतः कालं	म.भा. आदि पर्व १२५ अ. १८
"	ब्रह्म प्रेम्ण सुरापेव	स्कंद पु. नागर खं. १६२ अ. २१
"	यदनो वदतो वः	ब्रह्मवै. पु. प्र. खं. ५२ अध्याय
गायत्री	सप्तस्त परमं देवी	कूर्म पु. उत्तरविभा. १४ अध्याय २२-२८
गुरु	आत्मनोऽपः प्रजातेश्वर	भा. ११ स्कं. १३ अ. ४
"	नात्यन्त बुद्धि ज्ञातिभ्यां	म.भा. शां. पर्व ८१ अ. २६
"	शान्तिर्वेदयुक्ति परमायं	वराह पु. ?? अध्याय १६

२६

गुरुणा	नूनं स्वेत्यसनमन्ये निन्द्रियो	भा. ८ स्कं. ८ अ. २०-२२
४. ॥	प्रसादो हर्षजा प्रीतिः	म.भा. शां. पर्व २१९ अ.
॥	दान्तो दान्तो विशुद्धात्मा	~~भा. ११ स्कं. २२ अ.~~ वराह पु. १०७ अ. ८२
॥	प्रवसेत्क्वचित्पुत्रेषु	~~भा. ११ स्कं. २२ अ.~~ नारद पु. १०७ अ. १२
॥	विकुर्वन् क्रियया	भा. ११ स्कं. २२ अ. ४७
॥	सीदन् चित्तं विलीयेत	भा. ११ स्कं. २२ अ. १८
॥	आत्मा गुणाभिमानश्च	म.भा. अश्व. [illegible] ३६ अ. १६-१८
॥	लोभात्पत्ति रहितं सात्त्व	म.भा. अश्व. ४८ अ.
गुरुके	यस्य साक्षाद्भगवति	भा. ७ स्कं. १५ अ. २६-२७
॥	पुरुषस्येह जातस्य	वा.रा. अयो. कां. १११ सर्ग २-३
॥	~~गुरु~~ उपाध्यायः पिता	पद्म पु. भू. खं. २१ अ. ३०-३३-३८
॥	गुरवो यत्र प्रतिबोद्धा	ब्रह्म पु. उत्तर खं. १४ अ. ६-११-१२ २९
॥	आचार्यो ब्रह्मलोकेशः	~~ब्रह्म पु. उ. खं. १२ अ.~~ भा. ११ स्कं. २० अ. १२

गुरु	उपाध्यायः पिता ज्येष्ठो	कूर्म पु. उत्त. १२ अ. २६–३१
”	अध्यापकस्तु वेदानां	नारद पु. ६ अ. ६४
”	पुत्रस्य स्नेहजातस्य	वाल्मी. अयो. १११ सर्ग १–३
”	कामक्रोधौ महाप्राज्ञ	वाल्मी. अयो. कां. १०७ सर्ग १८
”	नाहमिज्याप्रजातिभ्यां	भा. १० स्कं. ८० अ. ३४
”	[illegible]	विष्णु [illegible] २२२ अ.
”	[illegible]	पद्म पु. स्वर्ग खं. ३१ अ. ३२–४०
”	[illegible]	भा. १० स्कं. ८६ अ.
”	गुरोरप्यवलिप्तस्य	वाल्मी. अयो. कां. २१ सर्ग १६
”	[illegible]	म. भा. शां. पर्व १०८ अ. २६–२९
”	अध्येतारश्च वेदानां	नारद पु. ६ अ. ६१–६७
”	दुर्लभं मानुषं जन्म	बृहद्धर्म पु. ४ अ. २–६
महात्मा	महात्मनः [illegible]	स्कं. पु. नागर खं. १८२ अ. २४–२९
”	[illegible]	~~स्कं. पु. नागर खं.~~ विष्णु पु. [illegible]

ज्ञान	अथ ब्राह्मण हत्या वत्स:	स्कं०पु० ब्राह्म खं० धर्मारण्य ६ अ० २८-२२-३१
〃	शांडिल्य सगोत्रेषु प्रवरत्रय	स्कं०पु० ब्राह्म खं० धर्मारण्य ६ अध्याय ६२-६९
〃	कश्यपोत्तव त्वत्हारश्च	स्कं०पु० ब्रह्म खं० धर्मारण्य ३६ अ०
गो०	पीतोदका जग्धतृणा	कठोपनिषद् १ अध्या० १ वल्ली
〃	गावं तद्धि बालेन रक्षां	विष्णु पु० २ खं० ४२ अ०
〃	गवेशतस्य हिरण्यावल	वा०रा० बालकां० २३ सर्ग० ६-२६
〃	गोभिस्तुल्यं न पश्यामि	म०भा० अनु० पर्व ५१ अ० २६-३३
ज्ञानरूप	स्वाध्याये नित्ययुक्त:	कूर्म पु० ३ विभा० १२ अ० २-६-६ २०-१२-२६
पुं 〃	धर्मगते प्राप्य वनं	म०भा० आ० पर्व ६१ अ०
〃	नामधेयं यत्त्वेदत्त्वं	म०भा० शां० पर्व १४९ अ० ६-१६
〃	ततोऽहमागतो विक्रलो	मा०पु० २८ अ० १८-२६
〃	अधीत्य वेदान् कृतसर्वे कोविदा:	म०भा० शां० पर्व ६० अ० ४६-४९

गङ्गा	तपञ्च प्रजा नौमि	म. भा. शां. पर्व ११३ अ.
”	वातरङ्गादि यादाय	मार्कं पु. १६ अ. १ – १२
”	वातस्कन्धयानुरूपेण	मार्कं. ६६ अ. ३ – ६
”	गङ्गा स्वर्ग मध्यगतं	म. भा. शां. प. २६० अ.
”	गङ्गा स्वर्गादिपरात्परा	म. भा. शां. प. २२ अ.
”	अहो मे पितरो वृक्षै	भा. ११ स्कं. १७ अ. ५० ५८
”	कुटुम्ब भरणात् फलः	कूर्म पु. पूर्वभा. २ अ. २८ – २९
”	पुत्रपौत्र बन्धुमित्रौ	म. भा. शां. पर्व. १६६ अ.
”	तथैव मद्व्य पयुत्थानि	स्कं. पु. [illegible] ४० अ. ७१ – ७४
”	तथा नव विचक्षणा इति	७६ –
”	श्रुतिमन्त्रानुरोधेन	मार्कं पु. २० अ. ७८ – ८२
”	देवा गङ्गीन्मनुष्योक्त	म. भा. शां. पर्व २२ अ.
गङ्गदत्त	[illegible]	स्कं. पु. प्रभास ख. प्रभासक्षेत्र. १२ अ. २२ २६
”	यज्ञ धर्म पञ्च दत्ता	म. भा. शां. पर्व १६६ अ. २७८
”	अक[illegible]वेदवेदं तु	स्कं. पु. [illegible] २ अ. [illegible] ७८ – २२

२० ९६

गृहस्थ	सर्वेषामाश्रमाणां गृहस्थो [illegible]	बृहद्धर्मपु. उत्तरखं. [illegible] २७-२६
"	गृहस्थस्त्ववशिष्टो [illegible]	भा. ७ स्कं. १४ अ. २-१०
"	वेदाभ्यासो [illegible]	कूर्मपु. पूर्वभा. २३ अध्या. २०-२६
"	गृहस्थेन सदा कार्यं	मार्क पु. २९ अ. ६-८
चार	[illegible] विद्धि	कामन्दकीय नीतिसार ११ सर्ग [illegible]
"	चारेण विदितः शत्रुः	[illegible] २०
जप	जपस्त्रिविधः प्रोक्तो	नारद पु. ३३ अ. ६२-६७
जप	विना जपं [illegible]	नारद पु. ११ अ. ४४-५६
"	[illegible] प्रत्यहं	नारद पु. ३१ अ. ३०-३२
ज्ञाति	[illegible] ज्ञातीनां	[illegible] पु. [illegible] १६ [illegible] ३-२
"	ज्ञानदो [illegible]	बृहद्धर्म पु. [illegible] अ.
"	[illegible]	मत्स्य पु. [illegible] अ. २२
ज्ञान	भज विष्णुं परं नित्यं	नारद पु. ३४ अ. ४२-५२
"	[illegible]	म. भा. शां. प. २९२ अ.
"	ज्ञाना [illegible]	[illegible]

जिह्वा	जिह्वयाऽतिप्रमाथिन्या	भा. ११ स्कं. ८ अध्याय
ज्वर	इति विमिलायेन्नागतन्त	म.भा. शां.प. २८६ अ. २२-२९
* जीवनाय	आत्मार्थं भोजनं यस्य	कूर्मपु. उत्तरविभा. १६ अ. २८
"	यदि प्रजारात यतेत वा पु	म.भा. १८ अ. १-६
"	धिग् जन्म भारते हितं	स्कं.पु. वै.खं. २० अध्याय ८-१०
"	यथा प्राप्तानि चावाति	स्कं.पु. प्र.खं. प्र.क्षे.मा. २० अ. ५.६.२०
"	वर्तेत ब्रह्मणा विप्रो	भा. १० स्कं. ८६ अध्याय २०

ज्ञान:	ज्वालकर्मि प्रसक्तुन	पद्म पु. पा. खं. ८४ अ. ८१-८६
"	चतुर्दिशतानां विद्यानां	कूर्म पु. उत्तरविभा. १२ अ. ३२-३३
"	यज्ञात् सम्भवात् [illegible]	कूर्म पु. उत्तरवि. १२ अ. ३६-३७
"	ज्ञानं [illegible] उत्पद्य	म.भा. अश्वमे. पर्व २० अ.
"	[illegible] स्थितं ज्ञानं	पद्म पु. भू. खं. १२३ अ. ६-१२
"	ज्ञानेन सर्वं [illegible] लोके	विष्णु पु. ६. खं. २२२ अ [illegible]
"	ज्ञान [illegible] विद्या [illegible]	मार्कं. पु. ३९ अ. १-८
"	[illegible]	मार्कं. पु. ३९ अ. २१-२६
"	[illegible] लोके	नारद पु. ३३ अ. ४१-५१
"	ज्ञान [illegible]	मार्कं. पु. ८१ अ. ३७-३९
"	[illegible]	[illegible]
"	[illegible]	[illegible] ४४ अ. ६१-६६
"	[illegible]	[illegible] पु. [illegible] १२६ अ.

तप	अहिंसा सत्यवचनम	महाभारत शां. प. १६ अ. १८
॥	ब्रह्मचर्यं जपो मौनं	ब्रह्माण्ड पु. ३२ अ. ३६
॥	उपवासः पराकादि	कूर्म पु. उ. विभा. ११ अ. २१
॥	पक्षमासोपवासादीन	म. भा. शां. प. २२८ अ.
॥	अनुत्सारसु पुज्जानो	म. भा. शां. प. २२६ अ. १४
॥	देवताभ्यः पितृभ्यश्च	म. भा. शां. प. २२६ अ. १५
॥	पुनरागच्छते धेनुः	पद्मपु. स. खं. २१६ अ. ३२१
॥	अहिंसा सत्यमस्तेयं	पद्मपु. पा. खं. ८९ अ. ४२-४५
॥	महत्कर्माणि मानोकं	स्कन्द. पु. २४ अ. ६-५
॥	नास्ति गंगासमं तीर्थं	नारद पु. २२ अ. ३०-३२
॥	धिग्बलं क्षत्रियबलं	म. भा. आ. प. १११ अ.
॥	पक्षोपवासेन मन्यन्ते	म. भा. शां. प. २२१ अ. ४-८
॥	औषध न्याय पालदोषित	म. भा. शां. प. १२६ अ. ५-७ ६-१२
॥	आतपत्रं तन्द्रागं	स्कन्द पु. काशी खं. पूर्वार्ध १६ अ. ३६-६८

तीर्थ	सत्यं तीर्थं दयातीर्थं	स्कं॰ पु॰ का॰ खं॰ पूर्वार्ध ६ अध्याय ३० – ४०
"	देवतानामधिष्ठानं	बृहद्धर्म पु॰ ५ अध्याय
"	सत्यं तीर्थं दयातीर्थं	मत्स्यपुराण २२ अ॰ ८०
"	ऋषीणां पदवं गुह्यं	मत्स्य पु॰ ११२ अ॰ १२
"	यस्य हस्तौ च पादौ च	पद्म पु॰ सृ॰ खं॰ १९ अ॰ ८ – १०
"	कलौ काशी च मथुरा	स्कं॰ पु॰ प्रभा॰ खं॰ १२६ अ॰ ७ – ८५
"	यत्र ते ता महाभागा	मत्स्य पु॰ १०२ अ॰ २० – २२
"	गंगायां धर्मकर्माणि	पद्म॰ पु॰ क्रियाखं॰ ८ अ॰ ३ – २६
"	उत्तरे यमुनातीरे	बृ॰ [illegible] पु॰ १०० अ॰ २० – २१
"	कलौ तु नैमिषं तीर्थं	कूर्म पूर्वविभा॰ ३१ अ॰ ३१
"	विसृज्य ततो गङ्गां	वा॰ रा॰ बा॰ कां॰ ४२ सर्ग ११ – १८
"	प्रति ब्रह्मदुपावर्तनं:	मत्स्य पु॰ ३ अ॰ १० – ११
"	ज्येष्ठ मास सिते पक्षे	स्कं॰ पु॰ आवं॰ ख॰ अवन्ती क्षे॰ मा॰ ६८ अ॰
° ~~क~~ [illegible]	[illegible]	स्कं॰ पु॰ नागरखं॰ ३२ अ॰ ४४ – ५६

	ठीक
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"
[illegible]	"

त्यक्ता	यद्दुःखं नानुमितिभिः	भा. ६ स्कं. १६ अ.
त्रिवर्ग	त्रयः स्थानं च वृद्धिश्च	म.भा. शां.प. ६८ अ.
दम	अध्यापिताय महेश्वर	म.भा. शां.प. ३२ अ. १०-१२
〃	अभयं संशुद्धिः तेजः	म.भा. शां.प. २२६ अ. १२-१७
〃	दमसमे प्रदोषणानि	म.भा. शां.पर्व ३२ अ.
दया	आत्मवत्सर्वभूतेषु	ब्रह्मा. पु. पूर्वभा. २२ अ. ४८
〃	परोपकारः [illegible]	बृहद्धर्मपु. २ अ. ५
〃	कृपणानाथवृद्धा	म.भा. शां.प. १२१ अ. १६
〃	अपदेष्टं सर्वज्ञवर्तिवा	भविष्य पु. ब्राह्म पर्व २ अ. १५६
〃	दुःखे [illegible]	कूर्म पु. उ. विभा. १२ अ. ३१
दिनचर्या	[illegible]	कूर्म पु. उ. विभा. १८ अ. १८-२८
दान	यद्यद् इष्टतमं लोके	ब्रह्माण्ड पु. ३२ अ.
〃	कुटुम्बभक्तवसनाद्	मत्स्य पु. [illegible] २ अ. १०
〃	यदीप्सत प्रीणातीर्थे	कूर्म पु. उत्तर विभा. २६ अ.
〃	अतिवृद्धे [illegible]	गरुड पु. उ.भा. २६ अ. ३२

26 २६

दान	दीयमानं हिनास्पैति	स्कां.पु. माहे.खं. २अ. कौ. खं. २अ. ६१-६३-७० ९६
"	नास्ति विद्यासमं चक्षुः	वराहपु. १२अ. २६-२७
"	न ग्न सोमात्परो ह्यात्मा	स्कां.पु. माहे.खं. कौ.खं. २अ. ६-१२
"	प्रति गृह्य गृहीत्वा तु	स्कां.पु. आवन्त्ये. रेवाखं. ८०अ. ६-१२
"	नदी धातु यथा सस्यानं	भ.भा. अनु.प. ६२अ. ३७-६६
"	दानिनं दीनं द्विजातिनां	
"	पद्मादयो ब्राह्मणाय	कूर्मपु. उत्तरार्ध. १२अ. २१
"	शक्ते हि हि फलैकर्मापि	पद्मपु. सृ.खं. २६अ. ३६-३६
"	यो ब्राह्मणाय दद्याये	कूर्मपु. उ.वि. २६अ. १६
"	यत्तु दद्यान्महीं	कूर्मपु. उ.वि. २६अ. १२-१६
"	दुन्यातामपपापानं	कूर्मपु. उ.वि. ११अ. १६
पा "	पञ्च मित्र विनीलेषु	स्कां.पु. कौमा. खं. ४०अ. ८१

दान	गवन्तायानदानमं	वाल्मी. बा. कां. २६ अ. २२
〃	राज प्रतिग्रहे घोरो	स्कं. पु. नाग. खं. ३२ अ. २८-२६
〃	नतद्दानं प्रवदे शान्ति	भा. ६ स्कं. १८ अ. ३६-३७
〃	दक्षिणा पात्रे [illegible]	नारद पु. १६ अ. २६
〃	यत्व त्वया [illegible]	गरुड पु. ३ भा. १६ अ. २७
〃	[illegible] दत्तेन	नारद पु. १२ अ. ७०-७६
〃	[illegible]	लिङ्ग पु. ३ भा. खं. ११ अ. २२-३०
〃	अनर्वतोघ्र दानानि	विष्णु [illegible] खं. २०८ अ.
〃	यद्दीन [illegible]	गरुड पु. ध. खं. ३ अ. [illegible] खं. २१ अ. ४-७
〃	[illegible]	[illegible] पु. प्रभास खं. प्र. क्षे. म. २०८
दानिकर्ष	अत्ततः श्रीमद्दानव्यस्य	भा. ९० स्कं. १० अ. १६-२५
〃	[illegible] दुःखं	नारद पु. ११ अ. ९०

दारिद्र्य	अहो दुःखं हैः मतानां	नारद पु. ११३अ. १६५-१६७ १७३-१७८
,,	य स्याह मनु गृह्णामि	भा १० स्कं. ८८ अ. ८-६
,,	पतितः शोच्यते राजन्	म.भा. शां.प. ८० अ १२
दुःख	दारिद्र्यनाशः सुहृत्त्यागो	मार्कं पु. ८ अ. १०१३
,,	कारागृहे स्मृते दुःखं	मार्कं पु. ८ अ. ३८
,,	यथा दुरोदिवनो दिवा	वारा. अयो. कां. २० सर्ग ८-९
,,	गांगदुष्यदेहः अस्तीन्द्रियार्थे	भा ११ स्कं. ११३अ. १९
दुःख ~~[illegible]~~	विषस्य या ग्रहाः दौर्गे	पद्म पु. स्व. खं. ५६ अ. ३०
दुर्जन	ये लोके विद्विषो मत्सराः	नारद पु. १२ अ. २९
,,	अहं यं साधु मे कार्याणि	~~नारद पु.~~ व्यास स्मृति ३ सर्ग २
,,	लिप्सयान्यां सुजना न	नारद पु. ८ अ. १०८
,,	सु क्रूः कृष्यादसतां	भा ११ स्कं. २६ अ. ३
,,	अनहूया लभते या हि	म.भा. शां.प. ११२ अ. १७
,,	दासभावं च स्नानं सर्वं	नारद पु. ८ अ. ६४-६७
,,	अहो कष्टतरा लोके	नारद पु. ८ अ. ११
,,	असतां दुष्प्रमोजम	नारद पु. २६ अ. ४२

दूत	भक्ता [illegible]	वा.रा. सुं.कां. २ सर्ग ३६-६०
”	नानुहन्त्याद् [illegible]	म.भा. शां.पर्व २२ अ. २६-२७
”	कुलीनः शील सम्पन्नः	म.भा. शां.पर्व ८५ अ. २८-२९
दं [illegible]	सर्वे पुराण तस्मिं देशः	भा. १ स्कं. २९ अ. २७-३२
दैव	[illegible]	म.भा. [illegible] २७ अ. १३-१६
”	दैवमेव परं मन्ये	वा.रा. बा.कां. ५२ सर्ग २२
”	नैवार्थेन न [illegible]	वा.रा. यु.कां. ११० सर्ग २५
”	वि [illegible]	वा.रा. [illegible] ३२ स [illegible]
”	[illegible] धर्म [illegible] राजा	भा. [illegible] ८ अ.
दैव	धनं बलं [illegible]	[illegible] ७ अ. १६-२१
”	न जातु [illegible] धनेन	म.भा. आ.पर्व ८६ अ. ६-८
द्रुह [illegible]	ज्योति [illegible]	भा. १० स्कं. १ अ. ६३-६६
”	[illegible]	भा. ६ स्कं. १८ अ. २५
”	[illegible]	[illegible] २ सर्ग ८६
”	मित्रद्रोहे [illegible]	म.भा. अश्वमे. पर्व - २० अ. ३

धर्म	सुलभा युधि विप्रर्षे	भा ८ स्कं. २० अ ६
,,	यद्वै न दत्त्वा न पितृन्	म.भा. शां.प. २२६ अ. ५
,,	ईहत्यजनस्मिन तु स्वस्य	म.भा. शां.प. २२६ अ. २६
,,	न सत्विद्यान श्चिरं	स्कं.पु. नागर खं. १२२ अ.
,,	अर्थ्यो हि विबुधेभ्यो	म.भा. शां.प. ८ अ. १६-२८
,,	अदत्ताऽस्मोऽस्मानहीं विरज्यत	म.भा. शां.पर्व २३६ अ. ४२
,,	दानक प्र सपा व. प्र	स्कं.पु. माहेश्वर खं. कौमा-रखं २ अ. ११
,,	यद्येहि सावत्ते द्रव्यं	भा. ११ स्कं. २३ अ. १८-२०
,,	अर्थो ह्यो हि विबुधेभ्यः	ब.रा.पु. पु.या. ८ २ हि: ३२-४०
,,	यज्ञात ... रात्रेः	भा ७ स्कं. १२ अ. ३२-३३
धर्म	सत्यं दया तपः शौचं	भा ७ स्कं. ११ अ.
,,	अहिंसा सत्यमस्तेयम्	वामनपुराण २ अ. ३२
,,	त्रिवर्गो धर्मः सत्योऽहिंसा	भा ११ स्कं. १८ अ: ४२-४३
,,	यतो यतो निवर्तेत	भा ११ स्कं. २१ अ. १८
,,	क्षमा सत्यं दया दानं	लिंग.पु. २६ अ.

3/८९

धर्म	एवमत्यन्तलाहिवन,	वायुपु. ६२अ. ५०
"	अहिंसा सत्यमस्तेयं	भा. ११स्कं. १९अ. २९
"	अदम्भस्यानुपादानं	म.भा. शां.प. ३३अ. २०
"	तपः यदं व्रतं युगे	म.भा. शां. २८अ. ६१
"	धारणाद्धर्ममित्याहुः	म.भा. शां.प. २२६अ. २-६
"	धर्मार्जने सदा कार्यं	विष्णु पु. २खं. ३७अ. ३-७
"	लोके धर्मे ... महोत्सवं	ब्रह्मा.पु. माहे.खं. ५४अ. ३८-३९
"	धर्मव्यतिक्रमो दृष्ट	भा. १०स्कं. ३३अ. ३०
"	धर्मो धर्मानुबन्धार्थो	मार्कं.पु. ३६अ. ७६
"	सर्वलोकमनसोऽहंकारादौ	भा ११स्कं. ३अ. २२-३२
/		
"	धर्मः सदा हितः पुंसां	म.भा. शां.प. ३१८ अ. ६
"	धारणान्महतामित्यत्र बोधते	म.भा. आश्व.प. २८अ. १६-१७
"	तपः शौचं दया सत्यं	भा. प्र.स्कं. १७अ. २४-२५
"	धर्मात्सञ्जायते ह्यर्थो	कूर्म पु. २अ. ४८-५०
"	नित्यं धर्मार्थकामेषु	कूर्म पु. उ. विभा. १२अ. ३९-६०
"	स नरो ... प्रतिष्ठा	नारद पु. ३२अ. ३८-३९

धर्म	न्यायागतस्य द्रव्यस्य	म.भा. द्रो.प. २६६ अ. ३८
〃	न्यायागतं धनं वर्णैः	म.भा. २६ अ. द्रो.प.
〃	सत्यं शौचं अहिंसा च	स्कं.पु. का.खं. ४० अ. ८६
〃	अक्रोधः सत्यवचनं	म.भा. शां.प. २६ अ. २०
〃	धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं	बृहद्धर्म.पु. उ.खं. २ अ.
〃	नास्ति धर्मात्परो बन्धुः	ब्रह्मवै. ४ खं. ६३ अ. २२
〃	आसनं कुशलं पृष्टं	वायु.पु. ८ अ. १८२-१८६
〃	अद्रोहः सर्वभूतेषु	म.भा. द्रो.प. १६२ अ. २१
〃	क्षमा दमो दया दानं	कूर्म.पु. पूर्वविभा. २ अ. ६६-६८
〃	आनृशंस्यं अहिंसा च	म.भा. द्रो.प. २६ अ. २२-२८
〃	धर्मकार्ये त्वरा कार्या	विष्णु पु. प्र.खं. ११ अ. २-६
〃	नास्ति वै धार्मिकस्य	म.भा. अनु.प. १०६ अ. ६२-६६
〃	अद्रोहः सत्यवचनं	म.भा. द्रो.प. २२ अ. ११-१२
〃	अहिंसा सत्यमक्रोधः	म.भा. अनु. प. २८ अ. २८

33

धर्मि	सत्यं दमस्तपः शौचं	गरुड पु. २२६ अ. २२
"	अहिंसा सत्यमक्रोधश्च	म.भा. अनु.प. १०६ अ.
"	तस्माद्धर्मः ...	ब्रह्म पु. १ अ. १३-१८
"	आनृशंस्यं क्षमा धृतिः	मार्कं पु. २० अ. २१-२२
"	श्रद्धा ...	लिंग पु. १० अ. २६२-२६७
"	...	भा. १ स्कं. १६ अ. ३८-३९
"	ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत	मार्कं पु. ३४ अ. ११-११८
"	...	[illegible] ८३ ... २८-३३
"	...	भा १० स्कं ३३ अ.
"	...	मार्कं पु. २८ अ.
"	धर्मः ...	ब्रह्म ... पु. १ अ. ३८-६६
"	अहिंसा ...	... पु. ३ खं. ६ अ. ३७-२८
"	अधोक्ष ...	भा ११ स्कं. ११ अ.
"	...	भा. १० स्कं. २० स्कं. २६ अ. २१
"	धर्मव्यतिक्रमो दृष्ट	भा १० स्कं. ३३ अ. ३० ३१

धारणा	हृत्पुण्डरीके ~~केन~~ नाभौ वा	कूर्म पु. उ. वि. ११ अ. २६
धीर	गामस्पर्धिमिमदेहं	भा. प्र. स्क. १२ अ. २६
”	कृपिले येन कर्माणि	म.भा. अनुशासन पे. २०३ अ. ६
”	उग्रदा रैः हते शैक्षव	म.भा. शान्ति प. २२६ अ
”	न मैं मृत्यु भवति कृतार्थे	स्कं. पु. ना. खं. २०० अ. ३८
ध्यान	नाहं लिखामि वि ...	३.कं. १६ वृ. पु. वा. हं. २६ अ. ३८-३९-४०
”	देवान्वतिहि तिमालस्य	कूर्म पु. उ. वि. ११ अ
”	ध्यानमात्सत्प्राप्य ...	नारद पु. २३ अ.
~~नर~~	~~... लोहित~~	~~४४ - ४~~
नरक	यः द्विजान् हनुपातानि	मार्कं. पु. २१३ अ ६२-६८-६९-७० २०१
”	मंत्र स्तिमि हिं हैं युक्तः	वा. रा. यु. कां. ? सर्ग २-१०
”	द्विजाति हत्या ... नं	पद्म पु. क्रि. खं. २२ अ.
”	सुलभाः पुरुषा राजन्	वा. रा. आर. का. ३७ सर्ग २
”	छिन्नमूलानुजीवित पुंसः	मार्कं. पु. १२ अ. ६०-६२
”	यः स्वकात् परतो वेद	भा. प्र. स्क. १२ अ. २६
”		

35

नरक	परनिन्दा नरकत्वं	१६१ अ. ६-१२ २२२ अ. ३४-२८
"	"	मार्कं पु. १ ख. अ ४०-४२
"	निन्दकों से ...	स्कं. पु. ब्रह्मखं. धर्मारण्य १६ अ. २०

36

निन्दा	न वाच्यः परिवादो वै	म.भा. शां.प. २२२ अ. १२
"	नास्य कीर्ति सम्मोदन्तु	नार. पु. १ अ. ४४
"	परनिन्दा महापापं	स्कं. पु. नागरखं. २२७ अ. २८-२६
"	गन्धर्विणं ब्राह्मणं धाराहं	मत्स्य. पु. १०८ अ. २१
"	अत्र का यातुं व तानो	मार्कं. पु. २४ अ. ६६-७२
"	परा जैश्च नरो निन्द्य	म.भा. अनु.प. ९६ अ. ९
निर्भय	नाशयति दैवं बले नाभे	ब्र.वै.पु. ३ खं. १६ अ.
"	वनेषु ...	भा. ११ स्कं. २३ अ.
"	... नरो ...	म.भा. शां.प. २६३ अ. २८-२९

〃	सप्तजसो॰ च्छविख्यात॰	आ॰ प्र॰ सं॰ १२३० : २०
〃	तत्त्वंसत्त्वभवनहो॰ आ॰ छाया	अ॰ आ॰ ३१० १३१३०१२२०
〃	नाद्दे पानीयदि त्रुकं	[illegible] २३१ : १९
〃	माहितसंपत॰ प्रोक्तं	[illegible] ८ २१ : १९
〃	न कानताजान कः हेतुक	आ॰ वेद १२३ : १६

निषद.	आक्रोशकसमो लोके	पद्म पु. सृ. खं. ९८ अ. ३२२-३२५
"	स पुत्र मनपति वा देवो [illegible]	म.भा. सभा पर्व २६ अ. ७
"	मत्तास्थि [illegible] स	कूर्म पु. पू. खं. १२ अ.
"	नाम गिरिं ब्रह्मसां [illegible]	मत्स्य पु. १०७ अ. २१
"	न ब्राह्मणं नेत्र दंत [illegible]	कूर्म पु. उ. विभा. १६ अ. ३८-४१
निर्वचन	[illegible]	म.भा. अनु. प. १११ अ.
"	[illegible]	मत्स्य पु. ११६ अ.
"	अन्नादे [illegible]	म.भा. अनु. प. २ अ. २८
"	[illegible]	मत्स्य पु. १२२ अ. २८
"	कैलास पर्वते राम	वाल्मी. बा. कां. २४ सर्ग. ८-९
"	[illegible]	म.भा. आ. पर्व. १२९ अ. ९८-९९ २२४-२२६
"	कालस्य [illegible]	ब्रह्माण्ड पु. ४४
"	[illegible]	भा. [illegible] स्क. २० अ. [illegible] २८-२९

॥	ऋतप्रसेनावदविख्याते	भा. प्र. स्कं. १२ अ. २०
नीति	तद्गृहं यत्र वहति	मार्क. पु. ८६३ ४९
~~तद्गृहं यत्र~~		
॥	यदेतानुत्तमेजानह्यात	म. भा. शां. प. ४४-४६
॥	तिष्ठा भार्या मनुष्याणां	ब्रह्म वै. प्र. खं. ५६
॥	ये च मित्रैर्न तै नित्यं	म. भा. उ. प. १६-१७
॥	न वैश्यवृत्ता विचक्षणेन	म. भा. १० स्कं. ५० अ. २०
॥	आजीविकां नोत्यजेत्	भा. १०. स्कं. २८
॥	नास्तिकं नीचकं सेवेत	ब्रह्म पु. [illegible] ४०-४१
॥	नाहि येन धर्मे तीर्थं	नारद पु. पूर्व. २२ अ. ३०-३१
॥	यथा स्त्री यौवनेनाढ्या	नारद पु. ८ अ. १०२
॥	अ[illegible]नन्दमाहात्म्यं	नारद पु. ८ अ. १०६
॥	आत्मबुद्धिः सुखकरी	नारद पु. १९ अ. [illegible]
नी. श. म.	[illegible]नवेति विषमाः	म. भा. उ. प.

निर्विकल्पत	स्वधारीरात्म [illegible]	म.भा. आ.प. ११९अ.
״	भद्राणात्र्वनलाद्वैव	मत्स्य पु. ११३अ.
״	अनादि वैवसम्प्राते	म.भा. आ.प. २अ. २४-२५
״	अद्यो वैवस्वद्विष्कारे	मत्स्य पु. १२२अ. २८
״	वैलासपर्वतेशम	वन्य. वाक्यं. २४ सर्ग ८-९
״	समानमात्रेण मनद्दत	म.भा. आ.प. १२१अ ४८-४९
״	सहस्रलोकविख्यातः	भा.प्र. स्कं. १२अ. ३०
״	तत्रहंसस्तमनसा	म.भा. आ.प. १३१अ ३७-३८
״	नारदप्राणिनास्तितुल्यं	वराह पु. ३अ. २८
״	मारिलं तेपतप्रोक्त	मत्स्य पु. १०४अ. २९
״	ममता जनकः [illegible]	भा. ९ स्कं. १३अ. १३
״	एकनाम्नि तुल्यवेदान	म.भा. आ.प. २७४-२७६
״	कालसारे क्रितिरत्नेष्वं	ब्रह्माण्ड पु. ४६
״	मद्दे भद्रजातिमं	भा. ९ स्कं. २० अध्याय ३८-३९

निवाह	नाथसिंह व [illegible]रामे	ज्येष्ठ कृ. ३ तारीख १९८२ ई.
"	वलेकु सतिविवेकवाराहो	भा. ११ शुक्ल - २०२३
"	प्रीतम सरणनारायण व	स भा. कृष्ण २०६३ ई. ५-६-

[illegible]	यत्र स्नेहस्तत्र हि तानि	वा. रा. बा. कां. 32 सर्ग
〃	आचारः कुलमाख्याति	गरुड पु. पू. खं. 114 अ. 28
[illegible] 〃	यदि कुर्यात्सुनरा गर्हा	〃 69
〃	[illegible]	〃 36
〃	[illegible]	〃 65
〃	[illegible]	〃 41
〃	[illegible]	〃 46
〃	[illegible] मनः प्रसन्न	〃 48
〃	[illegible]	[illegible] 3- [illegible] 12 अ.
〃	[illegible]	वा. रा. यु. कां. 123-12-12
〃	[illegible] दुःखं हि	वा. रा. उ. कां. 6 सर्ग 6-20
〃	[illegible]	वा. रा. [illegible] कां. 28 सर्ग 6
〃	[illegible]	[illegible] 117/27
〃	[illegible]	[illegible] 6-20
〃	[illegible]	वा. रा. [illegible] कां. 29 स. 20
〃	[illegible]	वा. रा. [illegible] कां. 42 स. 13-12
〃	सर्वे धर्मे [illegible]	[illegible] 22 अ. 82
〃	[illegible]	[illegible] 8 अ.

जोति	योगेह भल्योतनियुक्तः सत	का. ग. अ. [illegible]
,,	ऐकमनसकृपागच्छ	,, सर्ग १२
,,	पञ्चो काव्या पञ्चं द्याथो	पञ्चपु. [illegible] सं. १३ अ.
,,	[illegible] ग: ब्रामेल लघय ति	स्कं. पु. ब्रह्मो. खं. ३ अ. ७५-८६
,,	कभा तंव [illegible] लानि	पद्म पु.
,,	[illegible] तंत विचद तां	[illegible] पु. ३. विभा. १९३१.

40

नीति	कालधृता महत्त्व दोषः	स्कं.पु.ब्र.खं. हे.मा. २८अ. ४२-४६
॥	क्रोशन्तस्तानना न पेक्ष्यन्ति	म.भा. ५/१० व. २६ अ.
॥	राजा वै [illegible]	गरु.पु.प्रे.खं. १९अ. ११
॥	धर्मात्मा [illegible]	वा.रा.उ.कां. २ सर्ग २२-२८
॥	निरुत्साहस्य दीनस्य	वा.रा.यु.कां. २ सर्ग ६
॥	परदुःखं [illegible]	वा.रा.उ.कां. ८ स. ४६
॥	[illegible]	वा.रा.यु.कां. ७अ. १२-१६
॥	कन्यापितृत्वं दुःखं हि	वा.रा.उ.कां. ९ सर्ग ९-१०
॥	[illegible]	वा.रा.सुं.कां. ३८ सर्ग ६
॥	यः [illegible]	मार्क. ११३/२७
॥	न हि [illegible]	[illegible] ६ सर्ग ९-१०
॥	[illegible]	वा.रा.सुं.कां. २१ स. २०
॥	उदीर्णे [illegible]	वा.रा.उ.कां. ४६ स. १३-१६
॥	सर्वधर्म [illegible]	अध्या. [illegible] २३, अ. ४२
॥	[illegible]	रघु. [illegible] ४ अ.

४१ ३६

नीति	सापराधोऽपि विकलोऽपि	वा.रा. ३ अरं. १६ सर्ग २०
,,	शरीरं पीड्यते येन	भविष्यपु. ब्रह्म. २अ. १६२
,,	अधर्मः शरीरस्थः	वा.रा. ३ अरं. २५ सर्ग ६०-६१
,,	द्विरुक्तानि कर्मकृते	म.भा. वने. प. १८७अ. ११
,,	नित्यं क्रोधात् [illegible]	म.भा. वने प. १८७अ. ११
,,	अहं यद्यप्यनेन क्रोधं	भा. [illegible] १२अ. २२-२५
,,	[illegible] ब्राह्मण वादा [illegible]	ब्रह्मवै. ४ कृष्ण. ३५अ. ८२-८५-८६ -८९
,,	गोब्राह्मणमात [illegible]	वा.रा. कि.कां. २८ सर्ग ९
,,	अक्रोधः सत्यवचनं	म.भा. अनुश. ३७अ. ८-९
,,	आर्तत्राणविहीनानां	[illegible] ३ [illegible] २७अ. २७-२८
,,	विवेकहीनं [illegible]	नारद.पु. २०अ. २९
,,	त्यज दुर्जनसंसर्गं	[illegible] आ.खं. २०८अ. ३६
,,	[illegible] विप्रस्य	भा. ७ स्कं. १२अ. २९-३१
,,	अहो [illegible]	नारद.पु. पूर्व. १०६
,,	[illegible]	भविष्यपु. ब्रह्म. ३अ. २२

नीति	पतत्त्रीर्यैर्वर्तते वा [illegible]	नारद पु. ८ अ. १०२
"	ध्यानमध्ययनं दानं	ब्रह्म पु. १२८ अ. ४ ५-६
"	ब्राह्मणान् कुपितान् [illegible]	कूर्म पु. उ. विभा. १२ अ. २२
"	अहो [illegible] लोके	नारद पु. ८ अ. ११
"	अयने विषुवे [illegible]	भा. ७ स्कं. १४ अ. २०-२५
"	पीडितस्य [illegible]	भा. ७ स्कं. १३ अ. २१
"	[illegible]	स्कं. पु. [illegible] ३८ अ.
"	[illegible]	भा. १० स्कं. २२ अ. ३५
"	सत्यं [illegible]	[illegible] १ सर्ग. २०
"	न कुर्यात् [illegible]	कूर्म पु. उ. वि. १२ अ. २१
१. "	आत्मा [illegible]	विष्णु पु. [illegible] २ अ.
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. २१ अ. १६-३२
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. २२ अ. ११-५५
"	[illegible]	ब्रह्माण्ड पु. [illegible] २१ अ. ५०

५३८-

नीति	सत्यं शौचं तपो ऽधर्म	स्कं. पु. नाग. खं. १८ अ. ६-६
"	सभा प्रपद्यते ह्यातः	म. भा. सभा. पर्व ६८ अ. ६०-६२
"	यशोऽयं यत्र हितकृद् यशो यथ तत्	म. भा. ७ स्कं. ४ अ. ३६-३७
"	ह्यव ह्यप्रद्य द्युप्रीव	भा. ११ स्कं. २१ अ. १०-११
"	अक्रोध मन्त तसेयं	भा. ११ स्कं.
"	पादि त्यजो दर्श व्यापौ	११ अ.
		मार्क. पु. मध्यम पर्व १ अ. १७-१८
"	मात्रा स्वस्रा दुहित्रा वा	भा. ६ स्कं. ३८ अ. १७
"	स्त्रीषु रोऽषु नशा खा सि	म. भा. सभा. प. ४१ अ. १२
"	यानीं पापसं भौ	स्कं. पु. का. खं. ४० अ. १६
"	उत्साहो बलवानार्य	वा. रा. कि. कां. १ सर्ग १२३-१२८
"	का [illegible]	वा. रा. [illegible] ६३ सर्ग ८-६
"	बालेऽवैयाति कर्माणि	वराह पु. १३ अ. ११८
"	नाधर्मेण जितः कश्चिद्	म. भा. सभा पर्व ७८ अ. ६
"	हिंस्रः स्वपापेन विहिंसितः खलः	भा. १० स्कं. ८ अ. ३१
"	सन्तो। हि तानि दानेन	म. भा. शां. पर्व. २३ अ. १२
"	आयुः श्रियं यशो धर्मं	भा. १० स्कं. ४ अ. ४६

मिति

५	नीति	सम्प्राप्तमवमानं यः	वायु पु. १२८ अ.
	"	चत्वारि कर्माण्यभयंकराणि	म.भा. उ.प. ६० अ. २८
	"	न मनुष्यः स्मृतिं कुर्यात्	पद्म पु. पा.खं. २ अं. ६१
	"	कर्म चात्महितं कार्यं	म.भा. शां.प. १६६ अ. ८६
४	"	नरान्नौदधि भुञ्जीत	ब्रह्मवैवर्त पु. ३ खं. ६ अ.
	"	यस्य यद्दैवविहितं	भा. ६ स्कं. ८ अ. ३२
	"	त्यक्ता भवः क्षुधितान्नेव	स्कं. पु. आवन्ति. खं. रेवा खं. ३० अ. ३०-३२
	"	स सुहृद्यो विपन्नार्थं	वा. रा. युद्धकां. ३ सं. ३
	"	एकेनैव तु गन्तव्यं	वायु पु. १८ अ. ३२-३२
७	"	मित्रमानन्द आदत्ते	कामन्दकीय १०४३
	"	सम्भावितस्य स्वजनात् पराभवो	४ भा. ६ स्कं. २ अ. २२
	"	यः समुत्पतितं क्रोधं	मत्स्य पु. २८ अ. ३-४
	"	ज्ञानामलाम्भसा पुंसां	शि. पु. उत्तरभाग २३ अ. ३०
	"	सप्त ते स्वशालान्धयो	ब्रह्मवैवर्त पु. ३ खं. ३ अ.
	"	लेपच्छेदनतुल्यत्वं	वा. रा. उ.का. ४० सर्ग ६-१०
	"	वल्लेद्वि यौवने नित्यं	वा. रा. बालकां. ३२ अ. १६

मिति

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

४५

४०

नीति	अवज्ञयानदातव्यं	वा. रा. बा. कांड. १२ सर्ग ३३
"	विनयावनतारसर्वे	वा. रा. भारण्यका. २२
"	क्रोध्रिद्वत्वाद्धि पुरुषा	वा. रा. अयोध्याकां. २६ सर्ग २६
"	धर्मिष्ठता: सत्पुरुषै: सम्मता:	वा. रा. अ. योध्यां. २६ सर्ग २६
"	क्रोधं शोधं च नाभिनिवेशं	ग. रुड पु. पूर्वे आचार ख. ११६ अ. ४६
"	स्वदेहजान स्वसं ज्ञात	म. भा. शान्ति २१५ १२
"	निषेधयन्ति गलितका	भा. १० स्कं. ४१ अ. ७–८
"	गौरजोमनुष्यजः स्त्री वा	म. भा. शा. पर्व २१८ अ. २८
"	अ. ये ऽधिदिदृष्टे यश्च	भा. ८ स्कं. ६ अ.
"	अपनमेधये धर्मे,	म. भा. आ. प. १६ अ. ५८
"	नास्तिदृष्टांत स्वननं	मत्स्य पु. ३६ अ. १२–१३
"	हरि प्रीतिकरं यत्र	नारद पु. १६ अ. ३१
"	सो दृषि प्रदातव्यं	भविष्य पु. ब्रह्मपर्व २ अ. १६६
"	न शोकनाभिभूतात्मान:	ब्रह्म पु. गौतमीय १६१ अ.
"	कृविवादैः कृपालवै:	कू. मे. पु. ३. विष्णु १६ अ. २०–२२
"	वितैभातयज्ञदानै.	भा. १० स्कं. ८४ अ.
"	हेलोदानमपीलोदि	भा ११ स्कं ७ अ ११

46

नीति	दुर्भिक्ष भाग्यम् भवति	म.भा. शां.प. १२९अ.-१६
"	यदा विनाशो भूतानां	वा.रा. आरण्य. २६ सर्ग १६
"	दुःख शोकं वचः सतां	भा.१० स्कं. ३२अ. ३२
"	कुलं नाना भवेत्	भा.१० स्कं. ३१अ. ३८
"	सर्वेषां भो भव्यो भो ग.	भविष्य पु. आ.प. १२अ. २२
"	सुहृदां ...	वा.रा. अयो. स. ११८
"	अविवेको हि सर्वेषां	नारद. पु. ... ३२ ... ४१
"	रात्रौ देवी च मानेन	विष्णु पु. ... ३२ अ.
"	यः कामात्मा ...	म.भा. शां.प. १२४अ. ३६-३७
"	निष्फलो धर्म ...	वा.रा. ...
"	काम मन्यु परीता हि	म.भा. आ.प. ११अ. ६
"	अहं त्वां ...	भा. प्र. स्कं. १६ अ. ३८
"	...	म.भा. शां. पर्व ८९ अ. ... २७
"	अन्ते ...	म. भा. अनु. ... ३२-३६
"	सर्वे ...	गरुड़ पु. ११६ अ. ६१
"	आत्मा ...	गरुड़ पु. ११४ अ. २८
"	...	गरुड़ पु. ११८ अ. ३१
"	अर्थार्थ ...	गरुड़ पु. ११४ अ. ६१
"	कृतानि ...	गरुड़ पु. ११४ अ. ६८

५

	नीति	न जलेन समं दानं	स्कं॰ पु॰ वैं॰ मृ॰ १६ अ॰ १८-१
	॥	जन्मदीं पेषु न मंत्रो	स्कं॰ पु॰ का॰ खं॰ पूर्वार्ध ४० अ॰ २६
	॥	जिह्वा भार्या सुतो भ्राता	स्कं॰ पु॰ का॰ खं॰ ४० अ॰ पूर्वार्ध ८
	॥	[illegible] गुणाधिक्यान्मुदं लिप्सेत्	भा॰ ४ स्कं॰ ८ अ॰ ३४
	॥	किंतु सहेतु सम्पन्नां	भा॰ १० स्कं॰ १ अ॰
	॥	निमित्तं लघुतां याति	वा॰ रा॰ आर॰ कां॰ ५२ अ॰ २
१.	॥	सद्भिर्मैत्री सत्यम्: सत्सु:	व॰ ब्रह्म पु॰ [illegible]
५.	॥	नित्यं क्रोधपरो वोद्धा	म॰ भा॰ द्रो॰ प॰ ३
	॥	न रक्षां श्रावयं कुर्यात्	विष्णु पु॰ उत्तर खं॰ २२८ अ॰
	॥	किं दुर्भिक्षं तितिक्षा सां	भा॰ ६ स्कं॰ २६-२०
	॥	गुरुत्वं चावमन्तानां	वा॰ रा॰ अयो॰ कां॰ ६२ सर्ग॰ ७
५.	॥	~~[illegible]~~	
	॥	एकं क्रोधान्वितो विप्रः	वा॰ रा॰ उ॰ कां॰ अधिक पाठ
	॥	विश्वस्य हेतवो वा हन्तानां	~~[illegible]~~ म॰ भा॰ शां॰ १६१ अ॰
	॥	वाक्सत्यवदना निष्पत्ति	म॰ भा॰ आ॰ प॰ ११-१६-१२
	॥	पश्चात्वा ज्ञं नहि सम्बन्ध	म॰ भा॰ द्रो॰ प॰ ३४-३५
	॥	आपत्स्वपि न देयानि	स्कं॰ पु॰ का॰ खं॰ पूर्वार्ध ८ अ॰ ८२

नीति	तद्गृहं यत्र वहति	मार्क॰ पु॰ ४३ अ॰ २७
"	[illegible]	म॰भा॰ द्रो॰ प॰ १६६ अ॰ ४४-४५
"	[illegible]	ब्रह्मवै॰ प्र॰ खं॰ ६ अ॰ २६
"	यः [illegible] नरैः नित्यं	म॰भा॰ शां॰ प॰ १३८ अ॰ २०
"	न वै [illegible]	भा॰ १० स्कं॰ ५० अ॰ २०
"	आत्मवै [illegible] भावं	भा॰ १० स्कं॰ २४ अ॰ २६
"	[illegible]	स्कं॰ पु॰ ब्रह्मखं॰ धर्मारण्य॰ ६ अ॰ ४०
"	नास्ति गंगासमं तीर्थं	नारद पु॰ पू॰खं॰ २३ अ॰ ३०-३१
"	[illegible]	नारद पु॰ [illegible] २०२
"	[illegible] माहात्म्यं	नारद पु॰ [illegible] १८६
"	[illegible]	नारद पु॰ [illegible]
"	[illegible]	म॰भा॰ शां॰ प॰ १६७ अ॰ २८
"	[illegible]	भा॰ ११ स्कं॰ १४ अ॰
"	[illegible]	भा॰ ११ स्कं॰ ६ अ॰ २०

मिति

क.१८६.५	त्वमनुमीतिं विभवः	म.भा. शां.पर्व. १६१अ. ६-१२
[illegible] ॥	अहो [illegible]	[illegible] २अ. ११ श्लो.५

निर्वचन	इत्यन्नमन्नुलेतविदा	म.भा. शान्तिपर्व 278-276
"	ब्राह्मणः कीर्तिघातदोऽपि	बृहदारण्यक उ. 44
"	मदिरा एवं गजासि से.	भा-दर्श. 203 36

50

पण्डित	हविर्ग्राह्य [illegible]	म.भा. शां. पर्व 337 अ. 18
"	ब्राह्मणाः पुरुषे [illegible]	भा. 11 स्कं. [illegible] अ. 28
"	जीविते मरणे चैव	गरुड पु. 3. भा. 37 अ.
"	विद्याविनयसम्पन्ने	भगवद्गीता अ. 5 श्लो. 18
"	अशोच्यानन्वशोचस्त्वं	भगवद्गीता 2 अ. 11 श्लो.

जटिल	[illegible]	[illegible] ६ अ. ४०
"	[illegible]	[illegible] ३० अ. ८-१०
परमहंस	[illegible]	[illegible] ६-१२
[illegible]	[illegible]	[illegible]
"	[illegible]	[illegible]
"	[illegible]	[illegible] २६-३०

प्राण	सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति	कठोपनिषद् प्र. अ. द्वि. वल्ली १६–१७
〃	नायमात्माऽस्ति राजन	भागवत पु. ९ अ. २–६
〃	यः शम यः सर्व मन्ते	बृहद् पु. १९० अ. २६–६०
〃	कायेन कुरुते पापं	का. रा. अ. खं. १०६ श्लो. २१
〃	हिंसा भार्यार्थं त्वधर्मस्य	मार्कं. पु. २०३ अ. २६–२१
〃	लोभात्प्रमादाद्विकुर्वाणो	वा. रा. अ. खं. २६ श्लो. ५–६

[illegible]	नपदः पापमादत्ते	वा.रा.यु.कां. ११३अ.४३-४४
〃	एको हि कुरुते पापं.	वा.रा.यु.कां. ६८ सर्ग १
〃	अवश्यमेव लभते	वा.रा.यु.कां. १११ सर्ग २५
〃	इह यो हि कुरुते पापं.	म.भा.शां.प. १५६ सर्ग २१
〃	काममन्युपरीताहि	म.भा.आ.प. ११४अ ६
〃	स्वस्मेन यच्छादत्ते	म.भा.आ.प. १०८ अ. १२
〃	आकुर्वतोऽपि पापानि	वा.रा.आ.कां. ३८ सर्ग ३८
〃	नाधर्मश्चरितो लोके	म.भा.शां. ९१अ. ११-१६
〃	नाधर्मश्चरितो राजन्	मत्स्य पु. ९९ अ. २-६
〃	यः स्व[illegible]ः स्वयं भुंक्ते	वह्नि पु. २१०अ. ५६-६०
〃	कायेन कुरुते पापं	वा.रा.अ.कां. १०६ सर्ग २१
〃	द्विष्टा भार्या [illegible]	मार्कं पु. २०अ. ५६-६१
〃	लोभात्पापानि कुर्वाणः	वा.रा.आ.कां. २६ सर्ग ५-६

पुत्र	असच्छमानतनयः	आदरणीयस्थानेषु ति पत्ते १/२-११
"	पुन्नाम्नो नरकाद्	वा.रा. १०७स. १२
"	कोऽनु लोके मनुष्येषु	भा ६स्कं. १८ अ. ४२-[illegible]
"	वंशकर पुत्र लते	भा १स्कं. १० अ. १६-[illegible]
"	पितुर्हि यदि ति क्रोधात्	वा.रा. अयो. १०५ सर्ग १६
"	क्रीडते पीडनात्येव	स्कं.पु. अव. हिं. ३२ अ. ३३-२६
"	पुत्रान्विप्रति कृत्स्नान्नान्	भा ४स्कं. ४ अ. ८७
"	शप्यापद वैंष्युगत	मत्स्यपु. [illegible] .६८
"	शतावत्येव शुभ्रप्पा	भा. [illegible] २४ अ. १२
पु. "	अपुत्रता मनुष्याणां	मार्कं. पु. ७४ अ.
"	पुन्नाम्नो नरकाद् यस्मात्	वा.रा. अयो. १०७ सर्ग
"	नास्ति पुत्रसमः स्नेहः	पद्मपु. [illegible] १९ अ.

पितृस्नेह	यदि स्नेहाद् इति दुःखाय	मार्क. पु. ८ अ. ६-८
बहुपुत्रलाभ	जनं श्लाघ्य यतो लोके	भा. ६ स्कं. २० अ. ६-१०
''	तत्त्वाद्धि प्रभोः	भा. १० स्कं. २२ अ. ३३-३४-३८-३९
''	धिक् तस्य जीवितं पुंसो	मार्क. पु. २० अ. २८-३०
पितृमहिमा	नास्ति मातृसमं दैवं	पद्म पु. सृष्टि खं. ४१ अ. ४१-४२
''	येन प्रीणाति पितरं	म. भा. शां. प. १०८ अ. २५
''	नास्ति तीर्थं [illegible] वा वेदा	स्कं. पु. का. खं. पूर्वार्धे ११ अ.
''	पितुः [illegible]	पद्म पु. भू. खं. ६२ अ. ७९-८२
''	पिता विहीनस्य लोका	नारद पु. ८ अ. १८-२२
''	यो भावयति या सूते	कूर्म पु. ३ विभा. १२ अ. ३२-३१
''	मातरं पितरं [illegible]	वराह पु. २ अ. ४१
''	पतो [illegible] नरः [illegible]	वा. रा. अयो. कां. १८ स. १६-८०
''	एव मद्गतमिच्छामि	वा. रा. अयो. कां. १९ सर्ग २-२१
''	न ह्यतो धर्मचरणं	वा. रा. अयो. कां. १९ सर्ग २२
''	पितुर्हि वचनं कुर्वन्	वा. रा. अयो. कां. २२ स. २१

५७ ॥

विरक्तिः	यन्नातत्वितत्तैवचनं	की.गी.३ ... ११९ ...
॥	आत्माधीनं मधे देवं	बा.रा. ... ३० ... ३२-
॥	प्राणेशसहितानस्मरेद	वा.रा.बा. ६२ स. २८
॥	प्रीतिमात्रे विधुः पुत्रः	म.भा. ... २६६ अ. १८-
॥	येनेन्द्रियं ...	मार्क. पु. ... १०-११
॥	सर्वार्थ समवेदेदे	भा. १० स्क. ४४ अ. ५
॥	अपदामसमदे ...	शिव पु. ... १८ अ. ४०-
॥	नास्ति विराह समो बन्धु	स्कं. पु. ना... ५१ अ. २६-
॥	तपः शौच वतानि त्यां	म.भा. शां. १२८ अ. १०

प्रश्न	अलभ्य मानजनन पः	महाभारतोपनिषत १२-१७
,,	प्रज्ञाभिमान रक्षात	वा. रा. १०७ सर्ग १२
,,	कोऽनु लोके मनुष्येन्द्र	भा ६ स्कं १८ अ ६३६४
,,	वरं वनम् रमते	भा ७ स्कं. १० अ. १२-१७
,,	चिनुहि पिदति क्रीडते	वा. रा. अयोध्याकाण्ड १०५ सर्ग १५
,,	क्रीडन्ते पीड्यन्ते च	स्क. पु. रेवा खं ३७ अ ३३-३५
,,	प्रज्ञान्वि प्रति कुलाक्षव	भा ७ स्कं ४ अ. ४७
,,	हा घत्स्या वह वपुगाः	मत्स्य पु. २२ अ. ६
,,	ह तावतो वद्धम्लक्षा	भा. ८ स्कं. २९ अ. १२-१३
,,	अप्रुतलामनुष्याणां	भवि. पु. ७४ अ
,,	प्रज्ञाभिमान रक्षत्वधस्त	वा. रा. अयो. का. १०५ सर्ग १२-१३
,,	नास्ति पुनरुत्सम: हृदय	पद्म पु. स्व. खं. १८ अ. ७६-९६

[illegible]

5.8

पुत्र	यस्य पित्र गुरुशास्त्रमिवासि	मार्क पु. २० अ. २२
"	यवीयानात्मनः पुत्रः	वा. रा. कि. कां. १८ सर्ग १४
"	नरस्य पुत्रहीनस्य	पद्म पु. ३. खं. ४० अ. १४-१८
"	पुत्रस्य च दर्शने प्रोक्तं	पद्म पु. पाता. ८६ अ. ३१-३८
"	न हि अर्थं पश्यै साम्न	म.भा. आ. प. १२३ अ. २२
"		
"	अपत्यो नाम लोकेष्वस्मिन्	म.भा. आ. प. १२० अ. २८-२९
"	अपुत्रस्य गते ...	स्कं. पु. वै. खं. ११ अ. २५-२८
"	भार्या महत्या दिव्यः पुत्रो	भा. ९ स्कं. २० अ. २०

पुरोहित	आतद्योऽसंशयवाक्यं	म.भा.शां.प. [illegible] ५
"	लोकिक [illegible]	म.भा.शा. [illegible] अ. [illegible]
"	[illegible]	म.भा.शां. [illegible]
पुराण	अद्यं यमद्यं चैव	देवमः
उपदेशाय	सनत्कुमार नारदं	"
पुराण	ब्राह्मणा पादो वै [illegible]	भा. १२स्कं [illegible] ११.२२
"	मत्स्यं कौर्मं तथा [illegible]	पद्म [illegible] २२अ १८-
पुराण द.	शैवं च [illegible] महिमा लोके	
"	[illegible] पुराणानि	नारद पु. [illegible] २०७-२१०
"	यो विद्याच्चतुरो वेदान्	वायु पु. १ अ. श्लो. २०० -२०२
"	अत्र सर्गो विसर्गश्च	भा. २ स्कं. [illegible] अ.
"	जाति [illegible]	मार्कं पु. १३४ ३-६

पौरुष	अवन्तया के भानुवेकर्म	म.भा. अनुशा. पर्व ६ अ. २० - ४४
,,	विक्लवो वीर्यहीनो यः	वा.रा. अयो. कां. २३ सर्ग १६-१७
,,	स्वभावाद् यत्नमातिष्ठेत्	म.भा. शां.प. ३३९ अ.
,,	तथापि यत्नः कर्तव्यो	मार्कं पु. २ अ. ६१
,,	दैवमस्मरेद्यत्नं	मत्स्य. पु. २० अ. ३६ - ३९
प्रणव	आस नाम सह प्रणीत	स्कन्द पु. २३ अ. ४९
,,	जप का ... भावेत	कूर्म पु. उ. विभा. १८ अ. ११-१२
,,	अतः सितो वरदौ ब्रह्म	वायु पु. २० अ. ६-७ - १६-२०
,,	प्रणवस्योपनिषदं	नारद पु. २१ अ. ६०. ६१. ९९
,,	यथा नुन्न ... विज्ञानो	कूर्म पु. उ. वि. ११ अ. १००-१०१
,,	ओंकारमध्य ...	नारद पु. २१ अ. २०
,,	हृदय ... भावयेत्	मार्कं पु. ४२ अ. २ - २७

61

प्रतिज्ञातो	अवलिप्तेन जानाति	वा.रा. अयो. कां. ११ सर्ग ५-८-१३
"	अभिषेकमसम्प्राप्तो	वा.रा. अयो. कां. १२ सर्ग २५-२६
"	सागरः समये वेलां	वा.रा. अयो. कां. १२ सर्ग ४४-४६
"	यस्य राज्ञा स्थितोऽध्याये	वा.रा. कि. कां. ३४ सर्ग १०-११
"	अर्थिनामुपपन्नानां	वा.रा. कि. कां. ३० सर्ग ७१
"	येन दत्ता प्रतिश्रुत्य	म.भा. अनुशासन ८ अ. ~~२९८~~ २०
"	प्रतिश्रुत्य करोतीति	वा.रा. बा. कां. २१ सर्ग ८
प्राणायाम	[illegible]	मार्क. पु. ३६ अ. २८-३१
"	प्राणाः स्वदेहजो वायुः	कूर्म पु. उ. वि. भा. ११ अ. ३०-३१

प्रत्याख्यान	नाहं विमोक्ष्ये न...	भा. ... २० अ. ५-६
ब्रह्म	न चास्मिन् प्राकट्ये देवा	ब्र. म. पु. उ. वि. १६ अ. ११-१२
"	ब्रह्मण्याधिभर्तुः सत्व	ब्रह्म पु. उ. वि. ११ अ. ६८
बल	सर्व बल बलोपबृंह	म.भा. अनु. ... २० अ.
"	त्वत्तेजो ... बलतेजो	म.भा. आ.प. १७ अ.
ब्रह्म	न चास्मिन् प्राकट्ये देवा	ब्रह्म पु. उ. वि. १६ अ. ११-१२
"	ब्रह्मण्याधिभर्तुः सत्व	ब्रह्म पु. उ. वि. ११ अ. ६८
ब्रह्म	आचार्य कृष्णाद्वैत	छान्दो. उपनिषद् ८ प्रपाठक
"	काल दत्त ...	म.भा. अनु. ११ अ. ३-७
"	देह स्थानमात्मा ...	पद्म पु. उ. ... २१ अ.

॥	ब्रह्म चारां गुरु कुल	पा.उ.सं.
		२२ अ.१-[illegible]

		२-८
[illegible]	त्रिमे भानि दहे क्षार	प.प्र.कु.स.से. १२अ-
		१९२-१९२
	[illegible]	हो.कृ. अधिनि[illegible]
		२८ अ-१[illegible]

67

	ब्रह्म	
ब्रह्म	मधु [illegible]	[illegible] प्र. खं. ४- [illegible]
,,	[illegible]	कठोपनिषत् द्वि. अ. द्वि. [illegible] १
,,	यदा [illegible]	कठोपनिषत् द्वि. अ. द्वि. [illegible]

ब्रह्म	आचार्य [illegible]	छान्दोग्य उपनिषद् ८ प्रपाठक [illegible]
,,	[illegible]	[illegible] १२३१-३- [illegible]
,,	[illegible]	[illegible] २२३१.

ब्रह्म	[illegible]	म.भा. अनु.प. ४२ अ. ५१-५६
॥	[illegible]	भा ८ स्कं. १२ अ. १२-१९
॥	यदा न कुरुते भावं	लि.कु.पु. ८८ अ. १९-२०
॥	स्वाध्यायमन्त्र निरताः	नारद पु. १२ अ. १६-१६
ब्रह्म घातक	ब्रह्महा च सुरापी च	नारद पु. १२ अ. २२-३२
ब्रह्मचर्य	मैथुनस्य प्रवृत्तिर्हि	लि.कु.पु. ८ अ. १६-१९
॥	कर्मणा मनसा वाचा	कूर्म पु. उ.वि. ११ अ. १८
॥	सर्वत्र मैथुन त्यागो	नारद पु. ३३ अ. ७६-८८
॥	ब्रह्मचर्यं तपः सारं	स्कं. पु. नागर. २३ अ. ११-१२
॥	ब्रह्मचारी गुरु कुले	भा. ७ स्कं. १२ अ. १-१२

		२-८
॥	त्रिंशे मासि रके क्षार	पद्म पु. सृ. खं. १२ अ. १६२-१६२
	वानप्रस्थ	स्कं. पु. आवन्त्य खं. २८ अ. १४

ब्रह्म 65	सर्वं ब्रह्मैव तांस्तथैव	म.भा. आश्व. / २०।६८.
"	प्रत्रियस्य ब्रह्मतेजो	म.भा. अनु. / २२ अ.
ब्रह्मचर्य	निष्कामं सं ब्रह्मचर्यं	म.भा. [illegible] / २२ अ.
"	दधिचिच्चैव खलीचैव	वायु. पु. ८ / १८२
"	मैथुनस्य समाचारो	ब्रह्माण्ड पु. / पू.भा. ७ अ.
"	ब्रह्मचर्यं [illegible]	विष्णु पु. [illegible] / २२ अ. ४-६
• "	मिथ्याचार्यान्[illegible]	कूर्म पु. २ अ. / ४ ६
"	कृतोपनयनः सम्यक्	म.भा. [illegible] पु. / २२ अ. / २२-२३
"	आह्लादना[illegible] / स्व [illegible]	म.भा. उ. / ६ २२ अ.
"	यो हि लोभ[illegible]	म.भा. शान्ति. [illegible]
"	[illegible]	म.भा. आश्व. / १२ अ. ३-१
"	देहस्या[illegible]	पद्म पु. ३.२ / २२ अ.

ब्राह्म.पा. ३.२.१३	नवलं क्षत्रियमाहुः	वा.रा. बा.कां. ५६ सर्ग १३
॥	धिग् बलं क्षत्रियबलं	वा.रा. बा.कां. ५६ सर्ग २३
॥	ब्राह्मणात्क्षत्रियो देहो ऽयं	बृहदारण्यक उपनिषद् ३. खं. २ अध्याय
॥	असंतोषः परपापेषु	स्कं.पु. के.खं. १७अ.
॥	ब्राह्मणस्य शरीरमाहि	स्कं. पु. ब्रह्म खं. धर्मारण्य २६ अ.
॥	यथिर्व्योऽन्यानि निर्मितानि	ब्रह्मवैवर्त प्र. खं. २६ अ. १३५-१३६
॥	नवले क्षत्रियमाहुः	वा.रा. बा.कां. ५६ स. १३
॥	शमो दम स्तपः शौचं	भा. ७ स्कं. ११अ. २१
॥	येन केन चिदाच्छन्नो	म.भा. शां.प. १३८ अ. २८
॥	जगत्ब्रह्मासृष्टिमिदं	म.भा. शां.प. १८६ अ. २-८
॥	त्रिमूर्तिर्माभिर्देवी ब्राह्मणाः	पद्मपु. सृ. खं. १२अ. १६२-१६५
॥	देवताः दर्शनाः	स्कं. पु. आवन्त्य खंड २८ अ. ४१

क्र. २८७

ब्राह्मण	विद्या वाकत्र श्रावको	म. भा. ... २६ अ. २, ३, ४, ५ ८.
〃	न ब्राह्मणो ह्यलोभमन्त मन्यत	भा १ ... २ अ २३
〃	तत्पाती भास्वितनिष्ठा यां	अ भा. ... २८२ अ. १०-
〃	तमादपाल विद्वान	... ... १२
〃	नास्ति देवसमस्त्वां	... ११ अ: ३...
〃	नैताहृशो ब्राह्मणस्य शास्य	म. भा. शा. प ३७-१३-
〃	सद्भ्यो ब्राह्मणे वर्तेत	म. भा. १० ... २२ ३१-३३
〃	सत्यं ता नि: ...	वृह ... २ अ.
〃	...	वृह ... ३.६ २ अ.
〃	अवध्य न ...	... २२ अ. २-६
〃	ब्र. भा ...	... २९ अ. ११-

ब्राह्मण	[illegible] नामधि[illegible]	वृ. [illegible] 26 अ. ७-१२
॥	ब्राह्मणाधस्तु पोषयेत्	म.भा. द्रोण. ६० अ. ६-१२
॥	न तद्द्विजवधात् किंचित्	म.भा. आ.प. १६१ अ. १२-८
॥	यद्ब्राह्मणा निन्दन्तो [illegible]	[illegible] ११५ अ. २८-२६
॥	स एव ब्राह्मणो ज्ञेयो	म.भा. द्रो.प. ११५ अ. ११
॥	वयं हि ब्राह्मणास्तात	भा. ६ स्क. १६ अ. २६-४०
॥	अहिंसा सत्यवचनं	म.भा. आ.प. ६ [illegible] अ. १६
॥	ब्राह्मणाः सततं [illegible]	[illegible] २०
॥	नातो ब्राह्मणाः श्रेष्ठाः	भविष्य. ब्रह्म. पूर्व २ अध्या १२६-१२८
॥	नाधा [illegible] ब्राह्मणाः	पद्म पु. सृष्टि. खं. २६ अ. १-६
॥	[illegible] ब्राह्मणाः	[illegible] पु. [illegible] २१

ब्राह्मण	कथं भगवतासादितात्	भा. १० स्कं. १४ अ. ४१-
,,	नाहं तथाद्मि यजमान	भा. ३ स्कं. १५ अ. ८-[illegible]
,,	देवाः क्षेत्राणि तीर्थानि	भा. १० स्कं. ८६ ५२-५८
,,	यो हि योऽदेवता मे द्वेष्टि	कूर्मपु. ३. वि. २६ अ. [illegible] ३५-३७
,,	नारायणो परो देवो भगवान्	ब्रह्मवै. [illegible] खं. १६ अ. ५७
,,	स्पृशन् सर्वाणि तीर्थानि	म. भा. शां. पर्व ३२६ अ. १८-१९
,,	इज्याध्ययनदानानि	भा. ११ स्कं. २३ ४०-४८
,,	यदि ह्युत्तरं कर्मनैव	वा. रा. ३. [illegible] उत्तर कांड [illegible] ४२-४६
,,	कृष्णद्वारवतीं विशन्ति	म. पु. ३०३ २३-२५
,,	निन्दामेव ब्राह्मणानां	म. भा. शां. [illegible] ३६ अ. ४५-४८
,,	[illegible]	भा. [illegible] [illegible] अ. ८२

~~ब्रह्महत्या~~	ब्राह्मणास्तु यत्कृतौ	म.भा.शां.प. २६० अ. २-१२
,,	त्रयीविद्यामवेक्षेत	म.भा.शां.प. २६१ अ. २४-२६
,,	दरिद्रब्राह्मणदानानि	भा. ७ स्कं. १२ अ. १३,१६.१८, १९
,,	सौदन्विप्रो वाग्दारघात्या	भा. ११ स्कं. ११ अ. ४१
,,	दानमध्ययनं यज्ञो	~~म.भा.शां.प.~~ मार्कं. पु. २८ अ. २-८
,,	ब्राह्मणाः क्षत्रियो वैश्यः	म.भा.शां.प. १८९ अ. ६२-६४
,,	यथा काष्ठमयो हस्ती	स्कं. पु. आवं. खं. रेवा खं. २४६ अ. ३-१०
ब्राह्मणवन्दनाफल	एकोऽपि दत्ता वन्द्यः	विष्णुध. पु. ५ खं. २६ अ. १५-२१
	धनानामधिवक्तारं	म.भा.शां.प. १८ अ. १०-१९

भक्ति	को वा भगवतस्य उत्पन्न	भा. १ स्कं. ४ अ.
”	बिले बतोरुक्रमविक्रमान्ये	भा. द्वि. स्कं. ३ अ: २२-२४
”	एतन्नाम जपतोऽकुतोभयं	श्लोक [illegible]
”	अनिमित्ता भागवती	भा. ३ स्कं. २५ अ. ३२-३६
”	न रक्षाभोदितं मद्भावं	भा. ११ स्कं. २९ [illegible] १२
”	भवत्तों वकीर्तने विप्रो:	भा. ७ स्कं. ९ अ. २२-२८
”	गुरु शुश्रूषया भक्त्या	भा. ७ स्कं. ७ अ. ३०-३१
”	मन्ये धनाभिजन	भा. ७ स्कं. ९ अ. ९-१०
”	नैकात्मिकाया स्व	भा. ३ स्कं. २५ अ. ३३-३७
”	सालोक्य यथा तस्य	भा. [illegible] स्कं. [illegible] ३-८
”	यथाऽन्यमिंद्रयाम् [illegible]	नारद पु. [illegible]

म. प्रि	यथाभक्तिं समाप्नित्यं	नारदपु. ४ अ. ५-३३
११	तान् सर्वं पदमोहनम्	नारदपु. ३६ अ. २७-३१
११	कामः भवः स्वर्गजनैः	भा. ३. स्कं. १२ अ. ४६
११	सच्चानं स्मरणाद् हि प्रभोः	नारदपु. २८ अ. ६५-१०३
११	यत्कर्मभि [illegible]	भा. ११ स्कं. २० अ. ३२-३६
११	तितिक्षवः कारुणिकाः	भा. ३. स्कं. २५ अ. २१-२५
११	बालस्य नेह शरणं	भा. ७ स्कं. ९ अ. २८
११	[illegible] कालिन्दी	भा. द्वि. स्कं. ७ अ. [illegible]
११	येनानुभव [illegible]	भा. १० स्कं. ८६ अ. ३३
११	न नाकपृष्ठं न च सार्वभौमं	भा. १० स्कं. १६ अ. ३७
११	आपन्नः संसृतिं घोरां नैवेद्य [illegible]	भा. ७ स्कं. १० अ. ५-६
११	[illegible]	भा. १० स्कं. ९० अ. ३८-३९

२७

अद्वि	लो॰ का॰: ह्यथा सायस्येम	भा ६ स्कं. १२ अ. ८ - १०
" / "	भक्ता मयि वैदनं जं भक्तमेव हृदि हृदि ह्या ६ श्चालि हृदि स्येन	भा. १० स्कं. ८६ ४१
"	मानयेभो वाचा सर्वान्	भा. १० स्कं. २२ १९ - १६
"	नाहं तु सख्यो भजतोऽपि	भा १० स्कं ३२ १८
"	न तस्य कश्चिद्दयितः सुहृत्तमो	भा. १० स्कं. ३८ २२
"	तत्साधु मन्ये ऽसुरवर्य देहिनां	भा. ७ स्कं. ५ अ.
"	स नित्यमम मयद्वाय	भा. प्र. स्कं. ८ ३७
"	ततो भजेत मां प्रीतः	भा. ११ स्कं. ३० २८ - ३६
"	यथा ऽऽमानयति ब्रह्मन्	भा ७ स्कं. २ अ.
"	न कामये ऽन्यं तव पाद सेवना	भा. १० स्कं. २५ २६
"	वाक्येन ते ...	भा ९ स्कं. २ ३१. ६६
"	नेपी ते ...	भा. १० स्कं. २२ ३२

भागवते	[illegible]	भा १० स्कं ६ अ. ६
”	हरिर्हरति पापानि	नारद पु. ११ अ. २००-२०२
”	कलेर्दोषनिधे राजन्	भा. १२ स्कं. ३ अ. ५१
”	[illegible]	भा ८ स्कं. ६ अ.
”	[illegible]	भा. ८ स्कं. ५ अ. २१
”	संसारसिन्धुमतिदुस्तर	भा १२ स्कं. ४ अ. ३८
”	देवं नत्ते [illegible]	भा ८ स्कं. ६ अ. ५-८
”	यत्कीर्तनं यत्स्मरणं	भा. २ स्कं. ४ अ. १५
”	यथा हि [illegible]	भा १० स्कं. ८ अ. १०
”	सर्वे लाभा [illegible]	[illegible] ३ [illegible] १२ अ. २०५-२०६
”	एकाद्धि [illegible]	भा. ११ स्कं. २८ अ. २२
”	अ [illegible]	भा १० स्कं ८ अ. २०
	[illegible]	भा १० स्कं ६० अ. २५
”	[illegible]	भा. ८ स्कं. २२ अ. २५-२७

भक्ति	[illegible]	[illegible] २५, २८, ४६-४६, ५१-५२
"	सिक्तो [illegible] :	आ. ७ [illegible] २२ आ. ३
"	विषया[illegible]	आ. ११ [illegible] २ आ. ४
"	देहादि[illegible]	आ. ११ [illegible] २ आ. ४६
"	[illegible]	आ. १० [illegible] २६ आ. ८
"	[illegible]	आ. १० [illegible] ५१ आ. ८
"	न [illegible]	आ. १० [illegible] ७१ आ. ९
"	[illegible]	आ. ६ [illegible] ४ आ. १५
"	त्रिभुवनविभव हेतवे	आ. ११ [illegible] २ आ. ५
"	[illegible]	आ. ६ [illegible] ९ आ. ११
"	[illegible]	आ. ६ [illegible] ९६ आ. ६
"	[illegible]	आ. १२ [illegible] ७६-५
"	[illegible]	आ. ११ [illegible] २२ आ. ४१
	[illegible]	आ. १० [illegible] ८६ आ. ६

श्रीदि	[illegible]	भा. ११ स्कं. ११ अ. २२
"	अर्चायां स्थण्डिलेऽग्नौ वा सूर्ये	भा. ११ स्कं. २ अ. ४७
"	इष्ट्वेह देवता यज्ञैर्गत्वा [illegible]	भा. ११ स्कं. १० अ. २३
"	सर्वभूतेषु यः पश्येत्	भा. ११ स्कं. २ अ. ४५-५२
"	[illegible]	नारद पु. २ अ. २१-२८
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. २ अ. ४६
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. १२ अ. ६
"	[illegible]	भा. [illegible] स्कं. ८ अ. २५८
"	[illegible]	भा. १० स्कं. ३२ अ. १९
"	[illegible]	भा. ६ स्कं. २ अ. ४६
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. ३० अ. ३८
"	[illegible]	भा. ३ स्कं. ३० अ.
"	[illegible]	[illegible] पु. ५ स्कं. २१ अ.

भा० द्वि० ~~सं० ति०~~ ~~भावशुद्धि~~	स वि तो म न सो ऽ हे य	भ० ११ ~~२६~~ २२ अ० २२ – ३३
॥	तावद्गा म द य: स्तना,	भा० ११ ~~स्क०~~ १६ अ० १८
भावशुद्धि	गे गा लो पन स वै हा	पद्म पु० भूमि० ६६ अ० ८६
॥	व त्र प ~~श्र~~ भस्म भावस्य	लिङ्ग पु० ३ अ० ३ मा स ~~ब~~ दद २
शिष्टा	से ह्वेश वति पे त्वैल्कं	कूर्म पु० ३ वि० १६ अ० ३०
भा० ज्ञान	प्राकुः रवे ऽ गानि अंजीते	कूर्म पु० ३ वि० १२ अ० ६३ – ६६
॥	३ प लि प्रे शुक्ले दे शे	कूर्म पु० ३ अ० २८ अ० ४ – ८ २६ – २७ – २८
॥	सवी कु० लीमि २ स्तीयात त	वृद्ध कूर्म पु० ३ ~~स्क०~~ २ अ०
॥	हिता हीति स्पतानीता शीकस्पाते	च र क २२
॥	३ त ना र तय मनापु ष्य	कूर्म पु० ३ वि० १२ अ० ३
॥	स षि: ना ना पुनर स्पोदे त	नार द पु० २
॥	अ ाशि न न अ ल ना नै व	कूर्म पु० ३
॥	श न्पा ति यि कु पे भं दे	म भा० १२ २१६ अ०
भ क्ष	वा ला पा ते कू म सा भौ	ना० १० अ०

हृदयस्थान	नाहं ध मी धीहि ध्या धीं	वा. रा. कि. कां. २२ सर्ग ४६
,,	गगनान्न भो मनसैव	
मन	न वाचिना ति हृदये	महोपनिषत ४ अध्याय २१-२२ ८८-६०-६३-६५ ६६-१०१-१०८
,,	अनन्त चित्त स्यादि व्यक्त	वा. रा. बालकां. २३
,,	चञ्चलं हि मनः कृष्ण	भगवद्गीता ६ अ. ३४-३५
,,	इहैव तैर्जितः सर्गो	भगवद्गीता ५ अ. १९
,,	सुखदुःखप्रदो नान्यः	भा. ११ स्कं. २३ अ. ६०, ६१
,,	गुणानुरक्तं व्यसनाय जन्तोः	भा. ११ स्कं ११ अ.
~~[illegible]~~ ,,	एवं मनो हि तं यस्य मनः प्रशान्तं	भा ११ स्क. २३ अ. ४७
,,	यश्चित्त विजये यत्तः	भा. स्कं १२ अ. ३०-३५
,,	मनोगतिं न विरमेत	११ स्कं २० अ. २०-२१
,,	चित्तं नाशयेद् धनो	वा. रा. उत्तरकां. ६९ सर्ग ९२
,,	मनः [illegible]	भा. १० स्कं. ८७
,,	किं दुर्लभं [illegible] मनुष्य लोके	वा. रा. युद्ध कां ८ सर्ग २०

79

सत्वगार	अथ च एक इत्युक्त्वा वसो	नारद पु. २६ अ. ५६
"	चतुर्युगानां से ख्याता	मार्क पु. ४६ अ. ३९
समता	अहामि एकेश त्वको	मार्क पु. ३८ अ. ८-१३
"	यास्मिन् यास्मिन् समत्वाद्ता	मार्क पु. ३८ अ. ३-६
अध्यसेवा	श्रोता नाहसम्कृतं पत्पं.	नारद पु. ८ अ. ०
महत्दाय सेवा	नरं गलरतौ रधौ भौमै	पद्म पु. ६० ६६ १३-१८
"	आनिबृत् परकृत्यो	कात्यायनी नीति ५० ३६
"	अनी यवके कर्मा रहे स्वें	स्कन्द पु. ... ६० ३६
माता	योध्य येमाप्तिं ता तो	... ५. २२ २२-२२
"	यदि तस्य ... त्या	...
"	मार्दि ... रति: पुरा	...

8.0

महात्मा	यस्य नाभिजहे मतदा	नारद पु. ११अ. ४६–४६
भास्कर्षि	रत्नहावनत विनीतात्म	वराह पु. १६अ. ३५–३६
"	शम्याम्यागनुमारूर्धि	म.भा. द्रो. १६२अ. १६
"	विद्यावर्णे तपोवध्व	वृहद्ध पु. २भा. १२३अ. ८६–९०
पं. रघुनन्दन	पंचपांडवे नरवपदाति	ब्रह्म पु. १०७अ. ६३–६५

3

मिश्र	मिदातशैवकंचदपंच	[illegible] १३२ अ. ८
//	रुजतं वालवर्णि वा	[illegible]
//	उतोरसं येत्र साच पुं	कामन्दकीयनी [illegible] २४-२६
//	कोलीति वंचनं मिते	नागदपु. ६. अ. २६-२८
//	परोल्लभगुरागनाह	य. [illegible] १०८ अ. ८६-

मिथ्याभियोगेन	यानि मिथ्याभिशस्तानां	म.भा. शा.प. ६१अ. २०-२१
॥	नैपापं पापिना ब्रूयात्	कूर्म पु. उ. वि. १६ अ. ४३ [illegible]
॥	यानि मिथ्याभिशस्तानां	कूर्म पु. उ. वि. १६ अ. ४६
अ सूरवि	यस्य नाहिं निगामे ता	म.भा. अनुशा. ५५ अ. ७

शब्दो	[illegible]	स.भा. वां.प. २१८ अ. ३-१८
,,	[illegible]	गरुड पु. ३ भा. ८ अ. १२८-१२९
,,	[illegible]	बृहद्धर्म पु. ३ खं. १ अ.
,,	[illegible]	गरुड पु. ३ भा. ८९ अ.
,,	[illegible]	भा. १० स्कं. १९ अ. ३६-४४
,,	[illegible]	भा ११ स्कं. २० अ.
,,	[illegible]	भा ११ स्कं. २१ अ.
,,	[illegible]	भा. ५ स्कं. २ अ.
,,	[illegible]	भा ६ स्कं. १ अ.
,,	[illegible]	भा. १२ स्कं. २१ अ.
,,	[illegible]	भा ६ स्कं. २ अ. २१
,,	[illegible]	भा. ६ स्कं. २ अ.
,,	[illegible]	स.भा. शां.प. २७८ अ. १८-२१
	[illegible]	भा. ११ स्कं. २१ अ. [illegible]

84

पाप	[illegible]	वा.पु. १२ [illegible] ४-६
॥	नित्यनैमित्तिका [illegible]	म.भा. शां.प. २२१ अ.
॥	न विद्यामि [illegible]	म.भा. शां.प. २२६ अ. ३३-
॥	कुत्सित [illegible]	म.भा. शां.प. २८६ अ. २८- [illegible]
॥	न ध्या [illegible]	पद्मपु. [illegible] १६ अ. २६-
॥	[illegible]	स्कं. पु. [illegible] २१
॥	[illegible]	भा. ११ [illegible]
॥	[illegible]	भा. १० [illegible] २६
॥	[illegible]	नारदपु. २१ अ. २२-२६
॥	[illegible]	वायुपु. [illegible] ३-४
मोह	अज्ञान प्रभवो मोह	म.भा. शां.प. १६१ अ. १०
॥	माता पिता सुत [illegible]	वा.रा. ३ [illegible] २६
मान	[illegible]	पद्म.पु. [illegible] २९ अ. ६-८
॥	[illegible]	
मद	[illegible]	म.भा. शां.प. २१४ अ. १२- १२- १२-१६

मृत्यु	जरादुर्दिनपमानं	नारद पु. ४२ अ. २८
,,	यदिहलं वा त्रिकर्षं वा	नारद पु. १ अ. ६०
,,	मृत्युर्वृद्धं व्रतापोहो	म.भा. ७० स्कं. १३ अ.
,,	न मृत्यं त्यजन: क्रमे:	वा.रा. आ. २२ ह्री
,,	यतनाकालातिला तदनि	ब्रह्म पु. १०२ अ. २२-२६

पद	पद्यानां प्रथमपादिकाः	प्रमाणानि
		[illegible] ४१
॥	दक्षिणस्य पोतिभागस्य	[illegible] १२४१.४८
॥	अनायासदा हि शौचं तौ	
॥	यथा स्तुत्वा नः कमलमद्रैवेद्रि	वराह पु. ११२ अ. ४०-४२
॥	इद्धयो भौ य स्रुवा वेत्रो	वराह पु. ६३ अ.
पतिधर्मा	वाचे यद्वद्भनो यद्वद् प्राणां यद्वे न्द्रियाणि च	भा. ११ स्कं. १७ अ. ४२-४३
॥	जीवितं सदसां चैव	स्मो. पु. [illegible] ४१ अ. १५-२३
यमनियमौ	अहिंसा सत्यमस्तेय	भा. ११ स्कं. १९ अ. ३३-२९
॥	तपः स्वाध्याय सन्तोषौ	कूर्मपु. उत्तरवि. ११ अ. १०-२०
॥	अहिंसा सत्यमस्तेयं	कूर्म. पु. [illegible] ११ अ. १२
॥	शौचं मान्त्र मनं काले	भा. ११ स्कं. १९ ११ अ. २८-३२
यमनियमः	तानेतान्नयमान् स्तानेविरुद्ध	भा. ३ स्कं. ३ अ. २८-३०

यश	ऐश्वर्ये यशो न शोभते	पद्म पु. पा. खं. 56 अ. 44-46
"	यावत्कीर्ति पवित्र यस्य	स्कन्द पु. ना. खं. 271 अ. 20-
"	अकुर्वन्नयशश्चैति न्द्रा	म. भा. शां. प. 226 अ. 28-2
~~या~~ याचना	मरणान्नप्रार्थनादुःख	भविष्य पु. उ. प. 4 अ. 108-111
"	नित्यं याचनकोऽन्यसात्	कूर्म पु. उ. वि. 15
"	सुखभङ्गः स्वतो दीनो	देवी पु. 112 अ. 11
"	जानाति हि याचित्वा	देवी पु. 112 अ.
"	बहुरत्नविद्यः सजलोऽपि	स्कन्द पु. दे. म.
याचक	पंरस्त्र क्षरो न्हर्षि हि	कामन्दकीय नीति 7 सर्ग 2
"	पूर्वं दृष्टं वन्धेद	वा
"	विद्या रक्षा चोत्तरा नीति	गरुड पु. पू. खं. आ. का. 60 अ. 46

पृ. कु.	ज्ञानस्य [illegible]	भा. ५ स्कं. [illegible] ३३-३८
	वराप्सरः सहस्राणि	म. भा. शां. प. [illegible] २१-२६
यो. ११	नारायण [illegible] योगेन	स्कं. पु. [illegible] ख. ४ अ. [illegible] ४३-४६
"	चतुः [illegible]	वायु पु. १६ अ. ६-९
	प्राणायामस्तथा ध्यानं	वायु पु. ११ अ. [illegible]
"	[illegible]	स्कं. पु. नागर खं. २६ अ. २८-२९
"	आसनं स्थानं [illegible]	कूर्म पु. उ. भा. ११ अ. ५३-५८
"	[illegible]	शिव पु. उमा सं. [illegible] २९-३०
"	योग आध्यात्मिकः	भा. ८ स्कं. २२ अ. ३६
"	[illegible]	मार्क पु. ४१ अ. २-१७
"	[illegible] योग आदिष्टो	भा. ११ स्कं. १३ अ. १४
"	[illegible]	भा. ११ स्कं. २० अ. २८

३३४१

~~पाद~~	~~भगमाभ्यासे वने यादि~~	~~मार्क.पु.११~~ ३३-३६
॥	सारभृतमुपादीन	मार्क.पु.४३ १८-१९
॥	यथार्ह ध्यान दे स्वरांड	मार्क.पु.४ ३७-४०
॥	श्रमिरागमनसा वाचा	नारद.पु.३१
॥	न लिङ्गिनं मः कान्वा	स्कं.पु.का. ४१ अ.२७
॥	इन्द्रियाणि हे हृत्य	भ.भो.भा. ख:१६ अ.१७
॥	मतसहुल जिलक्रोधो	मार्क.पु.४१ २०-२२
॥		

१०

राज्यधर्म	वत्स राज्यमिमं त्वेन	मार्क. पु. २७ अ. ४-३१
॥	संविभज्य यदा भुंक्ते	म.भा. शां.प. ६० अ. ३१-४३
॥	व्यय शङ्कां युद्धशङ्कां	वृहद्धर्म पु. ३ खं. ३ अ.
॥	[illegible] धर्मेण	म.भा. शां.प. ६८ अ. २३-२६
॥	आत्मा जेयः सदा राज्ञा	म.भा. शां.प. ६९ अ. ४-८
॥	वेद वेदाङ्गवित्प्राज्ञः	म.भा. शां.प. ६९ अ. ३२-२४
॥	कुलीनान् शीलसम्पन्नान्	म.भा. शां.प. २२ अ. ७-८
॥	दानं चैव [illegible]	मार्क.पु. २७ अ. १९-२०
॥	महावादं [illegible]	महा.भा. शां.प. ८२ अ. ९-१२
॥	यथा [illegible] राजन्	म.भा. शां.प. ६९ अ. १०-२०
॥	अराजके [illegible] नास्ति	वा.रा. अ. कां. ६७ अ. ११-१२-२६-२७-२८
	राजा सत्यं च धर्मश्च	वा.रा. [illegible] ८ [illegible] २०
	यथा [illegible]	वा.रा. उ. [illegible] १८ [illegible]

राजधर्म	दुष्टेभ्यश्च यच्छेस्व	वा.रा. कि.कां. १८ सर्ग ४३-५८
॥	कालो वा कारणं राज्ञो	म.भा. शां.प. २६
॥	द्वाविमौ ग्रसते भूमि	म.भा. शां.प. ३२५ २
॥	वञ्चकप्रशासिता राजानो	वा.रा. उ.का. ४ सर्ग १२-१२
॥	दमः शमः क्षमा धर्मो	वा.रा. कि.कां. १७ सर्ग १७
॥	नस्यागोनपुनर्यो	म.भा. शां.प. २१ ७
॥	आराधितानाहि प्रीतेन	वा.रा. अयो.कां. २६ सर्ग ३५-३६
॥	पौर जनपदापेक्षी राजा	वा.रा. उ.कां. २६ ६
॥	आत्मामात्याश्च कोशश्च	म.भा. शां.प. ६८ ७०
॥	यस्मात्प्रजाः प्रजापालो रक्षक	वा.रा. अयो.कां. २०
॥	पिता माता गुरुः शास्ता	म.भा. शां.प. १२८ २०३-२०६
॥	बालेषु पिता हि मनव्यो	म.भा. शां.प. ९ २८-२९
॥	न पदेनाग्नि हन्तुं शक्यं	वा.रा. अयो.कां. ६१ अ. १६
॥	नारीणां व्यभिचाराद्व	म.भा. शां.प. ८२ ३१-३१

राजधर्म	अराजके हि लोके	म.भा.शां.प. ४८ अ. ११
"	राजा प्रजानां प्रथमं शरीरं	म.भा. शां.प. ६८ अ. २६
"	गुरुः प्रधानो धर्मेषु	म.भा.शां.प. ६८ अ. १७-१८
"	राज्ञो वृत्तिः प्रजागोप्तुः	भा. ११ स्कं. १७ अ. १९
"	वैश्यवृत्त्या तु राजन्यो	भा. ११ स्कं. १७ अ.
"	व्रतस्य व्यासाया द्वारा	म.भा.शां.प. ६६ अ. २६-२८
"	राजानं प्रथमं विन्देत	म.भा. ६६ अ ४२-४६
"	उद्विग्नः सम्भवेद्राष्ट्र	म.भा.शां.प. ७३ अ. ६६-७०
"	नित्यमुद्यतदण्डः स्यात्	म.भा.शां.प. १४२ अ. ६-७
"	सर्वाः समुद्धरेद्राजा	भा. ११ स्कं. १७ अ. ४५-४६
"	यस्य राष्ट्रे प्रजाः सर्वाः	भा. ४ स्कं. २० अ. १४
"	यः पश्चात्पूर्वकार्याणि	वा.रा. यु. कां. ६३ ५-१६
"	भर्तुरन्वाहितो वृष्टिं	कामन्दकीय नीतिसार ५ सर्ग २१-२२
"	अपराधिषु यो दण्डः	वा.रा. उ. कां. ७९ ९

राजधर्म	महत्त्वाभिप्रायविवेको	म.भा.शां.प. ६३ अ १०-१२
"	यो हि धर्मं समाचरेत्	वा.रा.उ.[illegible] ७४ सर्ग ३०-३[illegible]
"	चातुर्विध्यानि मिश्राणि	म.भा.शां.प. ८३ ४१-४४
"	[illegible]	म.भा.शां.प. ८६ ३६-४०
"	राजा तु धर्मेणाहि पालयित्वा	वा.रा.अ.[illegible] १०० सर्ग २६
"	नारीषु विद्यान्[illegible]	म.भा.शां.प. ६० २४-२६
"	यस्य स्म पापे कृतज्ञः	म.भा.शां.प. ६३? ४५-४८
"	यो हि मित्र[illegible]	वा.रा.कि.[illegible] २८ सर्ग १०-१४
"	ना राजके जनपदे	वा.रा.अ.[illegible] ६७ सर्ग १०-[illegible]
"	[illegible]	वा.रा.अ.[illegible] ३३ सर्ग १५-[illegible]
"	[illegible]	वा.रा.अ.[illegible] ३६ स. ४-[illegible]
"	नाहं [illegible] मन्ये	वा.रा.अ.[illegible] १०० स. ६२-[illegible]
"	[illegible]	आ. ९२ श्लो.[illegible]
"	न [illegible]	म.भा.[illegible] ५८ अ. ८-[illegible]

संन्यासधर्म	सर्वं [illegible]	वा.रा. आ.कां. ३[illegible] ३
॥	[illegible]	वा.रा. [illegible] कां. १२[illegible] ११
॥	[illegible]	वा.रा. [illegible] कां. १[illegible] १६-१७
॥	[illegible]	वा.रा. आ.कां. ३३ श्लो १०
॥	[illegible]	म.भा. शां.प. [illegible] १२
॥	[illegible]	वा.रा. आ.कां. [illegible]
॥	[illegible]	म.भा. शां.प. ३२[illegible]
॥	[illegible]	भा. ११ स्कं. १६ अ. ४२
॥	[illegible]	भा. ११ स्कं. [illegible] अ. २६
॥	[illegible]	म.भा. शां.प. [illegible] ३०-३३
॥	[illegible]	वा.रा. [illegible] कां. ८ श्लो २२
॥	[illegible]	भा. [illegible] स्कं. १६ अ.
॥	[illegible]	म.भा. शां.प. २[illegible] १६-२८
॥	[illegible]	वा.रा. [illegible] कां. २[illegible] २२-२६
॥	[illegible]	म.भा. [illegible] ७६ अ. १८

१५

राजधर्म	हिंसाविहारं न जानामि	भा. १० स्कं. [illegible] अ.
"	नराज्ञाम पुनासाज्ञ्यं	वि. धर्म पु. [illegible] खं. ६४ अ.
"	राज्ञादेशः सदा कार्यः	स्कन्द पु. ना. खं. २७८ अ. [illegible]
लक्ष्मी	सर्वे पुरुषकारेण	म. भा. अनु. प. ६ अ. १८-१९
"	सत्पात्रं नित्यं [illegible]	म. भा. अनु. प. १२ अ.
लज्जा	स्त्रीणां [illegible]	ह्री. [illegible] ३ स्कं. ६ अ.
लोभ	लोभः पापस्य बीजोत्पत्तं	पद्म पु. पा. खं. ८७ अ. ५८-५९
"	अज्ञानप्रभवो लोभो	म. भा. शां. पर्व १६१ अ. २०
"	नास्य [illegible]	भा. ? स्कं. ११ अ. २०

वाक्य	[illegible]	बृहद्धर्म पु. २५ अ. ८-१२
॥	अहो ब्रह्मविदो वाचो	भा. १० स्कं. ११३ अ.
॥	कर्मणा सिध्यता रब्धात्	स्कं. पु. माहे. खं. १३ अ. ७२-७६
वात प्रश्न	न ब्राह्मणस्य भवति यात्	भा. ७ स्कं. १२ अ. १८-२२
॥	न तस्य रायो न भोगा	मत्स्य पु. २८ अ.
॥	[illegible]	वायु पु. ८ अ. २७८
॥	सर्वो ऽपि जीवी [illegible]	म.भा. आ. १६१ अ.
॥	वने विविक्ते [illegible]	भा. ११ स्कं. १८ अ. २-६
॥	[illegible]	बृहद्धर्म पु. ३ खं. २६ अ.
॥	[illegible]	कूर्म पु. ३-त्रिंशतम अध्याय १-२-१५-२० ३२-३८
॥	[illegible]	कूर्म पु. उ. भा. २ अ. ८०-८१
विद्वान्	आद्यं तं वेदाख्यातो	म.भा. शां.प. १३४ ३१-३२
	आन्वीक्षिकी आत्मविद्या	म.भा. शां.प. १३४ ३१-३१

विद्या	आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता	कामन्दकीय नीतिसार २ स[illegible] २-१
"	विद्यानाम कुरूपरूप मधिकं	गरुड पु. ११२ ८१
"	गृहे चाभ्यन्तरे द्रव्यं	गरुड पु. ११२ ८२
विनाश[illegible] विधि	अन्तर्धाय महीं वा [illegible]	कूर्म पु. १ विभाग १२ अ. ३५-३६
"	न वेगान् धारयेद् बुद्धिमान्	चरक [illegible]
विश्वासघात:	ब्रह्महत्यादिपापानां	स्कं. पु. वैष्णव [illegible] १३ अ. २२२
विषचिकित्सा	कि विषोऽस्ति [illegible] समर्पयेद् [illegible]	स्कं. पु. ब्रह्म[illegible] ४१ अ. ५८-५९
वृद्धि	[illegible] विद्युन्मेघ[illegible]	अ. भा. [illegible] २० अ. १९-२[illegible]
"	[illegible] धारिवासिन:	अ. भा. [illegible] ११५ अ. १२
"	प्रसा[illegible] जयत्यावै:	अ. भा. [illegible] ६
"	या ज्ञाना [illegible] प्रद्युम्ने	अ. भा. [illegible] १५१ अ. २७
"	[illegible] वृद्धिमा [illegible] वृद्धि:	[illegible] ११ [illegible] २५ २२

१४

वेदाध्ययन	आवशाल्ये कुमारस्य	कृ. पु. विभा.
३३-३२		१४ अ. ६०-६२
वैराग्य	गृहेषु कूटधर्मेषु	भा. ७ स्कं. १२ अ. ६-१२
‖	लब्ध्वा सुदुर्लभमिदं	भा. ११ स्कं. ९ अ. २९
‖	यदि [illegible] वैदग्ध्यं	[illegible] पु. ३ विभा. ४२ अ.
‖	अर्थे ह्यविद्यमानेऽपि	भा. ११ स्कं. २२ अ.
‖	(स [illegible]) संयोगाश्च [illegible]	पद्म पु. भू. खं. ६६ अ. ६६-६८
‖	अतः [illegible]	भा. ११ स्कं. ८ अ. ४६
‖	तावत् [illegible]	भा. २ स्कं. २ अ. २-६
‖	[illegible]	भा. १ स्कं. ६ अ. २८

९५

वैधव्य	वैधव्यानोत्प्रवद्यातसि	वा.रा.यु. ११२.३[illegible] ३१-३३
〃	काङ्क्षि वासितुप्रयोगा वा	व.द्र.[illegible] ३२ ४ अ. ८-१०
〃	नारीणां वैधव्यमलिङ्गानां	भा. ११ स्कं. १[illegible] २८
〃	वैधव्यम् वातीन त्रिविध	भा. ७ स्कं. ११ [illegible] १५
〃	दानसम्पन्न य नेयं हि	स.भा. औप. ५८ अ. २६-२९
〃	कान्ति गोरक्षं वासितुं	स.भा. औप. १६९ [illegible] ६
〃	देवानु वैश्यतेऽर्थि	भा. ७ स्कं. ११ [illegible] २३
〃	दानमध्य य नयं हि	६
व्यायाम	लोकस्य वै वेहि सभर्थे	च.स.का. ७ अ. ३२
〃	व्यायाम शास्य	च.स.क. १४ [illegible] २८-२६
वहारोपहारा	रा मोहाधिरोपितो वद्धो	विष्णु पु. पू. खं. २८.७अ. १३-२[illegible]
〃	भ्रान्ति दानेन येलोका	वा.रा.द्व. २[illegible] ३८-३८

शत्रु	भ्राता वा जननी वापि	नारदपु. ८ अ. ११२
,,	न विश्वसेदविश्वस्ते	म.भा. शां.प. १३८ अ. १६१-१६५
,,	न ह्यतो पुण्यं ह्यमन्ये	मत्स्यपु. २८ अ. १२
,,	यच्च स्यादशेरा समुपेक्षितो	भा. १० स्कं. ४ अ. ३८
,,	यो हि शत्रु समुत्पाद्य	वराहपु. ६६ अ. १८
,,	यो हि शत्रुमभिज्ञाय	वा.रा. युद्ध. कां. ६६ सर्ग २८
,,	यो हि विकृतपात्रुद्धा	वा.रा. ३. कां. ६८
शत्रुसे	आत्मार्थं वा परार्थं वा	ब्रह्मवैवर्तपु. ... ३२ अ. ५२
,,	यत्र स्त्रियो क्रीडा पर्वं	लिंगपु. ६८ अ. १८
,,	उपभाने पुष्टं देवं	भा. ७ स्कं. ११ अ. ३८
,,	अनन्यचेत्या स्पर्शे भर्तोपि	...पु. २ अ. ७-१०
,,	कामतावासु भिवत्तु	नारदपु. १६ अ. ६६

१०८

शरीर	प्रत्याख्यातं [illegible] ~~देहं [illegible]~~	मा.दि.पु. [illegible] ५९-९२
॥	शरीरं पततोऽरक्ष्यं	नारद पु. ४० अ. ४१
॥	आयुः कीर्तिं धनं हन्ति	म.भा. अनु. प. ३७ अ. ६-१४
॥	यच्छरीरमिदं प्रोक्तं	शिवपु. वायु. ६ अ. ४१-४६
॥	क्रिमि विड्भस्म संज्ञितं (निष्ठा)	भा. ७ स्कं. १५ १३
॥	त्वक् च मांसं तथास्थीनि	म.भा. शां. प. १८७ अ. २०
॥	जरा रोग देहमवरि कालैं [illegible]	भा. १० स्कं. ४१ ५२
॥	अर्थं शरीरं रक्ष्यं देहं [illegible]	मार्कं.पु. ३ अ. ३६-६२
॥	धर्मार्थं यत्नेन यत्नात्	कूर्मपु. [illegible] ३२
॥	देहोऽस्तु [illegible] निवेदितः	भा. ११ स्कं. २२-२६
॥	नरक [illegible]	म.भा. शां. १७२ [illegible]
॥	देहः [illegible]	भा. १० स्कं. ११-९२

१०४

	हृ.... निचल...	म.भा. ११स्कं. २६अ. ३३
	लब्ध्वा ... मिदं	भा. ११स्कं. ६ अ. २६
"	स... भवति ...	स्कन्द. ... ४२ अ. ३०-३२
"	३ ...	मभा. अनु. प. १६ अ. ११-१७
"	देहे... ममताभाव...	भा. १०स्कं. २६अ. ४६
"	देहोऽयं ...	भा. ६ स्कं. ६ अ. ३६
"	देह आ...	भा. ७ स्कं. ५५ अ. ४६-४७
"	... नवद्वारे	स्कन्द. ... २२ अ. ३३-३७

107

रीडा	भक्तैरगक्षर मारोतोऽदि	भा. ११ स्कं. २ अ.
〃	एवं चा चिन्तितं स्यात्	भा. ११ स्कं. ६ अ.
〃	प्रायण लौकहं तु घेत	भा. १० स्कं. २ अ. २६-४
〃	नाति द्वन्द्वः प्रसद्व्का	भा. १० स्कं. २
〃	मा हे सुमधं विरहे.	भा. ११ स्कं. ८ अ. २-४
〃	विसर्जि या धमपरना मा	भा. ११ स्कं. २ अ. ४८
〃	अनादि नाम्नि द्विरं ग्रगतेम	भा. ११ स्कं. २ अ. ४२-५
〃	एवं व्रतः प्रकलितनः । ~~कि~~ क्लिश्यते	भा. ११ स्कं. २ अ. ४४
〃	तेजस्वी त द धरद्विप्रो	भा. ११ स्कं. २ अ.
〃	मन यन मनो देहि	भा. १ स्कं. ८ २२
〃	तादैवमानम्नवरं चितो	भा. ११ स्कं. ६ अ. २२
〃	प हि व्युतामि देविश्वं.	भा. ११ स्कं. ६ अ. २२

~~भि.का.~~	~~वासे बहूनां कलहो~~	~~भा. ११ स्कं. ९ अ. २०~~
॥	स्तोकं स्तोकं ग्रसेद् ग्रासं	भा. ११ स्कं. ८ अ. २०
॥	ग्राम्यगीतं न शृणुयाद् यति	भा. ११ स्कं. ८ अ.
॥	पदापि युवतीं भिक्षुः	भा. ११ स्कं. ८ अ. १३
॥	सायंतनं श्वस्तनं वा	भा. ११ स्कं. ८ अ. ११
॥	मुनिः प्रसन्नगम्भीरो	भा. ११ स्कं. ८ अ. ५-६
॥	दृष्ट्वा स्त्रियं देवमायां	भा. ११ स्कं. ८ अ. ७-८
॥	[illegible]	भा. ११ स्कं. ८ अ. १८-२१
॥	आशा हि परमं दुःखं	भा. ११ स्कं. ८ अ.
॥	[illegible] अहो [illegible]	भा. ११ स्कं. ९ अ.
॥	[illegible]	भा. ११ स्कं. ९ अ.

शद्ध	शद्धस्य सम्पत्तिः द्रोणकं	भा ७ हे. ११
"	स्वर्विभक्तारतिलिनीनां	म.भा. द्रो.प. १८१ अ. १
"	शद्धस्य हिन्दुध्वच्चस्य	भा ७ हे. ११
"	दानं यत्रो [illegible]	भादि पु. २८ ७-८
"	शद्धस्य ब्राह्मणादीनां	[illegible] ४६ अ. १६-१७
"	[illegible]	भा ११ [illegible] १६
"	[illegible]	वरा [illegible] ६६-६८
"	प्रजापतिर्दत्तवलीनां	म.भा. द्रो.प. २८-२९
शक	शीलेः द्रोणः प्रभवति	म.भा. द्रो.प. १६[illegible]
"	[illegible]	वा.रा. [illegible]
"	अनवाप्य च द्रोणेन	म.भा. द्रो.प.
"	[illegible]	वा.रा. [illegible] ६२ [illegible]
"	[illegible]	वा.रा. [illegible] ६ अ. ४
"	यावतः [illegible]	[illegible]

[illegible]	वाद्याभिनयमोदेन	नारद पु. ६६ अ. १०७-१०८
"	वाद्यमा[illegible]मार्दं चैव	कूर्म पु. ३. वि. ११ अ. २८
"	अमलपरिहारम्	भविष्य कूर्म पु. ३ वि. भा. उत्तर प. २६ अ.
"	क्रिया हीनस्य कर्म	कूर्म पु. ३ विभा २२ अ. ८-१० २८-३०
[illegible]	अभक्ष्य[illegible]	
[illegible]	अ[illegible]तपागी	भार्ग पु. ३१ अ. २६-२८
"	वि[illegible]ली	कूर्म पु. २२ अ. १९
"	दे[illegible]विनाम	भार्ग पु. ३१ अ. २८-२५
"	द्वौ देवे प्राग्[illegible] पितृये	कूर्म ३. विभा. २२ अ. २६-३२
"	अक्रोधनो[illegible]	कूर्म पु. ३. वि. २२ अ. ६
"	[illegible]	नारद पु. २८ अ. २२
	द्वौ दैवे पितृ[illegible]	मत्स्य पु. १६ अ. २९
	[illegible]	भविष्य पु. १८ अ. ६२
	[illegible]	[illegible] २६ अ. [illegible]

श्राद्ध	त्रीणि श्राद्धे पवित्राणि	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]-३०
〃	[illegible] श्राद्धे	[illegible] पृ. १६
〃	[illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]
〃	[illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]
〃	[illegible] श्राद्धे	[illegible] पृ. [illegible] अ.
〃	श्राद्धे [illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]
〃	[illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]
〃	[illegible] श्राद्धे	[illegible]
〃	[illegible]	[illegible]
〃	[illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]-८
〃	[illegible]	
〃	श्राद्ध [illegible]	[illegible] पृ. [illegible] अ. [illegible]
〃	[illegible]	[illegible]
〃	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] अ.
[illegible] 〃	[illegible]	[illegible]
〃	[illegible]	[illegible] अ. [illegible]

सत्य	हिरण्मयेन पात्रेण	ईशावास्योपनि.
		१५
२८	अथ य एष संप्रसादोऽस्मा च्छरीरात	छान्दोग्योपनिषद ८ अ. ३ खं.
	सत्यमेवा न क्षरं	वा.रा. अयो. १०९ सर्ग १०-११
	परं च ब्राह्मणे हि वदन्ति	वा.रा. अ. ...१०९ २०
	...	वा.रा. अयो. काण्ड १०९ सर्ग १३-१४
	...	पद्म पु. ३. खं. २१ अ. १९-२१
	अनृतं ...	वराह पु. १९६ अ. ३६-४८
	...	नारद पु. ११६ अ. ३९-४०
	सत्यं ...	वराह पु. ११६ अ. २० २३
	...	म. भा. शो. प. २०५ अ. ३०
	अभि...	... पु. २ अ. २-३
	...	म. भा. शां. प. ३३१ अ. ११-१२

सत्य	नयत्नापत्यपने दाने	म.भा. [illegible] १६१ अ. ६८-[illegible]
,,	सत्याद् भ्रष्टा नित्या मने	म.भा. अनु. प. [illegible] ३२-३६
,,	तत्रागत्य दद्वा दृष्ट्वा रायी	२२-२८
,,	यथार्थि वध लक्षण	नारद पु. १२ अ. २६-२५
,,	यथार्थमध्यनेयत्तु	नारद पु. ३१ अ. १८
,,	सत्येन ब्रह्म आप्नोति	कूर्म पु. ३ [illegible] ११ अ. २६
,,	सत्येन लोकाञ्जयति	कूर्म पु. ३ [illegible] ३६
,,	नहि सत्यात् परं किंचित्	म.भा. शां. [illegible] २२ अ. [illegible]
,,	सत्यं ब्रह्म तपः सत्यं	म.भा. शां. प. १२२ अ. ११-[illegible]
,,	सत्यवानेव विप्रस्य	शान्ति पु. २५ [illegible] ४१-४८
,,	रुष्टवानेव दूतमनीषा	शान्ति पु. [illegible] २७-२८, ४२, ४[illegible]
,,	सत्यं सोऽमितः यज्ञो [illegible]	आर. [illegible] २८-६६
,,	दृष्टान्तु [illegible] मन्येत यः	ब्रह्म पु. २[illegible] ४६
,,	यद् भूत हितमत्यन्तं	म.भा. शां. [illegible] २६२

सत्यं मूले चानुमितं	हि.इ.ड.२ द्व. २८
अन्त्यानतीके तथा द्विषे	म.भा. २ को. प. १६ श्लो. ११
आहमायाः हसा या स्व	म.भा. ६ को प. १६ श्लो. १५

१५

सत्स उ. भि	यर्हि रावसिन्न नास्कोसे	भा. ११. स्कं. २८ अ. ३२-३६
"	न रोधयति मां योगो	भा. ११ स्कं. १२ अ. १-२
"	सङ्गः यः संसृतेर्हेतुः	~~[illegible]~~ ४२ श्लो.
"	जड्डो हि माति [illegible]	नारद सू. ३८
"	भवापवर्गो भ्रमतो	भा. १० स्कं. ५१ ५५
"	अतो हि परमो लाभः	भा. १० स्कं. [illegible] २६
अ "	यथोपश्रयमाणस्य	भा. ११ स्कं. २६ ३०-३१
"	सतां मा गमने सन्तः	वाल्मीकि रामा. लंका ६ अ. १८
"	संगः सर्वात्मना हेयः	मार्कं. पु. ३७ २२
"	वहीना [illegible] चार दर्शन	नारद सू. ८४ ३६-३८
"	दुर्लभो मानुषो देहो	भा. ११ स्कं. २९-३०
"	सत्सङ्गलब्धया भक्त्या	भा. ११ स्कं. २५.

[illegible]	कालीनमित्रं सोमं वा	ब्रह्म० ... ६।२।
”	आचारः प्रभवो धर्मः	भविष्यपु० ३. पर्व. ३०२ अ. १२० – १२२
	नदी० निर्लिखितं [illegible]	ब्रह्मपु० ११२ अ. ५ – ६
”	[illegible]	स्कं० पु० ब्रह्मखंड धर्मा० २६. ४० अ. ६६ – ६८
”	आचारप्रभवो धर्मः	स्कं० पु० [illegible] ३५
”	[illegible]	ब्रह्माण्डपु० [illegible] ६० – ६२
”	[illegible]	मत्स्यपु० ३८ अ. १० – ११
”	[illegible]	वायुपु० [illegible] १० – १२
”	[illegible]	[illegible] २८ अ. १२ – १३
[illegible]	[illegible]	भा० १० स्कं० ८ अ. ९ – १०
[illegible]	[illegible]	नारदपु० [illegible]
	[illegible]	पद्मपु० [illegible] ३१६ – ३२०
	[illegible]	नारदपु० [illegible]

[illegible]

समाधि	एवमुक्तः समाधिस्थानते	कूर्म पु. उ. वि. ११ अ. ६१-६२
"	सलिले हैम्यवं पद्यते	सौभाग्य लक्ष्म्युपनिषद् २६-२८
समुद्र	एवमुक्त्वा भगवान् विप्रः	कूर्म पु. उ. वि. १६ अ. २०-२१
"	[illegible]	भा. १ स्कं. ११ अ. ३०
"	ज्ञानाग्निना [illegible]	विष्णु पु. [illegible] २० अ.
सेतुबन्ध	सेतुं बद्ध्वा [illegible]	म.भा. [illegible] २२२ अ.
सेतु	[illegible]	कूर्म पु. [illegible] ११ अ. २९
"	[illegible]	नारद पु. [illegible] ६ अ.
"	[illegible]	भा. १ स्कं. १९ [illegible]
सेवा	[illegible]	कूर्म पु. उ. [illegible] ११ अ. ३०-३२
"	[illegible]	कूर्म पु. [illegible]
"	[illegible]	[illegible] २६ अध्या.

सन्ध्या	सायं प्रातर्द्विजः सन्ध्या	कूर्मपु. उ. विभा. १२ अ. १६
,,	बालान् वृद्धान् दीर्घरोगी	कामन्दकीय नीतिसार द्विसर्ग २३–२६
सो[illegible]री	न[illegible] दवपेतो	मा. शव [illegible] वनि प्रते १८
,,	अद्वैतस्य नीतिगुरावन	म. भा. शा. प. ८१ अ. १–५
,,	यदा मनसि सञ्जाते	कूर्मपु. उ. भा. २८ अ. १२–१४
,,	नव सा कामितोऽन्यर्थे	कूर्मपु. पू. वि. २ अ. ८१
,,	कल्पहेत्व वर्णितम्	भा. ७ स्कं. [illegible] १–१०
,,	[illegible] लाभसंच	[illegible] उ. खं. ७ अ.
,,	विप्र यो ज्ञानं निर्वास	भा. ११ स्कं. १८ अ. १२–१५, १७, १८, १९, २०, ३१
,,	योगारूढ पदब्रह्म	कूर्मपु. उ. वि. २९ अ. २८–[illegible]
,,	शैवा ये स्नाने समाप्तिदो	लिङ्ग पु. [illegible] २१ अ. [illegible]

२११५

संन्यास	य आतुरः सन्न्यसेदाहं	गरुड पु. ३. द्वि भा. ३६.३[illegible]
״	[illegible] संन्यसेत् [illegible]	कूर्म उ. वि. २८ १२-२[illegible]
״	सर्वसंगपरित्यागो	मार्क पु. २८ २८-३०
״	यः प्रव्रज्य गृहात्पूर्वं	भा. ७ स्कं. १५ ३६
״	विप्रस्य वै संन्यसतो	भा. ११ स्कं. १८
״	ये [illegible] तेनानित्यं	पद्म पु. [illegible] २ अ. ८६-[illegible]
״	[illegible]	म.भा. शा. प. २४[illegible] ३२-३६
״	[illegible]	स्कं. पु. नाग. [illegible] १८२ अ. ३३-३[illegible]
स्वभाव	[illegible] सहोत्पन्ना	भा. १० स्कं. १६ २६-५८

सत्य	सत्येन धूयते [illegible]	वा.रा. उ. [illegible] ६१
"	दयाभक्ते हृदि सम्वादः	मा. कं. पु. १२३१. ४२-४६
"	तप [illegible]	मत्स्यपु. ४१३१.
"	[illegible]	म.भा. [illegible] ६
"	सत्ये [illegible]	म.भा. शां. पर्व २०३१. २८
स्वाध्याय	स्वाध्यायस्य [illegible]	कूर्मपु. उ. विभा. ११अ. २६-२६
"	स्वाध्याय [illegible]	विष्णुपु. [illegible] १२२अ.
"	सर्वे [illegible]	कूर्मपु. उ. विभा. २६अ.
"	वेदान्त [illegible]	कूर्मपु. उ. विभा. ११अध्या. २२
[illegible]	नित्योदित [illegible] विद्या [illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	भा. [illegible] स्कं. २२अ. २१-३६
"	नहि [illegible]	म.भा. शां. प. २२०अ.
"	[illegible] दया [illegible]	[illegible] १८ [illegible] ४०

116 115

साधु	तितिक्षवः कारुणिकाः	भाग. स्कं. ३ २५ / २१-२५
//	नहि दुःखे प्रहृष्टात्मेना	म.भा. शां. प. २३० / ३२
//	धर्माधर्मविवेकेन	नारद पु. १६ / ३०
/		
//	दुष्करः कोनु साधूनां	भा १० स्कं ५ अ / १५
//	न ह्यम्मयानि तीर्थानि	भा. १० स्कं. ८४ / ११-१२
//	रागद्वेषविनिर्मुक्ता	विष्णु. पु. ३ अ / ९६
//	साधूनां समचित्तानां	स्कं. पु. ... / ११ अ. १०५
//	कृपालुरकृतद्रोह	भा. ११ स्कं. ११
//	दृष्ट्वा न पुरा वशसविजितः	भा ७ स्कं. ८ अ
//	बहवः साधवो लोके	वा. रा. आ. / ६६ अ. २८
//	सविता खलु दृष्टपलो	वा. रा. अयो. / ६८ सर्ग २६
//	प्रसिद्धः प्रसन्न गम्भीरो	भा. ११ स्कं. ८ / २-६
//	प्रायशः साधवो लोके	भा. प्र. स्कं. १९ / २१

117

सनातन	सेवेतात्त विप्रयोगात्मक	म.भा. द्रो. पर्व 33 अ. 30-37
"	न विधिं न सत्प्रवृत्ता	म.भा. आ. पर्व 118 अ. 10
"	रे ब्रह्म पर्यवास्तुविक्षीणी	वा.रा. सु. कां. 30 सर्ग 3
"	पाधिव्युतेति प्रतिदैवे २ [illegible]	भा 7 स्कं. २ अ. 41
"	सर्व श्रोतागमि विधिदृश्य	भा. 12 स्कं. 6 अ. २६
"	जीविते मरणे जन्मनो	भा 11 स्कं. 6 अ. २२
"	देवहं जिम प्यनो क्लमि	भा 5 स्कं. 10 अ. 10
"	का ना [illegible] : [illegible]	भा 7 स्कं. 8 अ. २५
"	सर्वे लाभा लानिल्लया	[illegible] 56 सर्ग 11-12
"	लोक प्रवादः सत्योऽयं	वा.रा. कि. कां. २२ सर्ग. 12 ४.८
"	यथा प्रयाति हे याति	भा 6 स्कं. 15 अ. 3
"	मृत्यु जन्मवतां वीर	भा 10 स्कं. 1 अ. 38
"	दैवाधीने मुख्यमम्म	[illegible] 3 अ.

116 115

साधु	तितिक्षवः कारुणिकाः	भा० स्कं० ३ २५ अ० २१-२५
"	नाहि दुःखेषु हर्षामेनो	भ०भा० शां० प० २२० ३२
"	धर्मार्थवित्तिवेदन	नारद पु० १६ अ० ३०
"	दुष्करः को नु साधूनां	भा० १० स्कं० ५ अ० १६
"	न ह्यम्मयानि तीर्थानि	भा० १० स्कं० ८४ ११-१२
"	रागद्वेष विनिर्मुक्ता	वि० पु० ३ अ० १६
"	साधूनां समचित्तानां	स्कं० पु० ११ अ० १०६
"	कृपालुरकृतद्रोह	भा० ११ स्कं० ११
"	हन्त न पुराणस्य विजितस्य	भा० ७ स्कं० ८ अ०
"	वहवः सन्ति मां लोके	वा० रा० अ० ३६ अ० २८
"	सविता स्नु दुर्घपतो	वा० रा० उ० ५८ सर्ग २८
"	मुनिः प्रसन्न गम्भीरो	भा० ११ स्कं० ८ २-६
"	प्रायशः साधवो लोके	भा० प्र० स्कं० २१

117

ध्यानम्	संयोगा विप्रयोगान्ता	म. भा. शां. पर्व. ३३ अ. ३० - ३१
,,	न विधिं न सत्प्रज्ञा	म. भा. अा. पर्व. ११८ अ. २०
,,	स शुचि पीवा सर्व स्त्रीणां	वा. रा. से. का. ३० सर्ग. ३
,,	मा धिन्तुलेति षष्ठ तिदैवे २ विलद	भा. ७ स्कं. २ अ. ४१
,,	सर्व चोत्तम मिथ्यद्रव्य.	भा. ११ स्कं. ६ अ. २६
,,	नीविले सद सो जनोः	भा. ११ स्कं. ६ अ. २६
,,	देव संगिम ध्यानो बलमि	भा. ६ स्कं. १० अ. १०
,,	कानादि प्र: श्रुतिरुदया	भा. ७ स्कं. ६ अ. २६
,,	सर्वे लाभा लोकनिन्दया	पञ्च. १६ सर्ग ११ - १२
,,	लोक प्रवादः सत्योऽयं	वा. रा. कि. का. २५ सर्ग. ४ : ८
,,	यथा प्रयाति संयाति	भा. ६ स्कं. १६ अ. ३
,,	मृत्यु जन्मवतां वीर	भा. १० स्कं. १ अ. ३८ - ६
,,	दैवाधीने शरीरेऽस्मि	भा. स्कं. ३ अ. ३

१४ ११

स॰ भवन	मुनौनामहि व्यतनयौ	भा॰ ८ स्कं॰ [illegible] अ॰ १२-१७
"	यथा वस्तूनि वराण्यानि	भा॰ ६ स्कं॰ १६ अ॰ ६-८
"	कः कस्य पुरुषो बन्धुः	व॰ रा॰ अ॰ कां॰ १०८ सर्ग ३-१४
"	सत्यसाहं सत्यबीजं	ब्रह्मवै॰ पु॰ ग॰ ख॰ २७ अ॰
"	नात्मनः कामकारोऽस्ति	वा॰ रा॰ अ॰ कां॰ १०५ सर्ग १६
"	एवं बुद्धिमन्यसे [illegible]	म॰ भा॰ मौ॰ प॰ ८ अ॰
"	यदायं हतिकल्याणि	वा॰ रा॰ अ॰ कां॰ ६६ स॰ ६-९
"	विवेको ज्ञानदीपः	म॰ भा॰ आश्वमेधिक पर्व ३६ अ॰
"	यथा प्रपायामिति सेयाकि	भा॰ ६ स्कं॰ १५ ६-८
"	नायमात्यन्तिको संवासः	स्क॰ पु॰ ना॰ [illegible] २६ अ॰
"	कालस्य गतिमतानि	[illegible] पु॰ ३॰ [illegible] २ अ॰ १६

अनुष्टुभम्	पुत्रदारा प्रवच्छन्तो	भा. ११ स्कं. २९ [illegible] २३
॥	मतं शास्त्रविद्ययानन्दम्	पद्म पु. पा. खं. ६६ अ. १८-२०
॥	गुरुर्देवस्तु [illegible]	वा. रा. किष्किन्धा. [illegible] २-३
॥	सर्वधर्मान् [illegible]	दीवप्र. स. पु. खं. २१ अ. १९-२०
॥	नेह चात्यन्त संवासः	भा. १० स्कं. ४९ अ. २०-२८
॥	इत्थं [illegible]	कामन्द नीतिसार १९ सर्ग
॥	काल [illegible] गुणाश्रितो	भा. ३ स्कं. १६ अ.
॥	अवश्यं निधनं सर्वैः	म. भा. आ. प. १६०
॥	नात्मनः कामकारोऽस्ति	वा. रा. अयोध्या. १०५ सर्ग १५-२
॥	न मे भक्त [illegible]	[illegible] ३४

१११ ।२०

सिद्धि	इत्याहितमासाद्य सम्यक्ले	अ.प्र.भा. [illegible] १२ ४-२
॥	पथापथाद्दि पुरतत्त्व:	स.भा.-शौ.प. २८ ७-८
॥	नानमत्रविद्यालय से	अ.भा.शौ.प.२८ २
॥	ध्यानमध्ययनं दानं	अ.भा.शौ.२८ २
॥	मेनेत्रौ [illegible] द्विजेदेवे	स्कं। पु.-ना.खं. १२८ अ. २८
॥	देवतिर्थि [illegible]	ग.क.पु.३.भा. [illegible]

सु.रत्न	सर्वं साम्यमनायासः	म.भा. शां.प. २७६ अ. २-३
॥	दमः क्षमा धृतिस्तेजः	म.भा. शां.प. २६ [illegible] २०
॥	कर्मणा [illegible] वदामि	हि. चं. ३ मा.सं. २६ अ. ६५
॥	परिग्रहो हि दुःखाय	भा. ११ स्क. ६ अ. १-२
॥	अहिंसा सत्यवचनं	म.भा. शां.प. २१७ अ. ८
सौहित्य	[illegible] विद्वेषी [illegible]	मा.के.पु. २० अ. २६
॥	अद्रोहः सर्वभूतेषु	म.भा. शां.प. १२५ अ. ६६-६७
सा. [illegible]	चौर्यं [illegible]	स्क.पु. मा.खं. ४० अ. [illegible]
[illegible]	[illegible]	कू.पु. ३ [illegible] १६ अ. ७-१०
॥	चौर्यं [illegible]	नारद पु. २१ अ. ७६
॥	त्यज सर्वाणि [illegible]	म.भा. शां.प. [illegible] अ. २१-२२
॥	नादेयं [illegible]	कू.पु. ३ [illegible] १६ अ. २-६
॥	[illegible] दत्तां [illegible]	भा. ११ स्क. २[illegible] २६-

152

हिंसा	नाहं हन्मि हन्तुं मन्ये	भा० १० स्कं० ६६ अ
"	न विके विक्रमितया द्रुः	स्कं० पु० ब्रह्म ख० धर्मारण्य० ३६ अ० ४५-
"	न हिंस्यात् सर्वभूतानि	म० भा० शां० प० ३३ अ ७-२
"	हिंसायाद् व्याधिकः कार्यं	कूर्म पु० उत्तरवि० २६ अ ३० ३(
"	परमापदूषणं नास्ति	पद्म पु० स्वर्ग० ६० अ० २६
"	यदेतद् द्रविणं नाम	नारद पु० पूर्व० २७ - ३५-३८
"	उतनादेयो परस्वानां	लिङ्ग पु० ८ अ० १५
"	परद्रव्यापहरणं	कूर्म पु० उ० वि० ११ अ० ७७

123

स्त्री	अहल्याः ह दैवेनेदृशमिमं	वा.रा. अयो. दो. ३६ सर्ग २०-२१
"	आत्मा पुत्र पितामाता	वा.रा. अयो. दो. २७ सर्ग ४-६
"	नातंत्री वाद्यते वीणा	वा.रा. अयो. दो. ३९ सर्ग २८-३०
"	पतिरेको पतिर्नार्या	वा.रा. अयो. दो. ६१ सर्ग २२
"	पति शुश्रूषणाज्ज्ञात्वा	वा.रा. अयो. को. ११८ सर्ग १०-११
"	गृहे गृहे न विन्ताय्यो	स्कं.पु. ब्रह्म खं. धर्मा. खण्ड खं. ७ अ.
"	धन्या सा नारी निरता	स्कं.पु. का. खं. ४ अ. ६०-६१
"	पतिरेव हि नारीणां	भा. ६ स्क. १८ अ. ३३-३५
"	भर्तुः शुश्रूषणान्नारी	वा.रा. अयो. दो. २४ स. २६-२७
"	नारी खल्वनुरूपा [illegible]	वा.रा. ११७ सर्ग २१-२२
[illegible]	[illegible]	वा.रा. अयो. दो. [illegible]

१२५

स्मृति	भर्तारं देववन्नारीणां	अत्रि... प्र... कौ. ६२४९
"	पतिव्रतानुयानारी (या)	गरुड़पु. ६ २४
"	[illegible] यत्न मोक्षम्	पद्म पु. पद्मपु. [illegible] १२ अ. ४
"	पतिव्रतानुयानारी	ब्रह्मपु. ३ [illegible] ३४ अ. ११०
"	[illegible] स्वपत्नी	ब्र. वै. प्र. ख. ६ अ. ६६ . ६
"	व [illegible] दापिता	म. भा. [illegible] १६६ अ. १२
"	नित्यं तु भर्तृ [illegible]	ब्रह्म पु. ४ ख. अ. ११-११
"	पत्नी धर्मार्थ कामानां	मत्स्य पु. २१ अ. ६
"	[illegible] वेसमतस्य	मार्क. १६ अ. ३
"	धर्मो [illegible]	विष्णु पु. १० [illegible]

(125)

स्त्री	पतिर्हि देवता नार्याः	वा० रा० उ० का० ४८ १८
,,	दुःशीलो दुर्भगो वृद्धो	भा० द० स्कं० २९ अ० २५-२६
,,	अवेक्षमाणेन मुखं धाराया:	स्कं० पु० का० खं० ५ अ० ४८ श्लो० १६
,,	निःस्वासं पतितो जातु	भा० ८ स्कं० ६ अ० ६-१०
,,	अग्नि कुण्ड समा नारी	वा० रा० पु० १६ अ० ३८ ३६
,,	स्वभाव एष नारीणां	वा० रा० आ० को० ४५ सर्ग २८
,,	दोषाः सर्वे मलप्रक्षालितो	पद्म० पु० स्वा० खं० १०० अ० ३८
,,	शास्त्रप्रद्योतमखं व तेषु	भा० स० स्कं० १८ अ० ४१-४२
,,	वाच्य वे सुचिरं वासो	मार्क० पु० ७ अ० १८
,,	भोस पान्थ चालि	याज्ञ वल्क्य पति चार २-१४
,,	राजा विद्धि प्रकृति स्त्रीणां	वा० रा० आ० को० १२ सर्ग ६

126

स्त्री	तावद्गुप्ता मनःस्थैर्यं	स्कं.पु. ब्रह्मखण्ड ८ अ. ८४-९७
,,	नाग्धि तीर्थयात्राच	विष्णु पु. स्वर्ग पा. स्वे. ५८ अ. २८-३१
,,	सेसाद विम न दास	स्कं.पु. नागर खं. ९२ अ. १२-२१ ६८-७१
,,	कुलीनानाथ वेत्सध्य	देवी भ. पु. ३ स्क. २४ अ. १५-१८ २४-२६
,,	सा भार्या या पतिप्राणा	गरुड पु. १०८ १८-२१
,,	सा भार्या या गृहदक्षा	मार्कं. आ. पु. ८१ अ. लि. पु. ... ८०-८६
,,	स्नाने द्वौ च तथान्यानां	लिङ्ग पु. ८९ अ. १०४-१२१
,,	५ नित्यं तिस्रस्तिनीचां	वन प. अ. मेघ २० सर्ग १ अ.
,,	न हीदृशामनायुस्यं	अनु. प. १०४ अ. २० १३
,,	भानुके स्वप्त दारकं	वा. रा. ... २१ सर्ग